

www.e-rara.ch

Corpus iuris canonici emendatum et notis illustratum

Lancellotti, Giovanni Paolo

Coloniae Munatiana, 1661

Universitätsbibliothek Basel

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-64051>

Concordia discordantium canonum, ac primum de iure divinae & humanae constitutionis

---

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [\[Link\]](#)

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [\[Link\]](#)

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [\[Link\]](#)

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [\[Link\]](#)

CONCORDIA
DISCORDANTIUM
CANONVM,
AC PRIMUM DE JURE DIVINÆ
& HUMANÆ CONSTITUTIONIS.

DISTINCTIO PRIMA.

MANVM genus duobus regitur, naturali videlicet jure, & moribus. Ius naturale est, quod in lege & Evangelio continetur, quo quisq; jubetur alij facere, quod sibi vult fieri, & prohibetur alij inferre, quod sibi nolit fieri. Unde Christus in Evangelio a: [Omnia quæcumq; vultis, ut faciant vobis homines & vos eadem facite illis. Hæc est enim lex & prophetarum.]

Not. I. ¶ Ac primum] Hoc loco in manuscriptis codicibus magna est varietas. Nam partim nulla est hoc loco inscriptio: partim vero legitur, de jure scripto & non scripto, & quod cui præponatur, & legum authoribus, & duorum malorum electione, sive dispensatione. Aut, Ac primum de jure constitutionis naturæ divinæ, & humanæ. Aut, De jure naturæ, & humanæ constitutionis, quam Dominicus de Gemignano agnoscat, & extat in nonnullis antiquioribus editionibus. Aut, De jure naturæ & constitutionis, qua inscriptio maxime videtur convenire tractationi Gratiani, qui sæpe ad hæc capita revertitur, ut initio distinct. 5. 7. 8. 15. & 11. 9. 1. c. si qua causa. hinc eorum locum indicant scribit: Require in principio, ubi differentia signatur inter jus naturale, & jus constitutionis. Verum tamen in hac tanta varietate, qua ut alia conjectura mirantur, argumento esse potest, nullam hic à Gratiano ipso postitam esse rubricam, satis visum est retenta vulgata lectione ceteras indicare.

¶ Divina leges natura, humana moribus constant.

C. I. Hinc Isidor. in 5. lib. Etymol. c. 2. ait.

OMNES leges aut divinæ sunt, aut humanæ. Divinæ natura, humanæ moribus constant: ideoque hæc discrepant, quoniam alix aliis gentibus placent. ¶ Fas lex divina est: Ius lex humana. ¶ Transire b per agrum alienum fas est, jus non est.

Ex verbis hujus auctoritatis evidenter datur intelligi, in quo differant inter se lex divina & humana, cum omne quod fas est, nomine divinæ vel naturalis legis accipitur: nomine vero legis humanæ mores jure conscripti & traditi intelliguntur. Est autem jus e generale nomen, multas sub se continens species.

¶ Ius genus, Lex autem species est.

C. II. Inde in eod. lib. Etymol. c. 3. Isidor. ait.

Ius generale nomen est, lex autem juris est species. Ius autem est dictum, quia justum est. Omne autem jus legibus & moribus constat.

C. III. ¶ quid sit lex.

Lex est constitutio scripta.

C. IIII. ¶ quid sit Mos.

Mos est longa consuetudo de moribus tantummodo d tracta.

a Martij. b per alienum) in Isid. manuscr. c Isid. eod. c. 3. Isid. ibid. Ivo p. 4. e. 200. d tantumdem) in orig. manuscr. & aliquot Gratiani. Isidor. ibid. Ivo ibidem. Pann. l. 2. e. 161. Tertullianus in libro de corona militis.

¶ Apud Isido. hæc antecedunt, Mos est vetustate probata consuetudo, sive lex non scripta. Nam lex à legendo vocata est, quia scripta est. Mos aut longa consuetudo est, &c.

C. V. ¶ quid sit Consuetudo.

CONSUETUDO autem est jus quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur, cum deficit lex. ¶ Nec differt, an scriptura an ratione consistat, quando & legem ratio commendat. ¶ Porro si ratione lex constat, lex erit omne jam quod ratione constiterit, duntaxat quod religioni conveniat, quod disciplina congruat, quod saluti proficiat. Vocatur autem consuetudo, quia in communi est usu.

¶ Cum itaque dicitur: non differt utrum consuetudo scriptura vel ratione consistat: apparet quod consuetudo est partim redacta in scriptis, partim moribus tantum utentium est reservata. Quæ in scriptis redacta est, constitutio sive jus vocatur, a quo vero in scriptis redacta non est, generalis nomine consuetudo videlicet appellatur. Est autem & alia divisio juris, ut in eod. lib. 5. c. 4. testatur Isidorus ita dicens.

C. VI. ¶ quæ sint species juris.

Ius b autem aut naturale est, aut civile, aut gentium.

C. VII. ¶ quid sit Ius naturale.

Ius naturale est commune omnium nationum, eodumque ubique instinctu naturæ, non constitutione aliqua habetur, ut viri & foemina: conjunctio, liberorum successio & educatio, i communis omnium possessio, & omnium una libertas, acquisitio eorum quæ cælo, terra, marique capiuntur, item depositæ rei, vel commendatæ c pecuniæ restitutio, violentiæ per vim repulsio. ¶ Nam hoc, aut si quid huic simile est, nunquam injustum, sed naturale, æquumque habetur.

i ¶ Successio] In tribus codicibus manuscriptis Isidori, & aliquot Gratiani, legitur, liberorum susceptio & educatio, quæ lectio convenit cum l. 1. ff. de justit. & jure, versic. hinc descendit.

C. VIII. ¶ quid sit Ius civile.

Ius d civile est, quod quisque populus, vel quæq; civitas sibi proprium divina humanaq; causa constituit.

C. IX. ¶ quid sit Ius gentium.

Ius e gentium est sedium occupatio, adificatio, militio, bella, captivitates, servitutes, postliminia, fœdera, paces, induciæ, legatorum non violandorum religio, connubia inter alienigenas prohibita. Hoc inde f jus gentium appellatur, quia eo jure omnes fere gentes utuntur.

a Quando ita simpliciter, ut ex mox statuitur, sed si consuetudo publica auctoritate in scriptis redigitur & auctoratur an dubitetur & alia probatione opus sit, nihilominus consuetudo est. b Ius autem naturale) orig. & aliquot Gratiani codices. Isidor. eod. c. 4. c al. commodata restitutio. d Isidor. eod. lib. c. 5. e Isidor. eod. lib. c. 6. f & inde jus gentium quia eo) ori.

C. X. *quid sit Ius militare.*

IVs militare est belli inferendi solennitas, foederis faciendi nexus, signo dato egressio in hostem, vel pugnae commissio, item signo dato receptio: item flagitii militaris disciplina, si locus deseratur, item stipendiorum modus, dignitatum gradus, praemiorum honor; veluti cum corona, vel torques donantur, item praedae decisio, & pro personarum qualitatibus & laboribus a justa divisio, ac principis portio.

C. XI. *quid sit Ius publicum.*

IVs b publicum, est in sacris, & in sacerdotibus, & in magistratibus.

C. XII. *quid sit Ius Quiritium.*

IVs c Quiritium est proprie Romanorum, quod nulli tenent, nisi Quirites, id est Romani. ¶ In quo agitur de legitimis hereditatibus, de cretionibus i, de tutelis, de usufructu, quae iura apud nullum alium populum reperiuntur, sed propria sunt Romanorum, & in eisdem solios constituta.

1 ¶ Cretionibus] Antea legebatur, vel curacionibus, vel de contractibus. Emendatum est ex codicibus Isidori tam impressis, quam manuscriptis. Quid autem sit cretio declarat Ulpianus in suis titulis. c. 22. & ipsemet Isidorus eod. lib. 5. Etym. cap. 2. 4. & Alciat 3. diff. post. c. 7.

DISTINCTIO II.

1 ¶ **C**onstat autem Ius Quiritium ex legibus, & plebiscitis & senatusconsultis, & constitutionibus principum, & edictis, & sive responsis prudentum.

C. I. *quid sit Lex.*

Lex est constitutio populi, qua majores natu simul cum plebibus aliquid sanxerunt.

C. II. *quid sit Plebiscitum.*

Plebiscita g sunt, quae plebes tantum constituunt: & vocantur h plebiscita, quod ea plebs sciat, vel quod suscitatur, & rogat, ut fiant.

C. III. *quid sit Senatusconsultum.*

Senatusconsultum i est, quod tantum senatores populis consulendo decernunt.

C. IIII. *quid sit Constitutio vel edictum.*

Constitutio, k vel edictum est quod Rex, vel Imperator constituit vel edicit. l

C. V. *quae sint Responsa prudentum.*

Responsa m prudentum sunt, quae iuriconsulti respondere dicuntur consulentibus, unde & responsa Pauli dicta. Fuerunt enim quidam prudentes, & arbitri aequitatis, qui institutiones n civilis juris compositas ediderunt, quibus dissidentium lites contentionesque sopirent.

C. VI. *quae sint Tribunitiae vel consulares leges.*

2 ¶ **Q**aedam o etiam leges duntur ab iis, qui condiderunt, ut consulares, Tribunitiae, Iuliae, Corneliae. Nam & sub Octaviano Caesare successit consul Papius 1 & Poppaeus legem tulerunt, quae a nominibus eorum appellatur Papii Poppaeae, continens patrum praemia pro suscipiendis liberis. Sub eodem quoque Imperatore Falcidius Tribunus plebis legem fecit, ne quis plus extraneis 2 in testamento legaret, quam ut quarta pars superesset hereditibus, ex cuius nomine lex Falcidia nuncupata est.

1 ¶ Papius] Antea legebatur, Papius, & Pompejus, & paulo post, Papii & Pompeja. Emendatum est ex manuscriptis exemplaribus Isidori. Nam in impressis notaverat errorem Alciatus lib. 3. diff. cap. 3. In tabulis autem Capitolinis anno urbis DCCCLXI. ex kalen. Iul. suffecti consules munerantur M. Papius. Q. Poppaeus.

a laboris orig. b Isid. eod. l. c. 8. l. 5. Ius publicum ff. de just. & iur. c Isidor. ibid. c. 9. d Ex Isidor. ibid. e antea legebatur ex edictis senatorum. f Isid. eod. l. c. 10. g Isidor. eadem l. c. 11. h vocata scita orig. i Isidor. eod. l. cap. 12. k Isid. eod. l. c. 13. l antea legebatur edidit. m Isid. eod. l. c. 14. n ad constitutiones. o Isid. ibid. c. 15.

2 ¶ Extraneis] Haec distinctio non est in Chronico Eusebij a D. Hieronymo latinitate donato, ac locupletato (unde haec videtur simpliciter Isidorus) neg. in leg. 2. 5. ff. ad leg. Fal. ubi refertur propria verba ipsius legu. Est tamen apud Isidorum etiam in codicibus manuscriptis.

C. VII. *quae sit Lex Satyra.*

Satyra a verò lex est, quae de pluribus simul rebus loquitur, dicta à copia rerum, & quasi saturitate: unde & satyram scribere est poemata varia condere, ut Horatii, Iuvenalis, & Persii.

1 ¶ Satyra] In aliquot Gratiani manuscriptis codicibus, & uno Isidori legitur, Satyra, de qua ita Festus: Satyra est cibi genus ex variis rebus conditum; & est lex multis aliis conferta legibus. Itaque in functione legum adhibetur; neve per saturam abrogato, aut derogato, & alia quadam in hanc sententiam.

C. VIII. *quae sint Rhodiae leges.*

Rhodiae b leges navalium commerciorum sunt ab insula Rhodo cognominatae, in qua antiquitus mercatorum usus fuit.

DISTINCTIO III.

1 ¶ **O**mnes ha species secularium legum partes sunt. Sed quae constitutio alia est civilis, alia ecclesiastica, civilis vero forensis, vel civile ius appellatur: quo nomine ecclesiastica constitutio appellatur, videamus. Ecclesiastica constitutio, canonis nomine censetur. Quid autem sit canon, Isidorus in lib. 6. Etym. c. 16. declarat dicens.

C. I. *quid sit Canon.*

Canon graece, Latine regula nuncupatur.

C. II. *unde dicatur regula.*

Regula e dicta est, eo quod recte ducit, nec aliquando aliorum trahit. Alii dixerunt regulam dictam, vel quod regit, vel quod normam recte vivendi praebet, vel quod distortum, pravumque d corrigat.

2 ps. ¶ Porro canonum alii sunt decreta Pontificum, alii statuta conciliorum. Conciliorum vero alia sunt universalis, alia provincialium. Provincialium alia celebrantur auctoritate Pontificis Romani, praesente videlicet legato sanctae Romanae ecclesiae: alia vero auctoritate patriarcharum, vel primatum, vel metropolitanorum ejusdem provinciae. Haec quidem de generalibus regula intelligenda sunt.

¶ Sunt autem quaedam privatae leges tam ecclesiasticae quam saeculares, quae privilegia appellantur. De quibus s. lib. Etymol. cap. 18. Isid. ait.

C. III. *quid sit privilegium.*

Privilegia sunt leges privatorum, quasi privatae leges. Nam privilegium inde i dictum est quod in privato feratur.

1 ¶ Privilegium] Cetero 3. l. de legibus habet: Majores nostri in privatos homines leges feceri noluerunt, id est enim privilegium. Verum non semper eadem notione hanc vocem usurpari solitam fuisse, Budaeus, & alii notaverunt.

3 ps. ¶ Officium vero saecularium, sive ecclesiasticarum legum est, praecipere quod necesse est fieri 1 aut prohibere quod malum est fieri, vel permittere licita, ut praemium petere, vel etiam quaedam illicita, ut dare libellum repudiij, ne fiant graviora. Unde in eod. lib. c. 9. Isid. scribit dicens.

1 ¶ Fieri] Quae sequuntur, in aliquot vetustis codicibus sic habent: prohibere quod malum est fieri, permittere vel licita, ut praemium petere vel etiam quaedam, &c.

C. IV. *quid sit officium legum.*

Omnes autem lex aut permittit aliquid, ut vir fortis petat praemium, aut vetat, ut sacrarum virginum nuptias nulli petere liceat: aut punit, ut qui eadem fecerit, capite plectatur: eius enim praemio, aut poena vita moderatur humana, divina 1 praecipit e ut [Diliges Dominum Deum tuum.]

1 ¶ Divina] Hinc usque ad finem non sunt in codicibus

a at. Satyra. Isidor. ibid. cap. 16. b s. Isid. 17. c Isid. ibid. d pravum quid orig. e Dent. 6.

bus Isidori: neque in aliquot exemplaribus Vaticanis Gratiani. In aliis vero, omiſſa voce divina legitur aut præcipit, ut diliges Dominum Deum tuum.

DISTINCTIO III.

Causa vero constitutionis legum est, humanam coercere auidaciam, & nocendi facultatem refrænare, sicut in eod. l. c. 20. Isid. testatur dicens.

C. I. Quare leges facta sunt.

Factæ sunt autem leges, ut earum metu humana coerceretur auidacia, tutaque sit inter improbos innocentia, & in ipsis improbis formidato supplicio refrænaretur nocendi facultas.

2 ps. Præterea in ipsa constitutione legum, maxime qualitas constituendarum est observanda, ut contineant in se honestatem, iustitiam, possibilitatem, convenientiam, & cetera quæ in eod. lib. Isidor. enumerat dicens.

C. II. qualis debeat esse Lex.

Et autem lex honesta, iusta, possibilis, secundum naturam, secundum patriæ consuetudinem, loco temporisq; conveniens, necessaria, utilis, manifesta quoq; , ne aliquid per obscuritatem in captionem in contineat, nullo privato commodo, sed pro communi civium utilitate conscripta.

1 ¶ In captionem] Antea legebatur, in cautum captionem. Restituta est vera lectio ex codicibus Isidori manuscriptis lib. 5. cap. 21. & ex impressis etiam lib. 2. cap. 10. ubi eadem scribitur, partim, ex antiqui Gratiani exemplaribus, à quibus abest distinctio, cautum. Simili verò locutione utitur Paulus 1. quint. sentent. tit. 33. c. 2. Ne quis inquit, in captionem verborum in cavendo incidat.

3 ps. Ideo autem in ipsa constitutione ista consideranda sunt, quia cum leges instituta fuerint, non erit liberum iudicare de ipsis, sed oportebit iudicare secundum ipsas.

C. III. ¶ De legibus tunc est iudicandum eum instituantur, non cum instituta sunt.

Vnde Augustinus ait in lib. de vera religione c. 37.

In istis temporalibus legibus, quoniam de his homines iudicant, cum eas instituant, tamen cum fuerint instituta & firmata, non licebit iudici, de ipsis iudicare, sed secundum ipsas.

Leges instituantur cum promulgantur, firmantur, cum moribus utentium approbantur. Sicut enim moribus utentium in contrarium nonnullæ leges hodie abrogatæ sunt, ita moribus utentium ipsæ leges confirmantur. Vnde illud Telephori Papa (qui decrevit ut generaliter clerici à quinquagesima à carnibus & deliciis jejurent) quia moribus utentium approbatum non est, aliter agentes, transgressionis reos non arguit.

1 Quinquagesima] Post hoc verbum in codicibus impressis sequitur, jejunandi propositum suscipere, & à carnibus, & deliciis abstinere: sed omnes ferè manuscripti habent eo modo quo restitutio est.

¶ Septem hebdomadibus à carne, & deliciis ante Pascha clerici abstineant.

C. IIII. Telephorus urbis Rome episcopus omnibus episcopis epist. 1.

Statuimus, e ut septem hebdomadas plenas ante sanctum Pascha omnes clerici in fortem Domini vocati à carne à jejunent, quia sicut discreta debet esse vita clericorum à laicorum conversatione, ita & in jejunio debet esse discretio. & infra. ¶ Has ergo septem hebdomadas omnes clerici à carne & deliciis jejurent, & hymnis, & vigiliis, atque orationibus Domino inhærere die noctuque studeant.

C. V. ¶ Septimam hebdomadam Telephorus quadragesima addit.

Item Ambrosius in lib. sermonum. 1

Quadragesima fex septimanas habet, cui addidit

a Ivo par. 4. cap. 163. Pann. l. 2. c. 142. b Ivo par. 4. cap. 169. Pann. l. 2. c. 143. c Ivo par. 4. c. 25. Pann. l. 2. c. 174. d al. carne, & deliciis.

Telephorus Pontifex septimam hebdomadam, & vocatum est hoc tempus quinquagesima.

1 ¶ Sermonum] Inveni sunt Roma in bibliotheca Vaticana, & Mediolani in bibliotheca Monasterii S. Ambrosii sermones aliquot manuscripti, Ambrosii nomen præferentes, inter quos est sermo de sexagesima, cuius initium est: Adest tempus. unde hoc caput sumptum est.

Quod similiter de eo capitulo est intelligendum, quod B. Gregorius Augustinus Anglorum episcopo scribit dicens.

C. VI. ¶ A quinquagesima jejunandi propositum sumant, quos ecclesiastici gradus dignitas exornat.

Denique & sacerdotes, & diaconi, & reliqui omnes, quos dignitas ecclesiastici gradus exornat, quinquagesima propositum jejunandi suscipiant, quod & aliquid ad pensum sanctæ institutionis adiciant, & eorum, qui in laicali ordine consistunt, observantiam, sicut loco, ita religione præcellant. De ipsa vero die dominica hæsitamus, quidnam dicendum sit, cum omnes laici & seculares illa die plus solito cæteris diebus accuratius cibos carniū appetant, & nisi nova quadam aviditate usq; ad medias noctes seingurgitent, non aliter se huius sacri temporis observationem suscipere putant: quod utique non rationi, sed voluptati, imò eudam mentis cæcitate adscribendum est: unde nec à tali consuetudine averti possunt, & ideo cum venia suo ingenio relinquendi sunt; ne fortè peiores existant, si à tali consuetudine prohibeantur. Vt enim ait Salomon. b [Qui multum emungit, elicit sanguinem.] & post pauca. ¶ Par autem est, ut quibus diebus à carne animalium abstinemus, ab omnibus quoque, quæ sementinam & carnis trahunt originem, jejunemus: à lacte videlicet, caseo, & ovis, & post pauca. ¶ Cæterum piscium esus ita Christiano relinquatur, ut hoc ei infirmitatis solatium, non luxuriæ pariat incendium. Denique qui à carne abstinet nequaquam sumptuosiora matinarum belluarum convivia præparet. Vinum quoque ita bibere permittitur, d ut ebrietatem omnino fugiamus: alioquin restat, ut omnia, quæ corpori libent, similiter faciamus.

4 ps. Hæc est legibus constituta sunt: tamen quia communi usu approbata non sunt, se non observantes transgressionis reos non arguunt, alioquin e his non obedientes proprio privarentur honore: cum illi, qui sacris nesciunt obedire canonibus, penitus officio iubeantur carere suscepto: nisi fortè quis dicat hæc non decernendo esse statuta, sed exhortando conscripta. Decretum verò necessitatem facit: exhortatio autem liberam voluntatem excitat.

DISTINCTIO V.

Hæc, quæ de privilegiis, & cæteris infra positis scripta sunt, tam secularibus, quam ecclesiasticis legibus conveniunt. Nunc 1 ad differentiam naturalis iuris, & cæterorum revertamur. Naturale jus inter omnia primatum obtinet tempore, & dignitate. Caput enim ab exordio rationalis creatura, nec variatur tempore, sed immutabile permanet. ¶ Sed cum naturale jus in lege & Evangelio supra dicatur esse comprehensum, quadam autem contraria his, quæ in lege statuta sunt, nunc inveniantur concessa, non videtur jus naturale immutabile permanere. In lege namq; præcipiebatur, ut mulier, si masculum pareret, quadraginta: si verò fœminam, octuaginta diebus à templi cessaret ingressu: nunc autem statim post partum ecclesiam ingredi non prohibetur. Item g mulier, quæ menstrua patitur, ex lege immunda esse reputabatur: nunc autem nec statim intrare ecclesiam, nec sacra communionis mysteria percipere: sicut nec illa, quæ parit, vel illud, quod gignitur, statim post partum baptizari prohibetur.

1 ¶ Nunc ad differentiam] In vulgatis legebatur,

a Ivo par. 4. c. 29. b Proverb. 30. c al. sementinam d al. præmittitur. e Ex Gregor. infr. 25. q. 1. hæc consens. f Levit. 12. g Ibid. 15.

Nunc autem ad doctrinam. Emendatum est ex vetustis codicibus & ex principio dist. 15. ubi hoc reperitur.

C. I. PALEA. I.

Unde eidem Augustino Anglorum episcopo Gregorius a. scribit, dicens.

Cum enixa fuerit mulier, post quot dies intrare ecclesiam debeat, testamenti veteris præceptione didicisti: quia pro masculino xxxiiij. pro femina vero lxxv. diebus debet abstinere: quod tamen sciendum, quia in mysterio accipitur.

I ¶ Palea] De Palea universè in præfatione dictum est. Hæc verò, cui primum præponitur nomen Palea, habetur etiam in manuscriptis exemplaribus (exceptis duobus Vaticanis:) & in quatuor conjunctum est cum sequenti capite. Si mulier. addita ad illius initium voce, Nam: quemadmodum apud Gregorium.

C. II. ¶ Mulier enixa gratias actura ecclesiam intrare hora eadem non prohibetur.

Si mulier eadem hora, qua genuerit, actura gratias intrat ecclesiam, nullo pondere peccati gravatur: voluptas etenim carnis, non dolor in culpa est. In carnis autem commissione voluptas est: in prolis vero partu dolor & gemitus. Unde & ipsi primæ matri omnino dicitur: d [in doloribus paries.] Si itaque enixam mulierem prohibemus intrare ecclesiam, ipsam ei peccatum suam, in culpam deputamus.

¶ Mulierem enixam, vel quod ab ea genitum fuerit, eadem hora nihil prohibet baptizari.

C. III. Idem ad eundem.

Baptizari. e autem vel enixam mulierem, vel hoc quod genuerit, si periculo mortis urgetur, vel ipsa hora eadem qua gignit, vel hoc quod gignitur, eadem qua natum est, nullo modo prohibetur: quia: sicut sancti mysterii gratia viventibus, atque discedentibus, cum magna discretione providenda est: ita quibus mors imminet, sine ulla dilatione offerenda est: ne dum adhuc tempus ad præbendum redemptionis mysterium queritur, interveniente paululum mora, inveniri non valeat qui redimatur.

I ¶ Quia sicut.] Hinc usque ad ver. Ne dum. addita sunt ex B. Gregorio.

¶ Antequam puer ablactetur, vel mater purificetur, ad eius concubitum vir non accedat.

C. IIII. Item.

Ad se ejus verò concubitum vir suus accedere non debet, quousque qui gignitur, ablactetur. Prava autem in conjugatorum moribus consuetudo surrexit, ut mulieres filios, quos gignunt, nutrire contemnunt, eosque aliis mulieribus ad nutriendum tradant: quod videlicet ex sola causa g. incontinentiæ videtur inventum: quia dum se continere nolunt, despiciunt lactare quos gignunt. Hæc itaque quæ filios suos ex prava consuetudine aliis ad nutriendum tradent, nisi purgationis tempus prius transferit, h. viris suis non debent admisceri, quippe cum & sine partus causa, cum in consuetis mensuris detinentur, viris suis misceri prohibentur: ita ut morte lex i. sacra feriat, si quis vir ad mensuratam mulierem accedat. Quæ tamen mulier, dum ex consuetudine mensura patitur, prohiberi ecclesiam intrare non debet, quia ei naturæ superfluitas in culpam non valet imputari, & per hoc quod invita patitur, justum non est, ut ecclesiæ ingressu privetur: Novimus k namque, quod mulier, quæ sanguinis fluxum pa-

a cap. 10. ad interrogata Ang. Anglorum episcopi. b Gregorius ibidem continenter. Beda lib. 1. de hist. Angl. cap. 27. Nicolaus ad consulta Bulgarorum, cap. 68. c nam in prolis prolatione gemitus. orig. d Gen. 3. e Greg. ibid. continenter. Bur. l. 4. c. 32. Ivo par. 1. c. 62. f Greg. ibid. continenter Nicolaus ad consulta Bulg. c. 68. Beda lib. 1. de hist. Angl. c. 27. Ivo par. 8. c. 88. g al. carnis incontinentia. h transferent. orig. i Levit. 15. k Matth. 9.

tiebatur, post tergum Domini veniens, a vestimenti ejus simbriam tetigit, atque statim ab ea sua infirmitas recessit. Si ergo in fluxu sanguinis posita, laudabiliter potuit Domini vestimentum tangere, cur quæ menstruum sanguinis patitur, ei non liceat Domini ecclesiam intrare? & infra. ¶ Si igitur bene præsumpsit, quæ vestimentum Domini in languore posita, tetigit; quod uni personæ infirmanti conceditur, cur non concedatur cunctis mulieribus, quæ naturæ suæ vitio infirmantur? ¶ Sanctæ autem communionis mysterium, in eisdem diebus percipere non debet prohiberi. Si autem ex veneratione magna percipere non præsumit, laudanda est; sed si percipiat, non judicanda. Bonarum quippe mentium est ibi etiam aliquo modo culpam suas agnoscere, ubi culpa non est: quia sæpe sine culpa agitur quod venit ex culpa. Unde etiam cum esurimus, sine culpa comeditimus, quibus ex culpa primi hominis factum est, ut esuriremus.

DISTINCTIO VI.

Quia verò de naturæ superfluitate fermo cœpit haberi, quaeritur, an post illusionem, qua per somnium solet accidere, vel corpus Domini quilibet accipere valeat; vel si sacerdos sit, sacra mysteria celebrare.

¶ De multiplici genere illusionis.

C. I. De his ita scribit B. Gregorius c. August. Anglorum episcopo, resp. 11.

Testamentum veteris legis hunc pollutum Domino dicit, & nisi lotum aqua, etiam usque ad vesperam ad intrare ecclesiam non concedit. ¶ Quod etiam aliter intelligens populus spiritualis, quasi per somnium eum illud reputat, qui tentatus immunditia, veris i. imaginibus in cogitatione inquinatur. Sed lavandus est aqua, ut culpam cogitationis lacrymis abluat, & nisi prius ignis tentationis recesserit, reum se quasi usque ad vesperam cognoscat. ¶ Sed est in eadem illusionem valde necessaria discretio, qua subtiliter pensari debet, ex qua re accidit menti dormientis. Aliquando enim ex crapula, aliquando ex naturæ superfluitate & infirmitate, aliquando ex cogitatione contingit. Et quidem cum ex naturæ superfluitate, vel infirmitate venerit, omnimodo hæc illusio non est timenda: quia hanc animus nesciens pertulisse magis dolendus est, quam fecisse. Cum verò ultra modum appetitus gulæ in sumendis alimentis rapitur, atque ciccirco humorum receptacula gravantur, habet exinde animus aliquod reatum, non tamen usque ad prohibitionem percipiendi sacri mysterii, vel missarum sollemnium celebrandi, cum fortasse aut dies exigit, aut exhibere e. mysterium pro eo, g sacerdos alius in loco deest, ipsa necessitas compellit. Nam si adsunt alij, qui implere mysterium valeant, illusio per crapulam facta, a perceptione sacri mysterii prohibere non debet, sed ab immolatione sacri mysterii abstinere, h ut arbitratur, humiliter debet, si 2 tñ dormientem turpi imaginatione illusio non cœusserit. Nam sunt, quibus ita plerumque illusio nascitur, ut eorum animus etiam in somno corporis positus, non cœdetur turpibus imaginationibus. ¶ Quia in re unum ibi ostenditur, quod ipsa mens rea non sit tunc 3, sed suo iudicio penitus libera, cum se, etsi dormienti nihil meminit vidisse, tamen in vigiliis corporis meminit in ingluviem cecidisse. Si verò ex turpi cogitatione vigilantis oritur illusio in mente dormientis, patet animo suus reatus. Videt enim à qua radice inquinatio illa processerit: quia i quod co-

a al. humiliter veniens. b addita sunt ista duo verba ex B. Greg. & Beda. c ex 11. interrogatione August. Anglorum episcopi. Beda l. 1. hist. Anglo. c. 27. Burcb. l. 5. cap. 43. Ivo par. 2. c. 52. Pam. l. 1. c. 100. Polyv. l. 3. tit. 16. d al. vesperum. e paulo aliter in original. & apud ceteros collectores. f al. quia. Ivo par. 9. c. 111. g al. exhiberi. h al. abstinere. i al. qui.

gitavit sciens, hoc pertulit nesciens, & 4 propter talem pollutionem à sacro mysterio ea die abstinere oportet.

1 ¶ Veris] In plerisque codicibus B. Gregorij, & apud Bedam, & in collectione conciliorum Colonia 1530. impressa, legitur vanis: in aliquibus vero B. Gregorij codicibus, variis: sed ob glosfam non est mutatum.

2 ¶ Si tamen] In Codicibus B. Gregorij, & apud Bedam est, si tamen dormientis mentem turpis imaginatio non concusserit. In collectione vero Isidori etiam manuscripta, si tamen animum dormientis turpes imaginationes concusserunt, quem sensum retinet etiam lectio Panormia: nam Burchardus, & Ivo parum ab originali discrepant.

3 ¶ Non sit tunc, sed suo] Omnia ferè Gratiani manuscripta exemplaria habent, vel suo: Ceterum magna hoc loco est inter ceteros collectores, & Bedam & B. Gregorij codices varietas: In collectione Isidori etiam manuscripta est, qua in re uo-ni-um ibi ostenditur, ipsa mens non rea, nec tamen suo iudicio libera. Verum ob codicum varietatem nihil est in contextu mutatum.

4 ¶ Et propter] Hec usque ad finem, neque in codicibus B. Gregorij, neque apud Bedam, neque in tribus vetustis Gratiani exemplaribus habentur. Sunt tamen apud Burchardum, Ivo-nem, & Panormianum, & Polycarpum.

¶ Peccatum non dicitur perpetratum cogitatione solùm, sed delectatione & consensu.

C. II. PALEA. I

Sed a pensandum est, ipsa cogitatio utrum in suggestione, an delectatione, vel (quod majus est) peccati consensu acciderit. Tribus enim modis impletur omne peccatum, videlicet suggestione, delectatione, consensu: suggestio quippe fit per diabolum, delectatio per carnem, consensus per spiritum; quia & b primò culpam serpens suggessit. Eva velut caro delectata est, Adam velut spiritus consentit. Et necessaria est magna discretio, ut inter suggestionem 2. delectationem, & consensum iudex sui animus praesideat. Cum enim malignus spiritus peccatum suggerit in mente, si nulla peccati delectatio sequatur, peccatum omnimodo perpetratum non est: cum verò caro delectari cœperit, tunc peccatum incipit nasci: si autem etiam ad consensum ex deliberatione descendit, tunc peccatum cognoscitur perfici. In suggestione igitur peccati semen est, in delectatione fit nutrimentum, in consensu perfectio. Et sæpe contingit, ut hoc, quod malignus spiritus seminat in cogitatione, caro in delectationem trahat, nec tamen animum eidem delectationi consentiat. Et cum caro sine anima delectari nequeat, ipse tamen animum carnis voluptatibus reluctans in delectatione carnali aliquo modo ligatur invitus, ut ei ex ratione contradicat, nec consentiat, & tamen delectatione ligatus sit, sed ligatum se vehementer ingeniscat. Vnde & ille cœlestis exercitus præcipuus miles gemebat, dicens c: [Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meae, & captivum me ducentem in lege d peccati, qua est in membris meis] Si autem 3 captivus erat, minimè repugnabat: quapropter & captivus erat, & repugnabat. Igitur legi mentis eius lex, qua in membris est, repugnabat: si autem repugnabat, captivus non erat. Ecce itaque homo est (ut ita dixerim) captivus, & liber: liber ex iustitia, quam diligit; captivus ex delectatione, quam portat invitus.

1 ¶ Palea] Absit hac palea non solùm à primo & decimo Vaticanis, verum & ab aliis, qua aliqui paleas habent. Rubrica autem absit ab omnibus. In quibus enim caput hoc reperitur, conjunctè ponitur cum superiore, quemadmodum etiam apud Burchardum & Ivo-nem.

2 ¶ Suggestionem] Sic emendatum est ex originali, à quo parum discrepat Ivo: anrea legebatur, & necessaria est

a Beda ibid. Burch. l. 5. c. 43. Ivo par. 2. c. 52. b al. cum primam. c Rom. 7. d al. legem.

magna discretio inter suggestionem, & inter delectationem, atque consensum, iudicem sui facit animum praesidem. Burchardus, iudicem sui praesidere animum. Reliqua ferè ut Gratianus. Apud Bedam verò, & inter suggestionem, atque delectationem, inter delectationem, & consensum iudex sui animus praesideat. In collectione Isidori, & necessarium est magna discretione inter suggestionem, & delectationem atque consensum iudicem sui proderè animum.

3 ¶ Si autem] Magna etiam hoc loco codicum varietas est. brevissima, & satis integra lectio est in codice epistolarum B. Gregorij, olim Lueticis impresso. Si autem captivus erat, minimè pugnabat, sed pugnabat, quapropter captivus non erat. Ecce itaque, &c.

¶ Quando sit peccatum nocturnis imaginibus illud.

C. III. ¶ Item Isidorus lib. 3. sententiarum, de summo bono, cap. 6.

Non a est peccatum, quando nolentes imaginibus nocturnis illudimur, sed tunc est peccatum, si, antequam illudamur, cogitationis affectibus pravenimur. Luxuriæ quippe imagines, quas in veritate gessimus, sæpe dormientibus in animo apparent, sed innoxia, si non concupiscendo occurrunt. Qui nocturna illusione polluitur, quamvis extra memoriam turpium cogitationum sese praesentiat inquinatum, tamen hoc ut tentaretur, culpa sua tribuat, suamque immunditiam statim stertibus tergat.

Hic itaque b respondetur. In Lege, & in Evangelio naturale jus continetur, non tamen quacumque in Lege & Evangelio inveniantur, naturali juri cohaerere probantur. Sunt enim in Lege quaedam moralia praecepta, ut non occides: quaedam mystica, ut pote sacrificiorum praecepta, ut de agno, & alia similia his. Moraliaman-data ad naturale jus spectant, atque ideo nullam mutabilitatem recepisse monstrantur. Mystica verò, quantum ad superficiem, à naturali jure probantur aliena: quantum ad moralem intelligentiam, inventiuntur sibi annexa, ac per hoc, etsi secundum superficiem videantur esse mutata, tamen secundum moralem intelligentiam mutabilitatem nescire probantur. Naturalis ergo jus ab exordio rationalis creaturae incipiens, ut supra dictum est, manet immobile. Jus verò consuetudinis post naturalem legem exordium habuit, ex quo homines convenientes in unum, coeperunt simul habitare, quod ex eo tempore factum creditur, ex quo Cain c civitatem adificasse legitur: quod cum dilucio d propter hominum raritatem ferè videatur extinctum, postea à tempore Nemroth reparatum, si ve potius immutatum existimatur, cum ipse simul cum aliis aliis caput opprimere: alii sua imbecillitate ejus dirioni coeperunt esse subiecti, unde in Genesi e legitur de c Coepit Nemroth robustus venator esse coram Domino.] id est, i hominum oppressor & extirpator, quos etiam ad turrim adificandam allexit.

1 ¶ Id est] Glossa ordinaria ad istum locum ex Aleuino ita habet: id est, hominum oppressor, & extirpator: quos alexit, ut turrim contra Deum construerent.

DISTINCTIO VII.

I Vs autem constitutionis caput à justificationibus, quas Dominus tradidit Moysi f, dicens: [Si emeris servum Hebraeum, &c.]

¶ De conditoribus legum.

C. I. Unde Isidorus lib. 5. Etym. c. 1. ait.

Moyse gentis Hebraeae primus omnium divinas leges sacris literis explicavit. Phoronaus Rex Graecis primus leges, judiciumque constituit. Mercurius Trismegistus primus leges Aegyptiis tradidit. Solon primus leges Atheniensibus dedit. Lycurgus primus Lacedaemoniis jura ex Apollinis autoritate confinxit. Numma Pompilius qui Romulo successit in regno, primus leges Romanas edidit. Deinde, cum populus seditiosus

a Ivo p. 9. c. 112. b al. ita. c Genes. 4. d Genes. 7. e Gen. 10. f Exod. 12.

a magistratus ferre non posset. Decemvros legibus scribendis creavit, qui leges ex libris Solonis in latinum sermonem translatis, XII. tabulis exposuerunt.

C. 11. *Nomina eorum, qui leges XII. tabularum exposuerunt.*

FVerunt b autem hi, Ap. Claudius, T. Genucius, P. Sestius, Sp. Vetutius, C. Julius, A. Manlius, Ser. Sulpicius, P. Curatius, T. Romilius, Sp. Postumius. Hi decemviri legum conscribendarum electi sunt. Leges autem redigere in libris c primus consul Pompeius instituit, sed non perseveravit obrectatorum metu. Deinde Cæsar cepit id facere, sed ante interfectus est. Paulatim autem antiquæ leges venustate, atque incuria obsoleverunt, a quarum esset nullus jam usus est, notitia tamen necessaria videtur. Novæ leges à Constantino Cæsare cœperunt, & reliquis succedentibus: erantque permixtæ, & inordinatæ. Postea Theodosius minor & Augustus ad similitudinem Gregoriani, & Hermogeniani codicem factum constitutionum à Constantini temporibus sub proprio cuiusque Imperatoris titulo disposuit, quem à suo nomine Theodosianum vocavit.

DISTINCTIO VIII.

Differunt autem jus naturale f a consuetudine, & constitutione. Nam jus naturale omnia sunt communia omnibus, quod non solum inter eos servatum creditur, de quibus legitur g: [Multitudinis autem creditum erat cor unum, & anima una] &c. verum etiam præcedenti tempore à Philosophis traditum invenitur. Vnde apud Platonem illa civitas iustissime ordinata traditur, in qua quisque propriis necesse affectus. Jus vero consuetudinis, vel constitutionis hoc meum est, illud alterius.

C. I. ¶ Jus divino omnia sunt communia omnibus, jus vero constitutionis, hoc meum, illud alterius est.

Vnde Augustinus ait tract. 6. ad c. 1. Joannis.

Quo h iure defendis villas ecclesie i? divino, an humano? Divinum jus in scripturis habemus, humanum jus in legibus Regum. Vnde quisque possidet, quod possidet? nonne iure humano? Nam iure divino [Domini i est terra, & plenitudo ejus.] Pauperes, & divites Deus de k uno limo fecit: & pauperes, & divites una terra supportat. Iure tamen humano dicitur, l hæc villa mea est, hæc domus mea, hic servus meus est. Iura m autem humana jura Imperatorum sunt; quare? Quia ipsa jura humana per Imperatores, & reges facit Deus distribuere generi humano. Item ibidem paulo inferius. ¶ Tolle 2 jura Imperatorum, & quis audeat dicere, mea est illa villa, aut, meus est ille servus, aut, domus hæc mea est? si autem, ut teneantur ista ab hominibus, regum jura fecerunt, vultis, ut reticemus leges, ut gaudeatis? Item ibidem pauci interjecti. ¶ Legantur leges, n ubi manifeste præceperunt Imperatores, eos, o qui præter ecclesie catholice communionem usurpant sibi nomen Christianum, nec volunt in pace colere pacis auctorem, nihil nomine ecclesie audeant possidere. Sed quid nobis & Imperatori? Sed jam dixi, de iure humano agitur, & tamen Apostolus p voluit serviri Regibus, voluit honorari Reges, & dixit [Reges reveremini.] Nolite dicere, quid mihi, & regi? Quid tibi ergo, & possessioni? Per jura Regum possidentur possessiones. Dixisti, quid mihi & Regi? Noli dicere possessiones tuas, quia ipsa q jura humana re-

a al. seditiosus. b Isidorus ibidem continenter. c al. liberos. d exoleverunt. orig. Ivo p. c. 170. Pann. l. 2. c. 144. e al. junior. f al. natura. g Actor. 4. h Ansel. l. 12. c. 62. Ivo p. 3. c. 104. Pann. l. 2. c. 63. i Psal. 23. k Gen. 2. l dicit. orig. m Iure ergo humanum, iure Imperatorum: quare? orig. n Cod. l. 1. tit. 1. c. 4. & cod. Theo. l. 16. tit. 5. c. 43. 52. 54. o al. ut. p 2. Pet. 2. q ad ipsa. orig. & Ivo.

nunciasti, quibus possidentur possessiones.

¶ [Ecclesie] Hæc dicitio non est apud B. Augustinum. Nam ibi ait contra Donatistas, qui legibus Imperatorum villas sibi ademptas, & Ecclesie catholice attributas esse querebantur. Quare, cum Donatiste dicerent, villas nostras tulerunt: fundos nostros tulerunt, ut eos ipse convincat, nullum jus in illis habuisse, aut habere: quibusdam præpositis, addit ista. Quo iure defendis villas? divino, &c. Et infra 11. q. 1. c. si qua causa. ubi Gratianus citat initium hujus capituli, ista dicitio, Ecclesie, non habetur. Est tamen apud Anselmum, Ivoem, & in Pannormia locis indicatis.

2 ¶ Tolle] Quoniam glossa obstitit, ne omnia emendarentur, aut adderentur, quæcumque addenda videbantur, placuit integritatem apponere locum B. Augustini. Apud ipsum igitur post ver. humano, antecedenti paragraphi, hæc sequuntur: Vultis legamus leges juris peritorum, & secundum ipsas agamus de villis? Si iure humano vultis possidere, recitemus leges Imperatorum: videamus, si aliquid voluerint ab hæreticis possideri. Sed quis mihi est imperator? secundum jus ipsius possides terram. Aut tolle jura Imperatorum, & quis audeat dicere, mea est illa villa, aut meus est ille servus, aut domus hæc mea est? Si autem ut teneantur ista ab hominibus, jura acceperunt Regum, vultis recitemus leges, ut gaudeatis, quia vel unum hortum habeatis, & non imputetis nisi mansuetudini columbæ, quia vel ibi vobis permittitur permanere: leguntur enim leges manifestæ, ubi præceperunt Imperatores, &c.

2 pars. ¶ Dignitate vero jus naturale similiter prævalet consuetudini, & constitutioni. Quæcumque enim vel moribus recepta sunt, vel scriptis comprehensa, si naturali juri fuerint adversa, vana & irrita habenda sunt.

C. II. ¶ Adversus naturale jus nulli quidquam agere licet.

Vnde Augustinus ait lib. 3. confess. c. 8.

Quæ a contra mores hominum sunt flagitia, pro morum diversitate vitanda sunt, ut pactum inter se civitatis, aut gentis consuetudine, vel lege firmatum, nulla civis, aut peregrini libidine violetur. Turpis enim omnis pars est suo universo non congruens. Cum autem Deus aliquid contra morem, aut pactum quorumlibet iuber, etiam nunquam ibi factum est, faciendum est; & si omiffum, instaurandum est; & si institutum non erat, instituendum est. Si enim Regi licet in civitate, cui b regnat, jubere aliquid, quod neque ante illum quisquam, nec ipse unquam iusserat, & non contra societatem civitatis ejus obtemperatur, imò contra societatem non obtemperatur, (Generale quippe pactum est societatis humane obedire Regibus suis) quanto magis Deo regnatori universe creaturæ suæ, ad ea quæ iusserit, sine dubitatione servandum est? sic ut enim in prestatibus societatis humane major potestas minori ad obediendum præponitur, ita Deus omnibus.

¶ Caput hoc est ex epistola Nicolai, quæ incipit, Epistolam Beatitudinis tuæ; extatq. unâ cum aliis ejusdem, & aliorum Pontificum epistolis manuscriptis Roma, in Bibliothecis monasterii Dominicanorum, ex qua hoc caput emendatum est.

¶ Radicitus est evellenda perniciofa consuetudo.

C. III. Item Nicolaus Papa Hincmaro Remensi Archiepiscopo.

Mala c consuetudo, quæ non minùs quàm perniciofa corruptela vitanda est, nisi citiùs radicitus evellatur, in privilegiorum jus ab improbis assumitur, & incipiunt prævaricationes, & variæ d præsumptiones celerim non compressa pro legibus venerari, & privilegiorum more perpetuo celebrari.

a Ivo p. 4. c. 178. b al. in qua. c Ivo p. 4. c. 209. Pan. l. 2. c. 21. d al. vana. Sub persona Libona Libesi Vagenfisi.

¶ Veritati & rationi consuetudo est postponenda. C. IIII. Item Augustin. lib. 3. de baptismo, contra Donatistas. c. 6.

Veritate a manifestata cedat consuetudo veritati, plane respondeo, quis dubitet veritati manifestata debere consuetudinem cedere? Item b Nemo consuetudinem rationi, & veritati praproat: quia consuetudinem ratio & veritas semper excludit.

C. V. ¶ Quilibet consuetudo veritati est postponenda.

Item Gregorius I. in mundo, c. Aversano Episcopo.

Si d. consuetudinem fortassis opponas, advertendum quod Dominus dicit e. [Ego sum veritas & vita.] Non dixit, Ego sum consuetudo, sed, veritas. Et certe (ut Beati Cypriani fuit amur sententia) qualibet consuetudo, quantumvis vetusta, quantumvis vulgata veritati omnino est postponenda, & usus qui veritati est contrarius, abolendus.

¶ Gregorius I. In aliquo manscriptis, & apud Ivonem est, Gregorius vii. Et in huius Pontificatu Guimundus Aversanus Episcopus scripsit de corpore & sanguine Domini contra Berengarium, qui liber extat.

¶ Veritate revelata, consuetudinem sibi cedere oportet.

C. VI. Item Augustin. lib. 3. de baptismo contra Donatistas, cap. 5.

¶ Vi & contempta veritate praesumit consuetudinem sequi, aut circa fratres invidus est & malignus, quibus veritas revelatur, aut circa Deum ingratus est, cuius inspiratione ecclesia ejus instruitur. & infra, b. In Evangelio: Dominus Ego sum, inquit, veritas: non dixit, ego sum consuetudo. Itaque veritate manifestata, cedat consuetudo veritati, & 7. Revelatione facta veritatis, cedat consuetudo veritati: quia & Petrus h. qui prius circumcidebat, cessit Paulo veritatem praedicanti. & infra. Cum Christus veritas sit, magis veritatem, quam consuetudinem sequi debemus, quia 2. consuetudinem ratio & veritas semper excludit.

¶ Cedat consuetudo] Apud B. Augustinum, & Ivonem, & in Panormia legitur, cedat error. Sed verè B. Augustinus ex ipsiusmet Zozimi verbis colligit, quod ille errorem appellabat, fuisse consuetudinem. Ita enim respondet, Noli ut quidem iste dicere, consuetudinem, sed errorem. Veruntamen, cum dicit, quia & Petrus, qui prius circumcidebat, cessit Paulo veritatem praedicanti, satis indicat, quod aliud etiam de baptismo fieri solebat.

¶ Quia consuetudinem] Verba haec usque ad finem, apud Ivonem, & Gratianum satis commode hic adhibentur, repetita ex verbis Felicii, qui referuntur supra, c. veritate.

¶ Consuetudo rationi frustra opponitur.

C. VII. Idem in lib. 4. de baptismo, contra Donatistas, cap. 5.

Frustra, inquit, n. quidam, qui ratione vincuntur, consuetudinem nobis obijciunt, quasi consuetudo major sit veritate, aut non id sit in spiritualibus sequendum, quod in melius fuerit à spiritu sancto revelatum. ¶ Hoc o. planè verum est. Sed, quia ratio, & veritas consuetudini praeponenda est. Cum consuetudini veritas suffragatur, nihil oportet firmius retineri.

a Ivo p. 4. c. 208. Pam. l. 2. c. 165. Infra eadem, qui contempta: b Ibid. cap. 8. sub persona Felicii à Bueslacenii. c al. Guimundo. d Ivo par. 4. c. 213. Pam. l. 2. c. 166. e Ioan. 1. 4. f Cyprianus in toto illo suo concilio. Sub persona Casti Siveensis. g Ivo p. 4. c. 234. h Ibid. cap. 6. sub persona Libosi Vagenfisi. i Ioan. 1. 4. k sup. ca. c. veritate. Ibid. cap. 7. sub persona Zozimi à Tharassa. l Galat. 2. m Ibid. cap. 9. sub persona Honorati à Tucca sup. ea veritate. n Hic refert B. Augustinus verba B. Cypriani in epist. ad Lubanum. Ivo p. 2. cap. 94. & par. 4. c. 235. o Hic B. Augustinus respondet.

¶ Rationem consuetudo impedire non debet.

C. VIII. Item Cyprianus in epistola ad Pompejum contra epistolam Stephani.

Consuetudo, quae apud quosdam obreperat, impedire non debet, quò minus veritas praevaleret, & vincat. Nam consuetudo sine veritate, vetustas erroris est: propter quod relicto errore, sequamur veritatem, scientes, quia & apud Esdram a veritas vicit, sicut scriptum: [Veritas manet, & invalescit in aeternum, & vivit, & obtinet in saecula saeculorum.]

Idem in epist. ad Lubanum, circa med.

Ignosci i potest simpliciter erranti, sicut de seipso dicit Apostolus Paulus b [Qui primo, inquit, sui blasphemus, & persecutor, & injuriosus: sed misericordiam merui, quia ignorans feci.] Post inspirationem verò, & revelationem factam, qui in eo quod erraverat, perseverat; prudens & sciens sine venia ignorantiae peccat: praesumptione enim atque obstinatione quadam nititur, cum ratione superetur.

¶ Ignosci] Apud B. Cyprianum legitur, ignosci enim potest, & bis antecedunt ea qua leguntur supra c. frustra, usque ad ver. revelatum.

¶ Dei veritatem, non hominum consuetudinem sequi oportet.

C. IX. Idem lib. 2. ep. 3. ad Caelinum.

¶ S. I. e. solus Christus audiendus est, non debemus attendere, quid aliquis ante nos faciendum putaverit, sed quid, qui ante omnes est, Christus, prior fecerit. Neque enim hominis consuetudinem sequi oportet, sed Dei veritatem, cum per Esaiam e prophetam Deus loquatur, & dicat. [Sine causa autem calunt me, mandata & doctrinam hominum docentes.]

Liquido igitur apparet, quod consuetudo naturalis juri postponatur.

DISTINCTIO IX.

¶ Quod autem & constitutio naturali juri cedat, multiplici auctoritate probatur.

¶ Leges principum naturali juri praevalere non debent.

PALEA. I.

C. I. Ait enim Augustinus ad Bonifacium Comitem, epist. 50.

Imperatores, quando pro falsitate contra veritatem constituunt malas leges, probantur bene credentes, & coronantur perseverantes: quando autem pro veritate contra falsitatem constituunt bonas leges, terrentur scilicet, & corriguntur intelligentes.

Quicunque 2. ergo s. legibus Imperatorum, quae pro Dei veritate feruntur, obtemperare non vult, acquirit grande supplicium. Quicunque verò legibus Imperatorum, quae contra veritatem Dei feruntur, obtemperare non vult, acquirit grande praemium.

Nam & temporibus prophetarum omnes reges, qui in populo Dei non prohibuerunt, nec everterunt, quae contra praeccepta fuerant instituta, culpantur: & qui prohibuerunt, & everterunt, super aliorum merita laudantur. Et rex g Nabuchodonosor, cum servus esset idolorum, constituit sacrilegam legem, ut simulacrum adorarent, sed ejus impij constitutioni qui obedire noluerunt, pie, fideliterque fecerunt. Idem h tamen rex divino correctus miraculo, piam & laudabilem legem pro veritate constituit, ut quicumque diceret blasphemiam in Deum i Sidrac, Misac, & Abdenago, cum domo sua penitus interiret.

¶ Palea] In exemplaribus antiquis Gratiani, in quibus aut nullo, aut pauca sane palea, hoc loco habetur tantum.

a Esdra 3. & 4. b 1. Timoth. 1. c Anselm. libr. 9. cap. 6. d Matth. 17. Hic est filius meus, &c. e Esa. 29. Matth. 15. f Ivo par. 4. cap. 148. Pam. l. 2. tit. 145. g Dan. 3. h Ibid. in Deum verum.] orig.

nam a versis. Quicumque, usque ad vers. Nam & temporibus. In aliis autem in quibus sunt, habetur integrum hoc capitulum, & sine nota Palca. Est autem totum in eodem B. Augustini loco.

¶ Quicumque] Commutatus etiam apud Iuonem, & in Panormia est ordo verborum B. Augustini, apud quem qui meretur premium, priore, qui supplicium, posteriore loco ponitur.

¶ Principes tenentur & ipsi vivere legibus suis.

C. II. Item ex verbis Iudori lib. 1. sententiarum de summo bono, c. 13.

¶ Istum enim est principem legibus obtemperare suis. Tunc enim iura sua ab omnibus custodienda existimet, quando & ipse illis reverentiam præbet. Principes legibus teneri suis, nec in se convenit posse damnate iura, quæ in subiectis, constituunt. Iusta est enim vocis eorum auctoritas, si quod populis prohibent, sibi licere non patiantur.

¶ In aliquot vetustis exemplaribus caput hoc non habetur: in aliis vero conjunctum est superiori, & non habet rubricam.

¶ Scripturis canonicis tractatorum literæ deserviant.

C. III. Idem Augustinus in prologo libri tertij de Trinitate.

¶ Noli e meis literis quasi canonicis scripturis inservire. Sed in illis, & quod non credebas, cum inveneris, incunctanter crede: in istis autem quod certum d non habebas, nisi certum intellexeris, noli firmum e tenere.

¶ In tractatorum opusculis multa corrigenda invenimus.

C. IIII. Idem ad Vincentium Victorem, lib. 4. de anima, & ejus origine, cap. 1.

¶ Negare f non possum nec debeo, sicut in ipsis majoribus g ita multa esse in tam multis opusculis meis, quæ possint iusto iudicio, & nulla temeritate damnari.

¶ In scriptis canonicis mendacia non admittuntur.

C. V. Idem ad Hieronymum, epist. 19.

¶ Ego h folis eis scriptorum, i qui jam canonicis appellantur, didici hunc timorem, honoremque deferre, ut nullum eorum k scribendo errasse audeam credere: ac si aliquid in eis offendero, quod videatur contrarium veritati, nihil aliud quam vel mendosum esse codicem, vel interpretem non assecutum esse, quod dictum est, vel me minime intellexisse non ambigam. Alios autem ita lego ut quantalibet sanctitate, doctrinaque polleant, l non ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt, sed quia mihi i per alios auctores, vel canonicas, vel probabiles rationes, quod a vero non abhorreat, persuadere non potuerunt.

¶ Mihi per alios] Sic etiam in manuscriptis, & in glossa. Apud B. Augustinum est, mihi vel per illos auctores canonicos, vel probabili ratione, nec multo secus apud Iuonem. Alias vero nonnullas varietates satis visum est in margine indicare.

¶ Libri veterum hebraea volumina, novis graeca auctoritatem impendunt.

C. VI. Idem i

¶ Veterum librorum fides de hebraeis voluminibus examinanda est, ita novorum, graeci sermonis normam desiderat.

¶ Idem] Verba hujus capituli sunt B. Hieronymi ad Lucinium Baticum epist. 28. sed mutata non est in scripto ob glossam in ver. Graeci.

a Burch. l. 15. c. 42. Ivo par. 16. c. 43. b convenit frustrare iura. orig. c. Ivo par. 4. c. 7. Pamm. l. 2. c. 120. d al. certum habebas. e al. firmiter retinere. orig. f Ivo p. 4. c. 73. g moribus. orig. & Ivo. h Ivo par. 4. c. 74. Pamm. l. 2. c. 119. i scripturarum libris. orig. & Pan. k eorum auctorem in scribendo aliquid errasse firmiter credam. orig. Ivo & Pan. l prapollent. orig.

¶ Nihil auctoritatis canonicis remanebit scripturis, si ad eas mendacia fuerint admittis.

C. VII. Item Augustinus ad Hieronymum, epist. 9.

¶ Si a ad scripturas sanctas admittis fuerint vel b officiosa mendacia, quid in eis remanebit auctoritatis? Quæ tandem de scripturis illis sententia proferetur, cui pondere contentiosa falsitatis obteratur c improbitas?

¶ Literis omnium episcoporum sacra præponitur scriptura.

C. VIII. Item de baptismo contra Donatistas, lib. 2. c. 3.

¶ Vis nesciat sanctam scripturam canonicam tam veteris, quam novi testamenti certis suis terminis contineri, eamque omnibus posterioribus episcoporum literis ita præponi, ut de illa omnino dubitari, & disceptari non possit, utrum verum, vel utrum rectum sit quicquid in ea scriptum esse conspicerit? Episcoporum autem literas, quæ post confirmatum canonem vel scriptæ sunt, vel scribuntur, vel per sermonem forte sapienterem cujuslibet in ea re peritioris, vel per aliorum episcoporum graviorem auctoritatem, doctoremque d prudentiam, & per concilia licere reprehendi, si quid in eis forte veritate deviatum est?

¶ Ex dictis quorumlibet episcoporum contra divina mandata calomnie non colligantur.

C. IX. Idem ad Vincentium epist. 48. contra Donatistas.

¶ Noli e frater contra divina tam multa, tam clara, tam indubitata testimonia colligere velle calumnias ex episcoporum scriptis, sive nostrorum, sicut Hilarij, sive, s (antequam pars Donati separaretur, sicut ipsius unitatis, sicut Cypriani, & Agrippini: primo, quia hoc genus literarum ab auctoritate canonis distinguendum est: non enim sic leguntur, tanquam ita ex eis testimonium proferatur, ut contra sentire non liceat, sicut ubi forte aliter sapuerint, quam veritas postulat. In eo quippe numero sumus, ut non dedignemur etiam nobis dictum f ab Apostolo accipere. [Et si quid aliter sapis, id quoque Deus vobis revelabit.]

¶ Sive antequam] Antea legebatur sive Cypriani, & Agrippini, antequam pars Donati separaretur. Restituta est vera lectio ex B. Augustino, & aliquot exemplaribus Gratia & Ivone. Cyprianus enim, & Agrippinus multo ante Donati schisma in ecclesia unitate decesserant: quia in re erravit auctor glossa.

¶ Revelavit] Ita etiam originale, & Ivo, & aliquot editiones novi testamenti. Sed idem B. Augustinus in Iohannem tract. 1. 45. 53. & 98. & alibi sepe semper legit, revelabit, & explanat. Græcè est $\delta\omega\kappa\alpha\lambda\upsilon\sigma\iota$.

¶ Non debetur par auctoritas canonicis scripturis, & expositionibus eorum.

C. X. Item ad Fortunatianum, epist. 11.

¶ Neque g quorumlibet disputationes, quamvis catholicorum, & laudatorum hominum, velut scripturas canonicas habere debemus, ut nobis non liceat salva honorificentia, quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum scriptis improbare, atque respicere, si forte invenerimus, quod aliter senserint, quam veritas habet, divino adiutorio vel ab aliis intellecta, vel à nobis. Talis h ego sum in scriptis aliorum, quales i volo esse intellectores meorum.

¶ Exemplis ratio sana præfertur.

C. XI. Idem ad Marcellinum de civitate Dei lib. 1. c. 23.

a Ivo p. 4. c. 215. b al. velut officiosa orig. al. fuerint officiosa. c al. subtrahatur. Ivo p. 4. c. 227. Polyb. l. 3. tit. 21. d al. doctorum. e Deus dedit. p. 2. Anf. l. 4. c. 58. Ivo p. 4. c. 236. f Phil. 3. g Ivo p. 4. l. 237. h al. Qualis. orig. Annu. i al. tales. Polyb. l. 1. tit. 26.

Sana quippe ratio etiam exemplis anteposenda est: cui quidem & exempla concordant; sed illa, quae tantò digniora sunt imitatione, quanto excellentiora pietate.

Cum ergo in naturali jure nihil aliud precipiatur, quam quod Deus vult fieri, nihil, veteris, quam quod Deus prohibet fieri, denique cum in canonica scriptura nihil aliud, quam in divinis legibus invenitur, divina verò leges natura consistant, patet, quod quaecumque divina voluntati, seu canonice scripturae contraria probantur, eadem & naturali juri inveniuntur adversa. Unde quaecumque divina voluntati, seu canonice scripturae, seu divinis legibus postponenda censentur, eisdem naturale jus praese ferri oportet. Constitutiones ergo vel ecclesiasticae, vel saeculares, si naturali juri contrariae probantur, penitus sunt excludenda.

DISTINCTIO X.

Constitutiones verò principum Ecclesiasticis constitutionibus non praesentant, sed obsequuntur.

Lex Imperatorum ecclesiastica jura dissolvere non potest.

C. I. Unde Nicolaus a Papa scribit episcopis in concilio apud Convincium congregatis.

Lex Imperatorum non in omnibus ecclesiasticis controversiis utendum est, praesertim cum inveniuntur Evangelicæ, ac canonice functioni aliquoties obviare. Item Lex Imperatorum non est supra legem Dei, sed subius. Imperiali iudicio non possunt ecclesiastica jura dissolvi. Ad quod ostendendum, duorum horum, scilicet Innocentii, & Gregorii satis sufficientia testimonia. Sanctus & quidem Innocentius in decretali epistola sua ad Alexandrum Antiochenum episcopum ait: Nam quod sciscitaris, utrum divinis imperiali iudicio provinciis, ut duæ metropoles fiant, sic duo metropolitani episcopi debeant nominari; non visum est ad mobilitatem necessitatem mundanarum Dei ecclesiam commutari, honoresque, aut divisiones perpetui, [quas pro suis causis faciendas duxerit Imperator] Beatus autem Gregorius scribens ad Theodisiam patriam, inter cetera. [Si, inquit religionis causa conjugia debere dissolvi dicantur; sciendum est, quia etsi hoc lex humana concessit; lex tamen divina prohibuit] Ecce quemadmodum imperiali iudicio non possunt ecclesiastica jura dissolvi. Ecce qualiter, quod lex humana concessit, divina lex prohibuit. Non quod Imperatorum leges (quibus ecclesia utitur contra hæreticos, sæpe contra tyrannos, atque contra pravos quosque defenditur) dicamus penitus renuendas, sed quod eas evangelicis, apostolicis, atque canonicis decretis (quibus postponenda sunt) nullum posse inferre præiudicium asseramus.

1 ¶ Lege] Caput hoc sumptum est ex epistola Nicolai, quae extat in codice bibliotheca Dominicana, de quo dictum est supra dist. 2. c. mala. Titulus autem epistolae, hic est. Nicolaus servorum Dei, Reverendissimis, ac sanctissimis confratribus nostris metropolitani episcopis, & ceteris diversarum provinciarum, ac urbium praesulibus, qui in Convincium villam publicam, fecus civitatem Silvanectis convenisistis. Eadem epistola nuper impressa est in appendice bibliotheca sanctorum Patrum.

2 ¶ Obviare] Apud Nicolaum sequitur continenter, ad quod ostendendum, &c. Quae autem apud Gratianum

a Ivo par. 4. c. 87. Pan. l. 2. c. 138. Ansel. l. 1. c. 97. Polyc. l. 1. tit. 77. b al. Idem. c In ca. adjectis, c. 17. d Heroum.] orig. e Burch. l. 15. ca. 10. Ivo 16. ca. 11. Pan. l. 2. ca. 139. Im. 1. epist. 18. c. 2. f vere visum] orig. g Lib. 9. reg. epist. c. 9. Ivo p. 4. cap. 187. Pan. l. 2. c. 140. ex c. adjectis, c. 17.

num sunt interjecta, non sunt hoc loco in epistola, neque in Puhcarpo, neq. apud Anselmum, sed verba illa, Lex Imperatorum non est supra legem Dei, sed subius. à Burchardo, & Ivone citantur ex decretis Pii Pape, c. 7. habentur autem in capitularibus adjectis c. 17. reliqua autem habentur infra in hoc eodem capite, & ecce quemadmodum.

¶ Nihil quod evangelicis regulis obviet, Imperatori agere licet.

C. II. Item Symmachus a Papa in sexta synodo Romana tempore Theodorici Regis.

Non licet Imperatori, vel cuiquam pietatem custodiendi aliquid contra divina mandata praesumere, nec quidquam quod evangelicis, propheticis, aut apostolicis regulis obviet, agere.

¶ In ecclesiasticis causis regis voluntas sacerdotibus est postponenda.

C. III. Item Felix c. Papa.

Certum est hoc rebus vestris esse salutare, ut cum de causis Dei agitur, juxta ipsius constitutionem, regiam voluntatem sacerdotibus Christi studeatis subdere, non praeferre, & sacrosancta per eorum praesules potius discere, quam docere; ecclesiasticam d. formam sequi, non huic humanitas sequenda jura praefigere: neque ejus sanctionibus vestre dominari, cujus clementiae Deus voluit tuae pia devotionis colla submittere: ne dum mensura caelestis dispositionis exceditur, eatur in contumeliam disponentis.

C. IIII. ¶ Bonis moribus, & decretis Romanorum Pontificum, constitutiones contraire non possunt.

Item. f

Constitutiones contra canones, & decreta praesulum Romanorum, vel bonos mores, nullius sunt momenti.

C. V. ¶ Quae sacerdotum sunt, regibus usurpare non licet.

Item Nicolaus Papa l. in epistola ad Michaelena Imperatorem, cuius initium est, [Proposueramus.]

Imperium vestrum suis publicae rei quotidianis administrationibus debet esse contentum, non usurpare, quae sacerdotibus Domini solum conveniunt.

C. VI. ¶ Tribunalia Regum sacerdotalia sunt potestati subiecta.

Item Gregorius Nazianzenus in oratione ad cives Nazianzenos angoris plenus, & Magistratum iratum.

Scilicet libertatem verbi? libenter accipitis, quod lex Christi sacerdotali vos subijcit potestati, atque istis tribunalibus subdit? Dedit enim & nobis potestatem, dedit & principatum multo perfectiorem principatibus vestris. Aut nunquid iustum vobis videtur, si cedat spiritus carni; si terrenis caelestia superentur; si divinis praeferrantur humana?

2. pars. Ecce quod constitutiones principum ecclesiasticis legibus postponenda sunt. Vbi autem Evangelicis, atque canonicis decretis non obviarent, omni reverentia digna habeantur.

a Et Calixtus epi. 1. & Marcellinus in extrema epist. 2. & in capitulis Hadriani c. 76. ex quo citant. Burchard. & Ivo par. 16. c. 9. Deud. p. 1. & 3. b Burch. l. 15. c. 8. Ivo p. 4. cap. 231. & p. 16. c. 9. Pan. l. 2. c. 141. Polyc. d. 6. tit. 1. c. In exemplari Veronense est.] Felix 3. Ansel. l. 4. c. 11. Polyc. l. 1. c. 12. d al. ecclesiae al. dispensationis. santea legebantur.] Idem. g Habetur in c. Hadriani, num. 39. Deus dedit, par. 1. & 3. h sint] orig. i Ansel. l. 3. c. 88. Burch. l. 15. c. 9. Ivo par. 5. cap. 38. & par. 26. c. 10. Polyc. d. 1. c. 50.

C. VII. ¶ *Leges Imperatorum in adiutorium ecclesie licet assumere a.*

Vnde Augustinus ait in dialogo, id est, lib. 2. contra literas Petilianas, c. 58.

SI b in adiutorium vestrum etiam terreni imperii leges assumendas putatis, non reprehendimus.

¶ Fecit hoc Paulus c, cum adversus injuriosos, civem Romanum se esse testatus est.

1 ¶ *Ecclesie*] *Auctor hujus rubricae caput hoc ita accipit, quasi hic agatur de legibus Imperatorum in favorem ecclesie latu, cum ibi B. Augustinus Petiliano, & Donatistis haereticis concedat, legibus Imperatorum ipsos in adiutorium suum uti posse, modo id fallaciter non facerent, quod eos fecisse convenit.*

C. VIII. ¶ *Reges Pontificibus pro aeternis, & Pontifices Regibus pro temporalibus indigent.*

Item Nicolaus Papa I. in epist. 7. ad Michaelem Imperatorem.

Quoniam d idem mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus sic actibus propriis & dignitatibus distinctis officia potestatis utriusque discrevit propria 2, volens medicinali humilitate hominum corda sursum efferri, non humana superbia rursus in inferna demergi: ut & Christiani Imperatores pro aeterna vita pontificibus indigerent, & Pontifices pro cursu temporalium tantummodo rerum imperialibus legibus uterentur, quatenus spiritalis actio à carnalibus distaret incurfus, & ideo e militans Deo f minime se negotiis secularibus implicaret; ac vicissim non g ille rebus divinis praesidere videretur, qui esset negotiis secularibus implicatus.

1 ¶ *Huc capiti in codicibus impressis erat praepositus hic titulus. Cyprianus Iuliano Imperatori: quod est contra omnem temporum rationem. In manuscriptis omnibus, excepto undecimo Vaticano, abest dictio, Imperatori, quemadmodum & apud Ivoem. Nonum autem habet. Iuliano episcopo aliud perveriusum. Iubiano. Ceterum integrum hoc caput est in epistola Nicolai ad Michaelem Imperatorem, quae incipit, Proposueramus; ex quo refertur infra dist. 96. c. cum ad verum. una cum aliis verbis ejusdem epistolae, ex quibus hac pendet. Et sumptum est ex Gelsio in tomo de Anathematis vinculo.*

2 ¶ *Propria*] *In originali est, propriam volens medicinali humilitate sursum efferri. Ivo habet ut Gratianus hic in plerisque codicibus. In nonnullis tamen est, propria volens medicinali humilitate sursum efferri, quemadmodum etiam infra dist. 96. cap. cum ad verum. Apud Gelsium loco indicato legitur, sic actionibus propriis, dignitatibusque distinctis, & officia potestatis utriusque discrevit, suos volens medicinali humilitate salvari, non humana superbia rursus intercepti, ut & Christiani, &c.*

C. IX. ¶ *Leges Imperatorum custodiri oportet.*

Item Leo III. Lothario Augusto.

DE h capitulis, vel praecipis imperialibus vestris, vestrorumque i pontificum praedecessorum irrefragabiliter custodiendis, & conservandis, quantum valuimus, & valemus Christo propitio, & nunc & in aevum i nos conservaturos modis omnibus profitemur. Et si fortasse quilibet aliter vobis dixerit, vel dicturus fuerit, sciat eum pro certo mendacem.

1 ¶ *Vestrorumque*] *Epistola hac non est inventa: & in istis verbis videtur subesse mendam, ex quo auctor glossa errandae occasionem sumpsit, qui Christianis Imperatoribus, cuiusmodi fuerant praedecessores Lotharii, attribuat illud, quod Isidorus de ethnicis dicit nimirum Im-*

a al. assumi. b Ivo p. 4. cap. 183. Pam. l. 2. c. 113. c Acl. 2. d Ivo p. 4. cap. 188. inf. dist. 96. cap. cum ad verum. e 1. l. Tim. 2. f al. & militans. g al. ne. h Ivo p. 4. c. 176. Pam. l. 2. c. 149. i al. aeternum.

peratores solitos fuisse appellari Pontifices, de qua re optimè Gelasius in tomo de Anathematis vinculo, & infra dist. 21. c. clerici. Apud Ivoem legitur, vestris, nostrorumque etiam Pontificum praedecessorum, & praedecessorum. Sed fortasse cetera quidem rectè apud Gratianum habent: tantummodo ante dictionem, praedecessorum, est addenda conjunctio, & quemadmodum est in Panormia. Nam hoc significabitur, Imperatores illos solitos fuisse edere capitula; adhibitis in consilium Pontificibus regni, quod verissimum est. Omnino hac, quae à Leone scribitur, spectare videntur ad capitula Caroli, & Ludovici, quo Lotharius in universa Italia servari mandaverat. Nam in legibus Longobardicis, lib. 3. tit. 35. Lotharius ita constituisse traditur. Placuit nobis, ut capitula, quae excerptissimum de capitulari bon. mem. gloriosissimi Domini nostri Caroli, & genitoris nostri Ludovici; Imperat. invictissimi, his omnibus, & fidelibus nostris, & sanctae ecclesiae in regno Italiae consistentibus per legem teneantur, & serventur: & quicumque horum capitulorum contempserit extiterit, sexaginta solidis componatur. Id populo Romano, qui iure antiquo Romanorum uti prohiberetur, valde displicuit: sicut ex c. si. infra ca. dist. 10. legitur, & diffeminatus, etiam rursus fuit eandem esse Pontifici ac populo sententiam. De qua Leohac se epistola videtur purgare voluisse; & tamen postea pro conservando iure civili Romanorum, cum eodem Lothario iterum diligentius egit: quod apparet ex dicto c. finali.

C. X. ¶ *Legis auctoritate dissolvitur, quod contra eam fit.*

Item Ioannes VIII. Ludovico Imperatori.

Vides a fili charissime, quia quod contra leges accipitur, per leges dissolvi meretur.

C. XI. ¶ *Leges principum, aut regulas patrum contenti non licet.*

Item Gelasius Rufino, & Aprili episcopi.

Quis * autem b leges principum, aut regulas patrum aut admonitiones paternas c dicat debere contemni, nisi qui impunitum sibi tantum assumet transire commisitum?

C. XII. ¶ *Leges Romanorum Principum servandae sunt ab omnibus.*

Item Theodorico regi.

Certum d est magnificentiam vestram leges Romanorum principum, quas in negotiis hominum custodiendas esse praecipit, multo magis circa e reverentiam beati Petri Apostoli pro sua felicitatis augmento velle servari.

C. XIII. ¶ *Romana lex nullius temeritate debet corrumpi.*

Item Leo III. Lothario Augusto.

Vestram i flagitium f clementiam, ut sicut hactenus Romana lex viguit absq; universis procelis, & pro nullius persona hominis reminiscitur esse corrupta, ita nunc suum robur, propriumque vigorem obtineat.

1 ¶ *Vestram*] *Videtur Lotharius populo Romano, quod hic Leo perit, concessisse. Nam in legibus Longobardicis lib. 1. tit. 57. sic habetur, ut interrogetur populus Romanus, qua lege vult vivere, & sequitur constitutio.*

Lotharius Imperator.

¶ *Voluimus, ut cunctus populus Romanus interrogetur, qua lege vult vivere, ut tali lege, quali lege vivere professi sunt. vivunt: illisque denuntietur, ut hoc uniusquisque, tam iudices, quam duces, vel reliquos populus sciat: quod si offensionem contra eandem legem*

a Ivo p. 4. inf. dist. 54. c. quis aut. * Ivo p. 4. cap. 179. Pam. l. 2. c. 120. b alant. c al. modernas. d Ivo p. 4. cap. 180. Pam. l. 2. c. 151. e al. propter. f Ivo p. 4. cap. 181. Pam. l. 2. c. 152.

fecerint.

fecerint, eidem legi, qua profitentur vivere per dispensationem Pontificis, & nostrae subiacent.

DISTINCTIO XI.

C. I. ¶ Parvus usus ratione superatur, & lege.

Qvod vero legibus consuetudo cedat, Isidorus a testatur, dicens in synonymis, lib. 2. Usus auctoritati cedat: parvum usum lex, & ratio vincat.

C. II. ¶ Non potest statuti Pontificum consuetudo cuiusquam refragari.

Item Nicolaus Papa I. Michaeli Imperatori.

Consequens est, ut quod ab hujus sedis rectoribus plena auctoritate sancitur, nullius consuetudinis prapediende occasione, proprias tantum sequendo voluntates, removeatur: sed firmiter, atque inconcusse teneatur.

C. III. ¶ A consuetudine Romanae ecclesiae membris dissentire non licet.

Item Iulius Papa ad episcopos Orientales, epist. 1.

Nolite b errare fratres mei charissimi Doctrinis e variis, & extraneis nolite abduci. En, instituta Apostolorum, & Apostolicorum virorum, canonesque habetis: his frumini, his circumdamini, i his delectamini, his armamini; ut his freti, circumdati, delectati, armati, contra cuncta inimicorum jacula persistere valeatis. Satis enim indignum est, quemquam vel Pontificum, vel ordinum subsequendum, hanc regulam refutare, quam beati Petri sedem, & sequi videat, & docere. Multum enim convenit, ut totum corpus ecclesiae in hac sibimet observatione concordet, quae inde auctoritatem habet, ubi Dominus ecclesiae totius posuit principatum.

1. ¶ His circumdamini] locupletatus est hic locus. ex originali, & Anselmo.

C. IIII. ¶ Non potest usus, & consuetudo legem, & rationem vincere.

Item Imperator Constantin. Aug. ad Proculum, lib. 8. d. Cod. tit. Qua sit longa consuetudo.

Consuetudinis, e ususque longevi non vilis auctoritas est: verum non usque adeo sui valitura momenta, ut autrationem vincat, aut legem.

2. ps. Cum vero nec sacris canonibus, nec humanis legibus consuetudo obviare monstratur, inconcussa servanda est.

C. V. ¶ Inviolabilis est consuetudo, qua nec humanis legibus, nec sacris canonibus obviare monstratur.

Unde ex dictis i Basilii. f

Ecclesiasticarum q institutionum quasdam scripturis, quasdam vero Apostolica traditione per successiones in ministerio confirmatas accepimus; quasdam vero consuetudine roboratas approbavit usus, quibus par ritus, & idem utrique pietatis debetur affectus, unde quis vel aliquantulum sacrarum expertus scripturarum hafitaverit? Si enim attentaverimus consuetudines ecclesiae, non per scripturas à Patribus traditas nihil estimare, quantum religio detrimenti sit latura, intente infipientibus liquido constabit. ¶ Quae enim (ut inde ordiamur) scriptura salutiferæ crucis signaculo fideles docuit insigniri: vel quae trifariam digesta super panem & calicem prolaxæ orationis, vel confecra-

tionis verba commendavit? Nam non modo, quod in Evangelio continetur, vel ab Apostolo insertum est, in secretis dicimus: sed & alia plura adjicimus, magnam quasi vim commendantia a mysteriis. Quae orientem versus nos orare literarum forma docuit? Benedictimus fontem baptismatis oleo unktionis. Huc accedit, quod ter oleo inungimus, quos baptizamus, verbis abrenunciare Sathanæ, & Angelis ejus informamus. Vnde hæc, & alia in hunc modum non pauca, nisi quia tacita, & mystica traditione à Patribus ecclesiastico more, reverentiori diligentia sunt in mysteriis observata silentio, quam publicata scripto?

1. ¶ Ex dictis] Hoc caput antea citabatur ex Augustino in lib. ex dictis Basilii. In codice Verellenfesi est: unde Augustinus ait, vel ex dictis Basilii, & retenta est posterior pars hujus distincti, quoniam ita citant Barchar. & auctor Pamormia. Ivo autem citat ex lib. Basilii de spiritu sancto, 27. quomodo in margine est indicatum. Caterum, quoniam multis locis glossæ obstitit, ne emendaretur, necessarium visum est integrum B. Basilii locum & græcæ, & latinæ afferre.

Ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ πεφυλαγμένῳ δογματικῷ κηρυγματικῷ, τὰ μὲν ἐν τῷ ἱερῶφι διδασκαλίας ἔχοντα, τὰ δὲ ἐν τῷ ἀποστόλων παραδόσεως ἀποδόξασθαι ἡμῖν ἐν μυστηρίῳ παραδόξασθαι ἀπὸ ἀμφοτέρων τῶν αὐτῶν ἔχει εὐσεβὲς τὴν διδασκαλίαν, κὲ τῶν ἀδελφῶν, οἷον ἡμεῖς κὲ μικροὶ γὰρ ἡμεῶν ἐκκλησιαστικῶν πωρόσομαι, ἢ γὰρ ἐπιχειροῦμεν τὴν ἀρχαίαν τῶν ἱδῶν ὡς ἡμεῖς ἀρχαίαν ἔχοντα τῶν δωρομένων παραδοξασθαι, λάθοιμεν αὐτὸς αὐτῶν τὰ καίρια ζημιῶντες τὸ ἀγγέλιον, μάλλον δὲ εἰς ὄνομα ψιλοῦσθαι τὸ κηρυγμα. οἷον, ἵνα τὸ πρῶτον κὲ κοινοτάτῃ πρῶτον μνηθῶ, τὸ τῶν τῶν σωθῆναι εἰς τὸ ὄνομα τῆς κυρίας ἡμῶν ἰησοῦς χριστοῦ ἡλικιωτάς κατασημαίνεσθαι, πρὸς δὲ ἀφ' ὧν ἡμεῖς διδάσκαλοι, τὸ εὐσεβὲς ἀνατολάς τετραφάσμα κὲ τῶν σωσυχῶν, ποῖον ἐδιδάξαν ἡμεῖς γράμμα, τὸ πρὸς ἐπικλήσεως ἡμῶν ἐπὶ τῇ ἀναδόξασθαι τῶν ἀρχαίων κὲ τῶν ποτηρίων τῆς εὐλογίας πρὸς τῶν ἀρχαίων ἱερῶφωσ ἡμῖν καταλείπειν: ἢ γὰρ τῶν ἀρχαίων ἀρχαίως, οἷον ὡς ἀποστόλων, ἢ τὸ εὐαγγέλιον ἰπηνήθη, ἀλλὰ δὲ ἀποστόλων κὲ ἀποστόλων ἰπηνήθη, ὡς ἀρχαίως ἔχοντα εὐσεβὲς τὸ μυστηρίον τῶν ἱερῶν, ἐν τῷ ἱερῶφι διδασκαλίας παραδοξασθαι: ἀλλ' ἡμεῖς δὲ τὸ ὑπό τῶν ἁπλοῦστων, κὲ τὸ ἱερῶν οἷον τῆς χριστιανίας, κὲ ἀποστολῶν αὐτῶν τὸ βαπτιστικόν, διὰ ποῖον ἱερῶφωσ, οἷον διὰ τῆς σωτηρίας κὲ μυστικῆς παραδόσεως, πρὸς δὲ αὐτῶν τῶν ἱερῶν τῶν χριστιανίας λόγῶν, μαρτυροῦσθαι ἰδιότατες: τὸ δὲ πρὸς βαπτιστικῶν τὸν ἀνδρῶν πρῶτον: ἀλλὰ δὲ ὅσα ἀπὸ τῶν βαπτιστικῶν, ἀποδοξασθαι τῶν σατανῶν, κὲ τῶν ἀρχαίων αὐτῶν, ὡς ποῖα ἐστὶν ἰδιότατες: οἷον ἐν τῷ ἀδελφώσῃ τῶν τῶν ἀποστόλων διδασκαλίας, ἢ ἀποστολικῶν, κὲ ἀποστολικῶν ἰδιότατες ἡμεῖς ἐφύλαξαν, καλῶς ἐκείνοι δὲ διὰ ἀρχαίων τῶν μυστηρίων τὰ σεμνὰ σωτῆρα διασώσασθαι.

Id est, Dogmatum, & institutionum, quæ in ecclesia servata sunt, alia quidem habemus ex doctrina, quæ literis consignata est; alia verò ex Apostolorum traditione ad eos transmissa in mysterio receperimus. Quæ utraque eandem vim ad pietatem habet: atque his nemo sanè contradixerit, qui vel exigua legum ecclesiasticarum peritia sit præditus. Nam si aggrediamur ea, quæ non scripto, sed tantum consuetudine constant, repudiare imprudentes Evangelio, & quidem in præcipuis ipsius partibus officimus: vel potius ipsamet instituta ad inane quoddam nomen redigemus. Exempli causa (ut quod primum, maximeque commune est,

a In Synonymis cap. 16. quod malis justitibus non sit obtemperandum. Ivo p. 4. cap. 307. Pamm. l. 2. cap. 163. Sententia elicetur ex epistol. cuius initium. Proposueramus. b Ivo p. 4. cap. 211. Anfl. l. 1. e. 8. Poly. l. 1. cap. 17. c Heb. 13. Anfl. l. 1. cap. 4. Poly. l. 8. tit. 2. d tit. 53. l. 2. e Ivo p. 4. 202. Pamm. l. 2. c. 163. f Basilii in l. de spiritu sancto. c. 27. h Barc. l. 3. c. 127. Ivo p. 4. cap. 69. Pamm. l. 2. c. 159.

a al. consummandis accommodantia.] Burc. B 2

primo loco commemorem) eos, qui in Domini nostri IESV Christi nomine spem posuerunt, figura crucis signari, eoque scripto docuit: dum oramus, ad orientem solem converti, eoque nos litera docuerunt? Verba invocationis, cum panis Eucharistiae, & calix benedictionis offertur, quis ex sanctis Patribus scripta nobis reliquit? Non enim his contenti sumus, quorum Apostolus, & Evangelium mentionem fecerunt; sed alia quoque cum antea, tum post, dicimus, utpote quae magnum momentum ad ipsum mysterium habeant, doctrina non scripta, sed tradita eruditi. Benedicimus aquam baptismatis, & oleum unctionis, atque illum ipsum praeterea, qui baptizatur, ex qua scriptura? nonne ex occulta, & mystica traditione? Quid? ipsam olei unctionem, quis sermo scriptus docuit? Quod homo ter mergendus sit, unde accepimus? Abrenuntiare Sathanæ, atque Angelis ejus, & reliqua omnia, quæcumque in baptismo observamus, quæ scriptura iussit? An non hæc ipsa maxime vulgata, sed secreta doctrina, quam quieto, minimeque curioso silentio Patres nostri custodierunt? probe quidem illi intelligentes, mysteriorum maiestatem taciturnitate servari.

C. VI. ¶ Laudabilis est consuetudo, qua nihil fidei contrarium usurpat.

Item Pius Papa I. in decretis, decreto septimo.

Consuetudinem & laudamus, quæ tamen contra fidem catholicam nihil usurpare dignoscitur.

¶ Verba huius capituli, quod antea tribuebatur B. Aug. leguntur in editione conciliorum Colonienſi, tribus tomis inter decreta Pii I. decreto septimo, & in epistola eiusdem Pii ex codice sexdecim librorum, lib. 3. c. 19. quem etiam citant Burchardus, Ivo, & auctor Panormia: cuius tamen epistola omnia fere verba habentur 1. lib. regestis B. Gregorii (qui citatur in Polycarpo) epist. 75. & ea, quæ ad hoc caput pertinent, referuntur infra dist. 12. cap. nos consuetudinem.

C. VII. ¶ Ubi auctoritas deficit, mos populi, & majorum instituta pro lege servantur.

Item B. Augustinus ad Casulanum, epist. 86.

In his rebus, de quibus nihil certi statuit divina scriptura, mos populi Dei, & instituta majorum pro lege tenenda sunt. Et sicut i. pravariatores divinarum legum, ita contemptores ecclesiasticarum consuetudinum coercendi sunt.

1. ¶ Et sicut] Hinc usque ad finem sunt in epistola inditata: sed à Burchardo etiam, & Ivone. & in Panormia referuntur.

C. VIII. ¶ Auctoritate, & traditione generali, vel speciali, ecclesia regitur.

Item in libro de fide Christiana.

Catholica ecclesia per orbem terrarum diffusa, tribus modis probatur existere. Quidquid enim in ea tenetur, aut auctoritas est scripturarum, aut traditio universalis, aut certe propria, & particularis institutio. Sed auctoritate tota confringitur, universali traditione majorum, nihilominus tota: privatis vero constitutionibus, & propriis infirmationibus unaquæque pro locorum varietate, prout cuique vitium est, subsistit, & regitur.

C. IX. ¶ Valet ad fidem, catholica auctoritas ecclesie.

Item in libro contra Manichæos.

a Birc. l. 3. c. 124. Anſ. l. 4. c. 47. Ivo p. 4. c. 66. Pann. l. 2. ca. 157. Poly. l. 3. tit. 23. b Anſ. l. 4. c. 43. Birc. l. 3. cap. 126. Ivo p. 4. cap. 68. Pann. l. 2. c. 158. Poly. l. 3. tit. 23. cap. fid. c Hodie inter opera B. Augustini, nullum extat hoc titulo. In epistola vero ad Ianuarium, quæ est 118. c. 1. & 2. hac eadem sententia copiose exponitur.

Alam est, quod in re dubia, ad fidem valeat auctoritas ecclesie catholice, quæ ab ipsis fundatissimis sedibus Apostolorum usque ad hodiernum diem succedentium sibimet episcoporum serie, & tot populorum confessione firmatur.

¶ Apud B. August. lib. 11. contra Faustum Manichæum, c. 2. legitur. Et vides in hac re (de fide exemplarium loquitur) quid ecclesie catholice valeat auctoritas, quæ ab ipsis, &c. Hanc vero episcoporum successionem potissimum in sede Petri, & in libro contra epistolam Fundamenti, & in epist. 161. de schismate Donatistarum merito certissimum putavit ecclesie catholice iudicium.

C. X. ¶ Ab Apostolicis institutis non licet recedere.

Item Leo Papa ad episcopos per Siciliam constitutos, epist. 4. c. 6.

Hoc a vestra iudicium charitati, ut ab Apostolicis institutis nullo ulterius recedatur excessu, quia inultum post hoc esse non poterit, si quisquam Apostolicas regulas in aliquo crederit negligendas.

C. XI. ¶ Ab omnibus servari debet, quod Romana servat ecclesia.

Item Innocentius I. ad Decentium episcopum Eugubinum, epist. 1.

Quis b. nesciat aut non advertat, id quod à principe Apostolorum Petro Romanæ ecclesie traditum est, ac nunc usque custoditur, ab omnibus debere servari? nec superinducitur, aut introduci aliquid, quod aut auctoritatem nõ habeat, aut aliunde accipere videatur exemplum? præsertim cum sit manifestum, in omnem Italianam, Gallias, Hispaniam, Africam, atque Siciliam, iusulasque interjacentes, nullum instituisse ecclesiam, nisi eos, quos venerabilis Apostolus Petrus, aut ejus successores constituerunt sacerdotes: aut legant, si in istis provinciis alius Apostolorum invenitur, aut legitur docuisse. Quod si non legunt, quia nusquam invenitur, oportet eos hoc sequi, quod ecclesia Romana custodit; à qua eos principium accepisse non dubium est: ne dum peregrinis sermonibus student, caput institutionum videantur omitttere. & Saepè dilectionem tuam ad urbem venisse, ac nobiscum in ecclesia convenisse, & quem morem vel in consideranda mysteriis, vel in exteris agendis arcanis teneat, cognovisse. 1. Quod sufficere arbitraremur ad informationem ecclesie tuæ, vel reformationem; si prædecessores tui minus aliquid, aut aliter tenuerint, & tatis certum haberemus, nisi de aliquibus consulendos nos esse duxisset: quibus idcirco respondemus: non quod te aliqua ignorare credamus; sed ut majori auctoritate tuos instituas, vel si qui à Romanæ ecclesie institutionibus errant, aut commoneas, aut nobis indicare non differas, ut scire valeamus, qui sint, qui aut novitates inducunt, aut aliter ecclesie, quam Romana, existimant consuetudinem esse servandam.

1. ¶ Cognovisse.] Loens hic in originali concilio quatuor tomorum inserto, sic habet, cognovisse non dubium est. Quod sufficere ad informationem ecclesie tuæ, vel reformationem (si prædecessores tui minus aliquid, aut aliter tenuerunt) satis certum haberem; nisi de aliquibus consulendos nos esse duxisset; Sed ob glossam, præcipue in ver. morem, non est mutatum.

DISTINCTIO XII.

1. ¶ Quod absque discretione iustitia nulli agere licet.

ps. C. I. ¶ Nulli agere licet sine discretione iustitia contra disciplinam Romanæ Ecclesie.

a Anſ. l. 1. cap. 45. Poly. l. 2. tit. 17. Birc. l. 3. c. 125. b Anſ. l. 1. c. 41. Ivo p. 4. cap. 67. Poly. l. 1. tit. 17. & l. 3. tit. 24. c al. auctoritatem debeat aliunde accipere vel exemplum? d al. aſertionibus, & al. amittere.

Unde Calixtus Papa primus omnibus Episcopis ait in epistola prima ad Benedictum Episcopum.

Non a decet a capite membra discedere; sed juxta sacra scriptura testimonium omnia membra caput sequantur. Nulli vero dubium est, quod Apostolica ecclesia mater est omnium ecclesiarum, a cujus vos regulis nullatenus convenit deviare. Et sicut Dei filius venit facere voluntatem patris; sic & vos voluntatem vestrae impleatis matris, quae est ecclesia: cujus caput, ut praedictum est, Romana existit ecclesia. Quidquid ergo sine discretionis iustitiae contra huius disciplinam actum fuerit, ratum haberi ratio nulla permittit.

C. II. ¶ Apostolicis praecipitis nullus superbe resistat.

Item Gregorius i Papa quartus.

¶ Gregorius.] Integrum hoc caput invenitur in epistola Gregorii quarti universis episcopis per Galliam, Germaniam, Europam, & universas provincias constitutis: quae est in codice supra citato Bibliotheca monasterii Dominicanorum. Initium vero est etiam in epistola Anastasii II. ad Anastasium Augustinum, c. 6.

¶ Praecipit b Apostolicis non dura superbia resistatur; sed per obedientiam, quae a sancta Romana ecclesia, & Apostolica auctoritate iusta sunt, salutifere impleantur; si ejusdem sanctae Dei Ecclesiae, quae est caput vestrum, communionem habere desideratis, & post multa.

¶ Non novum aliquid praesenti iussione praecipimus; sed illa, quae olim videntur indulta, firmamus: cum nulli dubium sit, quod non solum Pontificalis causatio, d sed omnis sanctae r religionis relatio ad sedem Apostolicam, quasi ad caput ecclesiarum, debeat referri, & inde normam sumere, unde sumpsit exordium, ne caput institutionis videatur omittere. Cuius auctoritatis sanctionem omnes teneant sacerdotes, qui nolunt ab Apostolicae petra, super quam Christus universalem fundavit ecclesiam, soliditate divelli. Si quis haec e Apostolicae sedis praecipita non observaverit, percepti honoris esse hostis non dubitetur.

¶ Sanctae religionis.] Sic emendatum est ex ipsa epistola, & aliquot manuscriptis Gratiani codicibus; inducitur his vocibus, spei Romanae ecclesiae.

C. III. ¶ Non est resistendum consuetudini, cui canonica non obstat auctoritas.

Item Leo IX. Michaeli episcopo Constantinopolitano, epist. 1. c. 29. & Nicolao 1. epist. ad Photium.

Scit f sancta Romana ecclesia, quod nihil obsunt saluti credentium diversae pro loco, & tempore consuetudines; si illis canonica non obsistat auctoritas, pro qua eis obviare debeamus: unde nil iudicamus eis debere, vel posse resistere. g ¶ Caput hoc confectum est ex duobus longe diversis locis. Nam usque ad ver. si illis, sumpsum est ex prima epistola, seu libello Leonis IX. adversus inauditas praesumptiones Michaelis Constantinopolitani, & Leonis Acridani episcoporum, cap. 29. ubi loquens de Romana Ecclesia, ait: Scit namque, quia nihil obsunt saluti credentium diversae pro loco & tempore consuetudines; quando una fides per dilectionem operans bona, quae potest, uni Deo commendat omnes: & hac se ab Ivone, & in Panormia, referuntur. Altera vero pars accepta est ex epistola secunda Nicolae ad Photium, quae incipit, Postquam Beato Petro. Ibi enim habentur

a Ansel. l. c. 12. Polyc. l. 1. c. 17. b Ansel. l. 1. c. 20. Polyc. l. 1. tit. 17. c abest ab orig. & aliquot vetustis Gratiani exemplaribus. d al. accusatio. e al. hoc praecipit sedis Apostolicae praecipit] orig. f Ivo p. 4. cap. 223. & p. 5. c. 44. Panorm. l. 2. c. 155. g al. resisti.

haec: De consuetudinibus, quas nobis opponere visis estis, scribentes per diversas ecclesias diversas esse consuetudines: si illis canonica non obsistat auctoritas, pro qua obviare debeamus; nihil iudicamus, vel eis resistimus.

C. IV. ¶ Consuetudines, quae fidei non officiant, ut a maioribus traditae sunt, observentur.

Item Hieronymus ad Lucinium, epist. 28.

Illud breviter te admonendum peto, traditiones ecclesiasticas, praesertim quae fidei non officiant, ita observandas, ut a maioribus traditae sunt, nec aliorum consuetudinem, aliorum contrario more subverti.

C. V. ¶ Traditiones a Patribus institutae, non sunt infringenda.

Item Nicolaus Hincmaro archiepiscopo.

Ridiculum a est, & satis abominabile dedecus, ut temporibus nostris vel falso insimulari sanctam Dei ecclesiam permittamus, vel eas traditiones, quas antiquitus a Patribus suscepimus, pro libitu semper errantium infringi patiamur.

¶ Habetur in epistola scripta Hincmaro, & ceteris archiepiscopis, & episcopis in regno Caroli ecclesias regentibus; quae exeat in codice iam memorato Bibliotheca Dominicanorum, & ex eo caput hoc locupletatum est. Nam antea brevius erat, ut etiam apud Ivonem, & in Panormia.

C. VI. ¶ Diuturni mores pro lege sunt habendi.

Item Iustinianus Institutionum lib. 1. tit. 2.

Diuturni b mores consensu utentium approbati, legem imitantur.

C. VII. ¶ Quidquid contra longam consuetudinem fit, revocari oportet.

Item Cod. lib. 8. tit. qua sit longa consuetudo, l. 1.

Consuetudo e praecedens, & ratio, quae consuetudinem suavit, tenenda est. Et quidquid i contra longam consuetudinem fiet, ad sollicitudinem suam revocabit praes provinciae.

¶ Quidquid.] In originali est, & ne quid contra longam consuetudinem fiat, sed quoniam rubrica videtur magis convenire lectioni Gratiani, quae est etiam apud Ivonem & in Panormia, non est mutatum.

C. VIII. ¶ Immutata permaneat consuetudo, quae contra fidem catholicam nihil usurpare dignoscitur.

Item Gregorius universis episcopis Numidia, lib. 1. epist. 75.

Nos d consuetudinem, quae tamen contra fidem catholicam nihil usurpare dignoscitur, immotam permanere concedimus; sive de primatibus constituendis, sive de ceteris capitulis: exceptis iis, qui ex Donatistis ad episcopatum perveniunt: quos proveli ad primatus dignitatem (etiam cum ordo clericorum i eos ad locum eundem deferat) modis omnibus prohibemus. Sufficiat autem illis commissae sibi plebis e curam gerere, non autem etiam illos antistites, quos catholica fides in ecclesiae sinu & edocuit, & genuit, ad obtinendum culmen primatus anteire.

¶ Ordo clericorum.] Sic etiam legitur in aliquot vetustis Gratiani, & in aliquibus B. Gregorii codicibus: sed auctor glossae non videtur habuisse verbum clericorum: quemadmodum neque Ivo, neque plerumque Gratiani manuscripta exemplaria, neque aliqua etiam B. Gregorii operum editiones.

a Ivo p. 4. cap. 212. Panorm. lib. 2. cap. 156. b Ivo p. 4. cap. 194. Panorm. lib. 2. cap. 160. c Ivo p. 4. c. 201. Panorm. lib. 2. cap. 162. d Supra dist. 11. consuetudinem. e tantummodo.] orig.

C. IX. ¶ Non negantur, quæ consuetudinis sunt.

Item Gregorius ad Maximum Salonitanum episcopum lib. 7. reg. epist. 21.

Quemadmodum illicita perpetrari non patimur; sic quæ sunt consuetudinis, non negamus.

C. X. ¶ Non locus consuetudinem, sed consuetudo locum commendat.

Item Gregorius ad Augustinum Anglorum episcopum, res. 3.

Novit a fraternitas tua Romanæ ecclesiæ consuetudinem, in qua se meminit enutritam. Sed mihi placet, ut sive in Romana, sive in Gallicorum, b sive in qualibet ecclesiâ aliquid invenisti, quod plus omnipotenti Deo possit placere, sollicitè eligas; & in Anglorum ecclesiâ, quæ adhuc in fide nova est, institutione præcipua, quæ de multis ecclesiis colligere poteris, & infundas. Non enim pro locis res, sed pro rebus d loca manda sunt. Ex singulis ergo quibusque ecclesiis: quæ pia, quæ religiosa, quæ recta sunt, elige: & hæc quasi in fasciculum collecta, apud Anglorum mentes in consuetudine deponere.

C. XI. ¶ Quid neque contra fidem, neque contra bonos mores esse convincitur, indifferenter est habendum.

ILLA autem, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe observantur, datur intelligi vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis conciliis, quorum est in ecclesiâ saluberrima auctoritas, commendata, atque statuta retineri. sicuti quod Domini passio, & resurrectio, & ascensio in cælum, & adventus de cælo spiritus sancti, anniversaria solemnitate celebrantur, & si quid aliud tale occurrerit, quod servetur ab universa, quacunque se diffundit, ecclesiâ. ¶ Alia e vero, quæ per loca terrarum, regionesque variantur, sicuti est, quod alii jejunant sabbato, alii vero non, alii quædam communicant corpori, & sanguini Dominico, alii certis diebus accipiunt; alibi nullus dies intermittitur, quo non offeratur; alibi sabbato tantum, & dominico, alibi tantum dominico, & si quid aliud huiusmodi animadverti potest; totum hoc genus rerum liberas habet observationes. Nec disciplina ulla est in his melior gravi, prudentique Christiano, quam ut eo modo agat, quo agere viderit ecclesiâ, ad quamcunque forte devenerit. Quod d enim neque contra fidem, neque contra bonos mores injungitur, g indifferenter est habendum, & pro eorum inter quos vivitur, societate servandum est. Mater mea i Mediolanum me consecuta, invenit ecclesiâ sabbato non jejunantem: coepit fluctare quid ageret. Tunc ego consului de hac re beatissimæ memoriæ virum Ambrosium. At ille ait, cum Romam venio, jejunio sabbato: cum Mediolani sum, non jejunio. Sic etiam tu, ad quam forte ecclesiâ veneris, ejus morem serva, si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi. Hoc, cum matri renunciassem, libenter amplexa est.

i ¶ Mater mea] In hoc capite, quemadmodum & in sequenti, multa sunt emendata ex B. Aug. ac nonnulla etiam addita. Ab hoc tamen loco usque, in finem, quoniam verba B. Augustini aptè erant in epitomen redacta, nihil additum est.

z ps. Hoc autem de consuetudine illa intelligendum est, quæ vel universalis ecclesiæ usui, vel temporis prolixitate roboratur. Ceterum si pro varietate temporum, vel animorum, vel locorum variæ consuetudines introducantur, inven-

a Ivo p. 2. r. 50. b Gallicanorum] orig. Gallicana.] Ivo. c potuisti.] orig. d bonis rebus.] orig. e ibid. cap. 2. f Fore] lem epist. 119. c. 18. g al. esse convincitur.

ta opportunitate, rescandæ sunt potius quam observanda.

C. XII. ¶ Rescandæ sunt quæ neq. auctoritate, neque moribus universitatis comprobantur.

Unde August. scribit ad inquisitiones Januarii epist. 119. c. 19.

Omnia a talia, quæ neque sanctarum scripturarum auctoritatibus continentur, nec in conciliis episcoporum statuta inveniuntur, nec consuetudine universalis b ecclesiæ roborata sunt, sed diversorum locorum diversis moribus innumerabiliter variantur, ita ut vix, aut omnino nunquam inveniri possint causæ, quas in eis instituendis homines secuti sunt, ubi facultas tribuitur, sine ulla dubitatione rescandæ existimo. Quamvis enim neque hoc inveniri possit, quomodo contra fidem sint; ipsam tamen religionem, quam paucissimis, & manifestissimis celebrationum sacramentis misericordia Dei esse liberam voluit, servilibus oneribus s premunt, ut tolerabilior sit conditio Iudæorum, qui etiamsi tempus libertatis non agnoverint; legalibus tamen sacramentis, d non humanis presumptionibus subiciuntur.

C. XIII. ¶ Omnes provinciæ e eundem in psallendo modum teneant, quam metropolitana sedem f habere cognoverint.

Item ex Concilio Toletano n. c. 7.

3. DE iis, qui contra Apostoli g voluntatem circumferuntur omni veno doctrinæ, placuit huic sancto concilio, ut metropolitana sedis auctoritate coacti, uniuscujusque provinciæ r cives, rectoresque ecclesiarum unum, eundemque in psallendo teneant modum, quem in metropolitana sede b cognoverint institutum; nec aliqua diversitate cujusque ordinis, vel officii à metropolitana se patiantur sede disjungi. Sic enim justum est, ut inde uniuscujusque sumat regulas magistrarii, unde honoris consecrationem accipit, ut juxta majorum decreta, sedes, quæ uniuscujusque sacerdotalis dignitatis est mater, sit ecclesiastica magistra rationis. Abbatibus sane, indultis officiis, quæ juxta voluntatem sui episcopi regulariter illis implenda sunt, cetera officia publica, id est, vesperas, matutinum, sive missam aliter, quam in principali ecclesiâ, celebrare non liceat. ¶ Quisquis autem horum decretorum violator extiterit, sex mensibus communionem privatus apud metropolitanum sub poenitentia censura permaneat corrigendus, quatenus apud illum & praterita transgressionis culpam lachrymis diluat, & necessariam officiorum doctrinam studiosè addiscat. ¶ Sub ista ergo regula disciplinæ, non solum metropolitanus totius suæ provinciæ pontifices vel sacerdotes adstringat, sed etiam ceteri episcopi subiectos sibi ecclesiarum rectores obtemperare his institutionibus cogant.

i ¶ Provinciæ cives] In codice Lucensi pervetusto bibliothecæ Regis catholici, & in conciliis impressis, in margine legitur, provinciæ pontifices: quæ dictio in fine hujus capiti repetitur, ostendit hanc esse veram lectionem. Verum in omnibus concilionum editionibus in textu, & duobus codicibus Vaticanis legitur, cives.

C. XIV. ¶ Ordo servetur in matutinis, & vespertinis officiis unus & idem.

Item ex Concilio Bracarensi i. cap. 19.

PLACUIT i omnibus communi consensu, ut unus atque idem psallendi ordo in matutinis, vel vespertinis officiis teneatur & non diversæ, ac privatæ, neque i mo-

a Ivo p. 4. cap. 206. Pam. l. 2. c. 168. b al. universa] orig. Ivo, Pam. c al. adeo servilibus operibus. d sarcinis.] orig. e al. provinciales. f al. ecclesiâ. g Eph. 4. h al. ecclesiâ. i Sententia habetur etiam in Toletano 4. c. 2.

nasteriorum consuetudines cum Ecclesiastica regula sint permittit.

1. ¶ Neque monasteriorum. In concilio ipso postremo Colonia excuso, alibi vox neque. In ceteris autem editionibus sic legitur, privata monasteriorum consuetudines contra ecclesiasticas regulas sint permittit.

DISTINCTIO XIII.

1. ¶ Item adversus naturale jus nulla dispensatio admittitur, nisi forte duo mala ita urgeant, ut alterum eorum necesse sit eligi.

C. I. ¶ Minus malum de duobus eligendum est.

Unde in Concilio Toletano. s. c. 2. legitur.

Dvo a mala licet sint omnino cautissime præcavenda, tamen si periculi necessitas ex his unum perpetrare b compulerit, id debemus resolvere, quod minori nexu noscitur obligare. c ¶ Quid autem ex his levius, quidve sit gravius, puræ d rationis acumine investigemus. Etenim dum pejorare compellimus, creatorem quidem offendimus; sed nos tantummodo maculamus. Cum verò noxia promissa complemus, & Dei iustia superbe contemnimus, & proximis impia crudelitate nocemus, & nos ipsos crudeliori gladio trucidamus. Illic e enim duplici culparum telo perimimur, f hic g tripliciter jugulamur.

¶ In ipso concilio capite multa antecedunt, & sequuntur, que perlegendæ sunt.

C. II. ¶ De eodem.

Item Gregorius in moralibus, in c. 40. lob. 1. 3. c. 18. 19. & 20.

Nervi testiculorum Leviathan h perplexi sunt; quia suggestionum i illius argumenta implicatis inventis k illigantur, ut pierosque ita peccare faciant, quatenus si fortasse fugere peccatum appetant, hoc sine aliquo peccati laqueo non evadant, & culpam faciant, dum vitant, ac nequaquam se ab una valeant solvere, nisi in alia consentiant se ligari. ¶ Quod melius ostendimus, si qua ex conversatione hominum illigationis hujus exempla proferamus l. & nonnullis m interjectis. ¶ Ecce quidam, dum mundi hujus amicitias appetit, cuilibet alteri similem sibi vitam ducenti, quod secreta illius omni silentio contegat, se iurejurando constringit. Sed is, cui juratum est, adulterium perpetrare cognoscitur, ita ut etiam maritum adulteræ occidere conetur. Is autem, qui iusjurandum præbuit, ad mentem revertitur, & diversis hinc inde cogitationibus impugnatur, atque hoc silere formidat, ne silentio n adulterii simul & homicidii particeps fiat, & prodere trepidat, ne reatu se perjurii obstringat. Perplexus ergo testiculorum nervis ligatus est; quia in quamlibet partem declinet, metuit ne a transgressionis contagione liber non sit. ¶ Alius cuncta, quæ mundi sunt, deferens, atque per omnia frangere proprias voluntates querens, alieno se subdere regimini appetit: sed eum, qui sibi apud Deum præesse debeat, minus cauta inquisitione discernit: cui fortasse is, qui sine iudicio legitur, cum præesse jam cœperit, agere o quæ Dei sunt, prohibet; quæ mundi sunt, jubet. Pensans itaque subditus, vel quæ sit culpa inobedientia, vel quod contagium secularis vitæ, & obedire trepidat, & non obedire formidat; ne aut obediens, Deum in suis præceptis, deserat, aut rursus non obediens, Deum in electo priore

contemnat, & infra. ¶ Alius pensare pondus honoris ecclesiastici negligens, ad locum regiminis præmissi ascendit. Sed quia omne quod hic eminet, plus meritoribus afficitur, quam honoribus gaudet, dum cor tribulationibus premitur, ad memoriam culpa recovocatur, doletque se ad laborem cum culpa pervenisse, & quam sit iniquum quod admiserit, ex ipsa fractus a difficultate cognoscit, Reum igitur se cum impensis præmissi agnoscens, vult adeptæ sublimitatis locum deserere, sed timet, ne gravius delictum sit suscepti gregis custodiam reliquisse, vult suscepti gregis curam gerere, sed formidat, ne deterior culpa sit, regimina pastoralis gratia b empta possidere. Per honoris ergo ambitum, ligatum culpa hinc inde se conspicit. Esse quippe sine reatu criminis neutrum videt, si aut susceptus semel grex relinquatur, aut rursus sacra actio seculariter empta teneatur. Vndique metuit, & suspectus latus omne pertimescit, ne aut stans in empto regimine non digne, luceat, quod non etiam deserens i emendat, aut certe regimen deserens, dum aliud flere nititur, rursus aliud de ipsa gregis destitute committat, & infra.

2. pars. ¶ Est tamen quoad destruendas Beemoth e veritas subtiliter d fiat, ut dum mens inter minora, & maxima peccata constringitur, si omnino nullus sine peccato evadendi aditus patet, minora semper eligantur: quia & qui murorum undique ambitu, ne fugiat, clauditur, ibi se in fugam præcipitat, ubi brevior murus invenitur. Hinc Paulus e, cum quosdam in ecclesia incontinentes aspiceret, concessit minima, ut majora declinarent, dicens: [Propter fornicationem autem unusquisque uxorem suam habeat.] Et quia tunc solum conjuges in admittione sine culpa sunt, cum non pro explenda libidine, sed pro suscipienda prole miscantur, ut hoc etiam, quod concesserat, sine culpa (quamvis minima) non esse monstraret, illico adiunxit [Hoc f autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium.] Non enim est sine vitio: quod ignoscitur, non præcipitur. Peccatum profecto vidit, quod posse indulgeri prævidit. Sed cum in dubiis constringimur, utiliter minimis subdimur, ne in magnis sine venia peccemus. ¶ Itaque plerumque nervorum Beemoth istius perplexitas solvitur, dum ad virtutes maximas per commissa minora transitur.

1. ¶ Emendat] Hoc loco in originali videtur constructio verborum perturbata & restituenda ex Gratiano.

DISTINCTIO XIV.

1. ¶ Verum hoc in unacademq, persina intelligitur. Ceterum an in diversis eadem dispensatio locum habeat, videlicet ut committamus minora, ne alii gravioribus implicentur, merito queritur.

C. I. ¶ Non sunt a nobis aliqua committenda delicta, ne alii graviora committant.

De his ita scribit August. lib. Quæst. super Gen. cap. 22.

Qvod g ait Sodomitis Loth b [Sunt mihi due filie, quæ nondum noverunt viros: producam illas ad vos, utrosque illis quemodo placuerit vobis: tantum in viros istos ne faciatis iniquum:] quoniam profiteri volebat filias suas hac compensatione, ut viri hospites ejus nihil a Sodomitis tale paterentur, utrum admittenda sit compensatio flagitiorum, vel quorumcumque peccatorum, ut nos faciamus mali aliquid, ne alius gravius malum faciat, an potius perturbationi Loth, non consilio tribuendum sit, quia hoc dixerit, merito queritur. Et nimirum periculosissime

a fructus] orig. b al. gregis. c Ibid. cap. 20. d ut videlicet] orig. ut infra. e 1. cor. 7. f Ibid. 6. g Ivo p. 9. cap. 17. h Gen. 19.

admittitur hæc compensatio. Si autem perturbationi humanæ tribuitur, & menti tanto malo permota, nullo modo imitanda est.

2. ps. *Consuetudini autem, vel constitutioni rigor nonnunquam relaxatur.*

C. II. ¶ *Quæ constitutiones valeant temperari, vel quæ non.*

Unde Leo Papa ait ad Rusticum Narbonensem episcop. epist. 90. ante cap. 1.

Sicut a quædam sunt, quæ nulla possunt ratione convellī, ita multa sunt, quæ aut pro necessitate temporum, aut pro consideratione ætatum oporteat temperari: illa consideratione b semper servata, ut in iis, quæ vel dubia fuerint, aut obscura, id noverimus sequendum, quod nec præceptis Evangelicis contrarium, nec decretis sanctorum Patrum inveniat aduersum.

DISTINCTIO. XV.

I. ¶ *Quoniam de iure naturali, & constitutione, vel consuetudine hæcenus discernimus, differentiam, qua iuricem discernuntur, assignantes, nunc ad ecclesiasticas constitutiones hylum vertamus, earum originem, & auctoritatem, prout ex libris sanctorum Patrum colligere possumus, breviter assignantes.*

C. I. ¶ *Quo tempore caperint canones generalium conciliorum.*

Canones e generalium conciliorum (ut Isidorus ait lib. 7. etymol. c. 16.) à temporibus Constantini cœperunt. In præcedentibus namque annis persecutione fervente, docendarum plebium minime dabatur facultas. Inde Christianitas in diversas hæreses scissa est: quia non erat licentia episcopis in unum conveniendi, nisi tempore supradicti Imperatoris. Ipse enim dedit facultatem Christianis liberè congregari. Sub hoc etiam sancti patres in concilio Nicæno de omni orbe terrarum convenientes, iuxta fidem Evangelicam & Apostolicam, secundum post Apostolos symbolum tradiderunt. ¶ Inter cætera autem concilia, quatuor esse scimus venerabiles synodos, quæ totam principaliter fidem complectuntur, quasi quatuor Evangelia, vel totidem paradisi flumina. ¶ Harum prima Nicæna synodus cccxviii. episcoporum Constantino Augusto imperante peracta est: in qua Arianz perfidia condemnata blasphemiam, quam de inæqualitate sanctæ Trinitatis idem Arius asserbat, consubstantiali Deo patri Deum filium, eadem sancta synodus per symbolum definit. ¶ Secunda synodus cl. Patrum sub Theodosio seniore Constantinopoli congregata est, quæ Macedonium, Spiritum sanctum Deum esse negantem, condemnans, consubstantiali patri & filio Spiritum sanctum demonstravit, dans symboli formam, quam tota Græcorum, & Latinorum confessio in ecclesiis prædicat. ¶ Tertia synodus Ephesina prima ec. episcoporum sub juniore Theodosio Augusto edita est, quæ Nestorium, duas personas in Christo asserentem, iusto anathemate condemnavit, ostendens manere, i in duabus naturis unam Domini nostri IESV Christi personam. ¶ Quarta synodus Chalcedonensis dcccxx. sacerdotum sub Martino principe habita est, in qua Eutychem Constantinopolitanum abbatem, verbi Dei & carnis unam naturam pronunciantem, & ejus defensorem Diocorum, quondam Alexandrinum episcopum, & ipsum rursus Nestorium cum reliquis hæreticis una Patrum sententia damnavit, prædicans eadem synodus Christum Dominum de Virgine sic natum, ut in eo substantiam divinam, & humanam confiteamur naturam. ¶ Hæc sunt quatuor synodi principales, fidei do-

ctinam plenissimè prædicantes. Sed & si qua sunt concilia, quæ sancti patres spiritu Dei pleni sanxerunt, post istorum quatuor auctoritatem, omni manent stabilitate vigore: quorum gesta in hoc opere conscripta continentur. ¶ Synodus autem ex græco interpretatur comitatus, vel cætus. Concilii 2 verò nomen tractum est ex more Romano. Tempore enim in quo causæ agebantur, conveniebant omnes in unum, communique intentione tractabant. Unde concilium à communi intentione dictum quasi consilium; consilium, quasi considium, d. in l. literam transente, vel concilium dictum est à communi intentione: eò quod in unum dirigitur omnem mentis obtutum. Cilia enim oculorum sunt: unde qui sibimet dissentiant, non agunt concilium, quia non consentiunt in unum. Cætus verò conventus est, vel congregatio, à coëundo, id est, à conveniendo in unum. Hinc etiam conventus est nuncupatus, eò quod ibi homines conveniunt in unum: sicut à conventu cætus dicitur, sic & concilium à societate multorum in unum.

¶ *Caput hoc habetur etiam in conciliorum collectione Isidori ante ipsius præfationem, non autem in codice bibliothecæ Dominicanæ: in quo tamen usque ad versiculum, Inter cætera, ponitur etiam (quemadmodum & in alio) ante initium concilii Nicæni.*

2. ¶ *Manere*] In plerisque antiquis Gratiani exemplaribus, & Isidori codice impresso, legitur, ut est emendatum. Sed in aliis eorundem manuscriptis, & impressis Gratiani legitur, manere in Christo duas naturas, & unam Domini nostri Iesu Christi personam.

2. ¶ *Concilii verò*] Apud Isidorum in lib. Etymol. locus hic mendose legitur. Verum in præfatione ejusdem Isidori editionis Parisiensis conciliorum præposita, qua cum aliquo codicibus collata est sic legitur. Concilii verò nomen tractum ex communi intentione, eò quod in unum dirigitur omnes mentis obtutum. Cilia enim oculorum sunt: unde & qui sibimet dissentiant, non agunt concilium, quia non sentiunt unum. Cætus verò conventus est, vel congregatio, à coëundo, id est, conveniendo in unum: unde & conventus nuncupatus, quod ibi homines conveniant. Sicut conventus, cætus, vel concilium à societate dicitur multorum in unum. In Gratiani codicibus sunt multæ varietates, ex quibus ea lectio retenta est, quæ usæ est melior, quamvis adhuc aliquid fortasse desideretur.

C. II. ¶ *De auctoritate quatuor conciliorum.*

De quatuor verò a conciliis scribit B. Gregorius, ita dicens. lib. 1. Regeste, Epist. 24.

Sicut sancti Evangelii quatuor libros, sic quatuor concilia suscipere, & venerari me fateor; Nicænum scilicet, in quo perversum Arii dogma destruitur; Constantinopolitanum quoque, in quo Eunomii & Macedonii error vincitur; Ephesinum etiam primum, in quo Nestorii impietas judicatur; Chalcedonense verò, in quo Eutychem, Diocoriorumque pravitas reprobat, tota devotione complector, integerrima approbatione custodio: quia in his velut in quadrato lapide, sanctæ fidei structura confurgit, & cujuslibet vitæ, atque actionis norma consistit. ¶ Quintum quoque concilium pariter venero, in quo epistola, quæ lba dicitur, erroris plena reprobat, in quo Theodorus personam mediatoris, Dei & hominum in duabus substantiis separans, ad impietatis perfidiam cecidisse vincitur, & in quo scripta quoque Theodoriti, per quæ beati Cyrilli fides reprehenditur, ausu dementia prolata refutantur. Cunctas verò, quas præfata veneranda concilia personas respuunt, respuo; quas venerantur ample-

a Pann. in prologo. c. 11. Ordo verborum non restitutus ob gl. b conditione] orig. c. Pann. d. 2. c. 104.

a al. quoque.

tor: quia, dum universali sunt consensu constituta, se, & non illa destruit, quisquis præsumat aut solvere, quos a religant, aut b ligare, quos solvunt.

1 ¶ Cujus libet. Apud B. Gregorium legitur: Et cujuslibet vita, atque actionis existat, quisquis eorum soliditatem non tenet, etiamsi lapis esse cernitur, tamen extrædificum jacet. Quintum, &c. & in sequentibus significatur tria illa capitula, quorum occasione nonnulli quintam synodum non recipiebant.

Quæ c concilia sancta Romana ecclesia suscipiat.

C. III. ¶ De usisem etiam Gelatius in concilio habito Romæ cum 70. episcopis scribit, dicens.

Sancta d Romana ecclesia post illas veteris testamenti & novi scripturas, quas regulariter suscipimus, etiam has suscipi non prohibet: Sanctam synodum Nicenam cccxviii. patrum, mediante Constantino Maximo Augusto, in qua Arius hæreticus condemnatus est: Sanctam synodum Constantinopolitanam, mediante Theodosio seniore Augusto, in qua Macedonius hæreticus debitam damnationem excepit: Sanctam synodum Ephesinam, in qua Nestorius damnatus est consensu beatissimi Papæ Celestini, mediante Cyrillo Alexandrinæ sedis antistite, & Arcadio episcopo ab Italia destinato: Sanctam synodum Chalcedonensem, mediante Martiano Augusto, & Anatolio Constantinopolitano episcopo, in qua Nestoriana, & Eurychiana hæreses simul cum Dioscuro, ejusque complicibus damnatae sunt: sed & si qua sunt concilia à sanctis patribus hæcenus instituta, post e istorum quatuor auctoritatem & custodienda, & recipienda decernimus, & mandamus. 1 ¶ Iam nunc subiiciendum est de opusculis sanctorum patrum, quæ in ecclesia catholica recipiuntur. ¶ Opuscula beati Cypriani martyris, & Carthaginensis episcopi. ¶ Item opuscula beati Athanasii Alexandrini episcopi. ¶ Item opuscula beati Gregorii Nazianzeni episcopi. ¶ Item opuscula beati Basilii Cappadociae episcopi. ¶ Item opuscula beati Joannis Constantinopolitani episcopi. ¶ Item opuscula Theophili Alexandrini episcopi. ¶ Item opuscula beati Hilarii Pictaviensis episcopi. ¶ Item opuscula B. Ambrosii Mediolanensis episcopi. ¶ Item opuscula B. Augustini Hipponensis episcopi. ¶ Item opuscula B. Hieronymi presbyteri. ¶ Item f opuscula beati Properi viri religiosissimi. ¶ Item epistolam beati Leonis Papæ ad Flavianum Constantinopolitanum episcopum destinatam: cujus textum quispiam si usque ad unum jota disspulerit, & non eam in omnibus venerabiliter receperit, anathema sit. ¶ Item opuscula, atque tractatus omnium patrum orthodoxorum, qui in nullo à sanctæ Romanæ ecclesiæ consortio deviauerunt, nec ab ejus fidei & prædicatione se juncti sunt, sed communionis ipsius, gratia Dei, usque ad ultimum diem vitæ suæ participes fuerunt, legenda decernimus. ¶ Item decretales epistolæ, quas beatissimi Papæ diversis temporibus ab urbe Romana, pro diversorum Patrum consultatione, dederunt, venerabiliter suscipienda sunt. ¶ Item gesta & sanctorum martyrum, qui multiplicibus tormentorum cruciatibus, & mirabilibus confessionum triumphis irradiant. Quis ita b esse catholicorum dubitet, & majora eos in agonibus fuisse perpeffos, nec suis viribus, sed gratia Dei, & adjutorio universa tolerasset? Sed ideo secundum antiquam consuetudinem singulari cautela in sancta Romana ecclesia non leguntur, quia & eorum, qui conscribere, nomina penitus ignoran-

tur, & ab infidelibus, aut idiotis a superflua aut minus apta, quam rei ordo fuerit, scripta esse putantur: sicut cujusdam Quirici, b & Iulite: sicut Gregorii, aliorumque hujusmodi passiones, quæ ab hæreticis perhibentur conscriptæ. Propter quod, ut dictum est, ne vel levis subsannandi oriretur occasio, in sancta Romana ecclesia non leguntur. Nos tamen cum prædicta ecclesia omnes martyres, & eorum gloriosos agones, qui Deo magis, quam hominibus noti sunt, omni devotione veneramus. ¶ Item vitas Patrum, Pauli, Antonii, Hilariionis, & omnium eremitarum, quas tamen vir beatissimus scripsit Hieronymus, cum omni honore suscipimus. ¶ Item Actus beati Sylvestri, Apostolicæ sedis præfulis, licet ejus, qui conscripsit nomen ignoremus, à multis tamen in urbe Roma catholicis legi cognovimus, & pro antiquo usu multæ hoc imitantur ecclesiæ. ¶ Item scripta de inventione S. Crucis Dominicæ, & alia scripta de inventione capitis beati Ioan. Baptistæ, novellæ quidem e revelationes sunt, & nonnulli eas catholici legunt: Sed cum hæc ad catholicorum manus pervenerint, beati Pauli d Apostoli sententia præcedat, [Omnia probate, quod bonum est, tenete.] ¶ Item Rufinus vir religiosus plurimos ecclesiasticæ operis edidit libros: nonnullas etiam scripturas interpretatus est: sed quoniam beatus Hieronymus in aliquibus eum de arbitrii libertate notavit, illa sentimus, quæ prædictum beatum Hieronymum sentire cognoscimus: & non solum de Rufino, sed etiam de universis e, quos vir sapius memoratus zelo Dei, & fidei religione f reprehendit. ¶ Item Origenis nonnulla opuscula, quæ vir beatissimus Hieronymus non repudiavit, legenda suscipimus: reliqua autem omnia cum auctore suo dicimus esse renuenda. ¶ Item Chronicon g Eusebii Casariensis, atque ejusdem historici ecclesiasticæ libros, quamvis in primo narrationis suæ libro teperuerit, & postea in laudibus, atque excusatione Origenis schismatici unum conscripserit librum: propter rerum tamen notitiam singularem, quæ ad instructionem pertinent, usquequaque non dicimus renuendos. ¶ Item Orosium virum eruditissimum collaudamus, quia valde nobis necessariam adversus Paganorum calumnias ordinavit historiam, mira que brevitate contexuit. ¶ Item venerabilis viri Sedulii paschale opus, quod heroicis descripsit versibus, insigni laude proferimus. h ¶ Item Invençci 3. nihilominus laboriosum opus non spernimus, sed miramur.

¶ Caterum, quæ ab hæreticis, sive schismaticis conscripta, vel prædicata sunt, nullatenus recipit Catholica, & Apostolica ecclesia Romana. ¶ E quibus i pauca, quæ ad memoriam venerunt, & à catholicis vitanda sunt, credimus esse subdenda. In primis Ariminensem synodum à Constantino Casare, Constantini filio congregatam, mediante Tauro præfecto, ex tunc & nunc, & usque in æternum confitemur esse damnatam. Item itinerarium nomine Petri Apostoli, quod appellatur sancti Clementis, lib 8. k apocryphum.

- Actus nomine Andree Apostoli, apocryphi.
- Actus nomine Philippi Apostoli, apocryphi.
- Actus nomine Petri Apostoli, apocryphi.
- Actus nomine Thomæ Apostoli, apocryphi.
- Evangelium nomine Thaddæi, apocryphum.
- Evangelium nomine Thomæ Apostoli, quo utuntur Manichæi, apocryphum.
- Evangelium nomine Barnabæ, apocryphum.
- Evangelium nomine Bartholomæi Apostoli, apocryphum.
- Evangelium nomine Andree Apostoli, apocryphum.

a al. ligant. b al. religare. c al. Quas scripturas. d Burch. l. 3. c. 220. Ivo part. 4. cap. 64. Paimor. l. 2. cap. 92. Polye. lib. 1. tit. 20. e al. prater. f Ansel. l. 6. cap. 103. g fide, vel præicationis. orig. & Burch. Nicolaus in epistola impressa ad episcopos Gallia, cujus initium. [Quarvus.] h al. ista.

a al. dictis. b al. Cyrici. c quadam relationes. orig. d i. Thessal. 5. e al. diversis. orig. f al. religiosè. g al. Chronica. orig. h al. proferimus. orig. i Burch. l. 1. cap. 221. Ivo part. 4. cap. 65. Paimorm. lib. 2. cap. 123. k decem. orig.

Evangelia, quae falsavit Lucianus, apocrypha. Evangelia quae falsavit Hyrcius, apocrypha. Liber de infantia Salvatoris, apocryphus. Liber de nativitate Salvatoris, & de sancta Maria, & de obfetrice Salvatoris, apocryphus. Liber qui appellatur Pastoris, apocryphus. Libri omnes, quos fecit Lenticus b discipulus diaboli, apocryphi. Liber, qui appellatur, fundamentum, apocryphus. Liber, qui appellatur, thesaurus, apocryphus. Liber, qui appellatur, de filiabus Adæ, vel Geneleos, apocryphus. Centimetrum de Christo Virgilianis compaginatum versibus, apocryphum. Liber, qui appellatur, Actus Teclæ, & Pauli Apostoli, apocryphus. Liber, qui appellatur, Nepotis, apocryphus. Liber proverbiorum, qui ab hæreticis conscriptus, & sancti Xisti d nomine signatus est, apocryphus. Revelatio, quæ appellatur Pauli Apostoli, apocrypha. Revelatio, quæ appellatur Thomæ Apostoli, apocrypha. Revelatio quæ appellatur Stephani, apocrypha. Liber, qui appellatur transitus e sanctæ Mariæ, apocryphus. Liber, qui appellatur penitentia Adæ, apocryphus. Liber Ogia nomine gigantis, qui ab hæreticis cum dracone post diluvium pugna se perhibetur, apocryphus. Liber, qui appellatur testamentum Jacob s, apocryphus. Liber qui appellatur penitentia Origenis, apocryphus. Liber qui appellatur penitentia sancti Cypriani, apocryphus. Liber, qui appellatur penitentia Iamnis, & Mambæ, apocryphus. Liber, qui appellatur, sortes Apostolorum, apocryphus. Liber Lusanæ g, apocryphus. Liber canonum Apostolorum apocryphus. Liber Physiologus, qui ab hæreticis conscriptus est, & B. Ambrosii nomine præsignatus, apocryphus. Historia Eusebii Pamphili, apocrypha. Opuscula Tertulliani b, sive Africani, apocrypha. Opuscula Posthumani, & Galli, apocrypha. Opuscula Montani, Priscillæ, & Maximillæ, apocrypha. Opuscula omnia Faustii Manichæi, apocrypha. Opuscula alterius Clementis Alexandrini, apocrypha. Opuscula Victorini Pictavenfis h, apocrypha. Opuscula Faustii Rhegiensis Galliarum, apocrypha. Opuscula Frumentii m, apocrypha. Epistola IESV ad Agbarum regem, apocrypha. Passio Georgii, apocrypha. Passio Cyrilli, & Iulitæ, apocrypha. Scriptura quæ appellatur, contradictio Salomonis, apocrypha. Phylacteria omnia, quæ non Angelorum, ut illi fingunt, sed demonum magis artibus conscripta sunt, apocrypha. ¶ Hæc, & omnia his similia, quæ Simon magus, Nicolaus, Cerinthus, Marcion, Basilides, Ebion, Paulus etiam Samaritanus, Photinus, & Bonosus, & qui simili errore defecerunt, Montanus quoque cum suis obscenissimis sequacibus, Apollinaris, Valentinus sive Manichæus, Faustus n, Sabellius, Arius, Macedonius, Novatus, Sabbatius, Celestius o, Donatus, Eustathius, Iovinianus, Pelagius, Iulianus, & p Latinensis, Coelestinus, Maximinus, Priscianus q ab Hispania, Lampedius, Dioscorus, Eutyches, Petrus, & alius Petrus, æ quibus unus Alexandriam, alius Antiochiam maculavit, Acacius Constantinopolitanus, cum confortibus suis, nec non & omnes hæreses r, quas

a al. Efitius. b al. Hefychius. c al. Lentivus. d al. Lentricus. e abest ab orig. f al. Sixti. g qui appellatur, laus Apostolorum. orig. h Tertulliani apocrypha. Opuscula Lactantii, apocrypha. Opuscula Africani, apocrypha. orig. i Opuscula Comediani, apocrypha. orig. k Opuscula Tati, Cypriani, apocrypha. Opuscula Ambrosii, apocrypha. Opuscula Ircani, apocrypha. orig. l al. Pitagorænsis. m al. Frumentii ceci. orig. n Africanus. orig. o al. Callistus. p Iulianus Celanensis, Celestinus, &c. orig. q orig. Priscillianus ab Hispania, Nestorius Constantinopolitanus, Maximus, Unicus, Lampertius. r hæretici, eorundem discipuli. orig. Burch. lib. 3. c. 222. Ivo part. 4. cap. 63. Panorm. lib. 2. cap. 90.

ipsi, eorumque discipuli, sive schismatici docuerunt, vel conscripserunt, quorum nomina minime retinentur, non solum repudiata, verum etiam ab omni Romana, & Apostolica ecclesia eliminata, atque cum suis auctoribus, auctorumque sequacibus sub anathematis indissolubili vinculo in æternum confitemur esse damnata. ¶ Cæterum, s, qui libri in ecclesiasticis officiis per anni circulum a nonnullis legantur (quod ritum illum Apostolica non reprobatur, sed sequitur ecclesia) pro fidelium edificatione adnotandum censuimus. Quidam, quod in Septuagesima ponunt Pentateuchum 6 usque in xv. diem ante pascha, xv. die ponunt Hieremiam usque in coenam Domini. In coena Domini legunt tres lectiones de lamentatione Hieremix a [Quomodo sedet sola civitas, &c. & tres de tractatu sancti Augustini 7, in Psalm. 64. [Exaudi Deus orationem meam, & ne desereris.] & tres de Apostolo, ubi ait in epistola ad Corinthios: [Convenientibus b vobis in unum.] Secunda lectio sic incipit, [Sinites & calicem postquam canaxit.] Tertia, [De spiritualibus autem c nolimus vos ignorare fratres.] In Parasceve tres lectiones de lamentatione Hieremix, & tres de tractatu sancti Augustini in Psalmum 63. [Exaudi Deus orationem meam, cum deprecor.] & tres de Apostolo, ubi ait in epistola ad Hebræos d, [Festinemus ingredi in illam requiem, &c.] Secunda lectio, [Omnia namque pontifex. e.] Tertia, [De quo grandis nobis sermo.] In sabbato sancto tres lectiones de lamentatione Hieremix Prophetæ, tres de tractatu sancti Augustini in eundem Psalmum 63. [Exaudi Deus orationem meam, cum deprecor.] & tres de Apostolo, ubi ait in epistola ad Hebræos, [Christus f assistens pontifex futurorum bonorum.] Secunda lectio, [Ubi enim testamentum est.] Tertia [Umbra enim g habens lex futurorum bonorum.] In Pascha Domini homilias ad ipsum diem pertinentes, infra hebdomadam homilias. In octavis h b Paschæ ponunt actus Apostolorum, & epistolas canonicas, & Apocalypsin usque in octavas i Pentecostes. In octavis Pentecostes ponunt libros Regum, & Paralipomenon usque in Calendas Augusti. In Dominica prima mensis Augusti ponunt Salomonem usque in Calendas Septembris. In Dominica prima Septembris ponunt Iob, Tobiam k, Hester, Esdram usque in Calendas Octobris. In Dominica prima mensis Octobris ponunt librum l Machabæorum usque in Calendas Novembris. In Dominica prima mensis Novembris ponunt Ezechielem, & Daniele m, & minores prophetas usque in Calendas Decembris. In Dominica prima mensis Decembris ponunt Esaiam prophetam usque ad n Nativitatem Domini. In Natali o Domini legunt primum de Esaiâ tres lectiones. Prima lectio, [Primo o tempore alleviata est terra Zabulon, &c.] Secunda, [Consolamini p, consolamini.] Tertia, [Consurge q, consurge.] Deinde leguntur sermones, vel homilia ad ipsum diem pertinentes. In natali sancti Stephani homilia de ipso die. In natali sancti Ioannis similiter. In natali Innocentium similiter. In natali sancti Sylvestri similiter. In octava natalis Domini homilia de ipso die. Dominica prima post Nativitatem Domini ponunt epistolas Pauli usque in Septuagesimam. In Epiphania lectiones tres de Esaiâ. Prima lectio incipit, [Omnes, r sitientes.] Secunda, [Surge s, illuminare Hierusalem.] Tertia, [Gaudens t gaudebo in Domino.] Deinde leguntur sermones, vel homilia ad ipsum diem pertinentes.

a Thren. 1. b 1. Corin. 11. c 1. Corin. 10. d Hebr. 4. e Hebr. 5. f Hebr. 9. g Hebr. 10. h al. octava. i al. octavam. k Iudith, Hester. l Ivo 1 libris. m aliter in naturalem. n aliter in vigilia natalis Domini. Burchard. & Ivo, & ordo Romanus. o Esâ. 9. p Esâ. 40. q Esâ. 32. r Esâ. 55. s Esâ. 60. t Esâ. 61.

1 ¶ Mandamus] Post hoc verbum in Decreto Gelasii sequitur continetur: Item opuscula beati Cypriani, &c. Sed Burchardus, & Ivo, & Pannormia ut Gratianus. At certe in toto hoc capite tot modis discrepant collectiones ab originali, ut satum certo statui non possit, que vera & pura sit Gelasii lectio, nec magnopere sit mirandum, si nonnulla sint, que difficultatem faciunt. Quamobrem que auxilio codicum rito emendari poterant, ea sunt emendata: ceteris locis partim indicatae varietates, partim, quoniam omnes indicare infinitum fuisset, labor hic ad libros adveniendi accurato lectori est relictus.

2 ¶ Item gesta] Hinc usque ad finem capituli omnia absunt à plerisque versibus Gratiani codicibus: quod etiam Archidiaconus adnotavit. Sicut tamen ejusdem Gelasii usque ad versicul. Ceterum qui libri, & apud Burchardum, & Ivonem referuntur proxime post superiora.

3 ¶ Iuveni] Antea legebatur, Item Vincentii, restituta est vera lectio ex Gelasio, Burchardo, & Ivone. De quo Iuvenio meminit B. Hieronymus in Catalogo.

4 ¶ De sancta Maria] In collectione Isidori legitur, & de Maria, & de obfetrice. Apud Burchardum, & de Maria, vel de Obfetrice Salvatoris.

5 ¶ Ceterum] Hinc usque ad finem, neque in collectione Isidori, neque in ullo veteri codice Gratiani eorum, que collatae sunt inveniuntur. A verbo tamen, in Septuagesima ponunt, referuntur à Burchardo, & Ivone sine auctoris nomine, in Pannormia ex Gelasio cum lxx. epistolis. Ferè autem omnia habentur sparsim in libro, qui ordo Romanus nuncupatur.

6 ¶ Heptateuchum] Apud Ivonem legitur, Heptateuchum, ut ultra quinque libros comprehendat librum Iosue, & Iudicum, qua voce, ac librorum conjunctione Beatus Hieronymus ad Lucianum scribens, utitur. Alii vero Heptateuchum appellant, ut sanctus Gregorius libro 7. in d. 2. epist. 48. & libro 10. epist. 22. & alibi, & Rabanus in prefatione in Hieremiam, & ordo Romanus, cap. de Septuagesima.

7 ¶ In Psalmum 54] sic etiam apud Ivonem. In ordine Romano, cap. de officio divini à cona Domini usque in octavas Pentecostes, & apud Burchardum legitur, in Psalmum 63. id est, Exaudi Deus orationem meam, cum deprecor. Itemq; in cap. de ordine in nocte Parasceves, Tres de tractatu sancti Augustini de Psalmo 63.

8 ¶ In octavis] Ipsam diem octavam solitam fuisse preferri nomine multitudinis, id est octavas, notabitur infra de consecratione, dist. 5. c. pronunciantium.

9 ¶ In natali Domini] Burchardus, & Ivo habent in Vigilia natalis Domini, & ita in ordine Romano, cap. quod inscribitur. In Christi nomine, incipit ordo catholicorum librorum, qui in ecclesia Romana ponuntur. Pannormia autem habet ut Gratianus.

DISTINCTIO XVI.

1 ¶ Apostolorum verò canones, qui per Clementem Pontificem Romanum, sicut quidam asserunt, dicuntur esse translati sunt 1. quinquaginta.

1 ¶ Translati] In titulo qui præponitur canonibus Apostolorum in collectione Isidori, & in concilio Stephani Papa 1111. (cujus magnam partem Deusdedit, Cardinalis in sua canonum collectione refert) pro voce, translati, habetur, prolatis. Dionysius certe Exiguus nullam hujus versionis mentionem facit, & aliqui scriptores solent epistolas Clementis hoc modo citare, ex dictis Petri Apostoli per Clementem prolatis. ut auctor Polycarpi, & alii.

C. I. ¶ Apostolorum canones Apostolicæ reperiuntur auctoritate.

Hos non recipiendos, sed inter apocrypha deputatos, Isidorus scribit dicens.

Canones 1 qui dicuntur Apostolorum, seu quia eisdem nec sedes Apostolica recepit, nec sancti Patres illis assensum prabuerunt, pro eo quod ab hæreticis sub nomine Apostolorum compositi dignoscuntur, quamvis in eis utilia inveniantur, tamen ab auctoritate canonica, atque Apostolica eorum gesta constat esse remota, atq; inter apocrypha deputata.

1 ¶ Caput hoc est in prefatione Isidori ad collectionem conciliorum, que ex bibliotheca ecclesie Toletana descripta Romam missa est. Nam in illa que vulgata Isidori collectioni, de qua initio dictum est; præponitur, contrarium potius videtur dici, & referuntur infra. c. Placuit, hæc ead. dist. si modo idem est Isidorus.

C. II. ¶ Apostolorum canones sine recipiendi.

Zepherinus autem contra scribit episcopis per Siciliam constitutis, epist. 1.

Sexaginta 1 sententias 4 Apostoli præscripserunt, cum aliis plurimis episcopis, & servandas censuerunt.

1 ¶ Sexaginta] Ivo etiam, & auctor Pannormia habent, Sexaginta. Itemq; originale in margine. Sed in textu, Septuaginta. Polycarpus, Quinquaginta.

C. III. ¶ Exceptis quinquaginta capitulis, canones Apostolorum inter apocrypha deputantur.

Item Leo 1 Papa novus contra epistolam Nicetæ abbatris.

Clementis 1 librum, id est, Petri Apostoli itinerarium, & Apostolorum canones numerant Patres inter apocrypha, exceptis quinquaginta capitulis, que decreverunt orthodoxi: à fidei adjungenda.

1 ¶ Item Leo] Hoc caput sumptum est ex responsione Humberti legati Leonis nomi ad libellum Nicetæ presbyteri, & Monachi contra Latinos editum, que Roma in monasterio sanctæ Mariæ novæ, & in multis bibliothecis extat manuscripta. Merito autem potius citari Leo ix. quod eius auctoritate & iussione Humbertus legatus sedis Apostolicæ ea scripserit.

C. IIII. ¶ Item vi. synodus, cap. 2.

Placuit e huic sanctæ synodo, ut amodo confirmata & rata sint canonum Apostolorum 85. capitula.

Epistola 1 Isidori in capite canonum.

Isidorus 2 servus Christi, lectori suo confervo. ¶ Propter eorum auctoritatem ceteris conciliis proponimus canones qui dicuntur Apostolorum, licet à quibusdam apocryphi dicantur, quoniam plures eos recipiunt, & sancti Patres eorum sententias synodali auctoritate roboraverunt, & inter canonicas posuerunt constitutiones. Item infra f. Primò quidem ordo, ut prædictum est, de celebrando concilio insertus habetur, & postmodum canonum Apostolorum, ac primorum Apostolicorum (id est, à sancto Clemente usque ad sanctum Sylvestrum) decretorum, atque diversorum conciliorum breviarium interpolatur, sequens ordinem suum.

1 ¶ Epistola] Hæc epistola ab Ivone vocatur prefatio in epistolis canonum, & est ea, que Isidori nomine est præposita romæ conciliorum, licet in verioribus editione, in qua prior est Isidori collectio, nonnulla verba desiderentur. Est autem consecutum hoc caput ex duobus locis illius prefationis. Nam verba illa, Propter eorum auctoritatem, & cap. usque ad vers. constitutiones, non longe absunt ab initio. Reliqua verò sunt in extremo.

2 ¶ Isidorus servus] In Pannormia est eodem modo

a Ivo part. 4. cap. 107. Pannorm. lib. 2. cap. 105. Polyc. l. 3. tit. 200. b al. præfixerunt. orig. c Ivo p. 4. c. 105. Pann. l. 2. cap. 124. d al. regulis orthodoxis. al. regulis orthodoxis. Ivo p. 4. c. 106. Pannorm. l. 2. c. 115. f. Ivo par. 4. c. 107. Pannorm. l. 2. c. 121.

aque apud Gratianum. Apud Ivenem, & in manuscriptis collectionibus illius codicibus est, Iudorus Mercator servus Christi confervo suo, & parenti fidei a in Domino salutem. In vulgaris autem conciliorum editionibus, Iudorus peccator, servus, &c.

Item cum Hadrianus Papa sextam synodum recipiat cum omnibus canonibus suis, cum etiam sancta octo universalis concilia professione Romani Pontificis sint roborata, in sexta b autem synodo, sive in septimo concilio, Apostolorum canones sint recepti & approbati: patet, quod non sint inter apocrypha deputandi.

C. V. ¶ Sexta synodus auctoritate Hadriani corroboratur.

Vnde scribit Hadrianus Papa Tharasto Patriarcha.

Sextam i synodum e sanctam recipio cum omnibus canonibus suis.

i ¶ Sextam i Hochabetur in secunda actione septima synodi in epistola Hadriani ad Tharastum. Sed eo in loco Hadrianus refert verba synodice epistole à Tharasto ad se missa. Et hic Gratianus non refert propria eius epistole verba. In versione enim Anastasii bibliothecarii legitur, Invenimus autem in prædicta synodica epistola sanctitatis vestra, post plenitudinem fidei & confessionem sacri symboli, & omnium sanctarum sex synodorum, & de factis & venerabilibus characteribus miraculum laude ac veneratione dignissimum contineri. Quare & eisdem sanctas sex synodos suscipio cum omnibus regulis, quæ jure, ac divinitus ab ipsis promulgatæ sunt. Et hæc quidem postrema verba sunt etiam in illa ipsa Tharasti epistola: quod ex concilio Græco, & nova interpretatione clare apparet.

Sed dubitatur de ea, an canones conscripserit: quod ex quarta actione sextæ 2 synodi facile absolvitur.

2 ¶ Sextæ i In secundo & tercio Vaticano est, sextæ, aliàs septimæ, & verè septima est, sed ob glossam nihil est mutatum.

C. VI. ¶ Sexta synodus canones conscripsit. Ait enim Petrus episcopus Nicomedia.

Habeo i librum d continentem canones sanctæ sextæ synodi. Patriarcha dixit: ¶ Quidam scandalizantur per ignorantiam pro canonibus istis, dicentes: numquid sexta synodus canones fecit? Sciant ergo quoniam sancta synodus sexta sub Constantino congregata est contra eos, qui dicebant unam operationem; & unam voluntatem esse in Christo, in qua sancti Patres illos, ut hæreticos anathematizaverunt, & orthodoxam fidem explanaverunt.

2 ps ¶ Et soluta synodus est Constantini 14. anno. Post quatuor verò, aut quinque annos iidem sancti Patres congregati sunt, sub Iustiniano filio Constantini, & prædictos canones promulgaverunt, de quibus nullus dubitet. Qui enim sub Constantino in synodo fuerunt, iidem ipsi episcopi sub Iustiniano istis canonibus subscripserunt. Oportebat enim ut synodus universalis canones ecclesiasticos promulgaret. Item. e. ¶ Sancta sexta synodus post promulgatâ ab ea diffinitionem contra Monothelitas, Constantino imperatore, qui eam congregaverat, non multo post defuncto, & Iustiniano eius filio regnante pro eo. ¶ Eadem sancta synodus divinitus inspirata, iterum Constantinopoli quarto, aut quinto anno congregata est, & canones numero 102. ad correctionem ecclesiæ promulgavit.

i ¶ Habeo librum i Verba sunt Petri episcopi Nicomedia, ac Tharasti patriarcha Constantinopolitani, actione quarta, septima synodi: quod quidem ipsi de ventum, ac duobus canonibus dixerunt, qui in Trullo tempore Iustiniani Rhinotacti

a al. fidei. b al. septima synodo, sive concilio i al. sexta synodo, sive in sexto concilio. c Ivo part. 4. cap. 122. d Ex a. lino quarta septima synodi. Ivo part. 4. cap. 121. e Ex sexta actione septima synodi.

secundo anno sue revocationis ad Imperium, editi sunt. Verum ex his ipsis verbis Tharasti apparet, eos canones non esse proprios sextæ synodi: quia jactetur post annos quatuor, aut quinque, quam ea synodus fuerat absoluta, canones illos fuisse editos, quo tempore certissimum est, neque eisdem Romanum Pontificem, neque eosdem episcopos fuisse. Quanquam in hac ratione temporis, potius credendum est diligentissimi chronologi Theophani, (cujus etiam verba qua ad hunc locum pertinent ex originali Græco, quod in bibliotheca Vaticana extat, satis fideliter translata leguntur apud Franciscum Turrianum, libro de 6. 7. & 8. synodo) & Anastasio, & Georgio Cedreno, quam Tharasto. Illi enim non quatuor, aut quinque ut Tharastus, sed vigintiseptem annos a fine sextæ synodi tempore Agathonis habita, usque ad hanc hujusmodi Decretorum editionem asserunt intercessisse. Episcopus vero, qui hos ediderunt, noluisse ipsis edere tanquam canones sextæ synodi, sed voluisse supplere, quod videbatur in quinta, ac sexta synodo desisse, ipsamet illorum ad imperatorem allocutio testatur. Itaque nova dicenda est hæc episcoporum concilio, ideoque Græci illam, ut scribit Balsamon *ἡ ἐξήκοντα, id est, quintam sextam synodum appellant.* Caterum non fuisse omnes illos canones à Romana ecclesiâ receptos, duo viri veterum ecclesiasticarum peritissimi, Anastasius Bibliothecarius, & Humbertus Leonis ix. Legatus aperte testantur. Humbertus quidem his verbis. Non autem miror, si Agathonis Papæ, & sanctis Patribus sextæ synodi vestra impudenter deliramenta, & quæ aut corruptis, aut finxistis capitula: cum & ipsi Domino I E S V, & Apostolis ejus impunitis signata. Vnde facientes sextam synodum, ad destruendam hæresim Græcorum Monothelitarum, non autem ad tradendum Romanis novas constitutiones congregatam, capitula, quæ nobis sub ejus auctoritate apponitis, omnino refutam, quia prima & Apostolica sedes, nec aliquando ea accepit, nec observat hæctenus. Anastasius verò in præfatione in septimam synodum ad Ioannem ix. Romanum Pontificem ita scripsit: Ergo regulas quæ Græci in sexta synodo perhibent editas, ita in hac septima synodo principalis sedes admittit, ut nullatenus ex his illa recipiantur, quæ prioribus canonibus, vel decretis sanctorum sedis hujus Pontificum, aut certe bonis moribus inveniantur adversæ: quamvis omnes hæctenus ex toto maneant apud Latinos incognitæ, quia nec interpretatæ. Sed nec in cæteram Patriarchalium sedium, licet Græca utantur lingua, reperiuntur archivis: nimirum, quia nulla earum, cum ederetur, aut promulgans, aut consentiens, aut saltem præfens inventa est. Quanquam eosdem Patres illas Græcè promulgasse perhibeant, qui in sexta synodo sunt inventi: sed nullis certè probare possunt indicia.

Ex his ergo colligitur, quod sexta synodus hæc congregata est; primo sub Constantino, & nullis canonibus constituit: secundo sub Iustiniano filio ejus, & præfatos canones promulgavit.

C. VII. ¶ Constitutiones synodi sextæ,

Vnde sancti Patres in eadem synodo secundo congregati, dixerunt.

¶ Quoniam i sanctæ a, & universales synodi, quinta sub Iustiniano Augusto, sexta sub Constantino patre tuo Augusto 2, de mysterio fidei plenissime disputantes, canones non fecerunt, sicut cæteræ quatuor universales synodi; propterea nos convenientes in hanc Imperialem urbem, sacros canones conscripsimus. Item. b ¶ Placuit huic sanctæ synodo, ut amodo confirmata, & rata sint canonum Apostolorum lxxxv. ca-

a Ivo, septimam vocat, Ivo part. 4. cap. 113. b In oratione allocutoria Patrum, qui in Trullo convenerant, ad Iustinianum Imperatorem, c. 2. ejus synodi. sup. ca. c. placuit. Ivo, part. 4. 106. Ivo part. 4. c. 134. Pam. l. 2. c. 117.

pitula. Item. ¶ Confirmamus ; & ceteros sanctorum canones & synodos, id est, Nicenam, Ancyranam, Neocaesariensem, Gangrensem, Antiochenam, Laodicensem, Constantinopolitanam, Ephesinam primam, Chalcedonensem, Sardicensem, & Carthaginensem 4, & opuscula Theophili Alexandrini episcopi, & Dionysii 5 Alexandrini episcopi, & Petri Alexandrini episcopi & martyris, Gregorii Thaumaturgi Neocaesariensis episcopi, Athanasii episcopi Alexandrini, Basilii Caesarea Cappadociae episcopi, Gregorii Nyfeni episcopi, Gregorii Theologi, Amphilocheii Iconiensis episcopi, Timothei Alexandrini episcopi, Gennadii a Constantinopolitani episcopi, Cyrilli Alexandrini episcopi, Cypriani Carthaginensis episcopi, & synodum 6 suam.

1 ¶ Quoniam] *Emendata sunt multa in hoc capite ex canone secundo eorum, qui sexta synodo tribuuntur, in quo indicantur concilia, & auctores canonum: quib. Graeci utuntur. Sunt autem verba illius canonis apud Gratianum, & Ivoem in summam redacta.*

2 ¶ De mysterio] *Græcè est, τὸ ἅδι τῆς πίστεως πατρικῆς διὰς ἐκκοινωνίας μυστήριον, id est, fidei mysterium paternè declarantes.*

3 ¶ Confirmamus] *Ivo habet, confirmamus sanctorum Patrum canones, & synodos, &c. Græcè est, ἐπιβεβαιώσαμεν δὲ ἐ τῶν λοιπῶν πατρικῶν κειμένων τῶν δόξων τῶν ἁγίων, καὶ μετὰ τὴν πατρικὴν ἡμεῶν ἐκκοινωνίαν, ἵνα τῶν τῶν ἐκκοινωνίας συναβροχούμενοι, &c. id est, obfirmando autem confirmamus & ceteros omnes sacros canones, qui a sanctis, & beatis Patribus nostris sunt editi, id est, ab iis, qui Nicææ convenerunt, &c.*

4 ¶ Carthaginensem] *Apud Ivoem sequitur, Constantinopolitanam sub Nectario, & opuscula Theodosii, al. Theophili, &c. Græcè autem est, καὶ τῶν αὐτῶν ἐκ τῆς ἡγεμονίας τοῦ βασιλέως πάλαι συνελθόντων ἐπὶ Νεκταρίου τῆς ἡγεμονίας τοῦ βασιλέως ἐπιβεβαιώσαμεν, & Θεοδοσίου τῆς ἡγεμονίας ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τοῦ βασιλέως, id est, & eorum, qui rursus in hac à Deo custodia, & imperiali urbe convenerunt sub Nectario imperialis hujus civitatis praeside, & Theophilo, qui Alexandriae fuit archiepiscopus.*

5 ¶ Et Dionysii] *In canone Græco vulgato ferè est, quem admodum antea apud Gratianum, Dionysii Alexandrini episcopi, & martyris. Sed apud Balsamonem, & Ivoem legitur, quem admodum restitit unum est. Dionysii archiepiscopi Alexandrinorum, Megalopolis, & Petri Alexandriae archiepiscopi, & martyris. Reliquas varietates per se accuratus lector notabit.*

6 ¶ Et synodum] *In isto canonis loco est error: quia illa synodus Cypriani probatur, in qua ipse cum multis aliis Africae episcopis putatur baptizatos ab hæreticis verum baptismum non recepisse: cum tamen B. Augustinus asserat aliam extitisse traditionem Apostolorum, & ipsam Cypriani sententiam plenariè totius orbis concilio exclusam fuisse restituitur.*

C. VIII. ¶ Auctoritate Romani Pontificis sancta octo concilia roborantur.

Item ex diurno i libro professio Romani Pontificis.

Sancta 8 octo universalia concilia, id est, primum Nicæanum, secundum Constantinopolitanum, tertium Ephesinum, quartum Chalcedonense, item v. Constantinopolitanum, & vi. Item Nicæna vii. Octavum quoque Constantinopolitanum usque ad unum apicem immutata servare, & pari honore, & veneratione digna habere, & quæ prædicaverunt & statuerunt modis omnibus sequi, & prædicare, quæque condemnaverunt, ore & corde condemnare profiteor.

1 ¶ Item ex diurno] *Integram professionem fidei,*

a al. Germani. b Ivo par. 4. cap. 132. Pannorm. lib. 2. cap. 130. c al. omnimodii. Ivo.

quando quis in Romanum Pontificem promovebatur, refert Deuandit Cardinalis in collatione canonum, qua servatur in bibliotheca Vaticana.

C. IX. ¶ De temporibus conciliorum.

Quo autem tempore sexta synodus, & prima, secunda, tertia, quarta, & quinta congregata sint, Beda in libro de temporibus. c. 65. scripsit, dicens.

Sexta a synodus universalis Constantinopoli celebrata est, & græco sermone conscripta temporibus Papæ Agathonis, exequente, ac residente piissimo principe Constantino intra palatium suum, simulque legatis Apostolica sedis, & episcopis 150. residentibus. ¶ Prima enim universalis synodus in Nicæa congregata est contra Arium 318. Patrum, temporibus Iulii i Papæ, sub Constantino principe. ¶ Secunda in Constantinopoli c. 1. Patrum, contra Macedonium, & Eudoxium temporibus Damasi Papæ, & Gratiani principis, quando Nectarius eidem urbi est ordinatus episcopus. ¶ Tertia in Epheso ducentorum Patrum, contra Nestorium Augustæ urbis episcopum sub Theodosio magno Principe, & Papa Cælestino. ¶ Quarta Chalcedone D C XXX. Patrum sub Leone Papa, temporibus Martiani principis contra Eutychem nefandissimorum præfulem monachorum. ¶ Quinta b item Constantinopoli temporibus Vigilii Papæ sub Iustiniano principe contra Theodorum & omnes hæreticos.

1 ¶ Iulii] *Certum est synodum Nicenam primam celebratam esse tempore Sylvestri. Sed in illa temporum obscuritate mirandum non est Bedam & alios errasse.*

C. X.

Prima i autem c synodus in Nicæa cccxviii. Patrum contra Arium Alexandrinum presbyterum, qui tres gradus in Trinitate asserbat, patrem scilicet majorem, filium minorem, Spiritum sanctum creaturam, temporibus Constantini principis, & Sylvestri Papæ Romani, Macharii Hierosolymitani, Alexandri 2 Alexandrini, qui condemnata eadem hæresi statuerunt canones viginti, quorum auctor maxime præfatus d Alexander episcopus fuit. ¶ Secunda in Constantinopoli contra Macedonium, Constantinopolitanum episcopum, qui negabat Spiritum sanctum Deum esse, temporibus Gratiani, & Theodosii principum, Damasi Papæ Romani, Cyrilli Hierosolymitani, Nectarii 3 c Constantinopolitani, qui condemnata præfata hæresi statuerunt canones tres; quorum maxime auctor Nectarius Constantinopolitanus fuit. ¶ Tertia in Epheso ducentorum patrum contra Nestorium Constantinopolitanum episcopum, qui dicebat beatam Virgineam Mariam non Dei, sed hominis tantummodo genitricem, ut aliam personam carnis, aliam faceret Deitatis, temporibus Theodosii principis f junioris, Cælestini Papæ Romani, Iuvenalis Constantinopolitani episcopi, Cyrilli episcopi Alexandrini, qui duodecim capitula contra Nestorii blasphemiarum totidem capitula, auctore eodem sancto Cyrillo anathematizando conscripserunt. ¶ Quarta in Chalcedone sexcentorum triginta Patrum, contra Eutychem Constantinopolitanum abbatem, qui asserbat Christum post humanam assumptionem, non ex duabus naturis existere, sed solam in eo divinam naturam permanere, temporibus Martiani principis, Leonis Papæ Romani, Iuvenalis Hierosolymitani, Anatolii Constantinopolitani, qui condemnata præscripta hæresi statuerunt canones vigintiseptem, quorum auctor maxime idem sanctus Anatolius Constantinopolitanus episcopus fuit. ¶ Quinta in Constantinopoli contra

a Ivo par. 4. c. 133. Pann. lib. 2. c. 132. b Pannor. lib. 2. cap. 131. c Ansel. in prologum, in principio collectionis conciliorum. d Sanctus Alexander. orig. e decess in. orig. & magni principu. orig.

Theodorum Mopsuestenum, & omnes heticos, qui Theodorus dicebat, aliud a esse Dei verbum, & aliud Christum, & sacram Virginem Mariam negabat Dei genitricem fuisse, temporibus Iustiniani principis, Vigili Papæ Romani, Domini b Antiocheni, Eutihii Constantinopolitani, qui quatuordecim capitula anathematizando scripserunt contra Theodori, & sociorum ejus blasphemias. ¶ Sexta in Constantinopoli 150. Patrum contra Macharium Antiochenum episcopum, & socios ejus, qui unam voluntatem, & operationem in Christo falsa suspicione asserabant, temporibus Constantini principis, Agathonis Papæ Romani, Georgii Constantinopolitani: qui condemnata haresi præfata, anathematizando scripserunt novem 4 capitula inferius annexa.

1 ¶ Prima] Caput hoc invenitur & in recentioribus editionibus conciliorum & in vetustiore Coloniensi, Anno M. D. XXX. & in manuscripta collectione, quam dictum est asseruari in bibliotheca Vaticana: sed non in collectione, qua est in bibliotheca monasterii Dominicanorum. Ponitur autem ante præfationem, que nomen Isidori, mercatoris quidem in manuscriptoris, peccatoris autem in impressis præfert. Et sane in illa præfatione tantum quatuor generalium synodorum mentio fit, sexta vero post Isidori Hispanensis etatem est habita.

2 ¶ Alexandri] Apud Anselmum est ut apud Gratianum. In originali, Alexandri Constantinopolitani. Sed integra videtur lectio, si utraque conjungatur. Nam & episcopus Constantinopolis, & episcopus Alexandria, tempore illius synodi, Alexandri nomine vocabantur.

3 ¶ Nectarii] Antea legebatur quemadmodum etiam apud Anselmum, Nectarii Alexandrini. Emendationem est ex originali. Sed forsasse & hoc loco integra lectio hæc est, Nectarii Constantinopolitani, & Timothei Alexandrini.

4 ¶ Novem] In loco citato ex collectione Isidori legitur scripturunt octo capitula, & verba illa, inferius annexa, ibi non habentur. In concilio deinde Colonia impressis post actionem sextæ synodi ex vetusto codice monasterii S. Baroni, referuntur novem capitula, & ante primum capitulum sunt hæc verba, scripserunt novem capitula inferius annexa, que apud Anselmum quoque habentur.

C. c. XI.

Prima 1 adnotatio Ancyranæ synodi, quæ ante Nicænam fertur fuisse, sed propter auctoritatem majorem postponitur; in qua Patres xviii. statuerunt canones xiiii. d quorum auctor maximè Vitalis Antiochenus episcopus extitit. ¶ Secunda Neocesariensis, quæ post Ancyranam, & ante Nicænam 2 legitur fuisse, in qua Patres sexdecim statuerunt canones xiiii. e quorum auctor maximè Vitalis episcopus Salaminius f extitit. ¶ Tertia Gangrensis, quæ post Nicænam legitur fuisse, in qua Patres xvii. statuerunt canones xx. propter quasdam necessitates ecclesiasticas; maximè contra Eustachium: qui dicebat, quod nullus in conjugali ordine positus, nec ullus fidelis, qui non omnibus renuncicaret, quæ possidet, spem apud Dominum haberet, & multa alia venenosa, quæ enumerare longum est. ¶ Quarta Sardicensis, in qua Patres sexaginta 3 statuerunt canones xxi. quorum auctor maximè Osius Cordubensis episcopus, & Vincentius Capuanus episcopus, & Ianuarius 4 Beneventanus, & Clepodius Neapolitanus sanctæ Romanæ ecclesiæ legati extiterunt. ¶ Quinta Antiochena, in qua Patres xxix. g statuerunt canones xxx. quorum maximè auctor Euse-

bius Palastinensis episcopus extitit. ¶ Sexta Laodicensis, in qua Patres xxxii. statuerunt canones lxi. quorum auctor maximè Theodosius episcopus extitit. ¶ Septima 5 Carthaginensis in qua Patres ccxvii. a statuerunt canones xxxiii. quorum auctor maximè Aurelius Carthaginensis episcopus extitit. Etiam sanctus Augustinus Hyppontensis episcopus in eadem synodo legitur fuisse, temporibus Honorii Augusti. ¶ Octava Africana sub Theodosio minore Augusto: in qua Patres ccxvii. recitaverunt, & firmaverunt canones cv. qui per diversa concilia Africane provincie temporibus Aurelii Carthaginensis episcopi leguntur esse conscripti. ¶ Nona Arelatenfis; in qua Patres cc. b statuerunt canones quatuor: quorum auctores maximè Sylvester urbis Romæ episcopus, & S. Marinus Arelatenfis episcopus extiterunt, temporibus Constantini Augusti, sicut quidam asserunt. ¶ Decima item Arelatenfis, in qua Patres xix. statuerunt canones: quorum auctor maximè S. Casarius Arelatenfis episcopus extitit. ¶ Undecima item Arelatenfis, in qua Patres xvi. statuerunt canones. ¶ Duodecima item Arelatenfis in Vico Hortensi c, in qua Patres xi. statuerunt canones: quorum maximè auctor sanctus Casarius Arelatenfis episcopus extitit. ¶ Tertiadecima item Arelatenfis, in qua Patres xix. statuerunt canones: quorum auctor maximè Sarpidius d Arelatenfis episcopus extitit. ¶ Quartadecima Arausicensis, in qua Patres xxvi. e statuerunt canones: quorum auctor maximè Hilarius episcopus extitit. ¶ Quintadecima Epauensis 6, in qua Patres xxvi. statuerunt canones xxxix. quorum auctor maximè Casarius episcopus extitit. ¶ Sextadecima Agathensis, in qua Patres xxix. f statuerunt canones: quorum auctor maximè Casarius episcopus extitit. ¶ Septimadecima 7 Aureliensis, in qua Patres lxx. statuerunt canones: quorum auctor maximè Aurelius Arelatenfis episcopus extitit, temporibus Clodovei Regis. g. ¶ Octavadecima item Aureliensis, in qua Patres xxxi. statuerunt canones: quorum auctor maximè Melanius Rhodensis episcopus extitit. ¶ Nonadecima item Aureliensis, in qua Patres xxx. statuerunt canones, quorum auctor maximè S. Albinus Andegavenfis episcopus extitit. ¶ Vigesima Arvernenfis, in qua Patres xv. statuerunt canones: quorum auctor maximè Honoratus Brentensis h episcopus extitit. ¶ Vigesima prima Maticensis i, in qua Patres xxi. statuerunt canones: quorum auctor maximè Priscus Lugdunensis episcopus extitit. ¶ Vigesima secunda item Maticensis, in qua Patres lxxxvi. statuerunt canones: quorum auctor maximè idem Priscus Lugdunensis episcopus extitit. ¶ Vigesima tertia Lugdunensis, in qua Patres xviii. statuerunt canones: quorum auctor maximè Philippus Viennensis episcopus extitit. ¶ Vigesima quarta item Lugdunensis, in qua Patres xx. constituerunt canones: quorum auctor maximè idem Priscus Lugdunensis episcopus extitit k.

1 ¶ Prima] Major pars hujus capituli, id est, usque ad finem versiculi, Nonadecima, habetur in collectione Isidori impressa, ante præfationem ipsius Isidori: In Vaticana autem usque ad finem versiculi. Vigesima prima. Deinde, & Anselmus integram ante suas collectiones habent. Neque verò summula hæc ejusdem Isidori esse potest: nam neque præfationi ipsius, neque collectioni respondet: in qua, ut cætera mittantur varietates, multa referuntur con-

a al. alium Deum esse verbum, & alium Christum. b al. Domini. c Deus dedit, Cardinali, Anselmus in prolog. Ante eandem Isidori collectionem. d in Græco vulgato, & apud Balsanionem sunt xxv. e ibidem sunt xv. f al. Zelamitanus, g al. xxx.

a al. ccxviii. b al. est numerus à collectione etiam Vaticana. c al. Hortensio. d al. Saporatus. e al. Sarpidius. e al. xxvi. f al. xxxiii. g Hactenus in collectione Isidori impressa. h al. Brimatenfis. i al. Bituricensis. i al. Maticensis. k Hactenus in collectione Isidori Vaticana.

in Hispania, quorum hic nulla mentio.

2 ¶ Ante Nicenam] Sic est emendatum ex Anselmo, & Deusdedit, & Vaticana collectione. Nam ante legebatur, Antiochenam. In collectione autem Isidori impressa legitur quidem, Nicenam, sed deest vox, ante. Sic autem legendum esse, quemadmodum est emendatum, ostendunt verba, quae ipsum Neocaesariense concilium antecedunt, &c.

3 ¶ Sexaginta] In codice canonum lxx. episcopi reperuntur subscripsisse: sed postea additur, & ceteri, & subscriperunt omnes episcopi provinciarum provinciarum, vel civitatum, num. cxx. Socrates lib. 2. cap. 16. in eo concilio ex occidentis partibus episcopos circiter ccc. convenisse dicit, ex Orientis vero lxxvi. qui etiam sessionem fecerunt. Idem Nicephorus lib. 9. cap. 12. & Triperita. Theodoritus autem lib. 3. cap. 7. docet ex antiquis narrationibus, episcopos ccl. convenisse. Ominio & in his, & Patrum, & canonum numerus multa sunt emendata. Sed in multis etiam satis visum est indicare varietates: nomulla autem lectoris diligentia sunt reservata.

4 ¶ Et Iannarius] Anselmus habet ut Gratianus. In collectione indicata est, & Vincentius Capuanus episcopus, & S. R. E. Legatus extiterunt. In concilio ipso cap. 18. nominatur Iannarius episcopus. In subscriptione vero in codice canonum, non nominatur, sed tantum Vincentius Capuanus S. R. E. Legatus, & Calpodius Depolitanus legatus S. R. E.

5 ¶ Septima] Hic numeratur tantummodo unica synodus Carthaginensis, quae habetur in codice canonum, de qua inferius xx. dist. c. de libellis. dicitur.

6 ¶ Epaunen[is]] Ita emendatum est ex aliquot manuscriptorum, & collectione Isidori Vaticana. Nam antea legebatur, Empanen[is]. Verum tamen in concilio Epaunen[is] impresso nullus Casarius nominatur: sed Aviti primum est mentio.

7 ¶ Septimadecima] Hic numerantur tria concilia Aurelianensia, quorum haec in conciliis impressis indicia inveniuntur. In quinto Arelatensis, subscribit primo loco Aurelius Arelatensis: In primo inter alios legitur nomen Melanii Rhodensis: In tertio subscribit quarto loco Albinus episcopus Andegavensis.

C. XII. ¶ Epistola Athanasii postulantis capitula Niceni concilii.

Sed quod Nicana synodus xx. canones supra statuisse dicitur, contrarium videtur ei, quod in epistola Athanasii invenitur. Scribit enim Athanasius a Alexandrinus episcopus Marco Papa, ita dicens.

Septuaginta r Nicani concilii capitula quae de praefata synodo, jubente domino meo Alexandro, decreto omnium episcoporum attuli, quae sunt igne combusta, optamus, ut a vestra sanctae sedis auctoritate percipere per praesentes legatos mereamur. Item b. ¶ Praesentibus nobis octoginta capitula in memorata synodo tractata sunt, quadraginta a Graecis, Graeca edita lingua; & quadraginta a Latinis, similiter Latina edita lingua. Sed visum est. cccxviii. episcopis c. Spiritu sancto repletis, & maxime jam dicto Alexandro, & Apostolice sedis Apocryfariis, ut decem capitula adunarentur

alii, atque congruis locis infererentur, & ad formam lxx. discipulorum, vel totius orbis terrae linguarum, septuaginta tanti & tam excellentis concilii fierent capitula, quae omnem Christianorum informarent orbem.

1 ¶ Septuaginta] Ex his Athanasii verbis constat, non omnes Nicane synodi canones aut Graecae, aut Latinae nunc haberi. Et Iulius Papa ad orientales, & Innocentius Victorio, & alii multos ex illa canones citant, qui non sunt in his viginti, qui in manibus omnium versantur. De qua re scribit Isidorus in praefatione, conciliorum tomis inserta. Es ex epistola quadam Gregorii decimi ad Regem Armeniorum, cum concilium Lugdunense indixisset (quam manuscriptam habet Cardinalis Sirletus) intelligitur integrum Nicanum concilium in lingua Armeniorum eo tempore extitisse, Sic enim scribit: Quia vero multipliciter expedit, ut in eisdem celebratione concilii, antiquorum conciliorum copiam habeamus, celsitudinem regiam rogamus, & hortamur attentae, quatenus integram Nicanum concilium, & alia concilia, quae habere diceris in Armenica litera, cum aliquibus peritis interpretibus, nobiscum ea, quae poteris, celeritate transmittas. Tunc quoque, & Alexandria inventi sunt octoginta canones Arabice scripti, sub nomine huius concilii, qui Roma in Arabica, & Armenica lingua scripti penes eundem Cardinalem Sirletum sunt, & nuper etiam in Latinam linguam conversi sunt, & impressi.

Quomodo ergo viginti tantum capitula in Nicana synodo statuta dicuntur, cum septuaginta capitula (ut Athanasius scribit) in ea statuta monstrantur? ¶ His ita respondetur: Capitulum Nicanae synodi quadam in desuetudinem abiit: viginti tantum in Romana ecclesia habentur.

C. XIII. ¶ Nicani concilii viginti tantum capitula habentur.

Vnde Stephanus Papa scribit, dicens Luzthobio episcopo Moguntino.

Viginti tantum capitula Nicanae synodi in sancta Romana ecclesia habentur, sed quo neglecto alia defecerint, ambiguum est: Plurimi arbitrantur ea Antiocheno concilio esse inserta.

¶ Apud Ivonem parte quarta, cap. 232. habetur magis integrum hoc caput, Capitula Niceni concilii testimonio Athanasii septuaginta in figuram septuaginta discipulorum scripta non dubitamus, a quibus viginti tantum in ecclesia sancta Romana, & quae sequuntur.

C. XIII. ¶ Auctoritate Apostolica Sardinense concilium recipitur.

Sardinense quoque concilium auctoritate Nicolai Papae recipitur. Vnde idem scribit Clero b. Constantino.

Quod dicitis neque Sardinense concilium, neque decreta alia vos habere sanctorum Pontificum, non facile nobis facultas credendi tribuitur, maxime cum Sardinense concilium, quod penes vos in vestris regionibus actum est, & omnis ecclesia recipit, qua ratione convenerit, ut hoc sancta Constantinopolitana ecclesia abjiceret, & ut dignum est, non retineret?

DISTINCTIO XVII.

1 ¶ G Eneralia concilia quorum tempore celebrata sint, vel quorum auctoritas ceteris praeminet sanctorum auctoritatibus supra monstratum est. Auctoritas vero congregandorum conciliorum penes Apostolicam sedem est.

C. I. ¶ Absque Romani Pontificis auctoritate synodus congregari non debet.

a Ivo par. 4. cap. 232. Pammor. lib. 2. cap. 107. b al. electo. c Habetur in epistola 6. quae prima ad Photium est, Ivo par. 4. cap. 135. Pammor. lib. 2. c. 117. ver. quod dicitis. d al. decretalia vos. e al. convenerat.

a In epistola Athanasii, & ubi verbum Aegypti episcoporum ad Marcum Papam: sed copiosius, quam hic. Ivo p. 4. c. 108. Pammor. l. 2. c. 106. Ansel. l. 1. c. 39. Polyc. lib. 3. tit. 20. b Ibidem paulo superius. c Patrii.] orig.

Vnde Marcellus Papa scribit Maxentio 1.

Synodum a Episcoporum absque hujus sancta sedis auctoritate (quanquam quosdam Episcopos possitis congregare) non potestis regulariter facere. Neque ullum Episcopum, qui hanc appellaverit Apostolicam sedem, damnare, antequam hinc sententia definitiva procedat. Nam si seculares in publicis judiciis libellis utuntur appellatoriis, quanto magis sacerdotibus hanc eadem agere licet, qui super illos sunt? De quibus dictum est, [Ego b dixi, Dii estis.]

1 ¶ Maxentio. Antea legebatur, Maxentio Episcopo, In tomis autem conciliorum in epistola inscriptione est, ad Maxentium tyrannum, sed in principio Epistola est, Marcellus Maxentio, qua lectio vis est recurrenda.

2 ¶ Neque ullum Episcopum) Hinc usque ad finem non habentur in aliquot manuscriptis Gratiani exemplaribus.

C. II. ¶ Non est ratum concilium, quod auctoritate Romana ecclesia fultum non fuerit.

Item Iulius Papa primus in scripto contra orientales pro Athanasio c. xxxix.

Regula vestra nullas habet vires, nec habere poterit: quoniam nec ab orthodoxis Episcopis hoc concilium actum est, nec Romana ecclesia Legatus d interfuit, canonibus participantibus, sine ejus auctoritate concilia fieri non debere. Nec ullum ratum est, aut erit unquam concilium, quod non fultum fuerit ejus auctoritate.

C. III. ¶ Nullus usurpet concessa Romana ecclesia.

Item Damasus Papa I. ad Stephanum episc. 3.

Hic solie sedi concessa nullus usurpare sine ejus consensu presumat, qui non vult honore ecclesiastico indignus, ut contemptor, judicari.

C. IIII. ¶ Absque Apostolica sedis auctoritate synodum particularem contra universalem aliquibus congregare non licet.

Item Gregorius g 1.

Nec b licet alicui aliquando, nec licebit particularem synodum 2 congregare: sed quoties aliqua de universali synodo aliquibus dubitatio nascitur, ad recipiendam de eo, quod non intelligit, rationem, aut sponte ii, qui salutem animae suae desiderant, ad Apostolicam i sedem pro recipienda k ratione conveniant, aut si forte (sicut de talibus d scriptum est m) [Peccator cum venerit in profundum malorum, contemnit.] ita obstinati, & contumaces extiterint, ut doceri non velint, eos ab iisdem Apostolicis sedibus aut attrahi ad salutem quoquomodo necesse est, aut ne aliorum perditio esse possint) secundum canones per seculares comprimere potestates.

1 ¶ Gregorius] Hoc procul dubio est Pelagii, sicut ab Anselmo & Ivone citatur. Sunt autem apud Gratianum multa capita ex Pelagio hujus argumenti, ad Apostolicas sedes recurrendum esse, cum inferioribus Episcopis, aut quibus alii cognoscere desiderarent, quid in aliqua universali synodo esset constitutum, & valde illos condemnandos, qui Apostolicis sedibus non communicant, ut 23. q. 5. c. non vos, &c. de Liguriis. Ex hoc autem capite, nec licuit, & capite, istud 11. q. 1. habetur integra epistola Pelagii, quemadmodum ab Anselmo refertur. Verum in Polycarpo citatur ex Gregorio, & in margine est additum, ad Episcopos Mauritaniae. Atque in summaris capitum dicitur ipsius Papae,

a Ansel. lib. 2. cap. 60. Ivo part. 4. cap. 140. Polye. lib. 1. cap. al. tit. 13. b Psalm. 81. c Ansel. lib. 2. cap. 47. Polye. lib. 1. cap. 13. d al. legato. e sancta. f Ansel. lib. 1. cap. 55. Polye. lib. 1. cap. 17. g al. Pelagius Papa Valeriano Patrio. h Ivo p. 4. cap. 139. Ansel. lib. 12. cap. 43. Polye. lib. 1. c. 14. i Apostolicas sedes Ivo. k al. percipienda. l al. quibusdam. m Prov. 19. n al. opprimi.

qui habetur lib. 2. Regesti Gregorii septimo, inter cetera hoc est, quod nulla synodus absque praecepto summi Pontificis debet generalis vocari.

2 ¶ Synodum] Apud Anselmum, Ivonem, & in Polycarpo adduntur haec, ad iudicandum universalem synodum. Hoc enim est, quod prohibetur hic a Pelagio. Multi enim eo tempore aut ignorantia, aut animi perveritate adducti volebant quintum concilium recipere. (Qua de re B. Gregorius, lib. 6. epist. 13. & alibi saepe,) & particularem synodum universalem, ac sedium Apostolicarum auctoritati praeferebant. Itaque hoc capite non prohibet Pelagius, sive Gregorius, ne episcopi possint diocesanas, & Metropolitanas provinciales synodos convocare, sed ne ipsae ad iudicandum universalem synodum congregent, atque ita est in rubrica emendatum.

C. V. ¶ Non est concilium, sed conventiculum, quod sine sedis Apostolica auctoritate celebratur.

Item Pelagius Papa II. Episcopi, qui conveniant ad illicitam vocationem Ioannis Constantinopolitani, epist. 1. cap. 1.

Multis a denuo Apostolicis, & canonicis, atque ecclesiasticis instrumitur regulis, non debere absque sententia Romani Pontificis concilia celebrari. ¶ Quapropter, ut iam dictum est, recte non concilium, sed vestrum conventiculum, vel conciliabulum cassatur, & quidquid in eo actum est, irritum habetur, & vacuum. Vos quoque deinceps videte, ut nullius hortatu talia praesumat, si Apostolica sedis communionem carere non vultis. & infra b. ¶ Si vero in qualibet provincia orta fuerint quaestiones, & inter ipsius provinciae episcopos discrepare coepit ratio, atque inter ipsos dissidentes non conveniat, ad majorem tunc sedem referantur. Et si illic facile, & iuste non discernuntur, ubi fuerit synodus regulariter congregata, canonicè, & iuste judicentur. Majores vero & difficiliore c quaestiones (ut sancta synodus statuit, & beata consuetudo exigit) ad sedem Apostolicam semper referantur.

C. VI. ¶ Provincialia concilia sine Romani Pontificis praesentia pondere carent. Item Symmachus Papa.

Concilia d sacerdotum ecclesiasticis legibus quotannis decreta per provincias, quia praesentiam Papae non habent, validitatem perdidit. Legibus e infamissimis, aliquando in illis prater Apostolice apicis sanctionem aliquod constitutum, & non de majoribus negotiis ad consultationem f, si quid occurrerit, praefata sedis arbitrio fuisse servatum?

1 ¶ Perdidit] Hic in libello Emodii in recentioribus editionibus est nota interrogatio. Sunt enim verba in micorum Symmachi, hoc tanquam absurdum quaedam obiciendum. Quibus Emodius in sequentibus verbis respondet, Legite, &c.

2 ps ¶ [Hinc etiam cum auctoritas Theodorici Regis ex diversis provinciis ad urbem Romam sacerdotes convenire praecipisset, ut sanctum concilium iudicaret de iis, qui venerabili Papa Symmacho, praesuli Apostolica sedis ab adversariis ipsius dicebantur impingi, Liguria, & Emilia, seu Venetiarum Episcopi suggerissent ipsorum, qui dicebantur imperitus, debere synodum convocare scientes, quia eius sedi, primum Petri Apostoli meritorum, deinde secuta iustione g Domini, conciliorum venerandorum auctoritas singularem in ecclesiis tradidit potestatem, nec ante-

a Ansel. lib. 1. cap. 36. Polye. lib. 1. cap. 14. b Cap. c al. difficile. d In lib. Enno. pro defensione 4. & 5. synod. sub Sym. Papa Ivo part. 4. cap. 142. Ansel. lib. 2. cap. 36. Polye. lib. 2. tit. 7. e al. Legite. f collationem] orig. Verba omnia sumpta sunt ex quarta synodo Romana sub Symmacho. g iustione.] Vatic. cod. & Nicolaus ad Michaelem Imper. pag. 501.

dilla sedis antistitem minorum subiacuisse iudicio.] & infra. [¶ Ad hac serenissimus Rex, Deo aspirante respondit, synodalis esse arbitrii in tanto negotio sequenda prescribere, nec aliquid ad se prater reverentiam de ecclesiasticis negotiis pertinere, committens etiam potestati Pontificum, ut siue propositum vellent audire negotium, siue nollent, quod magis putarent utile deliberarent, dummodo venerandi provisione concilii pax in civitate Romana daretur a: episcopi vero in synodo residentes, congregata auctoritate eisdem Symmachi dixerunt: Symmachus Papa sedis Apostolicae presul ab huiusmodi opposuionibus b. impetitus, quantum ad homines respicit, sit immunitus, & liber, cuius causam totam Dei iudicio referuimus.] & infra. ¶ [De clericis vero memorati Papa, qui ab episcopo suo ante tempus contra regulas discesserunt, & schisma fecerunt, hoc fieri deuenimus, ut c. illi satisfaciens episcopo suo misericordiam consequantur & officium ecclesiasticum se gaudeant restitui.] ibidem infra. ¶ [Laurentius ecclesie Mediolanensis episcopus huic statuto nostro, in quo totam causam Dei iudicio commisitimus, subscripsit. Petrus ecclesie Ravennatis episcopus sub eisdem verbis subscripsit, & post eum septuagintaquaque episcopi.] Illud de clericis pro pace in urbe reformanda misericorditer, & dispensatiue factum dignoscitur. ¶ Hoc quoque notandum est, quod in hoc concilio, & in alia synodo Symmachi Papa, ante Ravennatem episcopus Mediolanensis subscripsisse, & respondisse legitur: ex quo & sedis prerogativam ante eum habere colligitur.

C. VII. *Sic enim Gregorius primus, lib. 7. reg. epist. 112. Syagrio episcopo Augustinodunensi.*

Episcopos a secundum ordinationis suae tempus, siue ad confidendum in concilio, siue ad subscribendum, vel in qualibet alia re, sua attendere loca decernimus, & suorum sibi prerogativam ordinem vindicare. Verum tempus ordinationis non ad ecclesias, sed ad personas refertur, sicut ex consuetudine Cardinalium sanctae Romanae ecclesiae, & episcoporum uniuscuiusque provinciae evidenter apparet.

DISTINCTIO XVIII.

Episcoporum igitur concilia, ut ex praemissis apparet, sunt invalida ad desumendum, & constituendum, non autem ad corrigendum. Sunt enim necessaria episcoporum concilia ad exhortationem, & correctionem, quae est non habent vim constitutionis, e. habent tamen auctoritatem imponendi, & iudicandi, quod aliis statutum est, & generaliter, seu specialiter observari praecipuum.

C. I. PALEA. I

Ex Cabilonensi concilio, cap. 6.

Placuit f, ut conservato Metropolitanis primatu ceteri episcopi secundum suae ordinationis tempus alius alii deferat g locum.

¶ In per vetusto Gratiani codice palea hac est in extremo praecedenti distinctionis, convenit, cum ultimo illius capite, episcopos. Ex Cabilonensi autem citant etiam ceteri collectores. extat vero in Bracavensi primo, cap. 24. & concordat cum cap. 13. concilii Milevitani, & cap. 13. concilii Africani.

C. II. ¶ Bini conveniunt per singulos annos ab episcopis celebrentur.

Unde Leo I. epist. 82. c. 7. Anastasio Thessalonicensi episcopo.

a Christianis omnibus redderetur.] orig. Ibid. inf. b al. propositionibus.] orig. c ut eos satisfaciens episcopo suo misericorditer subsequatur.] orig. d Ansel. lib. 6. c. 134. e al. constituendi. f Burchard. lib. 1. c. 53. Ivo part. 5. c. 165. Pannorm. lib. 4. cap. 20. g al. sedendi deferat.

De a concilio autem episcopalis non aliud indicimus, quam sancti Patres salubriter ordinarunt, ut scilicet bini conventus per annos singulos habeantur, in quibus de omnibus querelis, quae inter diversos ecclesiae ordines nasci assolent, iudicetur. At si forte inter ipsos, qui praesunt, de maioribus (quod absit) peccatis causa nascatur, quae provinciali nequeat examine definiri, fraternitatem tuam de totius negotii qualitate Metropolitanus curabit instruere, & si coram positis partibus nec tuo fuerit res fopita iudicio, ad nostram cognitionem quidquid illud est, transferatur.

C. III. ¶ Duo tempore concilia episcoporum sint celebranda.

Item ex Nicano concilio cap. 5.

Habeatur b semel concilium ante dies quadagesima, ut omnibus, si quae sunt, simultatis amputatis mundum i jejunium, & solenne Deo possit offerri: secundum vero agatur circa tempora autumnii.

¶ Mundum] Caput hoc est ex versione, qua usus est Isidorus. In ea tamen hoc loco est, mundum solenne Deo munus, quemadmodum & in Polycarpo, & in aliquibus Gratiani codicibus est, mundum, & solenne Deo munus. Graeco est, *iva πύσης μικροφυχίας αιαιουμένης το δάρον καθ' αρον αεθροφίεταυ τω θεω*, id est, ut omni sublata animi angustia munus purum Deo offeratur.

C. IV. ¶ Ad morum correctionem, & contraversiarum dissolutionem bis in anno episcopale concilium fiat.

Item ex Antiocheno concilio, cap. 20.

Propter e ecclesiasticas causas, & quae existunt, contrroversias dissolvendas, sufficere visum est bis in anno per singulas provincias episcoporum concilium fieri, semel quidem post tertiam hebdomadam Paschalis festivitatis, ita ut in quarta hebdomada, quae consequitur, id est, media i Pentecoste, concilium compleatur 2. Admoneant autem comprovinciales episcopos ii, qui in amplioribus, id est, in Metropolitanis civitatibus degunt. ¶ Secundum vero concilium Idib. Octobris habeatur, qui dies apud Graecos hyperberetai mensis, decimus 3 invenitur. In ipsis autem conciliis, & presbyteros, & diaconos praesentes esse oportet, & omnes quotquot se laicos existimant, & synodicam expectare sententiam. Nec liceat aliquibus apud semetipsos concilia sine Metropolitanorum episcoporum consentientia facere, quibus de omnibus causis constat permissum esse iudicium.

¶ Id est, media] antea legebatur, & in medio temporis inter Pascha & Pentecosten, nec multo aliter apud Ivo nem, id est, medio temporis, &c. Sed reposta est hac lectio ex plerisque Gratiani exemplaribus, & collectione Isidori, in qua est hac eadem versio. Nam ceteri collectores secuti potius videntur versionem Dionysii, quae est in codice canonum: quemvis & Burchardus, & Pannormia hoc loco habeant, id est, medio Pentecostes, vel in medio Pentecoste, ubi in versione Dionysii est, ita ut quarta septimana Pentecostes, verbum plane e verbo. Graeco enim est, *ως ε τή τεταρτη εδομοαδι τή πεντηκούς*.

¶ Compleatur] Vocem *επιπελαδω*, Dionysius vertit, conveniat.

¶ Decimus] Prorsus ex Graeco, Dionysius autem, quem Burchardus, & Ivo sequuntur, habet, Idibus Octobris, id est, quintodecimo die mensis Octobris, quem hyperberetaum Graeci cognominant. In canone autem Apostolorum 37. legitur secundam anni synodum celebrandam esse, *υπερβεταυ δωδεκατη*, id est, duodecimo die hyperberetai. Non convenire autem omnino Latinorum menses cum Graecorum satis constat. Suidas quidem scribit a

a Eurch. l. 1. c. 43. Ivo p. 4. c. 241. Pann. l. 4. c. 13. Polyc. l. 3. tit. 19. b Polyc. l. 3. tit. 19. c Eurch. l. 1. cap. 44. Ivo p. 5. c. 145. Pann. l. 4. c. 13. Polyc. l. 3. tit. 19.

*pud Macedonas hyperbeteriam eundem esse qui October, Galeus
autem Pergami eundem qui September.*

C. V. ¶ Sacerdotibus accusatis, qui vocati ad
synodum, venire contemunt.

Item ex Concilio Laodicensi, cap. 40.

Non a oportet vocatos episcopos ad synodum, con-
temnere: sed adire b. debere, & aut docere, aut do-
ceri quæ sunt ad ecclesie caterorumque correctionem
utilia: quòd si contempserint, seipsos videntur accusare,
nisi forte pro infirmitate ire non possint.

C. VI. ¶ Corripiantur episcopi, qui ad conci-
lium vocati, venire contemunt.

Item ex Concilio Chalcedonensi, cap. 19.

Pervenit e ad nostras aures, quòd in provinciis con-
stituta episcoporum concilia minime celebrentur.
Hoc i ex eo probatur, quòd multa, quæ correctione
opus habent, ecclesiastica res negligantur. Statuit ergo
hæc sancta synodus, secundum regulas Patrum bis in an-
no in unum convenire per singulas provincias episcopos,
ubi singula 2, quæ emerferint, corrigantur. Qui verò
noluerint convenire, episcopi constituti in suis civitatibus,
& hoc maxime, cum sui corporis sanitate consistentes, et-
iam ab omnibus aliis urgentibus necessitatibus d, & in-
excusabilibus negotiis liberi sunt, licere eos fraternæ char-
tatis admonitionibus corripi.

1 ¶ Hoc ex eo] In collectione Isidori, ubi aliquin, eadem
videtur esse versio legitur, ex hoc probatur, quòd multa, &c.
idem, apud Iovnem, addita tamen particula, &c. Græcè est,
& c. in τῶν πρῶτων πατριῶν ἐπιτομῶν τῶν διδασκάλων δε-
ξάντων ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. & propterea mul-
ta ex rebus ecclesiasticis, quæ correctionis egent, negli-
gantur.

2 ¶ Vbi singula] Ita in collectione Isidori, & apud Iov-
nem, & Anselmum. Græcè est: ἐν τῶν αὐτῶν τῆς μητρὸς πόλεως
ἐπιστομῶν δεξιμῶν, ἡ διορθῶν ἐκαστῆς τε ἀνακρίψεως,
quia Dionysius sic verit.: Quò e Metropolitanus Antistes
probaverit, & corrigere singula, si quæ fortassis emerse-
rint.

C. VII. ¶ Canonici subjaceat pœnis Metropolitanis,
qui saltem semel in anno celebrato
concilio negligit.

Item ex Septimo synodo, cap. 6.

Quoniam f quidem regula est, quæ dicit, bis in
anno per singulas provincias oportere fieri per
conventum episcoporum regulares inquisitiones: pro-
pter sàtigationem, & ut opportunè i habeantur ad iter
agendum hii, qui congregandi sunt, definiunt sextæ
synodi sancti Patres, omni excusatione remota, omni-
bus modis semel in anno fieri, & depravata corrigi.
Hunc ergo canonem & nos renovamus: & si quisquam
Princeps inventus fuerit hoc prohibere, communionem
piverit. Si quis verò metropolitanorum hoc neglexe-
rit agere absque necessitate, vel vi, seu aliqua rationabili
occasione, canonicis pœnis subjaceat. Dum autem syno-
dus agitur super canonicis, & evangelicis negotiis, o-
portet congregatos episcopos in meditatione, & solli-
citudine fieri custodiendorum divinarum, & vivifico-
rum Domini mandatorum, & post pauca. ¶ Porro non
habeat metropolitanus licentiam ex his, quæ desert e-
piscopus secum, sive jumentum, sive aliam speciem expe-
tendi. Quòd si hoc egisse convictus fuerit, solvat qua-
druplum.

1 ¶ Et ut opportunè] Græcè est: ἡ τὸ αὐτῶν ἐξ ἑ-
καστοῦ ὁδοπογίας, id est, Et quòd non benè parati sunt ad
iter faciendum.

a Bire. l. 1. c. 47. Ivo p. 3. c. 157. b alabre. c Ansel. l. 6.
c. 199. Ivo p. 4. c. 243. d abest à collectione Isidori & Iovne.
e Ex versione Anastasi. f In concilio Nicæno, c. 5. & Antro-
diano, c. 70. Ivo p. 5. c. 373. sup. cod. c. habent. & c. propter.

C. VIII. ¶ Non cogatur presbyter ad sacra
concilia eulogias deferre.

Item Leo IV. ad episcopos Britannia, c. 3.

DE eulogias ad sacra concilia deferendis nihil inve-
nimus a majoribus terminatum: sed sicut unicuique
presbytero placuerit. Nam si constitutum fuerit illo in
tempore benedictiones afferri, forsitan minus libenter
ad synodos occurrent, & magis venire obtrectabunt. Quo-
rit arbitror, non sunt rationabiliter querendæ: ultro de-
lata, respuenda.

¶ Habetur hæc epistola Roma manuscripta, ut in indice dictum
est.

C. IX. ¶ Sine gravi necessitate episcopus ad syno-
dum ire non tardet.

Item ex Concilio Carthaginensi IV. c. 21.

Episcopus a ad synodum ire non tardet, nisi satis gra-
vi necessitate inhibeat: si tamen ut in persona sua
legatum mittat, suscepturus salva fidei veritate, quid-
quid synodus statuerit.

¶ Similem sententiam, & penè referunt eadem verba Burch.
lib. 1. c. 51. & Polyc. l. 2. tit. 16. ex Felice.

C. X. ¶ Excusatorias sacras dirigan, qui grava-
ti ad synodum ire non possunt.

Item ex Concilio Carthaginensi V. c. 10.

Placuit b, ut quotiescunque congregandum est con-
cilium episcopis, qui neque ætate, neque ægritudine,
neque alia graviore necessitate impediuntur, compe-
tenter occurrant. & infra. ¶ Quòd si non poterint oc-
currere, excusationes suas literariè i conscribant, nisi
autem 2 rationem impediti sui apud Primatem suum
reddiderint, ecclesie suæ communionem debent esse con-
tenti.

1 ¶ Literariè] In concilio impresso legitur, in tractoria.
Dubitatum fuit, an legendum esset, in tractoria. Nam epistole,
quibus Imperatores, vel Reges suos praesides vocabant, vel evellit-
nem aliquam concedebant, tractoria dicebantur. Sic in codice
Theodosiano, lib. 3. titulus sextus est, de tractoriis & stativis, &
sic videtur emendandum in lib. Cod. 12. quamvis in impresso legatur,
de tractoriis, quam vocem tractoriam, eadem significatione
Carolus Magnus in suis capitularibus usurpavit, lib. 4. c. 30. & 69. &
eadem notione est in concilio Meldensi cap. 71. Sanctus quoque, Augu-
stinus in lib. post collationem contra Donatistas, c. 24. tractatiam
pro epistola tractoria usurpat, hii verbis: Sic autem à Primate
suo per tractoriam fuerunt evocati. Atque in hoc canone,
ubi de vocandis episcopis ad concilium agitur, vox ista est ap-
posita. Nam in concilio Africano, inserto in codice canonum, c. 43.
ubi hoc idem reperitur, & c. 57. 6. Agyptius in vetustis codicibus
semper legitur, tractoria, ubi in impresso est, tractoria, & in
Carthaginensi Græco cap. 91. est, ἡ ὁμοδοχία. Verum idem B.
Aug. utitur ditione, tractoria in eam, qui nunc subjicitur,
sententiam. Loquens enim de episcopis, si vocati: noluerint ve-
nire ad concilium, & ibi objecta crimina purgare, epist. 162. ait:
Quòd si non fuerint, ibi etiam eorum pravitas, & per-
versitas innotescet: missaque tractoria super eorum
nomine per totum orbem terrarum, quacunque jam
Christi ecclesia dilatata est, ab omnibus ecclesiis, eorum
communio præcedetur. In concione quoque, secunda in Psal. 36.
eadem vox quater invenitur: & epistola Syriaci, quæ recitatur
in concilio Telepsensi, ubi vocatur tractoria. Cujus mentio-
nem faciens Innocentius in epistola ad Exuperium Tolefanum,
cap. 1. ait: De his, & beatæ recordationis viri Syriaci epi-
scopi monita evidentia commearunt: quibus verbis vide-
tur indicare non ad solos Africa episcopos, sed ad omnes provin-
cias missam fuisse illam Syriaci tractoriam. Ita Leo Papa se-
cundus, postquam sextura universale concilium finem habue-

a Ansel. lib. 7. c. 191. b Ansel. l. 7. c. 188.

rat, breuem ejus concilii summam ad Hispania episcopos, ut ei sub- scriberent, misit, quam tractatoriam vocat, qua Leonis epistola man- scripta ex Hispania Romam sunt missa.

2 ¶ Nisi autem] In originali est, vel si post adventum tractatoria aliqua necessitates repente forsitan ortæ fue- rint, nisi rationem impedimenti sui apud suum Prima- tem reddiderint, ab ecclesiæ communione debere esse contemptos. In Africano, cap. 43. reliqua eodem modo. Sed in extremo est ferè ut apud Gratianum: ecclesiæ suæ communio- ne debere esse contentos. Itemq; in Carthaginensi Græco: Οφέλειν τὴν ἐκείνης τῆ κληρωτικῆς τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀρχιεπίδ' Οὐκ ἐκλήσια. Simili quadam pana imponitur in eo- dem concilio 7. dist. 8. c. fin.

C. XI. PALEA.

Item ex Concilio Turonensi cap. 2.

Episcopus a non debet abbate comgere ad synodum hunc, nisi aliqua rationabilis causa existat.

¶ Hac Palea abest ab illis tantum exemplaribus, in quibus paucissima reperuntur, & refertur infra 18. quaest. 2. post cap. fin. à Gratiano ex eodem Turonico: quemadmodum & à Burchardo, & Ivo.

C. XII. ¶ A communione sit alienus, qui synodo adesse contempserit.

Item ex Concilio Arelateni, cap. 19.

SI b quis autem synodo adesse neglexerit, vel cœ- lum fratrum, antequam dissolvatur concilium, cre- diderit deferendum; alienum se à fratrum communione cognoscit: nec eum recipi liceat, nisi in sequenti synodo fuerit absolutus.

C. XIII. ¶ Usque ad proximam synodum à commu- nione abstineat, qui à metropolitano vocatus, absque gravi necessitate synodo adesse negle- xerit.

Item ex Concilio Agathensi, cap. 35.

SI e episcopus metropolitani ad provinciales Episcopos epistolas direxerit, in quibus eos aut ad ordinationem summum Pontificis, aut ad synodum invi- tet; postpositis omnibus (excepta gravi infirmitate cor- poris, aut præceptione regia) ad constitutum diem ad- esse non differant. Quod si defuerint (sicut præca cano- num præcepit auctoritas) usque ad proximam synodum à charitate fratrum, & ecclesiæ communione priventur.

C. XIV. ¶ A communione privetur episcopus, qui à metropolitano vocatus ad synodum ve- nire contemnit.

Item ex Concilio Taracoeni, cap. 6.

SI d quis episcoporum communitus à metropolitano, ad synodum, nulla gravi intercedente necessitate cor- porali, venire contempserit (sicut statuta Patrum sanxe- runt) e usque ad futurum concilium cunctorum episco- porum charitatis comunione privetur.

C. XV. ¶ Presbyteri & diaconi, & cuncti, qui se laesos existimant, ad metropolitana syno- dum conveniant.

Item ex Concilio Martini i Papæ. f

PROPTER ecclesiasticas causas, & altercationum solu- tiones, bene placuit per singulas provincias bis in anno concilium fieri, convocante metropolitano episco- po omnes provinciales episcopos, ita ut ad concilium veniant & omnes presbyteri, & diaconi, vel hi 2, qui se laesos existimant; ut in concilio causæ examinatæ ad ju-

stium judicium perducantur. Et si qui manifeste episco- pi, vel presbyteri, aut diaconi inventi fuerint in offensa, secundum rationem excommunicentur, quamdiu com- muni consensu de his placuerit dare sententiam. Nulli autem episcopo liceat propria apud semetipsum concilia facere, præter eos, quibus metropoles sunt credita.

1 ¶ Martini] Gratianus hoc primum citat nomine Mar- tini Papa, deinceps eodem nomine multa citaturus: qua omnia sumpta sunt ex libro capitulorum Græcorum synodorum Martini episcopi Bracarenis. (antiquitus enim Episcopi Papa dicebantur.) Hic enim, cum esset Græcus, ad utilitatem ecclesiarum Hispania, ubi episcopatum obtinebat, ea capitula Latina fecit: & in nonnul- lis quadam addidit: in aliis vero aliqua detraxit, quemadmodum in hoc capite, quod sumpsit ex concilio Antiocheno, c. 20. sup. ead. c. propter. Aliqua etiam ex Toletani concilii in eum libellum re- tulit.

2 ¶ Vel hi] In aliquot conciliorum editionibus legitur, ut eorum, qui se laesos existimant, in concilio causæ, &c.

C. XVI. PALEA. I

[Item ex concilio Bylon.]

ANNIS singulis episcopus in sua diocesi synodum faciat de suis clericis, nec non abbatibus: & discutiat al- teros clericos, & monachos.

Singuli vero episcoporum suis ecclesiis notificare studeant, qua in concilio statuantur.

1 ¶ Palea] In nullo collatorum exemplaribus habetur, sed versificata, singuli conjunctus est precedenti capiti: Propter Ec- clesiasticas. Sicut, verba Gratiani.

C. XVII. ¶ Que in concilio statuantur, sin- guli episcoporum suis ecclesiis noti- ficient.

Unde in concilio Toletano XVI. cap. 6.

DEECERNIMUS, ut dum in qualibet provincia concilium agitur, unusquisque episcoporum admonitionibus suis intra sex mensium spacia omnes abbates, presbyte- ros, diaconos, atque clericos, seu etiam omnem conven- tum civitatis ipsius, ubi præesse dignoscitur, nec non & cunctam diocesis suæ plebem aggregare nequaquam moretur: quatenus i coram eis plenissime omnia refer- ret, quæ eodem anno in concilio acta vel definita esse noscuntur. & 7. ¶ Quod si quispiam hæc parvipenden- da crediderit, sententia excommunicationis duorum mensium curriculo persistat usquequaque multatus.

1 ¶ Quatenus] In duobus exemplaribus hujus decemsexte concilii Toletani, locus hic ita legitur: quatenus coram eis pu- blicè omnia referata, de his, quæ eodem anno in con- cilio acta, vel definita extiterint, plenissime notiores ef- ficiantur.

DISTINCTIO XIX.

DEPISTOLIS vero decretalibus quaritur, an vim aucto- ritatis obtineant, cum in corpore canonum non in- veniantur. De his ita scribit Nicolaus Papa Archie- piscopus, & episcopus per Gallias constitutus.

C. I. ¶ Decretales epistole vim auctoritatis habent.

SI a Romanorum Pontificum decreto, ceterorum, Sopsula tractatorum approbantur: vel reproban- tur: ita ut, quod sedes Apostolica, probavit, hodie te- neatur acceptum: & quod illa repulit, hæctenus ineffi- cax habeatur: quanto potius, quæ ipsa pro catholica fi- de profanis dogmatibus pro variis, & multifariis eccle- siæ necessitatibus & fidelium moribus diverso tempore scripsit, omni debent honore præferri, & ab omnib. prorsus in quibuslibet opportunitatibus discretione, vel dis- pensatione magistrare reverenter assumi: Quanquam quidam vestrum scripserint, haud illa decretalia prisorum Pontificum in toto canonum codicis corpore contineri

a Burch. l. 8. c. 73. Ivo par. 7. c. 91. b Burch. l. 1. c. 50. Polyc. l. 2. tit. 25. Ivo p. 5. c. 160. ex concilio Spalensi, ut Burch. c. Burch. lib. 1. c. 49. Ivo p. 5. c. 159. Pann. l. 4. c. 17. d Simile in Pamormia, l. 4. c. 18. ex Averneni. e al. censuerunt. f Apud Martinum Bracarensem episcopum in cap. synod. Græc. c. 18. Polyc. lib. 3. tit. 17. g procedant.] orig.

a Ivo part. 5. cap. 35.

descripta; cum ipsi, ubi hæc suæ intentioni suffragari conspiciunt, illis differenter utantur, & solum nunc ad imminutionem sedis Apostolicæ potestatis, & ad suorum augmentum privilegiorum minus accepta esse perhibeant. *Item infra.* ¶ Si ideo non esse decretales epistolas præcorum & Pontificum Romanorum admittendas dicunt, quia in codice canonum non habentur adscriptæ, ergo nec sancti Gregorii, nec ullius alterius, qui ante vel post ipsum fuit, est aliquod institutum, vel scriptum recipiendum, eò quòd in codice canonum non habeatur adscriptum. Ergo doctrinam eorum, & sanctiones, quæ ab omni lingua venerantur, quia in codice canonum non habentur adscriptæ, de codicibus suis eradant. Ut quid vel membranas occupant, postquam non habentur acceptæ? Sed quare multum immoramur, cum nec ipsas divinas scripturas veteris, & novi testamenti jam recipimus, si istos duxerimus audiendos? Etenim *b* neutrum horum in codice canonum ecclesiasticorum habetur insertum. Sed responsuri sunt isti, qui non ad obediendum potius, quam ad resistendum semper sunt parati, dicentes *c*, quod inter canones inveniatur capitulum sancti Papæ Innocentii *g*, cuius auctoritate doceatur à nobis utrunque testamentum esse recipiendum, quamquam in ipsis paternis canonibus nullum eorum ex toto continetur insertum. Quibus ad hæc asserendum *d* est, quoniam si vetus novumque Testamentum recipienda sunt, non quòd codici canonum ex toto habeantur annexa, sed quòd de his recipiendis sancti Papæ Innocentii prolata videatur esse sententia, restat nimirum, quòd decretales epistola Romanorum Pontificum sunt recipienda; etiam si non sint codici canonum compaginata: quoniam inter ipsos canones unum B. Leonis *e* capitulum constat esse permixtum, quòd ita omnia decretalia constituta sedis Apostolicæ custodiri mandantur, ut si quis in illa commiserit, noverit sibi veniam denegari. Ait enim *e*. decimo *f* suarum decretalium: [Ne quid verò sit, quòd prætermisissum à nobis forte credatur, omnia decretalia constituta tam beate recordationis Innocentii, quam omnium decessorum nostrorum, quæ de ecclesiasticis ordinibus, & canonum promulgata *g* sunt disciplinis, ita à vestra dilectione custodiri mandamus, ut si quis in illa commiserit, veniam sibi deinceps noverit denegari.] Dicendo verò [omnia decretalia constituta,] nullum de decretalibus constitutis prætermisit, quòd non mandaverit esse custodiendum. Et rursus asserendo [omnium decessorum nostrorum,] nullum Pontificum Romanorum, qui ante se fuerunt, excepit: cuius ita non præcepit decretales constituta ab omnibus custodire, ut si quis in illa commiserit, veniam sibi deinceps noverit denegari. Itaque nihil refert, utrum sint omnia nec non decretalia sedis Apostolicæ constituta inter canones conciliorum immixta, cum omnia in uno corpore compaginari non possint, & illa eis interint, quæ firmitatem his, quæ desunt, & vigorem suum assignent, præsertim cum synodalia gesta, inter quæ ipsi canones statuti sunt, in codice canonum non habeantur, sed à nobis omni cultu debito venerentur. Consonat autem huic beatissimo Papæ Leoni sanctus & facundissimus in decretis suis Papa Gelasius *h*, ita inquiriens: [Decretales epistolas, quas beatissimi Papæ diversis temporibus ab urbe Roma pro diversorum Patrum consultatione dederunt venerabiliter suscipiendas decernimus. [In quo notandum est: quia non dixit [decretales epistolas, quæ

a al. sanctorum. b al. etiam. c al. aientes. * Innocent. P. i. ad Exuperium, epist. 3. cap. ult. d al. referendum. e Leo Pap. 2. epist. 1. in fine. f al. quinto suorum decretalium. g al. ordinata. h Gelasius Papa 1. can. lxx. episcopis. Habentur supra 15. dist. c. sancta Romana. g. Item decretales.

inter canones habentur] nec tantum [quas moderni Pontifices ediderunt;] sed [quas beatissimi Papæ diversis temporibus ab urbe Roma dederunt] Dicitur autem [diversis temporibus] etiam illa tempora vir sanctus comprehendit, cum crescentibus paganorum persecutionibus, ad sedem Apostolicam, deferri causas episcoporum difficillimè permittebant. His ita divina favente gratia prælibatis, ostendimus nullam differentiam esse inter illa decreta, quæ in codice canonum habentur, sedis Apostolicæ præfulum, & ea, quæ præ multitudinem vix per singula voluminum corpora reperitur; cum omnia, & omnium decessorum suorum decretalia constituta, atque decretales epistolas, quas beatissimi Papæ diversis temporibus ab urbe Romana dederunt, venerabiliter fore suscipiendas, & custodiendas, eximios præfules, Leonem scilicet & Gelasium mandasse probavimus.

1. ¶ Cum ipsi] Locus fuit emendatus ex ipsa epistola Nicolai, quæ Roma manuscripta habetur: & super impressa est in appendice biblosæpe sanctorum Patrum: ut dictum est supra dist. 10. c. leges. in qua epistola multa alia habentur ad epistolas decretales etiam antiquissimas pertinentia.

C. II. ¶ Omnes sanctiones Apostolicæ sedis irrefragabiliter sunt observanda.

Item Agatho Papa omnibus Episcopis.

¶ Sic *b* omnes Apostolicæ sedis sanctiones accipiendæ sunt, tanquam ipsius divini Petri voce firmatæ sint.

C. III. ¶ Tolerandum est jugum, quòd à sancta sede imponitur, licet importabile videatur.

Item ex capitulis 1. Caroli Imperatoris.

¶ **I**n e memoriam B. Petri Apostoli honoremus sanctam Romanam, & Apostolicam sedem; ut qua nobis sacrosanctam mater est dignitatis, esse debeat ecclesiastica magistræ rationis. Quare servanda est cum mansuetudine humilitatis: ut licet vix ferendum ab illa sancta sede imponatur jugum, tamen feramus, & pia devotione toleremus. Si verò (quòd non decet) quilibet, five sit presbyter, five diaconus, aliquam perturbationem machinando, & nostro ministerio insidiando, redarguatur falsam ab Apostolica *d* sede detulisse epistolam, vel aliud quid, quòd inde non venerit *e*, salva fide 2, & integra circa Apostolicum humilitate, penes episcopum sit potestas, utrum eum in carcerem, aut aliam detrudat custodiam, ut quoque per epistolam, aut per idoneos suæ partis legatos Apostolicam interpellat sublimitatem, ut potissimum sua sancta legatione dignetur decernere, quid de talibus iusto ordine lex Romana statuat definire, ut & is corrigatur, & cæteris modis imponatur.

1. ¶ Capitulis] Sic emendatum est ex aliquot manuscriptis, & Ivone. At Natalerus vol. 2. gen. 28. narrat hoc esse unum ex viginti tribus legum capitulis, quæ Carolus Magnus ad omnes suas provincias misit. Burchardus autem citat ex concilio Triburiensi, c. 30. ubi etiam extat.

2. ¶ Salva fide] Apud Burchardum est, salva fide, & non integra.

C. IV. ¶ Quicquid Romana ecclesia statuit, vel ordinat, ab omnibus observandum est.

Item Stephanus 1. Papa.

¶ **E**nim verò, quia in speculum, & exemplum sancta Romana ecclesia cui nos Christus præesse voluit, proposita *g* est; ab omnibus quicquid statuit, quicquid ordinat, perpetuò, & irrefragabiliter observandum est.

a al. corpore. b Deus dedit part. 3. Poly. l. 1. tit. 17. l. 10. par. 4. c. 28. c Extat in concilio Triburiensi, c. 30. Burchard. l. 1. c. 220. l. 2. c. 30. d al. Apostolico detulisse. e al. conve-nerit. f al. Stephanus. g al. posita est omnibus: quidquid.

C. V. ¶ A Pontificalibus sit alienus officii, qui Apostolicis non vult obedire præceptis.

Item Gregorius IV.

Nvlli a fas est vel velle, vel posse transgredi Apostolicæ sedis præcepta, nec nostræ dispositionis ministerium; quod vestram sequi oportet charitatem. 2 ps. ¶ Sit ergo ruinæ suæ dolore prostratus, quisquis Apostolicis voluerit contraire decretis, nec locum deinceps inter sacerdotes habeat, sed extorris à sancto ministerio fiat; nec de ejus judicio quisquam postea curam habeat, quoniam jam damnatus à sancta & Apostolica ecclesia, ac auctoritate, sua de inobedientia, atque præsumptione à quoquam esse non dubitatur: quia majoris excommunicationis dejectione est abjiciendus, b cui sanctæ Ecclesiæ commissâ fuerit disciplina, qui non solum præfatæ sanctæ Ecclesiæ jurisdictionibus parere debuit, sed etiam aliis, ne præterirent, insinuare. Sitque alienus à divinis, & Pontificalibus officis, qui noluit præceptis Apostolicis obtemperare. c.

¶ Caput hoc est in eadem epistola Gregorii IV. ex qua sumptum est cap. Decreto nostro infra, 2. q. 6. Extat autem in codice sape memorato bibliotheca Dominicana.

C. VI. ¶ Inter canonicas scripturas Decretales epistola commemorantur.

Item Augustinus de doctrina Christiana, lib. 2. cap. 8.

In d canonicis scripturis ecclesiarum catholicarum, quamplurimum divinarum scripturarum solertissimum indagator auctoritatem sequatur, inter quas sanè illæ sint, quas Apostolica sedes habere, & ab ea alii meruerunt accipere epistolas. Tenebit igitur hunc modum in scripturis canonicis, ut eas, quæ ab omnibus recipiuntur ecclesiis, præponat eis, quas quædam non accipiunt. In eis verò quæ non accipiuntur ab omnibus, præponat eas, quas plures, gravioreque accipiunt, eis, quas pauciores, minorisque auctoritatis ecclesiæ tenent. Si autem alias invenerit à pluribus, alias à gravioribus haberi, (quamquam hoc inveniri vix possit) æqualis tamen auctoritatis eas habendas puto.

¶ Caput hoc apud B. Augustinum loco indicato sic habet: In canonicis autem scripturis ecclesiarum catholicarum quamplurimum auctoritatem sequatur: inter quas sanè illæ sunt, quæ Apostolicas sedes habere, & epistolas accipere meruerunt. Tenebit igitur hunc modum in scripturis canonicis, ut eas, quæ ab omnibus accipiuntur ecclesiis, præponat eis, quas quædam non accipiunt. In eis verò, quæ non accipiuntur ab omnibus, præponat eas, quas plures, gravioreque accipiunt, eis, quas pauciores, minorisque auctoritatis ecclesiæ tenent. Si autem alias invenerit à pluribus, alias à gravioribus haberi, (quamquam hoc inveniri non possit) æqualis tamen auctoritatis eas habendas puto. Quæ quidem B. Augustini sententia non ad decretales Romanorum Pontificum, sed ad canonicas, & sacras referenda est.

C. VII. ¶ Ministerii f divini se exortem intelligat, qui à soliditate Petri recedit.

Item Leo Papa I. ad episcopos Viennenses, epist. 78.

Ita g Dominus noster Iesus Christus humani generis salvator instituit, ut veritas, quæ antea legis, & prophetarum præconio continebatur, per Apostolicam tubam in salutem universitatis exiret: sicut scriptum est b [In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terra verba eorum.] Sed hujus muneris sacramentum

a Polyo. 1. tit. 17. Ansel. 1. 2. c. 21. Ivo 1. 5. c. 11. & 349. b al. exigendus. c al. obedire. d Polyo. lib. 3. tit. 21. Ansel. lib. 3. c. ult. & 1. 6. c. 212. e facile. orig. Antwerp. f Mysterii. g Ivo part. 1. cap. 6. h P'sal. 18.

ita Dominus ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit; ut in beatissimo Petro, Apostolorum omnium summo principaliter collocaret: ut ab ipso quasi quodam capite dona sua, velut in corpus omne diffunderet: ut exortem se mysterii a intelligeret esse divini, qui ausus fuisset à Petri soliditate recedere. Hunc enim in consortium individua unitatis assumptum, id quod ipse erat, voluit nominari, dicendo. [Tu b es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam:] ut æternæ ædificatio templi mirabili munere gratiæ Dei in Petri soliditate consisteret, hac ecclesiam suam firmitate corroborans, ut illam nec humana temeritas posset appetere, nec portæ contra illam inferi prævalerent. Verum hanc petra istius sacratissimam firmitatem, Domino, ut diximus, ædificante, constructam, nimis impia vult præsumptione violare, quisquis ejus potestatem tentat infringere; favendo cupiditatibus suis, & id quod accepit à veteribus, non sequendo.

Hoc autem intelligendum est de illis sanctionibus, vel decretalibus epistolis, in quibus, nec præcedentium Patrum decretis, nec Evangelicis præceptis aliquid contrarium invenitur. Anastasius 1 enim secundus favore Anastasii Imperatoris, quos Acacius post sententiam in se prolatam sacerdotis, vel Levitæ ordinaverat, ritè fungi acceptis officis, debere decrevit, ita iniquens.

¶ Anastasius] Minime verum est sensisse Anastasium, ordinatos ab Acacio post latam in ipsorum sententiam, ritè fungi acceptis officis potuisse. Hoc enim duntaxat inquit in capite sequenti firmam esse sacramenti gratiam ab Acacio traditam: quod verissimum est, sicut & alia omnes sententiæ, quas in eo epistola ex B. Aug. Anastasius accepit, verae sunt. Habetur autem hac eadem Anastasii Pape II. epistola in corpore canonum, quod Romana ecclesia semper approbavit, ut infra distinct. 20. cap. de libellis, est adnotatum. Itaque sine causa reprehenditur hoc loco Anastasius à Gratiano.

C. VII. ¶ Nulla læsionis portio attingit eum, qui ab hereticis jam damnatis ordinatur.

Anastasius II. ad Anastasium Augustinum, epist. 1. c. 7. & 8.

Secundum e ecclesiæ catholicæ consuetudinem, sacratissimum serenitatis tuæ pectus agnoscat: quod nullum de his, quos baptizavit Acacius, vel quos sacerdotes, sive levitas secundum canones ordinavit, ulla ex nomine Acacii portio læsionis attingat, quo forsitan per iniquum tradita sacramenti gratia minus firma videatur. Nam & baptisma (quod procul sit ab ecclesia) five ab adultero, vel à fure datum fuerit, ad percipientem minus pervenit illibatum: quia vox illa, quæ sonuit per columbam, omnem maculam humanæ pollutionis excludit: qua declaratur, ac dicitur. [Hic est d, qui baptizat in Spiritu sancto, & igne.] Nam si visibilis Solis istius radii, cum per loca foetidissima transeunt, nulla contactus inquinatio maculantur: multo magis illius, qui istum visibilem fecit, virtus nulla ministri indignitate constringitur. Nam & Iudas, cum fuerit sacrilegus, atque fur, quidquid egit inter Apostolos pro dignitate commissâ, beneficia per indignum data, nulla ex hoc detrimenta senserunt, declarante hoc ipsum Domino manifestissima voce. [Scribis, e inquit, & Pharisæi super cathedram Moysi sedent: quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite, dicunt enim, & non faciunt.] Quidquid ergo ad hominum profectum quilibet in ecclesia minister pro officio suo videtur operari, hoc totum contineri implente f divinitatis effectu. Ita ille, per quem loquitur Christus, Paulus g affirmat, [Ego plantavi, Apollo rigavit: sed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat

a al. ministerii. b Matth. 16. c In codice canonum fol. 156. B. Polyo. 1. 3. tit. 10. Ans. 9. c. 62. Ivo p. 1. c. 151. Nicolaus ad consulti. Bulg. c. 15. d Ioan. 1. & 12. e Matth. 23. f al. implendo divinitatis effectum. g 1. Cor. 3.

est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus.] Adeo autem non quaritur, quis, vel qualis predicet, sed quid a predicet, ut b invidios etiam bene Christum predicare affirmet: quo malo ipse diabolus dejectus est, & hoc ipse e predicare non definit. Ideo ergo & hic, cujus nomen dicimus reticendum, male bona ministrando sibi tantum nocuit. Nam inviolabile sacramentum, quod per illum datum est aliis, perfectionem suam virtutis obtinuit. Quod d quidem generaliter verum est, nisi aliquorum in tantum se extenderet curiosa suspicio, ut imaginetur profato à Felice Papa usurpato, postea inefficaciter in sacramentis, quae Acacius usurpavit, egisses ac proinde eos metuere, qui vel in consecrationibus, vel in baptisinate mysteria e tradita susceperant, ne irrita beneficia divina videantur.

Quia ergo illicitè, & non canonicè, sed contra decreta prædecessorum, & successorum suorum hæc rescripta dedit (ut probat Felix, & Gelasius, qui Acacium, ante Anastasium excommunicaverunt; & Hormisdas, qui ab ipso Anastasio tertius, eundem Acacium postea damnavit) ideo ab ecclesia Romana repudiatur, & à Deo percussus legitur fuisse hoc modo.

C. IX. ¶ Anastasius à Deo reprobat, nuda divino percussus est.

Anastasius i secundus f, natione Romanus, fuit temporibus Theodorici Regis: eodem tempore multi clerici, & presbyteri fe à communione ipsius abegerunt, eò quod communicasset sine concilio episcoporum, vel presbyterorum, & clerici cunctæ ecclesiæ catholicæ, diacono Theosalonicensi, nomine Photorio, qui communicaverat Acacio: & quia voluit occulte revocare Acacium, & non potuit, nuda divino percussus est.

¶ Anastasius] Caput hoc habetur quidem Tomo secundo conciliorum in vita Anastasii: sed esse omnino consilium, cum ex multis aliis argumentis, tum ex hoc manifestè ostenditur, quod Acacium (sicut Nicephorus lib. 16. c. 12. & Evagrius lib. 3. cap. 18. & sequentibus, & clarissime Anastasius bibliothecarius in Chronologia restantur) tempore Felicis III. obiit, cui successit Gelasius, & Gelasio Anastasius, qui initio epistola sua & c. 1. ad Anastasium Imperatorem, Acacium mortuum iam, & ante iudicem Christum una cum se adhuc scripsit, ut Gelasius quoque ante ipsum scripserat, & habetur infra 24. q. 2. c. nec quisquam, quomodo ergo potuit Anastasius de eo revocando tractare qui iam obierat?

C. X. ¶ Quæ circa indisciplinatos prelatos, vel ab eis geruntur, in irritum revocantur.

Hinc etiam de Maximo i episcopo in Constantino-politano synodo statutum est sub Damascio Papa, c. 6.

Propter totius indisciplinationis ejus doctrinam, quæ Constantinopoli orta est, statutum est, ne Maximus fuisse, aut esse jam putetur episcopus, neque hi, qui ab eo sunt ordinati, qualemcumque gradum clericatus obtineant, omnibus scilicet, quæ circa eum vel ab eo gesta sunt, in irritum revocatis.

¶ De Maximo] Ex verbis hujus canonis, præsertim, Græcis, & interpretatione Balsamoni, ac vita Gregorii Theologi per Gregorium presbyterum descripta, & aliis ex locis (tametsi Theodoretus videtur parum diligenter hoc tractasse) apparet hunc Maximum nunquam fuisse episcopum, ac propterea rectè statui nullam ab eo potuisse imprimi ordinis characterem, quod non erat de Acacio asserendum. Verba Græca hujus canonis hæc sunt: Περὶ Μαξίμου τῆς κωνσταντινῆς, ἧς τῆς κατ' αὐτὸν ἀπειρίας, τῆς ἐκ κωνσταντίνης πόλεως γνομένης. ὡς ἐ μήτε

a al. quem. b Phiot. s. c al. ipse cap. 8. d Quod enim ita sit, aliquorum in tantum se extendit curiosa orig. e al. ministroria. f Ex libro (ut in corpore conciliorum existatur) Pontificali. lvo part. 14. c. 40.

Μαξίμου ἐπίσκοπον ἢ γνομένην ἐν αὐτῇ, μήτε τ' ἑστῆν αὐτῆς χρονονήσιας ἐν οἷα δὴ ποτε βασιλεὺς κληθεὶς, παύσαν, καὶ τ' αὐτὸν καὶ τὸ παρ' αὐτῷ γνομένην ἀκούσαντων, id est, De Maximo cynico, de quæ iis rebus, quæ nullo ordine circa ipsum Constantinopoli gesta sunt. Neque Maximum aut fuisse, aut esse episcopum, neque eos, qui ab ipso sunt ordinati, in ullo cleri gradu censendos: omnibus, quæ & in ipso, & ab ipso facta sunt, infirmatis. Ac de eodem Maximo, quod nunquam fuerit episcopus, est locupletissimum testimonium in epistola Hadriani Papa, scripta Basilio imperatori, qua habetur alione prima octava synodi manscripta, qua est penes Cardinalem Sirlertum. Citans enim Leonem primum, ait: Dicit enim altisona tuba, sanctus videlicet sedis Apostolicæ Papa Leo, cujus sententiam, quidquid ubique catholicum est, velut coelestis miraculum celebrat, & veneratur oraculum; Cum sæpe quaestio de male accepto honore nascatur, quis ambigat nequaquam istis esse tribuendum, quod non docetur fuisse collatum? Neque enim inter Phorium macchum, & Maximum cynicum à synodo secunda damnatum, vel inter ordinationes hujus & illius, distinctionis aliquid esse conficimus.

DISTINCTIO XX.

De decretalibus quoque epistola canonibus conciliorum passim jure exaquantur. Nunc autem quaritur de expositionibus a sacra Scriptura, an exaquantur an subjunguntur ei. Quo enim quisq. magis ratione nititur, eò majoris auctoritatis ejus verba esse videntur. Plurimi autem tractatores, sicut pleniori gratia sancti Spiritus, ita ampliori scientia aliis præcipientes, rationi magis adhasisse probantur. Unde nonnullorum Pontificum constituti, Augustini, Hieronymi, atque aliorum tractatorum dicta videntur esse præferenda.

2. pars. ¶ Sed aliud est causis terminum imponere: aliud sacra Scriptura diligenter exponere. In negotiis definiendi, non solum est necessaria scientia, sed etiam potestas. Unde Christus dicitur Petro b. [Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis, &c.] prius dedit sibi claves regni cælorum: in altera datus ei scientiam discernendi inter lepram & lepram, in altera datus sibi potestatem ejiciendi aliquos ab Ecclesia, vel recipiendi. Cum ergo qualibet negotia finem accipiant, vel in absolutione innocentium, vel in condemnatione delinquentium, alioquin verò vel condemnatio, non scientiam tantum, sed etiam potestatem præsentium desideret; apparet quod divinarum tractatores scripturarum, etsi scientia Pontificibus præminent, tamen, quia dignitatis eorum apicem non sicut adepti, in sacrarum quidem scripturarum expositionibus eis præponuntur: in causis vero definiendis secundum potestatem eorum merentur.

C. I. ¶ Aliorum scriptura, Romanorum Pontificum decretis non sunt præponenda.

Unde Leo Papa IV. scribit episcopis Britannia.

De libellis & commentariis aliorum non convenit aliquem judicare & sanctorum conciliorum canones relinquere, vel decretalium regulas, id est, quæ habentur apud nos solum cum d canonibus. Quibus autem in omnibus ecclesiasticis utimur judiciis, sunt canones: à Apostolorum, & Nicænorum, Ancyranorum, Neocæsariensium, Gangensium, Antiochenium, Laodicensium, Constantinop. Ephes. Chalcedonensium, Sardicensium, Africanensium, Carthagenensium 2, & cum illis regulæ præsulum Romanorū f, Sylvestri, & Syrii,

a al. expositioibus.] b Matth. 18. c In suo regesto Deus dedit p. 2. Poly. p. 3. tit. 20. Ansel. l. 3. cap. ult. lvo p. 4. c. 72. Pam. l. 2. c. 18. d al. cum illis in canone. e al. qui dicuntur Apostolorum. f Apud Anselmum, & Polycarpum, desunt omnia Pontificum nomina.

Innocentii, Zozimi, Caelestini, Leonis, Gelasii, Hilarii, Symmachi, Hormisdæ, Simplicii, & Gregorii junioris. Isti omnino sunt, & per quos iudicantur episcopi, & per quos episcopi simul iudicantur, & clerici. Nam si tale emerferit, vel contigerit inusitatum negotium, quod minimè possit per istos definiti; tunc si illorum, quorum meministis, dicta, Hieronymi, Augustini, Ildori, vel ceterorum similiter sanctorum doctorum similium reperita fuerint, magnanimiter sunt retinenda, ac promulganda; vel ad Apostolicam sedem referendam de talibus. Quam ob causam luculentius magna voce pronunciare non timeo; quia, qui illa, quæ diximus, sanctorum Patrum statuta, quæ apud nos canonum nomine prætitulantur, (sive sit ille episcopus, sive clericus, sive laicus) non 3 indifferenter recipere convincitur, nec catholicam, & Apostolicam fidem, nec sancta quatuor Evangelia utiliter, & efficaciter ad effectum a suum retinere, vel credere probatur.

1 ¶ Sunt Canones] Indicat canones, & regulas, ex quibus constat corpus, vel codex canonum, de quo in præfatione dictum est, quo Romani canones, præsertim in iudiciis utebantur, in quo codice sunt canones tantum, non synodalia gesta, ut superius Nicolaus, in c. Romanorum, 19. dist. scripsit.

2 ¶ Carthaginensium] In codice canonum nunc est synodus Carthaginensis, continens canones triginta tres, qui ex varis conciliis Carthaginensibus collecti fuerunt. Eos canones sedes Apostolica videtur præbuisse, & usque ad hunc, quando in codicem canonum referendos curavit. Eisdem etiam Græci, quo ordine apud Latinos habentur, cum aliis præterea multis Africanarum synodorum conjunctos, in linguam suam verterunt, & hi ipsi sunt, quos iudex numerus Anselmus, Burchardus, & Ivo citant: quamvis Gratianus interdum quidem his utatur, interdum vero ex singulis Carthaginensibus conciliis canones accipiat, quod suis hec indicabitur. Et de hac univ. Carthaginensi synodo intelligendum est, quod habetur supra dist. 16. c. prima ad nativitat. vers. septima, quod hic declarandum dilatum fuit.

3 ¶ Non indifferenter] Anselmus, Deus dedit, & Gregorius presbyter in Polycarpo habent, qui eandem indifferenter non recipit, ipse se convincit minime catholicam, & Apostolicam fidem ad effectum suæ retinere salutis.

C. II. ¶ Corripiendi sunt qui decreta Romanorum Pontificum non habent, vel non observant.

Item Nicolaus I. Photio, in b. epistola, cuius initium est, [Postquam beato Petro.]

¶ Si decreta Romanorum pontificum non habetis, de neglectu atque incuria estis arguendi. Si vero habetis & non observatis, de temeritate estis corripiendi, & increpandi.

C. III. ¶ Ad quos sit recurrendum, cum sacra Scriptura auctoritas non occurrat. Item Innocentius I. Papa.

DE quibus e causis nulla solvendi, ligandique auctoritas in libris veteris Testamenti, quatuor Evangeliorum, cum totis scriptis Apostolorum appareat, ad divina recurrere scripta Græca d. Si neque in illis, canones 2 Apostolica sedis intueri. Si nec in illis, ad catholicæ ecclesiæ historias catholicas à doctores catholicis scriptas manum mitte. Si nec in illis, sanctorum exempla perspicaciter recordare. Quod si omnibus his inspectis, huius quæstionis qualitas non lucide investigatur; senioris provincie congrega, & eos interroga. Facilius namque invenitur quod à pluribus senioribus

a al. profectum. b Est eadem epist. 6. ex qua sumptum est. c. quod dicitur, supra dist. 16. Anselm. lib. 3. cap. 33. c Polycarpus lib. 7. tit. 3. Burchard. lib. 3. c. 128. Ivo par. 4. cap. 70. d al. Græc.

queritur. Verus enim repromissor Dominus ait a, [Si duo ex vobis, vel tres conveniunt super terram in nomine meo, de omni re quamcumque petierint, fiet illis à patre meo.]

1 ¶ Innocentius] Caput hoc non est inter epistolæ Innocentii primi, quæ multa extant, neque verò Innocentii secundi esse potest, cum ante ipsum scripserit Burchardus, & Ivo, à quibus hoc ipsum citatur.

2 ¶ Canones] Verba hæc, quæ apud Gratianum deerrant, sunt apud Burchardum, & Ivoem, & Polycarpum, in quo Polycarpo habentur hoc ipso loco, in quem sunt restituta.

DISTINCTIO XXI.

¶ Decretis ergo Romanorum Pontificum, & sacris canonibus conciliorum ecclesiastica negotia, ut supra monstratum est, terminantur. ¶ Ministri vero sanctorum canonum, & decretorum Pontificum sunt summi Pontifices, & infra præsules, ac reliqui sacerdotes, quorum institutio in veteri Testamento est inchoata, & in novo plenius consummata. ¶ Summi enim Pontifices, & minores sacerdotes à Deo sunt instituti per Moysen b, qui ex precepto Domini, Aaron in summum Pontificem, filios vero ejus vocavit in minores sacerdotes. Postea vero David, cum ministeria domus Domini præpararet, janitores, & cantores instituit. Porro Salomon quendam modum exorcizandi invenit, quo demones adjurati, ex obsessis corporibus pellebantur: huic officio mancipati, exorcista vocati sunt, de quibus Dominus in Evangelio c, [Si ego in Beelzebub ejicio demonia, filii vestri (videlicet exorcista) in quo ejiciunt?] Hæc omnia in novo Testamento ecclesiæ imitata, habet janitores suos, quos ostiarios appellamus. Pro cantoribus lectores & simul cantores instituit. Exorcistas autem nomine antiquo & officio permanente recepit. Pro filijs vero Aaron, omnes infra summum Pontificem sacerdotium administrantes sunt consecrati. ¶ Inter eos quadam discretio servata est, ut alii appellentur simpliciter sacerdotes, alii archiepiscopi, alii chorepiscopi, alii episcopi, alii archiepiscopi, seu metropolitæ, alii primates, alii patriarchæ, alii summi Pontifices. ¶ Horum discretio à gentilibus maxime introducta est, qui suos flammas, alios simpliciter flammas, alios archiflammas, alios profiflammas appellabant. Exorcistas vero majorum, & minorum sacerdotum discretio in novo Testamento ab ipso Christo sumptis exordium, qui duodecim Apostolos tanquam majores sacerdotes, & lxxii. discipulos quasi minores sacerdotes instituit. Petrum vero quasi in summum sacerdotem elegerat, dum ei præ omnibus, & pro omnibus claves regni celorum tribuit, & à se petra, Petri sibi nomen imposuit, atque pro ejus fide se specialiter regasse testatus est, & ut ceteros confirmaret, sibi inunxit, dicens d [Ego rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conversus confirma fratres tuos.] Hanc eandem formam Apostoli secuti, in singulis civitatibus episcopos, & presbyteros ordinarunt: Levitas autem ab Apostolis ordinatos legimus, quorum maximus fuit beatus Stephanus e. Subdiaconos, & acolythos procedente tempore ecclesiæ sibi constituit.

C. I. ¶ Unde nomina ecclesiasticorum graduum sumuntur.

¶ De his ita scribit B. Ildorus lib. 7. Etymol. cap. 12. nomina illorum, & nominum causas exponens, ita inquit.

Cleros f & clericos hinc appellatos credimus, quia Matthias g forte electus est, quem primum per Apostolos legimus ordinatum. K. h. g. enim Græcè, fors Latine, vel hereditas dicitur. Propterea ergo dicti sunt clerici, quia de sorte domini sunt; vel quia Domini partem habent. Generaliter autem clerici nuncupantur o-

a Matth. 18. b Exo. 28. 1. Paral. 25. & 3. 23. c Luc. 11. d Luc. 22. e Act. 6. f De officijs lib. 2. c. 1. Rabanus do instit. cler. lib. 1. c. 2. g Act. 1.

Omnes, qui in ecclesia Christi deserviunt, quorum gradus, & nomina sunt haec: ostiarius, psalmista, lector, exorcista, acolythus, subdiaconus, diaconus, presbyter, episcopus. ¶ Ordo episcoporum quadripartitus est, id est, in patriarcha, archiepiscopis, metropolitanis, atque episcopis. Patriarcha, graeca lingua, summus patrum interpretatur, quia primum, id est, i. Apostolicum retinet locum, & ideo, quia summo honore fungitur, tali nomine censetur, sicut Romanus, Antiochenus, & Alexandrinus. Archiepiscopus graeco dicitur vocabulo, quod fit summus episcoporum, tenet enim vicem Apostolicam, & praesidet tam metropolitanis, quam ceteris episcopis. Metropolitanus autem a mensura civitatum vocatur: singulis enim provinciis praesentibus, quorum auctoritatis, & doctrinae ceteri sacerdotes subiecti sunt, sine quibus nihil reliquos agere licet episcopos: sollicitudo enim totius provinciae ipsis commissa est. Omnes autem superius designati ordines uno eodemque vocabulo episcopi nominantur: sed ideo privato nomine quidam utuntur, propter distinctionem potestatum, quam singulariter acceperunt. Patriarcha patrum princeps: *Αρχιεπίσκοπος* enim princeps, inde archiepiscopus princeps episcoporum, sicut metropolitanus a mensura civitatum. ¶ Episcopatus autem vocabulum inde ductum, quod ille, qui efficitur episcopus superintendat, scilicet curam gerens subditorum: *Επισκοπος* enim Graece, intendere dicitur. Episcopi autem Graece, Latine speculatores interpretantur: nam speculator est praepositus in ecclesia dicitur, eo quod speculetur, & perspicat populum infra se positum mores, & vitam. ¶ Pontifex princeps sacerdotum est, quasi via sequentium. Ipse & summus sacerdos, ipse & Pontifex maximus nuncupatur. Ipse enim efficit sacerdotes, atque levitas, ipse omnes ordines ecclesiasticos disponit, ipse, quid unusquisque facere debeat, ostendit. Antea autem qui Reges erant, & Pontifices erant. Nam majorum haec erat consuetudo, ut rex esset etiam sacerdos & Pontifex. Vnde & Romani Imperatores Pontifices dicebantur. ¶ Vates a vi mentis appellatus est, cuius significatio multiplex est: nam modo sacerdotem, modo prophetam significat, modo poetam. ¶ Antistes sacerdos dicitur est, quod antefat: Primus est enim in ordine ecclesiae, & supra se nullum habet. ¶ Sacerdos autem nomen habet compositum ex Graeco & Latino, quasi sacrum dans: sicut enim rex a regendo, ita sacerdos a sacrificando vocatus est, consecrat enim, & sacrificat. Sacerdotes autem gentiliis flamines dicebantur. Hi in capite habebant pileum, in quo erat brevis virga, desuper habens lanam aliquid, quod cum propter artem ferre non possent, filo tantum capita religare coeperunt. Nam nudis penitus eos capitibus incedere nefas erat. Vnde a filo, quo utebantur, flamines dicti sunt, quasi filamines. Verum festis diebus filo deposito, pileum imponebant pro sacerdotii eminentia. ¶ Presbyter Graece, Latine senior interpretatur: non modo pro arate, vel decrepita senectute, sed etiam propter honorem, & dignitatem, quam acceperunt, presbyteri nominantur, unde 2. & apud veteres, iidem episcopi & presbyteri fuerunt, quia illud nomen dignitatis est, & non aetatis. Ideo autem & presbyteri sacerdotes vocantur, quia sacrum dant, sicut episcopi, qui licet sint sacerdotes, tamen Pontificatum apicem non habent: quia nec chrismate frontem signant, nec paracletum Spiritum dant, quod solis debet episcopis, lectio Actuum c. Apostolorum demonstrat. ¶ Levitae ex nomine auctoris vocati. De Levitae enim levitae exortibus, a quibus in templo Dei mystici sacramenti ministeria explebantur. Hi Graece diaconi, Latine ministri dicuntur, quia sicut in sacerdote conse-

a. al. doctrine & potestatis.] orig. b. superessetitur, superintendat.] orig. & bali. c. Alt. s.

cratio, ita in diacono ministerii dispensatio habetur, ¶ Hypodiaconi Graece, quos nos subdiaconos dicimus, quia ideo sic appellantur, quia subjacent praecipis, & officii levitatum. Oblationes enim in templo Dei a fidelibus ipsis suscipiunt, & levitis superponendas altaribus deferunt: hi apud Hebraeos, Nathinai vocantur. ¶ Lectores a legendo, psalmista a Psalmis canendis vocati: illi enim praedicant populis, quid sequantur; isti canunt, ut excitent ad compunctionem animos audientium; licet & quidam lectores ita miserabiliter pronunciant, ut quosdam ad luctum, lamentationemque compellant. Iidem etiam & pronunciatores vocantur, quod portò b. annunciant. Tanta enim & tam clara erit eorum vox, ut quamvis longè positurum aures adirent. ¶ Cantor autem vocatus, quia vocem modulatur in cantu. Huius duo genera dicuntur in arte musica, sicut ea docti homines Latine dicere poterunt, praecentor, & succentor: praecentor scilicet, qui vocem praemittit in cantu; succentor autem, qui subsequenter canendo respondet. ¶ Concenter autem dicitur, quia consonat: qui autem non consonat, nec concinit, nec cantor, nec concenter erit. ¶ Acolythi c. Graece, Latine ceroserarii dicuntur, a deportandis cereis, quando legendum est Evangelium, aut sacrificium offerendum: tunc enim accenduntur luminaria ab eis, & deportantur, non ad effugandas tenebras, dum Sol eodem tempore rutilat, sed ad signum laetitiae demonstrandum, ut sub typo luminis corporalis, illa lux ostendatur, de qua in Evangelio legitur d. [Erat lux vera, quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.] Exorcista ex Graeco in Latinum adjuvans, sive increpans vocatur, invocant enim super catechumenes vel super eos, qui habent spiritum immundum, nomen Domini IESU, adjuvantes per eum, ut egrediantur ab eis. ¶ Ostiarii iidem, & Ianitores, qui in veteri Testamento electi sunt ad custodiam templi, ut non ingrederetur in illud immundus in omni re. Dicti autem ostiarii, quod praesint ostiis templi. Ipsi enim tenentes clavem, omnia intus, extraque custodiunt, atque inter bonos & malos habentes iudicium, fideles recipiunt, & respuunt infideles.

1. ¶ Id est, apostolicum] Antea legebatur, post Apostolicum. Restituta est vera lectio non modo ex Isidori, & veterum exemplarium Gratiani fide, sed ex ipsa ab Isidori allata ratione, qui Romanum, Antiochenum, & Alexandrinum, Patriarchas propterea vocat, quia Apostolicum locum tenent. Hoc idem B. Gregorius lib. 6. epist. 27. scribens Eulogio Alexandrino, declarat his verbis: Itaque cum multi sint Apostoli, pro ipso tamen principatu sola Apostolorum Principis sedes in auctoritate convaluit, quae in tribus locis unius est. Ipse enim sublimavit sedem, in qua etiam quiescere, & praesentem vitam finire dignatus est: ipse decoravit sedem, in qua Evangelistam discipulum misit: ipse firmavit sedem, in qua septem annis, quamvis discelfurus, sedit: Atque hoc idem ait. Anacletus, c. sacrosancta, infra, dist. 22.

2. ¶ Vnde & apud] Restituta haec sunt in locum suum, quo loco habentur apud sanctum Isidorum.

3. ¶ Et non aetatis] In originali est, hoc aetatis, & ita apud Hieronymum in epist. 83. ad Oceanum, sed ob glossam non est mutatum.

C. II. ¶ Romana ecclesia a Christo primatum accepit.

Item Anacletus ad episcopos Italiae epist. 2.

IN e novo Testamento post Christum Dominum a Petro sacerdotialis coepit ordo: quia ipsi primò Pontificatus in ecclesia Christi datus est, Domino dicente ad eum [Tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo

a. al. mysterii. b. al. populo. c. Ivo part. 6. cap. 8. d. Ioan. 1. e. Anselm. 1. 2. Polygl. 1. 1. 6. 1. Ivo p. 5. ca. 1. Pannorm. 1. 3. c. 12. f. Math. 16. & uls.

ecclesiam:

ecclesiam meam, & porta inferi non pravelebunt adversus eam, & tibi dabo claves regni cœlorum.] Hic ergo ligandi, atque solvendi potestatem primus accepit à domino, primusque ad fidem populum virtute suæ prædicationis adduxit. Cæteri verò Apostoli cum eodem patii confortio honorem, & potestatem acceperunt, ipsumque principem eorum esse voluerunt, qui etiam jubente Domino in toto orbe dispersi Evangelium prædicaverunt. Ipsi quoque decedentibus, in locum eorum successerunt episcopi: quorum ordinatio prætaxato debet fieri ordine, & modo; quos qui recipit, & verba eorum, Deum recepit: qui autem spernit eos; eum à quo missi sunt, & cuius legatione funguntur, spernit; & ipse indubitanter spernetur à Domino. *Videntes a autem ipsi Apostoli messum esse multum; & operarios paucos, rogaverunt dominum messum, ut mitteret operarios in messum suum: inde ab eis electi sunt lxxii. discipuli; quorum typum gerunt presbyteri, atque in eorum locum sunt constituti in ecclesia.*

C. III. ¶ *Primum Romanæ ecclesiæ non aliqua synodus, sed Christus instituit.*
Item Gelasius urbis Romæ episcopus omnibus orthodoxis.

Quamvis b univerſæ per orbem Catholicæ Ecclesiæ, Catholica, & Apostolica Ecclesiæ nullis synodicis constitutis, cæteris ecclesiis prælata est, sed Evangelica voce Domini, & Salvatoris nostri primatum obtinuit. [Tu es Petrus c (inquens) & super hanc petram edificabo ecclesiam meam: & porta inferi non pravelebunt adversus eam. Et tibi dabo claves regni cœlorum; & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cœlis.] Cui data est etiam societas beatissimi Pauli, vasis electionis, qui non diverso (sicut hæretici garrunt) sed uno tempore, uno eodemque die gloriosa morte cum Petro in urbe Roma sub Cæsare Nerone agonizans coronatus est, & pariter prædictam sanctam Romanam Ecclesiam Christo domino consecrarunt, eamque omnibus urbibus in universo mundo sua præsentia, atque venerando triumpho prætulerunt. Ergo prima Petri Apostoli sedes Romana ecclesiæ, non habens maculam, neque rugam, nec aliquid huiusmodi.

3. pars. In his omnibus, quanto gradus celsior, tanto maior auctoritas invenitur. In majoribus siquidem est regendi, & iuvendi potestas: in minoribus obsequenda necessitas.

C. IIII. ¶ *Inferiorum facta, superiorum sententia obnoxia sunt.*
Vnde Nicolaus Papa ad Michaelem Imperatorem, in epistola, cuius initium est [Proposueramus.]

Inferior sedes superiorem abolvere non potest. Sola ergo potior inferiori convenienter abolvit. Hinc liquido pervidetur; quia quem non potest abolvere, non potest iudicio inferiori potiori ligare. & infra. Vnde propheta ait: Nunquid gloriabitur securus contra eum, qui secatur in ea? aut exultabitur serra contra eum, qui trahit eam? His ita ex divina scriptura, & probabili-um Patrum doctrina commemoratis, sole clarius exhibuimus, non posse quemquam qui minoris auctoritatis est, eum, qui majoris potestatis est; iudicis suis addicere, aut propriis definitionibus subjugare.

C. V. ¶ *De eodem.*
Idem eadem Epistola.

Nolite nos existimare facta cujuscunque proximorum nostrorum; que sunt digna reprehensione, velle defendere; sed quod ita velimus filios circa spiri-

tualem patrem, & discipulos erga magistrum devotos ac sobrios esse; ut nulla penitus temeritate ad eorum vitam (ut non dicam dijudicandam) sed nec saltem tenuiter reprehendam profligant.

C. VI. ¶ *Inferiores majoribus nec benedicere, nec maledicere possunt.*

Item Nicolaus Papa eadem epistola.

Denique a si in epistola legimus ad Hebræos b, quod minor à majore benedicatur; restat profecto ut exigente ratione etiam maledicatur. Siquidem hæc utique prænoscentes periculosa tempora illi, qui ante nos fuerunt, providam in ecclesiis consuetudinem traderunt; hodieque in Romana ecclesia, quæ magistra est omnium ecclesiarum, imprætermissa e servatur: ita ut nullus sacerdos majore suo non innuente. d. confacerdotate cuiuslibet rei benedictionem e dare nitatur: sed anterior stans ad pronunciamdam aliquam lectionem, benedictionem quidem postulat, sed ei cuiuslibet inferior non audet penitus benedicere. Cur hoc? numquid benedicere peccatum est? absit. De maledicis enim, non de benedicis dicit Apostolus f, quia regnum Dei non possidebunt: sed per hoc innuitur, quanta censura fratre inferioris quique à suis præpositis iudicandis cœtendendi sunt, si his nec etiam benedicendi jus ullum penitus obtineant.

C. VII. ¶ *De eodem.*
Idem eadem epistola.

Nunc g autem divina inspiratione non nos pigebit, nec nobis impossibile erit; ostendere vobis (si tamen audire velitis) non posse quemquam rite ab iis, qui inferioris dignitatis, vel ordinis sunt, iudicialibus submitti definitionibus. Siquidem tempore Diocletiani, & Maximiani Augustorum, Marcellinus episcopus urbis Romæ; qui postea insignis martyr effectus est; ad compulsum est à paganis, ut in templum eorum ingreſsus grana thuris super prunas imponeret: cuius rei gratia collecto numerosorum concilio episcoporum, & inquisitione facta; hoc idem Pontifex se egisse confessus est. Nullus tamen eorum proferre sententiam in eum ausus est, dum ei sæpissime omnes perhiberent: Tu ore iudica causam tuam, non nostro iudicio. Et iterum: Noli ajuſ, audire nostro iudicio; sed collige in sinu tuo causam tuam, & rursus: Quoniam ex te, inquit; iustificaberis, aut ex ore tuo condemnaberis. Et iterum dicunt: Prima sedes non iudicabitur à quoquam. Idem in eadem. ¶ Sed & cum quidam tempore quodam contra Xistum Papam tentassent quædam mali h. rumoris obijcere, & in concilio, cui & Valentianus Augustus intererat, dictum fuisset: Non licere adversus Pontificem dare sententiam, surrexit idem protinus Imperator, & in arbitrio præfati Pontificis tribuit iudicare iudicium suum. Etenim nullus Pontificum minorum, vel inferiorum urbium subactus iudicis invenitur.

C. VIII. ¶ *Majores à minoribus iudicari non possunt.*

Idem Nicolaus eadem epistola.

Submittitur Ignatius minorum, inferiorum; & subsectorum deliberationibus, cum sacris canonibus præcipientibus, & exemplis sanctorum Patrum, semper, ubi est major auctoritas, sit eundem, & in omnibus controversiis, ad potioris sedis iudicia actio dirigatur. Quod non solum à catholicis, verum etiam ab ipsis constat observatum hæreticis. Alioquin a cephalum liquet esse concilium, ubi de tanta persona agitur, & majorum non expectatur sententia; cum nec in causa clericorum

a Ansel. lib. 7. cap. 3. 4. 4. Ivo part. 3. cap. 27. & part. 6. cap. 315. b Heb. 7. c al. impræternisse. d al. jubente. e al. benedicere nitatur. f Gal. 5. g Polyg. l. 1. tit. 20. Ansel. l. 2. c. 67. al. 76. Ivo part. 3. cap. 3. Pann. l. 4. cap. 6. h al. non beni] erig. i orig. non habet.

inferioris gradus, solius episcopi sui iudicium tantummodo postulandum a sit.

C. IX. ¶ Minorum sententia, majores damnare non valent.

Idem Nicolaus ead. epist.

IN tantum hanc praesumptionem sancti Patres apud Chalcedonem detestati sunt, ut Dioscorum Alexandrinum Antistitem inter cetera, idcirco potissimum sine ulla restitutione damnaverint, quia in contumacia i permanentis erga primae sedis Romanae privilegium, resistere a suis superstitionibus, ut servaretur a prima sede Apostolica, noluit: & ponens * in caelo os suum, & lingua ejus transeunte super terram, excommunicationem in S. Leonem Papam dictavit, ita ut in sententia contra ipsum prolata, hoc videantur memorare praecipue, dicentes: [Quoniam secundis excessibus priorem iniquitatem valde transcendit. Praesumpsit enim & excommunicationem dicere adversus sanctissimum, & beatissimum archiepiscopum magnae Romanae Leonem.] Numquid ibi legitur inquisitionem fuisse factam, utrum iuste, an injuste ipsam Dioscori excommunicationem dictasset? Non plane: sed absque omni controversia hoc in eo ulti sunt: quia cum esset inferior, potiorum quibuslibet conatus est laesere contumeliis, teste Anatolio Constantinopolitano praesule: qui dicit e [Propter fidem non est damnatus Dioscorus: sed quia excommunicationem fecit domino Archiepiscopo Leoni.]

¶ In contumacia] Hinc usque ad verb. ponens, addita sunt ex originali.

DISTINCTIO XXII.

Quia ergo major a minori iudicari non debet, videndum est, quae inter ceteras ecclesias, primum locum, quae secundum, vel tertium obtineat. Romana ecclesia (sicut supra dictum est) primum locum inter ceteras obtinet: Alexandria secundum, Antiochena ecclesia tertium ab ea locum accepit.

C. I. ¶ Romana ecclesia ceterarum primatum tenet.

Unde Nicolaus Papa I. [d. scribit Mediolanensibus per Petrum Damianum legatum suum.]

Omnes sive patriarchii cuiuslibet apices, sive metropolitanorum primatus, aut episcopatum cathedras, vel ecclesiarum cuiuslibet ordinis dignitates instituit Romana ecclesia. Illam vero solus ille fundavit, & super petram fidei mox nascentis erexit, qui beato aeternae vitae clavifero terreni simul & caelestis imperii iura commisit. Non ergo qualibet terrena sententia, sed illud verbum, per quod constructum est caelum, & terra; per quod denique omnia condita sunt elementa, Romanam fundavit ecclesiam. Illius certe privilegio fungitur, illius auctoritate fulcitur. Unde non dubium, quia quisquis cuilibet ecclesiae jus suum detrahit, iniustitiam facit. Qui autem Romanae ecclesiae privilegium ab ipso summo omnium ecclesiarum capite traditum auferre conatur, hic proculdubio in haesim labitur; & cum ille vocetur iniustus, hic est proculdubio dicendus haereticus. Fidem quippe violat, qui adversus illam agit, quae mater est fidei: & illi contumax invenitur, qui eam cunctis ecclesiis praetulisse cognoscitur. ¶ Unde & ipse S. Ambrosius se in omnibus sequi magistratam sanctam Romanam profitetur ecclesiam.

C. II. ¶ Non ab Apostolis, sed ab ipso Domino Romana ecclesia primatum accepit.

a al. praestolandum. b Poly. l. 1. tit. 20. Anselm. l. 2. cap. 65. Ivo p. 5. c. 8. Pann. l. 4. c. 6. & 7. * Psal. 72. c In concilio Chalcedonen. sessione 5. d junior.] Anf. e Anselm. l. 1. c. 63. al. 64.

Item Anacletus servus Christi Iesu ad omnes episcopos, epistola 3. c. 3.

Sacrofancta a Romana, & Apostolica Ecclesia non ab Apostolis, sed ab ipso Domino salvatore nostro primatum obtinuit: & eminentium potestatis super universas ecclesias, ac totum Christiani populi gregem assecuta est: sicut ipse B. Petro Apostolo dixit b: [Tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, & porta inferi non prevalebunt adversus eam; & tibi dabo claves regni caelorum, & quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in caelis: & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in caelis.] Adhibita e est etiam societas in eadem Romana urbe beatissimi Apostoli Pauli, vasis electionis, qui uno die, unoque tempore gloriosa morte cum Petro sub principe Nerone agonizans coronatus est, & ambo sanctam ecclesiam Romanam consecraverunt, aliisque omnibus urbibus in universo mundo sua praesentia, atque venerando triumpho praetulerunt. Et licet pro omnibus assidua apud Deum omnium Sanctorum effundatur oratio; his tamen verbis Paulus beatissimus Apostolus d Romanis proprio chirographo pollicetur, dicens.

[Testis enim mihi est Deus, cui servio in spiritu meo in Evangelio filii eius; quod sine intermissione memoriam vestri facio semper in orationibus meis.] ¶ Prima e ergo sedes est caelestis beneficio Romanae ecclesiae, quam (ut memoratum est) beatissimi Petrus, & Paulus suo martyrio consecraverunt. Secunda autem sedes apud Alexandriam, B. Petri nomine a Marco ejus discipulo atque Evangelista consecrata est: quia i & ipse in Aegypto primum verbum veritatis directus a Petro praedicavit, & gloriosum suscepit martyrium; cui venerabilis successit Abilius. Tertia vero sedes apud Antiochiam ejusdem, id est, beati Petri Apostoli nomine habetur honorabilis, quia illic, priusquam Romam veniret, habitavit, Ignatium episcopum constituit; & illic primum nomen Christianorum novella gentis exortum est, & post pauca. f ¶ Inter beatos Apostolos quadam fuit discretio g potestatis, & licet omnes essent Apostoli, Petro tamen a Domino concessum est (& ipse inter se id ipsum voluerunt) ut reliquis omnibus praeslet Apostolis, & Cephas 2 id est caput & principium teneret Apostolatus, qui & eandem formam suis successoribus, & reliquis 3 episcopis tenendam tradiderunt. Et non solum hoc in novo testamento est constitutum, sed etiam in veteri fuit: unde scriptum h est: [Moses, & Aaron in sacerdotibus eius.] id est, primi inter eos fuerunt, & post pauca. ¶ Hae vero Apostolica i sedes, cardo, & caput (ut praetactum est) omnium ecclesiarum a Domino, & non ab alio est constituta, & sicut cardine ostium regitur, sic hujus sanctae sedis auctoritate omnes ecclesiae (Domino disponente) reguntur.

¶ Quia] Hinc usque ad ver. Tertia, addita sunt ex originali: quae ad modum & alia nonnulla.

¶ Cephas] In Evangelio Joannis c. 1. Cephas (quae vox Syriaca est) exponitur πέτρος quod Graece petram significat: id est, docet etiam B. Hieronymus in comm. epist. ad Galatas, cap. 2. neque credendum est ignorasse Anacletum: sed voluisse eam denominationem ad Graecam linguam eo tempore nostris similes referre. Quod fecit Cyrillus Hierosolymitanus, catechesi decima, in nomine, Iesus non modo hebraicam, sed etiam graecam illi etymologiam tribuens.

a Lib. 3. de sacramentis, cap. 1. In praefatione concilii Niceni.

b Poly. cap. l. 1. tit. 2. Ansel. l. 1. cap. 2. & 26. Pannorm. lib. 2. cap. 2.

c Matth. 16. c sup. dist. 21. cap. quamvis. d Roman. 1.

e Pannorm. l. 4. cap. 5. f Poly. lib. 1. tit. 1. Ansel. lib. 1. cap. 7.

g Burch. l. 1. cap. 129. Ivo part. 5. cap. 166. g al. discretio, & licet.

h Psal. 95. i Poly. l. 1. tit. 1. Ansel. l. 1. c. 2. Ivo part. 5. cap. 171.

Burch. l. 1. cap. 294.

Atqui hoc ipsum nomen Cephas, Optatus Afer, antiquus, & probatus auctor, quem Hieronymus, & Augustinus magni faciunt, libro secundo, eodem modo, quo Anacletus, accepit, his utens verbis: Igitur negare non potes, scire te in urbe Roma, Petro primo cathedram episcopalem esse collatam: in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus: unde & Cephas appellatus est. Et Isidorus lib. 7. Etym. cap. 9. sic de Petro loquitur: Cephas dictus, eo quod in capite sit constitutus Apostolorum. Κεφαλή enim græcè caput dicitur. Verum apud Burchardum & Ivonem sic habetur: ut reliquis omnibus præfesset Apostolis Cephas, id est, ut Petrus principatum teneret Apostolatus.

¶ Et reliquis] In originali est, & originalis Apostolice episcopis. Hac auctoritate Alexandrina ecclesia secundum à prima locum haberi censetur. Sed postea in Constantinopolitana synodo ecclesia Constantinopol. secundum à sede Apostolica locum accepit.

C. III. ¶ Secundum à Romano Pontifice Constantinopolitanus obtinet locum.

Unde in eadem synodo, id est, Constantinop. i. c. s. ita constitutum est.

Constantinopolitana a civitatis episcopum habere oportet primatus honorem post Romanum episcopum: propterea quod sit nova Roma.

¶ Canon hic ex iis est, quos Apostolica Romana sedes à principio, & longo post tempore non recepit: quod ex epistola s. alias 53. Leonis Papa primi ad Anatolium Constantinopolitanum, & alius eiusdem epistolæ facile est cuius cognoscere: item, ex duabus epistolis Leonis noni, una adversus presumptiones Michaelis, & Leonis, cap. 28. altera ad eundem Michaelem. Sed multo clarior ex B. Gregorii epistola 31. lib. 6. ad Eulogium Alexandrinum, & Anastasium Antiochenum: atque ex epistola Nicolai primi ad Michaelem Imperatorem, qua incipit, Proposueramus. Quamquam Constantinopolitani episcopi, Imperatorum potentia freti, secundum locum Patriarchatum sibi usurparunt: idg. tandem pacis, & tranquillitatis causa fuit ipsi concessum, sicut in cap. antiqua, de privileg. Innocentius Papa III. declaravit.

C. IIII. ¶ Apostolice sedi Constantinopolitanam consuetas esse subiectionem.

Item Gregorius Ioanni episcopo Syracusano, lib. 7. epist. 63.

DE b Constantinopolitana ecclesia quod dicant, quis eam dubitet sedi Apostolicæ esse subiectam? quod & D. piissimus Imperator, & frater noster Eusebius eisdem civitatis episcopus assidue profiterentur. Tamen si quid boni, vel ipsa, vel altera ecclesia habet, ego & minores meos, quos ab illicitis prohibeo, in bono imitari paratus sum. Stultus est enim, qui in eo se primum existimat, ut bona, quæ viderit, discere contemnat. Idem eadem, epist. 64. Nam, quod Primas Byzantensis sedi Apostolicæ dicit se subijci, si qua culpa in episcopis invenitur, nescio quis e ei subiectus non sit: cum verò culpa non exigit, omnes secundum rationem humilitatis æquales sumus.

Hoc caput sumptum est, ex duabus epistolis eidem Ioanni episcopo Syracusano scriptis: sed in epist. 63. ex qua accepta est prior pars, agitur de Constantinopolitana ecclesia: in sequenti verò 64. agitur de Primatu Byzanteno provincie Africa, non autem Constantinopolitano, quod videtur, & Gratianus, & Anselmus, apud quem eodem modo legitur, voluisse, adducti forsasse summula illa, qua præposita est epistola Gregarii. Auctor quidem glossa, quod Gratianus putavit sensisse, aperte exposuit.

a. Ex prisca versione. Poly. l. 2. tit. 22. b. Ansel. l. 2. cap. 66. c. Al. e. episcopus subiectus.

C. V. ¶ Constantinopolitanus episcopus auctoritate Romani Pontificis designatur.

Item Gelasius Papa I. ad Faustum magistrum legationis.

Qua a traditione majorum, Apostolicam sedem in iudicium vocant? An secunda sedis Antistes, & tertia, ceteriq; bene sibi conscii sacerdotes depelli debuerunt, & qui religionis extitit inimicus, depelli non debuit? Viderint ergo, si alios habent canones, quibus suas ineptias exequantur. Ceterum isti, qui sacri, qui ecclesiastici, qui legitimi celebrantur, sedem Apostolicam ad iudicium vocare non possunt, & Constantinopolitana civitatis episcopus, quæ utiq; per canones inter sedes nullum nomen accepit, in communionem recidens perfidarum, non debuit submoveri?

C. VI. ¶ Constantinopolitana ecclesia secundum à Romana obtinet locum.

Item ex 6. synodo sub Iustiniano congregata, cap. 36.

Renovantes 1 sancti Constantinopolitani decreta concilii, petimus b, ut Constantinopolitana sedes similia privilegia, quæ superior 2 Roma habet, accipiat, nec non 3 in ecclesiasticis rebus magnificetur, ut illa: sed hæc secunda post illam existens, prius quam Alexandria sedes numeretur, deinde Antiochena, & post eam Hierosolymitana.

Hinc datur intelligi, quod Alexandria ecclesia de secunda facta sit tertia, & Antiochena de tertia sit quarta, nisi forte quis duas contendat esse secundas, ut Constantinopolitanam, & Alexandrinam parem sui dignitatis velit locum obtinere.

1 ¶ Renovantes] Hic agitur de quinto illo canone primæ synodi Constantinopolitana, de quo supra cad. c. Constantinopolitana, dictum fuit. Et quod attinet ad omnes hos canones, qui sextæ synodo tribuuntur, videnda est notatio ad c. sextam, supra. 16. dist.

2 ¶ Superior] Ita habetur in aliquot vetustis exemplaribus: nam in vulgatis erat, inferior. Græcè est, τῆς ἡγεύσης πόλεως, id est, antiquioris & senioris Romæ, ut in ca. proximo. Omnino autem caput hoc longe brevius est in hac versione, quam in græco exemplari, uno tantum loco copiosus, quod Antiochenam numerat sedem: cuius in græco vulgato nulla mentio.

3 ¶ Nec non] Sic emendatum est ex aliquot manuscriptis, & græco, antea enim legebatur, non tamen.

C. VII. ¶ Quæ patriarchatum seditum primatum, vel deinceps teneat locum.

Unde in 8. synodo, habita sub Hadriano Papa II. can. 21.

Distinimus c neminem prosum mundi potentiam quemquam eorum, qui Patriarchalibus præstant sedibus, in honore, aut movere à proprio throno tentare, sed omni reverentia, & honore dignos iudicare, præcipue quidem sanctissimum Papam senioris Romæ, deinceps autem Constantinopoleos Patriarcham, deinde vero Alexandria, ac Antiochiæ, ac Hierosolymorum.

DISTINCTIO XXIII.

1. Breviter qua inter ecclesiastica officia sit differentia monstravimus. Nunc à summo incipientes, & usque ad ultimam gradum descendentes, qualiter quisque eorum debeatur ordinari, sanctorum auctoritatibus ostendamus.

C. I. ¶ Decretum Nicolai Papa de electione summi Pontificis.

Unde Nicolaus Papa II. in con. Lateranensi.

a. Ivo p. s. c. 9. b. ἐπιλογῆς, id est, statimus. c. Deus dedit, p. 3. Ansel. l. 2. c. 72.

IN a nomine Domini nostri, & Salvatoris Iesu Christi. Anno ab incarnatione eiusdem. M L IX. mense Aprilis, indictione xii. propositis sacrosanctis Evangeliiis præfidente quoque reverendissimo b, ac beatissimo Nicolao Apostolico Papa in basilica Lateranensis Patriarchii, quæ cognominatur Constantiniana, confidentibus, etiam reverendissimis episcopis, abbatibus, presbyteris, diaconis, idem venerabilis Pontifex auctoritate Apostolica decernens de electione summi Pontificis, inquit. ¶ Novit beatitudo vestra, dilectissimi fratres, & coepiscopi, inferiora quoque membra Christi non latuit, defuncto pax memoria Domino Stephano prædecessore nostro, hæc Apostolica sedes, cui auctore Deo, defervio, quot adversa pertulerit, quot denique per simoniacæ hæresis trapezitas repetitis malleis, crebrisque tursionibus subiacuerit, adeo, ut columna Dei viventis iamjam penè videretur concussa nutare, & sagena summi piscatoris, procellis intumescens cogebatur in naufragii profunda submergi. Vnde, si placet fraternitati vestræ, debemus, auxiliante Deo, futuris casibus prudenter occurrere, & ecclesiastico statui, nec recidiva e (quod absit) mala prævaleant, præcavere. Quapropter instructi prædecessorum nostrorum, aliorumque sanctorum Patrum auctoritate, decernimus, atque statuimus, ut obeunte hujus Romanæ universalis ecclesiæ Pontifice, in primis Cardinales episcopi diligentissimè simul de electione tractantes, mox Christi d clericos Cardinales adhibeant: sicque reliquos clericos, & populus ad consensum novæ electionis accedat, nimirum præcaventes, ne venalitatis morbus aliqua occasione subrepat. Et ideo religiosissimi viri præduces sint in promovenda Pontificis electione, reliqui autem sequaces. Certus verò atque legitimus hic electionis ordo penditur, si perspectis diversorum Patrum regulis, sive gestis, etiam illa B. Leonis prædecessoris nostri sententia recolatur. [Nulla e, inquit, ratio finit, ut inter episcopos habeantur, qui nec à clericis sunt electi, nec à plebibus expetiti, nec à comprovincialibus episcopis cum Metropolitanis iudicio consecrati.] Quia verò sedes Apostolica cunctis in orbe terrarum præfertur ecclesiis, atque ideo super se metropolitanam habere non potest, Cardinales episcopi proculdubio metropolitana vice funguntur, qui videlicet electum episcopum ad Apostolici culminis apicem provehant. Eligatur autem de ipsius ecclesiæ gremio, si reperitur idoneus, vel si de ipsa non invenitur, ex alia assumatur, salvo debito honore, & reverentia dilecti filii nostri Hentici, qui in præsentiarum Rex habetur, & futurus Imperator, Deo concedente, speratur, sicut jam sibi concessimus, & successoribus illius, qui ab hac Apostolica sede personaliter hoc jus impetraverint. Quod si pravorum, atque iniuorum hominum ita perversitas invaluerit, ut pura, sincera, atque gratuita fieri in urbe non possit electio, Cardinales episcopi cum religiosis clericis, catholicisq; laicis, licet paucis, jus potestatis obtineant, eligere Apostolicæ sedis Pontificem, ubi congruere viderint. Plane, postquam electio fuerit facta, si bellica tempestas, vel qualiscunque hominum conatus malignitatis studio resistit, ut is, qui electus est, in Apostolica sede iuxta consuetudinem inthronizari non valeat: electus tamen, sicut verus Papa, obtineat auctoritatem regendi Romanam ecclesiam, & disponendi omnes facultates illius: quod beatum Gregorium ante suam consecrationem fecisse cognovimus. Quod, si quis contra hoc nostrum decretum synodali sententia promulgatum, per seditionem, vel præsumptionem, aut quolibet ingenio electus, aut etiam ordinatus, seu inthronizatus fuerit auctoritate divina, & sanctorum Apostolorum

a Pam. lib. 3. cap. 1. b al. reverentissimo. c al. redireva.
d al. episcopi. e inf. dist. 62. Nulla ratio.

Petri & Pauli, perpetuo anathemate cum suis auctoribus, fautoribus, & sequacibus à liminibus sanctæ Dei ecclesiæ separatus abiciatur, sicut Antichristus, invasor, & destructor totius Christianitatis: nec aliqua a super hoc ei audientia referretur: sed ab omni ecclesiastico gradu, in quocunque fuerat prius, sive retractatione deponatur: cui quisquis adhaerit, vel qualemcunque tamquam Pontifici reverentiam exhibuerit, aut in aliquo eum defendere præsumperit, pari sententia b sit mancipatus. Quisquis autem hujus nostræ c decretalis sententiæ temerario exiterit, & Romanam ecclesiam sua præsumptione confundere, & conturbare contra hoc statutum tentaverit, perpetuo anathemate, atque excommunicatione damnetur; & cum impio, qui d non resurgit in iudicio, reputetur, omnipotentis iram contra se sentiat, & sanctorum Apostolorum Petri & Pauli (quorum ecclesiam præsumit confundere) in hac vita, & futura furorem sentiat: fiat e habitatio eius deserta, & in tabernaculo ejus non sit, qui inhabitat: fiat f filius ejus orphanus, & uxor ejus vidua: commotus amoveatur ipse, & filii ejus, & mendicent, & ejiciantur de habitacionibus suis: scruentur sanctorum substantiam ejus, & diripiunt alieni labores ejus: orbis g terrarum pugnet contra eum, & cuncta elementa sint ei contraria, & omnium sanctorum quietentia merita illum confundant, & in hac vita super eum apertam vindictam ostendant. Observatores autem hujus nostri decreti, omnipotentis Dei gratia protegat, & auctoritas beatorum Apostolorum Petri & Pauli ab omnium peccatorum vinculis absolvat.

Hujus decreti integrum exemplum est in verisissimis libro Abbatis monasterii Farsensis literis Longobardicis ante annos penè quingentos scripto, & alibi.

2 pars. Episcopi verò, & ceteri ordine infra constituti, qualiter ordinari debeant ex auctoritate Carthaginensis concilii quarti, cap. 1. cui inter fuit Augustinus, tempore Honorii Augusti, ostendimus, ab eorum examinatione incipientes.

C. II. ¶ Quomodo sit examinandus, qui in episcopum eligitur.

Qui b episcopus ordinandus est, antea examinetur, si natura sit prudens, si docibilis, si moribus temperatus, si vita castus, si sobrius, si semper suis negotiis cavens, si humilis, si affabilis, si misericors, si literatus, si in lege Domini instructus, si in scripturarum sensibus cautus, si in dogmatibus ecclesiasticis exercitatus: & ante omnia, si fidei documenta verbis simplicibus afferat, id est, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum unum Deum esse confirmans, totamque Trinitatis Deitatem coessentialem, & substantialem, & coeternalem, & omnipotentem prædicans, si singulas, quasque in Trinitate personas plenum Deum, & totas tres personas unum Deum; si incarnationem divinam non in patre, neque in Spiritu sancto factam, sed in filio tantum credat, ut qui erat in divinitate Dei patris filius, ipse fieret in homine hominis matris filius: Deus verò ex patre, homo verò ex matre, carnem ex matris visceribus habens, & animam humanam rationalem, simulque in eo veritas utriusque naturæ, idem Deus homo, una persona, unus filius, unus Christus, unus Dominus creator omnium, quæ sunt, & auctor, Dominus, & rector cum Patre, & Spiritu sancto omnium creaturarum: qui passus sit vera carnis passio, mortuus vera corporis sui morte; resurrexit vera carnis suæ resurrectione k, & vera animæ resurrectione, in qua venit judicare vivos

a al. aliquando. b al. sententia. c al. nostri.
d Psalm. 1. e Psalm. 68. f Psalm. 108. g Sap. 1.
h Ordo Romanus pag. 97. Burch. lib. 1. cap. 8. Ivo part. 1. cap. 62.
Polye. lib. 2. tit. 9. i al. singularem quamque personam. k al. receptione.

& mortuos. Quarendum etiam ab eo, si novi & veteris Testamenti, id est, legis, & prophetarum, & Apostolorum unum eundemque credat auctorem, & Deum, si diabolus non per conditionem, sed per arbitrium factus sit malus. Quarendum etiam ab eo, si eredit huius, quam gestamus, & non alterius carnis resurrectionem, si eredit iudicium futurum, & recepturos singulos pro his, quæ in carne gesserunt, vel poenas, vel præmia, si nuptias non prohibeat, si secunda matrimonia non damnet, si carniæ perceptionem non culpet, si penitentibus reconciliatis communicet, si in baptisinate omnia peccata, id est, tam illud originale contractum, quam illa, quæ voluntariè admittuntur, dimittantur, si extra ecclesiam catholicam nullus salvetur. Cum in his omnibus examinatus, fuerit inventus plene instructus, tunc cum consensu clericorum, & laicorum, & conventu totius provincie episcoporum, maximeque Metropolitanorum vel auctoritate, vel presentia ordinetur episcopus. Suscepto in nomine Christi episcopatu, non sine delectatione, nec suis motibus, sed his Patrum definitionibus acquiescat.

Capitulum hoc integrum existit in ordine Romano, additum ad initium his vocibus, Statuta ecclesiastica, cui similem titulum toti Carthaginensi quarto concilio esse præpositum in aliquo veteris codicibus, restatur illi, qui totius conciliorum ediderunt.

Acquiescat Post hoc verbum tam in concilio, quam in ordine sequitur, In cuius ordinatione etiam ætas requiratur, quam sancti Patres in præeligendis episcopis constituerunt.

C. III. Quæ sit debeat clericorum conversatio.

Item Isidorus, de ecclesiasticis officiis, lib. 2. c. 2.

His igitur lege Patrum cavetur, ut à vulgari vita seculi, à mundi voluptatibus se abstinant, non spectaculis, non pompis intersint, convivia publica fugiant, privata non tantum pudica, sed & sobria colant; ufuris nequaquam incumbant, neque turpium occupationes locorum, fraudisque cuiusquam studium appetant, amore pecunie, quasi materiem cunctorum criminum fugiant, & secularia officia, negotiaque abiciant; honoris gradus per ambitiones non subeat: pro beneficiis medicinæ Dei, munera non accipiant, dolos & conjuraciones caveant: odium, amulationem, obtrætionem, atque invidiam fugiant: non vagis oculis, non effræni lingua, aut petulant, fluidoque d. gestu incedant, sed pudorem, & reverentiam mentis simplici habitu, incessuque ostendant: obsecrationem etiam verborum, sicut & operum penitus execrentur: viduarum, & virginum frequentationem fugiant, contubernia extranearum foeminarum nullatenus appetant, castimoniam quoque violatæ corporis perpetuo conservare studeant: aut certe unius matrimonii vinculo federentur, senioribus quoque debitam obedientiam præbeant, neque ullo jaclantia studio semetipsos attollant: postremo doctrinæ lectionibus, psalmis, hymnis, canticis, exercitio jugiter incumbant. Tales enim debent esse qui divinis cultibus se mancipandos student exhibere, scilicet, ut dum scientiæ operam dant, doctrinæ gratiam populis administrent.

C. IIII. Qui dignè sacramenta tractare non possint, ad ministerium non eligantur.

Item Clemens ad Iacobum fratrem Domini, epist. 2.

Tales igitur ad ministerium eligantur clerici, qui dignè possint dominica sacramenta tractare. Melius est

a al. gloriam. b al. improbet. c Refertur in conc. Mogunt. l. c. 10. d al. tumidog. gressu. e al. visitationes frequenter. f al. iugi. g Poly. 4. tit. 31.

enim domini sacerdoti paucos habere ministros, qui possint dignè opus Dei exercere, quam multos inutiles, qui onus grave ordinatori adducant.

C. V. Si electi in episcopum aliqua obijciuntur, quinque vel sex episcopi ad eius purgationem conveniant.

Item ex concilio Carthaginensi 3. c. 49.

Illud a statuendum est, ut quando ad eligendum episcopum convenierimus, si qua contradictio fuerit oborta, (quia sæpe talia facta sunt apud vos) non præsumant ad purgandum eum, qui ordinandus est, tres tantum, sed postulentur ad numerum supradictorum duo vel tres, & in eadem plebe, cui ordinandus est, discutiantur primò personæ contradicentium: postremò illa etiam, quæ obijciuntur, pertractentur, & cum purgatus fuerit sub conspectu publico, ita demum ordinetur: Si hoc cum vestræ sanctitatis animo concordat, roboretur vestræ dignitatis & responsione. Ab universis episcopis dictum est. Satis placet.

C. VI. Vota sua promissionis spondeant, quos ecclesiastica promovet disciplina.

Item ex concilio Toletano II. c. 10.

Quamquam d. omnes, qui facris mancipantur ordinibus, canonicis regulis teneantur adstricti, expeditibile tamen est, ut promissionis suæ vota sub cautione spondeant, quos ad promotionis gradus ecclesiastica probat & disciplina. Solet enim plus timeri, quod singulariter pollicetur, quam quod generali sponcione concluditur. Et ideo placuit huic sancto concilio, ut unusquisque, qui ad ecclesiasticos gradus est adscensus, non ante honoris consecrationem accipiat, quam placiti sui adnotatione promittat, ut fidem catholicam sincera cordis devotione custodiens, iuste, & piè vivere debeat, & in nullis operibus suis canonicis regulis contradicat, atque ut debitum per omnia honorem, atque obsequii reverentiam præminentis sibi unusquisque dependat, juxta illud beati Leonis 9. Papæ editum: [Qui se scit aliquibus esse præpositum, non moleste ferat aliquem sibi esse prælatum: sed obedientiam, quam exigit, etiam ipse dependat.] Pœna etiam, b juxta ecclesiasticæ consuetudinis morem, & placitis talium inferenda, & ab iis, qui transgressores fuerint, persolvenda est.

C. VII. Qualiter ordinetur episcopus.

Dehinc disponitur, qualiter ecclesiastica officia ordinentur, in concilio Carthagin. 4. c. 2.

Episcopus, cum ordinatur, duo episcopi ponant, & teneant Evangeliorum codicem super caput, & certicem ejus, & uno super eum fundendo benedictionem, reliqui omnes episcopi, qui ad sunt, manibus suis caput ejus tangant.

C. VIII. Qualiter ordinetur Presbyter.

Presbyter, cum ordinatur, episcopo cum benedictione, & manum super caput ejus tenente, etiam omnes Presbyteri, qui præsentés sunt, manus suas juxta manum episcopi super caput illius teneant. Sicut autem in die suæ ordinationis sacerdos oratio, utroque humero ambitur, ita tempore consecrationis, eodem oratio debet uti instanter.

a Et in concil. Afric. cap. 17. Poly. lib. 2. cap. 8. Ansel. lib. 6. cap. 65. Burch. lib. 1. cap. 6. Ivo part. 3. cap. 60. b al. tantum accedere. c al. dignationis. d Ansel. lib. 7. cap. 38. e al. proventur. f al. placita sibi. g epist. 82. ad Anastasium Theop. episcopum. h al. tamen. orig. i al. inferenda. k Ordo Romanus, pag. 100. Poly. lib. 2. tit. 9. Ansel. lib. 5. cap. 49. al. 55. Ivo part. 5. cap. 124. Pann. lib. 3. cap. 28. l Et eod. concilio. cap. 3. Poly. lib. 2. tit. 32. Ansel. lib. 7. cap. 53. Ivo p. 6. cap. 12. Pannorm. lib. 3. cap. 31.

C. IX. *¶* Quod quisque accepit tempore consecrationis, ferat tempore oblationis.

Unde in concilio Bracharenſi 3. c. 3. legitur.

Ecclēſiaſtica, & antiqua inſtitutione præfixum novimus, ut omnis ſacerdos, cum ordinatur, oratio utroque humero ambiatur, ſcilicet, ut qui imperturbatus præcipitur conſiſtere inter proſpera & adverſa, virtutum ſemper ornamento, utroque circumſeptus appareat humero. Qua ergo ratione tempore ſacrificii non aſſumit, quod ſe in ſacramento accepſiſſe non dubitat? Proinde modis omnibus convenit, ut quod quiſque percepit in conſecratione honoris, hoc retineat & in oblatione, vel perceptione ſuæ ſalutis, ſcilicet, ut cum ſacerdos ad ſolemnia miſarum accedit, aut per ſe Deo ſacrificium oblaurus, aut ſacramentum corporis & ſanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti ſumpturus, non aliter accedat, quam oratio utroque humero circumſeptus, ſicut & tempore ordinationis ſuæ dignoſcitur conſecratus, ita ut deuno, eodemque oratio cervicem pariter & utrumque humerum premens ſignum in ſuo pectore præparet a crucis. Si quis autem aliter egerit, excommunicationi debita ſubjaceat.

A. ps. Dalmaticis autem, nec episcopis, nec diaconis absque Apostolica licentia uti permittitur.

C. X. *¶* Absque Apostolica licentia Dalmaticis, nec episcopis, nec diaconis uti licet.

Unde Gregorius Aregio episcopo Francoarum, lib. 7. epist. 111.

Communis b filius Petrus Diaconus nobis innovit, quod fraternitas vestra tempore, quo hic fuit, popoſerit, ut ſibi & archidiacono ſuo utendi dalmaticis licentiam præberemus. Sed qui ita hominum ſuorum infirmitate compulſus feſtinanter abſceſſit, ut nec ipſe mœror incumbens diutius (ut dignum erat, & reſiderata poſcebat) ſineret permanere, & nos in multis implicitos, eccleſiaſtica rationis conſideratio novum hoc inconfulte, & ſubito non permitteret indulgere; idcirco poſtulata rei prolongatus effectus eſt. Nunc vero charitatis tuæ bona revocantes ad animum, hujus auctoritatis noſtræ ſerie, petita concedimus, atque te, & Archidiaconum tuum dalmaticarum uſu decorandos eſſe conſeſſimus, eaſdemque dalmaticas dilectiſſimo filio noſtro Cyriaco abbate deferente tranſmiſimus.

C. XI. *¶* Qualiter ordinetur diaconus.

Diaconus c dum ordinatur, ſolus episcopus: qui eum benedicat, manum ſuper caput illius ponat, quia non ad ſacerdotium, ſed ad miniſterium conſecratur.

s. ps. Quæritur autem, an poſt benedictionem manus preſbyterorum, & diaconorum chriſmatis liquore debeant perungi.

C. XII. *¶* Nec preſbyteris, nec diaconis in conſecratione, chriſmate manus perungere licet.

De his ita ſcribit Nicolaus Papa Radulpho Archiepiscopo Bituricen.

Praterea d ſeſcitaris, utrum ſolis preſbyteris, an & diaconis debeant, cum ordinantur, manus chriſmatis liquore perungi. Quod in ſancta hac Romana eccleſia cui Deo auctore deſerimus, neutris agitur. Sed & quia ſit à novæ legis miniſtris actum, nuſquam (niſi nos fallat obſivio) legimus. Ergo ad B. Innocentii Papæ canonica decreta ſanctitatem tuam tranſmittimus, & quæ tibi ſint in conſecrationibus, & ordinibus

a perferat.] manuſ. b Anſel. l. 6. c. 28. al. 96. c Ex conc. Carth. 4. cap. ordo Romanus 91. col. 2. Poly. l. 2. tit. 32. Anſelm. l. 7. c. 52. & 60. Ivo p. 6. cap. 13. d Pam. l. 3. c. 31. Ivo p. 6. cap. 121. Inno. PP. 1. epist. 1.

a obſervanda, principia paginæ ad Decentium Eugabium Episcopum miſſa, te aſſatum edocebunt.

C. XIII. P A L E A.

EX i epistola b Simplicii Papæ Severo, & Florentino episcopis directæ. Ad cognitionem noſtri examinis, Gabrenſis diaconi relatu, pervenit in quibusdam ipſius eccleſiæ clericis, quorum cum unus ad preſbyterium, duo ad levitarum miniſterium conſecrarentur, episcopus eorum, oculorum dolore detentus, fertur manum ſuam ſuper eos tantum poſuiſſe, & preſbyter quidam illis contra eccleſiaſticum ordinem benedictionem dediſſe: qui propter tantam præſumptionis audaciam poterat accuſatus iudicio præſenti damnari, ſi adhuc in corpore poſitus, non fuiſſet moris vocatione præventus. Sed quia jam ille examini divino relictus, humano iudicio accuſari non poteſt, ii, qui ſuperſunt, & ab eo non conſecrationis titulum, ſed ignominia potius elogium acceperunt, ne ſibi licentiam talis ultra uſurpatio faciat, decrevimus, ut à gradu ſacerdotalis, vel levitici ordinis, quem perverſe adepti ſunt, depoſiti, æquo iudicio abiciantur. Tales enim merito iudicati ſunt reſolvendi; quia præve inventi ſunt conſtituti.

i ¶ Ex epistola] Hac palea in nullo manuſcripto exemplari eſt inventa. Burhardus, & Ivo ante hoc caput, quod incipit, Ad cognitionem, referunt aliud quoddam caput, quod incipit, Relatio, ex epistola Simplicii miſſa Equitio Florentio, (ſive Florentino) & Severo episcopis. Quamobrem inde poteſt hoc eſſe tranſlatuſ tituluſ. Ceterum caput hoc à Burcardo citatur ex concilio Braca, ab Ivone in quinta quidem part. c. 212. ex Carthagenſi, in ſexta epiſ. c. 102. ex Hiſpalenſi. 2. cap. 5. quo etiam loco extat & ſequens caput, Quorundam, eſt quaſi huius ſumma.

Item quaeritur, an eorum ordinatio ſit rata habenda, quibus episcopus oculorum languore detentus manus imponit, & preſbyter ſuper eos orationem dicit.

C. XIV. *¶* Et ordinator, & ordinatus damnationis ſubſequet panam, cum episcopus manus imponit, & alius orationem dicit.

De his ita ſtatutum eſt in concilio c Toletano.

Quorundam d clericorum, dum unus ad preſbyterium, duo ad levitarum miniſterium ſacerentur, episcopus oculorum dolore detentus, fertur manum ſuam ſuper eos impoſuiſſe tantum, & preſbyter quidam illis contra eccleſiaſticum ordinem benedictionem dediſſe. Sed quia jam ille examini divino relictus, humano iudicio accuſari non poteſt; ii, qui ſuperſunt, gradum ſacerdotii, vel levitici ordinis, quem perverſe adepti ſunt, amittant.

C. XV. *¶* Qualiter ſubdiaconus ordinetur.

Item ex concilio Carthagin. 4. c. 5.

Subdiaconus e, cum ordinatur, quia manus impoſitionem non accipit, patenam de manu episcopi accipiat vacuum, & calicem vacuum: de manu vero archidiaconi accipiat urceolum cum aqua f, manile, & manutergium.

C. XVI. *¶* Qualiter acolythus ordinetur.

Item ex eodem concilio. c. 6.

Acolythus g cum ordinatur, ab episcopo quidem doceatur qualiter in officio ſuo agere debeat: ſed ab archidiacono accipiat ceroferarium cum cereo, ut ſciat ſe ad accendeſſa eccleſiæ luminaria mancipari: accipiat & urceolum vacuum ad ſuggerendum vinum in Euchariftiam ſanguinis Chriſti.

a al. ordinationibus. b Ex conc. Hiſpalenſi. 2. cap. 5. Burch. l. 1. c. 3. Ivo p. 5. c. 212. & 6. c. 102. c In concil. Hiſpal. 2. cap. 5. d Ordo Romanus p. 91. Rabanus de inſtit. cler. lib. 1. cap. 8. Iſidorus lib. 2. eſſi. c. 10. e Poly. l. 2. tit. 32. Anſelm. 7. c. 50. Ivo p. 6. c. 14. Pam. l. 3. c. 31. f alaqua manili. g Poly. ſibi. Anſ. l. 7. c. 38. Ivo p. 6. c. 15. Pam. l. 3. c. 31.

C. XVII. Qualiter exorcista ordinetur, Item ex eodem, c. 7.

Exorcista cum ordinatur, accipiat de manu episcopi libellum, in quo scripti sunt exorcismi, dicente sibi episcopo: [Accipe, & commenda memoriae, & habeo potestatem imponendi manus super energumenum, sive baptizatum, sive catechumenum.]

C. XVIII. Qualiter lector ordinetur. Item ex eodem concilio, c. 8.

Lector cum ordinatur, faciat de illo episcopus verbum ad plebem, indicans ejus fidem, ac vitam, atque ingenium: post hac spectante plebe tradat ei codicem, de quo lecturus est, dicens ad eum: Accipe, & esto reparator e verbi Dei, habiturus, si fideliter, & utiliter impleveris officium, partem cum eis, qui verbum Dei ministraverint. d]

C. XIX. Qualiter ostiarius ordinetur. Item ex eodem, c. 9.

Ostiarius cum ordinatur, postquam ab archidiacono instructus fuerit, qualiter in domo Dei debeat conversari, ad suggestionem archidiaconi tradat ei episcopus claves ecclesiae de altario, dicens: [Sic age, quali redditurus Deo rationem pro his rebus, quae his clavibus recluduntur.]

C. XX. Qualiter psalmista ordinetur. Item ex eodem concilio, c. 10.

Psalmista scilicet id est cantor, potest absque licentia episcopi, sola jussione presbyteri officium suscipere cantandi, dicente sibi presbytero: [Vide, ut quod ore cantas, corde credas, & quod corde credis, operibus comprobes.]

Clerici comam nutrire prohibentur quorum caput desuper in modum sphaerae rasum esse debet.

C. XXI. Clerici comam nutrire prohibentur.

Unde Anicetus Papa episcopis Galliae.

Prohibete & fratres per universas regionum vestrae ecclesiae, ut clerici juxta Apostolum comam non nutriant, sed desuper caput in modum sphaerae radant.

C. XXII. De eodem.

Item ex concilio Agathensi, c. 20.

Clerici h, qui comam nutriunt, ab archidiacono etiam si noluerint, inviti detondeantur. Vestimenta etiam, vel calcamenta eis, nisi quae religionem deceant, uti, aut habere non liceat.

C. XXIII. De eodem.

Item Gregorius II. in concilio Roma habito in Basilica S. Petri, c. 17.

Siquis ex clericis relaxaverit comam, sit anathema.

C. XXIV. Quibus vestibus monialis sit induenda, cum consecratur.

Item ex concilio Carthagini, 4. c. 11.

Sanctimonialis i virgo, cum ad consecrationem suo episcopo offertur, in talibus vestibus applicetur, qualibus semper usura est, professioni, & sanctimoniali aptis.

Vasa quoque sacrata, & vestimenta altaris mulieres Deo dedicata contingere, & in conspectu circa altaria deferre prohibentur.

C. XXV. Vestimenta altaris, & vasa sacrata mulieres tangere prohibentur.

Unde Soter Papa omnibus episcopis Italiae, epist. 2.

a Poly. l. 2. tit. 31. Ansel. l. 7. c. 37. Ivo p. 6. c. 16. Pam. lib. 3. cap. 37. b Poly. ibid. Ansel. l. 7. c. 35. Ivo p. 6. c. 17. Pam. l. 3. c. 38. c al. lector. d bene administraverunt. e ordo Ro. Poly. ib. Ansel. l. 7. c. 34. Ivo pag. 6. c. 18. Pam. l. 3. c. 39. f Poly. ibid. Ansel. l. 7. c. 33. Ivo p. 6. c. 19. Pam. l. 3. c. 40. g Ivo p. 6. c. 46. h Ivo concor. p. 6. c. 263. 373. i Extra de vit. & hu. elec. si quis. Poly. l. 4. tit. 35. Burch. l. 3. c. 13. Ivo p. 7. c. 43. k al. sui.

Sacratas a Deo feminas, vel monachas sacra vasa, vel sacratas pallas penes vos contingere, & incensum circa altaria deferre perlatum est ad Apostolicam sedem: quae omnia reprehensione plena esse, & vituperatione, nulli recte sapientum dubium est. Quamobrem hujus sanctae sedis auctoritate haec omnia vobis refecere funditus, quanto citius poteritis, censemus. Et ne peffis haec latius divulgetur, per omnes provincias absterge citissime mandamus.

C. XXVI. Sacrarum subdiaconi ingredi non licet.

Item ex concilio Laodicensi, c. 21.

Non oportet subdiaconos licentiam habere in sacrarium, sive secretarium (quod Graeci diaconium appellant) ingredi, & contingere vasa Dominica.

C. XXVII. De eodem.

Item ex eodem, c. 22.

Ministrum non oportet uti orariis, nec hostias relinquere.

Hostias Vera lectio, qua habetur etiam in aliquo manuscriptis est, Ostia, sed ob glossam non est restituta.

C. XXVIII. De eodem.

Item ex eodem, c. 23.

Non oportet lectores, aut psalmistas orariis uti, & sic legere aut psallere.

C. XXIX. Mulier in conventu viros docere non permittitur.

Item ex concilio Carthagini, 4. c. 98. & 99.

Mulier e quamvis docta, & sancta, viros in conventu docere non praesumat. Laicus autem praesentibus clericis (nisi ipsis rogantibus) docere non audeat.

C. XXX. Ministris non sacratas vasa Dominica contingere non licet.

Item ex concilio Agathensi, ca. 66.

Non oportet infacratos ministros licentiam habere in sacrarium (quod Graeci diaconium appellant) ingredi, & contingere vasa Dominica.

C. XXXI. Cuiuslibet ex lectoribus vasa sacra altaris portare non licet.

Item ex concilio Bracarensi, 1. c. 28.

Non liceat cuiuslibet ex lectoribus sacra altaris vasa portare, nec alius, nisi iis, qui ab episcopo subdiaconi fuerint ordinati.

C. XXXII. De eodem, ut clerici comam non nutriant.

Item ex concilio Martini Papa, c. 41.

Non liceat cuiuslibet ministeria tangere, nisi subdiacono, aut acolytho in secretario vasa Dominica. Nec oportet clericis comam nutrire, & ministrare: sed attorto capite, patentibus auribus, & secundum i Aaron, talarem vestem induere, ut sint in habitu ornatu.

C. XXXIII. Qualiter sponsus & sponsa sint benedicendi.

Item ex concilio Carthagini, 4. c. 15.

Sponsus k & sponsa cum benedicendi sunt a sacerdote, a parentibus suis vel a paranympis offerantur, qui cum benedictionem acceperint, eadem nocte pro reverentia ipsius benedictionis in virginitate permanent.

a Poly. l. 3. tit. 9. Ansel. lib. 7. cap. 240. Burch. l. 3. cap. 215. Ivo part. 2. cap. 72. & part. 3. cap. 265. b Anselm. lib. 7. cap. 50. Ivo part. 3. cap. 105. c Anselm. lib. 7. cap. 88. d Anselm. lib. 7. cap. 83. Infra, de cons. dist. 4. cap. mulier. Burch. lib. 8. cap. 13. Ivo part. 7. cap. 101. & part. 8. c. 324. e Ibid. cap. 98. f Ferè idem supra eud. e non oportet subdiaconos. g Apud Mart. Bracaren. infra cap. graec. synod. cap. 41. & cap. 66. Ivo part. 6. c. 377. h Ibidem c. 66. Ivo part. 6. cap. 378. i Exod. 22. k Infra 30. quest. 5. cap. Sponsus. Burch. l. 9. cap. 5. Ivo part. 8. c. 143.

DISTINCTIO XXIII.

1 **Q**ualiter episcopus sit examinandus, & qualiter ipse simul cum reliquis infra ipsam constitutus sit ordinandus, breviter monstratum est. Nunc autem videndum est de sacerdotibus, & reliquis, an sine examinatione sint promovendi. De his ita scribit Paulus ad Timotheum: a [Manus nemini cito imposueris, & nihil sine prajudicio facias in alteram partem declinando.]

C. I. ¶ De eodem.

Ex decretis Sylvestri Papae in synodo Rom. c. 9.

Nullus b acolythorum vel subdiaconorum i rem consecratam a presbytero aliis porrigat (quia aliud minister, aliud assistens) nisi tantum supportet, quod ei sacerdos imposuerit suo ore benedictum.

1 ¶ Vel subdiaconorum] Verba haec non sunt in synodo Romana sub Sylvestro, sed habentur apud Burchardum, & Ivonem, & in iis Vaticanis Gratiani exemplaribus, in quibus est hoc capitulum. Nam in antiquioribus non est: sed post versiculum, declinando, sequitur continenter, Nullus ordinetur.

C. II. ¶ Ante probationem nullus ordinetur clericus.

Item ex concilio Carthagin. c. 22.

Nullus c ordinetur clericus nisi d probatus fuerit, vel episcoporum examine, vel populi testimonio.

C. III. ¶ Ad ministerium alicuius ecclesiae, clerici ejusdem promoveantur.

Item Gelasius Papa Caesario episcopo.

Presbyteri e, Diaconi, & universi Clerici Stomensis f civitatis peritioribus nobis suggessere porrecto, in ecclesia beati martyris Eleutherii episcopi (quae in supra dicta civitatis parochia i probatur esse constructa) presbyterum, qui constitutus fuerat, defecisse; atque in eius locum Iulianum diaconum ipsius ecclesiae pro celeberrime ipse loci quantum debere ordinari. Et ideo frater carissime, si de ejus vita, vel moribus nihil est, quod contra canonum veniat statuta, supra scriptum presbyterii honore decorabis, sciturus, cum visitatoris te nomine, non Cardinalis creasse Pontificis. Pariter etiam & Felicissimum diaconum in ejus ecclesiae ministerio, si conversatio ejus patitur, subrogabis, ut locus profectionis celeberrimus ad mysteriorum g consecrationem nec sacerdotem indigeat, nec ministrum.

1 ¶ Parochia] In omnibus antiquis codicibus tam impressis, quam manuscriptis sic legitur: cuius vocis loco in recentibus impressis erat positum parochia. sed visum est antiquam lectionem esse retinendam: praesertim cum dictio haec etiam graece aptissimam habeat etymologiam.

C. IX. ¶ Metropolitanorum, & episcoporum examine promoveantur Episcopi.

Item ex concilio Laodiceo. c. 12.

Episcopi b iudicio metropolitanorum, & eorum episcoporum, qui circum circa sunt, provehantur ad ecclesiasticam dignitatem, i videlicet, qui plurimo tempore probantur tam verbo fidei, quam rectae conversationis exemplo.

2 ps. Cum itaque sine examinatione nullus sit ordinandus; quemadmodum, & quo tempore, sacerdotum, & ceterorum infra positum examinatio debeat fieri, considerandum est.

a Epistola 1. c. 5. Paulo aliter in orig. b Burch. lib. 5. cap. 34. Ivo p. 2. c. 43. c Ansel. l. 7. c. 89. d non probatus vel.] orig. e Ansel. l. 7. c. 85. al. 89. 93. f Storicensis.] Ans. g al. ministeriorum. h Dist. 61. c. episcopum & 63. c. non licet. Burch. l. 1. c. 9. Ivo p. 5. c. 63. i al. potestatem.

C. V. ¶ Qui ordinandi sunt, feria quarta ad examinationem conveniant.

De his in concilio Nannetensi, c. 11. ita legitur.

Quando a episcopus ordinationes facere disponit, omnes, qui ad sacrum ministerium accedere volunt, feria quarta ante ipsam ordinationem evocandi sunt ad civitatem, una cum archipresbyteris, b qui eos representare debent: & tunc episcopus a latere suo eligere debet sacerdotem, & alios prudentes viros gnaros divinae legis, & exercitatos in ecclesiasticis functionibus; qui ordinandorum vitam, genus, patriam, aetatem, institutionem, locum, ubi educati sunt, si sint bene literati, si instructi in lege Domini, diligenter investigent; ante omnia, si fidei catholicam firmiter teneant, & verbis simplicibus asserere queant. Ipsi autem, quibus hoc committitur, cavere debent, ne aut favoris gratia, aut cupiditate muneris cupiditate illecti a vero deviant, ut indignum, & minus idoneum ad sacros gradus suscipiendos, episcopi manibus applicent. Quod si fecerint, & ille, qui indignè accessit, ab altari removebitur; & illi, qui donum sancti Spiritus vendere conati sunt, coram Deo jam condemnati, ecclesiastica dignitate carebunt. Igitur per tres continuos dies diligenter examinentur: & sic sabbato, qui probati inventi sunt, episcopo represententur.

Alias autem, sine clericorum videlicet concilio, & populi testimonio, nullum episcopum ordinare praesumat.

C. VI. ¶ Sine clericorum suorum concilio episcopus clericos non ordinet.

Unde in concilio Carthagin. 4. c. 22. legitur.

Episcopus sine concilio c clericorum suorum clericos non ordinet, ita ut civium convitiam, d & testimonium quarat.

3 ps. Quiritur, quid fieri debeat de his, qui sine examinatione proventi sunt.

C. VII. ¶ De iis, qui sine examinatione ordinantur, & postea peccata sua confitentur.

De his ita legitur in concilio Martini Papae.

Si quis e presbyter, aut diaconus sine aliqua examinatione ordinatus, aut certe, cum discuterentur criminosa peccata sua confessi i sunt, aut post ordinationem ab aliis detecti sunt, abiciantur ex clero. Similiter vero & de universo ordine clericorum fervetur: Nam hoc sibi, quod irreprehensibile est, sancta catholica defendit ecclesia.

1 ¶ Confessi sunt] In originali est, confessi non sunt, & post ordinationem, &c. Verum in concilio Nicano, c. 9. unde hoc capitulum videtur sumptum, habetur sine negatione, quemadmodum hic & infra dist. 11. c. si quis sine.

DISTINCTIO XXV.

1 **Q**uod nullus sine examinatione ordinandus sit, breviter demonstratum est. Quid autem ad episcopum, quid ad monachumque inferri pertineat, Hidorus Hispalensis episcopus in epistola ad Ludovicum f scribit, ita dicens.

¶ Integra haec epistola habetur in codice bibliotheca monasterii Dominicanorum.

C. I. ¶ Quod episcopi, & ceterorum sit officium in ecclesia.

Perlectis g sanctitatis tuae literis gavissus sum, quod optatam salutem tuam earum relatu cognovi. De his autem, qui in sequentibus insinuare eloqui tui ser-

e Burch. l. 2. c. 1. Ivo p. 6. cap. 21. Polyc. l. 2. tit. 29. b al. presbyteris. c al. consilio. d assensum, & convitiam.] orig. e Apud Martinum Bracarensem, cap. 24. Facit ad hoc c. epist. Zacharia ad Bonifacium episcopum, & 15. q. 6. Si quis presbyter.] Ansel. l. 3. c. 13. f al. Lanfredum. g Burch. l. 3. c. 50. Ivo p. 6. c. 20. Pam. l. 3. c. 41.

mo studuit, gratias ago Deo, quod sollicitudinem officii pastoralis impendis, qualiterque ecclesiastica officia ordinentur, perquiris: & licet omnia prudentia tua sint cognita; tamen, quia affectu fraterno me consulis, ex parte, qua valeo, expediam & de omnibus ecclesie gradibus, quid ad quemque pertineat, eloquar. ¶ Ad ostiarium namque pertinet claves ecclesie, ut claudat, & aperiat templum Dei, & omnia, quae sunt intus, extraque custodiat: fideles recipiat; excommunicatos, & infideles excipiat. *a* ¶ Ad exorcistam pertinet exorcismos memoriter retinere; manusque super energumenos, & catechumenos in exorcizando imponere. ¶ Ad acolythum pertinet preparatio luminarium in sacratio: ipse cereum portat: ipse suggesta *b* pro Eucharistia, calices subdiaconis preparat. ¶ Ad Psalmistam pertinet officium canendi, dicere benedictiones, & laudes, sacrificium, responsoria, & quicquid pertinet ad canendi peritiam. ¶ Ad lectorem pertinet lectiones pronuntiare, & ea quae prophetae vaticinarunt, populis predicare. ¶ Ad subdiaconum pertinet calicem, & patenam ad altare Christi deferre, & levitis tradere, eiusque ministrare; urceolum quoque, & aquam *d*, manile, & manutergium tenere; episcopoque, & presbytero, & levitis pro lavandis ante altare manibus aquam praeberere. ¶ Ad diaconum pertinet assistere sacerdotibus, & ministrare in omnibus, quae aguntur in sacramentis Christi; in baptismo: scilicet, in chrismate, & patena, & calice: oblationes quoque inferre, & disponere in altario: componere etiam mensam Domini, atque vestire, crucem ferre, & predicare Evangelium, & Apostolum. Nam sicut lectoribus vetus testamentum, ita diaconis novum predicare praecipuum est: ad ipsum quoque pertinet officium precum, & recitatio nominum: ipse praemonet aures haberi ad Deum: ipse hortatur clamare: ipse donat pacem, & ipse annuntiat. Ad presbyterum pertinet sacramentum *e* corporis & sanguinis Domini in altario Dei conficere, orationes dicere, & benedicere dona Dei. ¶ Ad Episcopum pertinet basilicam consecratio, unctio altaris, & confectio chrismatis. Ipse praedicta officia, & ordines ecclesiasticos distribuit: ipse sacras virgines benedicit: & dum processit unusquisque in singulis, ipse tamen est praordinator in cunctis. ¶ Hi sunt ordines, & ministeria clericorum, quae tamen auctoritate Pontificali in archidiaconi cura, & primicerii, ac thesauri sollicitudine dividuntur. ¶ Archidiaconus enim imperat subdiaconis, & levitis: ad quem ista ministeria pertinent, ordinatio vestendi altaris a levitis, cura incensi, & sacrificii necessaria sollicitudo; quis levitarum Epistolam, & Evangelium legat, quis preces dicat seu responsoria *f* in dominicis diebus aut solennitatibus *g* decantet. Sollicitudo quoque parochiarum *h* & ordinatio, & iurgia ad eas pertinet curam: pro reparandis dioecesanis basilicis ipse suggerit sacerdoti: ipse inquirat parochias *i* cum iussione Episcopi, & ornamenta, vel res basilicarum parochiarum; *k* gesta libertatum *l* ecclesiasticarum Episcopo idem refert; collectam pecuniam de communione ipse accipit, & Episcopo defert, & clericis proprias partes idem distribuit. ¶ Ab Archidiacono nuntiantur Episcopo excessus diaconorum: ipse denuntiat sacerdoti in sacratio jejuniarum dies, atque solennitatem, & ab ipso publice in ecclesia praedicatur *m*: quando vero Archidiaconus absens est, vicem ejus Diaconus sequens adimplet. ¶ Archipresbyter *n* vero se esse sub Archidiacono ejusque praepositus, sicut Episcopi sui, sciat obedire:

& (quod specialiter ad ejus ministerium pertinet) supra omnes presbyteros in ordine positos curam agere, & assidue in ecclesia stare; & quando episcopi sua absentia contigerit, ipse vice ejus Missarum solennia celebret, & collectas dicat, vel cui ipse injunxerit. ¶ Ad primicerium pertinent acolythi, exorcista, psalmista, atque lectores: signum quoque dandum pro officio clericorum, pro vita honestate, & officii meditandi, & peragendi sollicitudo, lectiones, benedictiones, psalmum, laudes, offertorium, & responsoria quis clericorum dicere debeat. Ordo quoque, & modus psallendi *a* in choro pro solennitate temporum; ordinatio quoque pro luminaribus deportandis. Si quid etiam necessarium est pro reparatione basilicarum, quae sunt in urbe, ipse denuntiat sacerdoti: epistolas episcopi pro diebus jejuniarum parochianis *b* per ostiarios ipse dirigat: clericos *c*, quos delinquere cognoscit, ipse distringat; quos vero emendare non valet, eorum excessus ad agnitionem Episcopi deferat: basilicanos *e* ipse constituat, & matriculam *d* ipse disponat. Quando autem primicerius absens est: ea, quae praedicta sunt, ipse exquirat, qui ei aut lege *e* proximus est, aut eruditione. *6* ¶ Ad thesaurarium pertinet basilicarum, & ostiarii ordinatio *f*, incensi preparatio, cura chrismatis conficiendi, cura baptisterii ordinandi, preparatio luminarium in sacratio, & in sacrificiis *g*.

1 ¶ Clamare] In epistola B. Isidori, & apud Ivoem legitur: ipse hortatur orare, ipse clamat, & pacem ipse annuntiat.

2 ¶ Parochiarum] In epistola legitur, parochianorum, quemadmodum & paulo inferius: & vox ista frequens est in antiquis exemplaribus conciliorum Toletanorum.

3 ¶ Praedicator] Sic emendatum est ex manuscriptis. Grat. & originali. Antea legebatur, praedictantur.

4 ¶ Archipresbyter] Hinc usque ad vers. Ad primicerium, non sunt ipsa in epistola Isidori, neque in Pamormia, neque apud Burch. & extra cap. 1. de offic. archipresbyt. citatur ex concilio Toletano.

5 ¶ Clericos] In primo Vaticano est, clericos urbis, & post verbum, deferat, additur, ceteri enim, qui sunt extra urbem, ad Archidiaconi curam pertinent, quemadmodum & in nonnullis aliis exemplaribus.

6 ¶ Eruditione] In originali est, eruditione his explendis certus.

2. ps. Ex hac epistola liquet, quid cuiusque officii sit. Est etiam alia distinctio Episcoporum, presbyterorum, diaconorum, quae fecit Clemens in epistola sua tertia, ita dicens.

C. II. ¶ Quid ab Episcopis, quid a presbyteris, quid a diaconis audire oportet.

Avdire h episcopū attentius oportet, & ab ipso suscipere doctrinam fidei: monita autem vitae a presbyteris inquirere, a diaconis vero ordinem disciplinae.

Sacerdos quoque utrumque humerum oratio ambit: diaconus vero sinistram tantum, ut ad ministerium expeditius discurrat.

C. III. ¶ Quare levita unum tantum humerum oratio ambit.

Unde in concilio Toletano 4. c. 39.

VNum *i* orarium oportet levitam gestare in sinistro humero, propter quod orat, id est, praedicat: dexteram autem partem oportet habere liberam, ut expeditius ad ministerium sacerdotale discurrat.

3. ps. Nunc autem per singulos gradus ordine recurrentes, qui ex quibus ordinibus in quem gradum conscen-

a al. excipiat. *b* al. vasa suggesta. *c* laudis sacrificium.] orig. *d* aquam manile.] orig. *e* al. sacrificium. *f* al. responsorium. *g* Solennitatum.] orig. Pam. Solennitatem.] Burch. & Ivo. *h* Parochianorum.] orig. *i* Parochiam. *k* Parochianorum.] orig. *l* al. & libertatum.

a al. canendi. *b* al. parochianis. *c* basilicarios. *d* al. matriculas.] orig. & manuscr. *e* loco.] orig. *f* reparatio.] orig. *g* preparatio sacrificii.] orig. *h* Anf. l. 7. c. 76. al. *i* Anf. l. 7. c. 30. al. 36.

dere possint, qui post lapsum valeant reparari, vel qui non, quibus culpi a proprio gradu mercantur deici, quo accusante, quibus testificantibus possint convinci, cuius sententia sunt absolvendi, vel condemnandi, breviter consideremus. ¶ Ac primum a pontificali gradu incipientes, qualem oporteat eum esse, qui in Episcopum est ordinandus, diligenter investigemus. Apostoli regulam secuti, quam in huiusmodi re Timotheo, & Tito scribit, dicens [Oportet a Episcopum irreprehensibilem esse.] id est, non obnoxium reprehensionis. Hoc ad Timotheum. Ad Titum e autem [Oportet Episcopum sine crimine esse] quod (ut Hieronymus scribit ad Occatum d) idem est. Nominem autem criminis quodlibet peccatum intelligitur: unde in eadem epistola Hieronymus dicit [Res i contra naturam pene est, ut sine peccato aliquis sit: sed talis eligatur, cuius comparatione ceteri gress dicantur.] In epistola vero ad Titum, crimen vocatur e criminale peccatum, vel criminalis infamia: unde ibi 2 legitur [Crimen est querela, id est, peccatum accusationis, & damnatione dignum.] Quod autem sine criminatione iubetur esse, qui in Episcopum eligitur, non ante baptismum, sed post baptismum intelligendum est: ut a tempore videlicet baptismi nullius criminis conscientia mentem eius remordeat. 3 ¶ Crimini autem appellatio aliis late patet, complectens omne peccatum, quod ex deliberatione procedit. Unde Beda 4 super epistolam Iacobi 1. [Peccata, que ex ignorantia, vel infirmitate humana committuntur, dicit, & precipit alterum confiteri, quia facile dimittuntur: quacunq; vero sunt ex deliberatione, non nisi per penitentiam.] Hinc etiam Augustinus ait. [Nullum peccatum s est adeo veniale, quod non fiat criminale, dum placet.] ¶ Aliis autem ea demum significat, que semel commissa ad damnationem sufficiunt. Multa enim ex deliberatione procedunt: qua nisi sapius iterata, & in consuetudinem fuerint deducta, quamvis graviter post mortem, non tamen aternaliter perdunt: quia etsi quadam ratione crimina appellentur, tamen mortifera, & capitalia non sunt. Unde Augustinus in homilia g de igne purgatorio, exponens verba Apostoli [Si quis super hoc fundamentum edificaverit ligna, fenum, & stipulam, &c.] [Multi sunt, qui lectionem istam male intelligentes, falsa securitate decipiuntur: dum credunt, quod si supra h fundamentum Christi capitula crimina edificent, peccata ipsa per ignem transitorio possint purgari, & ipsi postea ad vitam perpetuam pervenire. Intellectus iste, fratres carissimi, corrigendus est: quia ipsi se seducunt, qui taliter sibi blandiuntur. Illo enim transitorio igne, de quo dicit Apostolus i. [Ipsi k autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem] non capitalia sed minuta peccata purgantur: de quibus, etsi non omnia, vel aliqua commemoranda sunt, ne aliquis se inaniter excusare conetur, & dicat se nescire, que sunt minuta peccata, vel qua crimina capitalia. Et quoniam Apostolus capitalia plura commemoraverit, nos tamen, ne desperationem facere videamur, breviter dicimus, que sunt illa: sacrilegium, homicidium, adulterium, fornicatio, falsum testimonium, furtum, rapina, superbia, invidia, avaritia: & si longo tempore teneatur, iracundia, & ebrietas, si assidua sit, in eorum numerum computantur. Quicumque enim aliquid m de istis peccatis in se dominari cognoverit, nisi digne se emendaverit, & si habuerit spatium, longo tempore penitentiam egerit, & largas elemosinas erogaverit, & a peccatis ipsis abstinerit, illo transitorio igne, de quo ait Apostolus, purgari non poterit: sed aterna illum flamma sine ullo remedio cruciabit. Quae autem sint minuta peccata,

a 1. Timoth. 3. b Ex glossa interlineari ad eum locum. c cap. 1. d Epist. 83. & infra ea c. primum. e & in gloss. ordinaria, ad locum epist. ad Timotheum. In g. interlineari, infra dist. 81. c. Apostolus 1. ead. c. 1. f Iacob. ult. g Sermone 41. de sanctis, sive 4. de animab. defunctorum. h 1. Cor. 3. i Ibid. k Hic omittuntur aliquot B. August. verba. l vox ista abest ab orig. m aliqua.] orig.

licet omnibus nota sint, tamen quia longum est, ut omnia recitentur, opus est, ut ex eis vel aliqua nominemus. Quoties aliquis in cibo, aut potu plus accipit, quam necesse sit, ad minuta peccata noverit pertinere: quoties plus loquitur, quam oportet, aut plus tacet, quam expedit: quoties pauperes importune petentes exasperat: quoties cum sit sanus corpore, aliis ieiunantibus prandere voluerit, aut somna deditus tardius ad ecclesiam surgit: quoties, excepto desiderio filiorum, uxorem suam cognoverit: quoties in carcere clausus, aut in vincula positus tardius requisierit: quoties infirmos tardius visitaverit: si discordia ad concordiam revocare neglexerit: si plus aut proximam, aut uxorem, aut filium, aut servum exasperaverit, quam oportet, si amplius fuerit blandus, quam expedit: si cuiusque majori persona, aut ex voluntate, aut ex necessitate adulari voluerit: si pauperibus esurientibus, mirum a deliciis, vel sumptuosa convivia sibi preparaverit: si se in ecclesia, aut extra ecclesiam fabulis otiosus (de quibus in die iudicii ratio reddenda est) occupaverit: si dum incaute iuravit, & cum hoc per aliquam necessitatem implere non poterimus, utq; perjuratum, & cum omni facilitate, vel temeritate maledicimus, cum scriptum b sit. Neque maledici regnum Dei possidebunt.]

1 ¶ Res contra] Sic ferè in glossa ordinaria ad vocem illam: reprehensibilem; & est opinio quadam verborum B. Hieronymi in epistola ad Occatum, explanantis locum Apostoli ad Timotheum, & Titum.

2 ¶ Unde ibi] Id est, non apud B. Paulum, sed in glossa ordinaria, ad locum B. Pauli. Sumpta autem sententia est ex B. Augustino extrahatur 41. ad c. 8. Iohannis: eusq; verba habentur & apud Bedam ad eundem B. Pauli locum, & infra dist. 81. c. Apostolus, primo.

3 ¶ Remordeat] Sequetur in vulgatis: unde Hieronymus scribit in eadem epistola ad Titum: quae verba sunt indulta, quoniam in nullo manuscripto sunt inventa: habentur autem infra ead. ante cap. primum.

4 ¶ Unde Beda] In commentariis ipsius ad c. 1. epistola Iacobi, ad illa verba: confitemini alterutrum, sic legitur: In hac autem sententia, illa debet esse discretio, ut quotidiana leviaque peccata alterutrum coequalibus confitentur, eorumque quotidiana credamus oratione salvari: porro gravioris leprae immunditiam iuxta legem sacerdoti pandamus, atque ad ejus arbitrium, qualiter, & quanto tempore iusserit, purificate curemus.

5 ¶ Nullum peccatum] In glossa ordinaria in cap. 11. 1. Corinth. ad ea verba: reus erit corporis & sanguinis Domini, citatur haec sententia ex B. August. homilia. 24. in Iohannem, in hac verba, Nullum peccatum veniale est, dum placet, quantumcumque parvum: sicut mortale, si verè displicet, nullum iudicatur.

C. IV. ¶ Quae sunt venialia peccata, quae possunt hanc vitam purgantur.

Item Gregorius Dialog. lib. 4. c. 39.

¶ Valis hinc quique egreditur, talis in iudicio praesentatur: sed tamen de quibusdam levibus culpis esse ante iudicium purgatorius ignis credendus est, pro eo, quod veritas dicit. c [Quia si quis in Spiritum sanctum blasphemiam dixerit, neque in hoc saeculo remittetur ei, neque in futuro.] In hac sententia datur intelligi, quasdam culpas in hoc saeculo, quasdam vero in futuro posse laxari. Quod enim de uno negatur, consequens intellectus patet, quia de quibusdam conceditur. Sed tamen, ut praedixi, hoc de parvis, minimisque peccatis fieri posse credendum est, sicut est assiduus otiosus sermo, immoderatus risus, vel peccatum curae familiaris, quae vix sine culpa vel ab ipsis agitur, qui culpam qualiter declinare debeant, sciunt, aut in non gravibus rebus error

a Cibum non dederit, aut nimium, orig. b 1. Cor. 6. c Matth. 12.

ignorantia, quæ cuncta etiam post mortem gravant, si adhuc in hac vita positus minimè fuerint relaxata.

C. V. ¶ De eodem. PALEA.

[Item Augustinus in libro de vera & falsa penitentia, c. 18.]

Quia in aliud sæculum distulit fructum conversionis, prius purgabitur igne purgationis. Hic autem ignis, etsi æternus non sit, miro tamen modo gravis est. Excellit enim omnem poenam, quam unquam aliquis passus est in hac vita, vel pati potest.

¶ Vel pati potest] Hac verba non sunt in originali, neg. infra de pen. dist. 7. c. ult. §. si. ubi hoc edem recitatur. Alias autem ea tantum delicta significat, quorum est perpetua infamia.

C. VI. ¶ A die baptismi sine crimine debet inveniri, qui in Episcopum est ordinandus.

Unde Hieronymus b scribit in eadem epistola ad Titum, cap. 1.

Primum itaque sine crimine jubetur esse Episcopus, quod puto alio verbo ad Timotheum, irreprehensibilem nominatum, non quod eo tantum tempore, quo ordinandum est, sine ullo sit crimine, & prateritas maculas nova conversatione diluerit: sed quod ex eo tempore, quo in Christum renatus est, nulla peccati conscientia remordeatur. Quomodo enim potest præfex ecclesie auferre malum de medio ejus, qui in delicto simili corruerit? aut qua libertate corripere peccantem potest, cum tacitus sibi ipse respondeat, eadem admisisse, quæ corripit.

Ecce, qui ordinandus est in Episcopum, non solum tempore sua ordinationis, sed etiam omni tempore post baptismum à crimine immunis esse debet.

DISTINCTIO XXVI.

¶ Sequitur in utraq. epistola [unius e uxoris virum] post baptismum videlicet non ante baptismum.

C. I. ¶ Post baptismum debet esse monogamus, qui in Episcopum est ordinandus.

Unde Hieronymus i scribit ad Oceanum, epist. 13.

Vnius uxoris virum, id est, monogamum post baptismum. Si enim & ante conjugem habuit, quæ objecerit, non ei imputatur, cui prorsus novo homini f nec stupra, nec alia, quæ ante fuerunt, jam obsunt.

¶ Hieronymus] Sententia quidem hujus, & sequentis capituli sunt Patrum, qui citantur, id est, Hieronymi, & Augustini: verba tamen ipsa potius videntur sumpta ex collectaneis Bedæ, & ex glossa ordinaria, hujus quidem capituli in primam ad Timoth. c. 3. sequentis vero in epistolam ad Titum, cap. 1.

C. II. ¶ Qui ante baptismum habuerit uxorem, & post baptismum aliam, ordinandus non est.

Augustinus verò contra restatur, scribens g in epistola ad Titum.

Acutius b intelligunt, qui nec eum, qui catechumenus, vel paganus habuit alteram, ordinandum censuerunt: quia de sacramento agitur, non de peccato. Nam in baptismum peccata omnia dimituntur: & qui dixit [Si i nupsit virgo, non peccat] satis declaravit nuptias non esse peccatum. Propter sanctitatem autem sacramenti, sicut femina, si catechumena vitata est, non potest post baptismum inter Dei virgines conse-

crari: ita non absurde vitum esse bigamum non peccasse, sed normam sacramenti amisisse, non ad vitæ meritum, sed ad ordinationis ecclesiasticæ signaculum necessarium. Et sicut plures antiquorum patrum uxores, significaverunt futuras ex omnibus gentibus ecclesias, uni verò subditas, id est, Christo: ita nollet antistes, id est, Episcopus unius uxoris vir significat ex omnibus gentibus unitatem uni viro Christo subditam.

2. pars. ¶ Itaque sicut duobus dominis servire a sic ab uno Deo apostatate, & in alterius superstitionem ire, non licet.

¶ De peccato] Sequatur, propter sanctitatem sacramenti, sicut si femina, &c. Restitutus est totus hic locus ex glossa ordinaria. Nam apud B. Augustinum, & reliquos collectores copiosior etiam est.

C. III. ¶ Bigamus i probatur, qui ante baptismum habuerit uxorem, & post baptismum alteram.

Item Innocentius Russo, & Eusebio, & ceteris Episcopis Macedon. epistol. 22. c. 2.

Deinde b ponitur, non dici oportere bigamum eam, qui catechumenus habuerit, atque amiserit uxorem, si post baptismum fuerit aliam fortitus, eamque primam videri, quæ novo homini copulata sit; quia illud conjugium per e baptismi sacramentum cum cæteris criminibus sit ablutum. d Quòd cum de una utique dicitur, certè, si tres habuerit in vetere positus homine uxores, 2 erit ei, quæ post baptismum quarta est; sic interpretantibus prima, & virginis æque nomen accipiet, quæ quarto ducta est loco. Quis (oro) istud non videat contra Apostoli esse præceptum, qui ait, unius uxoris virum oportere e fieri sacerdotem? Sed objicitur, quòd in baptismum totum, quiddid in vetere homine gestum est, sit solum. Dicite mihi (cum pace vestra loquor) crimina tantum dimituntur in baptismum, an & illa, quæ secundum Domini f præcepta, ac Dei instituta complentur? Uxorem ducere crimen est, an non est crimen? Si crimen est, ergo (præfata venia dixerim) erit auctor in culpa: qui, ut crimina committerentur, in g paradiso præcepit: 3 cum ipse eos benedixit. Si vero non est crimen, quia quod Deus instituit, h nefas sit crimen appellari, & Salomon i addidit, [Etenim à Deo preparatur viro uxor,] quomodo creditur inter crimina esse dimissum, quod auctore Deo legitur consummatum? Quid de talium filii percensetur? Numquid non erunt admittendi in hereditatis consortio, & quia ex ea suscepti sunt quæ ante baptismum fuit uxor, eruntque; appellandi vel naturales, vel spurii: quia non est legitimum matrimonium, nisi illud (ut vobis videtur) quod post baptismum assumitur? Ipse Dominus, cum interrogaretur à Iudæis si liceret dimittere uxorem, atque exponeret fieri non debere, addidit l [Quod ergo Deus junxit, homo non separet.] At ne de his loentur esse credatur, qui 4 post baptismum sortiuntur; meminere hoc & à Iudæis interrogatum, & Iudæis esse responsum. ¶ Quæro, & sollicitus quæro, si una eademque sit uxor ejus, qui ante catechumenus, postea fit fidelis, filiosque ex ea, cum esset catechumenus, susceperit; ac postea alios, cum fidelis: utrum sint appellandi fratres, an non habeant postea defuncto patre, eriscunda hereditatis consortium, quibus filiorum nomen regeneratio spiritualis creditur abstulisse? Quod cum ita sentire, atque judicare absurdum est, quæ (malum) ratio est, hoc defendi, & vacua magis opinione jactari, quam aliqua auctoritate roborari? cum

a Infra de penit. dist. 7. cap. ult. §. fin. b In commentariis ad cap. 1. c. 1. orig. d 1. Cor. 5. e 1. Timoth. 3. & Tit. 1. Bedæ, & Glord. 1. Tim. 3. ad hæc verba 1. f Gl. non habet. g In gloss. ordinaria in cap. 1. epistolæ ad Titum: sumpta tamen sententia ex B. August. in lib. de bono conjugali. cap. 18. h 28. q. 3. c. acutus, Ivo p. 1. cap. 294. Pann. l. 6. c. 66. Anst. g. c. 59. Polyc. l. 2. tit. 31. i 1. Cor. 7.

a Matth. 6. b Boic. l. 4. c. 98. Ivo p. 1. cap. 292. & pag. 5. c. 303. Polyc. l. 6. tit. 4. c. post. orig. d al. ablatum. e 1. Tim. 3. ad Tit. cap. 1. f legus. orig. g Gen. 1. h junxit. orig. i Prov. 19. 28. quæst. 1. Nunquid. k al. consortium. l Matth. 19.

non possit inter peccata deputari, quod lex præcepit & Deus injunxit? Nunquid si quis catechumenus virtutibus studerit, humilitatem secutus fuerit, patientiam tenuerit, eleemosynas fecerit, morti destinatos qualibet ratione eripuerit, adulteria exhorruerit, castitatem tenuerit: quæro si hæc, cum fuerit factus fidelis, amittit; quia per baptismum, totum, quod vetus homo gesserat, putatur auferri? Aspiciamus gentilem hominem Cornelium a orationibus, atque eleemosynis vacantem, angelum audientem per revelationem, ipsumque Petrum videntem, nunquid per baptismum hæc illi ablata sunt, propter quæ ei baptismus videretur esse concessus? Si ita creditur, mihi credite, non modicum erratur: quia quidquid bene gestum fuerit, & secundum præcepta legalia custoditum, non potest facientibus deperire. Nuptiarum ergo copula, quia Dei mandato perficitur, non potest dici peccatum: & quod peccatum non est, solvi inter peccata, credi omnino non debet: eritque integrum æstimare, aboleri non posse prioris nomen uxoris, cum non dimissum sit pro peccato, quod b. ex Dei sit voluntate completum.

1. ¶ Bigamus.] Rubrica huius capituli, & sequentis, quæ in codicibus impressis erant transpositæ, in suum locum ex aliquo manuscriptorum sunt restituta.

2. ¶ Homine uxores.] Sic in omnibus manuscriptis, & apud Burchardum, & Ivonem par. 1. cap. 292. quæ in originali, & apud eundem Ivonem par. 8. cap. 303. paulo aliter, & obscurius legatur.

3. ¶ Præcepit.] In orig. & apud ceteros collecti, legitur: in paratidō cum ipse eos iungeret, benedixit.

4. ¶ Qui post baptismum.] Apud Burchardum, & Ivonem in prima parte legitur: quæ post baptismum fortiuntur. Sed in originali, & apud Ivonem par. 8. & in Pannormia, & infra 28. q. 1. c. nunquid, hoc modo: qui post baptismum uxores fortiuntur. Verum ob glossam nihil est mutatum.

5. ¶ Ipsumque Petrum.] Apud Innocentium in codice canonum, & Burchardum est: atque eleemosynis revelationem, Petrumque ipsum vidisse. Apud ipsum Innocentium in terminis conciliorum; per revelationem angelum, Petrumque ipsum vidisse. Apud Ivonem: Petrum ipsum revelatione vidisse.

C. IV. ¶ In baptisate culpa dimittitur, non lex conjugii aboletur.

Item Ambrosius lib. 1. de officiis, c. ult.

Vna e tantum, nec repetita nobis copula permittitur, & in ipso conjugio lex est, non iterare conjugium, nec secundæ conjugii sortiri conjunctionem. Quod plerisque mirum videtur, cur etiam ante baptismum iterata conjugia electioni muneris, & prærogativa ordinationis impedimenta generent; cum etiam delicta obesse non soleant, si lavaci remissa fuerint sacramenta. Sed intelligere debemus, quia in baptismo culpa dimitti potest, lex aboleri non potest. In conjugio non culpa; sed lex est. Quod culpæ est igitur, in baptismo relaxatur: quod legis est, in conjugio non solvitur. Quomodo autem potest hortator esse viduitatis, qui ipse conjugia frequentaverit?

1. ¶ Iterata.] Apud B. Ambrosium locus hic varie legitur. Nam in antiquis impressionibus habetur, iterato conjugio. In recentioribus vero iterati conjugii. Item, in Pannormia, & apud Ivonem. In his tamen quæ sequuntur, concordat, sic legendo, ad electionem muneris, & prærogativam ordinationis impedimenta generentur.

Ioannes etiam Baptista, dum Herodem ab incestu prohiberet, dicens: [Non d. licet tibi habere uxorem fratris tui;] evidenter ostendit inter infideles conjugia esse. Unde datur intelligi, quod bigami dicuntur, non solum, qui post baptismum conjugia frequentant, sed etiam qui ante

a. Ad. 10. b. ab. quia. c. Ivo p. 8. c. 291. Pann. lib. 6. c. 64. d. Math. 17.

baptismum unam, & post baptismum alteram habuisse probantur. Bigamus vero in sacerdotem ordinari non debet: non quia deliquerit secundam accipiendo uxorem: sed quia prærogativa exutus est sacerdotis.

C. V. ¶ Non peccat bigamus, sed prærogativa sacerdotis exuitur.

Unde Ambrosius ad Vercellenses, lib. 10. epist. 82. ait.

¶ Vi a sine crimine est unius uxoris vir, tenetur b ad legem sacerdotii suscipiendi. Qui autem iteraverit conjugium, culpam quidem non habet coinquinati, sed prærogativa exuitur sacerdotis.

DISTINCTIO XXVII.

¶ Quid autem unius uxoris vir Episcopus esse iubetur, queritur, an de tempore ordinationis hoc sit accipiendum, ut tempore sue administrationis, ejus possit copula fungi, quam unicam, & virginem sita desponsavit.

C. I. ¶ Non ordinetur Diaconus, nisi castitatem fuerit professus.

Hoc Martinus c. Papa prohibet dicens.

Diaconus qui eligitur, si contestatus fuerit pro accipiendo matrimonio, & dixerit non posse in castitate permanere, hic non ordinetur. Quod si in ordinatione tacuerit, & ordinatus fuerit, & postea matrimonium desideraverit, alienus sit à ministerio, & vacet à clero.

Hæc auctoritate datur intelligi, quod illi, qui uxores habent, vel accipere volunt, nec Diaconi, nec sacerdotes fieri possunt, nisi continentiam professentur. ¶ Si vero Diaconus à ministerio cessare voluerit, & contracto matrimonio licite potest uti. Nam etsi in ordinatione sua castitatis votum obtulerit; tamen tanta est vis in sacramento conjugii, quod nec ex violatione voti potest dissolvi ipsum conjugium.

C. II. ¶ Nubentes post votum non sunt ad invicem separandi.

Unde Augustinus. 1. in libro de bono viduitatis ad Iulianam viduam, cap. 10.

¶ Vidam d. nubentes post votum asserunt adulteros esse. Ego autem dico, quod graviter peccent, qui tales dividunt.

1. ¶ Augustinus.] Verba propria huius capituli non sua inventa apud B. Augustinum. Sententia tamen habetur in libello de bono viduitatis. Omnino autem intelligendum hoc est de voto simplici, ut Gratianus in fine huius distinctiōis exponit.

C. III. ¶ De eodem.

Item Theodoros in penitentiāli.

¶ Si e vir simplex i votum virginitatis habens adiungitur uxori, postea non dimittat uxorem, sed tribus annis poenitet.

1. ¶ Simplex.] Absert vox ista ab omnibus manuscriptis, & infra 27. q. 1. cap. si quis votum, etiam ab impressis. In aliquot tamen perventus, est glossa interlineari.

C. IV. ¶ Damnabile est votibus virginitatem, velle nubere.

Hieronymus 1. verò contra scribit.

Votibus f. virginitatem, non solum nubere, sed etiam velle damnabile est.

1. ¶ Hieronymus.] Gratianus hic, & infra 17. q. 1. c. 20. votibus. & Magister sententiarum hoc tribuit Hieronymo, apud quem non est inventum. In glossa ordinaria 1. Item, cap. 5. ad ea verba; habentes damnationem, refertur ex B. Augustino, cujus propria verba habentur infra in c. nuptiarum 27. q. 1. post principium.

a. Ivo p. 8. c. 290. Pann. lib. 6. c. 63. b. alteneatur. c. Apud Martinum Bivarrensem, c. 39. Dist. 28. diaconi. Ivo p. 6. c. 376. Pann. lib. 6. c. 97. d. Infra 27. q. 1. cap. nuptiarum 5. proinde. e. Ibid. c. si quis votum. Infra 17. q. 1. c. votibus. Sens. 7. dist. 28. f. Ivo p. 7. c. 274. Pann. lib. 6. c. 122.

C. V.

C. V. *¶* *¶* *Dammationem habebit, si nupserit, qua virginitatem voruit.*

Idem contra Iovinianum, lib. 1.

SI nupserit virgo, non peccat *b*, non illa virgo, quae semet e Dei cultui dedicavit. Harum enim si qua nupserit, habebit damnationem; quia d primam fidem irritam fecit.

C. VI. *¶* *¶* *Qua sanctimonialem se esse finxerat, nubere non valet.*

Item Nicolaus Papa ad Albinum, e Viennen. ecclesia archiepiscopum.

QUOD interrogasti de foemina, quae post obitum mariti sui sacrum velamen super caput suum imposuit, & sinxit se sub eodem velamine sanctimonialem esse, postea vero ad nuptias rediit: bonum mihi videtur, quia per hypocrisim ecclesiasticam regulam conturbare voluit, & non legitime in voto suo permansit, ut poenitentiam agat de illusionem nefanda, & revertatur ad id, quod spondidit, & in sacro ministerio f permaneat, quod inchoavit.

C. VII. PALEA.

NAM g si confenserimus, quod omnia sacramenta ecclesiastica quisque, prout vult, fingat, & non vere faciat, omnis ordo ecclesiasticus turbabitur; nec catholicae fidei iura consistunt, nec canones sacri ritè observantur. Quid enim profuit Simoni b Mago baptismum sacrum fidei suscipere, & in Christianitate permansurum se finxisse, cum per Apostolum fraude ejus detecta, quod sibi futurum esset, pronuntiatum fuit? Ait enim. [Pecunia tua tecum sit in perditionem: cor enim tuum non est rectum coram Deo. Poenitentiam itaque age ab hac nequitia tua, & roga Deum, si forte remittatur tibi haec cogitatio cordis tui, in felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse.] Ideo tales, nisi resipiscant, spirituali gladio percutere censemus. Non enim fas est Spiritui Sancto mentiri, sicut Ananias, & Saphira meriti sunt, & statim perierunt.

¶ *¶* *Caput hoc in multis Gratiani codicibus (in quibus habetur sine nomine Paleae,) est conjunctum superiori, quemadmodum & apud Burchardum, & Ivonem. In Panormia autem est sejunctum.*

C. VIII. *¶* *¶* *In sacri ordinibus constituti non ducant uxores, & si duxerint, separantur.*

Item Calixtus Papa II.

PRESBYTERIS, i diaconis, subdiaconis, & monachis concubinas habere, seu matrimonia contrahere penitus interdiximus: contracta quoque matrimonia ab hujusmodi personis disjungi, & personas ad poenitentiam redigi debere, juxta sacrorum canonum definitiones judicamus.

¶ *¶* *[Presbyteris] Hic canon inventus est in cod. Varic. Biblioth. in fragmento cujusdam concilii ab Urbano secundo habiti, e. 2. ex eodem vero concilio sunt canones, Alienationes. 12. q. 2. & Paternarum. 24. q. 3.*

¶ *¶* *Hic distinguendum est, quod vorventium alii sunt simpliciter vorventes, de quibus Augustinus, & Theodorus locuti sunt: alii sunt, quibus post votum, benedictio accedit consecrationis, vel propositum religionis, de quibus Hieronymus, & Nicolaus, & Calixtus scripserunt.*

C. IX. *¶* *¶* *Incesta sunt virgines, quae post consecrationem nubunt.*

Unde idem Hieronymus contra eundem Iovinianum libro primo scribens, ait.

VIRGINES, quae post consecrationem nupserunt, non tam adulterae sunt, quam incestae.

a 1. Corinth. 7. b peccavit. c al. qua semel. d 1. Tim. 5. e Valde variant haec nomina in exemplaribus, & Burch. & Ivone. Burch. l. 8. c. 47. Ivo p. 7. c. 65. 152. Pann. l. 3. c. 205. f al. ministerio inchoavit. g Burch. & Ivo ibid. Pann. l. 3. c. 206. h Act. 8. i Act. 2.

DISTINCTIO XXVIII.

ECCE ostensum est, quod volentes vivere continentiam, nec ad subdiaconatum, nec ad superiores possumus gradus conscendere. Unde ad subdiaconatum accedentes, non sine voto castitatis subeuntur admitti, auctoritate B. Gregorii, qui scribens Petro subdiacono lib. 1. epistola 42. in fine ait.

C. I. *¶* *¶* *Non fiat subdiaconus, qui se castè victurum non promiserit.*

NULLUM a facere subdiaconum praesumant Episcopi, nisi qui se victurum castè promiserit, & nonnullis interjectis: Quia nullus ad ministerium altaris accedere debet, nisi cujus castitas ante susceptum ministerium fuerit approbata.

C. II. *¶* *¶* *Subdiaconus, & supra constituti, incontinentes, uxorem, aut concubinam ducentes, ecclesiastico beneficio, & officio careant.*

Item Innocentius secundus in concilio Rom. c. 5.

DECERNIMUS b, ut ii, qui in ordine subdiaconatus e & supra, uxores duxerint, aut concubinas habuerint, officio, atque ecclesiastico beneficio careant. Cum enim ipsi templum, vasa Domini, & sacrarium Spiritus sancti debeant esse, & dici, indignum est eos cubilibus, & immunditiis deservire.

C. III. *¶* *¶* *Castè se victuros promittant in Diaconis, vel Presbyteris ordinandi.*

Item ex concilio Toletano 4. c. 26.

QUANDO d presbyteri, aut diaconi per parochias constituuntur; oportet eos primum professionem Episcopo suo facere, ut castè, & purè e vivant sub Dei timore, ut dum eos talis professio obligaverit, vitae sanctae disciplinam f retineant.

C. IV. *¶* *¶* *Qui longam corporis sui continentiam non habet, in Episcopum eligi non debet.*

Item Gregorius clero, & nobilibus civibus Neapolitanis, lib. 8. epist. 40.

PRIUSquam g ad nos scripta vestra discurrerent, ps Ioannem diaconum, qui ab altera parte electus est, parvulam habere filiam, ex quorundam relatione cognovimus. Unde, si rationem voluissent attendere, nec alii cum eligere, nec ipse debuerat consentire. Nam qua praesumptione ad episcopatum audeat accedere, qui adhuc longam corporis sui continentiam filiola i teste convincitur non habere?

¶ *¶* *[Filiola] Sic emendatum est ex originali, Anselmo, & Polycarpo, cum antea legeretur, filia. Superius etiam dixerat, parvulam filiam, quibus vocibus recens incontinentia manifestè exprimitur.*

C. V. *¶* *¶* *Ad subdiaconatum accessuri continentiam profiteantur.*

Item ex concilio Toletano 2. c. 1.

DE iis z, quos voluntas parentum a primis infantibus annis clericatus i officio mancipavit, statim observandum, ut mox detonsi, vel ministerio 2 lectorum traditi, in domo ecclesiae sub episcopali praesentia a praeposito sibi debeant erudiri. At ubi octavum decimum aetatis suae compleverint annum, coram totius cleri, plebisque conspectu, voluntas eorum de expetendo conjugio ab Episcopo perfruetur: quibus si gratia castitatis Deo inspirante placuerit, & promissionem k

a Infra dist. 31. c. ante triennium. b Pann. lib. 8. cap. 142. c diaconatus. d Burch. lib. 2. c. 157. Anselm. l. 7. c. 106. Ivo p. 3. c. 130. & p. 6. c. 248. Pann. l. 3. cap. 22. e al. pie. f al. disciplina retineat. g cod. regius. h Anselm. l. 6. c. 9. al. 16. Polyc. l. 2. tit. 2. h al. recurrerent. i al. discurrissent. j Anselm. l. 7. c. 42. k al. professionem.

castrimoniae suae absque conjugali necessitate sponde-
rint servaturos; hi tamquam appetitores artificum via,
levissimo Domini jugo subdantur; ac primo subdiacona-
tus ministerium habita probatione professionis suae à
vigesimo anno suscipiant. Quod si inculpabiliter, ac in-
offensè vigesimum quintum annum aetatis suae peregerint,
ad diaconatus officium, (si scienter implere posse ab Epi-
scopo comprobantur) promoveri debent. Cavendum
tamen est his, ne quando suae sponsonis immemores, ad
perrenas nuptias, aut ad furtivos a concubitus ultra re-
currant. Quod si forte fecerint, ut sacrilegii rei b ab ec-
clesia habeantur extranei. Quibus autem voluntas pro-
pria interrogationis tempore desiderium nubendi persua-
serit, concessam ab Apostolo licentiam auferre non pos-
sumus; ita ut cum provectae aetatis in conjugio positi, re-
nuntiaturos se pari consensu operibus carnis sponde-
rint, ad sacros ordines e adspirent.

1 ¶ Clericatus] In omnibus editionibus, & duobus codici-
bus Vaticanis conciliorum legitur, in clericatus officio, vel mo-
nachali [al. monachi] posuit. Sed in codice Lucensi regio
habetur eodem modo atque apud Gratianum.

2 ¶ Ministerio lectorum] in omnibus codicibus concilio-
rum ante citatis (etiam Lucensi) legitur, ministerio electorum.
Verum in epistola prima Syriaci ad Himerium, c. 9. & Innocentii 2. 4.
c. 5. (ubi de eadem sermo agit) est, lectorum ministerio, seu
officio.

C. VI. ¶ In conjugio constitutus ad sacerdotium
assensu non debet.

Item ex concilio Arelat. 2. c. 2.

5 Asumi d aliquem ad sacerdotium in conjugii vin-
culo constitutum non oportet; nisi fuerit pronus
ad conversio.

C. VII. ¶ Non ordinentur diaconi, qui
castitatem non profitentur.

Item ex eodem tertio.

Præterea r placuit, ut deinceps non ordinentur dia-
coni, nisi qui prius conversionis proposito professi fue-
rint castitatem.

1 ¶ Præterea] In Arelatensibus, quae extant, hic ipse
genitus canon non invenitur. Sed sententia habetur in tertio c. 2.
in fine.

¶ Verum illa priori auctoritate diaconi videtur permitti con-
jugium, cum ad sacerdotium tantum conjugati prohibeantur as-
sumi. Porro sequenti auctoritate videtur permitti subdiaconis,
cum de diaconis specialiter precipitur, ut sine probatione castitatis
non ordinentur.

C. VIII. ¶ Diaconi non prohibeantur à mi-
nisterio, si in ordinatione dicunt se
continere non posse.

Hoc idem in Ancyrana synodo videtur esse permis-
sum, in qua, c. 10. (al. 9.) sic statutum est.

Diaconi e quicumque, cum ordinantur, si in ipsa ordi-
natione protestati sunt, dicentes, velle se habe-
re uxores, nec posse se continere, hi si postea ad nuptias
venerint, maneat in ministerio; propterea quod his
Episcopus licentiam dederit. Quicumque sanè tacue-
runt, & susceperunt manus impositionem, professi continen-
tiam, si postea ad nuptias venerint, à ministerio ces-
sare debebunt.

C. IX. ¶ Presbyter ducens uxorem, ab ordine
deponatur.

Item ex concilio Neocaesariensi, c. 1.

6 Presbyter f si uxorem duxerit, ab ordine suo illum
ps deponi debere: Quod si fornicatus fuerit, vel ad poenitentiam inter laicos redigi oportet.

a al. abstinens. b al. rei damnatus & ab] orig. manus-
str. reg. c al. gradus. d Paulo alter in orig. e Pam.
lib. 3. cap. 27. Poly. lib. 3. tit. 31. Burch. lib. 2. cap. 108. Ivo part. 6. cap. 18.
& Burch. lib. 3. cap. 91.

1 ¶ Inter laicos] Græci legitur, ἐξ ὁμοῦ τέλειον, ἢ
ἀξιοῦ ἀπὸν ἐς μετάνοιαν: quæ Dionysius exiguus
verit; amplius pelli debet, & ad poenitentiam redigi. ubi
nulla mentio sit poenitentiae inter laicos agenda: de qua te copio-
sius dicitur infra 30. dist. c. fin.

C. X. ¶ De eo, qui relictam cujusdam diaconi
duxit uxorem.

Item Gregorius lib. 11. epist. 39.

7 Qvia a sunt culpa, in quibus culpa est, relaxare
ps vindictam, quaerenda semper est veritas, ut in-
quiri debeat, utrum accusatum noxa condemnet, an à
poena innocentia patefacta subducatur. Itaque pervenit
ad nos Fantinum b defensorem ultionem exercere in
Petrum latorem presentium voluisse, pro eo, quod
(quantum dicitur) relictam cujusdam diaconi, tempore,
quo conductor fuit, marito tradiderit. Sed quoniam
iste conjugem diaconi asserit non fuisse, dicens, nec
eam virginem e ad eum venisse; denique d nec religio-
sam mutasse vestem, postquam ille in ordine sacro pro-
motus est; adjiciens etiam, priusquam ad diaconum per-
veniret, & postea, prava illam opinione vixisse: Ideo
fraternitatem tuam his hortamur assatibus, ut cum Dei,
sicut deceat, timore causam hanc subelli omnino inve-
stigatione perquirat, ut, si in conjugio diaconi mulie-
rem, de qua agitur, fuisse constitit, & suprascriptus
lator memorato defensori, & rectori patrimonii, ad
vindictam modis omnibus tradatur, & cum competen-
ti emendatione ii, qui male sociati sunt, disjungantur.
Si verò in ejus conjugio non fuit, memoratum Fantinum
ex nostro mandato commoneare te volumus, ut ei facere
nil praesumat, nec falsa e illum accusati apud eum in ali-
quo praeroget.

C. XI. ¶ De uxore presbyteri, vel diaconi, si a-
liis se conjunxerit.

Item ex concilio Aurelianensi 1. c. 15.

¶ Si se cuiquam mulier duplici conjugio, presbyteri, vel
diaconi relicta conjunxerit, aut f separetur: aut
certè, si in criminis g intentione persisterint, pati excom-
municatione plebantur.

C. XII. ¶ De eodem.

Item ex concilio Martini Papæ.

¶ Si b qua vidua Episcopi, vel Presbyteri, aut diaconi
maritum acceperit nullus clericus, nulla religiosa per-
sona i cum ea convivium sumat; nunquam communicet
morienti tamen k ei sacramenta subveniant.

C. XIII. ¶ Cujusdam Episcopi ordinatio dif-
fertur, quia uxorem habet, &
filios.

Item r Pelagius Cæthega patricio.

8 DE l Syracusanæ urbis antistite optaveramus in
ps ipso initio, gloriæ vestrae desideris obedire, ni-
si nos multiplex ratio ipsius non paucis temporibus ordi-
nationem differre sacerdotii coegisset, ob hoc, quod
vel personæ qualitas (sicut & vos melius nostis) vel su-
perstes uxor, aut filii (per quos ecclesiastica solet peri-
clitari substantia) nostros animos diutius ab ejus ordi-
natione suspenderent. Et quantum ad cautelam huma-
nam pertinet, integro penè anno distulimus, opinan-
tes, quod in melius Syracusanorum provenire possent
electio. Sed quia in voluntatis suae proposito irrevoca-
biliter persisterunt, & nullus est alius in eadem reper-

a Ivo part. 9. cap. 126. b Ivo part. 6. cap. 84. c virgi-
nem illam.] orig. d ut nec religiosam vestem mutare praesum-
meret.] in orig. & apud Ivonem. e Est etiam apud Ivo-
nem, non autem in orig. f al. castigati al. castitate servata spon-
santur. g al. criminum. h Apud Martinum Bracar.
cap. 29. & concil. Tol. cap. 18. i abest à concilio. k altari-
um. l Anst. lib. 6. c. 42. al. 46. Poly. lib. 2. tit. 1.

tus ecclesia, nisi longioribus adhuc temporum differretur spatii; ne paulo amplius infanirent (sicut filii nostri magnifici viri praxitoris tefficatione didicimus) inter hujusmodi ambiguitates illud consultius judicavimus faciendum, ut congrua providentia causam, propter quam principalis constitutio a habentem filios, & uxorem ad episcopatus ordinem promoveri prohibet, salva dispositione consilii b, muniremus. Qua de re summo studio ab eodem Syracusanae urbis Episcopo, priusquam a nobis contingeret ordinari, hujusmodi exegimus cautionem, per quam & suam fateretur, quantula esset, praesentis temporis habita rerum descriptione, substantiam, & nihil unquam per se, aut per filios, & uxorem, sive quamlibet propinquam aut domesticam, vel extraneam forte personam de rebus usurparet ecclesiae, & universa sui episcopatus quaesita tempore, ecclesiae suae dominio sociaret: nihil ultra id, quod modo scriptum est filiis suis, vel haereditibus relicturus.

¶ Item Pelagius] Anselmus, & auctor Polycarpi eadem epistola referunt haec, quae caput istud antecedit. Quod de ordinando ecclesiae Catinensis Episcopo, salubris electione iudicii fieri desiderastis, agnovimus: confestim sequenti die eum iuxta morem discutientes, tertio, quo venit, die, Episcopum consecravimus: simili quidem modo de Syracusana, & quae sequuntur. In Polycarpo tamen inscriptio est. Gelasius Papa Ceto. Ivo autem in epistola ad Hugonem Archiepiscopum Lugdunensem quae incipit, Causam Beluacensis, &c. ita scribit. Si enim Papa Gelasius quondam Syracusanae urbis electum, uxorem habentem, & filios interveniente Cethego patrio, &c.

¶ Ecce hac auctoritate electus in episcopatum non prohibetur 2 habere uxorem, & filios. Eligi autem ad episcopatum non debet, nisi aut sacerdos, aut diaconus: subdiaconus vero non, nisi necessitate cogente: sive erga presbyter, sive diaconus, sive subdiaconus fuerit, apparet quod in praesentis ordinibus constitutus, sicut c matrimonio uti possunt. ¶ Quia ergo auctoritate Gregorii, qui relictam diaconi, marito tradidit, puniendus est; itera in Neocæsariensi concilio presbyter ducem uxorem, non diaconus, jubetur deponi; itera in Anchyran synodo, diaconi, qui in ordinatione sua dicunt se velle habere uxores, si postea venerint ad nuptias, non prohibentur a ministerio: patet, quod nec diaconi, nec subdiaconi sunt prohibendi a conjugio. Sed quod de electione obijciatur, verum quidem est in episcopatum non eligendum, nisi in sacerdotibus constitutum: sed ipsum uxorem habere, & filios, non repugnat praesentibus auctoritatibus de continentia clericorum.

¶ In laicali enim habitu, vel in minoribus constitutus potuit habere uxorem, & filios: & si postea ex consensu uxoris continentiam professus, subdiaconatum, vel diaconatum, vel presbyterii gradum adeptus fuerat, attramen uxori, & filii ipsam necessaria subministrare oportebat. ¶ Illud autem Gregorii duobus modis solvit: vel quia ecclesia illa, cui diaconus ille ministraverat, nondum continentiam votum susceperat in diaconis & reliquis ministris; vel quia (sicut de electo in episcopum antea scriptum est) ante subdiaconatum memoratus diaconus eam in uxorem duxerat. ¶ Illud autem Neocæsariensis & Anchyran synodi, vel ex tempore, vel ex loco intelligitur. Ex tempore, quia nondum erat introducta continentia ministrorum altaris. Ex loco, quia utraque synodus orientalis est, & orientalis ecclesia non suscipit generale votum castitatis: hoc tamen diligenti observatione custodit, ut post adeptum sacerdotium, desinens priore uxore, cura qua sacerdos factus fuerat, si alteram duxerit, deponatur.

¶ Non prohibetur] A plerisque vetustis exemplaribus abest dictio, non: Reverta tamen est, quoniam hic Gratianus in alteram partem disputando, ex canonibus

prius citatis praefert hoc probare subdiaconis, diaconis, atque etiam presbyteris, non fuisse prohibitum usum conjugii. Quod tamen qualiter accipiendum sit, ipse postea declarat a versis. Sed quod usque ad versis. Illud autem. Hac de re agitur etiam infra in notazione ad principium dist. 31.

C. XIV. ¶ Presbyter causa religionis non contemnat propriam uxorem.

Item apponitur illud quod legitur in canone Apostolorum, c. 6. al. 5.

¶ Si a quis docuerit sacerdotem sub obtentu religionis propriam uxorem contemnere, anathema sit.

¶ Gratianus refert sensum canonis, ceteri collectores ipsa etiam ferere verba.

C. XV. ¶ Anathema sit, qui presbyterum conjugatum discernit a communione, nuptiarum occasione.

Item ex concilio Gangrensi, c. 4.

¶ Si quis b discernit presbyterum conjugatum, tanquam occasione nuptiarum, quod offerre non debeat, & ab eis oblatione ideo se abstinere, anathema sit.

¶ Græcè est, Εἰς διακονίῃ το παρὸν προσεχόντων γεραμῆς τῶ, ὡς μὴ ζῆναι, λαίργησαι τῶ αὐτῶ, ὡς Φορῶς μετὰ λαμβάνειν, ἀνάθεμα ἐστὶν. id est. Si quis discernat se à presbytero, qui uxorem duxit, tanquam non oporteat, illo liturgiam peragente, de oblatione percipere, anathema sit. quae versio non multum discrepat à versione Dionysii exigui.

C. XVI. ¶ Ab officio abstinere presbyter non legalibus nuptiis detentus.

Item ex sexta synodo in Trullo, c. 26.

¶ Presbyterum c per ignorantiam non legalibus nuptiis detentum, cathedram quidem habere, sed ab officio i abstinere praecipimus: sufficit enim hujusmodi indulgentia ei: Quia benedicere aliis eum, qui vulnera sua debet curare, consequens non est. Benedictio enim, sanctificationis traditio est. Qui vero hanc non habet propter delictum d ignorantiae, quomodo aliis tradet? Non igitur publice, neque private benedicat; nec corpus Domini dispenset aliis, nec alio modo ministret: sed sufficiat ei, quod praesidet: & imploret à Deo, ut dimittatur ei iniquitas ignorantiae suae. Manifestum est autem, quod hujusmodi non legitime nuptiae solventur, & nullatenus vir accessum habebit ad eam, propter quam sacro ministerio privatus est.

¶ Ab officio] Græcè est, τῶν ἵ λατρεῶν ἐπεργάζων, id est, à ceteris officiis.

C. XVII. ¶ De presbyteris non est laicis iudicandum.

Item Nicolaus ad consulta Bulgarorum, c. 7.

¶ Consulendum e decernitis, utrum presbyterum i habentem uxorem debeatis sustentare, & honorare; an à vobis projicere. Ad quod respondemus; quoniam licet ipsi valde sint reprehensibiles; vos tamen Deum convenit imitari; qui f solem suum oriri facit super bonos, & malos. Deicere vero eum à vobis ideo non debetis, quoniam nec illam Dominus, cum esset mendax discipulus, de numero Apostolorum eiecit. Verum de presbyteris, vobis, qui laici estis, nec iudicandum est, nec de eorum vita quidpiam investigandum, sed Episcoporum iudicio, quidquid est, per omnia reservandum.

a Burch. lib. 1. cap. 78. Ivo p. 5. cap. 184. Pann. lib. 3. cap. 113.
 b Burch. lib. 3. cap. 75. Ivo part. 2. cap. 128. & part. 3. cap. 158.
 c Simile etiam in 3. canon. ejusdem synodi, & apud Basilium in epist. ad Amphilochem, cap. 27. d τὸ ἐκ τῆς ἀγνοίας παρῶ τῶ μὲ. e Ivo p. 2. cap. 82. Pann. lib. 3. c. 112. f Matth. 23

a Novella 6. & 123. in princ. b al. concilii.
 c al. legitime. d aliis, ministraverat.

I ¶ Presbyterum] In ultimo cap. harum responsionum referuntur Bulgarorum verba, dicentium multos apud se esse Græcos, & Armenos, & alios, qui diversa docerent. Nondum enim à Romana sede Episcopus, aut Presbyterum acceperant. Quamobrem vitium mirandum, si presbyter, de quo in hoc capite agitur, conjugatus erat.

DISTINCTIO XXIX.

S Ed notandum est, quod secundum Isidorum, pleraque capitula ex causa, ex loco, ex tempore, ex persona consideranda sunt.

C. I. ¶ Ex tempore, loco, & persona, & causa-regula canonum intelliguntur.

Ait enim Isidorus.

Sciendum est, quod pleraque capitula ex causa, ex persona, ex loco, ex tempore consideranda sunt, quorum modi, quia medullitus non indagantur, in erroris labyrinthum nonnulli intrinsecando impinguntur, cum ante iudicant, quam intelligant, ante inculpan, quam iterando lecta perquirant.

C. II. ¶ Pro diversitate rerum temperantur regula sanctorum.

Hinc etiam Gregorius ait.

Regula a sanctorum Patrum pro tempore, loco, & persona, & negotio, instante necessitate tradita sunt.

C. III. ¶ Pro diversitate locorum, temporum, & hominum, scriptura intelligenda sunt.

Item Hieronymus in preamio epistola ad Ephesos.

Necessè est, ut iuxta diversitates locorum, & temporum, & hominum, quibus scripta sunt, diversas causas, & argumenta, & origines habeant. Et quomodo B. Iohannes in Apocalypsi sua, ad septem scribens ecclesias, in unaquaque earum specialia vel vitia reprehendit, vel virtutes probat, ita & sanctus Apostolus Paulus, per singulas ecclesias vulneribus medetur illatis: nec ad instar imperiti medici uno collyrio omnium oculos vult curare.

I ¶ Quibus scripta] Antea legebatur, quibus diversae scripturae facta sunt. Emendatum hoc est ex manuscriptis, & originali, quemadmodum & nonnulla alia.

DISTINCTIO XXX.

Illud autem, quod in canone Apostolorum, & in Gangrensi concilio, & in sexta synodo legitur, ex causa consideratur, & ex tempore. Causa fuit haeresis Manichaeorum, quia conjugium detestabantur, sicut etiam quorundam superstitione multa in catholicorum detestationem introduxisse invenitur, contra quos in Gangrensi concilio capitulis sexdecim statutum legitur.

I ¶ Manichaeorum] Proprie Gangrensi synodo statuit contra Eustathianos, ut supra dist. 16. c. prima adnotatio. Sed hunc errorem Eustathiani hauserant à Manichaeis.

C. I. ¶ De multimoda superstitione haereticorum quod Gangrensi concilio anathematizavit.

Si e qui filii parentes, maxime fideles, deseruerint occasione Dei cultus, hoc iustum esse iudicantes, & non potius debitum honorem parentibus reddiderint, ut hoc ipsum i in eis venerint, quod fideles sunt, anathema sint. d

¶ In aliquos vetustis exemplaribus hac omnia, qua hic citantur ex concilio Gangrensi, unico capite, & conjuncta oratione legitur. Sunt autem ex prisca versione. Sed ea,

a Anselm. lib. 4. cap. 33. b Apocal. c Ivo p. 8. c. 115. di. al. fi.

qua est Dionysii exigui; longe magis respondet originali Graeco quamvis neque ipsa usquequaque.

I ¶ Vt hoc ipsum] Graecè est. Προτιμωσθη δὲ δηλονότι παρ' αὐτῶν τῆς προσέχειας. Id est, Quod scilicet divinus cultus apud ipsos omnibus rebus praeratur.

C. II. ¶ De eodem.

Item ex eodem, c. 17.

Quicumque a mulier, religioni iudicans convenire, comam sibi amputaverit, quam Deus ad velamen ejus 2, & ad memoriam subjectionis illi dedit, tanquam resolvens jus subjectionis, anathema sit.

I ¶ Religioni] Graecè est. Διὰ νομιζομένην ἀσκησιν, id est, Ob eam, qua existimatur pietatis exercitatio; quod Dionysius vertit; propter divinum cultum, ut existimat. Graeci enim religiosorum, quos nos dicimus, vitam proprie ἀσκησιν nominabant. Burchardus, & Ivo in par. 7. secuti sunt versionem Dionysii, in octava autem Ivo prisca.

2 ¶ Ad velamen ejus] Hoc non sicut in Graeco originali, neque in versione Dionysii. Videntur autem sumpta ex epist. prima ad Corinth. c. 11.

C. III. ¶ De eodem.

Item ex eodem, c. 14.

Si qua * mulier derelicto viro discedere voluerit soluto vinculo conjugali, nuptias condemnando b, anathema sit.

C. IV. ¶ De eodem.

Item ex eodem, c. 10.

Si e quis propter Deum virginitatem professus, in conjugio positus per arrogantiam vituperaverit, anathema sit.

C. V. ¶ De eodem.

Item ex eodem, c. 9.

Si d quis vel virginitatem, vel continentiam professus 1, tamquam abominabiles nuptias iudicat, & non propter hoc solum, quod continentiae, & virginitatis bonum, sanctum propositum est, anathema sit.

I ¶ Professus] Hic erat additum, in conjugio: quod neque est in canone graeco, neque etiam in latino, qui citatur infra dist. 31. c. quicumque. neque in multis manuscriptis Gratiani dicitur.

C. VI. ¶ De eodem.

Item ex eodem, c. 13.

Si e qua mulier suo proposito utile iudicans, ut virili veste utatur, propter hoc virilem habitum imitetur 1, anathema sit.

I ¶ Imitetur] Graecè legitur, Καὶ αὐτὴ τὸ ἐσθῆθ ζουρακίαι ἀμφιδύματ' αὐτῆς, αὶ δὲ εἶος ἀναδύσει, qua Dionysius exigui apte vertit, & pro solito muliebri amictu virilem sumit; scilicet, habet Burchardus, & sero etiam Ivo.

C. VII. ¶ De eodem.

Item ex eodem, c. 18.

Si quis f tanquam hoc continentiae convenire iudicans, die Dominico jejunaverit in ejusdem 1 diei contemptum anathema sit.

I ¶ In ejusdem] In originali huius priscae versionis est, aut in ejusdem diei contemptum: quod in versione Dionysii, quam attulerunt Burchardus, & Ivo, istis verbis videtur exprimi, aut contumaciam, al. propter contumaciam. Sed in graeco vulgato nihil est, quod istis respondet.

a Burch. lib. 8. cap. 62. Ivo part. 7. cap. 80. & part. 8. cap. 310. * Ivo part. 8. cap. 226. & 317. b al. contemendo. c Reperitur infra dist. 31. c. quicumque: ex versione Dionysii. Burch. l. 8. c. 64. Ivo part. 7. cap. 82. d & part. 8. cap. 316. & hoc secundo loco ex hac eadem versione. Burchard. lib. 8. cap. 61. Ivo part. 7. cap. 79. e Burch. l. 8. cap. 60. Ivo part. 7. cap. 78. f Burch. l. 13. c. 219. Ivo part. 4. c. 31.

C. VIII. ¶ De eodem.

Item ex eodem, cap. 19.

Si quis a eorum; qui in proposito sunt continentia, propter necessitatem i corporalem superbiat, & jejunia communia putaverit contemnenda, totius ecclesie perfectam in sua conscientia iudicans rationem, anathema sit.

¶ Propter necessitatem] Nihil mutatum est ob glossas: caterum multis modis discrepat a prisca versione, & à Dionysiana; quam secuti sunt Burchardus, & Ivo. Prisca sic habet: Si quis eorum, qui in proposito sunt continentia; præter necessitatem corporalem, & superbiens jejunia communia totius ecclesie putaverit contemnenda, perfectam in sua conscientia vindicans rationem; anathema sit: Dionysiana autem hoc modo: Si quis eorum, qui continentia student, absque necessitate corporea, tradita in commune jejunia, & ab ecclesia custodita, superbiendo dissolvit, stimulo suæ cogitationis impulsus, anathema sit. Quæ versio in ceteris quidem partibus originali Græco vulgato satis respondet: sed in postrema insigni est varietas. Nam ubi Dionysius habet; stimulo suæ cogitationis impulsus, in Græco vulgato est, δὲ πικρῶν τῶν ἐν αὐτῷ περὶ τοῦ λογισμοῦ, id est, nimirum perfecta, quæ in ipso est, ratiocinatione, illa abrogante. In manuscriptis autem huius canonis exemplaribus partim est, τῶν πικρῶν τῶν, id est, perfecta, in eo resistente ratione, partim, ἐπιπικρῶν τῶν, id est, perfecta, quæ in ipso est, ratione sibi auxilium ferente. Notatur verò Eustathianus (quos postea Bogomilici sectati sunt) qui ita statuerant, peracto certo quodam jejunio, ad eam se perfecta vita rationem pervenisse, ut postea omnia sibi essent indifferenta, nulliq; præceptis obligarentur, sed soluti omnino, ac si ne peccare quidem possent; quæ de re Balsamon in capitis huius interpretatione.

C. IX. ¶ De eodem.

Item ex eodem, cap. 20.

Si quis per superbiam tanquam perfectum se extimans, conventus, qui per loca, & basilicas sanctorum martyrum sunt, vel accusaverit, vel etiam oblationes quæ ibidem celebrantur, spernendas esse crederit; memoriasque sanctorum contemnendas; anathema sit.

C. X. ¶ De eodem.

Item ex eodem, cap. 5.

Si quis edocet domum Dei contemptibilem esse debere, & congregationes, quæ in ea sunt, anathema sit.

C. XI. ¶ De eodem.

Item ex eodem, cap. 6.

Si quis a extra ecclesiam privatum populum congregans, contemnat ecclesiasticas sanctiones, ipsamq; ecclesiam apud se sine concilio & episcopi cum presbytero agat, anathema sit.

¶ Sanctiones] Post hoc verbum in prisca versione ista sunt inæta, aliterque ea, quæ sunt ecclesie; voluerit usurpare non convenienter presbytero iuxta decretum episcopi, ipsamque, & cetera, quæ hic sequuntur. Dionysii autem versio, quæ optime respondet verbi Græci, & refertur a Burchardo, hæc est: Si quis extra ecclesiam leosum conventus celebret, & despiciens ecclesiam, ea, quæ sunt ecclesie, voluerit usurpare, non conveniente presbytero iuxta decretum episcopi, anathema sit.

C. XII. ¶ De eodem.

Item ex eodem, cap. 7.

Si quis nuptias in accusationem duxerit, & mulierem fidelem, ac religiosam cum viro suo dormien-

tem, abominandam crediderit, aut etiam accusandam, tanquam non posse conjugatos in regnum Dei ingredi, anathema sit.

C. XIII. ¶ De eodem.

Item ex eodem, cap. 2.

Si quis carnem manducantem ex fide cum religione, præter sanguinem, & idolo immolatum b, & suffocatum, crediderit condemnandum, tanquam spem non habentem, qui eam manducant, anathema sit.

C. XIII. ¶ De eodem.

Item ex eodem, cap. 15.

Si quis dereliquerit proprios filios suos, & non eos saluerit, & (quod pietatis est i) necessaria non præbuerit; sed sub occasione continentia negligendos putaverit, anathema sit.

¶ Quod pietatis est] Longè fidelius Dionysius: & quod ad se pertinet, non ad pietatem divini cultus informat. Græcè est enim, ἡ τὸ ὄσον ἐπὶ αὐτῷ τῶν προσέλευν τῶν ἀποστρεφῶν αὐτὸν γῆ. subintelligitur autem particula negans, id est, μὴ, ex superiore membro.

C. XV. ¶ De eodem.

Item ex eodem, cap. 2.

Si quis virorum putaverit sancto proposito (id est, continentia) convenire, ut pallio utatur, tanquam ex eo iustitiam habiturus; & reprehendat vel iudicet alios, qui cum reverentia birris e utuntur, & alia veste communi, quæ in usu est, anathema sit.

C. XVI. ¶ De eodem.

Item ex eodem, cap. ultimo.

Hæc f autem scripsimus non abscondentes eos, ps qui in ecclesia Dei secundum scripturas sanctum propositum continentia eligunt: sed eos, qui suscipiunt habitum i ejus, & in superbiam efferuntur adversus eos, qui simplicius vivunt. Sed & hos condemnamus, qui se extollunt adversus scripturas, & ecclesiasticos canones, & nova introducunt præcepta. Nos autem & virginitatem cum humilitate admiramur, & continentiam cum castitate & religione Deo acceptissimam dicimus: & renunciationem secularium negotiorum, atque actuum cum humilitate approbando laudamus; & nuptiarum vinculum 2, quod secundum castitatem 3 perdurat, honoramus; & divites cum iustitia, & operibus bonis non abjicimus 3.

¶ Eos, qui suscipiunt habitum. Græcè est, τὸς λαμβάνοντας τὴν ἐπιτησίαν τῆ ἀσκήσεως ἐς τὸ ἐρηθῆναι κατὰ τὸν ἀφελεπρον βίοντων ἐπαρρηθῆναι τε καὶ παρὰ τὸς γὰρ τὸς καὶ τὸς ἐκκλησιαστικῆς καὶ νόμου καὶ νόμου ἐστὶν 2304; id est, qui ex Instituto exercitationis huiusmodi, capiunt occasionem sese offerendi, seque extollunt adversus eos, qui simplicius vivunt, & adversus scripturas, & ecclesiasticos canones introducunt novitates.

¶ Et nuptiarum vinculum] Græcè: τὸ γάμου σὺν σὺν σὺν, quæ Dionysius vertit: & nuptiarum castum vinculum.

¶ Non abjicimus] Post hæc verba in concilio ipso proxime sequuntur, quæ habentur 7. cap. parsimoniam, dist. 41.

C. XVII. ¶ Anathematizatur, qui Manichæorum superstitiones sequitur.

Item ex Concilio Martini Papæ.

Si quis presbyter i propter publicam poenitentiam a sacerdote acceptam, absque aliqua necessitate die Dominica pro quadam religione jejunaverit; sicut Ma-

a Burch. lib. 13. cap. 5. Ivo p. 4. c. 35. b Pannorm. lib. 2. cap. 8. c Burch. 13. c. 94. Ivo p. 3. c. 84. d Burch. 13. c. 91. e al. confilio. f 7. 31. dist. c. si quis nuptias ex versione Dionysii. Burch. lib. 3. cap. 61. Ivo p. 7. cap. 79. g al. immolatum, & suffocatum. h Apud Martinum Bracarensem cap. 57. Burch. lib. 1. cap. 20. Ivo part. 4. cap. 42.

nichai, anathema sit. Similiter quia 2, quod ab Apostolis traditum est, canon tenet antiquus; placuit, ut per omnes Dominicas, & per omnes dies Paschæ usque ad Pentecosten 3, non profertant 3 se in oratione causa b humilitatis: sed recto vultu ad Dominum fungantur orationis officio, quia in his diebus gaudium resurrectionis Domini celebramus. Sic quis etiam 4 non pro abstinentia, sed pro execratione escarum à carne abstineat, placuit sancto concilio ut prægustet, & sic, si vult abstinere, abstineat. Si autem spernit, ita ut olera cocta cum carnibus non degustet, iste non obediens, nec suspensionem hæreticis à se removens, deponatur de ordine clericatus.

1 ¶ Presbyter] Sequatur, vel diaconus. *Quæ sublatæ sunt, quoniam absunt à plerisque manuscriptis, & originali: Ceterum Burchardus, & Ivo similes canones citant ex concilio Turonensi, atque ita habent. Si quis propter publicam penitentiam à sacerdote acceptam, aut pro aliqua necessitate. In aliquo Gratiani manuscriptis est: si quis præter publicam penitentiam, à sacerdote acceptam absque aliqua necessitate, &c. quæ optima videtur lectio. Nam in c. 18. concilii Gangrensis, unde hoc videtur Martini sumpsisse, nulla presbyteri fit mentio, sed univèrsè pronunciat, ut sup. ead. c. si quis tanquam. Si quis ob pietatis, quemadmodum putatur, executionem, die Dominico jejundet, anathema sit. & verba: absque aliqua necessitate, videntur huc importata ex cap. 19. ejusdem concilii. Neque verò presbyteri hujusmodi penitentia more laicorum imponebantur, c. illud. cum sequen. dist. 50. & c. fin. vers. nec enim. 82. dist. Sed quando in gravissima crimina publice incurrebant, depositi peregrinari jubebantur. c. si quis sacerdos. 30. q. 1. c. sacerdos. de pen. dist. 6.*

2 ¶ Similiter quia] Hoc sumptum est ex canone ultimo concilii Nicani.

3 ¶ Non profertant] In codice Lucesi regio legitur: non proftrati, sed erecto vultu ad Dominum fungantur orationis officio.

4 ¶ Si quis etiam] Hoc sumptum est ex concilio Ancyrano, c. 13. al. 14. & in eo mentio fit presbyteri, ac diaconi.

DISTINCTIO XXXI.

1 ¶ Tempus quoque quia nondum 1 erat institutum, ut sacerdotes continentiam servarent.

1 ¶ Nondum] Quod ait hic Gratianus, fuisse tempus, quo nondum erat institutum, ut sacerdotes continentiam servarent, in subdiaconis (Nam & hi sacerdotum nomine interdum comprehenduntur, valetq; idem sacerdotis nomen, atque in sacris constitutus, ut 7. ad initium dist. 33. notaturq; in gl. 1. quæst. 1. Qui per pecuniâ locum habere potest. Fuit enim tempus, cum subdiaconi in aliquibus provinciis, ut in Sicilia, continentia legibus non adstringebantur: quod Gregorius locus, qui solus ad hanc rem confirmandam proxime à Gratiano citatur, manifeste probat. Diaconi autem & presbyteri in Latina ecclesia nunquam licuisse uxoriis, quos ante sacros ordines duxerant, uti, ex canonibus, quos post primum in hac eadem dist. citantur, & alii multi, præsertim epistol. 2. Syriaci ad Himerium Tarracensem, clare demonstratur.

C. I. ¶ Qui castitatem non proposuit, ab uxore sua separari non cogatur.

Unde Gregorius scribit Petro subdiacono Sicilia, lib. 1. epist. 42.

Ante 4 triennium subdiaconi omnium ecclesiarum Siciliae prohibiti fuerant, ut more Romanæ ecclesiæ nullatenus suis uxoriis miscerentur. Quod mihi durum, atq; incompetens videtur, ut qui usum ejusdem continentie non invenit, neque castitatem antè promissit, compellatur à sua uxore separari, atque per hoc

a al. quinquagesimam. b abest vox ista ab origin. c Ibid. cap. 55. d Pann. l. 3. c. 89. Poly. l. 4. tit. 31.

(quod abstit) deterius cadat. Vnde a videtur mihi, ut a præterito die episcopis omnibus dicatur, ut nullum subdiaconum facere præsumant, nisi qui se victurum casu promiserit, quatenus præterita mala 1 quæ per propositum mentis appetita non sunt, violenter non exigantur, & futura cautè caveantur. ¶ Qui verò post eandem prohibitionem, quæ ante triennium facta est, continenter cum suis uxoriis vixerunt, laudandi, atque remunerandi sunt, & ut in bono suo b permaneant exhortandi. ¶ Eos autem, qui post prohibitionem factam se à suis uxoriis continere noluerint, ad sacrum ordinem nolimus promoveri: quia nullus debet ad ministerium altaris accedere, nisi cujus castitas ante susceptum ministerium fuerit approbata.

1 ¶ Mala] Vox ista abest à Polycarpo, & aliquot vetustis Gratiani codicibus.

2 pars. Causa verò hujus institutionis munditia sacerdotalis fuit, ut liberè cunctis diebus orationi possint vacare. Si enim (ut c. Paulus ait) ab uxoriis est cessandum, ut expeditius orationi vacemus, ministerii utique altaris, quibus quotidiana necessitas orandi incumbit, nunquam conjugali officio vacare permittitur.

C. II. ¶ Sacerdotibus semper castitas observanda præcipitur.

Unde Beda in comment. super Lucam, ad cap. 1. ait.

Sacerdotibus d, ut semper altari queant assistere, semper ab uxoriis continendum, semper castitas observanda præcipitur.

C. III. ¶ Qui divinis sacramentis inserviunt, continentes esse oportet.

Item in concilio Carthaginensi II. cap. 2.

Episcopos e, presbyteros, & diaconos ita placuit (ut decet sacros antistes, ac Dei sacerdotes) nec non & levitas, vel qui sacramentis divinis inserviunt, continentes esse in omnibus.

C. IIII. ¶ Sacerdotes, & Levitæ cum uxoriis suis misceri non debent.

Item Innocentius I. Vilirothi Rothom. episcopo, epist. 2. cap. 9.

Tenere s debet omnino ecclesia, ut sacerdotes, & Levitæ cum uxoriis suis non miscantur, quia ministerii quotidiani necessitatibus occupantur. Scriptum g est enim, [Sancti estote, quoniam & ego sanctus sum. Dominus Deus vester.] Nam si præter tempora anno vicis suæ de templo Dei sacerdotes non discedebant) sicut de Zacharia legitur h) nec domum suam omnino tangebant, quibus utique propter sobolis successione, uxoris usus fuerat relaxatus, quia i ex alia tribu, & præterquam ex semine Aaron, ad sacerdotium nullus accedere præcipiebatur k) quanto magis hi sacerdotes, vel Levitæ pudicitiam ex die ordinationis suæ servare debent, quibus vel sacerdotium, vel ministerium sine successione est, nec præterit dies, quæ val à sacrificiis divinis, vel à baptismatis officio vacent.

C. V. PALEA.

Nam 1 sicut 1 Paulus ad Corinthios m scribit, dicens, [Abstinete vos ad tempus, ut vacetis orationi:] & hoc utiq; laicis præcipit, multo magis sacerdotes, quibus orandi, & sacrificandi iuge sacrificium n est, semper debent ab hujusmodi consortio abstinere.

1 ¶ Nam sicut] Hæc palea in duobus Vaticanis (in quibus solis reperitur) est conjuncta cum superiori capite, quem

a Sup. dist. 28. c. Nullum. b sic] orig. c 1. Corinth. 7. d Pannorm. lib. 3. cap. 92. e 7. dist. 84. c. cum in præterito. Pannorm. lib. 3. cap. 95. f Raba pe. cap. 29. Burch. lib. 2. cap. 118. Ansel. lib. 7. cap. 134. Ivo part. 6. cap. 94. & cap. 194. Pannorm. lib. 3. c. 94. g Levit. 11. h Luc. 1. i Numer. 18. k al. præceptus fuerat. l Ibidem continenter. Ansel. lib. 7. cap. 92. m 1. Cor. 7. n al. officium.

admodum

admodum etiam in epistola Innocentii: & legitur, Nam si Paulus. Sed non est mutatum, quoniam est initium capitis.

C. VI. ¶ Qui ab uxoribus suis abstinent, ad sacrificia admittantur.

Item Exuperio Tholosano episcopo, epist. 3. c. 1.

¶ Eos 1 ad sacrificia fas sit admitti, qui vel cum uxore non exercent carnale officium.

¶ Eos 1 Apud Innocentium, & 7. distinct. 82. cap. Proposisti, ubi hoc idem est repetitum, legitur, neque eos ad sacrificia fas sit admitti, qui exercent vel cum uxore carnale consortium.

C. VII. ¶ Sacerdoti, cui est semper orandum, matrimonio semper est cavendum.

Item Hieronymus contra Iovinianum, lib. 1.

¶ Si b laicus, & quicumque fidelis orare non potest, nisi careat officio conjugali, sacerdoti, cui semper pro populo offerenda sunt sacrificia, semper orandum est: si semper orandum est, ergo semper matrimonio cavendum.

Quod autem Manichaeorum causa de conjugio 1 sacerdotum illud supradictum sit, ex Gangrensi concilio apparet, in quo cap. 1. sic statutum legitur.

¶ De conjugio ¶ Sequentem canonem Gratianus restringit ad conjugia sacerdotum, cum tamen in eo damnentur illi, qui omnino nuptias vituperant, nec volebant aliquem Christianum a nuptiis laicis, sed contra quendam Eustathium, qui huic errorem cum aliis multis in Armenia disseminaverat. Est autem caput hoc idem cum capite, si quis nuptias, sup. dist. 30. sed ex alia versione.

C. VIII. ¶ Anathema sit, qui nuptias vituperat.

¶ Si c quis vituperat nuptias, & dormientem cum viro suo fidelem, ac religiosam detestatur, aut culpabilem æstimat, velut, qui regnum Dei introire non possit, anathema sit.

C. IX. ¶ De eodem. Item ex eodem, cap. 8. & 9.

¶ Quicumque d virginitatem custodiens, aut continentiam studens, vel ut horrensens nuptias, nec propter hoc, quod bonum, & sanctum est, nomen virginitatis affumit, anathema sit.

¶ 3 pars. Potest & aliter intelligi illud, quod in canone Apostolorum legitur, ut iste sit sensus capituli: [si quis docet sacerdotem uxorem suam continere,] non quam uxorem in sacerdotio accepit, sed quam, dum adhuc esset laicus, vel in minoribus ordinibus constitutus, sibi copularit, cum qua continentiam professus est, cum ad sacros ordines ascenderet, quam nullus debet continere, hoc est, ab anima, & cura sua abjicere, quin ei necessaria provideat.

C. X. ¶ Ministris altaris cum episcopis, & presbyteris eadem est lex continentie.

Probatum hac interpretatio auctoritate Leonis Papæ, qui epist. 90. cap. 3. scribens Rustico Narbonensi episcopo ait.

¶ Ex continentia eadem est altaris ministris, quæ episcopis, atque presbyteris: qui cum essent laici, five letores, licite & uxores ducere, & filios procreare poterunt, sed cum ad predictos pervenerint gradus, & coepit eis non licere, quod licuit. Unde, ut de carnali fpiritualitatis conjugium, oportet eos nec dimittere uxores, & quasi e non habeant, sic habere, quod & salva sit caritas, & cessent soperata nuptiarum.

a 7. dist. 82. c. proposuisti. Pannorm. lib. 3. cap. 95. b Pannorm. lib. 3. cap. 96. c sup. distinct. 30. c. si quis nuptias. sup. distinct. 30. c. si quis vel virginitatem ex alia versione. Burch. lib. 8. cap. 61. lvo p. 7. c. 75. d sup. dist. 28. c. si quis Burch. l. 2. c. 114. Anf. l. 7. c. 135. e c. 204. Felix. l. 2. tit. 31. 704. d. c. 68. Pannorm. l. 3. c. 100. e 1. Corin. 7. c. 1. al. cessat exercere. nuptiarum.

C. XI. ¶ Episcopus, vel presbyter uxorem propriam a cura sua non abiciat.

Item Leo IX. 1 contra epistolam Nicetæ Abbatis.

¶ Omnino a confitemur non licere episcopo, presbytero, diacono, subdiacono propriam uxorem causa religionis abjicere a cura sua, scilicet, ut ei victum, & vestitum largiatur; non ut cum illa ex more carnaliter jaceat. Sic & sanctos Apostolos legitimus egisse, beato Paulo Apostolo b dicente: [Nunquid non habemus 2 potestatem mulierem sororem circumducendi, sicut fratres Domini, & Cephas?] Unde insipientis, quia non dixit [nunquid non habemus potestatem fororem mulierem amplectendi?] sed [circumducendi] scilicet ut de mercede predicationis sustentaretur ab eis: nec tamen foret deinceps inter eos carnale conjugium.

¶ Leo IX. ¶ Habetur in responsione Hæberti ad libellum Nicetæ presbyteri, & monachi adversus Latinos editum: quam responsionem, cum nomine Leonis IX. cuius erat legatus, scripsit. potest recte nomine ipsius citari, sicut multa ex Emodis libro nomine Symmachi citata inveniuntur, sup. dist. 12. c. concilia. & 7. 40. dist. c. non nos. & 81. dist. c. nemo recte. 8. quæst. 4. cap. nome & 9. 9. 3. aliorum. Ac sup. dist. 22. nomine Nicolai citatur caput, omnes, quod habetur in oratione Petri Damiani.

¶ 2 ¶ Nunquid non habemus ¶ Varia sunt hujus loci interpretationes, quod inter alios B. Hieronymus in 1. libro contra Iovinianum offendit.

Hinc & illud Gregorius [Presbyter quidam] quod requiret 7. dist. seq. cap. penult. ¶ Ut igitur ex his auctoritatibus apparet, sacerdotes uxoribus, quas in laicali habitu, vel in minoribus ordinibus constituti sibi legitime copularunt, necessaria ministrare, debita verò reddere non valent.

¶ 4. pars. ¶ Sed obicitur illud Tripertita historiz, & bro 2. cap. 14.

C. XII. ¶ Dissuasus Paphnutii Nicæna Synodus non constituit, quod presbyteri cum suis uxoribus non dormirent.

¶ Nicæna c synodus corrigere volens hominum vitium in ecclesiis commorantium, posuit leges, quas canones vocamus in quorum tractatu videbatur aliquibus introducere legem, ut episcopi, presbyteri, diaconi, & subdiaconi 1 cum conjugibus, quas ante consecrationem duxerant, non dormirent. Surgens autem in medio Paphnutius confessor contradixit, honorabiles confessus nuptias, & castitatem esse dicens, cum propria conjugebat, sicutque concilio, ne talem poneret legem, gravem esse asserens causam, que in ipsis, aut eorum conjugibus occasio fornicationis existeret. Et hæc quidem Paphnutius (licet nuptiarum esset inexpertus) exposuit: synodusque laudavit sententiam ejus; & nihil ex hac parte sancivit: sed hoc in uniuscujusque voluntate, non in necessitate dimisit.

¶ 1 ¶ Et subdiaconi ¶ In aliquot vetustis codicibus, & in originali Socratis non sunt hæc voces. Sozomenus tamen lib. 7. cap. 22. habet tam Græcè, quam in Latina vetere, & nova versione, ut etiam Nicephorus.

C. XIII. ¶ Non in perpetuum, sed tempore oblationis a complexu suorum uxorum sacerdotes abstineant.

Item Synodus sexta, cap. 7. lib. 5. c. 19.

¶ Quoniam 1 in d Romani ordine canonis esse cognovimus traditum, eos qui ordinati c sunt diaconi, vel presbyteri, debere confiteri, quod jam suis non copulentur uxoribus; nos antiquum sequentes canonem Apostolicæ diligentiz, & constitutiones, sacrorum virorum legales nuptias amodo valere volumus, nullò

a Pannorm. libro 3. cap. 115. b 1. Corin. 9. c Pannorm. libro 3. cap. 85. d Pannorm. lib. 3. cap. 86. e ordinandi. sed ubi glossam non est mutatum.

modo cum uxoribus suis eorum connubia dissolventes; aut privantes eos familiaritate adinvicem in tempore opportuno. Quicumque ergo diligens a inventus fuerit in subdiaconali ordinatione, aut diaconali, aut sacerdotali, hic nullo modo perhibeatur ad talem ascendere gradum pro uxoris suae legitima cohabitatione. Nec etiam tempore ordinationis suae profiteri cogatur; quod abstinere debeat a legali propriae uxoris familiaritate. Item ¶ Oportet eos, qui altari ministrant, in tempore oblationis h. sanctorum continentes esse in omnibus; ut a Deo possint consequi, quae simpliciter postulant. ¶ Si quis igitur praesumpserit contra Apostolicos canones aliquos presbyterorum, & diaconorum privare contactu, & communione legalis uxoris, deponatur. Similiter, & presbyter aut diaconus, qui religionis causa uxorem suam expellit, excommunicatur: si vero in hoc permanferit, deponatur.

¶ Quoniam] Graece sic habetur: *ἰπείδη ἐν τῇ ἱερουργίᾳ ἐκείνῃ ἡμεῖς ἐκείνους ἀπέδειξεν διὰ τὴν ἀπειρίαν. Id est, Quoniam in Romana ecclesia loco canonis traditum esse cognovimus, &c. Hanc vero ecclesiae Romanae traditionem non solum B. Hieronymus contra Iovinianum, Humbertus supra citatus, & alii Latini scriptores defendunt, sed etiam Balsamon in explanatione huius canonis satis aperte probat. Verum de omnibus huiusmodi canonibus, qui sexta synodo adscribuntur, quod sit sentendum, ad c. Habeo librum, dist. 19. satis explicatum fuit.*

Hoc autem ex loco intelligendum est. Orientalis enim ecclesia (cui sexta synodus regulam vivendi praescripsit) votum castitatis in ministris altaris non suscepit.

C. X IIII. ¶ Occidentalis, non orientalis ecclesia castitatis obtulit votum.

Unde Stephanus Papa ait in prima sessione synodi, ab ipsi in Basiliica Lateranensi congregata.

¶ Liter e se orientaliū traditio habet ecclesiarum, aliter huius sanctae Romanae ecclesiae. Nam earum sacerdotes, diaconi, atque subdiaconi matrimonio i copulantur: istius autem ecclesiae, vel occidentaliū nullus sacerdotum a subdiacono usque ad episcopum licentiam habet conjugium fortiendi.

¶ Matrimonio] Id est, possunt simul esse in sacris ordinibus, & matrimonii iuncti. Nam neque illis, postquam ad sacros ordines ascendissent, licebat contrahere matrimonium.

¶ Similiter & capitulum Nicolai ex loco consideratur, quia genu Bulgariae d. noviter ad fidem conversa, propositum sacrae religionis ex integro assumere nondum disiderat. ¶ Quod autem in c. 6. synodi, presbyter non legitimus e nuptiis detentus, punitur, non legales nuptias secunda intelligenda sunt, a quibus auctoritate canonica sacerdos quilibet debet esse immunus. Illud autem Gangrensis concilii: [Si f. quis discernit presbyterium conjugatum, &c.] similiter intelligendum est vel localiter traditum, vel conjugatum ab ea appellatum, quam ante tempus ordinationis suae duxerat. Illud quoque Martini g. Papa: [si subdiaconus secundam duxerit uxorem] non dissimiliter intelligendum est. Primam enim uxorem ante subdiaconatum habere permittitur: quae desinita, vel castitatem professā, promovetur iste ad subdiaconatum. Promotus autem, si secundas desideravit nuptias, sententia Martini Pp. subiacet.

DISTINCTIO XXXII.

¶ Servanda est ergo continentia ab omnibus in sacris ordinibus constitutis.

C. I. ¶ Neg. etiam subdiaconis communio conceditur.

a Lego dignus.] sed ob glossam non est mutatum. b al. tra. hationis. c Pann. l. 3. c. 84. d sup. 28. dist. c. ult. e sup. 28. dist. c. presbyterium. f sup. 28. dist. c. si quis. g 734. dist. c. si subdiaconus, ex Martino Bracarenfi.

Unde Leo Papa ad Anastasium episc. ca. 3. & 4. ait.

¶ Omnium a sacerdotum tam excellens est electio, ut huc, quae in aliis membris ecclesiae vacant b a culpa in illis tamen habeantur illicita. Nam cum extra clericorum ordinem constitutis, nuptiarum societati, & procreationi filiorum studere sit liberum, ad exhibendam tamen perfectam continentiae puritatem, nec subdiaconis quidem connubium carnale conceditur, ut & qui habent, sint tanquam non habentes, & qui non habent, permanent singulares. Quod si in hoc ordine, qui quartus est a capite, dignum est custodiri, quantum magis in primo, vel in secundo, tertioque servandum est, ne aut Levitico ministerio, aut presbyterali honore, qui episcopali excellentia quisquam idoneus existimetur, qui se a voluptate uxoria nec dum fransse detegitur.

¶ Vxoriam] Sic emanatum est ex epistola Leonis, & caeteris collectoribus, praeterquam Ivone in part. 6. cap. 98. nam ibi est, ut antea apud Gratianum, luxuria. Ex isto autem epistola loco ostenditur eo quoque tempore in multis ecclesiis eam fuisse consuetudinem, ut subdiaconi a propriis uxoribus abstinerent. Quod tamen ante B. Gregorium non erit generatum omnibus ecclesiis praecipuum, quippe cum in Sicilia absterveretur, c. nullum sup. dist. 28. & ante triennium dist. 31.

C. II. PALEA.

Item Gregorius Leonis Episc. po. Catin. lib. 3. epist. 34.

¶ Vxoriam e relatione comperimus, hanc apud vos molim consuetudinem tenuisse, ut subdiaconi suis licite miscerentur uxoribus. Quod ne denuo quisquam praesumeret, a servo Dei sedis nostrae diacono ex auctoritate nostri decessoris est isto modo prohibitum, ut eodem tempore, si qui jam uxoribus fuerant copulati, unum de duobus eligerent, id est, aut a suis uxoribus abstinerent, aut certe ministrare nulla ratione praesumerent. Et quantum dicitur, speciosus tunc subdiaconus pro hac re ab administratione se suspendit officio, & usque in obitus sui tempus, notarii quidem gessit officium, & a ministerio, quod subdiaconum oportuerat exhibere, cessavit, & post aliqua. ¶ De caetero vero fraternitas tua sit omnino sollicita, ut quos ad hoc iam officium contigerit promoveri, hoc quam maxime diligenter inspicat, ne si uxores habent, miscendi secum eis licentia potiantur, sed ad similitudinem Apostolicae sedis, eos cuncta observare sua nihilominus districtione constituat.

C. III. ¶ Extra sacros ordines constituti accipiunt uxores, & ab ecclesia stipendia accipiunt.

Item Gregorius Augustinum Anglorum episcopo cap. 2. ad secundam interrogationem.

¶ Si d. qui vero sunt clerici extra sacros ordines constituti, qui se continere non possunt, sortiri uxores debent, & stipendia sua exterius accipere, quia & de eisdem patribus, de quibus praefati sumus, novimus scriptum e, quod dividebatur singulis, prout cuique opus erat. De eorum ergo stipendio cogitandum atque providendum est, & sub ecclesiastica regula sunt tenendi, ut bonis motibus vivant, & canendis psalmis invigilent, & ab omnibus illicitis cor, & linguam, & corpus Deo auctore conservent.

C. IIII. ¶ Subdiacono uxorem ducere non licet.

a Burch. lib. 1. cap. 5. & lib. 2. cap. 148. Ansel. lib. 7. cap. 137. & lib. 6. cap. 18. in fin. Ivo part. 5. c. 55. & p. 6. c. 98. & 221. Pann. lib. 2. cap. 100. b al. non vocantur ad culpam. c 7. 27. q. 2. Ansel. lib. 7. cap. 138. Polye. lib. 4. tit. 31. d 7. 12. q. 1. quia tua. 9. si quis. Ivo part. 6. cap. 86. Pamorm. lib. 3. cap. 100. e Ansel. 2.

Item Nicolaus Papa Odoni a Viennensi Archiepiscopo.

DE illo clerico, Alverico c nomine, quem per ordines ecclesiasticos usque ad subdiaconatum castè vixisse dicitis, cur vestra auctoritate uxorem duxerit, miramur, eò quòd nulli unquam (exceptis illis, quibus ecclesiastica regula habere permittit) uxorem ducendi d licentiam damus.

C. V. ¶ Non audiatur Missa presbyteri concubinam habentis.

Item Nicolaus Papa omnibus episcopis.

Nullus e Missam audiat presbyteri, quem scit concubinam indubitanter habere, aut subintroductam mulierem. Vnde etiam ipsa sancta synodus hoc capitulum sub excommunicatione statuit, dicens: Quicumque sacerdotum, & diaconorum, &c. Sicut in subsequenti 1 cap. Alexandri II. continetur.

¶ Sicut in subsequenti ¶ Hac clausula est Gratiani emittentis referre ex capite Nicolai ea, que proxime ex Alexandro relaturus erat. Sunt enim eadem verba. Nam Nicolaus II. in epist. qua exat, omnibus episcopis catholicis scripsit se in concilio, quod Roma habuit exiit. episcoporum, hunc canonem edidisse, quem postea Alexander II. (in ipse etiam testatur in epist. * manscripta) in concilio a se habito islem verbis reperit. Quare in Panormia appellatur decretum Nicolai junioris, & Alexandri.

C. VI. ¶ Non est audienda Missa presbyteri, qui concubinam habet.

Item Alexander secundus.

Praeter hoc autem præcipiendo mandamus, ut nullus Missam audiat presbyteri, quem scit concubinam habere indubitanter, vel subintroductam mulierem. Vnde etiam sancta synodus hoc capitulum sub excommunicatione statuit, dicens. ¶ Quicumque sacerdos, diaconus, subdiaconus post constitutum beate memorie prædecessoris nostri sanctissimi Papæ g Leonis, ac Nicolai de castitate clericorum, concubinam palam duxerit, vel ductam non reliquerit, ex parte omnipotentis Dei, & auctoritate beatorum Apostolorum Petri, & Pauli præcipimus, & omnino contradicimus, ut Missam non canat, nec Evangelium, aut Epistolam ad Missam legat, neque in presbyterio ad divina officia cum his qui præfate constitutioni obediens fuerint, maneant, neque partem ab ecclesia suscipiant. ¶ Præcipientes etiam statuimus, ut hi prædictorum ordinum, qui eisdem prædecessoribus nostris obediens castitatem servaverint, iuxta ecclesiasticis, quibus ordinati sunt, (sicut oportet religiosus clericos) simul manducant, & dormiant, & quidquid eis ab ecclesiis competit, communiter habeant. Et rogantes 1 monemus, ut ad Apostolicam, communem scilicet vitam, summopere pervenire studeant, quatenus professionem cum his consecuti, qui centesimo h fructu ditantur, in cœlesti patria mereantur adferibi. Deinde, ut decimæ & primitiæ, seu oblationes vivorum, & mortuorum ecclesiis Dei, fideliter reddantur à laicis, & ut in dispositione episcoporum sint, quas qui retinuerint, à sanctæ ecclesiæ communione separentur.

¶ Et rogantes ¶ Hæc usque ad vers. deinde, addita sunt ex epistola manscripta Alexandri, quorum aliqua etiam sunt in concilio Nicolai, in quo est præterea sequens versio. deinde, qui in epist. Alexandri non est.

3 pars. Veram principia harum auctoritatum contrariè videntur Hieronymo, & Augustino 1, & ceteris, qui

a. al. Adoni. b. Ivo part. 6. cap. 119. c. al. Alverico. d. al. habendi. e. In synodo Romana 113. episcoporum in basilica Constantiniana. Pan. 13. cap. 135. * in epist. proxima notat. indicata. & Panorm. ibid. & lib. 8. cap. 142. g. Leo IX. in conc. Romano. h. Math. 13. i. 1. g. 1. neque in hominibus.

Christi sacramenta neque in bono, neque in malo homine fugienda ostendunt, sicut subsequens causa simoniacorum plenius demonstrat. Sed Urbanus II. in epist. destinata præposito sancti Iventii hanc contrarietatem determinat, dicens: [Ad hoc 1 verò quod subiungitur in eadem epistola, id est, utrum sit utendum ordinationibus, & reliquis sacramentis à criminosis exhibitis, ut ab adulteris, vel simoniacis violatoribus, vel huiusmodi. Ad hoc, inquam, ita respondemus. Si schismate, vel hæresi ab ecclesia non separantur, eorundem ordinationes, & reliqua sacramenta, sancta, & veneranda non negamus, sequentes beatum Augustinum a, qui super Ioannem de huiusmodi tam copiose quam veraciter disserit. At enim [Baptizatus servus bonus, sive servus malus: non sciat se ille, qui baptizatur, baptizari, nisi ab illo, qui sibi tenet baptizandi potestatem] & paulo post: [Non horreat columba ministerium malorum, resistat Domini potestatem] & infra. [¶ Attamen decessores nostri Nicolaus, & Gregorius à Missis sacerdotum, quos tales revera esse confiterit, fideles abstinere decreverunt, ut peccandi licentiam & ceteris auferrent, & huiusmodi ad digna poenitentia lamenta revocarent. Scribit hoc prædecessor noster Gregorius b Rudolpho Duci Suevia, & Bertulpho Duci Carantanorum inter cetera: [Officium simoniacorum, & in fornicatione iacentium scienter nullo modo recipiatur, & quantum potest, tales à sanctis ministeriis c, ut oportuerit, prohibeatis, &c.] Porro ad hæc, que sibi syllogistice in eadem epistola obijciuntur, id est, si corpus & sanguis Christi non sunt, & alia, que prædictimus, proprias non habent virtutis dignitates, quid agentibus obijciunt d. Ad hæc, inquam, ita respondemus, proprias quidem habent virtutis dignitates, ut præfatus Augustinus ait super Ioannem contra Donatistas, sed agentibus vel suscipientibus eadem sacramenta contra præfatorum Pontificum instituta (nisi forte sola morte interveniente, utpote ne sine baptisate, vel communione quilibet humanis rebus excedat) eis, inquam, in tantum obijciunt, ut verè d idololatæ sint, cum talibus & ordinationum, & sacramentorum consecutio, & aliter, quam præmissis, scienter susceptio, vehementer à sanctis canonibus prohibentur. At enim Samuel e Propheta. [Quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatricæ nolle acquiescere.] ¶ Hac de malis catholicis, qui intra ecclesiam sunt. Ceterum schismaticorum, & hæreticorum sacramenta *, quoniam extra ecclesiam sunt, iuxta sanctorum Patrum traditiones, scilicet Pelagii, Gregorii, Cypriani, Augustini f; & Hieronymi, formam quidem sacramentorum, non autem virtutis effectum habere profiterimur, nisi cum ipsi, vel eorum sacramentis initiati per manus impositionem ad catholicam redierint unitatem. Sciendum verò, quod canones Apostolorum, (quorum auctoritate orientalis, & ex parte Romana utitur ecclesia) & insignis Cyprianus martyr, & lxxx. episcopi cum eodem, baptisina hæreticorum, lavacrum diaboli appellant. Stephanus g verò, & Cornelius martyres, & Pontifices Romani, & venerabilis Augustinus h in libr. de baptismo eundem Cyprianum, & præfatos episcopos ob hanc causam vehementer redarguunt, affirmantes baptisina, sive ab hæretico, sive schismatico, ecclesiastico more celebratum, rationem esse: & merito: quia alia in baptismo, & alia in reliquis sacramentis consideratio est, quippe cum & ordine prior, & necessarius sit. Subito enim morituro, prius baptisinate, quam Dominici corporis communione, vel aliis sacramentis consulitur, & dum forte catholicus non invenitur, factus est ab hæretico baptisina sacramentum sumere, quam in æternum perire. Et hanc sententiam præscriptorum Pontificum, Cornelii, Stephani, & Augustini, secuti sunt In-

a. Tract. 5. ad cap. 1. Ioannis, circa medium. b. Gregorius VII. lib. 2. reg. epist. 45. c. mysteriis. orig. d. al. ferè. e. 1. Reg. 15. * Can. 45. 46. & 47. f. Lib. 1. epist. 12. ad Ianuarium, & epist. ad Iubajam, qua ante illius concilium posita est. g. In concil. Stephan. 1. h. Aug. lib. 7. contra Donatistas.

inocentius a Syrius b, Leo c, Anastasius *, magnus Gregorius & omni catholica ecclesia.

4 pars. ¶ Prohibentur ergo de manibus talium sacerdotum sacramenta suscipi, non quia sint vera, quantum ad formam, & effectum: sed quia dum huiusmodi sacerdotes se a populo contemptos viderint, rubore verecundia facilius ad penitentiam provocentur.

1 ¶ Ad hoc.] Hinc usque ad finem capituli omnia accepta sunt ex epistola Urbani II. L. Prapisto sancti Iuvenii apud Ticinum, qua habetur in vetusto codice Bibliotheca Vaticane, cuius epistola mittitur, & magna pars habetur f. c. salvator. i. q. 3. arg. in aliquot vetustis Gratiani codicibus est caput distinctum cum rubrica, De eodem.

C. VII. ¶ Qui uxorem ducere voluerit, ante ordinem subdiaconatus hoc faciat.

Item ex sexta Synodo, cap. 6.

Sed si quis eorum qui ad clericum accedunt, voluerit nuptiali jure mulieri copulari, hoc ante ordinem subdiaconatus faciat.

C. VIII. ¶ Lectores aut uxores ducant, aut continentiam profiteantur.

Item ex Concilio Carthag. III. cap. 19.

Lectores e, cum ad annos pubertatis venerint, cogantur aut uxores ducere, aut continentiam profiteri.

C. IX. ¶ Subdiaconos continentiam servare oportet.

Item Gregorius Bonifacio episcopo Rhegino, lib. 3. epist. 5.

Subdiaconis si tuis hoc, quod de Siculis statuimus, decernimus observari, nec illam definitionem nostram cuiusquam unius contumacia aut temeritate corrumpi.

C. X. ¶ Beneficio & officio careant, qui post diaconatum uxores vacant.

Item Urbanus II. in synodo apud Melphiam, cap. 13.

Eos qui post subdiaconatum uxores vacare volunt, ab omni sacro ordine removeamus, officioque atque beneficio ecclesie care decernimus. Quod si ab episcopo communiti non se correxerint, principibus indulgentiam licentiam, ut eorum feminas mancipent servituti. Si vero episcopi consenserint eorum pravitatibus, ipsi officii interdictione multentur.

1 ¶ Subdiaconatum.] Antea legebatur, diaconatum. Sed emendatum est ex aliquot vetustis Gratiani exemplaribus, & ex ipsi concilio, cuius unum exemplar est in bibliotheca Vaticana, & alterum missum est Gallia. Diaconis enim nunquam in Latina ecclesia legitur permissum fuisse conjugium, aut usum ipsius, quos Syrius, & Innocentius semper eadem continentia lege cum episcopis, & presbyteris conjunxerint. Subdiaconis quoque post B. Gregorium, & prohibitionem illam, qua continetur in c. ante triennium, sup. distinct. 37. eadem lex fuit constituta, quam Urbanus II. hic immorandam statuit.

C. XI. ¶ Excludendi sunt a suorum graduum dignitate subdiaconi, & deinceps, si continentiam esse nolunt.

Item Dominicus Patriarcha Gradenf.

Rubescant h impii, & aperte intelligant iudicio Spiritus sancti eos, qui in sacris ordinibus, presbyteratu, diaconatu, subdiaconatu sunt positi, nisi mulieres abjecerint, & caste vixerint, excludendos ab omni eorundem graduum dignitate. De manifestis quidem loquimur: secretorum autem, & cognitor Deus, & iudex est.

a In noc. Victoric, epist. 7. c. 15. b Syrius Hymerio, cap. 1. c Leo de cons. dist. 4. hi de quibus. * Anast. dist. 19. c. 2. d Extra de at. & quali. cap. a multis. Pann. lib. 3. cap. 102. e Pann. lib. 3. cap. 111. f Pann. lib. 3. c. 99. g Pann. lib. 3. c. 102. h In cap. a multis. i. erubescant. extr. de at. & qual. Pann. lib. 3. c. 102.

C. XII. ¶ Ad sacros ordines non accedat, nisi virgo, aut probata castitatis.

Idem in Melphensi Synodo presulenti dicitur, cap. 12.

Nemo ad sacrum ordinem permittatur accedere, nisi aut virgo, aut probata sit castitatis, & qui usque ad subdiaconatum unicam, & virginem uxorem habuerit.

C. XIII. ¶ In tribus gradibus constituti etiam ab uxoribus abstineant.

Item in concilio Carthaginensi V. c. 3.

Placuit b episcopos, presbyteros, diaconos i secundum priora statuta 2 etiam ab uxoribus abstinere: quod nisi fecerint, ab ecclesiastico removeantur officio: cetero vero clericos ad hoc non cogi: sed secundum uniuersumque ecclesie consuetudinem observari debere.

1 ¶ Diaconos.] Sequitur subdiaconos. quae vox sublata est, quoniam abest ab originali, & ab Africano, cap. 37. & a Carthaginensi Graco, cap. 71. & i. distinct. 24. c. cum de querendani: quamvis habeatur in Carthaginensi codice canonum, cap. 5.

2 ¶ Secundum priora statuta.] Graco est & r'us idus 608, & Balsamon interpretatur, tempore vicis suae, quod ab originali sententia alienum est.

C. XIII. ¶ In minoribus ordinibus constituti uxores ducant, nisi voto, aut religioso habitu prohibeantur.

Item Leo IX. contra epistolam Nicetae Abbatis.

Seriatim c, & aperte prosequemur, quid sancta Romana ecclesia in gradibus clericorum agat. Clericos tantum, ostiarios, lectores, exorcistas, acolythos, si extra votum, & habitum monachi inveniuntur, & continentiam profiteri noluerint; uxorem ducere virginem cum benedictione sacerdotali permittit, non autem viduam, aut repudiatam: quia propter hoc deinceps nec non virginem sortitus uxorem, aut bigamus ad clericatum potest ascendere. Quod si quis ex praefatis ordinibus desiderat ad subdiaconatum ascendere nequit hoc sine consensu uxoris suae: ut fiat de carnali deinceps spirituale conjugium, nemine eos ad hoc cogente. Neque permittitur postea uxor jungi eidem marito suo carnaliter, nec cuiquam nubere in vita, aut post mortem illius.

C. XV. ¶ Non liceat clericis alterius sectae uxorem accipere.

Item ex concilio Chalcedonensi, cap. 14.

Quoniam d in quibusdam provinciis concessum est lectoribus & psalmistis uxores ducere, statuit sancta synodus, non licere cuiquam ex his accipere sectae e alterius uxorem.

C. XVI. ¶ Non habitent cum clericis mulieres, nisi qua naturali sordere omnem suspitionem excludunt.

Item in Nicano concilio, cap. 3.

Interdixit f per omnia sancta g synodus non episcopo, non presbytero, non diacono, vel alicui omnino, qui in clero est, licere subintroductam habere mulierem, nisi forte aut matrem, aut sororem, aut amitam, aut etiam i eas idoneas personas, quae fugiant suspiciones.

1 ¶ Aut etiam.] Graco est, h' a p'ova & s'ovota p'ovota uoto p'ovota dicitur q'ovota, id est, vel eas tantum personas, quae omnem fugerint suspitionem.

a In c. a multis. extr. de at. & quali. Pannorm. lib. 3. cap. 104. b Pannorm. lib. 3. cap. 105. c Humbertus Canonensis legatus, Leonis IX. in responsione contra Nicetam. Pannorm. lib. 3. cap. 107. d Pannorm. lib. 3. cap. 10. e i r'apod'os. f Burch. l. 2. c. 109. Anst. l. 7. c. 133. & 6. c. 102. Ivo part. 6. c. 111. Pannorm. lib. 3. c. 112. g magna.

C. XVII. PALEA.

[Item Hieronymus a ad Nepotianum de Vita clericorum, & alibi.]

Hospitium tuum aut raro, aut nunquam mulierum terant: Quia non potest 2 toto corde cum Deo habitare, qui foeminarum accessibus copulatur. Foemina 3 conscientiam secum pariter habitantis exurit. Nunquam de formis mulierum disputes. Foemina nomen tuum noverint 4; vultum nesciant. Foeminam, quam bene videris conversantem, mente dilige, non corporali frequentia 5. Si bonum est mulierem non tangere, malum est ergo tangere.

1 Hospitium] Caput hoc habetur in multis manuscriptis, & sine Palea nomine. Est autem collectum ex variis B. Hieronymi locis, in quibus de vitanda mulierum consuetudine agitur.

2 Non potest] In epistola ad Oceanum, qua non putatur esse B. Hieronymi, legitur, Mihi crede, non toto corde cum Domino habitare, &c.

3 Foemina] Ibidem paulo superius; flammigero igne percuit foemina conscientiam pariter habitantis, exuritque fundamenta mentium.

4 Noverint] Antea legebatur, foemina nomen tuum nesciant. Emendationem est ex aliquot manuscriptis, & ex epistola Hieronymi ad Rusticum monachum.

5 Frequentia] In epistola ad Oceanum est, frequentes ornata.

C. XVIII. Presbyter uxorem suam quasi sororem diligit, & quasi hostem fugiat.

Item Gregorius in dialogo, lib. 4. cap. 2.

Presbyter b quidam sibi commissam regebat ecclesiam cum magno timore Domini, qui ex tempore accepti ordinis presbyteram suam ut sororem diligens, sed quasi hostem cavens, ad se propius accedere non sinebat, eamque sibi appropinquare nulla occasione permittens, ab ea sibi communionem funditus familiaritatis abscedit.

C. XIX. Vidua, vel seniores, presbyteri appellatur.

Presbyteram vero quam debemus accipere, Laodicense concilium, c. 11. ostendit dicens.

Mulieres 1, quae apud Graecos presbyterae appellantur, apud nos viduae, seniores, univexae, & maticurix appellantur, in ecclesia tanquam ordinatae constitui non debere.

1 Mulieres] Sic habet Pista versus Graece: ... id est, Quod non oportet eas, quae presbyterae, vel praesidentes dicuntur, in ecclesia coliocari, quae est Dionysii versio, praeterquam: in ultimis verbis. Ille enim habet, ecclesiis ordinari. Et videndus est Balsamon ad eum locum.

DISTINCTIO XXXIII.

1 Ecce, quod in sacri ordinibus constituti uxores habere non possunt, vel sibi quae aliqui fuerint inventi, ad sacros ordines ascendere non valent. Sed queritur, si quis praeter uxorem concubinam habuerit, utrum in sacerdotem promoveri valeat? Tali a sacri ordinibus auctoritate canonum Apostolorum prohibetur: in quibus cap. 17. sic statutum legitur.

C. I. Secundis nuptiis post baptismum copulatus, aut concubinam habens, ad sacrum ordinem ascendere non valet.

1 Quis e post acceptum baptismum secundis nuptiis fuerit copulatus, aut concubinam habuerit, non potest fieri d episcopus, non presbyter, aut diaconus, aut

a In epist. ad Oceanum. Ibid. In epist. ad Nepotianum propè finem. In epist. ad Rust. In epist. ad Ocean. l. 2. contra Iovin. b Pann. l. 2. c. 114. c Anselm. lib. 7. c. 22. al. 26. Ivo part. 3. cap. 295. Polyc. lib. 2. tit. 3. d deslet.] orig. e al. pro ordinatione. d Alfor. 8. e offert.] orig. f Burchard. lib. 3. cap. 72. Ivo part. 2. cap. 125. Polyc. lib. 4. tit. 31. g alieni.] ceteri collectores. h Ivo part. 11. cap. 104. i Burchard. lib. 2. cap. 20. Polyc. lib. 3. tit. 9. cap. ult. Ivo part. 2. cap. 88. & part. 6. cap. 46.

profus eorum, qui ministerio i sacro deserviant.

1 Ministerio] Graece: τῆς ἑκκλησιαστικῆς τῆς ἱερωσύνης. id est, qui sunt in catalogo sacerdotali.

Deservientes sacro ministerio, intelliguntur subdiaconi, qui calicem diacono offerunt, & acolythi, qui cum cereis diaconis praecedunt, unde & censerarii dicuntur: qui etiam vinum, & aquam preparando calici subministrant. Concubina intelligenda est praeter uxorem, ut iste sit sensus capituli: [Si quis post acceptum sacrum baptismum secundis nuptiis fuerit copulatus, aut concubinam duxerit:] distinguendum est, antequam uxorem duxerit, seu post mortem uxoris.

C. II. Duarum Matronarum maritus post baptismum, clericus non ordinatur.

Unde B. Gregorius i ait.

Maritum a duarum post baptismum matronarum clericum non ordinandum, neque eum qui unam quidem, sed concubinam, non matronam habuit, nec illum, qui viduam aut repudiatam, vel meretricem in matrimonium assumpserit: nec eum, qui semetipsum quolibet corporis sui membro indignatione aliqua; vel iusto, vel iniusto timore superatus, truncaverit: nec illum, qui usuras accepisse convincitur, aut in se na lulisse dignoscitur: nec eum, qui publica poenitentia mortalia crimina deservit b: neq; illum, qui in furiam aliquando versus insanivit, vel afflictione diaboli vexatus est: neque eum, qui per ambitionem ad imitationem Simonis Magi d, pecuniam obtulerit e.

1 Gregorius] Hoc caput siemprum est ex cap. 72. libelli de ecclesiasticis dogmatibus, qui inter opera B. Augustini edimus est, atque ex eo alibi sapissime ab ipso Gratiano citatur. A Trinitate autem adscribitur Alcuino, ab alio Isidoro. Sed, quae majoris auctoritatis Gennadio tribuunt, ut Valfridus. Strabo lib. de Reg. eccl. cap. 20. Petrus Lombardus sentent. 2. dist. 8. S. Thomas quodlib. 12. art. 10. Platina in Symmacho, & alii.

C. III. Arrepti, vel epileptici sacris altaribus non ministrant.

Item Pius Papa.

2 Communiter f diffinimus, ut nullus de iis, qui aut in terram arrepti a demonibus eliduntur, aut quolibet modo vexationis incursum efferunt, vel sacris audeant altaribus ministrare, vel indiscusse se ingerant sacramentis divinis, exceptis illis, qui corporis incommoditatibus dediti, sine huiusmodi passionibus in terram probantur elisi: qui tamen & ipsi tandem erunt ab officii sui ordine, & loco suspensi, quousq; unius anni spatio per discretionem episcopi inveniantur ab incursum demonum liberati g.

C. IIII. De eodem.

Item Nicolaus Papa.

Clerici h qui in adolescentia a demonibus cognoscuntur obfessi, ad superiorem sacri regiminis gradum ascendere non possunt.

1 Simile quiddam habetur in concilio Arausico. l. c. 16. Ivo citat Nicolaum Aluvim To vansi archiepiscopus, ad quem etiam strass scribitur c. quorundam, q. dist. 34.

C. V. De eodem.

Item Gelasius Papa, episc. ad universos episcopos per Lucanum constitutos, c. 21.

Vsque i adeo sane comperimus illicita quaque protrumpere, ut demonibus, similibusque passionibus irretitis ministeria sacrosancta tractare tribuatur. Qui

a Anselm. lib. 7. cap. 22. al. 26. Ivo part. 3. cap. 295. Polyc. lib. 2. tit. 3. b deslet.] orig. c al. pro ordinatione. d Alfor. 8. e offert.] orig. f Burchard. lib. 3. cap. 72. Ivo part. 2. cap. 125. Polyc. lib. 4. tit. 31. g alieni.] ceteri collectores. h Ivo part. 11. cap. 104. i Burchard. lib. 2. cap. 20. Polyc. lib. 3. tit. 9. cap. ult. Ivo part. 2. cap. 88. & part. 6. cap. 46.

bus si in hoc opere positus, aliquid propriæ necessitatis occurrat, quis fidelium de sua salute confidat, ubi ministros ipsos curationis humane, tanta prospexit calamitate vexari? Atque ideo necessitatio removendi sunt, ne quibuslibet, pro quibus Christus est mortuus, scandalum generetur in firmis. Postremo, si corpore lauciatum fortassis, aut debilem nequaquam sancta contingere lex a divina permittit, quanto magis doni caelestis dispensatores esse non convenit (quod est deterius) mente percussos?

C. VI. ¶ *Qui tempore baptismi uxores habent, si postea religiose vixerint, clerici fieri non prohibentur.*

Item Innocentius Papa I. Felici episcopo Nucerrino, epist. 4. c. 4.

3. **L**Aici b, qui habentes uxores baptizati sunt, ac sic se instituerunt, ut opinio eorum in nullo vacillet, ut aut clericis juncti sint, aut monasteriis, ex quo baptizati sunt, adhaerent, si non concubinam, non pellicem noverint, si in omnibus bonis operibus vigilaverint, non prohibentur hujusmodi ad clericatus sortem assumi.

4. pars. *Ceterum ante susceptum sacrum ordinem quosdam legimus concubinam habuisse, quos tamen sacri canones non rejiciunt, si post sacrum ordinem ab ejus commissione sese immaculatos custodiant.*

C. VII. ¶ *De quodam episcopo, qui ante sui episcopatus apicem concubinam habuit.*

Unde Gregorius Aude & Tarentino episcopo, lib. 2. epist. 44. sive c. 53.

Habuisse e te concubinam manifesta veritate comperimus, de qua etiam contraria est quibusdam nata suspicio. Sed quia in rebus ambiguis absolutum non debet esse iudicium, hoc tuae conscientiae eligimus committendum. Qua de re, si in sacro ordine constitutus ejus te permissione esse recolis maculatum, sacerdotii honore deposito, ad ministrandum nullo modo praesumas accedere, sciturus in animae tuae periculo a te ministrare, & Deo nostro te sine dubio reddere rationem, si hujus sceleris conscius in eo, quo es ordine, celans veritatem permanere volueris.

1. ¶ *Comperimus] Sequatur, & te illius criminis participationem habere, qua verba sunt etiam in editione operum B. Gregorii Frobeniana. Verum sublata sunt, quoniam absumt & ab aliis editionibus & a ceteris collectoribus, & a Joanne diavono, lib. 3. num. 43. vita ejusdem Gregorii, omnino, sententiam perturbant.*

DISTINCTIO XXXIII.

1. **D**omesticarum quoque personarum immoderatam familiaritatem episcopum vitare oportet.

C. I. ¶ *Etiam consanguinearum immoderatam familiaritatem episcopum vitare oportet.*

Unde Nicolaus Papa ad Albimam e Archiepiscopum.

Quorundam s relatione fidelium, nostris auribus intimatum est, quod Lantfredus episcopus, qui & juvenis esse dicitur, venationi sit deditus: quod vitium plurimos etiam de clericali catalogo, genere duntaxat Germanos, & Gallos irreverenter implicat. Verum iste (si ita est, ut audivimus) merito juvenis dicitur, qui juvenilibus desideriis occupatus, nulla g gravitate constringitur & 7. Nam (ut beatus dicit Hieronymus h) ve-

a Levit. 21. b Ansel. lib. 7. cap. 29. al. 34. Ivo part. 6. cap. 95. Pamorm. lib. 3. cap. 45. c Burchard. lib. 1. cap. 195. Ivo part. 5. cap. 310. Poly. lib. 4. tit. 39. d al. periculum. e al. Alvimon. f Ivo part. 5. cap. 313. g nulla sonum gravitate. Ivo. h ad cap. 5. Michea, & in Psal. 90.

natiorem nunquam legimus sanctum & infra. Nihilominus autem de hoc episcopo relatum est Apostolatu nostro, quod cum quadam filia sua immoderatam tenent familiaritatem, & ob id mala fama ei orta sit: pro qua re a sanctitate tua, ceterisque coepiscopis suis communitus atque correptus est, sed nullatenus emendatus: quae res in hoc maxime displicet, & magis, ac magis deteriorum de se reddit opinionem, in quo beatitudinis tuae, & ceterorum coepiscoporum suorum rationibus non obedit, & per inobedientiam in culpam protoplasti relabitur. Oportet ergo fraternitatem tuam synodale cum episcopis, & suffraganeis tuis convocare concilium, & hunc salutaribus eloquiis episcopum convenire, atque illi pastorali auctoritate praecipere, quatenus ab omnium bestiarum vel volucrum venatione penitus alienus existat; atque ab immoderata filiae suae familiaritate semet omnino coercet. Quod si parere contempserit, & tam pro venationis destinatione, quam pro immoderata filiae suae conversatione vitanda vobis admonitionibus obedire distulerit, a vestro collegio excommunicatus abscedat. Quod si in hoc contumax adhuc apparuerit, a ministerio cessare debet.

C. II. PALEA.

[Ex concilio I Aurelianensi IIII.]

Episcopum a, presbyterum, aut diaconum canes ad venandum aut accipitres, aut hujusmodi res habere non licet. Quod si quis talium personarum in hac voluptate b sapius detentus fuerit; si episcopus est, tribus mensibus a communione 2 suspendatur; diaconus vero ab omni officio, & communione suspendatur.

1. ¶ *Aurelianensi] Hac Palea etiam in decretalibus tit. de cleric. ven. cap. 1. citatur ex concilio Aurelianensi, & in Pamorm. ex cap. 5. Sed in Aurelianensibus, qua extant, non est inventa. Burchardus, & Ivo part. 6. cap. 288. citant ex Meldensi. Eadem vero sententia est in Agathensi, cap. 55. (quod etiam citat Ivo p. 5. c. 366. & p. 15. c. 30.) & in Epaonensi, cap. 3.*

2. ¶ *A communione] In decretalibus legitur a communione, si presbyter, duobus, si diaconus, ab omni officio suspendatur. Apud Burchardum est, se a communione suspendat, presbyter duobus; diaconus vero ab omni officio, & a communione suspendatur: neg. multi aliter apud Ivoem, part. 6. & in concilio Epaonensi. In Agathensi autem, & apud Ivoem part. 5. Se a communione suspendat; presbyter duobus mensibus se abstineat: diaconus vero ab omni officio, & e communione cessabit. Verum apud eundem Ivoem, part. 13. ex concilio item Agathensi hoc modo legitur: sed a communione abstineat, d presbyter duobus mensibus se abstineat, diaconus vero ab omni officio, vel communione cesset.*

C. III. PALEA.

Omnibus e servis Dei venationes, & sylvaticas venationes habere, interdicitur.

¶ *Hanc etiam Palea habetur. cod. tit. de cleric. ven. cap. 2. ubi ex eodem concilio Aurelianensi citatur, quemadmodum & apud Burchardum, & Ivoem. Sententia iisdem penè verbis est in synodo Francia sub Zacharia Papa, qua & conciliorum tomis est inserta, & habetur lib. 5. capitular. cap. 2. & manuscripta etiam inter epistolas Zachariae in codice saepe memorato monasterii Dominicanorum.*

Concubina autem hic ea intelligitur, qua cessantibus legalibus instrumentis unita est, & conjugali affectu as-

a Extra de cleric. ven. cap. 1. Burchard. libro 2. cap. 29. Ivo part. 5. cap. 366. & part. 6. cap. 288. & part. 13. cap. 310. Pamorm. libro 3. cap. 167. b al. voluntate sapius detentus. c al. vel. d al. suspendat. e Extra de cleric. ven. cap. 2. Burchard. lib. 2. cap. 214. Ivo part. 6. cap. 289. f al. satigationes.

fitur, hanc conjugem facit affectus, concubinam vero lex nominat.
De hac dicitur in Concilio Toletano l. c. 17.

C. IV. ¶ Qui non habet uxorem, sed loco illius
concubinam, à communione non re-
pellitur.

IS qui non i habet uxorem, & pro uxore concubi-
nam habet, à communione non repellatur: tamen b
ut unius mulieris, aut uxoris, aut concubinae sit conjun-
ctio contentus.

1 ¶ Is qui non i Integer concilii canon, qui apud Ivonem
quoque, & in Pannormia refertur, est hic: Si quis habens u-
xorem fidelis e, concubinam habeat, non communi-
cet. Ceterum is, qui non habet uxorem, & pro uxore
concubinam habet, à communione non repellatur: ta-
men d, ut unius mulieris, aut uxoris, aut concubinae (ut
ej placuerit) sit conjunctio contentus. Alias vivens
abiciatur, donec desinat, & ad poenitentiam revertatur.
Neque vero omne concubinarum genus eo etiam tempore
permittitur. De quibus quid in legibus gentilium Imperato-
rum legatur, nihil opus est referre. Certè Iustinianus novella 18.
c. 5. (ut est apud Iulianum antecessorem) quodam concubinas
comparat quodammodo uxoribus, quae sine dotalium tabularum
solemnitate ducta fuerant. Ad quod concubinarum genus referen-
dum est, quod scribit B. Augustinus in lib. de bono conjugali, &
refertur 7. 32. q. 2. c. 5. let. In quibus haec tria erant necessaria: pri-
mum, ut uterque esset solutus: deinde fides mutua, quod alteri non
jungeretur, neque à procreatione filiorum abhorrerent: tertium, ut
usque ad mortem in ea vite conjunctio manendum sibi proponerent.
Et in his quidem scribit B. Augustinus posse aliquo modo
dici, nuptias esse, & concubium, quamvis sic habitam non audeat
appellare uxorem: quia non interveniant instrumenta dotalia, &
alia, quae iure civili & canonico requirebantur, ut esset legitima u-
xor: quod habetur in praedicta novella 18. & 7. 30. q. 5. c. aliter. Ita-
que huiusmodi mulieres, cum non essent uxores, vocabantur concu-
binae: sed ob illa tria, ac praecipue, quod in affectu maritali
permanere stantur, permittitur ipsis communicare, habe-
banturque, tanquam uxores minus solemniter ductae. Et hoc est, quod
hic, & in sequenti capite dicitur, pro uxore, & loco uxoris habere
concubinam: Idque Gratianus ipse ad finem capituli antecedentis
6. concubina, indicavit. Nam concubinarum ad tempus adhibita-
rum, etiam filiorum procreandorum causa haberentur, plane illi-
citus erat concubinari: quod asserit idem B. Augustinus, c. audi-
te. 7. ead. & in eodem lib. de bono conjugali, cap. concubina. 7. 32.
quæst. 2.

C. V. ¶ De eodem.

Item Isidorus destantia e novi & veteris
Testamenti.

CHRISTIANO f non dicam plurimas, sed nec duas simul
habere licitum est, nisi unam tantum, aut uxorem, aut
certè loco uxoris (si conjunx deest) concubinam.

C. VI. PALEA.

Ex dictis Augustini in lib. 3. Homiliarum, Ho-
milia xlix.

AVDITE g charissimi membra Christi, & matris ca-
tholicae ecclesiae filii. Quod dico competentibus i
& fidelibus, audiant poenitentes. Quod dico fidelibus,
dico & competentibus, & poenitentibus. Audiant ca-
techumeni, audiant omnes, omnes timeant, nemo con-
temnat: sit mihi in consolationem vester auditus, ne
vobis sit in testimonium dolor meus: Competentibus
dico, fornicari vobis non licet: sufficient vobis uxores 2,
audiat Deus, si vos furdi estis: audiant angeli, si vos con-

temnitis. Concubinas vobis habere non licet: et si non
habetis uxores, tamen non licet vobis habere concubinas,
quas postea dimitatis, & ducatis uxores: tantò magis
damnatio vobis erit, si volueritis habere uxores & con-
cubinas.

1 ¶ [Competentibus] Hoc loco verba sunt ex originali in
suum ordinem restituta. Qui autem vocarentur competentes, de-
clarat B. Augustinus in sermone ad competentes, atq; intelligit-
iam patet ex eodem B. Augustino alibi, & ex alio.

2 ¶ [Uxores] In hac praecipue parte non sunt relata propria
verba B. Augustini; sed nonnulla omissa, ac mutata. Nam ipse
ita scribit: sufficient vobis uxores, aut nec uxores: concu-
binas vobis habere non licet. Audiat Deus, si vos furdi
estis: audiant Angeli ejus, si vos contemnitis: concubi-
nas vobis habere non licet: si audiant competentes, quod
dico fidelibus, non habetis uxores, non licet vobis habere
concubinas, quas postea ducatis uxores, quantò magis da-
mnatio vobis erit, si habere volueritis & concubinas, &
uxores dimitatis.

3. pars. Ceterum, si non talis concubina fuerit, & atas illius,
de quo agitur, futura incontinentia suspensionem auferre digno-
scitur, apostolica concessione ad ordinem diaconatus proveli
potest.

C. VII. ¶ Qui post mortem uxoris habuerit
de ancilla filios, diaconus fieri per-
mittitur.

Unde Pelagius Papa scribit Florentino a
Episcopo.

FRATERNITATIS b tuae relatione suscepta, ejus latorem
secundas quidem nuptias expertum non fuisse didi-
cimus, castitatem tamen eum c priori non servasse
conjugio designasti. Et quamvis multa sint, quae in hu-
jusmodi casibus observari canonice jubeat sublimita-
tis d auctoritas: tamen quia defectus nostrorum tem-
porum, quibus non solum merita, sed corpora ipsa homi-
num defecerunt, districtio illius non patitur in omni-
bus manere censuram, & atas istius, de quo agitur, fu-
tura incontinentiae suspicionem auferre dignoscitur, ut
ad diaconatum possit proveli, temporum, ut dictum est,
condescendentes defectui concessisse nos noveris. & 7.
¶ [Micenam] verò ancillam ejus, de qua se post transi-
tum uxoris, filios habere confessus est, jubemus, ut tua
dispositione cuiquam monasterio continentiam professura
tradatur 1.

1 ¶ [Tradatur] Apud Anselmum sequitur: ut melio-
ri sorte ad quod promovetur officium, sub bonae possit
famae merito ministrare, nec aliqua opinionis ejus macu-
landae relinquatur occasio: neque multò aliter in Poly-
carpo.

Hoc ex dispensatione misericordiae: ceterum ex rigore discipli-
nae intelligitur illud Aurelianensis 2 concilii.

2 ¶ [Aurelianensis] Hac ad verbum habentur in concil. Ge-
rundenf, cap. 8.

C. VIII. ¶ Non admittatur ad clerum,
qui praeter uxorem, aliam cogno-
verit.

SI quis de laicis post uxorem aliam cujuscunque con-
ditionis cognoverit mulierem, in clericum nullatenus
admittatur.

4. pars. Quod ergo de pellice, & meretrice apud Gregorium,
& Innocentium scribitur, propter spem futurae incontinentiae consti-
tutum creditur: quia difficile continentiam servat, qui se illicito
conubitu maculare non metuit. Vel f prohibetur ordinari, qui
pellicem, vel meretricem cognoverit maritali affectu, vel quia cor-
rupta florem virginitalis amisit, vel quia meretrici non de-
sinit, licet in uxorem ducatur. Utrumque enim impedimentum
cuiuslibet praestat, quo minus ad sacros ordines pertingere valeat.

a Ivo par. 3. ca. 64. Pannorm. lib. 6. cap. 49. b al. tantum.
c al. fidelem. d al. tantum. e al. consonantem. f Ivo
par. 3. ca. 66. Pannorm. lib. 6. ca. 50. g Burchard. 9. cap. 15. Poly. lib. 6. tit. 1. Ivo
part. 3. ca. 172. Pannorm. lib. 6. ca. 48.

a al. Florentia. b Anselm. l. 7. c. 68. al. 73. Poly. l. 2. tit. 1.
c al. cum. d al. substitutus. e al. Marenam. f al. &
E

C. IX. ¶ Qui virginem non duxit uxorem, ad sacros ordines non accedat.

Unde Hilarius Papa in Synodo Romana, cap. 2. scribit, dicens.

Crandum a ergo b in primis est, ne ad sacros ordines (sicut gestis prioribus ante prescriptum est) quisquam, qui uxorem non virginem duxit, aspiret.

C. X. ¶ Bigamus, vel penitens, corpore vitiatum, literas ignorans, curia vel conditioni obnoxius, clericus non fiat.

Item Gregorius urbis Romanæ præsul Squalatino d. Episc. lib. 2. epist. 25.

Precipimus e, ne unquam illicitas ordinationes facias: nec bigamum, aut qui virginem non est forsit uxorem, aut ignorantem literas, vel in qualibet parte corporis vitiatum, vel penitentia f, vel curia aut cuilibet conditioni obnoxium, ad sacros ordines permitas accedere: sed si quos huiusmodi repereris, non audeas promovere.

C. XI. ¶ Non fiat sacerdos, cuius uxorem evidenter constat adulterium admisisse.

Item in Neocæsariensi concilio, cap. 5.

Si g cuius uxorem adulterium commisisse, cum esset laicus, evidenter fuerit comprobatum, ad ministerium ecclesiasticum admitti non potest. Quod si in clericatu jam eo constituto, adulteravit, dato repudio dimittere eam debet. Si vero retinere ejus consortium velit, non potest suscepto ministerio perfrui.

C. XII. ¶ De eodem.

Item ex concilio Martini Papæ.

Si h laici i uxor in adulterio fuerit deprehensa, hinc talis ad ministerium ecclesiasticum nullo modo adducatur. Si autem post ordinationem alicujus clerici uxor adulterata fuerit, dimittat eam. Si autem cum ipsa voluerit permanere, à ministerio alienus sit.

Præmissis auctoritatibus bigami, & qui virgines non sunt forsit uxores, à sacris ordinibus prohibentur. Sed quaeritur, si quis ante baptismum viduam duxerit uxorem, an propterea sit prohibendus à sacris ordinibus.

C. XIII. ¶ Qui ante baptismum seu post baptismum viduam duxit uxorem, non admittatur ad clerum.

De his ita scribit Innocentius Papa vultreio Rothomagensi Episcopo, epistola 2. cap. 5.

Si k quis viduam (licet laicus) duxerit uxorem, sive ante baptismum, sive post baptismum, non admittatur ad clerum; quia eodem vitio videtur exclusus. In baptismo enim crimina dimittuntur, non acceptæ uxoris consortium relaxatur. & l. ¶ Quod si non putatur uxor esse computanda, quæ ante baptismum ducta est, ergo nec filii, qui ante baptismum geniti sunt, pro filiis habeantur.

C. XIV. ¶ Qui secunda conjugia forsitur, clericus non fiat.

Prohibentur etiam bigami à quolibet ordine clericatus, juxta illud Ambrosii, epist. 32. ad Verceilensem ecclesiam.

Cognoscamus m, non solum hoc de episcopo, & presbytero Apostolum statuisse, sed etiam Patres in con-

a conventum.] orig. b Ansel. l. 7. c. 12. al. 15. Pann. l. 3. c. 50. c Gradus.] orig. d forte Scillacino. e Ansel. 7. cap. 35. al. 42. Poly. lib. 2. tit. 31. Ivo p. 8. c. 258. f al. penitentem, al. publice penitentem, al. solumiter penitentem. g Ansel. 7. c. 19. h Apud Martinum Siracensem, cap. 28. i alicujus laici.] orig. k Ansel. 7. c. 11. Ivo p. 8. c. 258. l cap. 6. ejusdem epist. m Ivo p. 8. c. 27. Pann. l. 6. c. 82.

cilii e Nicæni tractatu addidisse, neque clericum quemquam debere esse, qui secunda conjugia forsitur sit. 5 pars. Similiter etiam viduam mariti, vel ancillam, vel meretricem, clerici fieri non possunt.

C. XV. ¶ Spectaculis publicis mancipatam, vel ejectam, vel ancillam ducens uxorem, Diaconus non fiat.

Unde in canonibus Apostolorum, c. 13. legitur.

Si b quis viduam, aut ejectam acceperit, aut meretricem, aut ancillam, vel aliquam de iis, quæ publicis spectaculis mancipantur: non potest esse Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut eorum numero, qui ministerio sacro deserviunt.

C. XVI. ¶ Quæ sit vidua, vel ejecta, vel meretrix.

Quæ autem sit vidua, quæ ejecta, vel meretrix, Hieronymus epist. 128. ad Fabiolam de veste sacerdotali ostendit, dicens.

Vidua c est, cuius maritus est mortuus. Ejecta est, quæ à marito vivente projicitur. Meretrix, quæ multorum libidini patet.

7 pars. Sed postea temporum defectu condescendens Papa Martinus, in minoribus ordinibus eos constitui permisit, non regulam præfrendo, d. dicens.

C. XVII. ¶ Inter lectores, vel ostiarios deputatur subdiaconus, secundam ducens uxorem.

Si subdiaconus secundam uxorem duxerit, inter lectores vel ostiarios habeatur, ita ut Apostolum non legat.

Necessitate tamen exigente bigamus usq. ad subdiaconatum potest promoveri.

C. XVIII. ¶ Viduam ducens uxorem, subdiaconus, si necessitas exigat fieri potest. Unde Martinus Papa ait.

Lector e, si viduam alterius uxorem acceperit, in lectoratu permaneat, aut si forte necessitas sit, subdiaconus fiat, nihil autem supra. Similiter, & si bigamus fuerit.

8 pars. Quibus autem propria conjugia prohibentur, interdicitur etiam nuptialibus conviviis interesse.

C. XIX. ¶ Nuptiarum conviviis presbyteri interesse non debent.

Unde in Agathensi concilio, cap. 39. legitur.

Presbyteri f, diaconi, subdiaconi, vel deinceps, quibus ducunt uxores licentia non est, etiam alienarum nuptiarum evitent convivia, nec his cœtibus miscantur, ubi amatoria cantantur, & turpia, aut obsceni motus corporum choreis, & saltationibus efferuntur, ne auditis, aut obtutus sacris mysteriis g deputati turpium spectaculorum, atque verborum contagione polluantur.

1. ¶ Licentia non est.] In codicibus impressis legatur, licentia modo non est. Expuncta est dictio, modo, quia neg. in originali, neg. in vetustis exemplaribus Gratiani, aut Burch. Ivo. concilio Venetico, c. 11. (ubi hoc idem reperitur) habetur. At presbyteri quidem nunquam, ne apud Græcos quidem licet ducere uxores.

Vidua vero intelligenda est, si post solemne factus nuptiarum, morte interveniente, à viro suo divisa fuerit. Ceterum, si antequam conveniant, fatali necessitate ab altero divisi fuerint, licet ex sponsalibus uxor sit appellata, non tamen post mortem sponsi, etiamsi in propria sit ducta, & cum eo velata, vidua appellatur, nec ex ejus copula à sacris ordinibus aliquis prohibetur.

aalconcilio Nicæni tractatus.] orig. b Ivo p. 8. cap. 257. c Pann. l. 6. c. 68. Apud Martinum Brac. c. 44. Ex concil. Tolitano c. 4. d Hac verba, non regulam præfrendo, absum ab aliquo exemplaribus. e Ibid. c. 42. Ex concil. Tolitano. 1. cap. 5. f Burch. l. 2. c. 124. Ivo p. 6. cap. 209. Poly. lib. 4. tit. 31. g al. ministerii.

C. XX. ¶ Qui cum alio velata, non tamen illi nuptiam, uxorem duxit sacerdos fieri non prohibetur.

Unde Pelagius Papa scribit.

Valentino a clerico, cui mulier cum alio ante velata non tamen ei nuptia, sed virgo permanens, post mortem eius, cum quo velata erat sponsa b, conjugali est copula sociata, quia iterum e velamen accepit, nullum in promovendo generetur obstaculum, quia nihil est (quantum ad hunc articulum pertinet) quod ei de canonicis obviet infuitis.

DISTINCTIO XXXV.

A Quibus ordinibus bigami prohibentur, & utrum reputentur bigami, qui ante baptismum habuerunt unam, & post baptismum alteram, & an liceat fortiri uxores in sacris ordinibus constituis, multorum auctoritatibus breviter monstratum est. ¶ Sequitur autem in descriptione illa Apostolica d, ut sit sobrius, qui ordinandus est, non violentus: quod ex auctoritate veteris Testamenti, introductum est. Ministri enim templi prohibentur vinum & siceram bibere, ne ebrietate graventur corda eorum, & ut sensus eorum viget semper, & tenuis sit, vel quia venter mero asuans facile desquamatur in libidinem. Unde Noë f in ebrietate nudavit femora; Lath, quem Sodoma non vicit, vima uicerunt.

¶ Quod tamen g violentus esse prohibetur, non semel, sed frequenter vino repletus debet intelligi.

C. I. ¶ Diaconus, Presbyter, & Episcopus ebrietati, & alea deserviant, nisi deserunt, deponantur.

Hinc etiam in canonicis Apostolorum, Can. 43. & 42. legitur.

Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, alea atque ebrietati deservians, aut desinat, aut certe damnetur h. Subdiaconus, aut lector, aut cantor familia faciens, aut desinat, aut communione privetur i. Similiter etiam laicus.

C. II. ¶ Esus carnis, & vini potus, post diluvinum concessus legitur: post Christi adventum inhibitus.

Item Hieronymus lib. 1. contra Iovinianum.

A B exordio conditionis humanae nec carnibus vescamur, nec dabamus repudium, nec praepitua nobis eripiebantur in signum. Hoc cursu ad diluvinum usque pervenimus. Post diluvinum autem eum datione legis, quam implere nullus potuit, carnes ingestae sunt ad vescendum, & repudia concessa duritia, & cultellus circumcissionis appositus, quasi Dei manus plus in nobis creaverit, quam necesse est. Postquam autem Christus venit in fine temporum, & revolvit ad ea, & extremitatem retraxit ad principium, nec repudium l nobis dare permittitur, nec circumcidimur m, nec comedimus carnes, dicente Apostolo n, Bonum est vinum non bibere, & carnes non comedere. Et vinum enim cum carnibus post diluvinum dedicatum est.

C. III. ¶ Alienum est a sanitate potationibus & ebrietatibus vacare.

Idem lib. 2. contra Iovinianum.

L Vxuriosa o res vinum, & tumultuosa ebrietates; omnis, qui cum his miscetur, non erit sapiens.

a Simile 27. q. 2. c. quod autem s. item si sponsa. l. 10 p. 6. c. 113.
b al. sponsa. c al. interim. d 1. Tim. 2. & in gl. ad eum locum habentur haec verba ex Hier. epist. 83. e Levit. 10. 7. ca. c. venter. f Gen. 9. & 19. g al. autem gl. interlinearis. i 1. Tim. 3. h 2. ad Tim. 2. c. 22. id est, deponatur. i communione priventur. k Burd. l. 4. c. 5. Polyd. l. 6. tit. 18. l. 10 p. 13. c. 73. Pam. lib. 3. c. 739. Rab. ba. c. 28. l. 1. Matth. 19. m Ath. 15. Gal. 5. n Rom. 14. o Prov. 20.

C. IV. ¶ Ignominiosum est sacerdoti assuere delicias, epulis, atq; lascivias.

Idem in Michaeam ad c. 2.

Ecclesia principes, qui deliciis affluunt, & inter epulas, atque lascivias pudicitiam fervare se credunt, propheticus a sermo describit, quod ejiciendi sint de stativis domibus, lautissq; convivis, & multo labore epulis conquestis, & ejiciendi propter malas cogitationes, & opera sua. Et, si vis scire, quo ejiciendi sunt, Evangelium b lege: in tabernaculis scilicet exteriores, ubi erit stipes, & fridor dentium. An non confusio, & ignominia est, Iesum crucifixum, magistrum pauperum atque esurientem, fartis praedicare corporibus? jejunioremque doctrinam rubentes buccas, timentiaque ora proferre? Si in Apostolorum loco sumus, non solum sermonem eorum imitemur, sed conversationem quoque, & abstinentiam amplectamur.

C. V. De eodem. PALEA.

Item ad Oceanum, epist. 83.

Venter mero asuans cito desumpnat in libidines. Vbi ebrietas, ibi libido dominatur, & furor.

C. VI. De eodem. PALEA.

[Idem ad Nepotianum, de vita clericorum.]

Violentus c sacerdotem & Apostolus damnat, & ventus d lex prohibet. Sacerdotes qui ministrant e in templo Dei, prohibentur vinum, & siceram bibere, ne in crapula, & ebrietate aggraventur corda eorum. Sierca Hebraeo sermone omnis potio nuncupatur, qua inebriare potest. ¶ f. ¶ Quidquid inebriat, & statum mentis evertit, fuge similiter ut vinum. [Nolite, ait Apostolus, g inebriari vino, in quo est luxuria] & super. b ¶ Qui altario deserviunt, vinum, & siceram non bibant. Sponsa Christi i vinum fugiat ut venenum. Vinum, & ebrietas incendium est.

i ¶ Sponsa Christi] In epistola ad Eustochium sic habetur. Hoc primum moneo, hoc obtestor, ut sponsa Christi vinum fugiat pro veneno. & paulo post: vinum & adolescentia duplex est incendium voluptatis.

C. VII. ¶ De eodem.

Item Prosper de vita contemplativa, lib. 2. cap. 22.

Lvxuriam facit, & nutrit vini perceptio nimia, non natura.

C. VIII. ¶ In Paradiso abstinentia, post paradysum edendi lascivia incepta.

Item Ambrosius in lib. de Elias, & jejuniis, cap. 4. & 5.

Sexto die bestiae sunt creatae, & cum bestiis orta edendi potestas est, & usus escarum. Vbi cibus coepit, ibi finis factus est mundi: ibi i coepit sua incrementa nascere, ubi k coeperunt divina opera circa eum ferriari. Quo indicio declaratum est, quod per cibos mundus haberet imminui, per quos desit augere. ¶ f. ¶ Et ut sciamus non esse novum jejunium, primam illic legem constituit de jejunio. ¶ g. ¶ Eousque nemo pravari-cari noverat, ut adhuc orta non esset, quae prima est pravariatio. Indictum jejunium, abstinentiae lex, Domino Deo: pravariatio legis a diabolo; culpa per cibum, latebra post cibum: cognitio infirmitatis in cibo, virtus firmitatis in jejunio. ¶ infra. ¶ Serpens gula persuadet, Dominus jejunare decernit. Itaque gula de paradiso regnantem expulit; abstinentia ad paradysum

a Michae 2. b Matthei 22. c supra initio dist. Hieron. in epistola ad Titum, ad cap. 1. in epistola ad Oceanum. d Levit. 10. Num. 8. e altario deserviunt, orig. f Ad Nepotianum, g Ephesic. 1. h Ad Eustochium, epistola 22. i ubi orig. k ibi.] orig.

revocavit errantem, & 7. a ¶ In principio generis hu-
mani ignorabatur ebrietas: primus Noë vineam planta-
vit: dedit naturam, sed ignoravit potentiam. Itaque
vinum nec suo peperit auctori. & 7. ¶ Sed illius ebrietas
nobis suadet sobrietatem. Semel enim inebriatus est
Noë. Vbi enim malum ebrietatis agnovit, iumentum b
suum ad remedium temperavit: non effudit ad vitium.
¶ Manebat, antequam vinum inveniretur, omnibus in-
concussa libertas: nemo sciebat à consorte naturæ suæ
obsequia servitutis exigere. Non esset hodie servitus, si
ebrietas non fuisset. Obreperat quidem jam fraternæ
prælationis invidia, manebat tamen adhuc paternæ pieta-
tis reverentia. Læsa pietas est, dum ridetur ebrietas. Non
illis itaque solis nocent vina, quos tentant, sed & illis am-
plius, quorum oculis tumulenta ebriorum membra nu-
dantur. ¶ Legimus etiam, quod patrem Lothi inebria-
verit filia in monte, ad quem timentes incendium Sodo-
mitarum confugerant, & habitabant in spelunca. & 7. d
¶ Fuit itaque ebrietas origo incesti, pessimæ regenera-
tionis partus deterior. ¶ At non Abraham vina in suo
convivio ministrabat: sed immolabat vitulum: buty-
rum, & lac, etiam Angelis hospitibus exhibebat. Cæli
dominum, mundi agnoscebat auctorem. Vinum ergo
exhibere non poterat. Sed recte illic deerat materia
peccati, ubi erat remissio peccatorum. Denique annun-
ciavit eum Ioannes. e, non manducans panem, neque bibens vi-
num. Qui enim Christum annuntiat, ab omni vitiorum
incentivo prælare se debet alienum.

C. IX. ¶ Triginde ab eis à communione absti-
neat clericus, quem ebrium fuisse
constiterit.

Item ex concilio Agathensi, cap. 41.

ANtè f omnia clericis vitetur ebrietas, quæ omnium
vitiolorum fomes, ac nutritrix est. Itaque cum, quem e-
brium fuisse constiterit, (ut ordo patitur) aut triginta die-
rum spatio à communione statuiamus submovendum, aut
corporali subdendum supplicio.

DISTINCTIO XXXVI.

Oportet etiam ordinandum esse prudentem. Quid
ps contra eos notandum, qui sub nomine simplicitatis ex-
citant stultitiam sacerdotum. Prudentem g au-
tem Episcopum oportet intelligi non solum literarum peritia, ve-
rum etiam secularium negotiorum disquisitione h.

C. I. ¶ Illiterati, & corpore viriati non pro-
moveantur ad clerum.

Vnde in epistola Gelasii Papæ ad Episcopos per
Lucaniam, cap. 18. & 19.

Ilitteratos i, aut aliqua parte corporis vitiatos, vel i
imminutos nullus præsumat ad clericatus ordinem
promovere; quia literis carens sacris non potest esse ap-
tus officiis: & vitiosum nihil Deo prorsus offerri lega-
lia & præcepta sanxerunt. ¶ Similiter i qui seipfos ab-
scindunt.

i ¶ Vitiatos, vel.] Ista duo voces absum à plevisque vetustis
exemplaribus Gratiani & originali, cuius expressa est potius sen-
tentia, quam verba relata.

C. II. ¶ Ad summum sacerdotium non aspires,
qui divini stipendii, vel disciplinæ non
est eruditus.

Item Zozimus Papa epist. ad Iſchium Episco-
pum Salonitanum.

Qui m ecclesiasticis disciplinis per ordinem non
est imbutus, & temporum approbatione divinis

a Ibid. c. 5. b Incentum.] vera lectio. c Gen. 19.
d Gen. 18. e Matth. 11. f Bure. l. 1. c. 11. lvo p. 13. cap. 79.
g Glordmaria. 1. Tim. 3. h ad dispensatione. i Bure. l. 2.
c. 18. lvo p. 6. c. 37. & 75. Pam. l. 3. c. 46. k Levit. 22. l Ibid.
c. 19. m 7. dist. 19. c. 1. Anst. l. 6. lvo p. 3. c. 102.

stipendiis eruditus, nequaquam ad summum ecclesiæ
sacerdotium aspirare præsumat; & non solum in eo ambi-
tione inefficax habeatur, verum etiam ordinatores ejus ca-
reant eo ordine, quem sine ordine contra præcepta pa-
trum crederent præsumendum.

Ecce quod sacramentum literarum oportet Episcopum habere periti-
tiam: unde in veteri Testamento a inter cetera ornamenta pen-
tis ex ratione ferrebat in pectore, in quo scribebatur manifestatio,
& veritas: quia in pectore pontificis manifesta debet esse cognis
veritatis. ¶ Hinc etiam voltes b, quibus arca portabatur, ju-
giter annulus erant inserti, ut cum arca esset portanda, nulla fieret
mora de intrmittendis verbis: quia predicatores, per quos Ec-
clesia circumfertur, sacri literis semper debent insistere, ne tunc
quarant discere, cum ex officio alios debeant docere. ¶ Hinc etiam
David c prius ex gratia Spiritus sancti donum scientiæ per-
cepit, & postea administrationem regni affectus est. ¶ Sal-
mon d quoque non divitiis, non longa tempora hujus vitæ, sed sa-
pientiam à Deo petiit, & impetravit. ¶ Hinc etiam Dominus
prius ponit verba sua in ore propheta, & postea constituit eum su-
per gentes, & regnas, dicens ad Hieremiam e, [Ecce dedi verba
mea in ore tuo, ecce constitui te hodie super gentes, & super regna.]

¶ Hinc etiam Malachias f ait, [Labia sacerdotum custodient scientiam,
& legem requirunt de ore ejus, quia Angelus Domini exer-
cituum est.] ¶ Hinc etiam salutaris g noster prius in medio
doctorum sedit, audiens illos & interrogans, & postea predicare
cepit, quia prius quisque discere, & postea predicandi officium u-
surpare debet. ¶ Hinc etiam Salomon prius h ait [tempus
tacendi] & postea i [tempus loquendi] quia veritas prius
tacendo discitur, & postea loquendo predicatur. ¶ Hinc idem
Dominus ait k [Qui audit, dicat veni.] ¶ Hinc etiam prius
Apostolus docuit, deinde eos ad predicandum misit, dicens l. [Esto-
te ergo prudentes, sicut serpentes, & simplices sicut col-
umbæ.] Sic etiam post resurrectionem prius illis sensum aperuit,
& scripturas explanavit, & postea dixit m eis, [Euntes in mun-
dum universum, &c.] Vnde, cum n de quinque panibus
quinque millia hominum vellet rescire, prius panes accipiens, fre-
git, & postea discipulis dedit, & per eos demum turba apposit:
quia sacramenta legis, & prophetarum prius disserendo exposuit, &
postea eorum scientiam discipulis dedit, & per eos tandem illam si-
delibus dispensavit: ¶ Hinc & Petrus, cum rectoribus ecclesiæ
scriberet, ait o: [Parati esse debetis reddere rationem om-
ni potenti vos satisfactionem de ea hinc & spe, quæ in
vobis est.] ¶ Hinc etiam Paulus p scribens ad Timotheum
ait [Attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ.] ¶ Ex
quibus omnibus liquido colligitur, quod non sufficit prælati bona
conversatio; & morum honestas, nisi addatur scientia doctrina.

¶ Unde sacerdotes q ingressuri tabernaculum, prius lavabantur
in libro aëno, quod fecerat Moyses ex specululo mulierum. ¶ Hinc
etiam in Cantico canticorum r oculi, per quos prælati ecclesiæ
intelliguntur, assimilantur columbis, quæ resident juxta fluentia
plenissima.

C. III. ¶ Sacerdotis est legi scientiam habere; non
belli, sed orationibus vacare.

Hinc etiam Hieronymus i in Levit.

SI quis vult pontifex non tam vocabulo esse quam
merito, imitetur Moysen, imitetur Aaron. Quid e-
nim dicitur s de eis? quod non discedunt de taberna-
culo Domini. Erat ergo Moyses indefinenter in taberna-
culo Domini. Quod autem opus ejus erat? ut aut à Deo
aliquid disceret, aut ipse populum doceret. Hæc duo sunt

C. III. ¶ Sacerdotis est legi scientiam habere; non
belli, sed orationibus vacare.

Hinc etiam Hieronymus i in Levit.

SI quis vult pontifex non tam vocabulo esse quam
merito, imitetur Moysen, imitetur Aaron. Quid e-
nim dicitur s de eis? quod non discedunt de taberna-
culo Domini. Erat ergo Moyses indefinenter in taberna-
culo Domini. Quod autem opus ejus erat? ut aut à Deo
aliquid disceret, aut ipse populum doceret. Hæc duo sunt

a Exod. 28. ex interpret. lxx. b Exod. 28. c 2. Regum 1.
d 3. Regum 3. i. Paralypom. 1. e Hierem. 1. f Malach. 2.
g Luca 2. h Eccles. 3. i Ecclesiast. 3. k Apocal. 22.
l Matth. 10. m Marci 16. n Matth. 14. o 1. Petri 3.
p 1. Timoth. cap. 4. q Exod. 28. r Cant. 5.
s Levit. 8.

Pontificis opera, ut aut à Deo discat, legendo scripturas divinas, & sapius meditando; aut populum doceat. Sed illa doceat, quæ à Deo ipse didicerit, non ex proprio corde, vel humano sensu, sed quæ Spiritus sanctus docet. Est & aliud opus, quod facit Moyses: ad bella non vadit, non pugnat contra inimicos. Sed quid a facit? orat, & donec ille orat, vincit populus eius: si relaxaverit, & dimiserit b manus, populus eius vincitur. & fugatur. Oret ergo & sacerdos ecclesie indefinenter, ut vincat populus, qui sub ipso est, hostes invisibiles Amalechitas, qui sunt demones impugnantes eos, qui volunt pie vivere in Christo.

1 ¶ Hieronymus] Citatur ex B. Hieronymo, & extat in Homilia 6. Origenis in Leviticum: quas quidem Homilias cum alii multis B. Hieronymus Latinas fecit: sed ita, ut noxia quæque detruncavit, ut illa transfulerit. Quod ipsemet ad Theophilum epist. 62. ad Vigilantium epist. 75. & in Prologo lib. 2. in Michæam professus est. Ac frequenter Gratianus ea, quæ sunt Origenis, Hieronymi nomine citat, vel quia præcipue ecclesie doctoris auctoritatis majus pondus habet, vel quia Hieronymus eo, quo dictum est, modo vertendo, penè sua fecerat.

DISTINCTIO XXXVII.

1 S Ed quaritur, an secularibus literis oporteat eos esse eruditos. De hu ita scribitur in concilio Carthagin. IV. cap. 16.

C. I. ¶ Libros gentium non legat Episcopus.

Episcopus e gentium libros non legat: hæreticorum autem, pro necessitate, aut tempore.

C. II. ¶ Reprehenduntur sacerdotes, qui omnia Evangelii comœdias legunt.

Item Hieronymus ad Damasum Papam de filio prodigo, epist. 146.

Sacerdotes d Dei omnibus Evangelii & prophetis videmus comœdias legere, amatoria bucolicorum versuum verba canere, Virgilium tenere e, & id quod in pueris necessitatis est, crimen in se facere voluptatis.

C. III. ¶ In vanitate & obscuritate sensus ambulat, qui secularibus disciplinis occupantur.

Idem ad cap. 4. epist. ad Ephesios, lib. 2. comment.

Nonne vobis videtur in f vanitate sensus, & obscuritate mentis ingredi, qui diebus, ac noctibus dialectica arte torquetur? qui Physicus percutator oculos trans cœlum levat, & ultra profundum terrarum, & abyssi g, in quoddam inane demergitur? qui jambum ferit i: qui tantum h metrorum sylvam in suo studiosus corde distinguit, & congerit? & (ut ad alteram partem transeat) qui divitias per fas & nefas quarit? qui adulator regibus, hæreditates captat alienas, & opes congregat, quas in momento, cui sit relicurus, ignorat?

1 ¶ Ferit] Antea legebatur, jambum fervet. In originali autem impresso est, Iambum fruit. Emendatum vero est ex antiquo Gratiani exemplari. Nam Terentianus de Iambo sic scribit.

Iambus ipse sex enim locis manet, Et inde nomen inditum est senario; Sed ter feritur, hinc trimetrum dicitur, Scandendo binos quod pedes conjungimus.

Ac de eisdem senariis Isidorus lib. 1. Etymolog. cap. 38. ait: hos Græci, quia geminos feriunt, trimetros dicunt.

a Exod. 17. b al. demiserit. c Anselm. lib. 7. cap. 202. Burch. lib. 1. c. 95. Ivo part. 4. cap. 160. & part. 5. cap. 197. Pann. lib. 2. cap. 130. Polyc. lib. 4. tit. 7. d Ivo part. 4. c. 162. Pann. l. 2. cap. 131. e al. tenere in manibus. f Ephes. 4. g al. abysso quoddam inanis demergit. h al. tantam.

C. IV. ¶ Qui scripturas sacras male intelligit, vel seculari sapientia abutitur, vno inebriatur & sicca.

Idem lib. 9. ad cap. 28. Esaiæ.

Vino inebriantur, quando scripturas sanctas male intelligunt, atque pervertunt: sicera, quando seculari abutuntur sapientia & dialecticorum tendiculis, quæ non tam vincula a sunt appellanda, quam phantasmata, id est, umbra quædam, & imagines, quæ citò pereunt, atque solvuntur. Idem b. ¶ Secundum tropologiam pseudopphetas eos debemus accipere, qui aliter scripturarum verba accipiunt, quam Spiritus sanctus sonat, & divinos eos, qui conjectura mentis suæ, incerta futurorum, quasi vera pronuntiant, absque divinatorum auctoritate verborum. Idem c. ¶ Quicumque scripturas non ita intelligit, ut rei veritas habet, uvam acerbam comedit.

C. V. ¶ Reprehenduntur Episcopi, qui filios suos secularibus erudiunt literis.

Idem lib. 3. ad cap. 6. epist. ad Ephes.

Legan d Episcopi, atque presbyteri, qui filios suos secularibus literis erudiunt, & faciunt illos comœdias legere & mimorum turpia scripta cantare, de ecclesiasticis forsitan sumptibus eruditos. Et quod in corbonam pro peccato virgo, vel vidua, vel totam substantiam suam effundens quilibet pauper obtulerat, hoc in Calendariam strenam, & saturnaliam sportulam, & minervale munus grammaticus, & orator, aut in sumptus domesticos, templi stipes, aut in fordida seorta convertit. Heli e sacerdos ipse sanctus fuit: sed quia filios suos non erudit in omni disciplina & correctione, supinus cecidit, & mortuus est.

C. VI. P A L E A.

[Item ex responsione Hadriani 1 Papæ ad Carolum, cap. 49.]

Omnem f vim venenorum g suorum in dialectica disputatione constituunt hæretici, quæ, philosophorum sententia, definitur non astruendi vim habere, sed studium destruendi. Sed non in dialectica complacuit Deo saluum facere populum suum. Regnum enim Dei in simplicitate fidei est, non in contentione sermonis.

1 ¶ Hadriani] Hoc caput antea tribuebatur Urbano. Sed est in scripto Hadriani de imaginibus ad Carolum Magnum, c. 49. & inde emendatum est. Eadem vero habentur apud B. Anselmum lib. 1. de fide ad Gratianum Imper. cap. 3.

C. VII. ¶ B. Hieronymus ab Angelo verberatur, quia Ciceronis libros legebat.

Item Rabanus de prelois Ecclesiasticis.

Legeret Ciceronis, ab Angelo est correptus, eum quod vir Christianus, paganorum figmentis intenderet.

Hinc etiam filius ille prodigus in Evangelio i reprehenditur; qui de siliquis, quas porci manducabant, ventrem suum replere cupiebat. ¶ Hinc etiam Origenes i cimphes & ranas, quibus Egyptii sint percussi, vanam dialecticorum garrulitatem, & sophistica argumenta intelligit. Ex quibus omnibus colligitur, quod non est ab ecclesiasticis secularium literarum querenda peritia. Sed contra legitur, quod Moyses k & Daniel l omni scientia Egyptiorum & Chaldeorum eruditi fuerunt. Legitur m etiam, quod præcepit Do-

a al. tendicula b Hier. l. 5. ad c. 29. Jer. c Hier. l. 6. comment. ad c. 31. Jer. d Ivo p. 4. c. 166. e 1. Reg. 2. f Ivo p. 4. c. 229. g al. inventorum, h Ex Hieron. ad Eusebium de custod. virg. Ivo p. 4. c. 164. Pann. l. 2. c. 132. i Luc. 15. k Act. 7. l Dan. m Exod. 3. & 17.

minu siliu Israel, ut expoliarent Aegyptios auro & argento, moraliter instruens, ut sive aurum sapientia, sive argentum eloquentiam apud poetas inveniremus, in usum salutis eruditionis vertamus. ¶ In Levitico a etiam primitias 2 mellis, id est, dulcedinem humane eloquentiam, Domino jubetur offerre. ¶ Magi b quoque tria munera obtulerunt Domino, in quibus nonnulli tres partes philosophia volunt intelligi. Denig, (ut in expositione Psalterii 3 Cassiodorus testatur) omnis splendor rhetorica eloquentiam, omnis modus poetica locutionis, qualibet varietas decora pronunciationis a divinis Scripturis sumpsit exordium. ¶ Hinc & Ambrosius ait super epistolam Colossensium. [Omnia ratio scientia superna, vel terrena creatura, in eo est, qui est caput eorum & auctor: ut qui hunc novit, nihil ultra querat, quia hic est perfecta virtus & sapientia; quod quid alibi queritur, hic perfecte invenitur. In Daniele & Salomone ostendit infidelibus se totius auctorem sapientia. Quod infideles non putant, quia non legunt in Evangelio, & Prophetis Astrologiam, Geometriam, & alia hujusmodi: quae ideo despecta sunt a nostris, quia nihil valent ad salutem, sed nuntiant in errorem, & dum his student, curam animam non habent. Qui vero Christum novit, thesaurum sapientia & scientia invenit, quia id novit, quod utile est.]

1 ¶ Origenes] In Homil. 4. ad cap. 7. Exodi, rariis quidem comparat poetas, citharas autem dialecticos.

2 ¶ Primitias] Levitici c. 2. prohibetur fermentum, ac mel adolere in sacrificio Domini: primitia tamen eorum jubentur offerri, sed non super altare imponi. Ubi in glossa ordinaria mel expantur gentium eloquentiam, ab Hyscio autem paganorum doctrina, cuius primitia ad imitationem B. Apostoli Pauli possunt Deo offerri.

3 ¶ Cassiodorus] In prologo Psalterii, c. 15. & sequenti multum verbum Cassiodorus divine Scripturae eloquentiam explicat, & commendat. Sed quae afferri in principio explanationis Psal. 6. vult de videntur his, quae mox referuntur, convenire.

4 ¶ Ambrosius] Ex B. Ambrosii principio expositionis c. 2. epist. ad Colossenses summam collecta sunt, referuntur, in glossa ordinaria, & ab Anselmo ad idem caput secundum, cuius Anselmi verbum, Gratiani verba magnopere sunt similia.

C. VIII. ¶ Non prohibeantur clericis saculares literas legere.

Hinc etiam Beda lib. 2. Retorn, c. 9. in Samuelis allegorici expositionibus.

Turbat e acumen legentium, & deficere cogit, qui eos a legendis secularibus literis omnimodo affirmat prohibendos, in quibus d si qua inventa sunt utilia, quasi sua sumere licet. Alioquin nec Moyses, & Daniel sapientia, vel literis Aegyptiorum paterentur erudiri, quorum tamen superstitiones simul & delicias horrebant. Nec ipse magister gentium aliquot versus poetarum suis vel scriptis indidisset, vel dicitis.

2 pars. Cur ergo legi prohibentur, quae tam rationabiliter legenda probantur? Sed saculares literas quidam legunt ad voluptatem, poetarum signum, & verberum ornatu delictati: quidam vero ad eruditionem eas addiscunt, ut errantes gentium legendo defensionem, & utilia, quae in eis invenerint, ad usum sacrae eruditionis devotè convertant. Tales laudabiliter saculares literas addiscunt. Unde B. e Gregorius quendam Episcopum non reprehendit, quia eas didicerat, sed quia contra episcopale officium pro lectione Evangelica, Grammaticam populo proponebat.

C. IX. ¶ Saculares literae legenda sunt, ne ignorentur.

Hinc etiam Ambrosius scribit super Lucam in explanatione procerum.

a Levit. 1. b Mat. 2. Rab. ad hunc locum Mat. c Ivo p. 4. c. 28. Pam. l. 2. c. 133. d al. quibus ubilibet inventa utilia. e l. 9. reg. epist. 41. f. 86. dist. c. cum multa.

Legimus a aliqua, nec negligantur i, legimus, ne ignoremus, legimus, non ut teneamus, sed ut repudiamus.

1 ¶ Negligantur] Sic etiam in Pamormia, sed in originali, & in uno Gratiani manuscr. ne legantur. Ibi enim agitur de pseudo-evangelis. Sed non est mutatum ab glossa.

C. X. ¶ Grammatica legenda est, ut per eam sacra Scriptura intelligantur.

Item Hieronymus ad cap. 1. epistolae ad Titum.

Si b quis artem grammaticam noverit, vel dialecticam, ut rationem recte loquendi habeat, & inter falsa & vera dijudicet, non improbamus i. ¶ Geometria quoque, & Arithmetica, & Musica habent in sua scientia veritatem: sed non est scientia illa, scientia pietatis, scientia pietatis est, nosse legem, intelligere prophetas, Evangelio credere, Apostolos non ignorare. ¶ Grammaticorum 2 autem e doctrina etiam potest proficere ad vitam, dum fuerit in meliores usus assumpta.

1 ¶ Non improbamus] Absunt istae duae voces ab originali. Exponens enim B. Hieronymus verba illa ex principio epistolae ad Titum, & cognitionem veritatis, quae est iuxta pietatem, ita scripsit. Est plane veritas, quae non habet pietatem: & si quis grammaticam, &c.

2 ¶ Grammaticorum] Hac non sunt B. Hieronymi, sed Iudaei lib. 3. de summo bono, c. 13. ex quo citat Ivo.

C. XI. ¶ Exemplo Danielis probatur non esse peccatum secularibus literis erudiri.

Item Hieronymus in cap. 1. Danielis.

Qui d de mensa Regis, & de vino potus ejus sunt e comedere, ne polluantur; utique si ipsam sapientiam, atque doctrinam Babyloniorum scirent esse peccatum, nunquam acquirerent discere, quod non licebat. Discunt autem, non ut sequantur, sed ad judicent, atque convincant: quomodo si quispiam adversus mathematicos velit scribere imperitus mathematicis, cuius pateat: & adversus philosophos disputans, si ignoret dogmata philosophorum. Discunt ergo ea mente doctrinam Chaldaeorum, quae & Moyses f. omnem sapientiam Aegyptiorum didicerat. Idem g. ¶ Si quando cogitur literarum secularium recordari, & aliqua ex his discere, quae olim omisitimus; non nostra est voluntas, sed, ut ita dicam, gravissima necessitatis; ut probemus ea, quae a sanctis prophetis ante saecula multa praedicta sunt, tam Graecorum, quam Latinorum, & aliarum gentium literis contineri.

C. XII. ¶ Magistros, & doctores Episcopi congruis locis constituantur.

Item ex synodo Eugenii i Papae II.

De b quibusdam locis ad nos refertur, neque magistros, neque curam inveniri pro studio literarum. Idcirco in universis Episcopis, subjectisque plebibus, & aliis locis, in quibus necessitas occurrerit, omnino cura, & diligentia adhibeatur, ut magistri & doctores constituantur, qui studia literarum, liberaliumque artium dogmata assidue doceant; quia in his maxime divina manifestantur, atque declarantur mandata.

1 ¶ Eugenii] Apud Anselmum citatur ex synodo habita Roma in consess. Lateran. a Beato [In Polygono eodem modo, & additur nomen Eugenii: ex quo etiam citat Ivo. Inventum vero est in synodo Eugenii Papae II. & in synodo Leonis IV. quarum synodorum, ut alibi dictum est, exemplaria sunt in Vaticana bibliotheca. In indice etiam synodi a Gregorio VII. Roma habita, talis cujusdam capituli hac ponitur summa, ut omnes Episcopi artes literarum in suis ecclesiis doceri faciant.

a Pam. l. 2. c. 134. b Pam. l. 2. c. 135. c Ivo p. 4. c. 157. Pam. l. 2. c. 136. d Polyc. l. 4. tit. 7. e non vult. orig. & Poly. & sic deinceps. f Act. 7. g Hieronymus in prolog. in Dan. h Ivo p. 4. c. 214. Anselm. l. 7. c. 2. Poly. l. 4. tit. 22.

C. XIII. ¶ *Auctoritatis gentilium, eorum vanitas retunditur, atque vincitur.*

Item Augustinus contra Faustum Manichaeum, lib. 13. cap. 15. a

SI quid veri de Deo Sibylla, vel Orpheus, aliive gentium vates, aut philosophi praedixisse perhibentur, valeret quidem aliquid ad paganorum vanitatem revincendam, non tamen ad istorum auctoritatem amplectendam. Quantum b enim distat de Christi adventu inter praedicationem Angelorum, & confessionem demoniorum; tantum inter auctoritatem prophetarum, & cutiositatem sacrilegorum.

C. XIV. ¶ *Ad intelligentiam sacrarum Scripturarum, secularium peritia necessaria ostenditur.*

Item Clemens Papa I. epist. 5. ad suos discipulos.

Relatum est nobis, quod quidam in vestris partibus commorantes, adversantur sacris c doctrinis: & prout eis videtur, non secundum traditionem patris, sed juxta sensum suum, docere videntur. Multas enim quidam, ut audivimus, vestrarum partium ingeniosi d homines, ex iis, quae legunt, verisimilitudines capiunt. Et ideo diligenter observandum est, ut lex Dei cum legatur, non secundum propriam ingenii intelligentiam legatur, vel doceatur. Sunt enim multa verba in scripturis divinis, quae possunt trahi ad eum sensum, quem sibi unusquisque sponte praesumpsit; sed fieri non oportet. Non enim sensum e, quem extrinsecus adulteris, alienum, & extraneum debetis querere; aut quoquo modo ipsum scripturarum auctoritate confirmare: sed ex ipsis scripturis sensum capere veritatis. Et ideo oportet ab eo intelligentiam discere scripturarum, qui eam à majoribus secundum veritatem sibi traditam servavit, ut ipse possit ea, quae recte suscepit, competenter asserere. Cum ex divinis scripturis integram quis, & firmam regulam veritatis susceperit, absurdum non erit, si aliquid etiam ex eruditione communi, ac liberalibus studiis, quae forte in pueritia attigit, ad assertionem veri dogmatis conferat: ita tamen, ut ubi vera didicerit, falsa & simulata declinet.

C. XV. ¶ *Quare prohibetur Christianus poetica signenta legere.*

Item Isidorus in lib. 3. sententiarum de summo bono, cap. 13.

Ideo f prohibetur Christianus signenta legere poetarum; quia per oblectamenta manium fabularum mentem excitant ad incentiva libidinum. Non enim solum thura offerendo, demonibus immolatur, sed etiam eorum dicta libentius capiendo.

5 pars. Ut itaque ex praemis apparet, imperitia g sacerdotibus semper esse debet adversa: quia cum per ignorantiam cecari h alius ducatum praestare ceperint, ambo in foveam cadunt: unde dicitur in Psalm. i [Obscurentur oculi eorum, ne videant; & dorsum eorum semper incurva.] Cum enim obscurantur illi, qui praecurrit, ad ferenda onera peccatorum facile sequentes inclinantur. Elaborandum est itaque sacerdotibus, ut ignorantiam à se quasi quandam pestem abiciant. Licet enim servus le nesciens voluntatem dominus sui, & non faciens, dicatur vapulare paucis, non tamen hoc de omnibus generaliter intelligitur. Sit enim Apostolus 1, [Qui ignorat, ignorabitur.] Quod de eo intelligendum est, qui noluit intelligere, ut bene ageret.

C. XVI. ¶ *Unde Augustinus ait in libro Quae sit veteris, ac novi Testamenti, quasi. 67.*

a Sed ibi suscipit. b ibid. 7. c al. sanis. d secundum ingenium hominum. orig. e al. sensum extrinsecus alienum. f Ivo p. 4. c. 167. Panorm. lib. 2. cap. 137. g ex Greg. in l. pastor. c. 1. h Matth. 25. i Psalm. 35. k Luc. 12. Psalm. 68. l 1. Cor. 14.

Non omnis ignorans immunis est à poena. Ille enim ignorans potest excusari à poena, qui à quo disceret non invenit. Istis autem hoc ignoscere petiit, qui habentes à quo discerent, operam non dederunt. Hujusmodi non licet ignorare: accipiant ergo veniam, si convertantur.

¶ *Caput hoc in plerisque vetustis Gratiani exemplaribus conjunctum est superiori. Est autem responsio ad questionem, quam praemisit B. Augustinus his verbis: Quid est, quod in carne positus Salvator a ait: Pater ignosce illis, non enim sciunt, quid est, quod ignoscitur? maxime cum dicat b Rex A. dimelech ad Deum: Numquid gentem ignorantem perdes? Non omnis ignorans immunis est, &c. In extremo autem addita sunt nonnulli ex ipso beato Augustino, quo sententia sit integrior.*

DISTINCTIO XXXVIII.

Cum itaque voluntaria ignorantia omnibus noxia sit, sacerdotibus est periculosa.

C. I. ¶ *Sacerdotibus maxime ignorantia vitanda est.*

Unde in concilio Tolet. iiii. cap. 24. legitur.

Ignorantia c mater cunctorum errorum, maxime in sacerdotibus Dei vitanda est, qui docendi officium in populis susceperunt. Sacerdotes enim legere sanctas Scripturas frequenter admonet Paulus Apostolus, dicens ad Timotheum d, [Attende lecturam, exhortationi, & doctrinae;] & e [semper permane in his.] Sciant igitur sacerdotes scripturas sanctas, & canones f, ut omne opus eorum in praedicatione, & doctrina consistat: atque aedificent cunctos tam fidei scientia, quam operum disciplina.

C. II. ¶ *Officiale libellum ab Episcopo accipiant presbyteri, cum ordinantur.*

Item ex eodem Toletan. iiii. cap. 25.

Quando g presbyteri in parochiis ordinantur, libellum officialem à suo sacerdote accipiant, ut ad ecclesias sibi deputatas instructi succedant; ne per ignorantiam etiam in ipsis divinis sacramentis offendant. Cum verò ad Litaniae, vel ad concilium venerint, rationem Episcopo suo reddant, qualiter susceptum officium celebrent, vel baptizent.

C. III. ¶ *Inscitia sacerdotum nec excusatio digna est, nec venia.*

Item Leo Episcopus ad clerum, & plebem Constantinopolitane urbis, epist. 22.

Si h in laicis vix tolerabilis videtur inscitia, quanto magis in iis, qui praesunt, nec excusatio digna est, nec venia?

C. IV. ¶ *Canones non licet sacerdotibus ignorare.*

Item Caesarius universis Episcopis per Apuliam & Calabriam constituit, epist. 3.

Nulli i sacerdotum liceat canones k ignorare, nec quicquam facere, quod patrum possit regulis obviare. Quae enim à nobis res dignè l servabitur, si decretalium norma constitutorum pro aliquorum libitu, licentia populis permissa, frangatur?

C. V. ¶ *Quae sint sacerdotibus necessaria ad discendum.*

a Luc. 23. b Gen. 20. c Burch. l. 1. cap. 100. Ivo part. 5. cap. 202. Ansel. 7. c. 144. d 1. Timoth. 4. e Ibidem inferius. f Concil. Arel. 4. c. 1. g Burch. lib. 2. cap. 57. Ansel. l. 7. c. 113. Ivo part. 3. cap. 23. h Ansel. lib. 7. cap. 119. Polye. lib. 4. tit. 4. Burch. lib. 2. cap. 100. Ivo part. 6. cap. 251. i Anselmus lib. 7. cap. 103. Polye. l. 4. tit. 4. k al. suos canones. l al. digna.

Item ex dictis Augustini.

Quæ a ipsis sacerdotibus necessaria sunt ad discendum, id est, liber sacramentorum, lectionarius, antiphonarius, baptisterium, computus, canon penitentialis, psalterium, homiliae, per circulum anni Dominici diebus, & singulis festiuitatibus apta. Ex quibus omnibus si unum defuerit, sacerdotis nomen vix in eo constabit: quia valde periculosa sunt evangelicæ minæ, quibus dicitur b, [Si cæcus, cæco ducatum præset, ambo in foveam cadunt.

¶ Ceteri etiam Collectores Augustinum citant. Ferè autem omnia hæc habentur in penitentiali Bedæ, & in libro de officiis ecclesiasticis, & alibi.

C. VI. **¶** *Quæ oportet scire eum, qui Episcopus est ordinandus.*

Item ex VII. Synodo, cap. 2.

Omnes e pfallentes repromittimus Deo, [In d iustificatiōnis tui meditabor, non oblitiscar sermones tuos.] Quod omnes quidem Christianos observare saluberrimum est; sed præcipuè hos, qui hierarchicam consecuti sunt dignitatem. Unde definimus omnem, qui ad episcopatum provehendus est gradum, modis omnibus psalterium nosse, ut ex hoc & omnis clericus, qui sub ipso fuerit, ita moneatur, & imbuatur. Inquiratur autem diligenter a metropolitano, si in promptu habeat legere scrutabiliter, & non transitorie, tam sacros canones, & sanctum Evangelium, quam divini Apostoli librum, & omnem divinam scripturam, atque secundum mandata Dei conversari, & docere populum sibi commissum. Substantia enim summi sacerdotii nostri sunt eloquia divinitus tradita; id est, vera divinarum scripturarum disciplina, quemadmodum magnus perhibet Dionysius e. Quod si disceptaverit, & ita libenter facere, & docere minime sponderit, nullatenus consecratur. Ait enim prophetice f Deus, [Tuo scientiam repulisti, & ego repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi.]

C. VII. **¶** *De eodem.*

Item ex concilio Carthaginensi III. c. 37.

Placuit, ut ordinandis Episcopis, vel clericis prius ab ordinatoribus suis decreta conciliorum auribus eorum inculcentur, ne se aliquid contra statuta concilii fecisse peniteat g.

C. VIII. **¶** *Sacra scriptura inhaerentes non obscurantur iniquitate mundana.*

Item Zepherinus Papa epist. ad Episcopos Siciliae.

Sicut stellæ cæli non extinguuntur, sic mentes fidelium, firmamento inhaerentes sanctæ Scripturæ, non obscurantur mundana iniquitas.

C. IX. **¶** *Ignorantia scripturarum, est ignorantia Christi.*

Item Hieronymus ad Eusebium in proæmio Comment. in Esaiam.

Stjuxta b Apostolum Paulum, Christus Dei virtus est, Dei que sapientia, & qui nescit scripturas, nescit Dei virtutem, ejus que sapientiam, ignorantio scripturarum, ignorantio Christi est.

C. X. **¶** *A Domino sciuntur, vel ignorantur, qui ea que Dei sunt, sciunt, vel ignorant.*

Item Gregorius in pastoralis, par. 1. cap. 1.

Qui, quæ Dei sunt, sciunt, à Domino sciuntur: & qui ea quæ Dei sunt nesciunt, à Deo nesciuntur, Paulo i attestante, qui ait, [Si quis ignorat, ignorat.]

a Bunc. l. 2. cap. 2. & l. 19. e. d. Anselm. l. 7. c. 109. Polyc. l. 4. tit. 31. Ivo p. 6. c. 22. Pamor. l. 3. c. 24. b Matth. 15. c Mutatus est periodi ductus. Ivo p. 5. cap. 372. d Psal. 118. e Cap. 1. Eccles. Hierarchie. f Osee 4. g al. penitent. al. afferant. h. 1. Cor. 1. i. 1. Cor. 14.

bitur.] Idem a. Quicumque stultus est in culpa, erit sapiens in poena.

¶ Dei sunt] In loco indicato legitur: Qui ea, quæ sunt Domini nesciunt, à Domino nesciuntur, Paulo attestante, &c.

C. XI. **¶** *Non qui aliquid nescit, sed qui putat se scire, quod nescit, errare probatur.*

Item Augustinus, in Enchiridio ad Laurentium, cap. 17.

Quamvis b errare c, quanta possumus cura, cavendum sit, non solum in majoribus, verumetiam in minoribus rebus, nec nisi rerum ignorantia possit errari, non tamen est consequens, ut continuo erret, quisquis aliquid nescit: sed quisquis se existimat scire, quod nescit. Pro vero quippe approbat salum, quod est: erroris proprium. Veruntamen in qua re quisque erret, interest plurimum. Nam in una eademque re, & nescienti sciens, & erranti non errans recta ratione præponitur. In diversis autem rebus, id est, cum iste scit alia, ille alia; & iste utiliora, ille minus utilia: vel etiam noxia; quis non in eis, quæ ille scit, ei præferat nescientem? sunt enim quædam, quæ nescire, quam scire sit melius.

¶ 3 pars. Sed licet per ignorantiam Grammaticæ artis aliquid vitiosum præferant Episcopi, vel presbyteri, non tamen ideo à scholasticis sunt despicendi: quia morum vitia magis, quam verborum sunt præcavenda.

C. XII. **¶** *Non contemnant scholastici ecclesiasticam simplicitatem.*

Unde Augustinus in libro de Catechizandis rudibus, cap. 9.

Sedulò d monendi sunt scholastici i, ut humilitate Sinduti Christiana, discent non contemnere, quos cognoverint morum vitia, quam verborum amplius devitare, & cordi casto linguam exercitatum nec conferre audeant, quam etiam præferre consueverant. ¶ 7. His etiam maxime utile est, non iste esse præponendas verbis sententias, ut præponitur animus corpori. Ex quo fit, ut ita malle debeant veriores, quam disfertiores audire sermones, sicut malle debent prudentiores, quam formosiores habere amicos. Noverint etiam non esse vocem ad aures Dei, nisi animi affectum. Ita enim non irridebunt, si aliquos antistites, & ministros ecclesiæ forte animadverterint, vel cum barbaris finis, & solocisimis Deum invocare, vel eadem verba, quæ pronunciant, non intelligere, perturbateque distinguere: non quia ista minime corrigenda sunt; ut populus ad id, quod planè intelligit, dicat, Amen: sed quia e pie toleranda sunt ab eis, qui didicerunt, ut sono in foro, sic voto in ecclesia benedici. Itaque forensis illa, nonnunquam forte bona dictio, nunquam tamen benedictio dici potest.

¶ Scholastici] Vox ista abest obli originali. Sed in eo hæc præcedunt: Sunt item quidam de scholis usitatissimis grammaticorum, oratorumque venientes; quos neque inter idiotas numerare audeas; neque inter illos doctissimos, quorum mens magnarum rerum est exercitata quæstionibus. Hi ergo, qui loquendi arte ceteris hominibus excellere videntur, cum veniunt, ut Christiani fiant, hoc amplius, quam illis illiteratis impatiere debemus, quod sedulo admonendi sunt, ut humilitate, &c.

C. XIII. **¶** *De eodem.*

Item Gregorius ad Leandrum Episcopum Hispalensem, in præfat. Moral. ad fin.

Indignum vehementer existimo, ut verba: cælestis oraculi restringam sub regulis Donati.

¶ Hoc, & duo sequentia capita absunt à multis antiquis exemplaribus, neque glossam habent.

a Lib. Moralium 15. cap. 23. mutato verborum ordine. b Sentent. l. 3. dist. 35. c. illud. c al. error. q. p. c. cavendus. d Ivo p. 6. c. 333. e. tamen. orig.

C. XIV.

C. XIII. PALEA.

[Item Augustinus de vera religione, cap. 49.
& cap. 50.]

Locutio divinarum scripturarum secundum cuiusque
linguæ proprietatem accipienda est. Habet enim
omnis lingua, sua quædam propria generis locutionum,
quæ cum in aliam linguam transferuntur, videntur
absurda.

C. XV. PALEA.

[Item Hieronymus ad Pamachium, epist. 52. cuius
initium est: Christiani interdum pu-
dori est.]

Ecclésiastica interpretatio, etiam si habet eloquii ve-
nustatem, dissimulare eam debet, & fugere a, ut non
otiosus philosophorum scholis, paucisque discipulis, sed
universo loquatur hominum generi.

C. XVI. ¶ Propter opprobrium senectutis, a par-
vulis, & minimis non erubescat disce-
re episcopus.

Item Clemens Papa, epist. 3.

Nullus episcopus b propter opprobrium senectutis,
vel nobilitatem generis a parvulis, vel minimis
c eruditus, si quid forte est utilitatis, aut salutis, inquirere
negligat. Qui enim rebeliter vivit, & discere atque
agere bona recusat, magis diaboli, quam Christi
membrum esse ostenditur: & potius infidelis, quam fi-
delis monstratur.

DISTINCTIO XXXIX.

Ecce plenarie monstratum est, quod sacerdotes, oportet li-
terarum tam sacrarum, quam secularium esse peritos.
Nunc queritur, an secularium negotiorum oporteat eos
habere peritiam. Hanc prelati esse necessariam multis rationibus
probat. Debent namque prelati subsidiis non solum spiritualia,
sed etiam carnalia subsidia ministrare, exemplo Christi, qui turbas
sequentes non solum verbo docebat, sed etiam virtute sanabat, &
corporalibus alimentis reficiebat. Vt autem prelati hæc omnia ple-
nè possint perficere, secularium negotiorum oportet eos habere scien-
tiam: ut eorum cautela & ecclesiæ serventur indemnes, & cuique
necessaria pro suo modo ministrantur. Vnde quidam in episcopum
electus, à Beato Gregorio pro sua simplicitate repellitur, ne ejus occa-
sione res ecclesiæ dissiparentur.

C. I. ¶ Secularium negotiorum imperiti non sunt
in episcopos ordinandi.

Sic enim scribit Gregorius clero & nobilibus
Neapol. lib. 8. epist. 40.

Petrus d. diaconus, quem à vobis electum asseritis, o-
mnino (ut dicitur) simplex est: & nostis, quia talis
hoc tempore in regiminis debet arte constitui, qui non
solum de salute animarum, verum etiam de extrinseca
subsectorum utilitate, & cautela sciat esse sollicitus.

DISTINCTIO XL.

Oporteret quoque episcopum esse ornatum, & hospi-
talem. Ornamenta episcopalia, virtutes debent in-
telligi, quæ à Domino ei reposituntur, cum dicitur,
[Sacerdotes s. ejus induam salutari.] Vnde in veteri
g. testamento variis vestibus ex præcepto Domini sacerdotes ornati
leguntur: quia multumque virtutibus debet splendere vita pon-
tificis, ut gradui conferat decorem, quem ab eo non accipit. Non
enim loca, sed vita, & mores sanctum faciunt sacerdotem. Vnde
ex suscepto officio non licentiam peccandi, sed necessitate bene rati-
onandi se noventer affecit.

a. al. non fugere. b. abest ab originali. c. al. minus. d. An-
selm. lib. 6. cap. 13. Polyc. lib. 2. tit. 1. e. 1. Tim. 3. f. Psal. 132.
g. Exod. 28.

C. I. ¶ Officium sacerdotii non confert, sed adi-
mit peccandi licentiam.

Unde Symmachus Papa ait.

Non a nos beatum Petrum, sicut dicitis, à Domi-
no cum sedis privilegiis, vel successore ejus, pec-
candi iudicamus licentiam suscepisse. Ille perennem
meritorum dotem cum hereditate innocentie misit ad
posteror. Quod illi concessum est pro actu luce, ad
illos pertinet, quos par conversationis splendor illumina-
nat. Quis enim sanctum dubitet esse, quem apex tan-
tæ dignitatis attollit? In quo si desunt bona acquisita
per meritum, sufficient, quæ à loci decessore præstan-
tur. Aut enim claros ad hæc fastigia erigit: aut qui eri-
guntur, illustrat.

¶ Caput hoc, quod citatur ex Symmacho, est in libro quem pro
Symmacho Emodius diaconus scripsit: jureq, Symmachi nomine
citatur, quod eum librum Symmachus, & universa quinta synodus
pro causa Symmachi habita se approbavit, ut patet ei cum syno-
dis, & Apostolicis decretis auctoritatem tribuerint.

C. II. ¶ Filii sanctorum sunt, qui exercent
opera eorum.

Item Hieronymus ad Heliodorum, epist. 1.

Non b est facile stare loco Pauli, & tenere gradum
Petri, jam cum Christo regnantium: quia hinc i di-
citur, non sanctorum filii sunt; qui tenent loca sancto-
rum, sed qui exercent opera eorum.

1. ¶ Quia hinc] Hæc usque ad finem non sunt inventa apud
B. Hieronymum, ex quo tamen, aut ex ejus dictis, citant ceteri col-
lectores.

C. III. ¶ Morum nobilitas, non loci, vel generis, sa-
cerdotes notificet.

Item Gregorius.

Nos c qui præsumus, non ex locorum, vel generis di-
gnitate, sed morum nobilitate innotescere debe-
mus: necurbium claritate, sed fidei puritate.

C. IIII. ¶ Non loca, vel ordines, sed merita nos
Deo jungunt.

Item Gregorius ad Anastasium presbyterum,
lib. 6. epist. 29. vel c. 193.

Non d loca vel ordines creatori nostro proximis
faciunt: sed ei nos merita bona jungunt, aut mala
disjungunt.

C. V. ¶ Magnitudo peccati, vel dignitatis quemque
fortiter dejicit.

Item Ioannes Chryostomus, [id est, auctor ope-
ris imperfecti in Mattheum, ho-
mitia 40. ad c. 21.]

2. **H**omo Christianus fortiter cadit in peccato pro-
pter duas causas, aut propter magnitudinem pec-
cati, aut propter altitudinem dignitatis.

C. VI. ¶ Damnatur Apostolicus, qui suo, & frater-
nae salutis est negligens.

Item ex dictis e Bonifacii 1. martyris.

3. **S**i f Papa suæ, & fraternæ salutis negligens, depre-
ps henditur inutilis, & remissus in operibus suis, &
insuper à bono taciturnus, quod magis officit sibi, & o-
mnibus, nihilominus innumerabiles populos caterva-
tim secum ducit, primo mancipio gehennæ, cum ipso
plagis multis in æternum vapulaturus. g. Hujus culpas
istic redarguere præsumit mortalium nullus: quia cun-
ctos ipse iudicaturus, à nemine est iudicandus, nisi de-
prehendatur à fide devius: pro cuius perpetuo statu uni-
versitas fidelium tanto instantius orat, quanto suam salu-
tatem post Deum: ex illius incolumitate animadvertit
propensius pendere.

a Polyc. l. 3. tit. 7. b Infra 2. q. 7. c. non omnes. Polyc. lib. 3.
tit. 8. Burch. l. 1. c. 207. Ivo p. 5. c. 321. c Burch. l. 1. c. 208. Ivo p. 5.
cap. 322. Polyc. l. 3. tit. 7. d Polyc. ibid. e al. gestu. f Ivo
p. 5. c. 23. g al. vapulaturus.

1 ¶ **D**ictis Bonifacii] *Naucerus Genes. 26. testatur hoc fuisse dictum Bonifacii martyris. Verum Dens dedit presbyter Cardinalis, tit. Apostolorum in Eudoxia, tempore Victorii Papa III. libros quatuor de rebus ecclesiasticis composuit, qui in bibliotheca Vaticana servantur. Et libro 1. cap. 231. ex gestis (sic habent etiam multi Gratiani codices, & Fvo) Bonifacii martyris, & Archiepiscopi Moguntini, sedis Apostolicae legati, hac sanctissimi illius viri de Romano Pontifice, ac sede Apostolica verba refert, in quibus est hoc caput: & quidem ex antecedentibus, & sequentibus valde illustratur. Sancta Romana ecclesia privilegio specialis auctoritatis divinitus, & humanitas caput omnium ecclesiarum post Christum Iesum effecta, secundum Antistitis vel rectoris sui qualitatem, & valetudinem afficit totius Christianitatis membra, ut illius incolunitati sua respondeant incolunitate, & congaudeant: & nihilominus ejus languoribus suo languore consentiant: & sicut ejus gloria juxta Apostolum a congloriantur, sic ejus dejectione deiciuntur, ut illud propheticum in eo precipue complecti deprehendatur. [Omne b caput languidum, & omne cor marens, a plauta pedis usque ad verticem, non est in eo sanitas.] Et revera tanta reverentia apicem praeatae Apostolicae sedis omnes suspiciunt, ut nonnullam sanctorum canonum disciplinam, & antiquam Christianae religionis institutionem magis ab ore praecessoris ejus, quam à sacris paginis, & paternis traditionibus expectant: illius velle, illius nolle tantum explorant, ut ad ejus arbitrium suam conversationem & ipsi remittant aut intendant. Quod si, ut summopere sibi & omnibus expedit, zelo domus Dei sine intermissione tabescens, fidelis dispensator & prudens existens, Deo & hominibus, opere & sermone irreprensibilem sese conservare studuerit, ut verè fateatur, universum penè mundum secum attonitum, & sollicitum post Deum turere facit, ex utroque sexu populos diversae professionis, conditionis, & aetatis catervatim Domino suo super omnia bona ipsius constituendus ducit. Si verò lux & fraternae salutis negligens deprehenditur, inutilis, & miserabilis in operibus suis, & insuper à bono taciturnus (quod magis officit sibi & omnibus) nihilominus innumerabiles populos catervatim secum ducit, primo mancipio gehennae, cum ipso plagis multis in aeternum vapulaturus: cujus culpas istuc redarguere praefumit mortalium nullus: quia cunctos ipse iudicaturus à nemine est iudicandus, nisi forte deprehendatur à fide devius: pro cuius perpetuo statu universitas fidelium tanto instantius orat, quanto suam salutem post Deum ex illius incolunitate animadvertunt propensius pendere. Salvo enim divinae omnipotentiae mysterio, ut dignum est, loco ab ipso secundo, illud B. Iob c non incongrue aptari sanctae Romanae Ecclesiae potest. [Si destruxerit, nemo est qui aedificet: & si incluserit hominem, nullus est qui aperiat ei: si continuerit aquas, omnia siccabuntur: & si emiserit eas, subvertent terram.] nec immerito: cum ipsa specialius in Petro caeli terraeque retenter habenas. Hæc cum omnium fidelium in Christo spiritualis sit mater, nemo debet reuere illius ferri disciplina, vel emendari censura, juxta illa proverbialia d. Salomonis. [Ne dimittas legem matris tuae, liga eam in corde tuo iugiter: qui enim abicit disciplinam, infelix est: & stultus homo despicit matrem suam.] & rursus e, [Est maledictus à Deo, qui exasperat matrem: & maledictio matris aedificat fundamenta.] illa utique quae arrogant, f. divisa à sede illius cui dictum est. [Tu g es Petrus, & super hanc petram aedificabo ecclesiam meam.] & super arenam concupiscentiae carnalis, seu humanae praesumptionis, proban-*

a 2. Corinth. 1. b Esa. 14. c Iob. cap. 12.
d Proverb. 1. 6. 18. e Ecclesiast. 3. f fortasse [arroganter.
g Matth. 16.

tur posita: cursus rivi minimè prosperatur, si à suo fonte dividatur.

C. VII. ¶ *Non ordines, sed vita merita nos
Deo commendant.*

Item Augustinus ad Valerium, epist. 148.

4 **A**nte à omnia peto, ut cogiter religiosa prudentia tua, nihil esse in hac vita, & maximè hoc tempore facilius, & latius, & hominibus acceptabilius episcopi, aut presbyteri, aut diaconi officio, si perfuntorie, atque adulato rie res agatur, sed nihil apud Deum miserius, & tristius, & daunabilius. ¶ Item b nihil esse in hac vita, & maximè hoc tempore difficilius, laboriosius, periculosius episcopi, aut presbyteri, aut diaconi officio: sed apud Deum nihil beatius, si eo modo militetur, quo auster Imperator iubet. Quis autem iste sit modus, nec à pueritia, nec ab adolescentia mea didici, & eo tempore, quo diserte cœperam, vis mihi facta est meo peccatorum meorum. Nam quid aliud existimem nescio, ut secundus locus gubernaculorum mihi traderetur, qui remum tenere non noveram.

C. VIII. ¶ *Corruptus, & ad terram sacerdotium trahitur, nisi legaliter, & iuste
servetur.*

Item Ildoramus.

Sicut viri, & mulieris digna conjunctio unum facit matrimonium, & sicut duorum copulatio unum perficit corpus; ita clericatus, & sacerdotium unum faciunt presbyterum, & electio & consecratio unum faciunt episcopum: quæ omnia unum efficiunt corpus: quod citius corrumpitur, & ad terram trahitur, nisi legaliter servetur, nisi iuste vivendo laudetur.

C. IX. ¶ *Gratia non locus salvat animam.*

Item Ambrosius, lib. de paradiso, c. 4.

5 **I**llud c autem animadvertite, quia extra paradisum vir factus est, & mulier intra paradisum: ut advertas, quod non loci, non generis nobilitate, sed virtutibus quisque gratiam sibi comparat. ¶ Denique extra paradisum factus, hoc est, in inferiori loco, vir melior invenitur: & illa, quæ in meliore loco, hoc est in paradiso facta est, inferior reperitur.

C. X. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius lib. 8. reg. epist. s. seu c. 169.

¶ **Q**uilibet d occulta loca sine gratia Dei animam salvare non possunt: quod aliquando in ipsis quoque, conspicimus erratis electorum. Nam Loth e in ipsa perversa civitate fuit iustus: in monte peccavit. Sed ista cur dicimus, cum majora noverimus? Quid enim paradiso iucundius? quid cælo securius? & tamen homo et paradiso, & Angelus de cælo peccando cecidit.

C. XI. ¶ *Eodem.*

Idem.

Adam f primus homo pro peccato de paradiso eiectus est: hoc est, quia Dei nobilitatem à se dejecit, nobilitate loci privatus est.

¶ *Primo libro B. Gregorii in Ezechielem, homil. 9. leguntur hæc verba, quæ non nihil ad hanc rem facere videntur: Quia autem loca mentem non muniunt, ipse humani generis primus testatur parens, qui & in paradiso cecidit.*

C. XII. ¶ *Non est verus sacerdos omnis, qui nominatur sacerdos.*

Item Iohannes Chrysostomus, [id est, auctor operis imperfecti, in Matth. hom. 43.]

ad c. 23.]

6 **M**ulti sacerdotes, & paucifacerdotes; multi nops mine, pauci opere. Videte ergo, quomodo sedetis super cathedram, quia non cathedra facit sacerdotem, sed sacerdos cathedram; non locus sanctificat hominem;

a Ansel. lib. 6. cap. 196. Ivo part. 6. c. 389. b Ansel. l. 6. c. 116.
c Quod loci illud adverte. orig. d al. Quilibet. e Genes. 1.
f Burch. l. 1. c. 206. Fvo p. 5. c. 320.

sed homo locum; non omnis sacerdos sanctus, sed omnis sanctus sacerdos. Qui a bene sederit super cathedram, honorem accipit ab illa; qui male sederit, injuriam facit cathedrae; ideoque malus sacerdos de sacerdotio suo crimen acquirit, non dignitatem. In iudicio enim sedens, si quidem bene vixeris, & bene docueris, omnium iudex es, si autem bene docueris, & male vixeris, tui solius condemnator eris. *b* Nam bene vivendo & bene docendo, populum instruis, quomodo debeat vivere: bene autem docendo, & male vivendo, Deum instruis, quomodo te debeat condemnare. *Idem c.* ¶ Quicumque desideravit *d* primatum in terra, inveniet confusionem in caelo, nec *i* inter servos Christi computabitur, qui de primatu tractaverit, nec unusquisque eorum festinet, quomodo aliis major appareat, sed quomodo omnibus inferior videatur; quoniam non qui major fuerit in honore, ille est iustior: sed qui fuerit iustior, ille major. Conversatio ergo melior est desideranda, non dignior gradus.

¶ Nec inter] In loco indicato legitur, ut inter servos Christi non sit de primatu certamen, nec unusquisque; &c. Sed obstitit glossa, ne mutaretur.

DISTINCTIO XLI.

Ecco quibus oportet sacerdotem esse ornatum moribus. Sed praeter ea oportet illum esse ornatum in exterioribus: habitu videlicet & incessu: habitu, ut non fulgidis, nec sordidus se vestibus ornent. Ut enim ait Hieronymus, *i* nec affectata sordis; nec exquisita delicia laudem parant, quod tam de vestibus, quam de cibi intelligendum est.

¶ Hieronymus] Ad Eusebium de custodia virg. sic scribit, nec affectata sordis, nec exquisita munditia conveniunt Christiano. Ad Nepotianum quoque in eandem fere sententiam, vestes pullas aequae devota ut candidas, ornatus ut sordis pari modo fugienda sunt: quia alterum delicias, alterum gloriam redolent.

C. I. ¶ Pro moribus eorum, cum quibus vivimus, etiam uti debemus alimentis.

Unde Augustinus ut lib. 30. de doctrina Christiana, cap. 10.

Quisquis e rebus praetereuntibus restrictus utitur, quam sese habent mores eorum, cum quibus vivit, aut intemperans *i*, aut superstitiosus est. Quisquis vero sic eis utitur, ut metas consuetudinis bonorum, inter quos versatur, excedat, aut aliquid significat, aut flagitiosus est. In omnibus enim talibus non usus rerum, sed libido utentis in culpa est. ¶ Quid igitur locis, & temporibus, & personis conveniat, diligenter attendendum est, ne temere flagitia reprehendamus. Fieri enim potest, ut sine aliquo vitio cupidinis, vel voracitatis pretiosissimo cibo sapiens utatur, insipiens autem ceciditima gula flamma in vilissimum olus ardeat, & sanius f quisque maluerit, more Domini *g*, pisce vesci, quam lenticula, more Esau *h* nepotis Abrahae, aut ordeo, more jumentorum. Non enim propterea continentiores nobis sunt pleraque bestia, quia villioribus aluntur escis. Nam in omnibus huiusmodi rebus non ex earum rerum natura, quibus utimur, sed ex causa utendi, & modo appetendi, vel probandum, vel improbandum, quod facimus.

¶ Intemperans] Apud sanctum Augustinum & Ivo nem legitur: temperans. Sed ob glossam non est mutatum.

C. II. ¶ Non cibis, sed appetitibus in culpa est. Idem super epistolam Iovani.

Deliciae qualibet, si absque desiderio percipiuntur, non officiant: & viles cibi appetenter accepti, im-

pediunt profectum abstinentiae. David *a* enim aquam male concupitam, effudit: & Helias *b* carnes comedit.

¶ In operibus beati Augustini, aut impressis, aut manuscriptis, quae hactenus ad manus venerunt, haec non sunt inventa. Caterum apud Prosperum de vita contemplativa, l. 2. cap. 12. eadem fere leguntur: Nec deliciae qualibet, si absque desiderio percipiuntur, officiant: & viles cibi plerumque abstinentiae profectum, si appetenter accipiuntur, impediunt. Hinc est, quod sanctus David aqua in se concupiscentiam castigavit; atque eam sibi a suis oblatam, ne desiderio suo ex ea satisfacere videretur, effudit: & sancto Heliae perceptio carnum non concupita, non nocuit.

C. III. ¶ Contra sua infirmitatis consuetudinem, aliquibus cibis devotes uti non cogantur.

Idem de verbis Domini secundum Matthaeum, serm. 5. c.

Non cogantur divites pauperum cibis vesci: utantur consuetudine infirmitatis suae, sed doleant aliter se non posse: si consuetudinem mutant, agrotant. Utantur superfluis, dent inopibus necessaria: utantur pretiosis, dent pauperibus vilia.

C. IIII. ¶ Aequanimitas tolerandi, non usus vel abstinentia cibi, iustitiam facit.

Idem lib. 2. quae. Evang. c. 11.

Quod a dicit Dominus in Evangelio *e*, [Iustificata est sapientia ab omnibus filiis suis.] offendit filios sapientiae intelligere, nec in abstinentio, nec in manducando esse iustitiam, sed in aequanimitate tolerandi inopiam, & in temperantia per abundantiam non se corrumpendi, atque oportunè sumendi, vel non sumendae, quorum non usus, sed concupiscentia reprehendenda est. Non enim interest omnino, quid alimentorum sumas, ut succurras necessitati corporis, dummodo congruas, in generibus alimentorum his, cum quibus tibi vivendum est. Neque quantum sumas, interest multum: cum videamus aliorum stomachum citius saturari; & eos tamen illi ipsi parvo, quo fatiantur, ardent, & intolerabiliter, & omnino turpiter inhiare: alios autem plussculo quidem satiari, sed tolerabilius inopiam perpeti, & vel ante ora positas epulas, si id in tempore opus sit, cum tranquillitate aspicere, neque tangere. Magis ergo interest, non quid, vel quantum alimentorum pro congruentia hominum, atque personae suae, & pro suae valetudinis necessitate quis capiat, sed quanta facilitate, & serenitate animi careat, cum his vel oportet, vel necesse est carere, ut illud in animo Christiani compleatur, quod Apostolus *f* dicit. Scio *g* & minus habere: scio *g* & abundare: ubique *g* & in omnibus imbutus sum, & satiari, & esurire, & abundare, & penuriam pati: omnia possum in eo, qui me confortat.

C. V. ¶ Temperantia ciborum & vestium, non dissolutio eorum laudatur.

Item ex concilio Gangrensi, c. ultimo.

Parsimoniam *g* cum veste humili non reprobamus: sicut etiam ornatum praeter corporis *i* diligentiam infucatum laudamus. Dissolutos autem, & fractos in vestibus incessus non recipimus: & domos Dei honoramus & conventus, qui in his sunt, tanquam sanctos, & utiles recipimus: pietatem in privatis domibus non concludentes, sed omnem locum in nomine Dei edificatum honorantes: & congregationem in ecclesia factam ad utilitatem communem recipimus, & bona

a 2. Regum 23. *b* 3. Regum 17. *c* ad illa verba. [petite, & dabitur vobis.] sed paulo aliter. *d* Ivo part. 4. cap. 23. *e* Matth. 11. & Luc. 7. *f* Philip. 4. *g* Ivo part. 8. cap. 321.

a 1. Petr. 3. *b* al. es. *c* Ibid. homilia 35. ad c. 20. *d* al. desiderat. *e* Ivo part. 4. cap. 24. *f* Rom. 12. caps. *g* al. sanus. *h* Luc. 24. *i* Gen. 25.

opera, quæ supra vires 2 in fratres pauperes, exercentur, secundum ecclesiasticas traditiones beatificamus: & omnia, quæ conveniunt traditionibus Apostolicis, & sanctorum scripturarum præceptis, in ecclesia fieri exoptamus.

1 ¶ Præter corporis] Est ex prisca versione. Græcè est, ὁ ἐπιμυδιῶν μῦθον τὸ σῶμα τὸ ἀπειρηγόν, id est, propter corporis tantum curam minimè supervacaneam atq; operosam: sed ob glossam non est mutatum.

2 ¶ Supra vires] In prisca illa versione est: juxta vires. Dionysiana habet, ut Grat. Græcè autem: τὸς ὑπὲρ τῶν ἐπιμυδιῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν καὶ πτωχῶν, id est, eximias atque excellentes fratrum beneficentias, quæ secundum traditiones per ecclesiam in pauperes fiunt.

C. VI. ¶ Sub specie virtutis sape se vitia ingerunt.

Item Gregorius Ioanni Constantinopolitano, lib. 1. reg. epist. 24.

Sæpe se vitia esse virtutes mentiuntur, ut tenacitas, parsimonia; effusio, largitas; crudelitas, zelus iustitiae; remissio, pietas velit videri.

C. VII. ¶ Meritis fidei, & vite, non derivatis, episcopalis auctoritas quaritur.

Item ex concilio Carthagenensi 4. c. 15.

Episcopus vilem suppellectilem, & mensam, ac victum pauperem habeat, & dignitatis suæ auctoritatem, fide, & vite meritis quærat. ¶ Hospitium a quoq; non longè ab ecclesia habeat.

C. VIII. ¶ De eodem.

Item ex eodem, c. 45.

Clericus b professionem suam & habitu, & incessu probeat: & ideo nec vestibus, nec calcæamentis decoratur.

Sicut ergo in cibis more eorum, cum quibus vivimus, observare monemur, sic & de indumentis intelligendum est. Ut enim alibi c dicitur, [Quisquis contemptus his, cum quibus vivit, lautiora sibi, vel austeriora præ ceteris indumenta, vel alimenta quarit, aut imperans sit, aut superstitiosus est.] In incessu autem debet esse sacerdos ornatus, ut gravitate iuvenis, mentis maturitatem ostendat. Incompositio enim corporis (ut Augustinus dicit) inæqualitatem indicat mentis. Unde historiographus e ille cum ejus mutabilitatem describeret, cuius conscientia excita f curi mentem vastabat, g inter cetera hoc etiam notabile iudicavit, dicens, [Citius modo variatus incessus.]

DISTINCTIO XLII.

1 **H**ospitalitatem verò sacerdotem esse oportet, ne sit in numero eorum quibus in iudicio dicitur, [Hospes h e-ram, & non suscepisti me.] Qui enim Apostolum secutus alius ad hospitalitatem debet invitare, quomodo hospitalitati exhortator poterit esse, qui domum propriam hospitibus claudit? Si enim sacerdos primum à seipso, & à domestica ecclesia sua debet exigere, quod postea populus imperet, si primum imitando Christiani, ipse debet facere, que postea populum doceat, necesse est, ut pauperes hospitio recipiat, quod ad hospitalitatem facilius suo exemplo subditos attrahat. ¶ Ordinandus itaque sacerdos ad memoriam revocet, quomodo Abraham i, & Loth per hospitalitatis opera, Deo placere, & Angelos hospitio meruerunt recipere, quomodo Angeli Sodomis hospitalem domum ingressi, Loth cum familia sua liberaverunt, quomodo clausas domos eorum hospitibus, igitur in-

a Ibid. cap. 14. b Burch. lib. 2. cap. 209. Ivo part. 6. cap. 254. Ansel. l. 7. c. 102. c Supra ea. c. quisquis. d epist. 109. ad Monachas habetur. e Salust. de Catilina. f al. exercitum, al. exercitatum. g al. verbas. h Matth. 25. i Genes. 18. & 19. Gl. ord. Gen. 19. ex Aluino.

ingressus perdidit, quomodo etiam secundum Hieronymum a, aliena rapere convincitur, qui ultra necessaria sibi retinere probatur: ac si per opera pietatis se instruat, ut & presentia vite subsidia, & aeterna claritatis præmia a Deo percipiat; utrunque enim pietati promittitur. ¶ Unde Apostolus scribens ad Timotheum b ait,

[Exerce te metipsum ad pietatem. Nam corporalis quidem exercitatio ad modicum utilis est, pietas autem est utilis ad omnia, habens promissionem vite, quæ nunc est, & futura.] Ab hac quisquis alienus fuerit, in sacerdotem ordinari non poterit. ¶ Si enim vidua c in ecclesia recipi prohibetur, quæ pauperes non recipit hospitio, quæ pedes sanctorum non lavat, quæ omne opus bonum non est executi, multo magis sunt prohibendi à sacerdotio, qui ab opere pietatis probantur alieni. Unde d hospitalitatis opera desipientes, in Gangrensi concilio excommunicantur. Sic enim in eo statutum est, c. 11.

C. I. ¶ Non sunt desipienti, qui convivia pauperibus exhibent.

SI e quis despicit eos, qui fideliter agapas, id est, convivia pauperibus exhibent, & propter honorem Dei convocant fratres, & noluerit communicare huiusmodi vacationibus, parvipendens quod geritur, anathema sit.

Hinc etiam Ioannes Evangelista in epistola sua quendam Diotrephem excommunicat, qui nec pauperes recipiebat, & recipientes de ecclesia ejiciebat. In hospitalitate autem non est habendus delectus personarum, sed indifferenter quibuscumque sufficimus, hospitalitates nos exhibere debemus.

C. II. ¶ In recipiendis hospitibus nulla debet esse distinctio.

Unde Ioannes Chrysostronus in epist. ad Hebraeos, hom. 11. c. 6.

2 **Q**uiescamus ab hac absurda curiositate, & diabolica & peremptoria. f Si enim in clero fele-ctum esse dicat, si sacerdotem se nominet, scrutare: non enim sine periculo in talibus indiscussa communicatio est: circa majora periculum veritur, non enim das, sed accipis. Si vero pro nutrimento postulat, nihil in his examines. Inquire, quomodo Abraham hospitalem se circa omnes ostendebat. Si scrutator fuisset circa refugientes ad se, nunquam Angelos hospitio recepit. Fortassis enim non putans eos Angelos esse, cum reliquis & hos repulisset: Sed quoniam omnes recipiebat, suscepit & Angelos. Non enim ex vita eorum, quos accipis, mercedem tibi retribuitur est Deus, sed ex voluntate tua, ex liberalitate, ex honorificentia multa, ex misericordia, ex bonitate.

Sed licet ipsa convivia desipientia non sint, non tamen in ecclesiis celebrari, nec clericos ad ea convocatos ex eis partes sibi tollere oportet.

C. III. ¶ Clerici ad agapem vocati partes sibi non tollant.

Unde in Laodicensi concilio, c. 27.

Non g oportet ministros altaris vel quoslibet clericos i ad agapem vocatos, partes tollere propter injuriam, quæ ex hac occasione ecclesiastico ordini possit deputari.

1 ¶ Clericos] In concilio Græco, & prisca etiam res sunt additæ, vel laicos.

2 ¶ Propter injuriam] Græcè est: ἄλλο τὸ πλὴν ὅθεν τῆ πύλας ἀφ᾽ ἐξῆς τῆ ὀνόματι πᾶσιν, id est, eò quod ecclesiastico ordini inuratur contumelia.

C. IIII. ¶ In locis Deo sacris, nec comedere, nec accubitus sternere liceat.

a In regula Monachorum, c. de paupertate. b 1. Timoth. 4. c. 1. Tim. 5. 31. q. 1. quomodo. d al. Unde quidam. e Burch. lib. 19. cap. 104. Ivo p. 15. cap. 136. Ansel. l. 5. c. 76. f al. pernicitiam. g Ansel. l. 5. c. 77. Ivo p. 3. c. 136.

Item ex eodem, c. 28.

Non oportet in basilicis, seu in ecclesiis agere pemfacere, & intus i manducare, vel accubitus sternere.

Et intus] Græcè est, & c. τῆ ὄψε τῆ θεῶ, quod Dionysius vertit, nec intra domum Dei, sed apud Balsamonem necesse vox, Dei.

C. V. ¶ Nisi necessitate casti clerici in ecclesia non conviventur.

Item ex concilio Carthagin. 3. c. 30.

Vlli b episcopi, vel clerici in ecclesia conviventur, nisi forte transeuntis hospitiorum necessitate illic reficiantur. Populi etiam ab hujusmodi conviviis, quantum potest fieri prohibeantur.

C. VI. ¶ De eodem. PALEA.

Item ex dictis beati Benedicti Abbatis.

Ratorium e hoc sit, quod dicitur; nec ibi quidquam aliud geratur, vel condatur, quam quod divinis ministeriis d conveniat.

C. VII. ¶ De eodem.

Item Augustinus epist. 109. de regula monachorum.

In oratorio * præter orandi, & psallendi cultum penitus nihil agatur, ut nomini huic & opera jugiter impensa concordent.

DISTINCTIO XLIII.

Validus e quoque debet esse sacerdos, ut & moribus & verbis pudorem indiesimenter exhibeat. Unde in canticis canticorum f. gens sponsa, id est, prædicatores, turturi comparantur. ¶ Debet etiam gratiam docendi habere: quia, ut Hieronymus ait, g [Imocens & absque sermone conversatio, quantum exemplo prodest, tantum silentio necet. Nam latratu canum, & baculo i pastorum, lupi sunt arceudi.] In ipsa autem doctrina discretum oportet esse rectorem, ne aut tacenda proferat, aut profertenda taceat.

Baculo] In epistola B. Hieronymi legitur, baculoque pastoris luporum rabies deterrenda est. Sed glossa ordinaria cum Gratiano concordat.

C. I. ¶ De discretione predicationis, & silentii.

Unde Gregorius part. 2. sui pastoralis, c. 4. ait.

Rector discretus in silentio, utilis in verbo, ne aut tacenda proferat, aut profertenda reticeat. Nam sicut incauta locutio in errore pettrahit, ita indiscretum silentium eos, qui erudiri poterant, in errore derelinquit. Sapè namque rectores improvidi, humanam amittere gratiam vomitantes, loqui liberè recta pertimescunt, & juxta veritatis vocem b nequaquam jam regis custodiæ, pastorum studio, sed mercenariorum vice deserviunt: quia venientes lupo fugiunt, dum se sub silentio abscondunt. Hic namque eos per prophetam i Dominus increpat, dicens, [Cens muti, non valentes latrare.] Hinc rursus queritur, dicens, k [Non a cendisti ex adverso, neque opposuisti murum pro domo Israel, ut staretis in pralio in die Domini.] Ex adverso quippe ascendere, est pro defensione gregis, voce libera; hujus mundi potestatis contraire. Et in die Domini in pralio stare, est pravis decertantibus ex justitiae amore resistere. Pastorem enim recta timuisse dicere, quid est aliud, quam tacendo terga præbuisse? qui nimirum si pro grege se objicit, murum pro domo Israel hostibus opponit. Hinc rursus delinquenti populo dicitur l, [Pra-

pheta tui viderunt tibi falsa, & stulta nec aperiebant iniquitatem tuam, ut te ad penitentiam provocarent.] Prophetæ quippe in sacro eloquio nonnunquam doctores vocantur, qui dum fugitiva esse præsentia indicant, quæ sunt ventura manifestant: quos divinus sermo falsa videre redarguit, quia dum culpas corripere metuunt, in cassum delinquentibus promissa securitate blandiuntur: qui iniquitatem peccantium nequaquam aperiunt; quia ab increpationis voce conticescunt. Clavis quippe apertionis est sermo correptionis, quia increpato culpam detegit, quam sæpè nescit ipse etiam, qui pertrahit. Hinc Paulus ait a, [Vr potens sit in doctrina sana exhortari, & eos qui contradicunt, redarguere.] Hinc per Malachiam b dicitur, [Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est.] Hinc per Esaiam c Dominus admonet, dicens, [Clama, ne cesser, quasi tuba exalta vocem tuam.] Præconis quippe officium suscipit, quisquis ad sacerdotium accedit, ut ante adventum judicis, qui terribiliter sequitur, ipse scilicet clamando gradiatur. Sacerdos ergo, si prædicationis est nescius, quam clamoris vocem daturus est præco mutus? Hinc est enim, quod super pastores primos in d linguarum specie Spiritus Sanctus insedit, quia nimirum, quos repleverit, de se protinus loquentes facit. Hinc Moysi præcipitur e, ut tabernaculum sacerdos ingrediens tintinnabulis ambiatur, ut videlicet prædicationis voces habeat, ne superni inspectoris judicium ex silentio offendant: scriptum quippe est, [ut audiat sonitus, quando ingreditur, vel egreditur sanctuarium in conspectu Domini, & non moriatur.] Sacerdos namque ingrediens, vel egrediens moritur, si de eo sonitus non auditur, quia iram contra se occulti judicis exigit, si sine prædicationis sonitu incedit. Aptè autem tintinnabula vestimentis illius describuntur inserta. Vestimenta enim sacerdotis quid aliud, quam recta opera debemus accipere? propheta testante, qui ait, f [Sacerdotes tui induantur justitiam.] Vestimentis itaque illius tintinnabula inhaerent, ut g vitæ viam cum linguæ sonitu ipsa quoque bona opera sacerdotis clament. Sed cum rector se ad loquendum præparat, sub quanto cautelâ studio loquatur, attendat, ne si inordinate ad loquendum rapitur, erroris vulnere corda audientium feriatur: & cum fortasse sapiens videri desiderat, unitatis compagem insipienter abscondat. Hinc namque veritas dicit b, [Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos.] Per sal quippe verbi sapientia designatur. Qui ergo loqui sapienter nititur, magnopere metuat, ne ejus eloquio audientium unitas confundatur. Hinc Paulus i ait, [Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.] Hinc in sacerdotis veste juxta divinam k vocem tintinnabulis mala panica conjunguntur. Quid enim per mala panica nisi fidei unitas designatur? Nam sicut in malo panico, uno exterius cortice multa interius grana muniuntur, sic innumeros sanctæ ecclesiæ populos unitas fidei contegit, quos intus diversitas meritorum tenet. Ne igitur rector incautus ad loquendum proruat, hoc, quod jam præmissimus, per semetipsam veritas discipulis clamat l, [Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos.] ac si figuratè per habitum sacerdotis dicat, mala panica tintinnabulis jungite, ut per omne, quod dicitis, unitatem fidei cauta observatione teneatis. Providendum quoque est sollicita intentione rectoribus, ut ab eis non solum prava nullo modo, sed ne recta quidem nimie & inordinate proferantur: quia sæpè dictorum virtus perditur, cum apud corda audientium, loquacitatis incauta importunitate levigatur, & auctorem suum.

a Ad Tit. 1. b Malz. c Es. 58. d Alt. 2. e Exod. 28. f Psal. 131. g al. li. h Marc. 9. i Rom. 12. k Exod. 28. l Marc. 9.

a Burch. l. 3. c. 82. Ivo part. 3. c. 32. Ans. l. 5. c. 78. b Burch. l. 3. cap. 83. Ivo p. 3. c. 74. c In regu. B. Benedicti. c. 52. Burch. l. 3. c. 81. Ivo p. 3. cap. 71. d al. laudib. * Sensus non verba. Isidor. Etym. l. 15. c. 4. e Smaragdus in re. B. Benedicti. c. 25. Burch. l. 3. c. 80. Ivo p. 3. c. 72. f Cant. 5. ex gl. interl. ibi. g Ad Oceanum op. 3. & gl. in 1. Tim. 3. in ver. doctorem. h Ioan. 10. i Es. 58. k Ezech. 19. l Thren. 2.

hæc eadem loquacitas inquinat, quæ servire auditoribus ad usum profectus ignorat. Vnde bene per Moysen dicitur a, [Vir qui fluxum seminis patitur, immundus est.] In men-
te quippe audientium, semen fecundæ cogitationis est qualitas audita locutionis; quia dum per aurem sermo concipitur, cogitatio in mente generatur. Vnde & ab huius mundi sapientibus prædicator egregius feminiver-
bius b est vocatus. Qui ergo fluxum feminis patitur, immundus asseritur, quia multiloquio subditus, ex eo se inquinat: quod si ordinatè promeret, prolem rectæ cogitationis edere in audientium corda c potuisset: dum-
que incautus per loquacitatem defluit, non ad usum generis, sed ad immundiciam semen effundit. Vnde Paulus quoque, cum discipulum de infantia prædicationis admoneret, pramittit [opportune,] quia scilicet apud auditoris mentem ipsa sua utilitate se destruit, si habere im-
portunitas opportunitatem nescit.

C. II. ¶ Porci & canibus sacra non sunt
committenda.

Item Clemens episc. 3. in extremo.

IN mandatis e habemus, ut venientes ad civitatem ps
indicamus prius, quis in ea dignus sit, ut apud eum cibum sumamus, quantum magis nosse convenit, quis, qualisve sit is, cui immortalitatis verba credenda sunt? Solliciti enim, & valde solliciti esse debemus, ne f margaritas nostras mittamus ante porcos. Sed & ob alias causas utile est viri huius habere me notitiam. Si enim sciam, quia in his, de quibus non potest dubitari, quod bona sint, emendatus est, & inculpabilis, hoc est, si sobrius, si misericors, si iustus, si mitis, & humanus (quæ utiq; bona esse nullus ambigit) tunc consequens videbitur, ut ei, qui obtinet bona virtutum, etiam quod deest fidei & scientiæ, conferatur: & in quibus maculati ejus vita videtur, quæ est in reliquis probabilis, emendetur. Si vero in iis, quæ palam sunt, peccatis involutus permanet, & inquinatus, non me oportet ei aliquid de secretioribus, & remotis divini scientiæ proloqui, sed magis protestari, & convenire eum, ut peccare desinat, & ad usus vitæ emendet. Quod si ingesserit se, & provocaverit nos dicere, quæ eum minus recte agentem non oportet audire, prudenter eum debemus eludere. Nam nihil omnino respondere, auditorum causa utile non videtur: nisi forte edidissent nos responsum penuria declinare certamen, & fides eorum laedatur, non intelligentium propositum nostrum.

C. III. ¶ Verba prædicationis persecutory-
bus suis prælati non subtra-
hant.

Item Anacletus, episc. 1. omnibus episcopis.

SCimus g autem multos ob id infestare doctores, ps
ut eos perdant, & placita propriæ voluntatis adimpleant. Non propterea tamen doctores (in quantum vires suppetunt) à recta emulatione, & bona intentione h recedere debent, scientes, quia beati i, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam.

C. IIII. ¶ Non est mundus à sanguine subiecto-
rum, qui Dei consilium illis non
annuntiat.

Item Gregorius Venantius, lib. 1. episc. 23.

Ephesius Paulus dicit k, [Mundus sunt manus meæ à sanguine omnium vestrum: non enim subterfugi, quo minus annuntiarem omne consilium Dei vobis.] Mundus ergo à sanguine eorum non esset, si eis Dei consilium

a Levit. 15. b Actor. 17. c al. corde. d 2. Timoth. 4. e Matth. 10. Marc. 8. f Matth. 7. g Ivo p. s. c. 27. h al. institutione. i Matth. 5. k Act. 20.

annuntiare nolisset: qui cum increpare delinquentes noluerit, eos proculdubio tacendo pastor occidit.

C. V. ¶ Aeternæ damnationis panem incurrit
predicator, qui semen divini verbi
non stargit.

Item Nicolaus ad Michaëlem Imperatorem in
epistola cujus initium est [Propo-
sueramus.]

Dispensatio a est nobis cœlestis feminis injuncta: va b
si non stargimus: vastauerimus. Quod cum electio-
nis vas formidet, & clamet, quantum magis cuilibet
exigu metuendum est? Proinde sicut non leve delictum
incumbit Pontificibus siluisse pro divinitatis cultu, &
ecclesiæ correctione quod congruit, ita his (quod ab-
sit) non mediocriter periculum est, qui cum debeant pa-
rere, despiciunt.

4. pars. Pariter c quoq; observare debet sacerdos, ne vidi-
gnus, & non intelligentibus secreta mysteria, sua prædicatione refe-
rare incipiat. Qui enim ea docet, quæ ab auditoribus non valent
intelligi, non ad eorum utilitatem, sed ad sui ostentationem facit. Vnde
in expositione [Beati immaculati.] dicitur: [Nisium est secreta
mysteria vulgare indignis: quod sit vel loquacitate incauta, dum
sine iudicio volat irrevocabile verbum, vel adulatione, ut ei placeat,
cui secreta revelat, vel jactatione scientiæ, ut plura scire videatur.]
In quibus omnibus prescèto datur intelligi, quantum debeat esse discretio
in prædicatione sacerdoti: quia si forte caruerit, tanquam terra
naso, sacerdotali officii iudicatur indignus.

DISTINCTIO XLIIII.

Cum autem vinolentus esse prohibetur, gula intemperantiam nequaquam habere permittitur. Neque enim ebrietas prohibetur, & voracitas permittitur. Vtrumque enim inter opera tenebrarum Apostolus communerat, scilicet Romæ d. [Non incomedationibus, & ebrietatibus.] Venter e namque ingluviens ad luxuriam provocat facile, & omne opus bonum dissolvit. Vnde venter & genitalia sibi metipsum vicina sunt: ut ex vicinitate membrorum consecratio intelligatur vini-
vium. Hinc etiam Nabuzardan f principem cogitatio murus Hierusalem destruxisse legitur: quia venter, cui multitudo coquorum deservit, adificia virtutum ad solium redigit. Sacerdos itaq; de altari vivere, non luxuriari querat, ut ait Hieronymus g, [Tibi o sacerdos altario vivere, non luxuriari permittitur.] Sunt autem comedationes non solum sacerdotibus, sed etiam laici moriæ: qui festivos, & solennes dies non aliter se di-gne celebrare possunt, nisi comedationibus deserviant.

C. I. ¶ Non est vacandum comedationibus
& ebrietatibus.

Vnde Augustinus scribit ad Aurelium episcopum, episc. 64.

Comedationes h & ebrietates ita concessæ & licite putantur, ut in honorem etiam beatissimorum martyrum non solum per solennes dies, (quod ipsum quis non legendum videat, qui hæc non carnis oculis inspicit?) sed etiam quotidie celebrentur. & post pauca: Non ergo asperè, quantum existimo, non duritè, non modo imperioso ista tolluntur: magis docendo, quam iubendo, magis monendo, quam minando. Sic enim agendum est cum multitudine peccantium. i Severitas autem exercenda est in peccata paucorum. Est i

a Dispensatione vobis.] orig. b 1. Corinth. 9. c Glor. ord. ex Ambros. serm. 2. in Psal. 118. in ver. [Abscondi eloquia tua.] d Rom. 13. e Hierou. in ep. ad Avandum, & August. de Temp. serm. 65. Gregor. in pastor. part. 3. cap. 20. f 4. Regum ultim. secundum 70. g In Michaam, cap. 3. in extremo. h Ivo part. 13. cap. 68. i abest ab orig. Ivone & aliquot manus scripserunt Gratiani.

quid minamur, cum dolore fiat, de scripturis comminando vindictam futuram, ne nos ipsi in nostra potestate, sed Deus in nostro sermone timeatur. Ita prius movebuntur spirituales, aut spiritibus proximi; quorum auctoritate, & lenissimis quidem, sed instantissimis admonitionibus cetera multitudo frangatur.

C. II. ¶ Nulli clericorum aut continentium licet tabernis intrare.

Item ex concilio Laodicensi, c. 24.

Non oportet clericos servientes 1 a presbyteris usque ad diaconos, & deinceps ordinis ecclesiastici omnes usque ad ministros, aut lectores, aut exorcistas, aut ostiarios, aut psalmistas, aut etiam eos, qui in proposito continentiae sunt, tabernas 2 intrare.

1 ¶ Clericos servientes] Græcè est, ἱερωτικοῦ, quod Dionysius vertit, sacro ministerio deditos: quam versionem concilium Aquisgranense, Burchardus, & Ivo attulerunt.

2 ¶ Tabernas] Sequatur in impressu, nisi causa necessitatis: quæ sunt expuncta, quia neq. in plerisq. manuscriptis, neq. in Burchardo, & Ivo, neque in ipso concilio Laodicensi, aut Aquisgranensi (ubi c. 60. hoc idem reperitur) legitur: videntur tamen accepta ex can. Apost. 34.

C. III. ¶ Deponatur clericus, qui tabernam, aut ergasterium habere voluerit.

Item ex sexta synodo, cap. 9.

Nulli clerico licet tabernam, 1 aut ergasterium habere. Si enim huiusmodi tabernam ingredi prohibetur, quanto magis aliis ministrare in ea? Si quis verò tale quid fecerit, aut cesserit, aut deponatur.

1 ¶ Tabernam, aut ergasterium] Græcè est: ἱεροδοξία, ἢ ἱεροθήκη, id est, cauponariam tabernam.

C. IIII. ¶ Nisi necessitate compulsi clerici tabernas non ingrediuntur.

Item ex concilio Carthagin. 3. c. 27.

Clerici b. edendi vel bibendi causa, tabernas non ingrediuntur, nisi peregrinationis necessitate compulsi.

C. V. ¶ Corripendus est episcopus, qui convivio occupatur.

Item Gregorius Natali episcopo, lib. 2. reg. indict. 10. epist. 14.

2 Multis ab urbe tua venientibus, frater charissime, didici, pastoralis cura derelicta, solis te conviviis occupatum: quæ audita non crederem, si hæc actionum tuarum experimentis approbarem. Nam quia nequaquam lectioni studeas, nequaquam exhortationi invigiles, sed ipsum quoque usum ecclesiastici ordinis ignores; hoc est in testimonium, quod eis, sub quibus es positus, servare reverentiam necis.

C. VI. ¶ De eodem.

Idem ad eundem lib. 2. epist. 37.

Convivia, quæ ex intentione impendendæ charitatis fiunt, rectè vestra fraternitas o in suis epistolis laudat. Sed tamen sciendum est, quia tunc ex charitate veraciter procedunt, cum in eis nulla absentium vitæ mordetur, nullus ex irrisione reprehenditur, nec in eis inanes secularium negotiorum fabulæ, sed verba sacre lectionis audiuntur: cum non plus, quam necesse est, servitur corpori, sed sola ejus infirmitas reficitur, ut ad usum exercendæ virtutis habeatur. Hæc itaque si vos in vestris conviviis agitis, abstinentium, d. fateor, magistri estis.

C. VII. PALEA.

(Item ex concilio Nannetensi.)

a Conc. Aquisgran. cap. 6. Burch. l. 2. c. 131. Ivo part. 6. cap. 205.
b Aquisgran. conc. 90. Burch. l. 2. cap. 130. Ivo p. 6. cap. 204. c al. sanctissimus. d al. abstinentia.

Nvllus a presbyterorum, quando ad anniversarium diem, trigesimum, aut septimum, vel tertium alicujus defuncti, aut quacunq. vocatione ad collectam presbyteri convenerit, se inebriare ullatenus præsumat, nec precatus amore b sanctorum, vel ipsius animæ bibere, aut alios ad bibendum cogere, vel se aliena precatione ingurgitare; nec plausus, & risus inconditos, & fabules inanes ibi referre, aut cantare præsumat, aut turpia joca, vel urso, vel tornatricibus ante se fieri c patiatur: nec larvas dæmonum r ante se fieri consentiat: quia hoc diabolicum est, & a sacris canonibus prohibitum.

1 ¶ Dæmonum] Burchardus addit, quas vulgo Talamasas dicunt.

C. VIII. ¶ De eodem. PALEA.

Quando d autem convenerint presbyteri ad aliquod convivium, aliquis e prior illorum, versum ante mensam incipiat, & cibum benedicat; & tunc secundum ordinem sedeant, alter alteri honorem præbentes; & per vices cibum & potum benedicant, & aliquis de illorum clericis aliquid de sancta scriptura legat. Et f post resurrectionem similiter sanctum hymnum dicant ad exemplum g Domini, sicut in cœna fecisse legitur: & sic se continent omnes presbyteri maxime in talibus locis, ut non vituperetur ministerium illorum.

C. IX. ¶ De eodem. PALEA.

Item ex eodem.

Quando h presbyteri per Kalendas simul conveniunt post peractum divinum mysterium i, ad necessariam collationem, non quasi ad plenam refectioem, sed quasi ad prandium, ibi ad tabulas resideant: ne per talia inhonesta convivia se invicem gravent: quia indecens est, & onerosum; sæpe etiam tarde ad ecclesiam redeuntes majus damnum de reprehensione consequuntur, quod k de gravedine mutua contrahunt, quam lucrum ibi faciunt. Nam de huiusmodi conventu Paulus Corinthios reprehendit, qui inconvenienter cœnam Dominicam manducare conveniebant. Sic & qui ad cœnam Dominicam, id est, ad collationem verbi sub occasione conveniunt, & ex veritate n ventris causa junguntur, reprehensibiles coram Deo, & hominibus habentur. Et ideo peractis omnibus, qui voluerint, panem cum charitate in domo fratris sui simul cum fratribus frangant, & singuli singulos bibere faciant; & maxime ultra tertiam vicem poculum non contingant, & sic ad ecclesias redeant.

C. X. ¶ Christiani ex symbolis convivia non celebrent.

Item ex concilio Laodicensi, c. 55.

3 Non o oportet ministros altaris, vel quoslibet clericos, aut etiam laicos Christianos ex symbolis [quæ p vulgus comestalia appellat] convivia celebrare.

C. XI. ¶ Sacrarum scripturarum lectio sacerdotibus semper convivio miscetur.

Item ex concilio Toletano 3. c. 7.

Pro q reverentia Dei & sacerdotum, id universa sancta constituit synodus, ut: (quia solent crebrò mensis otiosa fabulæ interponi) in omni sacerdotali convivio lectio divinarum scripturarum miscetur. Per hoc enim & animæ edificentur ad bonum, & fabulæ non necessariæ prohibentur.

a De consec. dist. 5. c. nullus. Burch. l. 2. cap. 161. Ivo p. 6. c. 252.
b al. in amore. c al. facere permittat. d Burch. l. 2. cap. 162. Ivo p. 6. c. 253. e decanus, aut aliquis. f Burch. g Matt. 26.
h Burch. l. 2. c. 164. Ivo p. 6. cap. 255. i al. ministerium. k & l al. cibi. m 1. Corin. 11. n al. inglutiate. o Conc. Aquisgran. c. 83. Rab. in pœ. c. 27. p Ista sunt addita loco cuiusdam glossæ. q Burch. l. 2. c. 169. Ivo p. 6. cap. 260. Raban. in pan. c. 28.
h Apud Martin. Bracæ.

C. XII. ¶ De confertis nec convivia facere, nec ante horam diei tertiam clericis comedere licet.

Item ex concilio Martini Papae, c. 61. & 66.

Non a liceat sacerdotes, vel clericos, sed nec religiosos laicos convivia facere de confertis. ¶ Nec oportet clericos, vel laicos religiosos ante sacram horam diei tertiam inire convivia, nec aliquando clericos, nisi hymno dicto, comedere panem, & post cibos gratias auctori Deo referre.

Si ergo laicus comestiones damnabiles sunt, multo magis sacerdotibus imputantur ad gehennam. Venter enim pinguis (ut Hieronymus b ait) crassum sensum generat: cum sacerdotalis sensus contra vigil esse debeat, & tenuis: atque ideo edacitatis vitio obnoxii in sacerdotes usque non debent. Hi enim (ut ait Gregorius in moralibus) qui ad huc vitiorum bello subjacent, nequaquam per predicationis usum praesertim magisterio ceterorum debent.

DISTINCTIO XIV.

Sequitur c (non percussorem.) Non enim oportet episcopum in ira esse irascibilem, & perturbati sensus, ut percutiat, qui debet esse patiens: sed sequatur eum, qui dorsum posuit ad flagella.

C. I. ¶ Verborum correptione, non verberibus timeri debet episcopus.

Unde Gregorius scribit Iovanni episcopo Constantinopol. lib. 2. epist. 52. al. cap. 91.

Quid a autem de episcopis, qui verberibus timeri volunt, canones dicant, bene fraternitas vestra novit. Pastores etenim facti sumus, non percussores: & egregius praeceptor dicit, e [Argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina.] Nova vero atque inaudita est ista praedicatione, qua verberibus exigit fidem.

C. II. ¶ De eodem.

Item in concilio Romano sub Sylvestro, c. 57.

Neminem f quisquam peccantem clericum caede attingat, non presbyter, non diaconus, non episcopus clericum, vel sevitorem ecclesiae ad caedem perducatur. Sed si ita causa exigit clerici, triduo privetur honore, ut poenitentia redeat ad matrem ecclesiam.

C. III. ¶ Non asperis, sed blandis verbis, ad fidem sunt aliqui provocandi.

Item Gregorius Paschasio episcopo Neapol. lib. 11. epist. 15.

Qui sincera intentione extraneos à Christiana religione ad fidem cupiunt rectam perducere, blandimentis non asperitatibus debent studere, ne quorum mentem reddita ad g planum ratio poterat revocare, pellat procul adversitas. Nam quicumque aliter agunt, & eos sub hoc velamine à consueta ritus sui volunt cultura suspendere, suas illi magis, quam Dei causas probantur attendere. ¶ Iudaei b siquidem Neapoli consistentes questi nobis sunt, asserentes, quod quidam eos à quibusdam feriarum suarum solennitatibus irracionabiliter nitantur arcere, ne illis sit licitum festivitatum suarum solennia colere, sicut eis nunc usque, & parentibus eorum longis retrò temporibus licuit observare. Quod si ita se veritas habet, supervacuae rei videntur operam dare. Nam quid utilitatis est, quando, etsi contra longum usum fuerint vetiti, ad fidem illis, & conversionem nihil proficit? Aut cur Iudaeis, qualiter caeremonias suas colere debeant, regulas ponimus, si per hoc eos lucrari non possumus? Agendum ergo est, ut

a Burch. l. 2. c. 165. Ivo part. 6. cap. 276. cap. 66. b Epist. ad Neopolitanum. lib. 23. cap. 10. c 1. Tim. 3. & ibi gl. ordm. & Anselm. ex Hieron. ad Oceanum. d Io. Diacon. lib. 3. c. 9. Poly. lib. 4. tit. 9. e 2. Timoth. 4. f Nemo. orig. g al. planè. h Ivo part. 13. cap. 103. i al. adhibere.

ratione potius, & mansuetudine provocati, sequi nos velint, non fugere: ut eos, ex eorum codicibus offendentes, quae dicimus, ad sinum matris ecclesiae Deo possimus adjuvante convertere. Itaque fraternitas tua eos monitis quidem, prout poterit, Deo adjuvante, ad convertendum accendat, & de suis illis solennitatibus inquietari denuo non permittat: sed omnes festivitates, feriasque suas, sicut hactenus tam ipsi, quam parentes eorum per longa colentes retrò tempora tenuerunt, liberam habeant observandi, celebrandi que licentiam.

C. IIII. ¶ Non severitate, sed benevolentia subditos praelati corrigant.

Item Gregorius IIII. in epistola episcopi per Galliam, & Germaniam constitutus.

Licet a plerumque accidant in sacerdotibus, quae sunt reprehendenda, plus tamen erga corrigendos agat benevolentia, quam severitas; plus cohortatio, quam comminatio b; plus charitas, quam potestas: cum nemo nostrum sine reprehensione, aut sine peccato vivat. Nam si Dominus c statim post trinam negationem beatum Petrum Apostolum praecceptorem nostrum iudicasset, non tantum ex eo fructum, sicut fecit, receperit. Expectandi ergo, atque corrigendi magis sunt rectores ecclesiae, quam statim iudicandi: cum majora negotia, & difficiliore causam exitus, sanctorum patrum canonum spiritu Dei conditi, & totius mundi reverentia consecrati, jubeant sub nostrae sententiae expectatione suspendi, nostroque moderamine finiri. Unde necesse est haec, & alia ecclesiastica quaeque negotia post multarum experientia causarum sollicitus perspicere d, & diligentius praecaveri: quatenus per spiritum charitatis, & pacis omnis materies scandalorum, & praesumptio invidorum e atque oppressio simplicium fratrum de ecclesiis Domini auferantur. Et sicut non vult quidem fratrum se aliorum iudicio praegravari, ita non audeat alii inferre, quod sibi non vult fieri. Iudaei non sunt cogendi ad fidem, quam tamen si inviti susceperint, cogendi sunt retinere.

¶ Invidorum ¶ In epistola Gregorii IIII. (qua est in sepe memorato codice bibliothecae Dominicanae,) & aliquot vetustis exemplaribus Gratiani legitur, Iudaeorum.

C. V. ¶ Sicut non sunt Iudaei ad fidem cogendi, ita nec conversi ab ea recedere permittuntur.

Unde in concilio Toletano 4. c. 56. statutum est.

Deinceps ad credendum vim inferri. [Cui f enim vult Deus, miseretur, & quem vult, indurat.] Non enim tales inviti salvandi sunt, sed volentes, ut integra sit forma iustitiae. Sicut enim homo proprii arbitrii voluntate serpenti obediens perierit, sic vocante se gratia Dei, propriae mentis conversione homo quisque credendo salvatur. Ergo non vi, sed liberi arbitrii facultate ut convertantur, iudicandi sunt, non potius impellendi. Qui autem jam pridem ad Christianitatem coacti sunt venire (sicut factum est temporibus religiosissimi principis Sisebuti) quia jam constat eos sacramentis divinis lociatos baptismi gratiam suscepisse, & chrismate unctos esse, & corporis, & sanguinis Domini exitisse participes, oportet, ut fidem, quam etiam vi, vel necessitate susceperunt, tenere cogantur, ne nomen Domini blasphemetur, & fides, quam susceperunt, vilis, & contemptibilis habeatur.

a Infra ea. cap. licet. Ivo part. 5. cap. 368. b al. commotio. c Marth. 26. d proficere. orig. e Burch. lib. 2. cap. 72. Ivo part. 1. cap. 276. & part. 13. cap. 94. Passorm. lib. 1. cap. 75. f Rom. 10.

C. VI. *¶ Benevolentia plus quam severitas erga corrigendos agat.*

Item Leo Papa, epist. 82. ad Anastasium Episcopum Thessalonicensem, c. 1.

Licet a nonnunquam accidant, qua in sacerdotalibus sunt reprehendenda personis, plus tamen erga corrigendos agat benevolentia, quam severitas, plus cohortatio, quam comminatio, b plus charitas, quam potestas. Sed hi, qui qua sua sunt quaerunt, non quaesu Christi, facile ab hac lege discernuntur: & dum dominari magis, quam consulere subditis quaerunt, placet honor, infat superbia, & quod provisum est ad concordiam, tendit ad noxam.

C. VII. *¶ Deiciatur ab officio presbyter, & diaconus, & Episcopus verberibus timeri quaerens.*

Item ex canone Apostolorum, cap. 28. juxta primam versionem.

Episcopum e, aut presbyterum, aut diaconum percutientem fideles delinquentes, aut infideles inique agentes, & per hujusmodi volentem timeri, & deici ab officio praecipimus, quia nusquam nos docuit hoc Dominus. Econtrario vero ipse d cum percuteretur, non repercutiebatur: cum malediceretur, non remaledicebat: cum pateretur, non comminabatur.

C. VIII. *¶ Non verberibus, sed verbis subditos Episcopi corripiant.*

Item ex concilio Bracarenensi 3. c. 6.

Cum beatus Apostolus e arguere, obsecrare, vel increpare in omni patientia praecipiat, extra hanc doctrinam novimus quosdam ex fratribus tantis caedibus in honoratos f subditos effervere, quantas poterant atrocitanti promereri persona. Et ideo, qui gradus jam ecclesiasticos meruerunt, id est, presbyteri, abbates, & levita, qui exceptis gravioribus & mortalibus culpis, nullis debent verberibus subjacere, non est dignum, ut passim unusquisque prelatu honorabiliora membra sua, prout voluerit & ei placuerit, verberibus subjiciat & doloret: ne dum incaute subdita percutit membra, ipse quoque debitam sibi subditorum reverentiam subtrahat, juxta illud, quod quidam sapiens dixit: [Leviter g castigatus reverentiam exhibet castiganti: asperitatis autem nimiae increpatio nec correctionem recipit, nec salutem.] Et ideo, si quis aliter quam dictum est, praedictos honorabiles subditos, licentia percepta potestatis elatus, malitia animi tantum, crediderit verberandos, juxta modum verberum, qua intulerit, excommunicationis pariter & exilii sententiam sustinebit.

2 pars. Salomon vero contra admonet, dicens, h [Percute filium tuum virga, & liberabis animam ejus morte.] Hinc B. Gregorius * scribit in dialogo, B. Benedictum quendam monachum virga percutiendo sanasse, quem crebra admonitione curare non poterat. Hinc etiam Dominus i flagello sacro de funiculis male versantes in templo flagellavit, & de orationis domo ejecit. Hinc etiam Apostolus k fornicatorem illum satana corporaliter vexandum tradidit: & magnum l illum corporali cecitate damnavit. Hinc etiam in canonibus m, pueri qui ante rationales annos irrationabiliter versantur, verberibus castigari jubentur. Virgines quoque, si religiosis veste deposita alius se copulaverint, ergastulis retrudi praecipuntur.

a sup. ea. cap. licet. Polyc. lib. 4. tit. 49. b al. commotio. c Anf. l. 6. c. 159. Polyc. l. 4. tit. 9. d 2. Petr. 2. e 2. Tim. 4. f sic in codice regio. g Leniter. orig. h Proverb. 23. * l. 2. dial. c. 4. i Ioan. 2. k 1. Cor. 5. l Act. 13. m Simplicius Papa epi. 1. cap. 6. l. 20. cap. 6. ad cap. 29. Job. pass. part. 2. cap. 5. l. 1. reg. epist. 24.

C. IX. *¶ Disciplina non est servanda sine misericordia, nec misericordia sine disciplina.*

Hinc etiam Gregorius in moralibus, 20. lib. part. 4. c. 6.

Disciplina, vel misericordia multum desinituit, si una sine altera teneatur. Sed circa subditos suos inesse rectoribus debet, & justè consolans misericordia, & pie saviens disciplina. Hinc est, quod semivivi illius vulneribus, qui à Samaritano a in stabulum ductus est, & vinum adhibetur, & oleum, ut per vinum mordeantur vulnera; per oleum foveantur: quatenus unusquisque, qui sanandis vulneribus praest, in vino morsum distractionis adhibeat, in oleo molliem pietatis: per vinum mundentur putrida, per oleum sananda foveantur. Miscenda est ergo lenitas cum severitate, faciendumque quoddam ex utraque temperamentum, ut neque multa asperitate exulcerentur subditi, neque nimia benignitate solvantur. Hoc nimirum illa tabernaculi b arca significat, in qua cum tabulis virga simul & manna est: quia cum scripturae sacrae scientia, in boni rectoris pectore, si est virga distractionis, sit & manna dulcedinis. Hinc etiam David e ait: [Virga tua, & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.] Virga etenim percutimur, & baculo sustentamur. Si ergo est distractio virga, qua feriat, sit & consolatio baculi, qua sustentet. Sit itaque amor, sed non emolliens: sit rigor, sed non exasperans: sit zelus, sed non immoderate saviens: sit pietas, sed non plus, quam expediat, parcens. Intueri libet in Moyfi pectore misericordiam cum severitate sociatam. Videmus amantem pie & strictè savientem.

¶ Certè cum Israeliticus populus ante Dei oculos penè inveniabilem contraxisset offensam, ita ut ejus rector audiret: [Descende a, peccavit populus tuus.] ac si ei divina vox diceret: qui tali peccato lapsus est, jam meus non est; atque subjungeret, [Dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamque te in gentem magnam.] Ille semel & iterum pro populo, cui praeerat, obicem se ad impetum Dei irascentis opponens, ait, [Aut dimitte eis hanc noxam: aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti.] Pensemus ergo, quibus visceribus eundem populum amavit, pro cuius vita de libro vitae deleri se petiit. Sed tamen iste, qui tanto ejus populi amore constringitur, contra ejus culpas pensemus, quanto zelo rectitudinis accendatur. Mox enim ut petitione prima, ne deleantur, culpa veniam obtinuit, ad eundem populum veniens, ait e, [Ponam vir gladium suum super femur suum: ite & redite de porta usque ad portam per medium castrorum, & occidat unusquisque fratrem, & amicum, & proximum suum: ceciderunt, in die illo quasi viginti i tria milia hominum.] Ecce qui vitam omnium etiam cum sua morte petiit, paucorum vitam gladio extinxit. Intus arsit ignibus amoris: foris accensus est zelo severitatis. Tanta fuit pietas, ut se pro illis coram Domino morti offerret non dubitaret: tanta severitas, ut eos, quos divinitus feriri timuerat, ipse judicii gladio feriret. Sic amavit eos, quibus praefuit, ut pro eis nec sibi parceret: & tamen delinquentes sic percutus est, quos amavit, ut eos etiam Domino parcente prostermeret. Utrobique legatus fortis, utrobique mediator admirabilis, causam populi apud Deum precibus, causam Dei apud populum gladiis allegavit. Intus amans divinx irae supplicando obtinuit: foris saviens culpam feriendo contumplit. Succurrit citius omnibus, offensa morte paucorum. Et idcirco omnipotens Deus fidelem famulum suum citius exaudivit agentem pro populo; quia vidit, quid super populum acturus esset ipse pro Deo. In regimine

a Luc. 10. b Heb. 9. c Psal. 22. d Exod. 24. e Ibid.

F

ergo populi utrumque Moyses miscuit, ut nec disciplina deesset misericordia, nec misericordia disciplina. Unde hic quoque juxta utramque virtutem dicitur a, (*Cumq; fidem quasi rex, circumstante exercitu, etiam tamen moderatum consolator.*) Sedere quippe, circumstante exercitu, vigor est ac disciplina regiminis, moderatum vero corda consolari, ministerium pietatis.

1 ¶ Viginti tria] Sic etiam legitur in codicibus B. Gregorii: sed in hebrais, paraphrasi Chaldaica, versione septuaginta, & vulgata, est: tria millia.

C. X. ¶ Iuste judicant, misericordiam cum justitia servant.

Item Augustinus in Enchiridio, c. 72.

Omnis b, qui iuste judicat, stateram in manu gestat, & in utroque penso justitiam & misericordiam portat: sed per justitiam reddit peccanti sententiam; per misericordiam, peccanti temperat poenam: ut justo libramine quadam per aequitatem corrigat; quadam vero per miserationem indulgeat. Qui Dei judicia oculis suis proponit, semper timens & tremens in omni negotio formidat, ne de justitia tramite devians cadat, & unde non justificatur, inde potius condemnetur.

C. XI. ¶ Qui remittit, & qui corripit, uterque miserebitur.

Item Isidorus lib. 3. sententiarum de summo bono, cap. 54.

ET c qui emendat verbere, in quem potestas datur, vel coercet aliqua disciplina, & tamen peccatum ejus, quo ab illo laesus aut offensus est, dimittit ex corde, vel orat ut ei dimittatur, non solum in eo, quod dimittit atque orat, verum etiam in eo, quod corripit, & aliqua emendatoria poena plectit, eleemosynam dat, quia misericordiam praestat. Multa enim bona praestantur invitis, quando eorum consulitur utilitati, non voluntati, quia sibi ipsi inveniuntur esse inimici.

C. XII. ¶ De multiplici genere eleemosynarum.

Sunt enim multa genera eleemosynarum, de quibus Albinus d. ait.

Tria e sunt genera eleemosynarum: una corporalis, egentis dare quicquid poteris: altera spiritalis, dimittere à quo laesus fueris: tertia, delinquentes corrigere, & errantes in viam reducere veritatis.

C. XIII. ¶ Eleemosyna pecunia praefertur eleemosyna cordis.

Item Augustinus, lib. 50. homil. homilia 6.

Dixit f, sunt eleemosyna, una cordis, altera pecuniae. Eleemosyna cordis est, dimittere ei, à quo laesus es. Nam dare aliquid indigenti aliquando quaeris, & non habes; indulge peccanti quantum volueris, redundat tibi. ¶ Eleemosyna cordis multo major est, quam eleemosyna corporis. ¶ Charitatis eleemosyna sine substantia terrena sufficit sibi, illa vero quae corporaliter datur, si non benigno corde tribuitur, omnino non sufficit.

3 ps. Ex his omnibus apparet, quod nec lenitas mansuetudinis sine reformatione severitatis, nec zelus reformationis sine mansuetudine in praelato debet inveniri. Percussores ergo, qui praemisit auctoritatibus ab episcopali officio remouentur, non quilibet corporaliter flagellant, sed praetermissa mansuetudine ad verbera semper parati intelligendi sunt: qui per flagella non rutila corrigere, sed timori appetunt: quibus Petrus scribit g, (Ne sitis dominantes in clero, sed forma facti gregis ex animo.)

a Job. 29. b Burch. l. 16. cap. 25. §. omnis. c 4. sentent. dist. 5. d al. Alcinus. e Pann. l. 2. cap. 192. f Pann. l. 2. cap. 198. g 1. Pet. 5.

C. XIV. ¶ Mansuetudo & districtio ab invicem non separantur.

Hinc etiam Gregorius scribit in moralibus, l. 19. part. 4. c. 23. a

Sunt namque nonnulli ita districti, ut omnem etiam mansuetudinem benignitatis amittant: & sunt nonnulli ita mansueti, ut perdant districti jura regiminis. Unde cunctis rectoribus utraque summopere sunt tenenda, ut nec in disciplina vigore benignitatem mansuetudinis, nec rursus mansuetudine districtiorem deserant disciplinam: quatenus nec à compassione pietatis obdurecant, cum contumaces corrigunt; nec disciplinam vigorem molliant, cum infirmiorum animos consolantur. Regat ergo disciplina vigor mansuetudinem, & mansuetudo ornet vigorem, & sic alterum commendetur ex altero, ut nec vigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta.

C. XV. ¶ Vera justitia miseris compatitur, delinquentibus indignatur.

Item homilia 34. in Evangelio.

Vera justitia compassionem habet: falsa vero b indignationem, quamvis & iusti soleant recte peccatoribus dedignari. Sed aliud est, quod agit typho superbia; aliud, quod zelo disciplinae. Dedignantur e etenim, sed non dedignantur. ¶ At contra hi qui de falsa justitia superbiere solent, ceteros quoque despiciunt, nulla infirmantibus misericordia condescendunt, & quo se peccatores esse non credunt, eo deterius peccatores fiunt.

C. XVI. ¶ Peccantes mansuetudine provocentur, non asperitate abscindantur.

Item Hieronymus d. ad c. 4. Thronorum.

Recedite, inquit, pollutum, recedite, abite; nolite nos tangere: nolite in aliquo nobis communicare. Talis loquela non e illuminat caecum, non sanat agrotum, non curat infirmum, sed magis occidit, atque in desperationem periclitantem mittit. Boni etenim rectores ex sua infirmitate aliorum infirmitates pensantes, magis per humilitatis & mansuetudinis levamentum student peccantes ab erroris laqueo ertere, quam per asperitatem in foveam perditionis nutantes propellere. Unde doctor gentium f, (Factus sum, inquit, infirmus infirmis.)

C. XVII. ¶ In populum ira Dei deservit, cum peccator delinquentes palpat, non corripit.

Item ex Origene, homilia 7. in Iosue.

Sed illud non otiose transmittendum est, quod uno peccante ira Dei super omnem populum venit. Hec quando accidit? quando sacerdotes, qui populo praesunt, erga delinquentes benigni videri volunt, & verentes peccantium linguas, ne forte male de eis loquantur, sacerdotalis severitatis immemores, nolunt complere quod scriptum g est, (Peccantem coram omnibus argue, ut ceteri timorem habeant.) & iterum h, (Asperit malum ex vobis ipsis.) nec zelo Dei successi imitantur Apostolum dicentem, (Tradidi huiusmodi hominem Sarrana in inventum carnis, ut spiritus salvus fiat.) Neque illud Evangelii i implere student, ut si viderint peccantem, primo secretae conveniant: post etiam duobus, vel tribus adhibitis k; quod si contempserit, & post hac ecclesiae correctione non fuerit emendatus, de ecclesia expulsum velut gentilem habeant, ac publicanum? & dum uni parcunt, universae ecclesiae moluntur interitum. Quae est bonitas? quae ista misericordia? uni par-

a In cap. 29. Job. cap. 16. b justitia.] orig. c. al. indignantur. d Rabani sunt, non Hieron. commentarii, Thron. 4. e Esa. 52. f 1. Cor. 9. g 1. Tim. 5. h Iud. i Matt. 18. k al. arbitrii.

cere, & omnes in dilectum adducere? Polluitur enim ex uno peccatore populus. Sicut ex una ove morbida universus grex inficitur, sic uno fornicante, vel aliud quodecumque scelus committente, plebs universa polluitur.

Hinc etiam alibi a dicitur: [Rectorem subditia pietas matrem, disciplina verò patrem exhibeat.]

4 pars. ¶ Percussor quoque dicitur, qui sermone inutili infirmorum conscientiam vulnerat.

C. XVIII. ¶ Qui sermone incauto conscientiam percussor infirmorum, percussor vocatur.

Unde Anacletus Papa episcopus. 2. ad Episcopos Italiae.

Sane percussor ille dicitur doctor, qui sermone inutili conscientiam percussit infirmorum. Ideo tenere vos, & omnes fideles oportet eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens sit consolari in doctrina sana, & contradicentes redarguere, & recte viventes, atque rectam fidem tuentes, consolidare.

DISTINCTIO XLVI.

1 Equitur b [Non litigiosum.] Nihil est enim impudentius arrogantia rusticorum, qui garrulitatem auctoritatem putant, & parati ad lites, in subiectos tumidi intonant: quod ex arrogantia & superbia provenire manifestum est.

C. I. ¶ Arrogantes nesciunt inferre humiliter quae docent.

Unde Gregorius scribit in moralibus, lib. 23. par. 5. c. 12. ad c. 33. lob.

Hoc habet proprium doctrinae arrogantium, ut humiliter nesciant inferre quod docent: & recta, quae sapiunt, recte ministrare non possunt. In verbis enim eorum proditur, quod cum docent, quasi in quodam sibi videntur sublimitatis culmine residere: eosque quos docent, ut longe infra se positos, veluti in imo respiciunt, & quibus non consulendo loqui, sed vix dominando dignantur. Recte autem his per prophetam Dominus dicit d. [Vos autem cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia.] Cum austeritate enim & potentia imperant, qui subditos suos non tranquille ratiocinando corrigere, sed asperè inflectere dominando festinant. At contra vera doctrina tanto vehementius hoc elationis vitium fugit per cogitationem e, quanto ardentius verborum suorum jaculis ipsum magistrum elationis insequitur. Cavet enim, ne eum magis elatis moribus praeferat, quem in corde audientium lacris sermonibus infectatur.

2 pars. Ecce, quare litigiosi prohibentur in Episcopos ordinari. Est & alia causa huius prohibitionis. Litigiosi namque, vel adulationibus animos principum sibi conciliant, vel fratribus suis detrahendo, infamia notam ingerunt, vel inter fratres discordiam seminando, seditionem nunquam facere cessant: quae omnia in prelatu damabilia esse probantur.

C. II. ¶ De iis qui peccatoribus adulantur.

Unde Gregorius scribit in moralibus, lib. 18. par. 4. cap. 3. ad cap. 27. lob.

Sunt nonnulli, qui dum malefacta hominum laudibus efferunt, augent quae increpare debuerunt. Hinc enim per prophetam dicitur: [Va f qui consunt pulvillus sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite universae aetatis.] Ad hoc quippe pulvillus ponitur, ut mollius quiescat, quisquis ergo male agentibus adulatur, pulvillus sub capite vel cubito iacentis ponit, ut qui corripitur ex culpa debuerat, in eo sultus laudibus mollior quiescat. ¶ Hinc rursum scriptum est: [Ipse g edificabat parietem, illi autem lineabant eum.] Parietis

quippe nomine, peccati duritia designatur. Aedificare ergo parietem: est contra se quempiam obitacula peccati construere. Sed parietem liniunt, qui peccata perpetrantibus adulantur, ut quod illi perverse agentes edificavit, ipsi adulantes quasi nitidum reddant. ¶ Sed sanctus vir sicut mala de bonis non affirmat, ita iudicare bona de malis recusat, dicens a. [Abste a me, ut justos vos iudicem: donec deficiam, non recedam ab innocentia mea.]

C. III. ¶ Adulator, vel proditor clericus ab officio degradetur.

Hinc etiam in concilio Carthaginensi 4. c. 36. legitur.

Clericus b, qui adulationibus & proditiōibus vacare deprehenditur, ab officio degradetur.

C. IV. ¶ Excommunicentur ab Episcopo qui fratribus non probanda obijciunt.

Item ex eodem concilio, c. 55.

Accusatores fratrum Episcopo excommunicentur, qui non probanda fratribus obijciunt 1. Et si emendaverint vitium, recipiat eos ad communionem, non ad eorum.

1 ¶ Qui non probanda fratribus obijciunt. Verba ista neque in originali, neque in multis Gratiani antiquis codicibus habentur.

C. V. ¶ Removeatur ab officio clericus male dicitur, scurrus, & fratrum profectibus invidens non promoveatur.

Item ex eodem concilio, c. 57.

¶ Rubrica hac pertinet simul ad hoc caput, & ad duo sequentia.

Clericus c maledicus (maximè in sacerdotibus) cogatur ad postulandam veniam; si noluerit, degradetur: nec unquam ad officium absque satisfactione revocetur.

C. VI. ¶ De eodem.

Item ex eodem concilio, cap. 60.

Clericum d scurrilem, & verbis turpibus joculariorem, ab officio retrahendum censemus.

C. VII. ¶ De eodem.

Item ex eodem, c. 54.

Clericus e invidens fratrum profectibus, donec in vitio est, non promoveatur.

C. VIII. ¶ Non sunt ordinandi, qui seditionibus vacant.

Item ex eodem, c. 67.

Seditionarios f statuimus nunquam ordinandos clericos, sicut nec usurarios, nec injuriarum suarum ultiores.

C. IX. ¶ Usuras exigere clericis minime licet.

Item ex concilio Leodicensi, c. 5.

Non g licet scenerari ministris altaris, vel in sacerdotali ordine constitutis, vel usuras, vel lucra, quae seculi dicuntur, accipere.

C. X. ¶ Nec suo nomine, nec alieno clericus fenerator existat.

Item Leo Papa Episcopus per Campaniam, episcopus. 1. cap. 4.

Sicut i non suo, ita nec alieno nomine aliquis clericorum exercere scenus attentet. Indecens est enim, crimen suum commodis alienis impendere. Scenus autem hoc solum aspicere k & exercere debemus, ut qui his misericorditer tribuimus, ab eo Domino, qui multipliciter, & in perpetuum mansura tribuit, recipere valeamus.

a Job. 27. b Bur. l. 2. c. 176. l. 100 p. 6. c. 267. Pamm. l. 3. cap. 175. c. Bur. l. 10. c. 66. l. 100 p. 11. c. 11. & p. 13. c. 66. Ansel. l. 7. c. 163. d. Burc. l. 2. c. 172. l. 100 p. 6. c. 263 & p. 11. c. 79. Pamm. l. 3. c. 172. e. Bur. l. 2. c. 16. l. 100 p. 6. cap. 35. Agath. conc. c. 69. f. Burc. l. 2. c. 17. l. 100 p. 6. c. 36. g. Ansel. l. 7. c. 150. h. al. seculi. i. Burc. l. 2. c. 17. l. 100 p. 6. c. 66. k. al. accipere.

DISTINCTIO XLVII.

Quod autem in fine hujus capituli usurarii ordinari prohibentur, inde est, quod usuram exercentes cupiditati deservire probantur: cupidi autem ab Apostolo a ordinari prohibentur; quia tales facile a justo deviant.

C. I. ¶ *Diaconus, presbyter, & Episcopus exigens usuras, nisi desierit, deponatur.*

Unde in canonibus Apostolorum, c. 44. legitur.

Episcopus b, aut presbyter, aut diaconus usuras a debitoribus exigens, aut desinat, aut certe deponatur.

C. II. ¶ *Usuras exigens, sive clericus, sive subditus regule, deiciatur.*

Item ex concilio Niceno, cap. 17.

Quoniam c multi sub regula constituti avaritiam, & turpia lucra sectantur, obliquè divinæ scripturæ, dicitis, [Quis pecuniam suam non dedit ad usuram:] mutuum dantes, centesimas exigunt; justè censuit sancta & magna synodus, ut si quis inventus fuerit post hanc definitionem usuras accipiens, aut d ex adventione aliqua, vel quolibet modo negotium transigens, aut hemiolia, id est, sescupla r e exigens, vel aliquod tale proflus excogitans turpis lucri gratia; deiciatur a clero, & alienus existat a regula.

¶ *Sescupla*] Hoc sescupla alterarum usurarum genus, quamvis gravissimum, in frugibus humidis, vel arenosis, Constantinus lege permisit, que nunc extat in codice Theodosiano, lib. 2. tit. ult. de usura. l. 1. Eodem pertinet, quod scribit B. Hieronymus in commentariis in Ezechielem, lib. 6. c. 18. his verbis: Solent in agris frumenti & milii, vini & olei; cæterarumque specierum usuræ exigi, sive, ut appellat sermo divinus, superabundantiæ: verbi gratia, ut hiemis tempore demus decem modios, & in messe recipiamus quindecim, hoc est, amplius partem mediam. Quamobrem hoc canone, quo Patres illi omnes pecuniarias usuras clericis interdixerunt, voluerunt etiam sescuplam frugum expressè eisdem interdiceret. Postea verò in alio concilio, & a Romanis Pontificibus, genus omne usurarum, tanquam juri naturali ac divino contrarium, tam clericis, quam laicis fuit interdictum, quemadmodum apparet in Decretalibus, tit. de Usur.

C. III. ¶ *Temporalibus lucris deservientes, Deo nequaquam militare probantur.*

Hinc etiam Gregorius in 19. lib. Moralium, c. 25. in 29. cap. Job. scribit; dicens.

Omnes hujus seculi dilectores in terrenis rebus fortes sunt, in cælestibus debiles. Nam pro temporali gloria usque ad mortem desiderare appetunt, & pro spe perpetua ne parum quidem in labore subsistunt: pro terrenis lucris quaslibet injurias tolerant, & pro cælesti mercede vel tenuissimi verbi ferre contumelias recusant: terreno judici toto etiam die assistere fortes sunt, in oratione verò coram Domino vel unius horæ momento lassantur: sape auiditatem, dejectionem, famem pro acquirendis divitiis atque honoribus tolerant, & earum rerum se abstinentia cruciant, ad quas adipiscendas festinant; superna autem laboriosè querere tantò magis dissimulant, quantò ea retribui tardius putant. ¶ Hi itaque quasi aliarum arborum more deorsum vasti sunt, sursum augusti: quia fortes in inferiora subsistunt, sed ad superiora desciunt. At contra ex qualitate palmarum designatur proficiens vita justorum, qui nequaquam sunt in terrenis studiis fortes,

a 1. Tim. 3. b Burch. lib. 2. cap. 119. lvo p. 6. cap. 195. & p. 12. cap. 15. Pam. lib. 3. cap. 157. inf. 14. q. 4. c. 8. ex alia versione. Poly. l. 2. tit. 31. Rab. l. p. c. 32. c Burch. l. 2. c. 129. Anst. l. 7. c. 114. lvo p. 6. c. 196. & p. 13. c. 8. d redundat ista particula. e al. sescupla. f al. sescupla.

& in cælestibus debiles; sed longius, atque detinatus, studioso se Deo exhibent, quam seculo fuisse meminerunt. ¶ Nam cum quibusdam per prædicatorem nostrum dicitur: a [Humanum dico propter infirmitatem carni vestra. Sicut enim exhibuistis membra vestra servire immunditie & iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra vestra servire justitie in sanctificationem:] eorum proculdubio infirmitati condescenditur, ac si eis apertius diceretur, si nequaquam amplius potestis, saltem tales estote in fructu bonorum operum, quales fuistis dudum in actione vitiorum; ne debiliores vos habeat sancta libertas aeris i, quos in carne validos habuit usus terrena voluptas.

¶ *Aëris*] Apud B. Gregorium legitur, sancta libertas hæretes: vel, sancta libertas charitatis, quam in carne. In uno autem exemplari Gratiani Vaticano, cælestis conversationis, quod in glossa ad explanandam dictionem, aeris, asseritur.

C. IV. ¶ *Ad sacros ordines usurarii promoveri non debent.*

Item Gregorius clero, & civibus Neapolitanis, lib. 8. epist. 40.

De b Petro insuper ad nos pervenisse cognoscitur, quod solidos dedit ad usuram: quod vos oportet cum omni subtilitate perquirere: & si ita consulerit, alium eligite; & ab hujus vos persona sine mora suspendite. Nam nos amatoribus usurarum nulla ratione minus imponimus. Si verò subtili habita inquisitione, hoc falsum esse patuerit, (quia persona ejus nobis ignota est; & utrum ita sit de simplicitate ejus, quod ad nos perlatum est, ignoramus) cum decreto a vobis factò ad nos cum venire necesse est; ut vitam moresque illius sollicitius inquirentes, sensum quoque pariter agnoscamus, ut si huic judicio aptus extiterit, vestra in eo (adjuvante Domino) desideria compleamus.

C. V. ¶ *Degradetur clericus, qui usuras accipere detegitur.*

Item concilio Eliberitano, c. 20.

Si c quis clericorum detectus fuerit usuras accipere, placuit degradari; & abstinere.

C. VI. ¶ *Nec implicari errore, nec cupiditate violari sacerdotem oportet.*

Item Leo Anatolio Episcopo Constantinopolitano, epist. 51.

Virum d catholicum, & præcipuè Domini sacerdotem; sicut nullo errore implicari, ita nulla oportet cupiditate violari, dicente sancta scriptura e, [Passi cupiditatis tuæ non eas.] Mens enim potentia f avida, nec abstinere novit a vetitis, nec gaudere concessis, nec i pietati adhibere consensum.

¶ *Nec pietati*] Hoc postremum orationis membrum ab ali' originali; sed habetur etiam apud Anselmum.

C. VII. ¶ *Qui cupiditatem a se non abscindit, bonorum auctori inhære non valet.*

Item Gregorius, l. 7. ep. 100.

Bonorum auctori inhære aliter non valet, nisi cupiditatem a nobis (quæ g omnium malorum radix est) abscindamus.

C. VIII. ¶ *Avari est hominum bona invadere, quorum necessitatibus subvenire valet.*

Item Ambrosius * de eo, quod scriptum est in Evangelio h, [Hominis cujusdam divites fructus uberes ager attulit.]

Sicut i ii, qui per infantiam mente translati sunt, non jam res ipsas, sed passionis suæ phantasias vident,

a Rom. 6. b Anst. l. 2. g. Poly. lib. 2. tit. 1. c lvo p. 13. c. 12. Pam. l. 3. c. 136. d Anst. c. 150. e Eccles. 18. f al. pecunia. g 1. Tim. 6. * Serm. 18. h Luc. 12. i Et Basilii homilia, ad eundem Evangelii locum.

ita etiam mens avari semel vinculis cupiditatis adstricta, semper aurum, semper argentum videt, semper reditus computat, gratius aurum intuetur quam solem: a ipsa ejus oratio & supplicatio ad Dominum, aurum quarit. & post pauca. ¶ Interdum etiam usura arte nequissima, ex ipso auro aurum nascitur. Sed quid agis? Nec fatietas unquam, nec finis aderit cupiditati. & infra. ¶ Sed ais: quid injustum est, si cum aliena non invadam, propria diligentius servo? O impudens dictum! Propria dicis? qua? ex quibus reconditis in hunc mundum detulisti? Quando in hanc ingressus es lucem, quando de ventre matris existi, quibus quaeso facultatibus, quibusque subsidiis stupatus ingressus es? & post pauca. ¶ Proprium nemo dicat, quod est commune i, quod plus quam sufficeret sumptum, etiam violenter obtentum est. & infra. ¶ Numquid iniquus est Deus, ut nobis non aequaliter distribuat vitæ subsidia? ut tu quidem esses affluens & abundans, aliis vero deesset, & egerent? An idcirco magis, quia & tibi voluit benignitatis suæ experimentum conferre, & alium per virtutem patientiæ coronare? Tu verò susceptis Dei muneribus, esti in sinum tuum redactis, nihil te putas agere iniquum, si tam multorum vitæ subsidia solus obtineas? Quis enim tam injustus, tam avidus, tam avarus, quam qui multorum alimenta suum b non usum, sed abundantiam, & delicias facit? Neque enim minus est criminis habentem tollere, quam cum possis, & abundes, indigentibus denegare. Esurientium panis est, quem tu detines: nudorum indumentum est, quod tu recludis; & miserorum redemptio est & absolutio, pecunia, quam tu in terram dedidisti. Tot e te ergo scias invadere bona, quot d possis præstare quod velis.

1 ¶ Commune.] Apud beatum Ambrosium legitur, Proprium nemo dicat, quod è communi plus quam sufficeret sumptum, & violenter obtentum est. Sed ob glossam non est mutatum.

3 pars. Necessè est etiam, ut ille qui ordinandus est, [sua e domi sit bene prepositus:] id est, si in laici habitum uxorem habuit vel filios, a vitii ad virtutum studia, & verbo & exemplo provocet, ut quod postea precepturus est populus, prius exigit a domesticis. Unde Apostolus Ephesius f scribit, ut uxores suas sicut sua corpora diligant, & filios suos non ad iracundiam provocent, sed enutiant illos in omni disciplina & correptione Domini. Unde cum Paulus ad Timotheum g scribens, dixisset, [sua domui bene prepositus:] statim subiunxit, [habentem filios filii subditos in omni castitate,] [non b in accusatione luxuriae.] Non enim talium cohabitator frontem habet alios redarguendi. Unde de beato Iob i legitur, quod pro filijs suis quotidiana offerebat Deo sacrificia, offerens holocausta per singulos, quos tanta charitatis perfectione in unum construxit, ut quisque eorum in suo die convivium fratribus pararet, & ad epulandum secum tres: sorores suas pariter invitaret. Quod quia Heli facere distulavit, ac falsa pietate superatus, delinquentes filios servare voluit, (sicut in libro Regum legitur) apud districtum iudicem semetipsum cum filijs crudeli damnatione percussit: unde et divina voce dicitur k, [Honorasti filios tuos magis, quam me.] Hinc etiam David erga filios benignitatem, non disciplina severitatem exercens, eorum juvenutum experimento didicit perniciosam, quorum pueritiam vaga licentia permisit esse voluptuosam. Unus quippe eorum sororem suam stupro corrumpens, a fratre ejus, Absalone l videlicet, inter epulas, quas fratribus suis fraudulenter paraverat, obrucatus est. Absalon m vero, postquam veniam à patre obtinuit, de regno illum expulit, & ad concubinas ejus ingressus est, demum per invidia deserti patrem persequens, quercus inhaesit, atque ita suspensus interit a. Hinc etiam

a solem vidit.] orig. b al. non suum. c al. tantorum. d al. quantus. e Hier. Oceano i. Tim. 3. & ibi glossator. f Ephes. 5. g i. Tim. 3. h Tit. i. Iob. 1. k i. Reg. 2. l 2. Reg. 13. m 2. Reg. 16.

Paulus ad Timotheum b scribit, dicens: [Qui suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior.] Iure ergo, qui domi sua nescit praesse, in Episcopum ordinari prohibetur, quia qui in re minima, de qua sibi familiarior debet cura inesse, fidelis non est, quomodo in ecclesia Dei (ubi tot sunt & alieni) sollicitam diligentiam adhibet? unde Hieronymus c, [Non enim d justus pollutur ex vitis filiorum, sed libertas ab Apostolo ecclesia principi reservatur, ut talis fiat, qui non timeat propter vitia liberorum extraneos reprehendere.]

4 ps. Quod tunc fiet, si non erit, quod sibi impunctur. Cum enim gressus hominis à Domino dirigantur e, nec sint f in homine ejus via: corrumpere quidem potest, corrigere autem non valet: pulsare potest, non asperire: manus comprimere, non animum mutare.

C. IX. ¶ Bonorum hominum disciplina mores immutare non valet.

Unde Augustinus clero, & populo Hipponensis, epist. 137.

Quantumlibet vigilet disciplina domus meæ, homo sum, & inter homines vivo: nec mihi arrogare audeo, ut domus mea melior sit, quam arca Noë g, ubi tamen inter octo homines unus reprobus inventus est: aut melior sit, quam domus Abraham, ubi dictum est h, [Ejice ancillam & filium ejus:] aut melior sit, quam domus Isaac, cui de duobus geminis dictum i est, [Jacob dilexi, Esau autem odio habui.] & infra. ¶ Similiter autem fateor charitati vestrae coram Domino Deo nostro, qui testis est super animam meam, ex quo Deo servire cæpi, quomodo difficile sum expertus meliores, quam qui in monasteriis profecerunt, ita non sum expertus peiores, quam qui in monasteriis ceciderunt k, ita ut hinc arbitrer in Apocalypsi l scriptum, [Justus justior fiat, & sordidus sordescat adhuc.]

C. X. ¶ Convicia perditorum à via rectitudinis nos movere non debent.

Item Cyprianus, lib. 1. epist. 3. Cornelio Papa.

Qvod ad nos attinet, conscientia nostra convenit, frater, dare operam, ne quis culpa nostra de ecclesia pereat: si quis autem ultro, & crimine suo perierit, & poenitentiam agere, atque ad ecclesiam redire noluerit, nos in die iudicii inculpatus futuros credimus, qui consulumus fanitati; illos solos in poenis remanuros, qui noluerint consilii nostri salubritate sanari. Nec move nos debent convicia perditorum, quo minus à via recta, & à certa regula non recedamus, quando & Apostolus instruat, dicens m, [Si hominibus placerem, Christi servus non essem.]

DISTINCTIO XLVIII.

1 P Robibentur etiam neophyti n in Episcopos ordinari, ps ut qui heri erat catechumenus, hodie non fiat Episcopus: qui heri erat in theatro, hodie non sedeat in ecclesia: qui vespere erat in circo, hodie non ministret altario: qui dudum fuerat sautor histrionum, hodie non sit consecrator virginum. Causa autem hujus prohibitionis est secundum Apostolum, ne elatus in superbiam, tanquam religio Christiana plurimum eo egeret, incidat in ruinam diaboli. Momentaneus namque sacerdos nescit habere humilitatem, observare modos personarum, vel se contemnere: non jejunavit, non stetit, non se correxerit, non pauperibus erogavit. In arrogantiam (qua est ruina

a 2. Reg. 18. b i. Tim. 3. c In coram. ad c. 1. epist. ad Titum. d itaque.] orig. e Psal. 36. f Hierem. 10. g Gen. 9. h Gen. 21. i Malach. 1. k al. defecerunt. l Apoc. 22. m Galat. 2. n i. Tim. 3. glossa ordinari ibidem, & Hier. Oceano.

diaboli) incidunt, qui puncto hora, necdum discipuli, sicut magistri: & sicut Innocentius a ait, [Miserrum est eum fieri magistrum, qui necdum didicit esse discipulus.]

C. I. ¶ Neophytus in Episcopum non est ordinandus.

Unde in Nicano concilio, c. 2. legitur.

Quoniam b multa, sive per necessitatem, sive ex quacunq; i causa, contra regulam gesta sunt, ita ut homines ex vita gentili, nuper adhuc catechizati, vel instructi, statim ad spiritualem baptismum venissent, & continuo, cum baptizati, etiam ad Episcopatum vel presbyterium proventi sunt; recte igitur visum est de cetero nihil tale debere fieri. Nam & tempore opus est, ut sit catechumenus, & post baptismum multa probatione indiget. Evidens namque est apostolicum preceptum, dicens, c [Non neophytum, ne forte elatus in iudicium incidat & laqueum diaboli.] Si vero precedente d 2 tempore aliquod mortale 3 peccatum admiserit, & convictus duobus vel tribus testibus fuerit, cesset a clero, quihujusmodi est. Si quis vero praeter hac fecerit, tanquam contraria statutis sancti e concilii gerens, ipse precipitabitur de statu sui cleri.

1 ¶ Quacunq; causa] Graece est: ἢ ἀδὲς ἢ ἡγορησίου τῶν ἀποστόλων: quod Dionysius vertit, aut alias cogentibus hominibus.

2 ¶ Precedente] Ἐπιπέτῃ, id est, precedente: sed ob gressum non est mutatum.

3 ¶ Mortale] Absit vox ista à prisca versione. Graece est, ἄσκησιν ἢ ἀμαρτίαν: quod Dionysius vertit, delictum autim. Neophyti vero hodie appellantur, propositum sacrae religionis noviter assumentes.

C. II. ¶ Quis dicatur Neophytus.

Unde B. Gregorius scribit Synagrio Episcopo, & alii Episcopo, lib. 7. f. epist. 100.

Sicut g neophytus tunc dicebatur, qui initio h i sanctae fidei erat eruditione plantatus; sic modo neophytus habendus est, qui repente in religionis habitum plantatus, ad ambiendos honores: sacros irrepserit. ¶ Ordinate ergo ad ordines accedendum est. Nam casum appetit, qui ad summi k loci fastigia postpositis gradibus per abrupta quatit ascensum. Scimus autem, quod aedificati parietes non prius tignorum pondus accipiunt, nisi à novitatis suae humore siccentur: ne si antè pondera, quam solidentur, accipiant, cunctam simul fabricam ad terram deponant.

1 ¶ Initio sanctae] In lib. 7. epist. 100: ubi habetur prior pars huius capituli usq; ad versu. Scimus autem, legitur, in sanctae fidei erat conversatione plantatus. lib. autem 5, ep. 51. f. v. c. 25. (ubi & eadem fere eadem verbis habentur, ac praetera sequens pars usque ad finem) legitur hoc loco, qui adhuc noviter erat plantatus in fide.

DISTINCTIO XLIX.

1 Eccc, à quibus vitii debeant esse immunes, qui in Episcopum sunt ordinandi. Quis enim intercessores pro populo ad Deum parantur, necesse est, ut ejus gratiam bene vivendo mereantur. Unde Gregorius ait in pastoralibus. ¶ Solliciti summandum, ne qui placare posse iram Dei creditur, hanc ipse ex proprio reatu mereatur. Cuncti enim liquido novimus, quia, cum à qui displicet ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora proroveatur. Qui ergo adhuc desiderii terreni adstringitur, caveat, ne districti iram iudicis gravius accendens, dum loco delectatur gloria, fiat subditus au-

a Epist. 12. ad Aurelium. b Martinus Brae. Episcopus cap. 22. c 1. Tim. 3. d al. precedente. e al. magni. f Et lib. 5. epist. 51. Vigilio Episcopo. Arelatensi. g Polyc. l. 2. tit. 2. Anst. l. 6. c. 26. l. 10. part. 1. c. 23. h aliam immo. i al. ordoni. k al. summa.

tor ruina. Solerit ergo se quisq; metiatur, nec à locum regimini assumere audeat, si in se adhuc vitium damnabiliter regnat: nec is, quem crimen depravat proprium, intercessor fieri appetat pro culpa aliorum.

C. I. ¶ Sacrificium Deo non offerat, qui vitis est maculatus.

Idem in eod. pastoralis eod. c. 11. continetur.

Hinc etenim suprema voce ad Moysen dicitur, [Quere ad Aaron: homo de semine suo per familias, qui habuerit maculam, non offerat panes Domino Deo suo, nec accedat ad ministerium ejus.] Vbi & repente subiungitur. [Si caecus fuerit, si claudus, si vel parvo, vel grandi & torto naso, si fracto pede, vel manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si jugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel ponderosus. b] Caecus quippe est, qui superna contemplationis lumen ignorat: qui praesentis vitae tenebris pressus, dum venturam lucem nequaquam diligendo conspicit, quo gressus operis porrigat, e nescit. Hinc etenim prophetante Anna dicitur d, [Pedes sanctorum suorum servabis, & impii in tenebris contuescent.] ¶ Claudus vero est, qui quidem, quo pergere debeat, aspicit; sed per infirmitatem mentis, vitam perfectam e non valet tenere, quam videt: quia ad virtutis statum dum fluxa consuetudine non erigitur, quo per desiderium innititur, illic gressus operis efficaciter non sequuntur. Hinc etenim Paulus dicit f, [Remissus manus, & dissoluta genua erigit, & gressus rectos facite pedibus vestris, ut non claudicanti qui erret, sed magis sanctetur.] ¶ Parvo autem naso est, qui ad tenendam mensuram discretionis idoneus non est. Naso quippe odore, faetoresque discernimus. Recte ergo per nasum discretio exprimitur, per quam virtutes eligimus, delicta reprobamus. Unde & in laude spondae dicitur g, [Nasus tuus, sicut turris, quae est in libano:] quia nimirum sancta ecclesia, quae ex causis singulis tentamenta prodeant, per discretionem conspicit, & venturavitiosum bella ex alto deprehendit. Sed sunt nonnulli, qui dum astimari hebetes nolunt, saepe se quibusdam exquisitioribus plus quam necesse est exerecent, ex nimia subtilitate falluntur. Unde hic quoque subditur, [vel grandi & torto naso.] Nasus enim grandis & tortus est, discretionis subtilitas immoderata: quae dum plus quam decet exierit, actionis suae rectitudinem ipsa confundit. ¶ Fracto autem pede vel manu est, qui viam Dei pergere omnino non valet, atque à bonis actibus funditus exors: quatenus haec, non ut claudus, saltem cum infirmitate teneat, sed ab his omnimodo alienus existat. ¶ Gibbus vero est, quem terrenae sollicitudinis pondus deprimit, ne unquam ad superna respiciat, sed solis his, quae in infimis calcantur, intendat: qui & si quando aliquid ex bono patriae celestis audierit, ad hoc, nimirum perverae consuetudinis pondere praegravatus, cordis faciem non attollit: quia cogitationis statum erigere non valet, quem terrenae sollicitudinis usus curvum tenet. Ex horum quippe specie psalmista h dicit, [Incurvatus sum, & humiliatus usquequaque.] Quorum culpam quoque per semetipsam veritas reprobans ait, i [Semen autem, quod in spinis cecidit: hi sunt, qui audiunt verbum, & à sollicitudinibus, & divitiis, & voluptatibus vite euntis suffocantur, & non referunt fructum.] ¶ Lippus vero est, cuius quidem ingenium ad cognitionem veritatis emicat, sed tamen hoc carnalia opera obcurant. In lippis quippe oculis pupillae sanae sunt, sed humore defluente infirmantes k palpebrae grossescunt: quae quia infusione crebra atteruntur, etiam acies pupillae vitiantur. Et sunt nonnulli, quorum sensum carnalis vitae operatio lauciat, qui

a Ne. b hermosus. c vulgata. c al. dirigat. d 1. Reg. 2. e al. perfecte. f Hebr. 12. g Cant. 7. h psalmi. i Luc. k infirmitate. orig.

videre recta subtiliter per ingenium poterant, sed usu pravorum actuum caligant. Lippus itaque est, cuius sensum natura exacuit, sed conversationis pravitas confundit: cui bene per Angelum dicitur *a*, [Collyrio imago oculos tuos, ut videas.] Collyrio quippe oculos, ut videamus, inungimus, cum ad cognoscendam veri luminis claritatem, intellectus nostri aciem medicamine bonæ operationis adjuvamus. ¶ Albuginem verò habet in oculo, qui veritatis lucem videre non sinitur: quia arrogantia sapientiæ seu iustitiæ cæcatur. Pupilla namque oculi nigra, videt: albuginem tolerans nihil videt: quia videlicet sensus humanæ cogitationis, si stultum se, peccatoremque intelligit, cognitionem intimæ claritatis apprehendit. Si autem candorem sibi iustitiæ sive sapientiæ tribuit, à luce se supernæ cognitionis excludit: & eò claritatem veri luminis nequaquam penetrat, quò se apud se per arrogantiam exultat, sicut de quibusdam dicitur *b*, [Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt.] ¶ Iugem verò habet scabiem, cui carnis peulantia sine cessatione dominatur. In scabie etenim fervor viscerum ad cutem trahitur, per quam rectè luxuria designatur: quia sicut in tentatio usque ad operationem profilit, nimirum fervor intimus, usque ad cutis scabiem prorumpit, & foris jam corpus fauciatur: quia dum in cogitatione voluptas non reprimitur, etiam in actione dominatur. Quasi enim cutis pruriginem Paulus curabat abstergere, cum dicebat *c*, [Tentatio vos non apprehendat, nisi humana:] ac si avertè diceret; Humanum quidem est tentationem in corde perpeti: demoniacum verò est in tentationis certamine in operatione superari. ¶ Impetiginem quoque habet in corpore, quisque avaritia vastatur in mente: quæ si in parvis non compescitur, nimirum sine mensura dilatatur. Impetigo quippe sine dolore corpus occupat, & absque occupati tedio excrecens membrorum decorem foedit: quia & avaritia captivam animam, dum quasi delectat, exulcerat: dum adipiscenda quæque cogitationi objicit, ad inimicitias accendit: & dolorem in vulnere non facit, quia astuanti animo ex culpa abundantiam promittit. Sed decor membrorum perditur, quia aliarum quoque virtutum per hanc pulchritudo depravatur: & quasi totum corpus exasperat, quia per universa vitia animum supplantat, Paulo attestante, qui ait *d*, [Radix omnium malorum est cupiditas.] ¶ Ponderosus verò est, qui turpitudinem non exercet opere, sed tamen ab hac cogitatione continua sine moderamine gravatur in mente: qui nequaquam quidem usque ad opus nefarium rapitur, sed ejus animus voluptate luxuriæ sine ullo repugnationis obstaculo delectatur. Vitium quoque est ponderis, cum humor viscerum ad virilia labitur, quæ profectò cum molestia dedecoris intumescunt. Ponderosus ergo est, qui totis cogitationibus ad lasciviam defluens, pondus turpitudinis gestat in corde: & quamvis prava non exercet opere, ab his tamen non evellitur mente, nec ad usum boni operis in aperto valer assurgere; quia gravat hunc in additis pondus turpe. ¶ Quisquis ergo quolibet horum vitio subigitur, panes Domino offerre prohibetur: ne i profectò diluere aliena delicta non valeat is, quem adhuc propria devastant. ¶ Quia igitur paucis ad magisterium pastorale dignus qualiter veniat, atque hoc indignus qualiter pertimescat, ostendimus, nunc is qui ad illud dignè pervenerit, in eo qualiter vincere debeat, demonstramus.

¶ Ne profectò] Sic etiam in originali impresso. In aliquot Gratiani manuscriptis legitur, Nec profectò diluere aliena delicta valet is, quem adhuc propria devastant.

a Apoc. 3. *b* Rom. 1. *c* 1. Cor. 10. *d* Timoth. 6. *e* Sic & Arnobius.

C. II. ¶ Indoctus, terrena lucra sectans, vitiosus ordinari non debet.

Item Hieronymus a super Malachiam, ad c. 1.

Sacerdotes nomen Domini despiciunt, & quantum ad se, panem pollutum offerunt, qui ad altare indignè accedunt, quiq; dato munere sacerdotium præsumunt. Panem quoque polluit, qui doctrinam Domini in populo malè dispersit, & qui honorat potentem, & despicit pauperem. & infra. ¶ (Si offeratis eum ad immolandum, nonne malum est? &c.) superius accusati de panibus, nunc accusantur de victimis. Cæcum animal offert, qui ordinat indoctum loco docti, magistrumque facit, qui vix discipulus esse poterat. Claudum offert, qui lucra terrena quarentem locat; utpote pedem in diversa ponentem, unum in divinis, alterum in carnalibus: cui potest inferri illud de libro Regum (Vsq; quò claudicatis in duas partes?) Languidum offert, qui vitiosum habet pro religioso, quiq; tardum, & pigrum probat i patientem, dicens illum negligentia redarguendum. Indignum est enim dare Deo, quod dedignatur homo.

¶ Probat patientem] Sic interpungitur etiam in manuscriptoris, & in glossa, cum tamen ita posset etiam distingui, & pigrum probat, patientem dicens illum, &c.

DISTINCTIO L.

¶ EX premisis auctoritatibus liquidò monstratum est, quòd variis criminibus irretiti in sacerdotes ordinari non possunt. Nunc autem de eisdem queritur, utrum post peccatum & penitentiam, vel in propriis ordinibus remanere, aut ad majores gradus ascendere valeant. Multorum auctoritatibus, variis criminibus irretiti, a propriis ordinibus deiciuntur, & ab accessu majorum prohibentur.

C. I. ¶ Lapsi in suam ordinem reparari non possunt.

Unde Gregorius ait Constantino Mediolanensi Episcopo, lib. 4. epist. 17. sive cap. 61.

Si d lapsis ad suum ordinem revertendi licentia concedatur, vigor canonice proculdubio frangitur disciplinæ: dum pro reversionis spe, pravæ actionis desideria quisque concipere non formidat. & post pauca. ¶ Illud igitur præ omnibus studete, ut lapsos in sacrum ordinem nullius vobis supplicatio aliquo modo revocare suadeat: ne hujusmodi non statuta, sed temporaliter dilata credatur esse vindicta.

C. II. ¶ Qui post suam ordinationem labitur, depositus permanebit.

Item Martinus Papa I. Amando Episcopo.

¶ Vi e semel post suam ordinationem in lapsum ceciderit, deinceps jam depositus erit, nullumque gradum sacerdotii poterit adipisci.

C. III. ¶ Presbyter post lapsum nulla ratione in sacro ordine reparari valet.

Item Gregorius Papa Sabiniano Episcopo, lib. 7. epist. 25.

¶ Presbyterum f de quo nos fraternitas tua latoris presentium legatione g consuluit, nulla ratione in sacro ordine post lapsum, aut permanere, aut revocari posse cognoscas. Circa quem tamen mitius agendum est: quia commissum facinus facili, dicitur professione confessus.

a Sensus aliqua ex parte. *b* al. dispersit. *c* al. actum. *d* Anselm. lib. 3. cap. 25. & lib. 1. cap. 13. Ivo part. 6. cap. 80. Panor. norm. d. 2. cap. 145. *e* Panor. l. 3. cap. 141. *f* Ansel. 3. cap. 26. *g* al. relatione.

C. IV. ¶ Post perpetratum homicidium sacerdotale officium ministrari non potest.

Item Ioannes * VIII. Cenomantico Uticensi * * Episcopo.

Miror a minus doctam scientiam tuam sacerdotem putare post perpetratum homicidium posse in sacerdotio ministrare: imò (quod est ineptius) nobis suadere velle, ut ipsi tali præsumptioni præberemus assensum. Quis enim tam demens, tamque perverſi sensus, tale quid affirmaret, vel post quantumcunque penitentiam concedendum, cum omnino sit canonice disciplina contrarium? Debet ergo sacerdotio privatus lachrymarum fonte flagitium tam immane diluere, ut talibus saltem remediis curatus, salutis possit invenire suffragium.

C. V. ¶ Ad maiorem gradum clericus provehi non potest, qui paganum occidit.

Item Nicolaus Papa.

Clericus b, qui paganum occiderit, non oportet ad gradum maiorem provehi, qui carere etiam debet acquisito: homicida enim est. Nam cum discreti sint milites seculi à militibus ecclesie, non convenit militibus ecclesie militare seculo, per quod ad effusionem sanguinis necesse sit pervenire.

C. VI. ¶ Qui defendendo se, paganum occiderit, sacerdotali caret officio.

Item Osbaldo, Chorepiscopo Quadrantino.

DE his clericis, pro quibus consulisti, scilicet qui se defendendo, paganum occiderunt, si postea per penitentiam emendati possint ad gradum pristinum redire, aut ad altiorē ascendere, scito nos nullam occasionem dare, nec ullam tribuere eis licentiam quemlibet hominem quolibet modo occidendi. Verum si contigerit, ut clericus sacerdotalis ordinis saltem paganum occiderit, multum sibi consulit, si ab officio sacerdotali recesserit: satiusque est illi in hac vita Domino sub inferiori habitu irreprehensibiliter famulari, quam alta indebitè appetendo, damnabiliter in profundum demergi.

C. VII. ¶ Cadat ab officio Episcopus, presbyter, aut diaconus capitale committens crimen.

Item ex concilio Agathensi, c. 30.

Si Episcopus, presbyter, aut diaconus capitale crimen commiserit, aut chartam falsaverit, aut falsum testimonium dixerit, ab officii honore depositus in monasterium detradatur, & ibi, quamdiu vixerit, laicam tantummodo communionem accipiat.

C. VIII. ¶ Qui homicidium falsò, aut præcepto, aut consilio post baptismum commisit, clericus non ordinetur.

Item ex concilio Martini e. Papæ, c. 26.

Si quis viduam, aut ab alio dimissam e duxerit, non admittatur ad clericatum. Quòd si irreperit, deijciatur. Similiter, si homicidii, aut facti, aut præcepto, aut consilio, aut defensione: i. post baptismum confectus fuerit, & per aliquam subreptionem ad clericatum venerit, deijciatur, & in fine vitæ suæ f. laicam communionem tantummodo recipiat.

1. ¶ Defensione.] In codice Lucensi regis (in quo sunt etiam: hæc capitula à Martino Bracarenſi Episcopo collecta) & apud Anselmum, & in editione conciliorum tribus tomis, in margine legitur, assensione, cui lectio: convenit: quod legitur in concilio Triburiensi, c. 11. circa finem.

* Vide cap. 29. §. * * al. Camomaco Venetiensi.

2. Ivo part. 6. cap. 14. & part. 10. cap. 51. Pamorm. lib. 3. cap. 113; b. Ivo part. 6. cap. 120. c. Apud Mar. Bra. d. Anselm. l. 7. cap. 11. Ex cap. 15. Apost. e. al. rescriptam. f. al. sine communionem recipiam.

C. IX. ¶ De sacris ordinibus lapsi reparari non possunt.

Item Gregorius Ianuario Episcopo Calaritano, lib. 3. epist. 26.

Pervenit a ad nos, quosdam de sacris ordinibus lapsos, vel post penitentiam, vel ante, ad ministerii sui officium revocari: quod omnino prohibemus, & in hac re sacratissimi quoque canones contradicunt. Qui igitur post acceptum sacrum ordinem lapsus in peccatum carnis fuerit, sacro ordine ita careat, ut ad altaris ministerium ulterius non accedat.

C. X. ¶ De eodem.

Idem Venantio Lunensi Episcopo, lib. 4. epist. 5. seu c. 49.

Accedens b ad Gorgoniam insulam fraternitas vestra discutiat id, quod ad nos de Saturnino presbytero i perlatum est. Pervenit namque ad nos, quia postquam pro crimine lapsus sui à sacerdotii ordine est dejectus, ad explendum ministerium sacerdotii præsumpsit accedere, & omnipotenti Deo hostias immolare. Quod si ita factum fraternitas vestra repererit, eum sacri corporis & sanguinis Domini participatione privatum in penitentiam redigat: ita ut usque ad diem obitus sui in eadem excommunicatione permaneat, & viaticum tantummodo exitus sui tempore percipiat. Sin autem eum fraternitas tua talem penitentiam agere cognoverit, ut ei iuste ad recipiendum inter laicos communionem, & ante exitum, debeat misereri, hoc in tua fraternitatis ponimus potestate. ¶ Infra. c. ¶ Præterea ad fraternitatis tuæ consulta respondentes statuimus, diaconum, & abbatem de portu Veneris, quem indicas cecidisse, ad sacrum ordinem non debere, vel posse ullo modo revocari. Quem quidem sacro ordine privatum in penitentiam deputate te convenit: cuius si postea actus, conversatioque meruerit, priorem inter alios monachos, ubi tu tamen decreveris, standi locum obtineat. Subdiaconi quoque, quos similis culpa constringit, ab officio suo irrevocabili- ter depositi, inter laicos communionem accipiant. In portu autem Veneris, loco lapsi diaconi, alium, qui hoc officium implere debeat, ordinabis. Saturninum verò presbyterum, ut nunquam ad sacri ordinis ministerium præsumat accedere, scriptis cavere decrevimus: sed eum in insula Gorgonia, atque Capraria sollicitudinem de monasterio gerere, & in eo, in quo est statu, sine cuiusquam adversitate manere permittimus.

1. ¶ Presbytero.] In verſto codice epistoliarum B. Gregorii, & aliquot antiquis exemplaribus Gratiani legitur, expresbytero: itemq; inferius in hoc eodem capite: Saturninum verò expresbyterum, sive ut in impressis B. Gregorii, expresbytero. Depositi enim presbytero, expresbytero, & eos qui monasteria deseruerant, ex monachos appellabant, sicut illi qui consularum aut quaesturarum gesserant, ex consules aut ex quaestores vocari soliti fuerunt.

C. XI. ¶ Loco lapsi alius ordinandus est.

Idem Martino Episcopo Ravennati, lib. 6. epist. 39. seu c. 203.

Postquam d. quemquam criminaliter abscederem, & in locum de quo lapsus est, nulla permittit ratio revocari, & ultra f. tres menses ecclesiam vacare pontifice, statuta sacrorum canonum non permittunt: ne cadente pastore dominicum gregem: antiquus (quod absit) hostis insidiando dilaniet, fraternitas vestra depre rationi eorum consentire, & in loco lapsi debet Episcopum ordinare.

a. Poly. lib. 4. tit. 29. Anselm. 8. cap. 20. Ivo part. 6. cap. 17. Pamorm. l. 3. cap. 133. b. Poly. ibidem. Anselm. lib. 8. cap. 21. Ivo part. 6. cap. 23. c. Eodem lib. 4. epist. 16. seu cap. 60. Pamorm. lib. 3. cap. 133. d. Anselm. l. 8. cap. 25. e. al. cadentem. f. dist. 7. quoniam.

C. XII.

C. XII. ¶ Qui post ordinationem suam in lapsum ceciderit, sacra mysteria non debet tractare.

Item Martinus Papa I. in epistola ad Amandum.

SI post ordinationem suam quispiam in lapsum ceciderit, & pravationis peccato fuerit a deprehensus obnoxius, omnimodo prohibendum est, eum manibus lutulentis, atque pollutis mysteria nostrae salutis tractare.

2 pars. Econtra exemplis & auctoritatibus probatur, post etiam penitentiam proprios gradus licite posse administrare, & ad majores ascendere. Maria b enim soror Aaron postquam lepra percussa est, quia in Moysen murmuraverat, acta penitentia; a peccato mundata, & sanata est, & pristinam gratiam prophetandi recepit. Aaron c autem post constitutionem vitulum etiam in summum sacerdotem consecratus est. David d post adulterium & homicidium, spiritum prophetiae recepit, & in proprio e gradu permansit. Ahab f quoque post mortem Nabutha viri sanctissimi per penitentiam humiliatus, in regia sede remansit. Et ut praeterea multa exempla veteri Testamenti, Petrus g negavit Christum, & tamen postea princeps Apostolorum factus est: Paulus h Stephanum lapidavit, & tamen a Deo in Apostolum electus est. Multi quoque ab haeresi ad unitatem catholicam revertentes, in suis ordinibus sunt recepti: alii vero ad episcopalem etiam gradum sunt promoti, ut pote Augustinus, & alii complures.

C. XIII. De eodem. P. A. L. E. A.

IOhannes i Chrysofostomus à duabus synodis orthodoxorum Episcoporum fuit dijudicatus k, sed iterum fuit restitutus. Marcellus Episcopus Ancyrae Galatiae depositus fuit, sed postmodum proprium recepit Episcopatum. Aclepius dijudicatus à synodo, ecclesiam suam postea recepit. Lucius Episcopus Adrianopolites damnatus à Papa Iulio, recepit ecclesiam sui Episcopatus. Cyrillus Episcopus Hierosolymitanus depositus fuit, postea reconciliatus est ecclesiae suae. Simili modo Polychronium ejusdem ecclesiae Hierosolymitanæ Pontificem Sixtus l Papa damnavit, & iterum ipse eum reconciliavit. Innocentius Papa Photinum Episcopum damnavit, sed postea eum in proprium locum restituit ecclesiae suae. Misenum m Episcopum n à Felice Papa damnatum. Gelasius Papa successor illius reconciliavit n, & ecclesiae suae restituit. Leontius, dum esset presbyter, depositus fuit, sed postea in Antiochia patriarcha extitit. Gregorius vero quartus Papa Theodosium, quem Eugenius ejus antecessor presbyterii honore privaverat, sanctae ecclesiae Signinae consecravit Episcopum. Ibas namque Episcopus dijudicatus fuit, sed sancta synodus canonica suam illi restituit ecclesiam. Rothadum vero Episcopum sanctae Suesionensis ecclesiae à synodo, cui Carolus interfuit, condemnatum; & Sophronium o Placentinum Episcopum merito reprobatum, Nicolaus Papa ambos reconciliavit.

¶ Caput hoc à vetustioribus codicibus abest: in vulgatis inscribatur, Item ex epistola Cyrilli ad Ioannem Antiochenum: quae inscriptio sublatam est, quoniam quae in hoc capite tractantur, ex variis historiis sunt collecta, & aliqua longe post Cyrillum & Hierosolymitanum, & Alexandrinum contigerunt. Neg, apud Burchardum, & Ivoem ulla talis inscriptio est, sed tantum in Pannormia.

o al. deprehenditur. orig. b Numer. 12. 33. quast. 2. c. hoc ipsum. c Exod. 32. d 3. Regum 1. & 13. e al. pristino. f 3. Regum 21. g Matt. 26. Ioan. 21. h Act. 7. & 9. i Burchardus lib. 1. cap. 233. Ivo in prologo. Pannorm. in prologo cap. 32. k al. iudicatus. l Sixtus Papa III. m 35. quast. 9. c. Gregorius. n al. & communicavit. o al. Suffrenum. vel Suffredum. ut 7. c. quast. 3. deniq. Suffredus.

De Episcoporum & sacerdotum lapsu: & de eorum penitentia & impaenitentia.

I ¶ Misenum] Antea legebatur, Nicænum. Emendatum est ex Burchardo, Ivoe, & c. Gregorius. 7. 31. quast. 9. Atq. in Pontificali Romano manuscripto in vita Nicolai I. legitur: Sicut beatus Papa Felix Vitalis & Misenum episcopos, qui in Petro Alexandrino haeretica fœce coinquinati, coacti consenserant, sacerdotali gradu, ecclesiastica immo communione privavit.

C. XIV. ¶ Clerici post lapsum in suis ordinibus reputari possunt.

Præterea Calixtus Papa I. de huiusmodi scribit ita, epist. 2. ad Episcopos Galliarum.

PONDERET unusquisque sermones suos, & quod sibi loqui non vult, alteri non loquatur. Vnde bene sacra a ait scriptura, [Quod tibi non vis fieri, alteri ne facias.] Nos enim tempore indigemus, ut aliquid maturius agamus. Nec præcipitemus consilia, & opera nostra, neque ordinem corumpamus. ¶ Sed b si aliquis lapsus quocunque modo fuerit, portemus e eum, & fraterno corripimus affectu; sicuti ait B. Apostolus d: (Si preoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, considerans seipsum, ne & tu teneris. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.) Porro sanctus David de criminibus mortiferis egit penitentiam, & tamen in honore permansit. ¶ Beatus quoque Petrus amarissimas lacrymas fudit, quando Dominum negasse penituit: sed tamen Apostolus permansit. Et Dominus per Prophetam e peccantibus pollicetur, dicens, (Peccator in quacunque die conversus ingruerit, omnium iniquitatum illius non recordabor amplius.) Errant f enim qui putant Domini sacerdotes post lapsum, si condignam egerint penitentiam, Domino ministrare non posse; & suis honoribus frui, si bonam deinceps vitam duxerint, & suum sacerdotium condigne custodierint. Et ipsi, qui hoc putant, non solum errant, sed etiam contra g traditas ecclesiae claves disputare, & agere videntur: de quibus dictum h est; (Quicumque solveritis in terra, erunt soluta & in caelo.) Alioquin hæc sententia aut Domini non est, aut vera est. ¶ Nos vero indubitanter tam Domini sacerdotes, quam reliquos fideles post dignam satisfactionem posse redire ad honores credimus; testante Domino per Prophetam i; (Numquid i qui dormit, non adjiciet ut resurgat?) Et Propheta k David penitentiam agens dixit: (Redde mihi letitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me.) Ipse namque post penitentiam & alios docuit, & sacrificium Deo obtulit, dans exemplum doctoribus sanctae ecclesiae, si lapsi fuerint, & condignam penitentiam Deo gesserint, utrumque facere posse. Docuit enim quando dixit, (Docebo i iniquos vias tuas, & impii ad te convertentur.) Et sacrificium Deo pro se obtulit, dum dicebat, (Sacrificium Deo, spiritus contribulatus.) Videns enim Propheta scelera sua mundata per penitentiam, non dubitavit predicando, & Domino libando curare aliena, & infra. ¶ Mundatur ergo homo à peccato, & resurgit gratia Dei lapsus, & in pristino manet officio juxta prædictas auctoritates. Videat, ne amplius peccet, ut sententia Evangelii m maneat in eo, (Vade, & amplius noli peccare.) Vnde ait Apostolus n, (Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediat concupiscentia eius.) & ¶ Sententiam, fratres, quæ misericordiam vetat, non solum tenere, sed & audire, refugite; quia potior est misericordia omnibus holocaustibus; & sacrificiis.

a Tob. 4. b Burchard. lib. 19. cap. 42. Ivo p. 6. c. 48. c non perdamus eum, sed fra. orig. d Gal. 6. e Ezech. 28. f Poyharp. l. 4. tit. 38. Pann. l. 3. c. 148. g al. traditas ecclesiae claves despicere videntur. h Aug. c. ut constitueretur. i Matt. 18. Greg. lib. 2. epist. 13. j Psal. 49. k Psal. 50. l Ibid. m lo. an. 8. n Rom. 6.

¶ Numquid] In epistola Calixti, & apud collectores indicatos legitur: numquid, qui cadit, non adjiciet, ut resurgat? & qui averius est, non revertetur? & alibi: nolo, inquit Dominus, mortem peccatoris, sed ut convertatur, & vivat. *Qua dua sententia habentur Hierem. 3. & Ezechiel. 33. Sed ob glossam nihil est mutatum.*

C. XV. ¶ In pristinum gradum post penitentiam revocari possum sacerdotes.

Item Hieronymus ad cap. 3. Malachia.

ET a purgabit filios Levi: tempus b est enim ut iudicium incipiat à domo Dei.] & alibi c scribitur. [*Sanctus meus incipite.*] In filiis autem Levi omnem sacerdotalem intellige dignitatem. Si autem sacerdotes purgandi sunt & colandi, ut purum aurum remaneat & argentum; quid de ceteris est dicendum? Qui cum emundati fuerint & colati, tunc offerent Domino iusta sacrificia, & placebit sacrificium eorum, quod offerunt pro Iuda, & Hierusalem; hoc est, pro iis, qui Dominum confitentur, & pacem ejus mente conspiciunt [sicut dies sacculi, & sicut anni antiqui:] ut quomodo in principio placuerunt Deo, sic post peccatum, & penitentiam placere incipiant, cum omni fuerint peccatorum sorde purgati.

C. XVI. ¶ Lapsi reparari possunt.

Item Gregorius Secundino lib. 7. epist. 53.

Quia d sanctitas tua hoc à nobis requisivit, ut sibi de sacerdotali officio post lapsum resurgendi auctoritates scriberemus, dum se dicit de hoc canones diversos legisse, & diversas sententias invenisse, alias resurgendi, alias nequaquam posse: Ideo nos i generales synodos à Nicæna incipientes; hanc cum reliquis quatuor veneramus, quia ipsam sequentes ceteræ in cunctis canonicis sententiis unanimiter concordant. Nos verò præcedentes patres sequi debemus, qui auctore Deo à sacra doctrina illorum non discordamus. A capite itaque incipientes usque ad quartum altaris ministrum, hanc formam servandam cognoscimus, ut sicut minorem major præcedit in honore, ita & e in crimine; & quem major sequitur culpa, majore plectatur vindicta, & sic postea penitentia credatur esse fructuosa. ¶ Quid enim prodest triticum seminare, & fructum illius non colligere? aut domum construere, & non illic habitare? Post dignam igitur satisfactionem credimus posse rediri ad honorem. ¶ Ad fontem misericordie recurrentes, Evangelii g proferamus sententiam. [*Gaudes, inquit, super uno peccatore penitentiam agente, magis quam super nonaginta novem iustis, qui non indigent penitentia.*] Et ovem perditam, nonaginta novem non errantibus relicta in deserto h, humero pii pastoris ad ovile reportatam, Dominus ipse testatur. Si ovis perditam errantem post inventionem ad ovile humero reportatur, cur post penitentiam ad ecclesiam ministerium lapsus non revocetur? Sicut 2 in Apocalypsi i dicitur de ministro ecclesie, [*Memento unde excederis, & age penitentiam, & prima opera fac.*] Quid enim est gravius, aut carnale delictum admittere, sine quo pauci inveniuntur, aut Dei filium jurejurando negare? In quo tamen hunc ipsum beatum Petrum Apostolorum principem, ad cuius sacrum corpus indigni sedemus, lapsum esse cognoscimus. Sed post negationem penitentia secuta est, & post penitentiam misericordia data est, quia postea ab Apostolatu eum non expulit, qui ante quidem ipsum se negare prædixit.

¶ Ideo nos] In duabus editionibus epistoliarum B. Gregorii legitur, ideo generalissima, quæ à Nicæno concilio incipiunt cum reliquis quatuor invenimus con-

a Malach. 3. b 1. Petr. 4. c Ezech. 9. d Rab. in pan. cap. 1. Burchard. lib. 19. cap. 43. Ivo part. 6. cap. 25. Panorm. lib. 3. c. 1. 47. e al. & crimine. f al. vindicta, qui post penitentiam. g Luc. 15. h in deserto. i abest ab orig. i Apocal. 2.

cordantia. Nam & nos præcedentes, &c. In uno manuscripto codice est, generalissime: reliqua eodem modo. Apud Burchardum, Ivo nem, Panormiam, Nam nos generaliter: cetero qui parum à Gratiano discordant.

¶ Sicut] Hinc usque ad versum. Quid enim, in aliquo codicebus epistolarum excusis, & duobus manuscriptis, Burchardus, Ivo, & Rabanus non habentur.

C. XVII. ¶ Post acerrimam penitentiam lapsi reparantur.

Idem super Ezechiel. Hom. 9. ad c. 2.

Quid est hoc, quod propheta Jacenti dicitur: [*Stas supra pedes tuos, & loquar tecum.*] Qui enim jacenti loquebatur, cur non se, nisi stanti promittit esse locuturum? Sed sciendum, quia alia sunt, quæ jacentes, alia quæ stantes audire debeamus. Jacenti enim dicitur ut surgat, stanti autem præcipitur ut ad prædicationem proficisci debeat. Adhuc enim nobis in infirmitatis confusione jacentibus præberi non debet auctoritas prædicationis. Sed cum jam in bono opere surgimus, cum jam recte stare coeperimus, dignum est, ut ad lucrandos alios in prædicationem mitti debeamus. Stans ergo propheta visum spiritalem vidit, & cecidit: cadens vero jam monitionis verbum suscepit, ut surgeret: surgens autem præceptum audivit, ut prædicaret. Nam qui adhuc ex superbie vertice stamus, cum jam de aternitatis timore aliquid sentire coeperimus, dignum est, ut ad penitentiam cadamus. Et cum infirmitatem nostram subtiliter cognoscentes, humiliter jacemus, per divini verbi consolationem surgere ad fortiora opera jubemur.

C. XVIII. ¶ De eodem.

Idem lib. 8. Moral. c. 16. ad cap. 25. Iob.

Ferram de terra tollitur, cum fortis propugnator ecclesie à terrena, quam prius tenuit, actione separatur. Non ergo in eo debet despicere, quod fuit; quia jam incipit esse, quod non fuit.

C. XIX. ¶ Post condignam penitentiam, pristina recipiuntur officia.

Item Hieronymus ad cap. 3. Michæa.

Cum exaudiero eos, dabo eis virtutem spiritus mei, & implebo eos iudicio meo, & fortitudine.] Animadvertite in presenti loco posse docere aliquem post peccatum; si tamen vitia pristina, penitentia digna diluerit. Vnde David post adulterium & homicidium loquitur in Psalm. a [*Asperges me hyssopo, & mandabor, lavabo me, & super nivem dealbabor.*] Nec sua tantum puritate contentus est; sed infert. [*Redde mihi latitiam salutaris tui, & spiritus principali confirma me:*] cumq; feceris, [*daabo, ait, iniquas vias tuas, & impii ad te convertentur.*]

C. XX. ¶ De eodem.

Item Hieronymus lib. 2. contra Iovinianum.

Iesus b filius Iosedech sacerdos magnus, quamquam in typo præcesserit Salvatoris, qui nostra peccata portavit, & alienigenam sibi ex gentibus copulavit ecclesiam; tamen secundum literam post sacerdotium furdidatus inducitur, & stat diabolus à dextris ejus: & candida illi deinceps vestimenta redduntur.

C. XXI. ¶ Per penitentiam clerici correcti gradum suum & dignitatem recipiant.

Item ex concilio Agathensi, cap. 2.

Contumaces c clerici, prout dignitatis ordo permiserit, ab Episcopis corriganter, & si qui prioris gradus elati superbia communionem fortasse contempserint, aut ecclesiam frequentare, vel officium suum implere neglexerint, peregrina eis communio tribuatur; ita, ut cum eos penitentia correxerit, rescripti in matricula gradum suum, dignitatemq; recipiant.

a Psalm. 50. b Infr. de pan. dist. 2. sentent. 5. Iesus. Zachar. 3. Et capitular. lib. 7. cap. 211. c Ivo part. 6. cap. 366.

C. XXII. ¶ De eodem.

Item ex concilio Martini Papæ, cap. 17.

SI quis presbyter aut diaconus in inventus fuerit alicui de ministeriis ecclesiæ venundasse; quia sacrilegium commisit, placuit eum in ordinatione ecclesiastica non haberi. In iudicio tamen Episcopi dimittendum est, si dignus sit, si indignus in suo recipi debeat gradu: quia multoties hoc ipsum, quod de sacrosancto altario contaminatum est, in Episcopi potestate dimissum est.

¶ **Diaconus**] Sequatur, aut subdiaconus: quia due distinctiones exprimitur, sicut, quia neque apud Martinum, aut Burchardum, aut Irenæum, neque in antiquis Gratiani codicibus habentur.

C. XXIII. ¶ PALEA. I.

[Item Augustinus ad Bonifacium.]

Bene valet sacerdos restitui ad honorem suum post peccatam pœnitentiam: licet in hoc diversi diversa sentiant, dicentes non posse restitui ad honorem. Sed sic dictum est propter simulatas pœnitentias quorundam, & propter affectatas honorum dignitates.

¶ **Palea**] In aliquot versibus exemplaribus Gratiani haec palea non habentur, sed post finem capituli, si quis presbyter sequitur continenter, Quomodo igitur: sunt tamen in multis, atque in eis quidem, a quibus plerumque palea absunt. Ac videtur suam a quadam parte præcedentium capitulum, ponderet. & quia sanctitas, partem sequentis, ut constitueretur. quod refertur ex Augustino ad Bonifacium. Atque inde potuit in hac palea hac eadem irrepere citatio.

C. XXIV. ¶ PALEA.

Sacerdos quidem si cadit, valet, & habet restitutionis locum, post dignam peccatam pœnitentiam, in honorem suum; propheta attestat b, qui ait, [Nempe qui cadit, non adiciet, ut resurgat.] Et B. Gregorius * hoc dicit ad Secundinum in clusum, animum suum. Etiam ab ipso propheta in hoc argumentum habemus: qui cum post peccatum adulterium, & homicidium perpetravit, tamen postea peccata digna pœnitentia per Dei gratiam ad pristinum officium restituitur.

¶ **3 pars.** Quomodo igitur huiusmodi auctoritatum dissonantia ad concordiam revocari valeat, breviter inspiciamus. Sunt quidam, quos non odium criminis, sed timor vilitatis, & amissio proprii gradus, & ambitio celsioris ad pœnitentiam cogit. Hos sacri canones irreparabiliter c deiciunt: quia qui simulatione pœnitentiae, vel affectatione honoris a Deo non consequitur veniam, nec ab ecclesia reparationem meretur.

C. XXV. ¶ Quare constitutum est in ecclesia, non post pœnitentiam quis ad clericatum redeat.

Unde Augustinus scribit ad Bonifacium, epist. 30.

VT d constitueretur in ecclesia, ne quisquam post alicuius criminis pœnitentiam clericatum accipiat, vel ad clericatum redeat, vel in clericatu maneat, non desperatione indulgentiæ, sed rigore factum est disciplina. Alioquin contra claves data ecclesiæ disputabitur, de quibus dictum est, [quæ solveritis in terra, soluta erunt & in cælo.] Sed ne forte etiam de cæteris & criminibus, spe honoris ecclesiasticianimus intumescens superbe ageret pœnitentiam, severissimè placuit, ut post actam de crimine damnabili pœnitentiam, nemo sit clericus: ut desperatione temporalis altitudinis, medicina major & verior esset humilitas. Nam & san-

a Apud Martinum Bracarensem. Burch. lib. 3. cap. 179. ex Bracaren. l. 100 p. 3. c. 173. ex Martino, & 240. ex Bracaren. b Hier. 8. Gregor. lib. 7. epist. 53. c al. irreparabiliter. d In capitul. adjectu. ca. 132. Polyb. l. 6. tit. 20. Ansel. l. 8. c. 3. l. 10 in prolog. & p. 6. pp. 316. Rannur. in prolog. cap. 4. e al. desolati.

ctus David de criminibus mortiferis pœnitentiam egit, & tamen in honore suo perstitit. Et B. Petrum, quando amarissimas lachrymas fudit, utique Dominum negasse pœnituit, & tamen Apostolus mansit. Sed non ideo supervacua putanda est posteriorum diligentia; quia ubi saluti nihil detrahebatur, humilitati aliquid addiderit, quo salus totius muniretur: experti, credo, aliorum fictas pœnitentias per affectatas honorum potentias. Cogunt enim multas invenire medicinas, multorum experimenta morborum. Verum in huiusmodi causis, ubi per graves dissensionum scissuras non huius aut illius hominis est periculum, sed populorum strages jacent, detrahendum est aliquid severitati; ut majoribus malis sanandis charitas sincera subveniat.

C. XXVI. ¶ Reparationis beneficium non nisi post pœnitentiam potest concedi.

Item ex epistola cleri Romani, missa Papa Cypriano.

Absit b à Romana ecclesia vigorem suum tam profanæ facilitate dimittere, & nervos severitatis everfa fidei majestate dissolvere, ut cum adhuc non tantum jaceant, sed & cadant everforum fratrum ruina, properata nimis remedia communicationum, utique non profutura præstentur, & nova per misericordiam falsam vulnera; veteribus transgressionis vuneribus imprimantur, ut miseris ad eversionem majorem eripiantur & pœnitentia. Vbi enim poterit indulgentiæ medicina proficere, si etiam ipse medicus intercepta pœnitentia indulget periculis? si tantummodo operit vulnus, nec finit necessaria temporis remedia conducere cicatricem? Hoc non est curare, sed si dicere verum volumus, occidere.

¶ Locupletatum est caput hoc ex originali.

C. XXVII. ¶ Impenitentibus venia concedi non potest.

Item Cyprianus in sermone de lapsis.

SI quis præpropere festinatione temerarius remissionem peccatorum dare cunctis putat posse, aut audet Domini præcepta rescindere, non tantum nihil prodest, sed obest lapsis. Provocasse est iram, non servasse sententiam: nec misericordiam prius Dei deprecandam putare, sed contempto Domino de sua facultate præsumere. ¶ **Mandant** aliqua martyres fieri: si iusta, si licita, si non contra ipsum Dominum à Dei sacerdote faciendæ; sit obtemperantis facilis & prona consensio, si petentis fuerit religiosa moderatio. Mandant aliquid martyres fieri; sed si scripta non sunt in Domini lege, quæ mandant, ante est, ut sciamus illos de Deo impetrasse quod postulant, & tunc facere quod mandant. Neque enim statim videri potest de divina majestate concessum, quod fuerit humana pollicitatione promissum. Nam & Moyses pro peccatis populi petiit, nec tamen peccantibus veniam, cum petisset, accepit.

C. XXVIII. ¶ Qui sunt reparandi: post lapsum, vel qui non.

Item Isidorus ad Massanum e Episcopum.

Domino f sancto, meritisque beato fratri Massano Episcopo salutem. Quod in epistolis venerabilis fraternitas tua innuit, videlicet quod in canone i Anacyrano, cap. xix. legitur, post lapsum corporalem restaurandum honoris gradum post pœnitentiam; alibi verò legitur, post huiusmodi delictum nequaquam reparandum antiqui ordinis meritum; hæc diveritas hoc modo solvitur. Illos enim ad pristinum gradum redire

a 7. 23. q. 4. ipsa pietas. b verum. c extrat inter opera B. Cypriani l. 2. epist. 7. Ansel. l. 8. cap. 20. c al. procedere. d Ansel. lib. 8. cap. 32. e al. Masinam al. Massanum] orig. f Ansel. lib. 8. cap. 37. Polyc. l. 4. tit. 39. Prop. 6. c. 397. p. 15. cap. 17. & 86. Burchard. lib. 19. cap. 43. & 73. Patm. l. 3. cap. 149. Rab. par. lib. 4. cap. 1. Cass. Novacian. cap. 1.

canones præcipiunt, quos penitentia præcessit satisfactio, vel condigna peccatorum confessio. At contra hi, qui neque à vitio corruptionis a emendantur, atque hoc ipsum carnale delictum, quod admittunt, vindicare quadam superstitiosa temeritate nituntur, nec gradum utique honoris, nec gratiam communionis recipiunt. Ergo ita est determinanda sententia, ut necesse sit illos restaurari in locum honoris, qui per penitentiam reconciliationem recepisse merentur divinæ pietatis. Hi enim non immerito consequuntur ademptæ dignitatis statum, qui per emendationem penitentia recepisse noscuntur remedium vitæ. Id autem ne forte magis sit ambiguum, divinæ auctoritatis sententia confirmetur. Ezechiel e quidem propheta, sub typo pravariatricis Hierusalem, ostendit post penitentia satisfactionem pristinum posse restaurari honorem. [Confundere, inquit, b tuda, & porta ignominiam tuam.] & post paululum: [Et tu, inquit, & filia tua reverimini ad antiquitatem tuam.] ¶ Quod dicit, [Confundere,] ostendit post peccati opus debere quemque erubescere, & post confessionem pro admittis sceleribus verecundam frontem humi prostatam demergere, pro eo quod dignum confusione perpetraverit opus. Deinde præcepit, ut post ignominiam, & dejectionem nominis sui, siue dignitatis revertatur ad suam antiquitatem. Ergo dum quisque post opus confessionis suæ confunditur, atque ignominiam portans, depositionem suam cum humilitate luget, revocari secundum prophetam ad priorem statum poterit. Item Ioannes e Evangelista Angelo Ephesi ecclesie, inter cætera quadam similia scribit. [Memor esto unde cecideris, & age penitentiam, & prima opera fac; alioqui veniam tibi, & movebo candelabrum tuum de loco ejus.] ¶ Ecce 2, in quantum valui, concilii Ancyranum antiquam planè, & plenam auctoritatem sacris testimoniis explanavi, ostendens eum posse restaurari in proprio gradu, qui penitentia satisfactione noverit propria delicta desere. Qui verò negligit, nec luget qua gessit, & lugenda sine ullo pudore religionis, vel timore iudicii divini committit, eum nullo modo posse ad pristinum gradum restaurari cognoscas. In fine 3 autem hujus epistolæ hoc adijciendum putavi, ut f quotiescunque in gestis conciliorum discors sententia invenitur, illius concilii magis teneatur sententia, cujus aut antiquior, aut potior extat auctoritas.

1 ¶ Sic habet hoc caput in epistola, qua nuper una cum aliis Isidori operibus est impressa Parisiis, & ita inscribitur, Isidori Hispalensis Archiepiscopi epistola ad Massanum episcopum. Domino sancto, meritisque beato, &c. In epistola autem longiore, eodem argumento, & iudem penè verbis, (qua & ibidem, & antea Antuerpia eum libris de summo bono, impressa est) non fit hoc loco mentio concilii Ancyranum: sed tamen in editione Parisiensis titulus hic est, Isidori Hispalensis Archiepiscopi epistola de restituendis in pristinam dignitatem clericis penitentibus, seu, Explanatio canonum aliquot Ancyranum concilii. Verum tamen in Canone illo xix. versibus Dionysii (qui apud Græcos in aliis versionibus xx. est) ubi legitur, perfectionem consequi secundum pristinum gradum. Græcè est, ἡγάθη τὸς βαθμοὺς τὸς ἀεὶ ἰσχυροῦς, id est, secundum gradum, qui eo deducunt. & Balsamon longe aliam sententiam elicit, quam Isidorus.

2 ¶ Ecce] Hic in epistola longiore multa interjiciuntur.

3 ¶ In fine] Hac nunc leguntur in longiore epistola, non autem in alia, quam cateroqui Gratianus videtur secutus.

Quicumque igitur pro criminibus suis dignè Deo penitentiam obtulerint, auctoritate Gregorii, & Augustini, & Hierony-

a al. corporis. b al. adepta. c Ezechiel. 16. d al. post confessionem, id est, peccati. e Apocal. 2. f Infra 23. q. 2. hoc ipsum.

mi, & Isidori gradum pristinae dignitatis recipere possunt. Qui autem non odio criminis, sed timore utilitatis, vel ambitione hominis falsas Deo penitentias offerunt in pristinum honoris gradum reparari minime poterunt.

C. XXIX. ¶ Diaconus aut presbyter in adulterio deprehensus reparari non possunt.

Sed obijciunt illud Hormisdæ Papæ, qui scribit omnibus episcopis per universas provincias.

SI a quis i Diaconus, aut presbyter post acceptam benedictionem leviticam cum uxore sua incontinens invenitur, ab officio suo deiciatur. ¶ Ecce manifestè constat, quia secundum titulos antiquorum Patrum Sancto Spiritu i suggerente conscriptos, & secundam sententias cccxviii. Episcoporum, quas etiam Gallicani canones continere videntur, clerici in adulterio deprehensi aut ipsi confessi, aut ab aliis convicti ad honorem redire non possunt. Sed quia forte non desunt, quibus pro nimia pietate superscripta sanctorum patrum severitas minime placeat; sciant se cccxviii. Episcoporum, qui fuerunt congregati in concilio Nicæno, & reliquos statuerunt canones, sententias reprehendere, vel damnare. Sed forte major est in illis pietas, quam in superscriptis cccxviii. Episcopis? major est in illis misericordia, quam in sancto Ioanne b Apostolico Papa? major charitas, quam in reliquis sanctis sacerdotibus, qui hoc e exemplo remedia ecclesiarum suis definitionibus deliberaverunt? Et ideo aut prompta d voluntate præceptis illorum consentiant, aut si non fecerint, omnibus illis contrarios se, & inimicos esse cognoscent. Quæ est ista iustitia inimica benignitatis, palpare criminosos, & vulnera eorum usque in diem iudicii incurata servare? ¶ Quod si hoc durissimam penitentiam per plures annos videremus agere, tunc nos & saluti eorum possemus consulere, & statuta canonum deberemus temperare. Cum verò in aliquibus nec compunctio humilitatis, nec instantia orandi, vel plangendi appareat, nec beatum David imitentur, qui dicit, [Larabo e per singulas noctes lectum meum: lacrymis meis stratum meum rigabo.] & illud f, [Cinerem tanquam panem manducabo: & potum meum cum fletu miscebam.] nec eos jejuniis vel lectionibus vacare videamus; possumus agnoscere, si ad pristinos honores redirent, cum quanta negligentia, & cum quanto torpore, & animæ suæ inimica securitate permanerent, credentes, quod sic eis, non acta penitentia digna, dimiserit Deus, quomodo sacerdotes indulgisse videntur. Verè dico, quia illi ipsi, quibus cum periculosa, & falsa misericordia indulgere videmur, cum ante Tribunal Christi pro tantis peccatis damnandi advenierint, contra nos causam dicentur, dicentes, quod dum aut asperitatem linguæ eorum expavimus, aut falsa blandimenta, & periculosas adulationes ipsorum libenter accepimus, in eisdem permanere peccatis, eis inutiliter indulgemus, aut ipsa peccata augere permitimus, non recolentes illud, quod in veteri Testamento scriptum g est: quia uno peccante, contra omnes ita Dei delavit.

1 ¶ Si quis] Hinc usque ad versic. Ecce, sunt ex cap. 27. concilii Arausiaci, quod videtur citatum fuisse ab Hormisdæ, siue ab aliquo, qui fuerit hujus capituli auctor. Anselmus quidem & ipse Hormisdæ citat.

2 ¶ Sancto Spiritu] Apud Anselmum legitur, à sancto Ioanne Papa transmissos, & cccxviii. Episcoporum sententias, quod videtur convenire cum his, que paulo

a Arausiacum c. 23. & Aurel. 5. cap. 4. Pannorm. lib. 3. cap. 64. Ansel. lib. 11. cap. 87. b sup. cap. miror. c al. pro exemplo & remedio. Ansel. d al. pronā. e Psalm. 6. f Psalm. 101. g Numer. 16.

inferius habentur. Major est in illis misericordia, quam in sancto Ioanne Apostolico Papa?

C. XXX. ¶ Difficile est post lapsum ad pristinum gradum redire.

Item Hieronymus a.

Quicumque b dignitatem divini gradus non custodit, contenti fiant animam salvare. Reverti enim in pristinum gradum post lapsum e difficile est.

¶ Simile quiddam priori parti huius capituli habetur in Can. 27. Basilii ad Amphilochoium, in Can. 26. synodi in Trullo.

C. XXXI. ¶ Lapsus post pœnitentiam altario tantum ministrat.

Item Basiliius i.

Qui* sub gradu d ceciderit post pœnitentiam, contentus fiat baptizare, communionem infirmis dare, & altario tantummodo ministrare.

¶ Basiliius] Ivo citat ex dictis Augustini. Habetur nonnihil ad hanc rem faciens in epist. Basilii ad Amphilochoium Can. 27. Sed propius etiam ad hanc sententiam accedit Can. 14. concilii Aurelianensis primi, & canon novus concilii Neocæsariensis (qui habetur 7. 15. quest. 8. can. qui admittit.) præcipue si hic legatur, quemadmodum in pluribus, Gratiani codicibus, communionem infirmis dare, non autem sacrificare, & altario ministrare. Similem quandam sententiam refert ex novella Leonis Balsamon ad canonem 21. synodi in Trullo.

C. XXXII. ¶ De sacerdotibus, diaconis, & laicis, qui idolum thurificant.

Item ex concilio Ancyrano, cap. 1. & sequentibus.

Presbyteros e, qui immolaverunt, & postea certamen iterum inveniunt, si ex fide r. luctati sunt, & non ex capite etiam ad inoffensionem, ut caperent, ipsi fecerunt; hos placuit honorem quidem sedis propriæ retinere, offerre autem illis, & sermonem ad populum facere, aut aliquibus sacerdotibus officis fungi non liceat.

¶ Diaconi similiter, qui immolaverunt, postea verò iterum reluctati sunt, alias f. quidem honorem habere oportet; cessare autem debent ab omni sacro ministerio, ita ut nec panem, nec calicem offerant, nec Evangelium pronuncient; nisi forte aliqui episcoporum consensu sint laboris eorum, & humilitatis, & mansuetudinis, & voluerint eis aliquid amplius tribuere, vel adimere: Penes ipsos ergo erit de his potestas. ¶ Qui autem fugientes comprehensi sunt, vel à Domesticis traditi, vel ademptis facultatibus sustinere tormenta, aut in custodiam trahi proclamaverunt se Christianos esse, & eouque adstricti sunt, ut manus eorum comprehendentes violenter attraherent, & funestis sacrificiis admoverent, aut aliquid polluti cibi per necessitatem sumere cogentur, confidentes jugiter se Christianos esse, & luctum rei, que contigit, incessabiliter ostendentes omni dejectione, & habitu, & humilitate vitæ, hos velut extra delictum constitutos, à communionis gratia non prohiberi decernimus. ¶ Si verò prohibiti sunt ab aliquibus propter ampliorem cautelam, vel propter quorundam ignorantiam, statim recipiantur. ¶ Hoc autem similiter & clericis, & de laicis observari convenit. ¶ Perquisitum est autem & illud, si possunt etiam laici, qui in hac necessitatis angustias inciderunt, ad clericatus ordinem promoveri. ¶ Placuit ergo & hos, tanquam qui nihil peccaverunt, si & præcedens eorum vita probabilis sit, ad hoc officium provehi.

¶ De his autem, qui negaverunt præter necessitatem, aut præter ablationem facultatum, aut præter periculum, vel aliquid huiusmodi (quod factum est sub tyrannide Licinii) placuit sanctæ synodo, quamvis humanitate probetur indigni, tamen eis benevolentiam commodari.

¶ Si ex fide] Hic verba concilii sunt in compendium redacta: omnino autem versio Dionysii, quam attulerunt Burchardus & Ivo, propius accedit ad verba Græca. Sunt tamen nonnulla in hoc capite emendata, & locupletata ex versionibus, quas Gratianus videtur secutus.

¶ Nec Evangelium pronunciant] In versione antiquiore est, nec pronunciant, in alia quam Burchardus attulit, vel prædicando; Græcè, κηνοβοει: quod propriè significat Evangelium & fidei doctrinam prædicare.

Sed illud Hormista Papa desidiosus & negligens, non verè pœnitentes reparari prohibet. ¶ Illud autem Hieronymi statueretur hoc esse difficile, non impossibile. ¶ Basiliius autem circa delinquentes rigorem iustitiæ servandum ostendit, quem circa pœnitentes alii relaxandum misericorditer affirmant. ¶ Possunt & aliter distinguere præmissa auctoritates. Quorum enim crimina manifesta sunt, ante vel post ordinationem, à sacris ordinibus deiciendi sunt: quorum autem peccata occulta sunt, & satisfactione secreta secundum sacerdotis edictum purgata, in propriis ordinibus remanere possunt.

C. XXXIII. ¶ Non potest restitui in sacerdotem, cuius crimen fuerit manifestum.

Unde Nicolaus Papa Carolo Archiepiscopo, & eius suffraganeis.

Sacerdotes a, si in fornicationis laqueum ceciderint, & b criminis manifestus, sive ostensus fuerit actus, sacerdotis non possunt habere honorem, secundum canonice institutionis auctoritatem.

C. XXXIV. ¶ Qui valeant reparari post lapsum, vel non.

Item Rabanus Archiepiscopus scribit ad Horibaldum, lib. Pœn. cap. 1.

De e his verò visum est nobis scribendum, qui sacros ordines habentes, ante, vel post ordinationem contaminatos se esse in capitalibus criminibus confitentur. In quibus, ut mihi videtur, hæc distantia esse debet, ut hi, qui deprehensi, vel capti fuerint publice in perjurio, furto, atque fornicatione, & cæteris huiusmodi criminibus, secundum canonem sacerdotum instituta, à proprio gradu decedant: quia scandalum est populo Deitales personas supra se positas habere, quas ultra modum vitiosas esse constat. Nempe inde retrahuntur homines à sacrificio Dei (sicut e quondam, Heli filiiis peccantibus, fecisse leguntur) & rebelles hinc, atque contrarii existentes, eorum pravis exemplis quotidie peiores fiunt. Qui autem de prædictis peccatis abscondite à se admissis, per occultam confessionem coram oculis Dei præsentem etiam sacerdote, qui eis iudicium est pœnitentiam, confitentur, & semetipsos graviter deliquisse queruntur, si se per jejunia; & eleemosynas, vigiliisque, & sacras orationes purgare certa verint, his etiam gradu servato, spes veniæ de misericordia Dei promittenda est.

¶ Si se per jejunia] Sic etiam in manuscriptis, & apud Iuvenem, & Pamormians. In originali autem legitur, si veraciter pœnituerint, & se per jejunia. Itemq; Burchardus, qui cap. hoc citat ex concilio Ilerdensi.

¶ De lapsis etiam in hæresin hoc observandum est, ut ante sententiam concilii nullus eis communicet.

a Raba. pœn. cap. 1. In gestis concilii Vormaciensis, cap. 11. Vide Iuvenem part. 10. c. 80. Pann. l. 3. c. 136. b al. aut. c Burch. l. 19. cap. 150. Ivo p. 6. c. 400. Pamorm. lib. 3. c. 152. d al. super positus. e i. Reg. 2. f al. Angelus.

a al. ex dictis Hieronymi. b Polyc. lib. 4. cap. 39. Burchard. lib. 19. cap. 78. Ivo part. 15. cap. 91. c post lapsum.] desunt fere in omnibus exemplis. * Burchard. lib. 19. cap. 80. Ivo part. 15. cap. 19. d à suo gradu. e Burch. lib. 5. cap. 40. & 41. Ivo part. 2. cap. 49. & 50. Polyc. lib. 6. tit. 12. cap. 2. f illud.] Priscæ versio. cap. 3. g Concil. Nicænum i. cap. 11.

C. XXXV. ¶ *Communiō abſtineant, qui la-
pſante reſtitutionem commu-
nicant.*

Unde Cyprianus Papa Antoniano ait inter
cetera, lib. 4. epiſt. 2.

DE a eo autem b, quod ſtatuumd eſſet circa cau-
ſam lapſorum, diſtuli, ut cum quies & tranquilli-
tas data eſſet, & Episcopis in unum convenire indul-
gentia divina permitteret, tunc communicato & libra-
to de omnium collatione conſilio, ſtatueremus, quid
fieri oporteret. Si quis verò ante conſilium noſtrum, &
ante ſententiam de omnium conſilio ſtatutam, lapſis tem-
erè communicare voluiſſet, ipſe à communicatione
abſtineret.

2 pars. Quòd verò ſuprà de homicidio ſtatutum legitur c,
intelligendum eſt, quando facultas eſſugiendi datur, nec neceſſitate
clauduntur obſidioni. Ceterum, cum neceſſitate anguſtati eſſugere non
poſſunt, ſi tunc homicidium admiſerint, purgati per poenitentiam, &
officio, & communiōi reddantur.

C. XXXVI. ¶ *Poſt duorum annorum poenitentiam,
officio & communiōi reſtituantur clerici, qui in
obſidione poſiti neceſſitate, ſanguinem
fuderunt.*

Unde in concilio Ilerdenſi, cap. 1. legitur.

DE his clericis, qui in obſeſſionis neceſſitate poſiti
fuerint, id ſtatutum eſt, ut qui altario miniſtrant,
& Chriſti corpus & ſanguinem tradunt, vel vaſa ſacro
officio deputata contrectant, ob omni humano ſanguine,
etiam hoſtili, ſe abſtineant. Quòd ſi in hoc incide-
rint, duobus annis tam officio, quam communiōe cor-
poris Domini priventur, ita ut his duobus annis vigiliis,
ſeiuniis, orationibus, & eleemoſynis pro viribus, quas
Dominus donaverit, expientur: & ita demum officio,
vel communiōi reddantur: ea tamen ratione, ne ulter-
ius ad officia potiora provehantur. Quòd ſi in defini-
to tempore negligentiores circa ſalutem ſuam exiterint,
protelanda ipſius poenitentia tempus in poteſtate ma-
neat ſacerdotis.

Caſu quoq; ſi clericus homicidium fecerit, in proprio gradu ex di-
ſpenſatione remanere permittitur.

C. XXXVII. ¶ *Qui caſu homicidium facit, ex di-
ſpenſatione in ordine ſuo permaneat.*

Unde Urbanus II. ſcribit Guernerio Narbonen. Episc.

CLericus d jacente lapidem, puer dicitur interem-
ptus: Nos pro amore tuo in ſuo ordine eum perman-
ere permittimus, ut tamen ſemper in poenitentia & ti-
more permaneat.

C. XXXVIII. ¶ *De eodem.*

Item Stephanus V. Sichiberto Corſica Episcopo.

QVia e te quali obnoxium judicas, eo quod à Sara-
cenis captus homines interfeciſſe videris, bene facis.
Sed quoniam non tua ſponte id feciſſe cognoſceris, inde
canonicè nullo modo judicaris.

Si verò ira preſbyter commotus aliquem interfecit, eſt animimum
occidenti non habuerit, perpetuò tamen depoſitus erit.

C. XXXIX. ¶ *Perpetuò careat officio preſbyter, qui
ira commotus, licet extra animimum, aliquem
interfecerit.*

Unde Nicolaus Papa ſcribit Hoſbaldo Chorepi-
ſcopo 1 Quadrantino.

Studeat ſanctitas tua perſuadere Episcopo tuo, ſibi
canonicum ſociare numerum collegarum, id eſt,
ſex ex vicinis provinciis fratres & Coepiſcopos ſuos:
quibus tecum junctis, & decernentibus, diligenter in-
veſtigatè, & omni niſu ſcrutari procurate, quatenus in-

a Anſelmus lib. 8. cap. 28. b al. tamen. c Suprà eadem
cap. clericum. & cap. de his clericis. & cap. minor. d Pannorm.
libro 3. cap. 174. e Pannorm. libro 3. cap. 155. f Ivo part. 10.
649. 24.

venire valeatis, utrum percuffione jam nominati preſby-
teri, an cervicis fractione idem diaconus, ut ſertur, ex-
tinctus eſt. Et ſi quidem à ſæpe dato preſbytero non ad
mortem percuffus eſt, ſed ex equo cadens cervicè fracta
interiit, ſecundum arbitrium veſtrū, pro percuffione, in-
cautè agenti preſbytero poenitentiam competentem in-
dicite; & aliquanto tempore à Miſſarum ſoleniis ſu-
ſpendatur, demò poſt hæc ad ſacerdotale rediturus offi-
cium. Quòd ſi veraciter qualicumq; percuffione iſtius
preſbyteri ille mortuus eſt diaconus, nulla hunc ratione
miniſtrare ſacerdotis more decernimus: quoniam eſt
voluntate occidendi non habuit, fuor tamen & indi-
gnatio, ex quibus morio illa mortifera prodiit, in omni-
bus, ſed præcipue in Dei miniſtris multipliciter inhi-
bentur, atque ubique damnantur. Verum ſi preſbyter a-
deo veſtro ſtudio obnoxius a fortè claruerit, præcipi-
mus, ut tale beneficium ſibi & eccleſia ſua concedatur,
quo & ipſe & ſui ſufficienter poſſint habere ſua ſuſten-
tationis ſolatium.

1 ¶ *Chorepiſcopo] Antea legebatur, coepiſcopo: emen-
dation eſt ex omnibus, que collata ſunt, veſiſſi Gratiani exempla-
ribus, optimeq; convenit verbus Nicolai.*

C. XL. ¶ *De eodem. PALEA.*

Item ex concilio Maticenſi 1, c. 6.

QVi b verò odii meditatione, vel propter cupidita-
tem, Iudam vel Paganum occiderit, quia imaginem
Dei, & ſpem futuræ converſionis exterminat c, quadra-
ginta dies in pane & aqua poeniteat.

1 ¶ *Maticenſi] Burchardus, & Ivo citant ex concilio Mo-
guntino: in nullo tamen eorum, quæ extant, habetur. Simile rei
aliquid legitur in concilio Vormacenſi, c. 27.*

C. XLI. ¶ *De eodem. PALEA.*

Si d quilibet homicidium fecerit, ſi Episcopus eſt, xv. an-
nos poeniteat, & deponatur, cunctos quoque dies vite
ſua peregrinando ſinat; preſbyter xii. annis poeniteat,
tres e ex his in pane & aqua, & deponatur ſuperioris
ſententia. Diaconus x. annis poeniteat, tres in pane &
aqua, & ad gradum cuiuslibet ſacerdotii accedere non
praſumat.

C. XLII. ¶ *Quinquennio à communiōe abſti-
neant, qui caſu homicidium fa-
ciunt.*

Item ex concilio Ancyrano, c. 22. h. eos vero. f

EOs g verò, qui non voluntate, ſed caſu homicidium
fecerint, prior quidem regula poſt ſeptem annorum
poenitentiam communiōni lociavit, ſecundum gradus
conſtitutos; hæc verò i humana b quinquennii tem-
pus tribuit.

1 ¶ *Hæc verò] Græcè, ὁ δὲ Ἀσύτος ὁ τὸν πρῶτον
ἔτος ἀποπέσει, id eſt, Secunda verò quinquennii tem-
pus explebit. Atque ita ſerò Burchardus, & Ivo ex Dionyſii ver-
ſione, & f. ea. cap. Si quis voluntate.*

C. XLIII. ¶ *Quibus temporum ſpatium à commu-
niōe abſtineat, qui voluntate, vel caſu
ancillam ſuam inter-
fecerit.*

Item ex concilio i Eliberitano, cap. 5.

Si k qua ſœmina zeli ſurore accenſa, flagellis verbe-
raverit ancillam ſuam, ita ut intra tertium diem a-
nimam cum cruciatu eſfundat, eod quòd incertum ſit
voluntate, an caſu occiderit, ſi voluntate, poſt ſeptem
annos, ſi caſu, poſt quinque annorum tempora (acta le-
giritima poenitentia) ad communiōnem placuit admit-

a al. noxius.] Ivo. b Burch. l. 6. cap. 33. Ivo part. 10. c. 165.
c al. extinxit. d Anſel. l. 11. cap. 35. e al. quarior. f Ex
Prifica verſione. g Ex Tribur. cap. 52. Polyb. lib. 6. tit. Burchard.
lib. 6. cap. 15. Ivo part. 10. c. 25. & 144. h al. humanor. i Et in
concil. Vormac. c. 39. k Rab. poen. c. 14. Burch. lib. 6. cap. 19. An-
ſelm. lib. 11. cap. 36. Ivo part. 10. cap. 22. & 148.

ti. Quod si intra tempora constituta fuerit infirmata, accipiat communionem.

C. XLIV. *¶ De his qui voluntate, vel casu homicidium faciunt.*

Item ex capitulis Martini Bracarenfis Episc. c. 78.

Si quis voluntarie homicidium fecerit, ad januam Ecclesie catholice semper subiaceat, & communionem in exitu vite sue recipiat. Si autem non voluntarie, sed casu aliquo homicidium fecerit, prior canon septem annis agere penitentiam iussit, secundus canon quinque mandavit.

C. XLV. *¶ De eodem.*

Item ff. tit. de furtis. L. Qui faccum.

Qui faccum habentem pecuniam furtiverit, furti actione, etiam facti nomine, tenetur, quamvis non sit ei animus facci furtiendi.

C. XLVI. *¶ De eodem.*

Contra animum, non opus potiri lib. 9. eod. tit. ad leg.

Cornel. de fcar. exemplo sacrarum literarum Diocletiani, & Maximiniani colligitur.

Ubi qui asseverat homicidium se non voluntate, sed casu fortuito fecisse, cum calcis ictu mortis occasio prabita videatur; si hoc ita est, neque super hoc ambigi poterit, omni metu ac suspicione, quam ex admiste rei discrimine sustinet, secundum id quod adnotatione nostra comprehensum est, volumus liberari.

C. XLVII. PALEA.

[Item Imperator Antoninus C. ad leg. Cornel. de fcar. l. 1.]

Frater vester rectius fecerit, si preasidi provincie obtulerit. Qui si probaverit non occidendi animo hominem a se esse percussum, remissa homicidii poena, secundum militarem disciplinam sententiam proferet. Crimen enim contrahitur, si & voluntas nocendi intercedat. Ceterum ea, quae ex improviso casu potius quam fraude accidunt, fato plerumque, non noxae imputantur.

C. XLVIII. *¶ De eodem.*

Hinc & Gelasius c. Papa.

Quantum dicit iste Placidius, anno praterito dictum est de uxore illius, quia subito inter caballos inventa est, & dum traherentur caballi, collisa est illa, & abortum fecit. Quod si ita est, forte si caballos alienos tulerit, inde est culpabilis. Nam de muliere quae casu inter caballos confecta est, ubi voluntas illius non agnoscitur perniciosa fuisse, non potest, nec debet addici per leges.

C. XLIX. *¶ De eodem.*

Item Nicolaus Papa.

Hi qui arbores incidere videntur, si contigerit, ut cadens arbor occiderit hominem, inculpabiles sunt atque innocii, quia nec voluntate eorum, nec desiderio, homicidium perpetratum est. Si vero aliqua culpa eorum, vel neglectu, mortientis hominis interitus cognoscitur advenisse, abijciendi sunt a gradu, & in sacro ordine nullatenus suscipiendi.

C. L. *¶ De eodem.*

Item ex concilio Vormaciensi, cap. 29.

Sape contingit, dum quis operi necessario insistentem arbores incidit, ut aliquis subito ipsam veniens deprimatur. Et idcirco, si voluntate, vel negligentia incidit arbores factum est, ut homicida, penitentiae debet omnino submitti. Quod si non voto, non incuria illius, non denique scientia contigit, sed dum ille operi necessario fortassis incumberet, iste insperatus occurrens sub arbore improvisus devenit, & sub ipsa oppressus est, incisor arboris non tenetur pro homicida.

C. LI. *¶ De eodem.*

Item ex concilio Triburiensi, cap. 36. [Sed ibi copiosius.]

Si duo fratres in sylva arbores succiderint, & appropinquante casura ipsius arboris, frater dixerit fratri, cave, & ille fugiens in pressuram arboris incidit, & mortuus fuerit, vivens frater innocens de sanguine Germani dijudicetur.

Præmissis auctoritatibus, lapsi permittitur, ut post penitentiam in suis ordinibus reparari valeant: ad maiorem autem consensu post lapsum nulla eis auctoritate permittitur, imò penitus prohibetur.

C. LII. *¶ Lapsi in suis ordinibus reparari possunt, sed non ad maiora consensu.*

Unde in Herdensi concilio, cap. 5. legitur.

Hi qui altario Dei deserviunt, si subito infirma carnis fragilitate corruerint, & Domino respiciente, digne penituerint, ita ut mortificato corpore, cordis contriti sacrificium Deo offerant, maneat in potestate Pontificis, vel veraciter afflictos non diu suspendere, vel desidiosos prolixiore tempore ab ecclesie corpore segregare: ita tamen, ut sic officiorum suorum loca recipiant, ne possint ad altiora officia ulterius promoveri. Quod si iterato 1. velut canes ad vomitum reversi fuerint, & veluti fues in volutabris luti jacuerint 2., non solum dignitate officii careant, sed etiam sanctam communionem, nisi in exitu non percipiant.

1. Quod si iterato] Hec usque ad finem absint in codicibus illis Gratiani, a quibus palea abesse solent. In alio autem hic præpositum est nomen palea.

2. Quod si iterato] Hec non leguntur in antiquis editionibus conciliorum, Coloniensium, ac Parisiensium, duobus codicibus Vaticanis, Luconensi regione, neque 7. 11. q. 3. c. hi qui. Sunt tamen apud Ivonem, & in editione Colon. 10. volum.

Sed exemplo B. Petri, (qui postquam trine negationis maculis confessione diluit amoris, non solum in gradu sui Apostolatus remansit, verum etiam in pastorem totius ecclesie à Christo instituitur meruit,) probantur lapsi post dignam penitentiam non solum propria officia retinere, sed etiam ad maiora posse consensuere. Quod autem beatus Petrus post negationem pastor ecclesie à Domino sit institutus, probatur auctoritate beati Gregorii, qui in Homilia c. Dominica resurrectionis de eodem principe Apostolorum scribit dicens.

C. LIII. *¶ Petrus post culpam negationis principis Apostolorum à Domino est institutus.*

Considerandum nobis est, cur omnipotens Deus eum, quem cunctæ ecclesie præferre disposuerat, ancillam vocem pertimescere, & se ipsum negare permisit. Quod nimirum magnæ actum esse pietatis dispensatione cognoscimus, ut is, qui futurus erat pastor ecclesie, in sua culpa disceret, qualiter aliis misereri debuisset. Prius itaque eum offendit sibi, & tunc præposuit cæteris, ut ex sua infirmitate cognosceret, quam misericorditer aliena infirma toleraret.

C. LIV. *¶ Post negationem in fide & gradu Petrus proficit.*

Item Ambrosius in Sermon. 47. de fide Petri.

Fidelior factus est Petrus, postquam fidem se perdidit, se deservit; atque ideo maiorem gratiam reperit, quam amisit. Tanquam enim bonus pastor tuendum gregem accepit, ut qui sibi antea infirmus fuerat, fieret omnibus firmamentum; & qui ipse interrogationis tentatione nutaverat, cæteros fidei stabilitate fundaret. Denique:

a Ivo part. 10. cap. 39. b Pandect. l. 47. tit. 2. leg. 79. c al. Telasius. d al. Placidius. e Burchardus lib. 6. cap. 32. Ivo part. 10. cap. 150.

a Burch. lib. 6. cap. 22. Ivo part. 10. cap. 15. b 11. q. 3. c. hi qui. Rabanus pen. cap. 1. Burchard. lib. 19. cap. 74. Ivo part. 15. cap. 87. c Hom. 21. in Evang.

pro soliditate devotionis, ecclesiarum petra dicitur, sicut ait a Dominus, [Tu es Petrus, & super hanc Petram aedificabo ecclesiam meam.] Petra enim dicitur eo quod primus in nationibus fidei fundamenta posuerit, & tanquam saxum immobile totius corporis b Christianitatis compageam, molemq; contineat.

6 pars. Item obicitur, penitentes c ad sacros ordines promoveri non debent: non ergo lapsi post penitentiam ad majora pertingere possunt.

C. LV. ¶ Non ordinetur clericus ex penitentibus.

Unde in concilio Carthaginensi. IV. cap. 68.
Et 69. legitur.

EX d penitentibus, quamvis sit bonus, clericus non ordinetur. Si per ignorantiam Episcopi factum fuerit, deponatur à clero: quia se ordinationis tempore non prodidit fuisse penitentem. Si autem sciens Episcopus ordinaverit talem, etiam ipse ab 1 Episcopatu suo ordinandi duntaxat potestate privetur. Similiter sententia subiacet Episcopo, si sciens ordinaverit clericum eum, qui viduam, aut repudiatam uxorem habuit, aut secundam.

1 ¶ Ipse ab 1 In originali legitur, ipse ab Episcopatu suo ordinandi duntaxat potestate privetur. al. ipse Episcopatus sui, quemadmodum & apud Ivoem, p. 15. c. 5.

C. LVI. ¶ Bigamus, penitens, vidua maritus, sacra militia se ingerens, sine spe promotionis in suo ordine permanent.

Item Syricus Papa Himerio Episcopo, epist. 1. c. 15.

Quicumque e penitens, quicumque bigamus, quicumque vidua maritus, ad sacram militiam indebitè & incompetenter irreperit, hac sibi conditione à nobis veniam intelligat relaxatam, ut in magno debeat computare beneficio, si adempta sibi omni spe promotionis, in hoc quo invenitur ordine, perpetua stabilitate permaneat.

C. LVII. ¶ Non prohibeatur à clero, qui pressus languore per communionem penitentia benedictionem accepit.

Item ex concilio Gerundensi, cap. 9.

SI f verò, qui agritudinis languore depressus penitentia benedictionem, quam viaticum deputamus, per communionem accepit, & postmodum reconvalescens caput penitentia in ecclesia publicè non subdiderit, si prohibitis vitis non detinetur obnoxius, admittatur ad clerum.

C. LVIII. ¶ Qui ad penitentiam agendam in monasterio retruditur, presbyter non ordinetur.

Item Hormisda Papa omnibus Episcopis per universas provincias constituitis.

SI g ille, qui ultrò petit penitentiam, quamvis eam perfectè agat, non potest Episcopus aut presbyter ordinari, ita ut etiam si per ignorantiam ordinatus fuerit, & postea convincitur penitentiam accepisse, deiciatur: ille ergo qui invitus ad penitentiam agendam mittitur in monasterium, (qui utique nihil aliud quam penitens dicendus est) qua conscientia ad sacerdotium venire permittitur? Nemo mihi alia qualibet contra auctoritatem sedis Apostolicæ, vel 318. Episcoporum, vel reliquorum canonum constituta objiciat: quia quicquid contra illorum definitionem (in quibus Spiritum sanctum credimus locutum) dictum fuerit, recipere non so-

a Matth. 16. b operis Christiani. c al. solemniter penitentes. d Polyc. l. 2. tit. 31. Ansel. lib. 7. cap. 20. & 23. Burchard. lib. 2. cap. 35. Ivo part. 6. cap. 136. & p. 15. cap. 5. Pann. lib. 3. cap. 69. & 70. e Ansel. lib. 7. cap. 17. 20. & 21. f h verò. g manuscr. & orig. g Sup. cap. ex penitentibus. Polyc. lib. 2. tit. 31. Anselm. lib. 7. cap. 22. & lib. 11. cap. 87.

lùm temerarium, sed etiam periculosum esse non dubito.

C. LIX. ¶ Bigamus, vel quilibet post penitentiam factus non applicetur ministeriis.

Item Gelasius urbis Romæ Episc. omnibus Episcopis per Lucaniam, &c. cap. 5.

NON a confidat quisquam Pontificum bigamos, b aut conjugia sortientes ab aliis derelicta, sive quolibet post penitentiam, vel sine literis, vel corpore vitiatos, vel conditionarios, aut curiæ, publicarumq; rerum nexibus implicatos, aut passim nulla temporis congruentis expectatione discussos, divinis servituros applicare ministeriis c.

C. LX. ¶ Penitentes nec etiam clerici fieri possunt.

Item Innocentius Agapito, & ceteris, epist. 6.

CANONES d apud Nicæam constituti, penitentes etiam ab infimis officiis clericorum excludunt.

Hoc non de quibuslibet penitentibus intelligitur, sed de illis tantum, qui post actam penitentiam seculari militia cingulum accipiunt. De quibus Innocentius Episcopus scribit Victorio Rothomagensi Episcopo, epist. 2. c. 2.

C. LXI. ¶ Non debet fieri clericus, qui post remissionem peccatorum, militia cingulum habuit.

SI e quis post remissionem peccatorum, cingulum militiae secularis habuerit, ad clericatum admitti omnino non debet.

Potesť & aliter intelligi. Est quedam penitentia f, qua sollemnis appellatur, qua semel tantum in ecclesia conceditur: de qua Ambrosius g ait, [Sicut unum est baptisma, ita unica est penitentia.] Item, [Non est secundus locus penitentia.] Merito reprehenduntur 1, qui sapienter agendam penitentiam putant, quia luxuriantur in Christo. [Nam si verè agerent penitentiam, iurandum postea non putarent.]

1 ¶ Reprehenduntur] Legebatur, reperiuntur. Emendatum est hic ex originali: quod tamen fieri non potuit h. c. reperiuntur. de penitent. distinct. 3. quia vox, reperiuntur, ibi est initium capituli.

C. LXII. ¶ De eodem.

Item Augustinus ad Macedonium, epist. 34.

QVAMVIS b cautè, & salubriter provisum sit, ut locus Quillius humillimæ penitentia semel tantum in ecclesia concedatur, ne medicina 1 nimis utilis, vilis habeatur; tamen quotidie peccantium nunquam per penitentiam venia negatur.

1 ¶ Ne medicina] In aliquot vetustis exemplaribus Gratiani caput hoc est conjunctum superiori. Locum enim D. Augustini suo modo aprat. Apud illum quidem hoc loco ita legitur: Ne medicina vilis, minus utilis esset agrotis; quæ tantò magis salubris est, quântò minus contemptibilis fuerit: quis tamen audeat dicere Deo, quare huic homini, qui post primam penitentiam rursus fe laqueis iniquitatis obstringit, adhuc iterum parces? &c.

Hac autem penitentia quomodo imponenda sit, in Agathensi concilio legitur, in quo sic statutum est, c. 15.

C. LXIII. ¶ Quomodo penitentes ad penitentiam accedant.

POENITENTES k tempore quo penitentiam petunt, impositionem manuum & cilicium super caput à sacerdote (sicut ubique constitutum est) consequantur. Si

a Anselmus libro 7. cap. 18. b al. fas esse bigamos. c al. mysteriis. d In concil. Nicæno, cap. 10. e Anselmus lib. 7. c. 9. f Libro 2. de penit. cap. 10. De penit. distinct. 3. cap. reperiuntur. & cap. fin. Hug. libro de sacram. par. 1. 4. cap. 4. g Ambrosius ibidem. h Infra, de penit. distinct. 3. cap. quamvis. Magister libro 4. distinct. 14. cap. 3. Ivo part. 15. cap. 24. i Capitulum libro 1. capite 58. & libro 7. cap. 310. k Burchardus libro 19. cap. 27. Ivo part. 15. cap. 17.

autem comas non deposuerint, aut vestimenta non mutaverint, abjiciantur: & nisi dignè poenituerint, non recipiantur. Iuvenibus etiam poenitentia non facile committenda est, propter ætatis fragilitatem. Vitium tamen omnibus in morte positus non est negandum.

C. LXIV. ¶ *Quæ sint servanda in solemnibus poenitentia.*

Item ex eodem 1.

IN a capite Quadragesimæ omnes poenitentes, qui publicam suscipiunt, aut susceperunt poenitentiam, ante fores ecclesiæ se representent Episcopo civitatis, facco induti, nudis pedibus, vultibus in terram demissis, reos se esse ipso habitu & vultu protestantes. Ibi adesse debent decani, id est, archipresbyteri parochiarum, & presbyteri 2 poenitentium, qui eorum conversationem diligenter inspiciere debent, & secundum modum culpæ poenitentiam per præfatos b gradus injungere. Post hæc eos in ecclesiam introducant c, & cum omnino clero septem poenitentiales psalmos in terra prostratus Episcopus cum lachrymis pro eorum absolutione decanter: tunc resurgens ab oratione, iuxta quod canones jubent, manus eis imponat, aquam benedictam super eos spargat, cinerem prius mittat, deinde cilicio capita eorum operiat: & cum gemitu & crebris suspiriis denuntiet eis, quod sicut Adam projectus est de paradiso, ita ipsi pro peccatis ab ecclesia abjiciuntur: post hæc jubeat ministros, ut eos extra januas ecclesiæ expellant: clerus vero prosequatur eos cum responsorio, [In d sudore vultus tui vesceris pane tuo &c.] ut videntes sanctam ecclesiam pro facinoribus suis tremefactam, atque cominotam, non parvipendant poenitentiam. In sacra autem Domini cenæ rursus ab eorum decanis, & eorum presbyteris ecclesia liminibus represententur.

1 ¶ Ex eodem] Ex Agathensi etiam citant Burchardus & Ivo, & Rhebaldus Cardinalis (qui tempore Paschalis Pontif. claruit) in libro suo, de poenitentia publice non iteranda. In quo tamen manuscripto Burchardi exemplari citatur ex Poenitentiali Romano. Sententia vero hujus capituli magna ex parte habetur in Pontificali, & ordine Romano a pag. 24. usque ad 30.

2 ¶ Et presbyteri] Apud Burchardum legitur, id est, presbyteri.

¶ Hanc poenitentiam nulli unquam clericorum agere conceditur, atque ideo hujusmodi poenitentes ad clerum admitti prohibentur.

C. LXV. ¶ Clerici non imponatur manus, tanquam poenitentibus.

Unde in Carthaginensi concilio V. cap. 11. statutum est.

Confirmandum e. est f, ut si quando presbyteri, vel diaconi in aliqua graviore culpa convicti fuerint, quæ eos à ministerio necesse sit removeri: non eis manus tanquam poenitentibus, vel tanquam fidelibus laicis imponatur, neque unquam permittendum, ut rebaptizati ad clericatus gradum promoveantur.

C. LXVI. ¶ Nec clerico poenitentiam agere, nec poenitenti ad clericatum accedere permittitur.

Unde in concilio Carthaginensi V. cap. 11. statutum est.

Illud g quoque nos par fuit providere, ut sicut poenitentiam agere cuiquam non conceditur clericorum, ita & post poenitentiam, ac reconciliationem nulli unquam laico liceat honorem clericatus adipisci: quia quamvis sint omnium peccatorum contagione mundati, nulla tamen debent gerendorum sacramentorum

a Burch. lib. 19. c. 26. Ivo p. 15. c. 45. b al. prefixos. c al. introducat. d Gen. 3. e al. Confirmatum. orig. f Burch. lib. 19. c. 72. Ivo p. 15. c. 25. Capitulum 5. c. 66. g Anselm. 7. c. 20. Burch. lib. 19. c. 49. Ivo p. 6. c. 54. & p. 15. cap. 65.

instrumenta suscipere, qui dudum fuerunt vasa vitiorum.

C. LXVII. ¶ Presbyteris, & diaconis tanquam poenitentibus non debent manus imponi.

Item Leo Papa Rustico Narbonensi, epist. 90. a cap. 2.

Alienum b est à consuetudine ecclesiastica, ut qui in presbyterali honore, aut in diaconi gradu fuerint consecrati, si pro crimine aliquo suo per manus impositionem remedium accipiant poenitendi: quod sine dubio ex Apostolica traditione descendit, secundum quod scriptum est: [Sacerdos si se peccaverit, quis orabit pro eo?] Unde hujusmodi lapsi ad promerendum misericordiam Dei, privata est expectanda secessio 2: ubi illis satisfactio, si fuerit digna, sit etiam fructuosa.

1 ¶ Sacerdos] Vulgo sæpe indicatur in margine locus iste ex 1. Reg. 2. ut 7. de poenitentia, dist. 1. c. si sacerdos. cum tamen in eo scriptura loco in vulgata legatur, si autem in Deum peccaverit, quis orabit pro eo? Verum B. etiam Gregorius ad illum locum in moralis interpretatione, talem sententiam elicit. Quis ei intercessor remanet, cum ille se transgrediendo præcipiat, qui ad intercedendum pro aliis ordinatus est?

2 ¶ Secessio] Sic emendatum est ex antiquis codicibus, & epistolæ ipsa, & hanc lectionem habuit auctor glossæ, quod ex manuscriptorum glossis constat: idcirco & in ea emendandum. Antea legebatur, est expectanda secessio.

¶ Probantur etiam auctoritate Toletani concilii I. hujusmodi poenitentes ad clerum non admittendi: in quo, capite 2. sic statutum est.

C. LXVIII. ¶ Causa necessitatis ad clerum poenitentes admittantur.

Placuit e, ut poenitentes non admittantur ad clerum, nisi tantum si necessitas aut usus exegerit: & tunc inter ostiarios deputentur, vel inter lectores, ita ut evangelia, aut epistolam d non legant. ¶ Si qui autem ante ordinati sunt diaconi, inter subdiaconos habeantur, ita ut manus non imponant, nec sacra contingant. Eum vero poenitentem e dicimus, qui post baptismum, aut pro homicidio, aut pro diversis criminibus, gravissimisque peccatis publicam poenitentiam gerens, sub cilicio f divino fuerit reconciliatus altario.

7 pars. Apostata quoque ad clericatus officium admitti non debent.

C. LXIX. ¶ Ad clericatus officium non admittantur apostata.

Unde in concilio Arelateni II. cap. 25.

HI g, qui post sanctam religionis professionem apostatant, ad sacularem b redeunt conversationem, & postmodum poenitentia remedia non requirunt, sine poenitentia communionem penitus non accipiant, Quos etiam jubemus ad clericatus officium non admitti. Et quicumque ille sit, post poenitentiam, sacularem habitum accipere non præsumat. Quod si præsumperit, ab ecclesia alienus habeatur.

DISTINCTIO LI.

Ecce, quod criminosis, vel non verè poenitentes, vel publicani poenitentiam agentes, à sacris prohibentur ordinibus. Adjecti quoque sancta mater ecclesia, ut curiales, aut post baptismum militantes, aut in foro decertantes à sacris prohibentur ordinibus.

a al. 92. b Polyc. lib. 4. tit. 39. Burchardus lib. 19. c. 71. Ivo par. 6. cap. 67. c In cap. Martini Brac. cap. 23. Polyc. lib. 2. tit. 31. Burch. lib. 2. cap. 37. Anselm. lib. 7. cap. 31. Ivo par. 6. cap. 138. Pam. lib. 3. cap. 61. d al. Apostolum. orig. e Ex poenitentem. in cap. Martini Brac. f al. concilio. g Rab. poenit. cap. 33. Burch. lib. 19. c. 67. Ivo par. 15. c. 81. h seculum redeunt. orig.

G

C. I. ¶ Post baptismum militantes, vel in foro decertantes, a sacris prohibentur ordinibus.

Unde ait Innocentius Papa Episcopis in Toletana synodo constitutus, epist. 24. c. 2.

Aliquantos a ex his, qui post acceptam baptismi gratiam in forensi exercitatione versati sunt, & obtinendi pertinaciam susceperunt, accitos ad sacerdotium esse comperimus, è quorum numero Rufinus & Gregorius perhibentur: aliquantos ex militia, qui cum potestatis obediunt, sava b necessario præcepta sunt executi: aliquantos ex curialibus, qui dum parent potestatis, quæ sibi sunt imperata, fecerunt: aliquantos, qui voluptates, & editiones populo celebrarunt, ad honorem summi sacerdotii pervenisse, quorum omnium neminem, ne ad societatem quidem ordinis clericorum oportuerat pervenisse. Quæ si singula discutienda mandemus, non modicos motus, aut scandala Hispanensibus provinciis, quibus mederi cupimus, de studio emendationis inducimus: idcirco remittenda potius hæc putamus. Sed ne deinceps similia committantur dilectionis vestrae maturitas providere debet: ut tanta usurpationi saltem nunc finis necessarius imponatur: eo videlicet constituto, ut quicumque tales ordinati fuerint, cum ordinatoribus suis deponantur.

C. II. ¶ De quibus laicis aliqui ad clericatum non possunt pervenire.

Idem Felici Episcopo Nucetano, epist. 4. c. 3.

Designata e sunt genera laicorum, de quibus ad clericatum pervenire non possunt, id est, si quis fidelis militaverit, si quis fidelis causas egerit, hoc est, postulaverit, si quis fidelis administraverit. De curialibus autem manifesta ratio est, quoniam etsi inveniantur hujusmodi viri, qui debeant clerici fieri, tamen quoniam sapius à curia d repetuntur, cavendum ab his est propter tribulationem, quæ sæpè de his ecclesie provenit.

C. III. ¶ Non admittantur curiales ad clericale officium.

Idem Victorio Episcopo Rhetomagensi, epist. 2. cap. 11.

Præterea e frequenter quidam ex fratribus nostris, curiales, vel quibuslibet publicis functionibus occupatos, clericos facere contendunt, quibus postea major tristitia, cum de revocandis eis aliquid ab Imperatore præcipitur, quam gratia nascitur de accito f. ¶ Constat enim eos in ipsis muneribus g etiam voluptates exhibere, quas à diabolo inventas esse non dubium est, & ludorum, & mimorum h apparatus aut præesse, aut forsitan interesse. Sit certè in exemplum sollicitudo & tristitia fratrum, quam sæpè pertulimus Imperatore præsentente, cum pro his sapius rogaemus, quam ipse nobiscum positus cognovisti: quibus i non solum inferiores clerici ex curialibus, verum etiam in sacerdotio constituti ingens molestia, ut redderentur, instabat.

C. IV. ¶ Non promoveatur ad diaconatum, qui post baptismum ad fidelem necandam accinctus fuerit.

Item ex concilio Toletano I. cap. 8.

Si quis post baptismum militaverit, & chlamydem sumperit, aut cingulum ad necandos fideles i, etiamsi gravia non admiserit, si ad clericum admittus fuerit, diaconii non accipiat dignitatem.

i ¶ Ad necandos fideles] Verba hæc non sunt in codice Luensis Regio.

a Quantos enim.] origin. & per interrogationem. b fævera.] origin. c Polye. lib. 2. tit. 31. Anselmus lib. 7. cap. 10. Ivo par. 6. cap. 95. d al. ad curiam. e Ivo par. 6. cap. 349. f al. ad fideles. g al. munitis. h al. vel munitis. i al. quibus.] orig.

C. V. ¶ A quibus debet esse immunitas, qui in Episcopum ordinatur.

Item ex concilio Toletano IV. cap. 18.

Qui in aliquo crimine detecti sunt, qui infamia nota aspersi sunt, qui scelera aliqua per publicam penitentiam se admisisse confessi sunt, qui in hæresin lapsi sunt, vel qui in hæresi baptizati, aut rebaptizati esse noscuntur, qui semetipsos abscederunt, aut naturali defectu membrorum, aut decisione, aliquid i minus habere noscuntur, qui secundæ uxoris conjunctionem sortiti sunt, aut numerosa conjugia frequentaverunt, qui viduam, vel à marito relictam duxerunt, aut corruptarum mariti fuerunt, qui concubinas, aut fornicarias 2 habuerunt, qui servili conditioni obnoxii sunt, qui ignoti sunt, qui neophyti, vel laici sunt, qui seculari militia dediti sunt, qui curiæ nexibus obligati sunt, qui insciti literarum sunt, qui nondum ad triginta annos pervenerunt, qui per gradus ecclesiasticos non ascenderunt, qui ambitu honorem querunt, qui muneribus honorem obtinere moliantur, qui à decessoribus in sacerdotium eliguntur. ¶ Sed nec ille deinceps sacerdos erit, quem nec clerus, nec populus propriæ civitatis elegit, vel auctoritas metropolitani, vel comprovincialium sacerdotum assensus non exquisivit. Quicumque ergo deinceps ad ordinem sacerdotii postulatus, & in his, quæ prædicta sunt, exquisitus, in nullo horum deprehensus fuerit, & examinatus probabili vita & doctrina extiterit, tunc secundum synodalia, vel decretalia constituta, cum omnium clericorum, vel civium voluntate, ab universis comprovincialibus Episcopis, aut certe à tribus, in sacerdotem die Dominica consecrabitur, convenientibus ceteris, qui absentes sunt, literis suis, & magis auctoritate, vel præsentia ejus, qui est in metropoli constitutus. Episcopus autem comprovincialis ibi consecrandus est, ubi metropolitanius elegerit. Metropolitanus autem non nisi in civitate metropoli, a comprovincialibus ibidem convenientibus. ¶ Si quis autem deinceps contra prædicta vetita canonum, ad gradum sacerdotii indignus aspirare contenderit, cum ordinatoribus suis adempti honoris periculo subiacebit.

i ¶ Aut decisione aliquid] addita hæc sunt ex concilio olim Colonia ac Luteria impressis. In novissima verò Colonensi editione legitur, vel defectione, pro, vel defectione.

2 ¶ Aut fornicarias] In codice Luensis Regio legitur, ad fornicationes: quod videtur intelligendum, de concubinis ad tempus adhibitis, ut supr. distind. 34. c. 19. qui est constitutum.

DISTINCTIO LII.

Qui verò prætermisus aliquibus gradibus non superbia, sed negligentia ad majorem ascenderit, tandem à majoribus ablineat, quousque congruo tempore prætermisus accipiat.

C. I. ¶ De eo, qui subdiaconatus ordine postposito, diaconus & presbyter est ordinatus.

Unde Alexander II. scribit Grimaldo b Constantinensi e Episcopo.

Sollicitudo d dilectionis tue statuit consulere, utrum portator istarum literarum, diaconatus, & presbyteratus officium idoneus sit peragere, nec ne; cum ad id præpostero e cursu, subdiaconatus ordine postposito, negligentia potius, quam superbia cognoscatur ascendisse. Vnde nos consulendo charitati tue mandamus, ut ab officio sacerdotali eum prohibeas, donec proximo quatuor temporum jejuniis subdiaconatus ministerium sibi reit imponas, & sic deinceps ad majora officia eum redire concedas.

a al. à. b al. Rainaldo. al. Rinaldo. c al. Constantinensi. d Ivo p. 6. c. 406. e al. præpropere.

In hoc libro per vetustum est epistola ejusdem Alexandri ad Gregorium Remensem Archiepiscopum: cui hoc idem consilium dat, quod Romaldo Constantiensis Episcopo se dedisse narrat.

DISTINCTIO LIII.

Curiales autem, ut supra a scriptum est, ideo ordinari prohibentur, quia frequenter, dum ab Ecclesia reprobentur, plurima incommoda ecclesie consequuntur: vel quia eadem curiales non voto religionis, sed ut officiorum suorum rationibus fugiant, ad ecclesiam se transferunt.

C. I. *Quare sit constitutum, ne curiales ordinentur.*

Unde Gregorius Papa scribit lib. 7. reg. epist. 11.
Episcopus Scythia, de lege Mauriti
Augusti.

Legem b, quam piissimus Imperator dedit, ne foraschi, qui militum, vel rationibus sunt publicis obligati, dum castorum suorum periculum fugiunt, ad ecclesiasticum habitum veniant, vel in monasteriis convertantur, vestrae studii fraternitati transmittere; hoc maxime exhortans, quod hi, qui seculi actionibus implicati sunt, in clero ecclesie praeprae suscipiendi non sunt: quia dum in ecclesiastico habitu non dissimiliter quam vixerant vivunt, nequaquam student saeculum fugere, sed mutare. Quod si etiam tales quoque monasterium petunt, suscipiendi nullo modo sunt, nisi prius a rationibus e publicis absoluti fuerint. *¶* Si qui vero ex militibus viris i in monasteriis converti festinant, non sunt temere suscipiendi, nisi eorum vita fuerit subtiliter inquisita. Et iuxta normam regularem debent in suo habitu per triennium probari, & tunc monasticum habitum Deo auctore suscipere.

¶ Viris i in aliquo vetustis Gratiani exemplaribus, & apud Ivonem legitur, numeris, ut significetur melius in breviculo, seu matricula descripti.

DISTINCTIO LIV.

Servus autem ordinari prohibentur, nisi a propriis dominis libertatem legitimam consequantur.

C. I. *¶ Servus ad clericatus officium non promovetur.*

Unde Leo Episcopus scribit epist. 1. omnibus Episcopis per Campaniam, &c.

Nvillus i Episcoporum d servum aliter ad clericatus officium promovere praesumat, nisi forte eorum petio, aut voluntas accesserit, qui aliquid sibi in eo vindicant potestatis. Debet enim esse immunis ab aliis, qui divinae militiae est aggregandus, ut a castris dominicis, quibus nomen ejus adscribitur, nullis necessitatibus vinculis abstrahatur.

¶ Nullus i Caput hoc videtur confectum ex titulo, qui in codice canonum proponitur primo decreto Leonis primi, & ex parte posteriore ipsius decreti, in qua exceptio eorum, qui prius statuit, continetur, prior autem pars, qua hic desit, habetur j. ead. s. admittuntur.

C. II. *¶ De servili conditione nullus ad sacros ordines deveniat.*

Item ex concilio Triburiensi i.

Nvillus e de servili conditione ad sacros ordines promoveantur, nisi prius a propriis dominis legitimam libertatem consequantur: cujus libertatis charta ante ordinationem in ambone publice legatur, & si nullus contradixerit, rite consecrabuntur. Porro servus non canonice consecratus, postquam de gradu ceciderit, ejus conditione sit, cujus fuerat ante gradum.

a Dist. 31. c. designata. b Ivo p. 10. c. 124. c al. officio. orig. d Poly. l. 2. tit. 31. Anst. l. 7. c. 28. Burch. l. 2. c. 22. in fin. Ivo p. 6. c. 64. e Poly. lib. Burch. l. 2. c. 21. Ivo par. 6. c. 41. Pam. l. 2. c. 48.

¶ Concilio Triburiensi] Hujus capituli in conc. Tribur. c. 29. sententia potius habetur, quam verba, quae aliquae ex parte videntur convenire cum iis, quae scribuntur lib. 1. Capitulum c. 88. de ordinatione servorum, vers. & quodcumque.

C. III. PALEA.

[Ex concilio Carthaginensi i primo, cap. 8.]

Magnus a Episcopus Astigenis dixit, quid dilectioni vestrae videtur, procuratores, actores & executores, seu curatores pupillorum si debeant ordinari? Gratus Episcopus dixit: si post deposita universa, & redita rationibus, actus vitae ipsorum fuerint comprobati in omnibus, debent & cum laude, cleri, si postulati fuerint, honore munerari. Si enim ante libertatem negotiorum, vel officiorum ab aliquo sine consideratione fuerint ordinati, ecclesia infamatur. 2. Univerfi dixerunt, recte omnia statuit sanctitas tua, ideoque ita est, & nostra ista quoque sententia.

¶ Carthaginensi] In codicibus impressis citatur ex Moguntinensi. Emendatum vero est ex Burchardo, Ivone, decretal. in c. uni. de oblig. ad ratioc.

¶ Ecclesia infamatur] Sic emendatum est ex concilio, & decretal. & Burchardo, & Ivone. Antea legebatur, ab ecclesia infirmatur.

C. IV. *¶ Post domum libertatis famuli ecclesiae revocentur in clerum.*

Item concilio Toletano IX. cap. 11.

Qui b ex familiis e ecclesiae servituri devocantur in clerum ab Episcopis suis, necesse est, ut libertatis percipiant donum: & si honeste vitae claruerint meritis, tunc demum majoribus fungantur officiis. Quos vero flagitii sordidaverit incorrigibilis noxa, perpetua servitus conditionis religet in catenam.

¶ Qui autem ordinandi, a dominis suis libertatem consequantur, ab eorum patrocinio penitus debent esse alieni, ut in nullo eorum obsequio inveniantur obnoxii.

C. V. *¶ Ad clericatum suscipiuntur qui nullo obsequio retento, a Dominis suis libertatem percipiunt.*

Unde in concilio Toletano IV. c. 72. legitur.

Qicumque d libertatem a dominis suis ita percipiunt, ut nullum sibi in eis obsequium patronus retentet, isti si sine crimine e sunt, ad clericatus ordinem liberi suscipiantur, quia directa manumissione absoluti noscuntur. Qui vero retento obsequio manumissi sunt, pro eo, quod adhuc patroni servitute tenentur obnoxii, nullatenus sunt ad ecclesiasticum ordinem promovendi, ne quando voluerint eorum Domini, fiant ex clericis servi.

C. VI. PALEA.

[Ex concilio Toletano 1, cap. 82.]

De f servorum ordinatione, qui passim ad gradus ecclesiasticos promoventur g, placuit omnibus cum sacris canonibus concordari debere: & statutum est, ut nullus Episcoporum deinceps eos ad sacros ordines promovere praesumat, nisi prius a dominis propriis libertatem consecuti fuerint. Et si quilibet servus dominum suum fugiens, vel corruptis, aut qualibet calliditate, vel fraude ad gradus ecclesiasticos pervenerit, decretum est, ut deponatur: & dominus ejus eum recipiat. Si vero avus, vel pater ab alia patria in aliam migrans, in eadem provincia filium genuerit, & ipse fi-

a Ext. de oblig. ad ratioc. non ordin. cap. magnus. Burchard. l. 2. c. 36. Ivo p. 6. c. 37. b Ivo par. 6. c. 375. c al. famulis. d Poly. l. 2. tit. 31. Burch. l. 2. c. 25. Ivo p. 6. c. 126. Pann. lib. 3. cap. 46. e crimine capitali. orig. Capit. l. 1. c. 88. f Ext. de serv. non ordin. c. 2. Burch. l. 2. c. 31. Ivo p. 6. c. 132. Pann. l. 3. c. 163. g indifferetè promovetantur. capitul. h aut latitanti. capitul.

lius ibidem educatus, & ad gradus ecclesiasticos promotus fuerit, & utrum servus sit ignotum a sit, & postea veniens dominus illius legibus eum acquisierit, sancitum est, ut si dominus ejus illi libertatem dare voluerit, in gradu suo permaneat. ¶ Si vero eum catena servitutis à castris dominicis abstrahere voluerit, gradum amittat, quia juxta sacros canones, vilis persona manens sacerdotii dignitate fungi non potest.

1 ¶ [Toletano] Sic etiam citatur apud Burchardum, & Ivonem. In Panormia verò à versis. si quislibet servus, citatur ex lib. 1. Capitularium, ubi integrum extat hoc caput, atque etiam caput post hoc secundum, De rebus verò illorum.

C. VII. ¶ Sine patroni consensu non ordinetur, qui patrocinio cuiuslibet est obligatus.

Item ex concilio Martini Papæ. [id est, ex cap. Martini Episcopi Bracarenfis, c. 46.]

SI b quis obligatus est tributo servili, vel aliqua conditione, vel patrocinio cuiuslibet domus, non est ordinandus clericus: nisi probata vita fuerit, & patroni consensus accesserit.

C. VIII. P. A. L. E. A.

[Ex concilio Toletano 1, cap. 2.]

DE c rebus verò illorum, vel peculiari d, qui à propriis dominis libertate donantur, ut ad gradus ecclesiasticos jure promoveantur, statutum est, ut in potestate dominorum consistat quicquid ante libertatem habuerunt, utrum illis concedere, an sibi retinere e voluerint.

1 ¶ [Toletano] Hac palea in capitularibus habetur conjunctè cum palea antecedente, De servorum. sed apud Burchardum & Ivonem ex eodem Toletano separatim refertur.

Ceterum si à Dominis suis libertatem consecuti non fuerint, & ad ecclesiasticos ordines aliquo modo irrepserint, presbyter peculi amissione multetur, diaconus verò aut vicarius pro se praestabit, aut in servitute revocabitur: ceteri verò gradus non possunt quæquam à nexu servitutis absolvere.

C. IX. ¶ Servus si latenter irrepserit ad sacerdotium, peculi amissione multetur.

Unde Gelasius scribit Martino 1 & Iusto Episcopis.

EX g antiquis regulis, & novella synodali explanatione comprehensum est, personas obnoxias servituti, cingulo cælestis militiæ non præcingi. Sed nescio utrum ignorantia, an voluntate rapiamini, ita ut ex hac causa b nullus penè Episcoporum videatur extorris. Ita enim nos frequens, & plurimorum querela circumstrepit, ut ex hac parte nihil penitus putetur constitutum. ¶ Actores i siquidem illustris viri filii nostri. Amandi graviter conqueruntur, homines suo juri debitos, alios jam clericos, alios jam diaconos ordinatos, cum non solum post modernum concilium (quod tantorum collectione k Pontificum sub omnium saluberrimæ provisionis assensu constat esse perfectum) hujuscemodi personæ suscipi non deberent: verum etiam si qui forte in divina cultu militiæ aut fuerint, ignorantia faciente, suscepti, eliminati prorsus, & exuti religioso privilegio, ad dominorum suorum possessiones justa debuerint admonitione compelli. Et ideo fratres charissimi, eos, quos supradicti viri actores in clericatus officio monstraverint detineri, discussos, & obnoxios approbatos, custodito legum tramite, sine intermissione restitute: ita ut si quis jam ex his presbyter reperitur, in eodem gradu

a ignoraverit. capitul. b Ex conc. Toletan. 1. cap. 10. c Burch. l. 2. c. 29. Ivo par. 6. c. 38. d al. peculio. e vndicare. capitul. f al. Martyrio. g Sensus in epist. ad Episcopos per Lucianam, &c. c. 16. Polyg. l. 2. tit. 31. Ansel. lib. 7. c. 29. h al. culpa. i Ivo p. 6. c. 213. Panorm. lib. 3. cap. 104. k al. collatum.

peculii sui a amissione multatus maneat. Diaconus verò aut vicarium praestet, aut si non habuerit, ipse reddatur. Reliqua verò officia sciant neminem posse ab hac obnoxietate, si convincitur, vindicari, quatenus hoc ordine custodito, nec dominorum jura, nec privilegia ulla ratione turbentur.

C. X. ¶ Servus, clericus factus, servituti obnoxius maneat.

Idem Herculentio, Stephano, & Iusto Episcopis.

ESTREPT de his pontificibus, qui nec antiquas regulas, nec decreta nostra noviter directæ cogitantes, obnoxias possessionibus e, obligatasque personas, venientes ad clericali officii cingulum, non recusant. ¶ Nuper d enim actores illustris foeminae Placidæ, petitorii oblatione conquesti sunt, Sabinum Marcellianensis, sive Clustianæ e urbis antistitem, Antiochum servum, juris patronæ suæ (absentis dominæ occasione captata) ad presbyterii honorem usque produxisse, ejusque fratrem Leontium clericali officii privilegio decorasse. Et ideo, fratres charissimi, inter supradictos actores, & eos qui extremæ conditionis repetuntur objectu, cognitionem vobis nostra auctoritate deputamus, ut omni veritate discussa, si revera, objectam sibi maculam, juxta refugationem non poterunt ratione diluere, Leontium denique, quem gradus præfinitus legibus non defendit, ad sequendam conditionis suæ necessitatem modis omnibus reddi jubeatis: Antiochum verò, quia propter sacerdotium reconciliari f non potest, si in sua ecclesia, in hoc, in quo est, honore collocare desiderat domina, non velut redditi sibi habeat, sed pro myseriorum celebratione susceptum.

1 ¶ [Reddi jubeatis] In plerisque vetustis exemplaribus Gratiani, Anselmo, Ivone, & Polycardo legitur, reddite: sed ob glossam non est mutatum.

C. XI. ¶ De eadem.

Idem Rufino, & Aprili Episcopis.

QUIS g aut leges principum, aut patrum regulas, aut admonitiones modernas dicat debere contemni, nisi qui impunitum sibi tantum astimet transire commissum? Actores siquidem filia nostræ illustris & magnificæ foeminae Maximæ, petitorii nobis insinuatione conquesti sunt, Sylvestrum atque Candidum, originarios suos, contra constitutiones, quæ supradictæ sunt, & contradictione præeunte à Lucerino pontifice diaconos ordinatos. Ideo, fratres charissimi, ista prævaricationis excessus noveritis sagacius inquirendos, & si constiterit querelam veritate fulciri, continuo, qui contradictione præeunte non legitime sunt creati, à sacris officiis repellantur.

C. XII. ¶ Nec ad religiosa vita propositum, nec ad clericatus officium servi sine dominorum consensu admittantur.

Idem Episcopis per Lucaniam, &c. epist. 1. c. 16.

GENERALIS h etiam querelæ vitanda præsumptio est, qua propemodum causantur universi, passim servos & originarios, dominorum jura, possessionumque i fugientes, sub religiosa conversationis obtentu, vel ad monasteria sese conferre, vel ad ecclesiasticum famulatum, conviventibus quippe præsulibus, indifferenter admitti. Quæ modis omnibus est amovenda pernicies, ne per Christiani nominis institutum, aut aliena pervadi, aut publica videatur disciplina subverti: præcipue

a al. sui sola. b Polyg. ibidem. Anselm. l. 7. c. 30. c al. possessoribus. d Ivo p. 6. c. 314. Panorm. l. 3. c. 165. e al. Cusli-nati. f al. tolli. g sup. 10. cap. 11. Iustini. novel. constit. 123. circa fin. Deu. dedit p. 4. Ivo p. 6. c. 104. & part. 4. cap. 179. Panorm. lib. 2. c. 130. h Polyg. l. 7. tit. 37. Ansel. lib. 7. cap. 136. Ivo par. 6. cap. 100.

cum nec ipsam ministerii clericalis hac obligatione fufcari conveniat dignitatem, cogaturque pro ftatu militantium fibi, conditioneque jurgari, aut videri (quod abfit) obnoxia. Quibus follicita competenter interdictione prohibitis, quifquis a Epifcopo, presbyter, aut diaconus, vel eorum, qui monasteriis præfiffe nofcuntur, hujufmodi perfonas apud fe tenentes, non reftituendas patronis, aut deinceps vel ecclefiafticæ fervituti, vel religiofis congregationibus putaverint applicandas, nifi voluntate forftitan dominorum fub fcripturæ b testimonio primitus abfolutas, vel legitima transfatione concessas, periculum fe proprii honoris non ambigant, communionisque futuros, fi fuper hac re cujufquam verax nos querela pultaverit. ¶ Magnis quippe ftudiis, fecundum B. Apoftolum c, præcavendum eft, ne fides & difciplina Domini blafphemetur. idem 2. ¶ Nihil perire credimus ecclefiafticis utilitatibus, fi, quæ funt aliena, reddantur.

1 ¶ [Possessionumque] Emendatum sic est ex decreto Gelafii, cum antea legeretur, possessionemque. Nam originarii non solum domini, sed fundi, ac possessionibus additi erant. l. quemadmodum. & l. originarios. lib. 11. Cod. tit. de agricol. Ac propterea supra in c. frequens, non est mutata vox, possessionibus, quamvis in plerisque vetustis codicibus legatur, possessionibus.

2 ¶ [Idem] Hac non sunt inventa apud Gelasium, neque apud ceteros collectores habentur.

3 pars. Hoc tunc observandum est, cum dominus & servus ejusdem professionis inveniantur. Ceterum si Iudæus mancipium Christianum emerit, iudicis, vel Epifcopi auctoritate, etiam eo invito, ad libertatem debet perducatur.

C. XIII. ¶ Ad libertatem perducantur mancipia Christiana à Iudæis comparata.

Unde Gregorius Liberum præfetto Sicilia, l. 2. epist. 37. seu cap. 76.

Mancipia d Christiana, quæcunque Iudæum comparasse patuerit, ad libertatem juxta legum præcepta sine omni ambiguitate perducite, ne, quod abfit, Christiana religio Iudæis subdita polluat.

C. XIV. ¶ Officia publica Iudæis non sunt committenda.

Item ex concilio Toletano III. c. 4.

Nulla officia publica Iudæis e injungantur, per quæ eis occasio tribuatur, Christianis poenam inferre. Si qui verò Christiani ab eis Iudæismi ritu sunt maculati, vel etiam circumcisi, non reddito pretio, ad libertatem, & religionem redeant Christianam.

De his autem, qui in infidelitate empti, ad gratiam baptismi venire desiderant, quid fieri debeat, Gregorius Papa scribit Fortunato Neapolitano Epifcopo, lib. 3. epist. 31. seu c. 31.

C. XV. ¶ In libertatem vendentur servi, qui ab infidelitate ad fidem accedunt.

Fraternitatem vestram de his oportet esse sollicitam. Et si de Iudæorum servitio, non solum Iudæus, sed etiam quisquam paganorum fieri voluerit Christianus, postquam voluntas ejus fuerit patefacta, ne hunc sub quolibet ingenio, vel argumento, cuiquam Iudæorum venundandi facultas fit, sed is, qui ad Christianam converti fidem desiderat, defensione vestra in libertatem modis omnibus vindicetur. ¶ Hi g verò, quos hujufmodi oportet servos amittere, ne forftitan utilitates suas irrationabiliter astiment impediri, sollicita vos hac convenit consideratione servare; ut si paganos, quos mercimonii causa de externis b finibus emerint, intra

tres menses, dum emptor, cui a venditi fuerint, non invenitur, fugere ad ecclesiam fortè contigerit, & velle fieri dixerint Christianos, vel etiam extra ecclesiam, hanc talem voluntatem prodiderint; pretium eorum à Christiano scilicet emptore percipiant. Si autem post præfinitos tres menses quisquam hujufmodi servorum velle suum edixerit b, & fieri voluerit Christianus, nec aliquis eum postmodum emerit c, nec dominus qualibet occasionis specie audeat venundare, sed ad libertatis proculdubio præmia perducatur: quia hunc non ad vendendum, sed ad serviendum sibi dicitur d comparasse.

C. XVI. P A L E A.

[Idem Ianuario Caralitano Epifcopo, lib. 3. epist. 9.]

SI f quilibet Iudæorum servus ad venerabilia loca confugerit causa fidei, nullatenus eum patiamini præjudicium sustinere: sed si ve olim Christianus, si ve nunc fuerit baptizatus, sine ullo Christianorum i pauperum damno, religioso ecclesiafticæ pietatis patrocinio in libertatem modis omnibus defendatur.

1 ¶ [Christianorum] Joannes Diaconus in vita S. Gregorii, lib. 4. mon. 46. referens hanc epistolam, & Ivo par. 13. cap. 102. habent hanc vocem: qua tamen abest à codicibus epistolæ S. Gregorii tam impressis, quam manuscriptoris, qui sunt cellati.

C. XVII. P A L E A.

[Item ex concilio Toletano XII. cap. 9.]

ET g si b Iudæorum servi nec dum adhuc conversi ad Christi gratiam convolverint, libertate donentur.

C. XVIII. P A L E A.

[Item ex concilio Matisconensi I. c. 16.]

PRæsenti i concilio i, Deo auctore, sancimus, ut nullum Christianum mancipium Iudæo deinceps serviat; sed datis pro quolibet bono mancipio duodecim solidis, ipsum mancipium quicumque Christianus, seu ad ingenuitatem, seu ad servitium licentiam habeat redimendi. Et si Christianus fieri desiderat, & non permittitur, similiter faciat, quia nefas est, quem Christus Dominus sanguinis sui effusione redemit, blafphemum Christianæ religionis in vinculis tenere. Quòd si acquiescere his quæ statuimus, quicumque Iudæus noluerit, quamdiu ad pecuniam constitutam venire distulerit, liceat mancipium k ipsum cum Christianis, ubicunque voluerit, habitare.

1 ¶ [Præsenti] Caput hoc eodem modo refertur à Burchardo & Ivone: in concilio tamen ipsa paulo aliter habetur, & nonnulla desunt.

C. XIX. ¶ De eodem.

Item ex concilio Aurelianensi I. cap. 10.

SI l servus, absente vel nesciente domino, Epifcopo tamen sciente quòd servus sit, diaconus, aut presbyter fuerit ordinatus, ipso in clericatus officio permanente, Epifcopus eum domino duplici satisfactione compenset. Si verò Epifcopus eum servum nescierit, qui testimonium perhibent, aut eum supplicaverint ordinari, simili redditioni teneantur obnoxii.

C. XX. ¶ De eodem.

Item Constitutio nova.

SI m servus, sciente & non contradicente domino, Sin clero fuerit ordinatus, ex hoc ipso, quod constitutus est, liber & ingenuus erit. Sed si ignorante domi-

a Cui vendi debeant.] orig. b al. dixerit. c emere.] orig. Jo. diac. l. 4. c. 46. d intelligitur.] orig. e al. referasse. f Ivo p. 13. c. 102. g Burch. l. 4. c. 86. Ivo p. 1. c. 280. h Us si.] orig. i Burch. l. 4. c. 88. Ivo p. 1. c. 282. k al. mancipia ipsi. l Polyc. l. 2. tit. 31. Burch. l. 2. c. 24. Ivo par. 6. c. 125. m Iustin. de sanctis Epifcopis 5. si servus. & in Authen. si servus. de episc. & cler. Authen. de monachis 5. hinc autem.

a Ivo p. 16. cap. 47. b al. scriptum. c 1. ad Tim. 6. 2. Pet. 2. d C. ne Iudæus Christianum mancipium 5. nulla. e al. Iudæus opus est agere. f Ioan. diac. lib. 4. num. 47. g Polyc. l. 7. tit. 4. h al. extraneis.

no, licet ei intra spatium unius anni, & servilem fortunam probare, & servum suum accipere. Verum etiam si legitimo probato experimento monachus efficiatur, evadit jugum servitutis. Debent enim per triennium, antequam monachi efficiantur, in monasterio permanere: postea vero si monachi effecti fuerint, liberi efficiuntur. Episcopalis enim ordo liberat à fortuna servili, vel adscriptitia, sed non à curiali, sive officiali: nam & post ordinationem durat. Sed & jus patriæ potestatis solvit episcopalis dignitas. Adscriptitios vero in ipsis possessionibus clericos etiam præter voluntatem domino fieri permittimus: ita tamen, ut clerici facti impostam sibi agriculturam adimpleant.

¶ Extat hoc caput ad verbum in epitomis novellarum Constitutionum ab Inrico descriptis, quæ post codicem poni solent, itemq; in novella 123.c.26. per Iulianum antecessorem. Verba autem quæ addita erant in titulo, Leo Imperator omnibus Episcopis, videntur illuc irrepsisse ex sequenti titulo.

C. XXI. ¶ De eodem.

Item Leo Papa omnibus Episcopis, epist. 1.c.7.

Admittuntur et passim ad ordinem sacrum, quibus nulla natalium, nulla morum dignitas suffragatur: & qui à dominis suis libertatem consequi minime poterunt, ad fastigium sacerdotii (tanquam servilis vilitas hunc honorem jure capiat) provehuntur. & 7. Ab his itaque fratres charissimi, omnes vestra provincia abstineant sacerdotes: & non tantum ab his, sed etiam ab aliis originariis, vel qui alicui conditioni obligati sunt, volumus temperari, nisi forte eorum petitio, aut voluntas accesserit, qui aliqui sibi in eos vindicant potestatis.

4 pars. De servis monasterii quaritur, an ecclesiasticis officii possint aggregari, an non. Sed famuli ecclesiarum non sunt ordinandi, sicut supra dictum est, nisi à propriis Episcopis libertatem consequantur. Porro servus monasterii libertatem consequi non valet, non ergo ad clericatum sibi accedere licet. Quod autem liber fieri non possit, probatur auctoritate octavæ synodi, in qua sic statutum legitur.

¶ Non valet. In primo Vaticano post hæc verba sequitur: qui enim sunt monasterii, in nullius jus transire possunt. Unde nec abbas potest dicere, hoc meum est: non ergo, &c. Caput autem, quod nunc à Gratiano citatur, alibi reperiunt non est, quam apud Isidorum Hispanensem in reg. monach. c. de famil. vita.

C. XXII. ¶ Monasterii servum abbati vel monacho non licet liberum facere.

Abbati et vel monacho monasterii servum non licet facere liberum. Qui enim nihil proprium habet, libertatem rei alienæ dare non potest. Nam sicut etiam sæculi leges sanxerunt, non potest possessio alienari, nisi à proprio domino.

Hac auctoritate prohibentur servi adipisci libertatem recedendi ab obsequio monasterii: sed non prohibentur nancisci libertatem promovendi ad sacros ordines. Potest enim in sacris ordinibus constitutus, monasterii obsequium perpetuo deservire: ac sic servus monasterii et libertatem adipisci, et sacris officii associari valet. Unde in alio capitulo præfata constitutionis hæc causæ redditur, [Injustum est enim, ut monachi rurale opus facientibus, servorum orio torpescant, ac deliciis assuant.]

¶ Injustum. Infrà 17. quæst. 4. c. in venditionibus, vers. injustum, hoc ipsum citatur ex concilio Agathensi, ubi etiam extat, c. 56.

a Tit. de sanctis. Episcopis. 5. sed & quædam. Authent. epist. de Episc. & cleric. cod. Authent. sed epist. de. b Auth. adscriptio. cod. c Anst. 7. c. 25. Bur. l. 2. c. 22. Ivo p. 6. c. 64. d & ab aliis, qui aut originali, aut alicui. orig. e Isidorus Hispan. in reg. monach. c. de famil. vita.

Quod autem servi ecclesiarum (quo nomine etiam monasterii servi significari intelligimus) ad sacra religionis profectum debeant assumi, auctoritate Gregorii probatur, qui in generali synodo respondens dixit.

C. XXIII. ¶ Si conversationis probata fuerit famulus ecclesie, potest ordinari.

Multos b de ecclesiastica familia, seu seculari militia novimus ad omnipotentis Dei servitium destinare, ut ab humana servitute liberi, in divino servitio valeant familiariter in monasteriis conversari. Quos si passim dimittimus, omnibus fugiendi ecclesiastici juris dominum occasionem præbimus. Si vero festinantes ad omnipotentis Dei servitium incaute retinemus, illi invenimur negare quædam, qui dedit omnia. Unde necesse est, ut quisquis ex juris ecclesiastici servitute, vel secularis militia, ad Dei servitium converti desiderat, probetur prius in laico habitu constitutus. Et si mores illius, atque conversatio, bono desiderio illius testimonium ferunt; absque ulla retractatione servire in monasterio omnipotenti Deo permittatur; ut a servitio humano liber recedat, qui divino amore districtiorem subire appetit servitium. Si autem & in monastico habitu, secundum Patrum regulas irreprehensibiliter fuerit conversatus, post præfixa sacris canonibus tempora, licenter jam ad quodlibet ecclesiasticum officium provehatur: si tamen illis non fuerit criminibus maculatus, quæ in testamento veteri morte mulctantur.

Ecce quomodo servi ad clericatum assumi valeant, vel quando non admittantur. Liberi quoque, non sunt promovendi ad clerum, nisi ab obsequio sui patroni fuerint absoluti.

C. XXIV. ¶ Absq; patroni assensu liberi non promoveantur ad clerum.

Unde in concilio Eliberitano, cap. 80.

Prohibendum est ut liberti, quorum patroni in seculo fuerint, ad clerum non provehantur.

DISTINCTIO LV.

Corpore vero vitati similiter à sacris officii prohibentur.

C. I. ¶ Qui de monasterialibus discipulis ad clericale munus accedit, et de laicis, ante alta ejus vita examinatur.

Unde Gelasius Papa Episcopis per Lucianam & Brutios constitutus, epist. 1. c. 2. & 3. scribit, dicens.

Precisus igitur pro sui reverentia manentibus conditis (quæ, ubi nulla vel rerum vel temporum perurget angustia, regulariter convenit custodiri) eadem ecclesis 1, quæ vel cunctis sunt privatæ ministris, vel sufficientibus usque ad eam despoliatæ servitiis, ut plebius ad se pertinentibus divina munera supplere non valeant, tam instituendi, quam promovendi clericali obsequii sic spatia dispensanda concedimus, ut si quis monasterialibus 2 disciplinis eruditus ad clericale munus accedit, etiam de laicis antea ejus vita requiratur.

¶ Ne e si aliquo facinore infectus, vel illiteratus, vel bigamus, vel ab adolescentia sordidatus, vel corpore vitatus, vel servilis, vel originarie conditionis, vel cuius, vel publicarum rerum nexibus implicatus, vel publica poenitentia notatus, vel nulla congruentis temporis expellatione discussus.

¶ Eatenus ecclesiis. Restitutus est hic locus ex epistola Gelasii, & Ivo.

a al. president. b Ex decretis B. Gregorii in extremo 12. lib. regest. c aliqua ex parte l. 4. epist. 44. Joann. Diacon. l. 2. c. 16. In conc. Tribur. cap. 29. Anselm. l. 7. c. 184. Polyc. l. 6. tit. 16. c. al. ex. d Ivo p. 3. c. 142. & 143. Polyc. l. 2. tit. 31. Anst. l. 7. c. 47. e Ibid. c. 7. dist. 77. si quis.

2 ¶ Mons-

2 ¶ Monasterialibus] *Hic de industria videntur Gelasii verba mutata, & in compendium redacta, integra autem referuntur. dist. 77. c. si quis. & ibi legenda.*

C. II. ¶ *Annua susceptioni subjaceat, qui prater canonum formam aliquem ordinat.*

Item ex concilio Arelatenfi III. c. 3.

Nullus penitentem, nullus bigamum, nullus viduarum maritos in prædictis honoribus audeat ordinare. Et licet hoc jam propè omnium canonum instituta contineant; tamen ne cuiquam sacerdotum supplicantium (sicut jam diximus) importunitas, vel suggestio iniqua subrepat; necesse fuit, ut nunc severiorum regulam sibi velint Domini sacerdotes imponere. Et ideo, quicumque ab hac die contra ea quæ superius sunt comprehensa, clericum ordinare præsumpserit, ab ea die, qua ei potuerit hoc approbari, anno integro Missas facere. *non præsumat. Quam rem si quis observare noluerit, & contra constitutum fratrum faciens, Missas celebrare præsumpserit, ecclesie communionem privetur, & ab omnium fratrum communione b noverit se alienum: quia dignum est, ut severitatem ecclesiasticæ disciplina sentiat, qui toties salubriter à sanctis patribus instituta observare contemnit.*

1 ¶ *Ecclesie communionem privetur] Hac verba non sunt in concilio, & videntur idem significare, ac sequentia: sunt tamen in verisus quoque Gratiani codicibus.*

C. III. ¶ *Non ordinentur penitentes, vel alienari.*

Item Hilarius ex concilio Romano ab ipso habito, c. 3. [Paulo tamen aliter.]

Poenitentes *c* vel inficii literarum, aut aliqua membrorum damna perpessi ad sacros ordines aspirare non audeant. Quisquis autem talium consecrator extiterit, factum suum ipse dissolvat.

Corpore autem variati intelliguntur non casu, sed propria voluntate abscissi.

C. IV. ¶ *Qui semetipsum absciderit, non ordinetur.*

Vnde in canonibus Apostolorum, c. 22. & 23. legitur.

Si quis abscidit semetipsum [id est *e*, si quis amputavit sibi virilia] non fiat clericus: quia sui est homicida, & Dei conditionis inimicus. ¶ Si quis cum clericus fuerit, absciderit semetipsum, omnino damnatur; quia sui est homicida.

C. V. ¶ *Non producantur ad clerum, qui se ipsos abscidunt.*

Item ex concilio Arelatenfi II. c. 7.

Hi *f* qui se, carnali vitio repugnare nescientes, abscidunt, ad clerum pervenire non possunt.

C. VI. ¶ *Non est ordinandus, qui partem digiti volens sibi abscidit.*

Item Innocentius scribit, Felici Nucernano Episcopo, epist. 4. cap. 1.

Qui *g* partem cujuslibet digiti sibi ipsi volens abscidit, hunc ad clerum canones non admittunt. Cui verò casu aliquo contigit, dum aut operi rustico curam impendit, aut aliquid faciens se non sponte percussit, hos canones præcipiunt & clericos fieri, & si in clero fuerint reperti, non abjici. ¶ In illis enim voluntas est iudicata *b*, quæ sibi ausa fuit ferrum injicere; in istis verò casus veniam meruit.

1 ¶ *Injicere] In originali sequitur, quòd scilicet & alii facere dubitari non possit, in istis, &c.*

a *al. celebrare.* b *al. charitate.* c *Anselm. l. 7. cap. 16.* d *Ex prisca versione.* e *ista est glossa in veteri versione. c. 23.* f *Si quis.] orig.* g *In concil. Tribur. cap. 33. Polyc. cap. 2. tit. 37. Burch. l. 2. c. 14. Ivo p. 6. c. 58. Anselm. lib. 7. cap. 35. Pamorm. l. 4. c. 43.* h *al. vindicata.*

Similiter verò intelligendum est de iis, qui per languorem à medicis secantur, aut à barbaris abscinduntur, aut à dominis castrantur.

C. VII. ¶ *Qui per languorem à medicis defecatur, ad clerum valet admitti.*

Vnde in Nicæno concilio, cap. 1. legitur.

Si quis à medicis propter languorem defectus est, sicut à barbaris excisus, hic in clero permaneat. Si quis autem seipsum sanus abscidit, hunc & in clero constitutum *b* abstinere convenit, & deinceps in nullum debere talium promoveri. Sicut autem hoc claret, quod de his, qui hanc rem affectant, audentque semetipsos abscindere, dictum sit: sic eos, quos aut barbari, aut domini castraverunt, si inveniuntur aliàs *c* dignissimi, tales ad clerum suscipiat regula.

1 ¶ *Et deinceps] His verbis nihil respondet in Græco vulgato codice: sed optime apud Balsamonem, quemadmodum & in Carthaginiensi 6. in Capitulis Nicænae synodi à Teitone & Thearisto versis.*

C. VIII. ¶ *Licetè ordinetur Episcopus, qui per hominum insidias emendatur.*

Item ex canone Apostolorum XXI.

Eynuchus, si per insidias in hominum factus est, vel si in persecutione, ejus sunt amputata virilia, vel si ita natus est, & est dignus, fiat Episcopus 2.

1-1 ¶ *Per insidias] ἐξ ἐπινοίας, id est, ex insultu, & injuria.*

2 ¶ *Episcopus] In Græcis exemplaribus non habetur vox ista, & videtur subintelligi, καὶ ἑπαρκῆ.*

C. IX. ¶ *Non excluduntur à clero, qui à medicis, vel barbaris vel à dominis suis castrantur.*

Item ex Martino Bracarenfi Episcopo in Capitulis synod. Græc. c. 21.

Si quis pro ægritudine naturalia à medicis secta habuerit, similiter & qui à barbaris, aut dominis suis fuerint castrati, & moribus digni fuerint visi, hos canon admittit ad clericatus officium promoveri. Si quis autem sanus, non per disciplinam religionis & abstinentiæ, sed per abscissionem plasmati à Deo corporis, existimans posse à se carnales concupiscentias amputari, castraverit se; non eum admitti decernimus ad aliquod clericatus officium. Quòd si jam ante fuerit promotus ad clerum, prohibitus à suo ministerio deponatur.

C. X. ¶ *Non prohibetur à sacris ordinibus, qui à medicorum incisione claudus efficitur.*

Item ex concilio Ilerdensi.

Si quis in infirmitate positus clericus, medicorum incisione claudus efficitur, promoveri ad sacros ordines eum non denegamus.

C. XI. ¶ *Non prohibetur à clero, qui digitum sibi casu abscidit.*

Item Stephanus Roberto Metensi Episcopo.

Lator *f* præsentium Flavius *g* scil. clericus, ad sanctam sedem Apostolicam veniens, detulit à te nobis directam epistolam, qua indagare studuisti, eum à Normannis nuperrime captum, sinistra manus digitum habere abscissum; sciscitans, si ob hoc ad ecclesiasticum ordinem valeat promoveri, an non. ¶ Quod & nos reperientes, quia solertia tua, magis super hoc sollicita, à sede Apostolica doceri flagitat, normam justitiæ semper sequi exoptans, studium tuæ sanctitatis merito collaudamus, reverentiam tuam scire volentes, quoniam si ita est,

a *In Tribur. ibid. Ansel. l. 7. Polyc. ibid.* b *ἐξ ἐπινοίας.* c *ἀδίκως ἐξέτοι.* d *Ivo p. 6. c. 37. Pamorm. lib. 3. c. 56.* e *Concordat Triburienf. c. 33. Burch. l. 2. c. 15. Ivo p. 6. c. 34. Pamorm. lib. 3. c. 42.* f *Ivo p. 6. c. 118. Pamorm. l. 3. c. 42.* g *al. Flavianum.*

quod à Norinannis digitum ipsum habeat abscissum, ad promovendum (si alius dignus fuerit) nil ei nocebit: eo quod quid de his, qui à dominis, vel medicis, sive à paganis non sponte tale quid patiuntur, sacri censeant canones, dilectionem tuam latere non credimus.

C. XII. ¶ Tempore sinceritatis dignitas accepta sequente debilitate non admittitur.

Item Gelasius Papa Palladio Episcopo.

Præcepta a canonum, quibus ecclesiastica regitur disciplina, sicut ad sacerdotium debiles corpore non patiuntur venire; ita & si quis in b. eo fuerit constitutus, ac tunc sponte tale quid patiuntur, sacri censeant canones, dilectionem tuam latere non credimus. C. XII. ¶ Tempore sinceritatis dignitas accepta sequente debilitate non admittitur.

Item Gelasius Papa Palladio Episcopo.

Præcepta a canonum, quibus ecclesiastica regitur disciplina, sicut ad sacerdotium debiles corpore non patiuntur venire; ita & si quis in b. eo fuerit constitutus, ac tunc sponte tale quid patiuntur, sacri censeant canones, dilectionem tuam latere non credimus.

1 ¶ Quod habetur] Sicut emendatum ex Anselmo, & antiquis codicibus Gratiani. Nam hæc est iustata forma in epistolis Romanorum Pontificum, ubi propria verba petitionum subiungunt. Antea legebatur: quod habetur.

2 pars. Hoc autem non de omnibus membris intelligendum est. Qui enim oculum casu amisit, licet desit voluntas, tamen sacerdotium adipisci non potest.

C. XIII. ¶ Non sunt præstanda iura sacerdoti, cui oculus erutus est.

Unde Gelasius f. scribit Rufino Episcopo.

Evangelica admonitio iracundiam nec usque ad verbum furem proflire permittit, ne si Rachab fratri suo quis dixerit, sit gehenna ignis: quali putamus poena plendum esse, qui non solum pugno impie percussit in levitico hominem officii ministerio servientem, sed quasi non sufficeret ad eadem manus, ita (instigante se diabolo) raptus est ad iracundiam, ut fuste non solum percuteret, sed etiam erueret oculum fratris? Et quamvis huiusmodi excessus graviore esset poena plendum, bene tamen fraternitas tua fecit ab officio eum presbyterii removeret. Hoc tamen sollicitudinis tue sit, ut locum ei poenitentiae constituas, & in aliquo eum monasterio retrudas, laica tantummodo sibi communiōne concessa. In loco autem illius alium te necesse est ordinare presbyterum. Nam b. illi, cui erutus est oculus, non possunt secundum canones sacerdotii iura concedi. Neque enim aliquid ei prodest, quod oculum invitavit amisit, cum nec volens quisquam oculum amisisset credendus est, nec sacratissimos canones aliquem casum in amissione oculi, qui ad sacerdotium adipiscendum non impediret, suis excepisse regulis invenimus; sed hoc tantummodo ad prohibitionem sufficere videmus patribus, ut qui careret oculo, sacerdotii officium adipisci non possit. Sed nec illi ullatenus, quasi in compensationem injuriæ, sacratus ordo concedi poterit, qui ad tantam sacerdotem proprium potuit iracundiam.

a. Ansl. 7. c. 39. Ivo p. 6. c. 107. Pann. l. 3. cap. 55. Polyc. lib. 2. tit. 31. b. in eo actū. c. Ivo. d. al. indicio. e. al. abstringi. f. al. Pelagius. g. Polyc. ibidem. Ansel. lib. 11. cap. 69. Matth. 5. h. Ivo par. 7. c. 111.

provocare, ut & ille officium, in quo erat, amitteret, & iste proventus sui perderet facultatem.

DISTINCTIO LVI.

Presbyterorum etiam filii ad sacra officia non sunt admittendi.

C. I. ¶ Filii presbyterorum à sacris prohibentur officiis.

Unde Virbanus Papa II. ait.

Presbyterorum a filios à sacris altaris ministeriis removemus; nisi aut in cœnobiiis, aut in canoniis b. religiose probati fuerint conversari.

2. pars. Sed hoc intelligendum est de illis, qui paterna inclementia imitatores fuerint. Verum si morum honestas eos commendabiles fecerit, exemplis & auctoritatibus non solum sacerdotum, sed etiam suorum sacerdotes fieri possunt.

C. II. PALEA.

[Unde Damasus Papa scribit.]

Osius c. Papa fuit filius Stephani subdiaconi. Bonifacius Papa fuit filius Iucundi presbyteri. Felix Papa filius Felicis presbyteri de titulo fasciolar. Agapitus Papa filius Gordiani presbyteri. Theodorus Papa filius Theodori Episcopi de civitate Hierosolyma. Silverius Papa filius Silverii d. Episcopi Roma. Descedit Papa filius Stephani subdiaconi. Felix enim tertius, natione Afer, ex patre Episcopo Valerio natus est. Item Agapitus natione Romanus ex patre Gordiano presbytero originem duxit. Complures etiam alii inveniuntur e, qui de sacerdotibus nati Apostolica sedi præfuerunt.

¶ In aliquo vetusto Gratiani codice adscribitur hic nomen Paleæ. In decimo Vaticano, & aliis quibusdam habetur conjunctum cum verbis superioribus Gratiani, a versis. Felix enim tertius usque ad finem. In alio autem satū etiam emendato ista eadem coherant cum superioribus: sed post illa verba, ex patre Gordiano presbytero originem duxit, unde Damasus Papa scribit. Descedit Papa filius Stephani subdiaconi, Bonifacius Papa filius Iucundi presbyteri, Felix Papa filius Felicis presbyteri de titulo fasciolar, Agapitus filius Gordiani presbyteri, Theodorus Papa filius Theodori Episcopi de civitate Hierosolyma, Silverius Papa filius Hormisdæ Episcopi Roma. Complures etiam, &c. Nec vero magno opere mirandum est, hæc omnia ex Damaso citari, qui vixit ante istos, quibus hæc enumerantur. Liber enim qui Pontificali dicitur, ubi hæc scripta suis locis leguntur, à Damaso captus est scribi: ideoque licet ab aliis multa deinde sint addita, retinet tamen primi auctoris nomen. Ivo quidem eadem ferè ista refert ex Gestis Romanorum Pontificum. Omnino partem aliquam huius capituli, saltem illam, qua in decimo Vaticano habetur, ab ipso Gratiano scriptam esse, constat ex verbis Gratiani in extremo præcedente capite, & capite penultimus huius distinctionis. Auctor vero Paleæ, dum unum per se caput conscribere voluit, ordinem perturbavit, præsertim in receptione Felicis III. & illud de Osio temere adiunxit, quod nulli Romanorum Pontificum nomen fuit.

C. III. ¶ Vitia parentum filius non impunitantur.

Hinc Augustinus ait lib. de bono conjug. c. 16.

Unde nunquam f. homines nascuntur, si parentum vitia non scelerentur, & Deum rectè colant, honesti,

a. In concilio Claramontensi, cap. 25. & Melphensi, & in concilio Innocentii. cap. 19. Sententia est in concilio Lateranensi sub Alex. III. par. 19. cap. 2. Ex decretis Greg. VII. & Urbani II. b. al. canonis. al. canonis regularibus. c. Ansl. 6. c. 150. Ivo p. 6. c. 410. Pann. l. 3. c. 51. In pontificali: d. al. Hormisdæ. e. Ivo in prologo. Pannorm. in prologo, c. 30. & l. 3. c. 52. f. Sent. 4. dist. 33. tit. 9. 4. sicut & indecunque. in fin. Ivo in prologo, & p. 6. c. 415. Pannorm. in prologo, c. 29.

& salvi erunt. Semen enim hominis ex qualicunq; homine, Dei creatura est; & eo male utentibus male erit, non ipsum aliquando malum erit. Sicut autem boni filii adulterorum, nulla est defensio adulterii; sic mali filii conjugatorum nullum est crimen nuptiarum.

C. IV. ¶ De eodem.

Item Ioannes Chrysothomus homilia tertia in Mattheum.

Nunquam b de vitis erubescamus parentum, sed unum illud queramus 1, & amplectamur, virtutem videlicet. Huiusmodi enim, etiamsi alienigenam quis habeat matrem, etiamsi fornicatione pollutam, vel quolibet eiusmodi dedecore fordidatam; nihil tamen de ejus aut vilitate suscipitur, aut crimine pollutetur. Quod si fornicatorem ipsum ad meliora conversum nequaquam prior vita commaculat, multo magis ex meretrice natus & adultera, si propria virtute decoretur, parentum suorum non dedecoratur opprobriis. Item infra. ¶ Non est omnino, nec de virtute, nec de vitio parum aut laudandus aut culpandus: nemo inde verè aut obsecratus aut clarus est: imò etiam (si quiddam z à communi opinione abhorrens dicendum est) nescio quomodo ille magis respiciatur, qui ex parentibus à virtutibus prioribus alienis, ipse tamen fuerit de virtute mirabilis.

1 ¶ Queramus] In versione, quam nunc vulgata est, legitur, atq; omnibus studiis assequamur nobilitati propriarum honore virtutum. Græcè integer locus ita habet: πρῶτον ἔτιμους διὰ πύτων μὲν ἔσονται ἐργαζόμενοι ἐν τῇ τῶν ἀρετῶν χάριτι, ἀλλ' ἐν μόνον ἐπιζητῶν τῶν ἀρετῶν.

2 ¶ Si quiddam à communi] Sic est emendatum ex Græco: ἐν τῇ χάριτι ἐπιζητῶν τῶν ἀρετῶν. Antea legebatur, quemadmodum Jerè & in vulgata versione, & apud Ivo nem, ut consideratius aliquid dicamus, aut expressius.

C. V. ¶ Non parentum, sed propria culpa: quemq; condemnat.

Item Hieronymus in epistola ad Pammachium contra errores Iohannis Hierosolymitani.

Nasci e de adulterio, non est ejus culpa, qui nascitur, sed illius, qui generat. Quomodo in feminibus non peccat terra quæ fovet, non semen quod in sulcis jacitur, non humor & calor, quibus temperata frumenta in germen pullulant, sed, ubi gratia, fur & latro, qui fraude & veritip femina; sic in generatione hominum recipit terra, id est, vulva, quod suum est, receptum confovet, confouum corporat, corporatum in membra distinguit; & inter illas secretas ventris angustias Dei manus semper operatur, idemq; est corporis creator & animæ. Noli d despiciere bonitatem figuli tui, qui te plasmavit, & fecit ut voluit. Ipse est Dei virtus, & Dei sapientia, qui e in utero virginis edificavit sibi domum. Iephè f inter viros sanctos Apostoli voce numeratus meretricis est filius. Sed audi, Esau de Rebecca & Isaac genitus, hispidus tam mente, quam corpore, quasi bonum triticum in lolium, avenasq; degenerat: quia non in seminibus, sed in voluntate nascentis, causa vitiorum est atque virtutum.

C. VI. ¶ Iniquitates parentum filii obesse non possunt.

Item Augustinus contra Faustum, lib. 22. c. 64.

Sponsus g ille, qui vocaturus erat ad nuptias bonos & malos, suis congruens invitatis, nasci etiam voluit de bonis & malis: quo exemplo discant fideles, parentum suorum iniquitates sibi obesse non posse.

a ad adulteriorum.] orig. ad illa verba, Iudas autem genuit, &c. Sent. ibidem. b Ivo p. 6. cap. 414. c Ivo p. 6. c. 413. d Ivo p. 6. c. 1. Cor. 1. & 2. Thim. 1. g Matth. 22.

¶ Apud B. Augustinum l. 22. contra Faustum, c. 64. sic legitur. Fideles enim ejus venturi ex omnibus gentibus, etiam exemplo carnis ipsius discere debuerunt, parentum suorum: iniquitates sibi obesse non posse. Proinde sponsus ille suis congruens invitatis, qui vocaturus erat ad nuptias bonos & malos, etiam nasci voluit de bonis & malis. Et ex his compositum est hoc caput.

C. VII. ¶ Non aliena culpa, sed propria aliquem ab eo, quo fungitur, dejicit gradu.

Item Gregorius ad Columbium Episcopum Numidia, lib. 10. epist. 3.

Satis perversum, & contra ecclesiasticam probatur esse censuram, ut frustra pro quorundam voluntaribus quis privetur, quem sua culpa vel facinus ab officii, quo fungitur, gradu non dejicit.

C. VIII. ¶ Ex adulterinis nati conjunctionibus à sacerdotio non prohibentur.

Item Hieronymus.

Dominus a noster Iesus Christus voluit, non solum de alienigenis, sed etiam de adulterinis commisionibus nasci: nobis magnam fiduciam præstans, ut qualicumque modo nascamur, dum tamen ejus vestigia imitemur, ab ipsis corpore non separemur, cujus per fidem membra effecti sumus. Et sicut ille verus est Pontifex ex adulterinis natus conjunctionibus, ita qualicunq; ordinatus sit aliquis, tantum b ut perfectam fidem habeat, & quod fide tenet, operibus impleat, sitque literatus, & vir unius uxoris, nequaquam à sacerdotio repellitur. Iudas e enim Patriarcha concubuit cum Thamar nuru sua & ex illo concubitu nati sunt Phares & Zaran: inde postea Salmon, qui fuit dux in deserto: inde Obeth: i inde quoque Booz d: inde postea Isai, qui fuit pater David. Ex illa ergo progenie origo ducitur Christi, qui verus sacerdos est, ideoque f filii ejus sumus, quæ ipse fecit, nos imitari debemus.

1 ¶ Inde Obeth] In primo capite Evangelii S. Matthæi, Booz dicitur genuisse Obeth.

C. IX. ¶ A populo Dei non separatur aliquem materna conditio, sed propria culpa.

Item Augustinus de unico baptismo contra Donatistas, lib. 1. c. 13.

Ismael e, ut separaretur à populo Dei, non obfuit mater ancilla, sed obfuit fraterna discordia; nec profuit potestas uxoris, cujus magis filius erat, quia per ipsius jura conjugalia, & in ancilla feminatus erat, & ex ancilla susceptus.

3 pars. Contra Bonifacium martyrem scribens Echeldobaldo Regi Anglorum.

C. X. ¶ Vitia parentum etiam ad posteros transferuntur.

Si f gens Anglorum (sicut per istas provincias divulgatum est, & nobis in Francia & in Italia improperatur, & ab ipsis paganis improperatum est) spreto legalibus connubiis, adulterando & luxuriando, ad instar Sodomiticæ gentis, sædam vitam duxerit; de tali commissione meretricum astimandum est degeneres populos, & ignobiles, & furentes libidine fore procreandos, & ad extremum universam plebem ad deteriora & ignobiliora vergentem, & novissimè nec in bello seculari fortem, nec in fide stabilem, & nec honorabilem hominibus, nec Deo amabilem esse venturam; sicut aliis gentibus Hispaniæ, & Provinciæ, & Burgundiorum populis contigit, quæ sic à Deo recedentes fornicatæ sunt, donec iudex g omnipotens talium criminum ultrices

a Ansel. lib. 6. cap. 149. Polyg. l. 2. tit. 31. Birc. l. 2. c. 31. b al. tamem. c Gen. 38. d Ruth. 4. e Ivo p. 8. cap. 61. Pann. lib. 6. c. 47. f Ivo p. 8. c. 224. g al. vindex.

pœnas per ignorantem 1 legem Dei, id est a, per Saracenos venire, & favere permittit.

1 ¶ Per ignorantem] In epistola B. Bonifacii martyris, (qua una cum multis aliis extat manuscripta in codice sæpe memorato bibliotheca Dominicana) legitur: per ignorantiam legis Dei, & per Saracenos, &c. cum qua lectione concordant aliquot vetusta Gratiani exemplaria, & fere etiam Ivo.

C. XI. ¶ Sacerdotes inveni fuerint filii sacerdotum, ordinentur.

Unde Urbanus in fine superioris capituli distinguendo subiunxit.

Rubrica huius capituli abest ab aliquot vetustis (neque enim est capituli distinctio) & proponitur sequenti capiti, Apostolica.

Nisi b aut in cœnobiis, aut in canoniis e religiose probati fuerint conversari.

C. XII. ¶ De eodem.
Item Alexander II.

Apostolica d auctoritate præcipimus vobis, ut si e-
unus, qui ab ecclesia electus est, altero digniorem esse, canonicamque eius electionem probaveritis, fulti nostra auctoritate consecratis. Nam, pro eo quod filius sacerdotis dicitur, si ceteræ virtutes in eum conveniant, non rejicimus.

Hoc autem, quod de filii sacerdotum dicitur, ex dispensatione ecclesie introductum videtur: & quod ex dispensatione introductum, ad consequentiam regula trahi non potest.

C. XIII. ¶ Filii sacerdotum non prohibentur ab
Episcopatu, si cetera virtutes in
eis inveniatur.

Unde Urbanus Papa II. scribit Bartholomæo
Baron. Archiepiscopo.

Cœnomanensem e electum, pro eo, quod filius sacerdotis dicitur, si cetera virtutes in eum conveniant, non rejicimus, sed suffragantibus meritis patienter suscipimus: non tamen, ut hoc pro regula in posterum assumatur, sed ad tempus ecclesie periculum consulitur.

Cum ergo ex sacerdotibus nati, in summos Pontifices supra legitur esse promoti, non sunt intelligendi de fornicatione, sed de legitimis conjugis nati: que sacerdotibus 1 ante prohibitionem ubiq. licita erant, & in orientali ecclesia usq. hodie eis licere probatur.

Quod autem vitium originis semini imputari negatur, videtur esse contrarium illi sententia, f [Adulterorum filii abominatio sunt Domino.] Sed sicut supra dictum est de presbyterorum filii, ira & hoc de filii adulterorum intelligendum videtur; ut illi dicantur esse abominatio Domino, ad quos paterna flagitia hereditaria successione descendunt. Similiter & illud Urbani intelligendum quod ipse est, scribit Petronio Legionen. Episcopo.

1 ¶ Sacerdotibus ante] Hic ostendit aperte Gratianus, se in ea fuisse opinione, aliquando in Latina ecclesia presbyteri etiam licuisse uti conjugio, quod in ecclesia Græcorum & olim & nunc permixtum est. Id vero minime ita esse, superius initio dist. 31. est adnotatum. Doctus vero, quos antea narravit creatos fuisse summos Pontifices, dicendum est eos, antequam patres ipsorum ullo sacro ordine essent decorati, fuisse generatos.

C. XIV. ¶ De eodem.

Quia g simpliciter ad sedem Apostolicam veniens humiliter peccatum confessus es, quod Pontificii tum videbatur officium impedire, videlicet, quod ex matre non legitima procreatus sis, quam vivente propria uxore pater tuus cognovisse dignoscitur: h Nos

a al. etiam. b Supra ead. cap. presbyterorum. c al. canonicis. d Ansel. lib. 6. cap. 29. e Ansel. lib. 6. c. 29. Pann. lib. 3. c. 53. sup. ea. Ofius. f Sap. 3. sed paulo aliter. g Pann. lib. 3. c. 54. h al. dicimr.

Apostolicæ mansuetudinis gratia admonente, a ceteris, quæ sacerdotum impediunt, criminibus, tam tui professione, quam fratrum testimonio, qui tecum sunt, immunitatem te agnoscentes, & vitam tuam religiosam audientem ac agnoscentem, & vitæ tuæ vinculo absolutum, in suscepto sacerdotali officio confirmamus.

DISTINCTIO LVII.

1 Tem, qui in agitudine constitutus baptizatur, presbyter ordinari non debet.

C. I. ¶ Non ordinetur presbyter, qui in agitudine constitutus baptizatur.

Unde in Neocæsariensi Concilio, c. 12. legitur.

Si a quis in agitudine constitutus, fuerit baptizatus, presbyter ordinari non debet. Non enim fides illius voluntaria, sed ex necessitate est: nisi forte postea ipsius studium & fides probabilis fuerit, aut b hominum raritas exegerit.

¶ Quod canon hic statuit, videtur multo ante in Romana ecclesia observatum: quemadmodum ex epistola Cornelii Papa de Novatiano patet, cujus verba relata ab Eusebio Historico Eccles. lib. 6. c. 35. istius spectantia, hæc sunt: Qui quidem, ubi exorcistarum prædico, spiritu illo malo esset liberatus, & post in tam gravem morbum, ut jam ferè morti putaretur, incidisset; in lecto, in quo decumbebat, aqua circumfusus baptismum accepit. & paulo post, cum de ipsius ordinatione ager, adjungit: Qui quidem Episcopus, non solum ab universo clero, sed etiam a multis laicis vetitus; quoniam minime licebat quemquam in lecto propter morbum baptizatum, sicut huic contigerat in clerum assumi; magno opere postulabat, sibi potestatem dari, huic soli manus in sortem presbyterii imponendi.

DISTINCTIO LVIII.

1 Tem ex monachali habitu nullus assumitur ad ecclesiasticum officium, nisi fuerit oblatus voluntate proprii Abbatis.

C. I. ¶ Monachus non ordinetur clericus, nisi voluntate abbatis Episcopo fuerit oblatus.

Unde c. Gregorius scribit Mariano Episcopo Ravennati, lib. 7. epist. 18.

Nillus ad ecclesiasticum officium ex monasterio producatur monachus; nisi quem abbas loci admonitus propria voluntate obtulerit Episcopo.

C. II. ¶ De eodem.

Item ex d concilio Carthagenensi V. c. 17.

Si quis de aiterius monasterio repertum 1, vel ad clericatum promoveri voluerit, vel in suo monasterio majorem monasterii constituere 2, Episcopus, qui hoc fecerit, a ceterorum communionem se junctus, suæ tantum plebis communionem contentus sit, & ille neq. clericus, neq. prapostitus perseveret.

1 ¶ Repertum] Græcè legitur: εἰς τὴν αἴαν ἀλλοτρίου μοναστηρίου, id est, si quis ab alieno monasterio receperit aliquem.

2 ¶ Constituere] Antea sequebatur, sine licentia abbatis, & monachorum: que verba sunt expuncta; quia abest a concilio Carthagen. & Africano, & plerisque vetustis Gratiani codicibus.

DISTINCTIO LIX.

1 Tem, qui ecclesiasticis disciplinis imbuti, & temporum approbatione discussi non sunt, ad summum sacerdotium non aspirant.

a Tolye. lib. 2. tit. 31. Burch. l. 4. cap. 43. Ivo p. 1. c. 227. & p. 6. c. 101. b al. &. c Paulus aliter. d & in Afric. c. 47.

C. I. ¶ Non aspires ad summum sacerdotium, qui ecclesiasticis disciplinis non est imbutus.

Unde ait Zozimus Papa ad Isechium Salonitanum Episcopum, epist. 1.

Quia ecclesiasticis disciplinis imbutus per ordinem non est, & temporum approbatione divinis stipendiis eruditus, nequaquam ad summum ecclesie sacerdotium aspirare presumat: & non solum in eo ambitio inefficax habeatur; verum etiam in ordinatores ejus, ut e careant eo ordine, quem sine ordine contra precepta Patrum crediderant presumendum.

C. II. ¶ Ad sacerdotale officium nullus, nisi per singulos gradus probatus accedat.

Idem I eadem epistola.

Id officia secularia principem locum, non vestibulum actionis ingressis, sed per singulos gradus examinationis temporibus deferunt, quis ille tam arrogans, tam impudens invenitur, ut in celesti militia, qua propensius ponderanda est, & sicut aurum, repetitis ignibus exploranda, statim dux esse desideret, cum tyro ante non fuerit, & prius velit docere, quam discere? Assuecat in Domini castris, in lectorum primitus gradu divini rudimenta servitii, nec illi vile sit exorcistam, acolythum, subdiaconum, diaconum per ordinem fieri: nec hoc saltu, sed statuta majorum ordinatione temporibus. Iam vero ad presbyterii fastigiū talis accedat, ut & nomen ætas impleat, & meritum probitatis stipendia ante acta testentur. Iure inde summi Pontificis locum sperare debet. Facit hoc nimia remissio consecratorum nostrorum, qui pompam multitudinis querunt, & putant ex hac turba aliquid sibi dignitatis acquiri. Hinc passim numerosa popularitas etiam his locis, ubi solitudo est, talium reperitur, dum per parochias extendi cupiunt, aut quibus aliquid prestare non possunt, divinos ordines largiuntur. Quod oportet districti semper esse iudicii. Rarum est enim omne, quod magnum est.

¶ Idem [Capitulum hoc antea tribuebatur Urbano. Emendata est inscriptio ex plerisque vetustis Gratiani exemplaribus, habetur tamen in eadem epistola.]

C. III. ¶ Cuiuslibet meriti laicus ad summum non aspires sacerdotium.

Item Gregorius lib. 7. reg. epist. 110.

Hoæ ad nos pervenisse non dissimili dignum detestatione complectimur, quod quidam desiderio honoris inflati, defunctis Episcopis tonfurantur, & sunt repente ex laicis sacerdotes: atque inverecunde religiosi propositi ducatum arripiunt, qui nec esse adhuc milites didicerunt. Quid putamus quod isti subjectis praestituri sunt, qui antequam discipulatus limen attingant, tenere magisterii locum non formidant? Qua de re necesse est, ut quamvis inculpati quisque sit meriti, ante tamen per distinctos ordines ecclesiasticis exercantur officiis.

C. IV. ¶ Non aspires ad summum sacerdotium, qui ecclesiasticis disciplinis non est imbutus.

Item Cælestinus Episcopus Galliarum, epist. 2. c. 3.

Ordinatos vero quosdam, fratres charissimi, Episcopos, qui nullis ecclesiasticis ordinibus ad tantæ dignitatis fastigiū fuerint instituti, contra Patrum decreta, hujus usurpatione, qui se hoc recognoscit fecisse, didicimus, cum ad Episcopatum his gradibus, quibus frequentissime cautum est, debeat perveniri, ut mi-

noribus initiati officiis ad majora firmentur. Debet enim ante esse discipulus, quisquis doctor esse desiderat, ut possit docere, quod didicit: omnis vitæ institutio hac, ad id quod tendit, se ratione confirmat. Qui minimè literis operam dederit, præceptor non potest esse literarum. Qui non per singula stipendia creverit, ad meritum ordinem stipendii non potest pervenire. Solum sacerdotium inter ista, rogo, vilius est, quod facilius tribuitur, cum difficilius impleatur?

DISTINCTIO LX.

¶ Cee offensum ex parte est, qui possint ad sacerdotii ordinem promoveri, & qui non. Nunc autem considerandum est, ex quibus ordinibus in archipresbyterum, vel propositum, vel Episcopum, vel Archiepiscopum sint eligendi.

C. I. ¶ Archipresbyter, vel decanus, aut archidiaconus non nisi diaconus, aut presbyter ordinetur.

De his ita statutum est ex concilio Urbani Papæ, celebrato Alvernia.

Nullus Episcopus in ecclesia sua, nisi diaconus sit, archidiaconum instituire; nec archipresbyterum, aut decanum, nisi presbyteri sint, ordinare presumat. Quod, ut districtius teneatur, Apostolica auctoritate prohibemus & interdicens.

¶ In capitulis manuscriptis concilii Claramontensis habiti ab Urbano II. (qua non sunt decreta ipsius concilii, sed summa quedam ipsorum) in tertio hac leguntur, qua ad presentem canonem faciunt: ut nullus fiat decanus nisi levita.

C. II. ¶ Nullus in propositum, vel archipresbyterum, nisi presbyter; nullus in archidiaconum, nisi diaconus ordinetur.

Item Calixtus Papa.

Nullus in propositum, nullus in archipresbyterum, nullus in decanum, nisi presbyter; nullus in archidiaconum, nisi diaconus ordinetur.

¶ Et rubrica & capitulum emendata sunt ex manuscriptis codicibus.

C. III. ¶ De eodem.

Item Innocentius secundus in concilio Romano, cap. 10.

Innovamus autem, & precipimus, ut nullus in archidiaconum, vel decanum, nisi diaconus, vel presbyter ordinetur. Archidiaconi vero, vel decani, vel propositi, qui infra ordines prænominatos existunt, si inobedientes ordinari contempserint, honore suscepto priventur: prohibemus autem, ne adolescentibus, vel infra sacros ordines constitutis, sed qui prudentia, & merito vitæ clarescunt, prædicti concedantur honores.

Horum unum propter procacitatem quorundam statutum est, qui nomen propositura adepti, officium conveniant, nolentes fieri sacerdotes; alias enim inane esset, cum etiam in Episcopum eligi possint in subdiaconatu constituti, juxta illud Urbani I Papæ.

¶ [Urbani] In c. a multis extra de arate & qualis, tanquam decretum Urbani primi citatur. Apud Ivonem vero, & in Pannormia ex synodo Beneventana, qua tempore Victoris tertii, cui Urbanus secundus successit, habita fuit. Nam Urbanus primus centum plenus annis Nicænam synodum antecessit.

C. IV. ¶ Non eligatur in Episcopum, nisi in sacris ordinibus constitutus.

Nullus in Episcopum eligatur, nisi in sacris ordinibus religiosè vivens fuerit inventus. Sacros autem

a Concordat Eugenius II. in concilio Rhemensi, cap. 6. Pann. lib. 1. c. 140. b Ivo p. 5. c. 72. Pann. lib. 1. c. 5.

a Anselm. lib. 6. cap. 28. Ivo part. 5. cap. 102. supra dist. 36. b temporis.] orig. c al. ordinatores ejus careant. d Anselm. lib. 6. cap. 28. e al. plurimos.] orig. f al. dum per parochias. g Ansel. l. 6. c. 32. Poly. l. 2. tit. 1. h al. propositi. i Burt. l. 1. cap. 11. Ivo p. 5. c. 72.

ordines dicimus diaconatum, & presbyteratum. Hos siquidem solos a primitiva legitur habuisse ecclesia: subdiaconos vero, quia & ipsi altaribus ministrant, opportunitate exigente concedimus, si tamen spectata sint religionis & scientia. Quod ipsum non sine Romani Pontificis, vel metropolitani licentia, b i fieri permittimus.

Alterum vero, ut in Episcopum, vel Archiepiscopum, nisi in sacris ordinibus constitutus non eligatur, propter dignitatem ordinis statutum est.

I [Licentia] Sic mutatum est ex dicto cap. a multis, Ivome, & Pannormia: quamvis etiam in vetustis Gratiani codicibus legatur, scientia.

DISTINCTIO LXI.

I Tem laici non sunt in Episcopos eligendi: sed per singulos ordinis prius sunt probandi.

C. I. ¶ Sacerdotes ex laicis non sunt ordinandi.

Unde Gregorius Brnachilda regno Francorum, lib. 7.

reg. epist. 113.

Sacerdotale e officium vestris in partibus in tantam (sicut didicimus) ambitionem perductum est, ut sacerdotes subito, quod grave nimis est, ex laicis ordinetur.

C. II. ¶ De eodem.

Item Hormisdas Papa Episcopis per Hispaniam

constituit, epist. 3. c. 1.

I N d sacerdotibus eligendis curam oportet esse perspicuam. Irreprehensibiles enim esse convenit, quos praeesse necesse est corrigendis. & infra. ¶ Longa debet vitam suam probatione monstrare, cui gubernacula committuntur ecclesia.

C. III. ¶ De eodem.

Idem eodem loco continenter.

Non e negamus esse in laicis Deo placitos mores, sed milites suos probatos sibi quaxunt instituta fidelium. Discere prius quisque debet, antequam doceat, & exemplum religiose conversationis de se potius aliis praestare, quam sumere. Emendatiorem esse convenit populo, quem necesse est orare pro populo. Longa observatione religiosus cultus tradatur, ut luceat: & clericibus obsequiis erudiendus inserviat, ut ad venerandi gradus summam perductus, quis sit fructus humilitatis, ostendat. & infra. ¶ Nec tantum de laicis consecrari inhibemus, sed nec de poenitentibus quidem quicumque ad huiusmodi gradum profanus temerator aspi-ret. Satis illi postulant sit veniam concedi: qua conscientia absolvat rerum, qui se peccata suo populo scit teste confessum? Quis enim quem paulo ante vidit jacentem, veneretur antistitem? Praefers memorandi f criminis labem, non habet lucidam sacerdotii dignitatem.

¶ In plerisque vetustis Gratiani codicibus caput hoc conjunctum est superiori: quemadmodum est in ipsa Hormisdas epist.

C. IV. ¶ De eodem.

Item Innocentius Papa ad Avelinum Carthaginiensem Episcopum, epist. 12.

Miserum g est eum magistrum fieri, qui nunquam discipulus fuit: eum summum fieri sacerdotem qui nunquam in ullo gradu obsecutus fuerit sacerdoti.

C. V. ¶ De eodem.

Item Leo Episcopus ad Episcopos Africanos, epist. 85. al. 87. c. 1.

Miramur h tantum apud vos per occasionem temporis impacati, aut ambientium praesumptionem, aut multum valuisse popularem, ut indignis quibus-

a al. sacros. b al. scientia. c Ansel. lib. 6. cap. 77. Polyc. lib. 2. tit. 1. d Polyc. ibid. Ansel. lib. 6. cap. 22. e Ansel. ibid. Polyc. ibid. f al. miserandi. orig. g Polyc. ibid. Ansel. l. 6. cap. 24. h Ivo ps. 105.

que, & longe extra sacerdotale meritum constitutis, pastorale fatigium, & gubernatio ecclesiae crederetur. Non est hoc consulere populis sed nocere; nec praestare regimen, sed augere discrimen. Integritas enim praesidentium, salus est subditorum: & ubi est incolumitas obedientiae, ibi sana est forma doctrinae. ¶ Principatus i autem a, quem aut seditio extorsit, aut ambitus occupavit, etiam si moribus atque actibus non offendit, ipsius b tamen initium sui est perniciosus exemplo. Et difficile est, ut bono peragantur exitu, quia malo sunt inchoata principio. ¶ Quod e si in quibuslibet ecclesiae gradibus providenter, scienterq; curandum est, ut in Domini domo nihil sit inordinatum, nihilq; praeposterum; quanto magis elaborandum est, ut in electione ejus, qui supra omnes gradus constituitur, non erretur? Nam totius familiae Domini status & ordo nutabit, si, quod requiritur in corpore, non invenitur in capite. Vbi est illa beati Pauli Apostoli per spiritum Dei missa praecipio? qua in persona Timothei omnium sacerdotum Christi numerus eruditur, & proinde unicusque nostrum dicitur, [Manus d cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis.] Quid 2 est e cito manum imponere, nisi ante maturitatem atatis, ante tempus examinis, ante meritum laboris, ante experientiam f disciplinae sacerdotalem honorem tribuere non probatis? Et quid est communicare peccatis alienis, nisi talem effici ordinantem, qualis ille est, qui non meruit ordinari? ¶ Sicut g enim boni operis sibi comparat fructum, qui rectum tenet h in eligendo sacerdote iudicium; ita gravi semetipsum afficit damno, qui ad suae dignitatis collegium sublimat indignum. Non enim in cuiusquam persona praetermittendum est, quod institutis generalibus continetur: neputandus est honor ille legitimus, qui fuerit contra i divinae legis praecipia collatus. & infra. ¶ Merito sanctorum Patrum venerabiles sanctiones, cum de sacerdotum electione loquerentur, eos demum idoneos sacris administrationibus censuere, quorum omnis aetas, a puerilibus exordiis usque ad perfectiores k annos per disciplinae ecclesiasticae stipendia curavissent: ut unicuique testimonium prior vita praebet, nec possit de ejus profectione dubitari, cui pro laboribus multis, pro moribus castis, pro actibus strenuis celsioris loci praemium deberetur. ¶ Si enim ad honores munditane suffragio temporis, sine merito laboris indignum est pervenire, & morari ambitus solent, quos probitatis documenta non adjuvant; quam diligens, & quam prudens habenda est dispensatio divinatorum munerum, & caelestium dignitatum?

1. ¶ Principatus] In plerisque manuscriptis Gratiani codicibus legitur, principatus, & caetera, & infra. Quod si, &c. Id autem factum videtur, quia infra 1. q. 1. c. principatus. citatur hic versiculus, prout notatur in glossa, quae in illis etiam vetustis exemplaribus est, in quibus alia glossa non habentur.

2. ¶ Quid est] Sic in istis manuscriptis legitur: Quid est cito manus imponere, &c. & infra: Sicut enim, & in margine citatur, infra dist. 78. c. quid est manus.

C. VI. ¶ Non sunt eligendi ad Episcopatum, nisi quos probabilis vita commendat.

Item ex concilio Laodicensi, c. 12.

Episcopum i non oportet praeter iudicium metropolitano- rum, & finitimorum Episcoporum constitui ad ecclesiam principatum. Nec eligantur, nisi hi, quos

a 1. quast. 1. cap. principatus. Polyc. ibid. Ansel. lib. 6. cap. 7. b al. ipso. c Ansel. l. 6. cap. 31. d 1. Tim. 5. e infra d. 74. quid est manus. f al. obedientiam. g Polyc. ibid. h al. fatur. i de praevocatione collatus. orig. k al. profectionem. l Supra dist. 24. c. Episcopi.

multo ante nota, probabilisq; vita commendat, & nihilominus, si in sermone a fidei, & recta operatione per suam conversationem fuerint probati.

C. VII. § De eodem.

Item Coelestinus ad Episcopos Apulia, & Calabria, epist. 3. cap. 2.

Quid b proderit per singula clericos stipendia militasse, & omnem egisse in Dominicis castis aratem, si hi, qui prafuturi sunt, ex laicis requirantur? qui vacantes saeculo, & omnem ecclesiasticum ordinem nescientes, salu prapropere e in alienum honorem ambiunt immoderata cupiditate transcendere, & in aliud vitæ genus (calcata reverentia ecclesiastica disciplina) transire? Talibus itaq; fratres charissimi, qui juris nostri, id est, canonum gubernacula custodimus, necesse est obviamus: hisq; fraternitatem vestram epistolis commonemus, ne quis laicum ad ordinem clericatus admittat, & sinat fieri, unde & illum decipiat, & sibi causas generet, quibus reus constitutorum d decretalium fiat.

C. VIII. § Rudibus & imperitis gubernaculis ecclesia non sunt committenda.

Item Leo, epist. 85. al. 87. c. 1. ad Episcopos Africanos.

Statuimus i ne e in aliquo Apostolica, & canonica decreta violentur, & ne his ecclesia Domini regenda credatur, qui legitimum institutionum nescit, & totius humilitatis ignari, non ob infimis sumere incrementum, sed a summis voluit habere principium: cum valde iniquum sit, & absurdum, ut imperiti magistris, novi antiquis, & rudes prafertantur emeritis.

1 § Statuimus] In epistola ipsa conjunguntur verba hujus capituli cum extremis verbis capituli, Miramur, supra eadem: hoc modo, quam diligens, & quam prudens habenda est dispensatio divinatorum munerum, & celestium dignitatum, ne in aliquo Apostolica & canonica decreta violentur, & his ecclesia Domini, &c. totaq; oratio per interrogativam profertur.

His omnibus auctoritatibus laici prohibentur in Episcopatum eligi.

2 pars. Econtra Beatus Nicolaus ex laico electus est in Episcopum: beatus Severus ex laicis assumptus est in Archiepiscopum: beatus Ambrosius, cum nondum esset baptizatus, in Archiepiscopum est electus. § Sed sciendum est, quod ecclesiastica prohibita propria habent causas, quibus cessantibus, cessant & ipsa. Denim laicus in Episcopum non eligeretur, hac causa fuit, quia utroque laicali ecclesiastica disciplina per ordinem non erudita, nescit exemplar religionis de se proficere aliis, quæ in seipso experimento non didicit. Cum ergo quilibet laicus merito sua perfectionis clericalem vitam transcendit, exemplo beati Nicolai, & Severi, & Ambrosii, ejus electio potest rata haberi.

C. IX.

Unde idem Ambrosius in epistola 82. ad Vercellenses ait de seipso.

Neophytus prohibetur ordinari, ne extollatur in superbiam. Sed si non deest humilitas competens sacerdotio, ubi causa non hæret, vitium non imputatur. Itaque ordinationem meam occidentales Episcopi iudicio, orientales etiam exemplo probantur.

§ In aliquot vetustis exemplaribus capitulum hoc conjunctum est superiori. Nam Gratianus (quod sæpe fecit) sententiam potius beati Ambrosii afferre voluit, quam ipsa omnino atque eodem sermone ordine verba referre: locus enim integer sic habet. Quam resistebam, ne ordinarer, postremo cum cogerer, saltem ordinatio protelaretur. Sed non valuit præscriptio, valuit impressio. Tamen ordinationem meam occidentales Episcopi iudicio, orientales etiam exemplo probantur.

a § τῆ τῶ εὐθείᾳ καὶ ἡγορεύσει. b Nicol. ad Mich. Imp. in ep. qua incipit, Principatum. Polyc. ibid. Ansel. l. 7. cap. 33. c al. prapropere. d Constitutus decretalibus. orig. e Polyc. ibid. Ansel. l. 6. c. 38. l. 7. p. 5. c. 105. in fin.

runt. Et tamen neophytus prohibetur ordinari, ne extollatur superbia. Si dilatio ordinationi defuit, vis cogentis est: si non deest humilitas competens sacerdotio, ubi causa non hæret, vitium non imputatur.

C. X. § Scholasticus ex foro, aut ex administratione postulari potest Episcopus.

Item objicitur illud Sardicensis concilii, c. 13.

Optius a Episcopo dixit. Et hoc necessarium arbitror, ut diligentissime tractetur, si forte aut dives laicus 1, aut scholasticus de foro, 2 aut de b administratione Episcopus fuerit postulatus, ut non prius ordinetur, nisi ante & lectoris munere, & officio diaconi, aut presbyteri fuerit perfunctus: & ita per singulos gradus (si dignus fuerit) ascendat ad culmen Episcopatus.

1 § Laicus] Absq; vox ista a concilio: sed ob glossam non est inducta.

2 § De foro, aut de administratione] Græci tantummodo est, καὶ τῶν ἀγογῶν.

3 pars. Sed c. aliud est postulari, aliud eligi. Postulatur nexibus curæ astrictus ab Imperatore; clericus alterius civitatis a suo Episcopo: sed non eligitur aliquis, nisi in sacris ordinibus constitutus. Fit enim electio cum solemnitate decreti omnium subscriptoribus roborati; postulationi verò simplici petitione. Quam distinctionem B. Gregorius immutavit in regesto, d lib. 2. epist. 19. scribens. Benevento Episcopo.

C. XI. § Electio Episcopi debet fieri cum solemnitate decreti, omnium subscriptoribus, roborati.

Episcopus, dum fuerit postulatus, cum solemnitate decreti, subscriptoribus omnium roborati, & dilectionis tuæ testimonio literarum ad nos sacrarium occurrat.

Sic beatus Ambrosius 1 ante susceptum baptismum ab Imperatore est postulatus, non electus.

1 § Ambrosius] Quod si nodus elegerit Ambrosium & non Imperator, ostenditur in c. Valentianus, infra dist. 63. Ac de sua electione ipsemet Ambrosius refert aliqua lib. 1. offi. c. 1. & de panit. lib. 2. c. 8. & in epistola ad Vercellenses.

4 pars. Item clerici alterius ecclesie non sunt prafertendi in electione iis, qui bene militant in propria ecclesia.

C. XII. § Extranei emeritis in suis ecclesiis non prapropiantur.

Unde Coelestinus Papa ad Episcopos Gallie, epist. 2. c. 4.

Nec e emeritis in suis ecclesiis clericis peregrini & extranei, & qui ante ignorati sunt, ad exclusionem eorum, qui bene de suorum civium merentur testimonio, prapropiantur.

C. XIII. § De eodem.

Idem ead. epist. cap. 5.

Nvllus f invitis detur Episcopus. Cleri 1, plebis & ordinis consensus, & desiderium requiritur. Tunc autem alter de altera eligatur ecclesia, si de civitatis ipsius clero, cui est Episcopus ordinandus, nullus dignus (quod evenire non credimus) poterit reperiri. Primum enim illi reprobandi sunt, ut aliqui de alienis ecclesiis merito prafertantur. Habeat unusquisque fructum suam militie in ecclesia, in qua suam per omnia officia transiegit aratem. In aliena stipendia minime alter obrepatur: nec alii debitam alter sibi vindicare audeat mercedem. Sit facultas clericis retinendi, si se viderint prægravari; & quos sibi ingeri ex transverso agnoverint, non timeant refutare. Qui etsi non debitum præmium, vel liberum de eo, qui eos reclusus est, debent habere iudicium.

a Burch. lib. 1. cap. 27. l. 70 par. 5. cap. 71. b al. ex administratione. c In ordine Romano. d Et alibi sæpe, & infra ead. c. obitum. e Polyc. ibid. Anselm. lib. 6. cap. 11. Deus dedit part. 1. f Deus dedit ibid. Polyc. ibid. Ansel. lib. 6. c. 21. Burch. l. 1. c. 7. l. 70 part. 5. c. 61. Panm. l. 3. c. 7.

1 ¶ Cleri] Hinc usque ad vers. Tunc. sim. addita ex orig. & referuntur infra 63. cap. cleri.

C. XIV. PALEA. I

In a ordinatione prapostiti illa semper consideretur ratio, ut hic constituatur, quem sibi omnis concors congregatio secundum timorem Dei, sive etiam pars congregationis (quamvis parva) saniori consilio elegerit. Vita autem merito & sapientia eligatur, qui ordinandus est, etiamsi ultimus fuerit in ordine congregationis. Quod si etiam omnis congregatio viris suis (quod absit) consentientem personam pari consilio elegerit, & vitia ipsa aliquatenus in notitiam Episcopi, ad cuius diocesim pertinet locus ipse, vel b ad alios vicinos prapostitos, vel Christianos claruerint; prohibeant pravorum prevalere consensum, & domui Dei constituant dignum dispensatorem.

1 ¶ Palea] Hæc palea abest ab omnibus vetustis exemplaribus Gratiani, que sunt collata. Extat autem in regula S. Benedicti, ex qua viximilia sunt emendata.

C. XV. ¶ De eodem.

Item Gregorius clero, & nobilibus civibus Neapolitanis, l. 8. reg. epist. 40.

Studii c vestri sit, etiam alium, qui aptus sit, providere, ut d si forte Petrus, quem a vobis electum asseritis, huic ordini non videatur idoneus, sit in quem se vestra declinare possit electio. Nam grave cleri illius erit opprobrium, ut si hic fortasse approbatus non fuerit, aliam se dicant, qui eligi debeat, non habere.

C. XVI. ¶ De eodem.

Item Gregorius Barbaro Episcopo, lib. 11. epist. 16.

Obitum f Victoris Pannormitanæ civitatis antistitis directæ relatio profecit. Quapropter visitationis desinitu ecclesiæ fraternitati tuæ operam solenniter delegamus. Quam ita te convenit exhibere, ut nihil de preventionibus clericorum, reditu, ornatu, ministeriisque, vel quicquid est in patrimonio ejusdem, à quoquam præsumatur ecclesiæ. Et ideo dilectio tua ad prædictam ecclesiam properabit, & assiduis adhortationibus clerum, plebemque ejusdem ecclesiæ admonere festinet, ut remoto studio, uno eodemque consensu talem sibi præficiendum expetant sacerdotem, qui & tanto ministerio dignus valeat reperiri, & à venerandis canonibus nullatenus respuatur. Qui dum fuerit postulatus, cum solennitate decreti, omnium subscriptionibus roboratus, & dilectionis tuæ testimonio literarum ad nos sacrandus occurrat. ¶ Commoneamus & etiam fraternitatem tuam, ut nullum de altera eligi permittas ecclesiæ; nisi forte inter clericos ipsius civitatis, in qua visitationis impendit officium, nullus ad Episcopatum dignus (quod evenire non credimus) potuerit inveniri: provisorius ante omnia, ne ad hoc i cuiuslibet conversationis vel meriti laicæ personæ aspirare præsumant; ne & conatus eorum habeatur inefficax, & in periculum ordinis tui (quod absit) incurras. Monasteria autem si qua sunt in ipsius constituta parochia, sub tua cura, dispositioneque; quosque illic proprius fuerit ordinatus Episcopus, esse concedimus.

1 ¶ Ne ad hoc] Similis clausula est etiam eodem lib. proxima epist. 17. & lib. 2. indict. 10. epist. 19. Benenato Episcopo, & epist. 26. Joanni Episcopo Syllaceno, & lib. 7. indict. 2. epist. 25. Fortunaro Episcopo Neapolitano. Ex quibus locis, collatis veteribus codicibus harum epistolarum, emendatus est hic locus, ut non multum discrepet ab antiqua lectione Gratiani. Verum in recentioribus editionibus epistolarum B. Gregorii in epistole hic citata legitur, ne ad

a Ex regula S. Benedicti, cap. 64. b vel abbatibus vel Christianis vicinis claruerint. c Ans. l. 6. cap. 13. d Vixi forte huic ordini hic non videatur idoneus.] orig. e quo.] orig. f lo. diac. l. 3. c. 22. Deinde dicit p. 1. Ansel. l. 6. c. 26. g Polyc. ibid.

id cuiuslibet conversationis vel meriti laicam personam aspirare permittas.

C. XVII. ¶ De eodem.

Item Pelagius Papa Eucarpio Massensensi Episcopo.

Catiniensis a ecclesiæ visitationem tibi injungimus, cuius Episcopum de hac luce transtulisse suscepta cleri relatione didicimus. Impossibile enim est, ut nos in provincia illa dumtaxat in Syracusanis partibus alii cuiuslibet causas, quæ ad Deum pertinent, committamus, nisi forte talem per te Deus nunc in Catiniensi ecclesiæ eligere voluerit, de cuius conscientia possimus esse securi, ut à laboribus istos paulum removere possimus. Mox ergo dilectio tua ad prædictam Catiniensem ecclesiæ pergat, & hominem de clero, qui nec uxorem habeat, nec filios, nec crimen aliquod canonibus inimicum, eligi cum auxilio Dei compellat, atque fudeat: & statim eum ad urbem Romanam cum decreto, & testificatione relationis tuæ transmittat.

C. XVII. ¶ Qui in Episcopum eligitur, non sit reus criminum, qui sacri a lex morte punit.

Item Gregorius Pasiv Episcopo, lib. 19. epist. 23.

Bene novit fraternitas vestra, quam longo sit tempore Aprutium b pastorali sollicitudine destitutum: ubi diu quæsitivus quis ordinari debuisset, & nequam potuimus invenire. Sed quia Opportunus mihi in moribus suis, in psalmodiæ studio, in amore orationis valde laudatur, & religiosam vitam omnimodo agere dicitur: hunc volumus, ut fraternitas vestra ad se sciat venire, & de anima sua admoveat, quatenus in bonis studiis crescat. Et si nulla ei crimina, quæ per legis sacra regulam morte multanda sunt, obviant, tunc hortandus est, ut vel monachus, vel à nobis subdiaconus fiat: & post aliquantum temporis, si Deo placuerit, ipse ad pastorem curam debeat promoveri.

Cui autem visitatio injungitur, nihil de rebus ejusdem ecclesiæ quoquam præsumi patiatur.

C. XIX. ¶ Non patiatur à quoquam præsumi de rebus ecclesiæ cui ejus fuerit injuncta visitatio.

Unde Gregorius Gaudenzio Episcopo, l. 4. epist. 12. seu cap. 36.

Quoniam d Festus Capuanæ ecclesiæ Episcopus in Romana civitate positus de hac luce migravit, cura nobis fuit (qua universis ecclesiis à nobis impenditur) ad fraternitatem tuam presentia scripta dirigere, ut memorata ecclesiæ visitator accedas: sic tamen, ut nihil de preventionibus clericorum, reditu, ornatu, ministeriisque, vel quicquid præfati loci esse patuerit, à quoquam præsumi patiaris; sed omnem vigilantiam, atque cautelam circa clerum, plebemque ejusdem ecclesiæ exhibere te convenit, ut in vigiliis, obsequioque ecclesiastico sedulo ac devotè debuit deservire.

DISTINCTIO LXII.

Revivere monstratum est, ex quibus ordinibus in qua gradus sunt eligendi. Nunc videndum est, à quibus sint eligendi, & consecrandi. Electio clericorum est, i petitione plebis.

1 ¶ Est] In vulgatis codicibus sequebatur, consensus principis. In manuscriptis vero partim legitur, consensus plebis, partim petitione plebis: atque ita est emendandum.

C. I. ¶ Non sunt habendi inter Episcopos, qui nec à clericis eliguntur, nec à plebi- bus expetuntur.

Unde Leo Papa Rustico Narbonensi Episcopo, epist. 90. al. 92. c. 1.

Nvilla f ratio finit, ut inter Episcopos habeantur, qui

a Polyc. ibi. Ans. lib. 6. c. 44. b Aprutium curata.] orig. c destituta.] orig. d Ans. l. 5. c. 12. e al. preventionibus. f Polyc. l. 2. tit. 1. Burc. l. 1. c. 2. Ans. l. 6. c. 75. Ivo p. 5. c. 65.

nec à clericis sunt electi, nec à plebibus experti, nec à provincialibus a Episcopis cum metropolitani iudicio consecrati. Unde cum sepe questio de malè accepto honore nascatur, quis ambigat nequaquam istis esse tribuendum, quod nec b docetur fuisse collatum? Si qui autem clericus ab istis pseudoepiscopis in eis ecclesiis ordinati sunt, &c. *Vt infra in causa simoniacorum.*

C. II. ¶ Populus non debet praesere, sed subsequi.

Item Celestinus Papa ad Episcopos Apuliae & Calabriae, epist. 3. c. 3.

Docendus est populus, non sequendus; nosque, si nesciunt, eos quid liceat, quidve non liceat, commone, non his consensum praebere debemus. Quisquis vero conatus fuerit tentare prohibita, sentiat censuram sedis Apostolicae minime defutam. Quae enim sola admonitionis auctoritate non corrigimus, necesse est, ut per severitatem congruentem regulis vindicemus. Per totas ergo hoc, quae propriis rectoribus caret ecclesiis volumus innotescat, ut nullus sibi aliqua spe forsitan blanditus illudat.

Nisi autem canonicè electus fuerit, consecrari non debet.

C. III. ¶ Non consecratur in Episcopum, nisi canonicè electus.

Unde Calixtus Papa II.

Nullus in Episcopum, nisi canonicè electus consecratur. Quod si praesumptum fuerit, & consecrans, & consecratus absque recuperationis spe deponatur.

DISTINCTIO LXIII.

Aici vero nullo modo se debent inferre electioni.

L. C. I. ¶ Laici electioni Pontificum non se inferant.

Unde Hadrianus Papa in 8. synodo Constantiensi sub ipso celebrata.

Nullus à laicorum principum, vel potentum semet inferat electioni aut promotioni Patriarchae, Metropolitanæ, aut cuiuslibet Episcopi: ne videlicet inordinata hinc, & incongrua fiat consilio, vel contentio, praesertim cum nullam in talibus potestatem, quemquam potestativorum, vel ceterorum laicorum habere conveniat. *& infra.* ¶ Quisquis autem secularium principum, & potentum, vel alterius dignitatis laicus adversus communem & consonantem, atque canonicam electionem ecclesiastici ordinis agere tentaverit, anathema sit, donec obediat, & consentiat, quidquid ecclesia de electione, & ordinatione proprii praesulis se velle monstraverit.

Hic citantur partes quadam vigesimi secundi canonis octavae synodi, sub Hadriano Papa II. habita, & ab Anastasio bibliothecario latinitate donata.

C. II. ¶ De eodem.

Item ex octava synodo, actione prima.

Hadrianus e Papa secutus (quod Nicolaus praedecessor eius disposuerat) missos suos, Donatum scilicet Hostiensem Episcopum, & Stephanum Nepefinum Episcopum, & Marinum diaconum sanctae Romanae ecclesiae, ad Basilium Imperatorem, & ad filios eius Constantinum, & Leonem Augustos, Constantinopolim direxit, cum quibus & Anastasius bibliothecarius Romanæ sedis, utriusque linguae, graecae & latinae peritus perrexit: & synodo congregata (quam octavam universalem synodum illic convenientes appellaverunt) exortum schisma de Ignatii depositione, & Photii ordinatione

a al. comp. provincialibus. b al. non. c infra 1. q. 1. c. si qui. Polyc. lib. 6. tit. 1. Burch. l. 1. c. 13. Ivo p. 16. cap. 1. p. Deusedit. p. r. d In Pontifici est mentio huius decreti. Ansel. lib. 6. cap. 23. & 72. Ivo part. 3. c. 122. Pann. l. 3. c. 8. Deusedit. p. 1. j. c. proximo. Polyc. l. 2. tit. 1. e Ansel. l. 6. c. 23. Ivo p. 1. c. 122. Pann. l. 3. c. 8. Deusedit. p. 1. Polyc. l. 2. tit. 1.

sedaverant, Photium anathematizantes, & Ignatium resistentes. In qua sic statutum est: Consecrationes & promotiones Episcoporum concordans prioribus conciliis, clericorum electione, ac decreto Episcoporum collegii fieri, sancta haec & universalis synodus diffinit, & statuit: atque iure promulgat neminem laicorum principum, vel potentum semet inferere electioni, vel promotioni Patriarchae, vel Metropolitanæ, aut cuiuslibet Episcopi: ne videlicet inordinata hinc & incongrua fiat consilio vel contentio; praesertim cum in talibus nullam potestatem quemquam potestativorum, vel ceterorum laicorum habere conveniat: sed sibi, & attendere sibi, usquequo regulariter à collegio ecclesiae suscipiat finem electio futuri Pontificis. Si verò quisquam laicorum ad contractandum b, & cooperandum invitatur ab ecclesia, licet huiusmodi, cum reverentia, si forte voluerit, obtemperare se ascendentibus. Taliter enim dignum pastorem sibi regulariter ad suam ecclesiam salutem promovet i.

¶ Promovet] Si hic addatur ver. Quisquis: ex capite antecedente, erit integer. 22. canon. 8. synodi. In vulgatis sequebatur vox, clericus, qua in veterioribus est glossa interlinearis.

C. III. ¶ Electioni Episcoporum Imperator interesse non debet.

Item ex historia triperita, lib. 7. c. 8.

Valentinianus d Imperator veniens ab oriente ad hesperias partes (ut refert historia ecclesiastica) mortuo Auxentio, Arianæ perfidiae magistro, qui Mediolanensem ecclesiam, ut lupus dilaniaverat, cum vellet catholicum, Deo ordinante, ibi consecrare Episcopum, evocans Episcopos, haec eis locutus est: Nostis aperte, eruditi quippe divinis eloquiis, qualem oporteat esse Pontificem, & quod non deceat eum verbo solo, sed etiam conversatione gubernare subiectos, & totius semetipsum imitatore virtutis ostendere, testemque doctrinae conversationem bonam habere. Talem itaque in pontificali constituite sede, cui & nos, qui gubernamus Imperium, sincere nostra capita submittamus, & eius monita, dum tanquam homines deliquerimus, necessario velut curantis medicamenta suscipiamus. Haec cum dixisset Imperator, petiit synodus, ut magis ipse decerneret sapiens & pius existens. At ille, super i vos est, inquit, talis electio. Vos enim gratia divina potiti, & illo splendore fulgentes, melius poteritis eligere. Tunc facientes egressi, de Episcopali sede tractabant. *& infra.* ¶ Cum autem ordinatione divina Ambrosius nondum baptizatus, electus fuisset, exultans Imperator ait: Gratias ago tibi Domine Deus omnipotens, & salvator noster, quoniam huic viro ego quidem commiseram corpora, tu autem animas, & meam sententiam ostendisti tuae iustitiae convenire. Cumque sanctus Ambrosius contristaretur de hoc quod acciderat (ut idem ipse in suis epistolis e scribit) confortavit eum Imperator, & ait: Noli timere, quia Deus, qui te elegit, semper te adjuvabit, & ego adiutor & defensor tuus (ut meum ordinem deceat) semper existam.

¶ Super vos] Vera lectio est, supra nos. *ut supra in 1. q. 1. c. 1. Sed ob glossam non est restituta.*

C. IV. ¶ Auctoritate Apostolica, non regio favore Episcopus est eligendus.

Item Nicolaus Papa I. Lotario Regi.

Porro scias, quia relatum est nobis, quod quicumque ad Episcopatum in regno tuo provehendus est, non nisi faventem tibi permittas eligi. Ideo Apostolica auctoritate sub divini iudicii obtestatione injungimus.

a Promotiones & consecrationes. orig. b al. concertandum. orig. & alii collecti. c al. & ecclesia. d Caput est collectio arbitrata compositum. e In epist. ad Verceilenses.

tibi, ut in Treverensi urbe & in Agrippina Colonia nulum eligi patiaris, antequam relatum super hoc nostro Apostolatui fiat.

C. V. Non recipiatur à comprovincialibus, qui regia ordinatione Episcopale culmen est adeptus.

Item ex concilio Parisiensi l. cap. 8.

SI a per ordinationem regiam honoris istius culmen pervadere aliquis nimia temeritate præsumperit, à comprovincialibus loci ipsius Episcopis b recipi nullatenus mereatur, quem indebitè ordinatum cognoscunt. Si quis de comprovincialibus recipere eum contra interdicia c præsumperit, sit à fratribus omnibus segregatus, & ab ipsorum omnium charitate semotus.

C. VI. De eodem.

Item ex concilio Laodicensi, c. 13.

NON d est permittendum turbis electionem eorum facere, qui sunt ad sacerdotium promovendi.

C. VII. Irrita sit electio Episcopi, vel presbyteri, vel diaconi à principibus facta.

Item ex 1 septima synodo, quæ est secunda Nicæna, 350. Episcoporum, c. 3.

OMNIS electio Episcopi, vel presbyteri, vel diaconi à principibus facta, irrita maneat, secundum regulam e, quæ dicit, [Si quis Episcopus secularibus potestatibus usus, ecclesiam per ipsos obtinuerit, deponatur, & segregentur 2 ab ecclesia omnes, qui illi communicant.]

1 ¶ Ex septima ¶ Citatur antea ex secunda actione sextæ synodi. Restitutus est locus ex Ivone.

2 ¶ Et segregentur ¶ In aliquot vetustis Gratiani exemplaribus est, segregentur. Sed plerisque cum vulgata lectione convenit. In canone 31. Apostolorum Græcè sic legitur: ἡ ἀποστολικὴ ἐκκλησία, ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία, ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία, & infra 16. q. 7. c. Si quis Episcopus, ubi hic idem canon ex alia refertur versione, legitur: & segregentur, omnesq; qui illi communicant: eodem modo est apud Anselmum. Verum in versione Anastasi biblicæ dicitur, quæ admodum apud Gratianum, & convenit cum versione prisca, ac Dionysiana.

C. VIII. Non eligantur à populo, qui sunt promovendi ad clerum.

Item ex concilio Martini f. Papa, c. 1.

NON g licet populo electionem facere eorum, qui ad sacerdotium promoventur: sed in iudicio Episcoporum sit, ut ipsi eum probent, si in sermone, & fide, & spirituali vita edoctus sit.

His omnibus auctoritatibus laici excluduntur ab electione sacerdotum, atque injungitur eis necessitas obediendi, non libertas imperandi.

2 pars. Contra verò scribit B. Gregorius Joanni Episcopo prima Iustiniana Illirica, lib. 4. epist. 15. seu, c. 59.

C. IX. Voluntas principis in ordinatione Pontificis desideratur.

QUIA b igitur suscepta fratrum, & Coepiscoporum nostrorum relatio ad locum vos sacerdotii, totius concilii unito consensu, & serenissimi principis voluntate declarata accessit, gratias omnipotenti Deo creatori nostro magna cum exultatione retulimus, qui vitam actusque vestros ita de præteritis fecit esse probabiles, ut omnium vos, quod est valde laudabile, faceret placere iudicio. Quibus nos quoque in personam fra-

a Ivo part. 5. c. 123. Pann. l. 3. cap. 9. b al. Episcopus, c al. indicta. orig. d Burch. l. 2. cap. 8. Ivo p. 6. cap. 28. Ansel. lib. 6. c. 38. al. 43. Deus dedit. p. 1. & 4. e Can. Apost. 31. infra 16. q. 7. c. si quis. Ivo p. 5. cap. 120. Ansel. l. 6. cap. 8. Burch. l. 3. cap. 109. Deus dedit, ibid. f Apud Martinum Bracarensem, cap. 1. g Sup. dist. 28. Episcopi & dist. 61. Episcopum. Burch. l. 1. c. 10. Ivo p. 5. c. 64. Ansel. l. 6. cap. 8. al. 12. h Ansel. l. 6. cap. 95.

ternitatis tuæ per omnia consentimus: atque omnipotentem Dominum deprecamur, ut charitatem vestram, sicut sua gratia elegit, ita in omnibus sua protectione custodiat.

C. X. ¶ Clerus, & populus Pontificis electioni intersint.

Item Gregorius Joanni subdiacono, lib. 2. Indict. 11. epist. 30. seu, cap. 69.

QUANTO a Apostolica sedes, Deo auctore, cunctis prælata constat ecclesiis, tanto inter multiplices curas, & illa nos valde sollicitat, ubi ad consecrandum antistitem, nostrum expectatur arbitrium. Defuncto igitur Laurentio ecclesiæ Mediolanensis Episcopo, sua nobis relatione clerus innouit, in electione se filii nostri Constantii diaconi sui unanimiter consensisse. Sed quoniam eadem non fuit subscripta relatio, ne quid quod ad cautelam pertinet, omittamus, hujus idcirco præceptione auctoritate suffultum Genuam se proficisci necesse est. Et quia multi illic Mediolanensem coacti barbarica feritate consistunt, eorumque voluntates oportet convocatis eis in commune perferri. Et si nulla eos diversitas ab electionis unitate determinat, si quidem in prædicto filio nostro Constantio omnium voluntates, atque consensum perdurare cognoscis, tunc cum à propriis Episcopis, sicut antiquitatis mos exigit, cum nostræ auctoritatis assensu solatante & auxiliante Domino, facias consecrari, quatenus hujusmodi servata consuetudine & Apostolica sedes proprium vigorem retineat, & à se concessa aliis sua jura non minuat.

C. XI. In electione Episcopi populus debet adesse.

Item Gelasius Papa Philippo & Gerontio b Episcopis.

PLEBS c Diotrensis data nobis petitione deservit, dum se sine rectoris proprii gubernatione dispergi. Actum asseritur, is qui à vobis jam probatus dicitur, à patris, & genibus putatur electus, cum ad vos d pertinet, universos assidua admonitione compellere, ut omnes in unum, quem dignum sacerdotio viderint, & sine aliqua reprehensione, consentiant. Et ideo fratres charissimos diversos ex omnibus sæpe dicti loci parochiis presbyteros, diaconos, & universam turbam vos oportet sæpius convocare, quatenus non prout cuilibet liberit, sed concordantibus animis talem, vobis admonentibus, qui quarant sola divinitatis attentione personam, quam nulla contrarietas, à constitutis possit revocare præscriptis.

C. XII. De eodem.

Item Stephanus Episcopus servus servorum Dei Romano Archiepiscopo Ravennati.

NOSS e tuam fraternitatem volumus ad nostras aures fore perventum, Immolensem Episcopum ad hac luce migrasse; in cuius successoris electione, populi divisionem provenisse audivimus. Quod quia sæpe contingere solet (quarentibus singulis quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi) non aded miramur. Veruntamen in hoc tuam plurimum oportet adhiberi sollicitudinem, ut convocato clero & populo, talis ibi eligatur per Dei misericordiam, cui sacri non obviant canones. Sacerdotum quippe est electio; & fidelis populi consensus adhibendus est; quia docendus g est populus, non sequendus.

C. XIII. De eodem.

Item Nicolaus Papa Joanni Ravennati Archiepiscopo.

EPISCOPOS per Æmiliam non consecres, nisi post electionem cleri, & populi.

a Ansel. l. 6. c. 26. Polyc. l. 1. tit. 5. b al. Gerontio. c Ansel. lib. 5. cap. 30. d al. nos. e Ansel. lib. 6. cap. 36. f Philip. 3. g Supra 62. dist. c. docendus.

¶ In varisio eodice Mutinensi sex consilii Rome habitii referuntur capitula, quorum secundum est hoc. Et de hac eadem re habentur etiam in Pontificali manuscripto in gestis Nicolai primi.

C. XIV. ¶ De eodem.

Item Pelagius Papa Iuliano Episcopo Grumentino.

Literas a charitatis tua suscepimus, quibus significas, Latinum diaconum tuum ad Episcopatum ecclesie Marcellianensis a clero, & omnibus, qui illic conveniunt, postulari. & infra. ¶ Sed nunc & hoc dicimus, ut si eum omnes eligunt, & vis eum concedere, gratum nobis esse cognosce, & si potest, ante diem sanctum festinet occurrere, ut vel sabbato ipso noctis magna post baptismum cum Dei gratia valeat ordinari.

C. XV. ¶ Ex sacra i principis quis ordinatur.

Item Laurentio Episcopo Centumcellensi.

Pincipali b devotissimorum militum, qui illic in civitate Centumcellensi consistunt, relatione ad nos directa, facram insinuante clementissimi principis impetrasse, quæ eis presbyterum, diaconum, & subdiaconum fieri debere præcepit. Ideo hortamur dilectionem tuam, ut personas ipsas videas, & diligenter inquiras, ne aliquid contra canones commississent, & si eos inculpabiles repereris, & vitæ ipsorum laudabile testimonium videris, vestiente mediana septimana e Pasche, si Dominus voluerit, & si vixerimus, unumquemque per officia, quæ prædicimus, non differas promovere.

¶ Ex sacra ¶ Emendata est hæc rubrica, ut inscribet illum, de quo agitur, fuisse ad petitionem Imperatoris ordinatum: sacra enim Episcopatum Imperatoris significat.

C. XVI. ¶ Papa rogat Augustos, ut Reatinam ecclesiam cuidam electo dignentur concedere.

Item Leo quartus Lothario & Ludovico Augustis.

Reatina ecclesia, quæ per tot temporum spatia pastoralibus curis destituta consistit, dignum est, ut brachio amplitudinis vestre sublevetur, ac gubernationis regimine protegatur. Unde salutationis alloquio præmissis, vestram mansuetudinem deprecamur, quatenus Colono humili diacono eandem ecclesiam ad regendum concedere dignemini; ut vestra licentia accepta, ibidem cum Deo adjuvante, consecrare valeamus Episcopum. Sin autem in prædicta ecclesia nolueritis d ut præficiatur Episcopus, Tusculanam e ecclesiam, quæ viduata extitit, illi vestra serenitas dignetur concedere, ut consecratus à nostro præfatu Deo omnipotenti, vestroq; imperio grates peragere valeat.

C. XVII. ¶ Regio præcepto ab Apostolica Colonus Reatinæ ecclesia ordinatur Episcopus.

Item Rita Comitissa.

Nobis dominus Imperator & Imperatrix per suas epistolas dixerunt, ut Colonus Reatinæ ecclesiam, quæ pastoris officio per longa jam tempora destituta videbatur, Episcopum facere deberemus, sicut & fecimus.

C. XVIII. ¶ Imperatoris epistola in electionis confirmatione desideratur.

Item Stephanus Guidoni Comiti.

Lectis f sagacitatis vestre apicibus, qui defuncto ecclesie Reatinæ antistite, clerum & plebem ejusdem ecclesie elegisse sibi futurum antistitem, nobisque consecrandum vestro studio directum esse, ne ipsa ecclesia diu sine proprio constet pastore, fatebantur; nos de obitu prioris dolentes, nunc ipsum electum unanimitate, g & canonica ipsius ecclesie electione, ut mandastis, tam

citissime ordinare omisimus, quòd imperialem nobis, ut mos est, abolutionis minime detulit epistolam. Pro qua scilicet re ambiguum est nobis: ideo voluntati vestre in hoc parere distulimus, ne augustalis animus durissime hoc, quocumque modo, perciperet. Sed scientes ecclesiam Dei sine proprio diu pastore non debere consistere, gloria vestra mandamus, quoniam aliter nos agere non debuimus, ut vestra a solertia imperiali, ut præfata consuetudo dicitur, percepta licentia, & nobis, quemadmodum vos scire credimus, imperatoria directæ epistola, tunc voluntati vestre de hoc parebimus, eundem electum Domino adjuvante, consecrabimus: quod, charissime fili, molestè nullo modo suscipias.

C. XIX. ¶ Clericorum & civium voluntate metropolitanus est ordinandus.

Item Leo Papa I. ad Anastasium Thessalonicensem Episcopum, epist. 82. al. 84. c. 6.

Metropolitano b defuncto, cum in loco ejus alius fuerit subrogandus, Provinciales Episcopi ad civitatem metropolim c convenire debebunt, ut omnium clericorum atque civium voluntate discussa, ex presbyteris ejusdem ecclesie, diaconus optimus ordinetur.

C. XX. ¶ Cum clero, & populo archipresbyteri fiat electio.

Item Isidorus in lib. officiorum.

Si in plebibus archipresbyteri obierint, aut pro aliquo creatu exinde ejeti fuerint, archidiaconus, quanto ocyus proficiscatur illuc, & cum clericis, & populis d ipsius plebis electionem faciat, quatenus dignus pastor domui Dei constituatur, & dum ordinatur, ejus providentia ipsa plebs custodiatur.

C. XXI. ¶ Electus in Romanum Pontificem non ordinatur, nisi ejus decretum Imperatori primum presentetur.

Item ex gestis Romanorum Pontificum.

Athoannes Episcopus Portuentis, Dominico die octavarum Pasche in ecclesia sancte Sophie publicis Missis coram principe, & patriarcha latine celebravit, hic suscepit divalem, f secundum suam postulationem, per quam relevata i quantitas, quæ solita erat dari pro ordinatione pontificis facienda; g sic tamen, ut si contingerit post ejus transitum electionem fieri, non debeat ordinari, qui electus fuerit, nisi prius decretum generale introducatur in regiam b urbem, secundum antiquam consuetudinem, ut cum ejus scientia, & jussione debeat ordinatio provenire. ¶ Item k Vitalianus natione Signinensis direxit responsales suos cum synodica epistola juxta consuetudinem in regiam urbem ad piissimos Principes, significans de ordinatione sua.

C. XXII. ¶ Imperator jus habet eligendi Pontificem.

Item in historia ecclesiastica.

Hadrianus l Papa Romam venire Carolum regem ad defendendas res ecclesie postulavit. Carolus verò Romam veniens, Papiam obsedit: ibique relicto exercitu in sancta resurrectione ab Hadriano Papa Romæ honorifice susceptus est. Post sanctam verò resurrectionem reversus Papiam, cepit Desiderium regem: deinde Romam reversus, constituit ibi synodum cum Hadriano Papa in patriarchio Lateranensi, in ecclesia sancti salvatoris: quæ synodus celebrata est à CLIII. Episcoporum religiosus, & abbatibus. Hadrianus autem Papa

a al. ut à vestra. b Ansl. 6. c. 19. al. 15. Ivo part. 5. c. 348.

Deus dedit p. 1. c al. metropolitanam. d al. presbyteris.

e In Pontificali Vaticano in decretis Agathonis. & Tomo 2. conc. in decretis ejusdem. f jussionem. g al. facendi. h al.

regis urbe. i al. prospicari. k in Pontifi. in gestis Vitaliani

Papa. l Pam. l. 8. cap. 134.

a Infra dist. 76. c. ult. Poly. l. 2. tit. 29. Ansl. 6. c. 6. Ivo p. 6. c. 112.

b Ansl. 7. c. 94. c al. hebdomada. d al. volueritis.

e al. Asulanam. f S. Antoninus parte 2. tit. 16. cap. 1. §. 1.

g al. unanimi.

cum universa synodo tradiderunt Carolo jus & potestatem eligendi Pontificem, & ordinandi Apostolicam sedem. Dignitatem quoque patriciatus ei concesserunt. Insuper Archiepiscopos, & Episcopos per singulas provincias ab eo investituram accipere diffinivit: & ut nisi à rege laudetur, & investitur, Episcopus à nemine consecratur: & quicumque contra hoc decretum ageret, anathematis vinculo eum innodavit, & nisi respiceret, bona ejus publicari præcepit.

C. XXIII. ¶ *Electio Romani Pontificis ad jus pertinet Imperatoris.*
Item Leo Papa.

IN a synodo congregata Romæ in ecclesia sancti Salvatoris. Ad exemplum B. Hadriani Apostolica sedis antistitis, qui domino Carolo victoriosissimo regi Francorum, & Longobardorum, Patriciatus dignitatem, ac ordinationem Apostolicæ sedis, & investituram Episcoporum concessit: ego quoque Leo Episcopus, servus servorum Dei, cum toto clero ac Romano populo confirmimus, & confirmamus, & corroboramus, & per nostram Apostolicam auctoritatem concedimus, atque largimur domino Othoni primo regi Teutonicorum, ejusque successoribus hujus regni Italiae in perpetuum facultatem eligendi successorem, atque summæ sedis Apostolicæ Pontificem ordinandi, ac per hoc Archiepiscopos seu Episcopos, ut ipsi ab eo investituram accipiant, & consecrationem, unde debent: exceptis his, quos Imperator Pontificibus, & Archiepiscopis concessit: & ut nemo deinceps cuiusque dignitatis, vel religiositatis eligendi vel patricium, vel Pontificem summæ sedis Apostolicæ, aut quemcumque Episcopum ordinandi habeat facultatem, absque consensu ipsius Imperatoris, (quod tamen fiat absque omni pecunia) & ut ipse sit patricius & rex. Quod si à clero, & populo quis eligatur Episcopus, nisi à supradicto rege laudetur, & investitur, non consecratur. Si quis contra hanc regulam, & Apostolicam auctoritatem aliquid molierit, hunc excommunicationi subjacere decernimus: & nisi respuerit, irrevocabili exilio puniri, vel ultimis suppliciis affici.

¶ *In synodo* Intum hujus capituli videretur effusum: Ad exemplum, &c. verba autem, quæ antedunt, ipsa quoque pertinent ad titulum, ut integer titulus ita habeat. Leo Papa in synodo congregata Romæ in ecclesia sancti Salvatoris. Est autem Leo octavus, de quo multa scribit Luitprandus in fine libri sexti, & S. Antoninus par. 2. tit. 16. c. 16.

C. XXIV. ¶ *Præcepto principum, Maximo remittitur, quod absque auctoritate Apostolica ordinatur.*

Item Gregorius lib. 4. reg. epist. 34. seu cap. 7. ad Constantiam Augustam.

Salonitanz b civitatis Episcopus me, ac responsali meo nesciente, ordinatus est: & facta res est, quæ sub nullis anterioribus principibus evenit. Quod ego audiens, ad eundem prævariatorem, qui inordinate ordinatus est, protinus misi, ut omnino Missarum solennia celebrare nullo modo præsumeret, nisi prius à serenissimis dominis cognoscerem, si hoc fieri ipsi jussissent. Quod ei sub excommunicationis interpositione mandavi. Qui e contempto me, atque despecto, in audaciam quorundam secularium hominum, quibus denudata sua ecclesia, præmia multa præbere dicitur, nunc usque Missas facere præsumit, atque ad me venire secundum jussionem dominorum noluisti. Ego autem præceptioni pietatis eorum obediens, eidem Maximo, qui me nesciente ordinatus est, hoc, quod in ordinatione sua me, vel responsalem meum præmittere præsumpsit, ita ex corde laxavi, ac si me auctore fuisset ordina-

a *Epist. 1. c. 136.* b *Poly. l. 1. tit. 31.* c *al. c.* orig.

tus. Alia verò perversa illius, scilicet mala corporalia, quæ cognovi, vel quia cum pecuniis electus, vel quia excommunicatus Missas facere præsumpsit, propter Deum irrequiritam relinquere non possum. & infra. ¶ Et si ad me diu venire distulerit, in eo exercere distinctionem canonicam nullo modo cessabo.

C. XXV. ¶ *In electione Episcoporum, principis desideratur assensus.*

Item ex concilio Toletano xii. c. 6.

Cum a longè lateque diffuso tractu terrarum, commendantur impeditur celeritas nuntiorum, quò aut non queat regis auribus decedentis præfulsi transitus innosci, aut de successore morientis Episcopi libera principis electio præstolari, nascitur sapes, & nostro ordini de relatione talium difficultas, & regia potestati, dum consilium nostrum pro subrogandis pontificibus sustinet, innumerosa b necessitas. Unde placuit omnibus pontificibus Hispaniæ, atque Galliciæ, e ut salvo privilegio uniuscujusque provinciæ, licitum maneat deinceps Toletano pontifici, quocumque regalis potestas elegerit, & jam dicti Toletani Episcopi iudicium dignos esse probayerit in quibuslibet provinciis, & in præcedentibus sedibus præficere præfules, & decedentibus Episcopis eligere successores: sic tamen, ut quisquis illi fuerit ordinatus, post ordinationis suæ tempus infra trium mensium spatium proprii metropolitani præsentiam viturus accedat.

Electio quoque summorum Pontificum, atque aliorum infra præfulum, quondam Imperatoribus representabatur: sicut de electione B. Ambrosii, & B. Gregorii legitur. Quibus exemplis, & præmissis auctoritatibus liquido colligitur, laicos non esse excludendos ab electione, neque principes rejiciendos ab ordinatione ecclesiarum. Sed quod populus jubetur electioni interesse, non præcipitur advocari ad electionem faciendam, sed ad consensum electioni adhibendum. Sacerdotum d enim (ut in sine superioris capituli Stephani Papa legitur) est electio: & fidelis populus est humiliter consentire. Desiderium ergo plebis requirent, ut clericorum electioni concordet. Tunc enim in ecclesia Dei non præficietur antistes, cum populus pariter in eum acclamaverit, quem clerus communi voto elegerit.

C. XXVI. ¶ *Plebs non est eligere, sed electioni consentire.*

Unde Cælestinus Papa ait ad Episcopos Gallia, epist. 2. c. 5.

Cleri, e plebis, & ordinis consensus, & desiderium requiratur.

C. XXVII. ¶ *De eodem.*

Item Leo I. ad Episcopos Viennensis provinciæ, epist. 87. al. 89. [sed paulo aliter, & copiosius.]

Vota civium, testimonia populorum, honoratorum arbitrium, electio clericorum in ordinationibus sacerdotum expectantur. & infra. ¶ Per pacem, & quietem sacerdotes, qui præfutura sunt, postulentur: tentatur subscriptio clericorum, honoratorum testimonium, ordinis consensus & plebis.

3 ps. Principibus vero, atque Imperatoribus electiones Romanorum Pontificum, atque aliorum Episcoporum referendas, usus & constituto tradidit, pro schismaticorum, atque hæreticorum dissensionibus, quibus nonnunquam ecclesia Dei concussio periclitabatur: contra quos legibus fidelissimum Imperatorem frequenter ecclesia munita legitur. ¶ Representabam ergo electioni Pontificum catholicorum principibus, ut eorum auctoritate roborata, nullus hæreticorum, vel schismaticorum audeat contrariare, & ut ipsi principes tanquam devotissimi filii in eum

a *Dnm.] orig. in quo hæc oratio pendet ab alio principio. b al. injuriosa. c al. Gallia. d Supra ead. c. n. 8. e supra dist. 61. c. 1. Poly. l. 2. tit. 31. & ceteri, ut supra.*

confir-

consentirent, quem sibi in patrem eligi viderent, ut ei in omnibus suffragatores existerent, sicut Valentinianus a beato Ambrosio supra legitur dixisse. [Noli timere, quia & Deus, qui te elegit, semper te adjuvabit, & ego adiutor & defensor tuus, ut meum ordinem deceat, semper existam.]

C. XXVIII. ¶ *Præsentibus legatis Imperatoris ordinatur Pontifex Romanus.*

Unde Stephanus Papa statuit, dicens.

Quia b sancta Romana ecclesia, cui auctore Deo præsidemus, à pluribus patitur violentias, Pontifice obeunte, quæ ob hoc inferuntur, quia absque Imperiali notitia Pontificis fit consecratio, nec canonico ritu & consuetudine, ab Imperatore directi interfunt nuntii, qui scandala fieri vetent: volumus, ut cum instituendus est Pontifex, convenientibus Episcopis, & universo clero, eligatur præsentem senatu & populo, qui ordinandus est, & sic ab omnibus electus, præsentibus legatis imperialibus consecratur, nullusque sine periculo sui iuramenta, vel promissiones aliquas nova ad inventionem audeat extorquere, nisi quæ antiqua exigat consuetudo, ne vel ecclesia scandalizetur, & imperialis honorificentia minuatur.

4. ps. Verum, quis Imperatores quandoque modum suum ignorantes, non in numero consentientium, sed primi distribuentium, immo exterminantium esse voluerunt, frequenter etiam in hæreticorum perfidiam prolapsi, catholicae matris ecclesie unitatem impugnare conati sunt, ideo sanctorum Patrum statuta adversus eos prædierunt, ut senet electioni non inferrent, & quasque eorum suffragio ecclesiam obriveret, anathematis vinculo innodaretur: sicut scriptura quoque divina dicit, quod Ezechias c. dispersavit excelsum, & contrivit statuas, & succidit lucos, & fregit serpentem æneum, quem facit Moyses, videlicet, quia illum serpentem Deus fieri iusserat, ne serpentina morte populus interiret, ideo ipse populus colere, & venerari eam cepert: & idcirco destruxit iste, quem iubebat Deus fecerat ille. Ac per hoc magna auctoritas ista est habenda in ecclesia, ut si nonnulli ex prædecessoribus nostris fecerint aliqua, que illi tempore potuerunt esse sine culpa, & postea vertuntur in errores, & superstitionem, sine tarditate aliqua, & cum magna auctoritate a posteris destruantur. Postremo præsentibus legatis Imperatorum, & inconsultis, electiones Romanorum Pontificum legantur celebrata, & tandem iidem Imperatores religioso mentis affectu præfati privilegii renuntiaverunt, multa in superæonaria ecclesia conferentes.

C. XXIX. ¶ *Inconsultis legatis Imperatoris Hadrianus II. ad Pontificatum eligitur.*

Unde Gregorius I. scribit.

Cum d Hadrianus secundus ad Romanum Pontificatum ab ecclesia Dei genitricis Domine nostræ, quæ dicitur ad præseppe, traheretur ad Lateranensem patriarchium, certatim à clero, & proceribus, & plebe deportatus est. Quod audientes missi Ludovici imperatoris molestè tulerunt, indignati scilicet, quod dum præsentibus essent, non fuerunt invitati, nec optata à se futuri præfati electioni interesse meruerunt. Qui accepta ratione, quod non causa contemptus Augusti, sed futuri temporis prospectu omisium hoc fuerit (ne videlicet legatos principum in electione Romanorum præfulum expectandi mos, per huiusmodi fomitem inolefceret) omnem indignationem medullitus sedaverunt, & ad salutandum electum etiam ipsi humiliter accesserunt.

¶ Gregorius] Hoc antea citabatur ex Gregorio quarto, cuius essent potest, cum Hadrianus secundus, de quo hic mentio fit, posterior sit Gregorio quarto. In Pontificalibus vero manuscriptis inter gesta Hadriani secundi, item, in collectio-

ne manuscripta decretorum Romanorum Pontificum in decretis eiusdem Hadriani secundi habetur.

2. ¶ Accesserunt] In eadem Pontificalibus hac continenter sequuntur: Audiens hoc Ludovicus Imperator Christianissimus, mox Imperialem scribens epistolam, cunctos Romanos, qui dignum tanto peregrissent officio præfulum collaudavit: per quam epistolam videlicet innovit, nulli quidpiam præmii fore pro consecratione Romani Pontificis quoquomodo pollicendum: cum ipse hanc non suorum suggestionem, sed Romanorum potius unanimitate ardentissime cuperet provenire, maxime, cum reddi, quæ ablata fuerant, non aufferi à Romana ecclesia, vel deperire quidquam se diceret anhelare.

C. XXX. ¶ *Electio Romanorum Pontificum à Ludovico conceditur Romanis.*

Item pactum constitutionis Imperatoris primi Ludovici cum Romanis Pontificibus.

Ego a Ludovicus Imperator Augustus statuo, & concedo per hoc pactum confirmationis nostræ tibi beato Petro principi Apostolorum, & per te vicario tuo domino Paschali summo Pontifici, & universali Papæ, & successoribus eius in perpetuum, sicut à prædecessoribus nostris usque nunc in vestra potestate & ditione tenuistis, & disposuistis, Romanam civitatem cum ducatu suo, & suburbanis, atque viculis b omnibus, & territoriis eius montanis, & maritimis littoribus, & portibus, seu cunctis civitatibus, castellis, oppidis, ac villis in Thuscæ partibus. Item infra. ¶ Quando divina vocatione hujus sacratissima sedis Pontifex de hoc mundo migraverit, nullus ex regno nostro, aut Francus, aut Longobardus, aut de qualibet gente homo sub nostra potestate constitutus, licentiam habeat contra Romanos aut publicè, aut privatim veniendi, aut electionem faciendi, nullusque in civitatibus aut in territoriis ad ecclesiam beati Petri Apostoli potestatem pertinentibus aliquid malum propter hoc facere præsumat: sed liceat Romanis cum omni veneratione, & sine qualibet perturbatione honorificam suo Pontifici exhibere sepulturam, & eum, quem divina inspiratione, & beati Petri intercessione omnes Romani uno consilio, atque concordia sine qualibet promissione ad Pontificatum ordinem elegerint, sine aliqua ambiguitate, vel contradictione more canonico consecrare, & dum consecratus fuerit, legatis ad nos, vel ad nostros successores reges, & principum dirigantur, qui inter nos & illum amicitiam, & charitatem, ac pacem fociant.

C. XXXI. ¶ *Electio, & consecratio Romani Pontificis non nisi iuste, & canonicè fiat.*

[Item Leo quartus Lohario & Ludovico Augustis.]

PALEA.

Inter e nos & vos pacti serie statutum est, & confirmatum, quod electio, & consecratio futuri Romani Pontificis non nisi iuste, & canonicè fieri debeat.

C. XXXII. ¶ *Ab Imperatore vel nuntio eius electionis Romani Pontificis nullum obstaculum generetur.*

[Item constitutio i primi Henrici, & primi Othonis cum Romanis Pontificibus.]

PALEA.

Constitutio d primi Henrici, & primi Othonis cum Romanis Pontificibus. Ut nullus missorum nostrorum cujuscunque impeditionis argumentum in electione Romani Pontificis componere audeat, omnino prohibemus. Item. In electione Romanorum Pontificum, neque liber, neque servus ad hoc venire præsumat, ut illis

a S. Antoninus p. 2. tit. 16. c. 1. §. 2. Valer. l. 3. Anst. 4. c. 35. Ivo p. 5. c. 51. b al. villucis. c S. Antoninus ibid. Ivo p. 5. cap. 14. d Anst. 4. c. 37. & l. 6. c. 7. Ivo p. 5. c. 52. in legib. Longob. l. 1. tit. de Pontif. l. 3. [absq. a Gratian. & Ivo.]

a Supra c. Valentinianus. b Pann. l. 3. c. 5. Stephanus Papa. c Reg. 10. d Ivo p. 5. c. 16.

Romanis, quos ad hanc electionem per constitutionem sanctorum Patrum antiqua admisit consuetudo, faciat a diquod impedimentum. Quod si quis contra hanc notam constitutionem [facere] praesumpserit, exilio tractatur.

1 ¶ **Constitutio.]** Ex antiquo exemplari Gratiani restitutus est hic titulus: in quo exemplari post titulum istum, interposita rubrica, incipit caput, Ut nullus, &c. ut etiam apud Ivonem. Verum, quia receptum est, ut initium hujus capituli sit à dictione, Constitutio, relicta sicut hac verba etiam in principio ipsius. Ex hoc vero hoc capitulum in vetustis quoque exemplaribus, in quibus palea esse non solent.

C. XXXIII. ¶ Juramentum Othonis, quod fecit domino Papa Ioanni.

Item constitutio Othonis.

Tibi a domino Ioanni Papae ego Rex Otho promittere, & jurare facio per Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, & per lignum hoc vivificae crucis, & per has reliquias sanctorum, quod si permittente domino Romano venero, sanctam Romanam ecclesiam & te rectorem ipsius exaltabo secundum posse meum, & nunquam vitam, aut membra, & ipsum honorem, quem habes, mea voluntate, aut meo consilio, aut meo consensu, aut mea exhortatione perdes: & in Romana urbe nullum placitum, aut ordinationem faciam de omnibus, quae ad te, aut ad Romanos pertinent, sine tuo consilio: & quidquid de terra sancti Petri ad nostram potestatem pervenerit, tibi reddam: & cuiuscunque Italicum regnum commitero, jurare faciam illum, ut adiutor tui sit ad defendendum terram sancti Petri secundum suum posse. Sic me Deus i adjuver, & hac sancta Dei Evangelia.

1 ¶ **Sic me Deus.]** Addita hac sunt ex Centio Camerario, in cuius libro habentur multa forma juramentorum, & extat manuscriptus Roma.

C. XXXIV. ¶ Libertem sit clero & populo, de propria diocesi Episcopum eligere.

Item primo libro capitulorum b. Caroli, & Ludovici Imperatorum, c. 47.

Sacrorum & canonum non ignari, ut in Dei nomine sancta ecclesia suo liberius potiretur honore, assensum ordini ecclesiastico praebimus, ut scilicet Episcopi per electionem cleri & populi, secundum statuta canonum de propria diocesi, remota personarum & munerum acceptione, ob vite meritum, & sapientiae donum eligantur, ut exemplo & verbis, sibi subiectis usquequaque prodesse valeant.

Ex constitutionibus, & pacto Ludovici Imperatoris deprehenditur, Imperatores illis remouisse privilegia, quae de electione summi Pontificis Hadrianus Papa Carolo Imperatori, & ad imitationem eius Leo Papa Othoni primo Regi Teutoniarum fecerat. Cum ergo praemissa auctoritatibus cunctis liqueat electionem clericorum tantummodo esse, quaeritur quorum sit ipsa electio, an clericorum majoris ecclesiae tantum, an etiam aliorum religiosorum, qui in eadem civitate fuerint. Sed (sicut in breviatione canonum Fulgentii Carthagenensis ecclesiae diaconi invenitur) in septimo capitulo d. Niceni concilii, & in Gangrensi statutum est, ut ad eligendum Episcopum sufficiat ecclesiae matricis arbitrium. Nunc autem sicut electio summi Pontificis non à Cardinalibus tantum, verum etiam ab aliis religiosi clericis auctoritate Nicolai & Papae est facienda, ita & Episcoporum electio non à canonicis tantum, sed etiam ab aliis religiosissimis clericis, sicut in generali synodo Innocentii f. Papae Romae habita, constitutum est: Ait enim.

a. S. Antoninus p. 2. tit. 16. c. 1. §. 16. in medio. Anselm. lib. 1. c. 90. & l. 4. c. 30. b. al. capitularium. c. Anselm. lib. 6. c. 6. d. al. septimo Niceno concilio. e. Nic. 2. al. 1. in concil. Rom. c. 11. f. In 106. a. 6. 28.

C. XXXV. ¶ Absque religiosorum tutorum consilio canonici majoris ecclesiae Episcopum non eligant.

Obeuntibus sane Episcopis, quoniam ultra tres menses vacare ecclesiam sanctorum patrum prohibent sanctiones, sub anathematis vinculo interdiximus, ne canonici de sede episcopali ab electione Episcoporum excludant religiosissimos viros, sed eorum consilio honesta & idonea persona in Episcopum eligatur. Quod si exclusis eisdem religiosi electio fuerit celebrata, quod absque assensu eorum, & conniventia factum fuerit, irritum habeatur & vacuum.

Nunc ergo quaeritur, si vota eligentium in duas se diriserint partes, quis eorum alteri sit preferendus. De his ita scribit Leo Episcopus ad Anastasium Thessalonicensem Episcopum, epist. 12. al. 34. cap. 5. [sed paulo aliter.]

C. XXXVI. ¶ Cum vota eligentium in duas se diriserint partes, quis sit preferendus alteri.

Si a forte [quod] nec reprehensibile, nec irreligiosum iudicamus] vota eligentium in duas se diriserint partes, metropolitani iudicio is alteri preferatur, qui maioribus & studiis iuvatur, & meritis, tantum ut nullus invidis & non petentibus ordinetur, ne civitas b. Episcopum non optatum aut contemnat, aut oderit.

1 ¶ **Quod nec reprehensibile, nec irreligiosum iudicamus.]** Haec verba, quae à ceteris collectoribus non referuntur, non sunt inventa apud Leonem: sed apud Gregorium, ex quo referuntur infra d. q. 1. c. nec novum.

DISTINCTIO LXIV.

Hinc considerandum est, à quibus, vel quo tempore sacri ordines sunt tribuendi, vel quibus in loci patriarcha, primates, Archiepiscopi, Episcopi, choriepiscopi, & reliqui sacerdotes sint ordinandi. A quibus ordinentur Episcopi, in Niceno primo concilio definitum est, in quo sic legitur, cap. 4.

C. I. ¶ Ab omnibus provincialibus Episcopis ordinentur.

Episcopi. e. ab omnibus, qui sunt in provincia sua, debent ordinari. Si vero hoc difficile fuerit, vel aliqua urgente necessitate, vel itineris longitudine, certe tres Episcopi debent in unum congregari, ita ut etiam ceterorum, qui absentes sunt, consensum in literis teneant, & ita faciant ordinationem. Potestas sane vel confirmatio pertinebit per singulas provincias ad metropolitanum Episcopum.

C. II. ¶ De eodem.

Item Anacletus ad Episcopos Italiae, epist. 2.

Ordinationes à Episcoporum auctoritate Apostolica ab omnibus, qui in eadem fuerint provincia, Episcopis sunt celebranda. & infra. ¶ Quod si simul omnes convenire minime poterunt, assensum tamen suis apibus i praebent, ut ab ipsa ordinatione animo non desint.

1 ¶ **Apibus.]** In epistola est, precibus. Apud Ivonem & Burchardum, precibus & scriptis.

C. III. P A L E A.

[Ex concilio Arausicano primo, cap. 21.]

DE i abiectione e. eius, quem duo praesumpserint ordinare Episcopi in nostris f. provinciis, placuit depraesumptoribus, ut sicubi contigerit duos Episcopos tertium ordinare, g & ipse, 2 & auctores damnabuntur, quo cautius ea, quae sunt antiquae instituta, serventur.

a. Poly. l. 2. tit. 1. Anselm. lib. 6. c. 19. Ivo p. 3. c. 347. Pann. l. 3. c. 6. b. al. plebs invita. c. In conc. Niceno 1. c. 3. Anselm. lib. 6. c. 4. & 54. Ivo p. 3. c. 117. Bur. l. 1. c. 27. concordat. d. Dist. 75. cap. ordinationes Anselm. lib. 6. c. 13. Bur. l. 1. c. 15. Ivo p. 3. c. 69. Pann. l. 3. c. 12. & 17. Poly. l. 2. tit. 6. c. Bur. l. 1. c. 30. Ivo p. 3. c. 141. Pann. lib. 3. cap. 20. e. al. vestiri. g. al. consecrare.

1 ¶ In concilio ipso hoc est. initium hujus capituli. Duo si præsumperint ordinare Episcopum, &c. ac deinde tota res plenius exponitur. Apud ceteros vero collectores eodem fere modo habet, atque hic: & in multis vetustis Gratiani codicibus abest.

2 ¶ Et ipse sic commendatum est ex originali, & ceteris collectoribus. Antea legebatur, & Episcopi, & auctores.

C. IV. ¶ Ceteris assentientibus cum tribus provincialibus ordinetur Episcopus.

Item Anicetus in epistola ad Episcopos Gallia.

Comprovinciales a Episcopi, si necesse fuerit, ceteris consentientibus, à tribus, jussu Archiepiscopi consecrari possunt Episcopis.

C. V. ¶ Non ordinetur Episcopus extra consensum metropolitani.

Item Innocentius Papa ad Vitervianum Episcopum
Rothomagen. epist. 2. c. 1.

Extra b consensum metropolitani Episcopi nullus audeat ordinare Episcopum. Integrum enim est iudicium, quod plurimorum sententiis confirmatur. Nec unus Episcopus ordinare præsumat Episcopum, ne futurum præstitum beneficium videatur. Hoc enim & synodus Nicæna constituit, atque definiit.

C. VI. ¶ Episcopi à suo metropolitano, & ipse ab eisdem consecratur.

Item Gelasius universi per Dardaniam constituit.

3 ¶ Via e per ambitiones illicitas non pudet quosdam ecclesiarum jura turbare, ac privilegia, quæ metropolitanis, vel provincialibus Episcopis decrevit antiquitas temeraria præsumptione pervadere, propter quod etiam communionis Apostolicæ desiderant diffidium tenere, quo scilicet ab ejus auctoritate divisi, vel impune proprias usurpationes exerceant, non respicientes, quia æterno iudicis rationem tam de catholica sinceritatis injuria, quam de traditionum præjudicii paternarum, non sine perpetuæ sint damnationis interitu reddituri, si in hac obstinatione permanerint; charitatem vestram duximus instruendam, ut vos omnes in commune fratres, sive per Dardaniam, sive per quamque contiguam provinciam constituti, qui vos sub metropolitano vestrisse meminitis, & ab eisdem substitui decernentes, d sicut vetus consuetudo deposcit, unanimiter statuatis antistites: & vicissim si metropolitani humanæ conditionis sorte decesserit, à comprovincialibus Episcopis, sicut forma transmisit, sacris modis omnibus censeatis; nec quemquam sibi, quod vobis antiqua dispositione concessum est, patiamini vindicare: quatenus & inter ipsas adversantium voluntatum procellas, veterum regulas nullatenus custodire cessetis, sicut persecutionum tempore diversarum patres nostros constanter fecisse non dubium est.

C. VII. ¶ De eodem.

Item ex concilio Martini Papæ.

3 ¶ Episcopum e oportet maxime quidem ab omni concilio constitui. Sed si hoc pro necessitate aut pro longinquitate itineris difficile fuerit, ex omnibus tres eligantur, f & omnium præsentium, vel absentium subscriptiones teneantur, & sic postea ordinatio fiat. ¶ Hujus autem rei potestas in omni provincia ad metropolitano pertinet Episcopum.

C. VIII. ¶ Non erit Episcopus, qui præter metropolitani sententiam fuerit ordinatus.

Item ex concilio Nicæno 1. c. 6.

¶ Illud g generaliter est clarum, quod si quis præter sententiam metropolitani fuerit factus Episcopus, hunc

a Poly. l. 2. tit. 8. Bur. l. 1. c. 28. Pann. lib. 3. cap. 10. Ivo p. 5. cap. 139.

b Poly. ibi. Ivo p. 5. c. 139. Ans. l. 6. c. 36. c Ans. l. 6. c. 41. al. 39.

ex Gelasio ad Naralem Episcopum prope idem. d decedentes.]

vera lectio. e In cap. Martini Bracæ. c. 4. ex conc. Nicæn. cap. 4.

f al. colligantur. g Ans. l. 6. c. 42. Demadedit. p. 1.

magna synodus diffiniit Episcopum esse non oportere.

DISTINCTIO LXV.

1 ¶ Omprovincialium Episcoporum univ. saliter desideratur consensus in ordinatione Episcopi. Quod si aliqui animositate ducti contradicere veluerint, obtineat sententia plurimorum.

C. I. ¶ Si ceteris consentientibus ordinationi Episcoporum, duo vel tres contradicant, obtineat sententia plurimorum.

Unde in Nicæno concilio, c. 6.

3 ¶ Anè si communi omnium consensu i rationabiliter probato secundum ecclesiasticam regulam, duo vel tres animositate ducti per contentionem contradicant, obtineat plurimorum sententia sacerdotum.

1 ¶ Consensu] Græcè legitur, ὡς φωνὴ ἁλλόφων ὄσση, καὶ κατὰ κανόνα ἐκκλησιαστικῶν. quod Dionysius veritas, decreto rationabili, & secundum ecclesiasticam regulam comprobato.

C. II. ¶ De eodem.

Item ex concilio Martini Papæ.

3 ¶ Non a debet ordinari Episcopus absq; consilio & præsentia b metropolitani Episcopi. Adesse autem oportet omnes, qui sunt in provincia sacerdotes, quos per suam debet epistolam metropolitano convocare. Et quidem si omnes occurrerint, c bene, si autem hoc difficile fuerit, plures oportet occurrere. Qui autem non convenerint, præsentiam sui per epistolas faciant, & sic omnium factio consensu ordinationem Episcopi fieri oportet. Si autem aliter, præterquàm terminatum est à nobis, fuerit factum, talem ordinationem nihil valere decernimus.

2 pars. ¶ Si autem secundum canones ordinatio Episcopi fuerit facta, & aliquis cum malitia in aliquo contradixerit, plurimorum consensus obtineat.

C. III. ¶ De eodem.

Item ex concilio Antiocheno, c. 19. d

3 ¶ Episcopus non est ordinandus sine consilio, & præsentia metropolitani Episcopi, cui melius erit, si ex omni provincia congregentur Episcopi. Quod si fieri non potest, hi qui adesse non possunt, propriis literis consensum suum de ipso designent, & tunc demum post plurimorum sive per præsentiam, sive per literas consensum, sententia consona ordinetur. Quod si aliter, quam statutum est, fiat, nihil valere hujusmodi ordinationem. ¶ Si verò etiam secundum definitas regulas ordinatio celebretur, contradicant autem aliqui propter proprias & domesticas similitates, his contemptis, sententia de eo obtineat plurimorum. ¶ Verbis græcis multo melius respondet altera versio, quæ Dionysii est, ideoz, illa consulenda.

Si autem provinciam primatem habere consiterit, nec etiam à metropolitano absq; ejus conscientia Episcopum consecrare licebit.

C. IV. ¶ Absq; primatis consensu metropolitani Episcopum non ordinet.

Unde Leo Papa Anastasio Episcopo, epist. 82. al. 34. c. 6.

3 ¶ DE e persona autem consecrandi Episcopi, & de ceteri, plebisq; consensu, metropolitano Episcopus ad fraternitatem tuam referat, quodque in provincia bene placuit, scire te faciat, ut ordinationem rite celebrandam tua quoque confirmet auctoritas. Quæ rebus dispositionibus nihil mora, aut difficultatis debet afferre, ne gregibus Domini diu desit cura pastorum.

C. V. ¶ De eodem.

Item ex concilio Carthaginensi, 2. c. 27.

3 ¶ Laget omnibus, ut inconulto primatu cujuslibet

a In c. Martini Bracæ. c. 3. ex conc. Antioche. c. 19. b al. conscientia. c al. consurrerunt. d Ca. 18. e Demadedit p. 1. Ivo p. 5. c. 348.

provincia, tam facile nemo præsumat, licet cum multis
Episcopis, in quocunque loco sine ejus, ut dictum est, præ-
cepto Episcopum ordinare. ¶ Si autem necessitas fuerit,
tres Episcopi, in quocunque loco sint, cum primatis præ-
cepto ordinare debeant Episcopum.

C. VI. ¶ Unicusque ecclesie proprius honor
servetur.

Item ex concilio Nicano, c. 6.

Mos a antiquis perdurat b in Ægypto, vel Lybia,
& Pentapoli, ut Alexandrinus Episcopus horum
omnium habeat potestatem; quandoquidem & Episcopo
Romano parilis i mos est. ¶ Similiter autem & apud
Antiochiam, cæterasque provincias honor suus unicuique
servetur ecclesie.

¶ Parilis] Græcè legitur, ἐπεὶ ἡ ἐκ τῶν τῶν ῥώμης
ἐπισκοπῶν τὸ τὸ αὐτῆς ἐστίν, id est, quoniam & Romæ
Pontifici hoc usitatum est. Quibus verbis nulla paritas Ro-
mani, & Alexandrinæ Patriarchatus inducitur, ut quidam
male interpretati sunt. De quare optime Nicolaus primus in e-
pistola ad Michaëlem Imperatorem, qua incipit, Proposueram-
us, sic scripsit, Nicæna synodus noverat Romanæ ecclesie
omnia Domini sermone concessa: Si omnia, ergo de-
fuit nihil, quod non illi concesserit. Denique si instituta
Nicæna synodi diligenter inspiciantur, invenietur profes-
sio, quia Romanæ ecclesie nullum eadem synodus con-
tulit incrementum: sed potius ex ejus forma, quod A-
lexandrinæ ecclesie tribueret, particulariter sumpsit ex-
emplum. Hæcenus Nicolaus. Statutum igitur fuit ita in A-
lexandrinæ ecclesie observandum, quia sic fieret in Romana.

C. VII. ¶ De eodem.

Item ex eodem, cap. 7.

Quoniam mos antiquus obtinuit, & vetusta traditio,
ut Ælia, id est, Hierosolymorum e Episcopo honor
deferatur, habeat consequenter honorem, manente tamen
metropolitani civitatis propria dignitate.

Qui vero à comprovincialibus suis cum metropolitani licentia
fuerit ordinatus, infra constituta tempora ejus se repræsentet asse-
ctibus.

C. VIII. ¶ Metropolitano se repræsentet nu-
per factus Episcopus.

Unde in Taracenti concilio, cap. 5. legitur.

Siquis in metropolitana civitate non fuerit Episcopus
ordinatus, postquam suscepta benedictione per me-
tropolitani literas honorem fuerit Episcopi adeptus: id
optimum esse decernimus, ut postmodum statuto tem-
pore, id est, impletis duobus mensibus, se metropolitani
sui repræsentet aspectibus, ut ab illo monitis ecclesiasticis
instructus plenius, quid observare debeat, recognoscat.
Quod si forte hoc implere neglexerit, in synodo increpatus
à fratribus corrigatur. Et si forte infirmitate aliqua, ne
hoc impleat, fuerit præpeditus, hoc suis literis metropoli-
tano indicare procuret.

3 pars. His auctoritatibus datur intelligi, quod Episcopi à com-
provincialibus suis debeant ordinari. Sed queritur, si in provin-
cia plurimi Episcopi fuerint, d & contigerit forte unum remanere
Episcopum, quid fieri debeat. Ille, quia solus est, ordinare non
potest Episcopum, comprovinciales enim non habet, cum quibus E-
piscopum consecrare valeat. Cum ergo talis necessitas fuerit, quid
faciendum sit, in Sardiceni concilio definitur, in quo cap. 5. sic
statutum legitur.

C. IX. ¶ Si forte unus tantum in provincia re-
manserit Episcopus, ad consecrationem
Episcopi de vicina provincia
convocentur.

Si e forte in provincia unum tantum contigerit re-

a Ansl. c. c. 40. Polyc. l. 2. tit. 21. b perduret.] κ τὸ τὸ το.
c. al. Hierosolyma. d al. non fuerint. e Bur. lib. 1. c. 26. l. 100
p. 5. c. 137.

manere Episcopum, superstes Episcopus convocet Epi-
scopos vicina provincia, & cum eis ordinet comprovinci-
ales sibi Episcopos. Quod si facere neglexerit, populi
convenient Episcopos provincia vicina, & illi prius
commoneant Episcopum, qui in eadem provincia com-
moratur, & ostendant, quod populi petant sibi Episco-
pum rectorem, & doceant justum esse, ut veniat i ipse,
& cum eis ordinet Episcopum. Quod si literis conven-
tus tacuerit, & dissimulaverit, nihilque rescripserit, tunc
satisfaciendum est populis, ut convenient ex vicina pro-
vincia Episcopi, & ordinent Episcopum.

¶ Capitulum hoc, quomodo refertur à Gratiano, præcipue in
priori parte, neque cum latino, quod geminum est in tomis conciliorum,
multos, minus cum græco canone convenit: quin etiam
apud Burchardum, & Ivoem varie legitur. Hujus vero concilii
canones à Latinis latine, & à Græcis græcè à principio scripti fuisse
se Nicolaus Papa Photius scribens in epistola, qua incipit, Innume-
rabiliū. his verbis indicat. Quomodo autem non esse
apud vos Sardicenses canones tu solus asfruere poteris,
quando non solum à latinæ, verum etiam cum aliis à
græcæ linguæ hominibus statuti sunt, & promulgati: Qua
de re credibile non est, quod ibi definitum est, unam-
quęque ipsorum minime propria linguæ tradidisse.
Dionysius quoque exigitur in Epistola ad Stephanum Episcopum,
qua ei suam græcorum canonum interpretationem obtulit. Sardicen-
se concilium à principio inter latinos latine editum fuisse hunc verbum
significat. Tunc sancti Chalcedonensis Concilii decreta
subdentes, in his græcorum canonum finem esse decla-
ramus, ne quid præterea notitiæ vestra credamur velle
subtrahere. Statuta quoque Sardicenis concilii, atque
Africanæ, qua latine sunt edita, suis à se numeris cernuntur
esse distincta.

¶ Vi veniat ipse] Tam in concilio, quod est in codice es-
nonum, quam quod in collectione Isidori, & apud Burchardum, &
Ivoem legitur, ut & ipsi veniant, & cum ipso ordinet Epi-
scopum. Græcus autem canon ita habet.

¶ Σὺ δὲ ἐπίσκοπος ἀπὸν. ἔαν σὺ μὲν ἐν μὲν ἐπαρχίᾳ,
ὡς ἡ γὰρ ἐκείνη ἐπίσκοποι τοῦ γένους, ἐὰν ἐπίσκοποι
δοῦναι μὲν, κακῶν δὲ καὶ τῶν ἀμείνων μὴ βελήθη συνί-
δῆν, & συναίνεσθαι τῇ καὶ ἐσὶ τῶν ἐπίσκοπων, τὸ δὲ
πληθὺν συναδρῶν δέντε παρὰ καλοῖς γίνεσθαι τῶν καλῶ-
σασιν ἢ παρ' αὐτῶν ἐπιζητῶν ἀδὲν ἐπιστολῶν, ἅς ἑ-
ροὶ κἀνοὶ τὸν ἰναπομένοντα ἐπίσκοπον ἢ πεινῶν κἀ-
δὲ γραμμάτων τῶν ἐξ ἀρχῆς τῆς ἐπαρχίας (λέγω) τῶν
ἐπίσκοπων τῆς μητροπόλεως) ὅτι αἱ οἱ τοῦ πληθὺν πεινῶ-
να αὐτοῖς δὲ δῆναι ἢ γὰρ καλῶς ἔχειν καὶ τῶν αὐτῶν
χρῶδ, ἢ παρὰ γίνεσθαι. Et ἢ μὴ δὲ γραμμάτων ἀνι-
βῆς παρὰ γίνεσθαι, μήτε δὲ ἀντιγραφοί, τὸ ἰκῶν τῆ βε-
λησὶ τῶν πατρῶν καὶ γενεῶν, καὶ ἢ καὶ μετακαλεῖσθαι καὶ
τὸς δὲ τῆς παρῶν οἰκίας ἐπαρχίας ἐπιστολῶν, αὐ-
τῶν κατῆσθαι τῆ τῆς μητροπόλεως ἐπίσκοπος, id est,
Osius Episcopus dixit. Si qua in provincia, in qua plu-
rimi sunt Episcopi, contigerit unum Episcopum morati
absentem, neque is propter negligentiam quantum com-
venire voluerit, neque Episcoporum creationi consente-
re, populi vero congregati postulent eum, quem ipsi
expetunt, Episcopum constitui: primum oportet Epi-
scopum illum qui absens moratur, admoneri literis pri-
matis provincia (nimirum Episcopi metropolitani) de
populorum postulato, pastorem sibi dari perentium:
recte autem se habere puto, cum quoque, ut interis,
expectari. ¶ Quod si neque per literas rogatus affuerit,
ac ne respiciat quidem, satisfaciendum populi volun-
tati est. Convocari autem oportet ex vicina etiam provin-
cia Episcopos ad metropolitani Episcopi creationem

a al. admitti.

DISTINCTIO LXVI.

Archiepiscopus autem ab omnibus sua provincia Episcopis debet ordinari. a

C. I. ¶ Ab omnibus suffraganeis suis Archiepiscopus ordinatur.

Unde Anicetus Papa in epist. ad Episcopos Gallie.

Archiepiscopus 1 ab b omnibus sua provincia Episcopis ordinatur. & infra. 2 ¶ Illud tamen, quod de Archiepiscopi consecratione prædictum est, atque præceptum, id est, ut omnes suffraganei eum ordinent, nullatenus immutari licet, quia qui illis præest, ab omnibus Episcopis, quibus præest, debet constitui. Sin aliter præsumptum fuerit, viribus carere non dubium est, quia irrita erit ejus secus acta ordinatio.

1 ¶ Archiepiscopus] Hæc prior pars in epistola ipsa, & apud ceteros collectores fufus exponitur.

2 ¶ Hic in epistola cum multa alia sine interjeffa, tum c. comprovinciales. sup. dist. 64.

De Episcopis autem non ordinandis à paucioribus, quam tribus Episcopis, Anacletus epist. 2. ad Episcopos Italia scribit, dicens.

C. II. ¶ Episcopus non minus, quam à tribus Episcopis ordinatur.

Porro & c Hierosolymitarum primus Archiepiscopus beatus Iacobus, qui iustus dicebatur, & secundum carnem, Domini nuncupatus est frater, à Petro, Iacobo, & Ioanne Apostolis est ordinatus, successoribus videlicet suis dantibus formam, ut non minus quam à tribus Episcopis, reliquisque omnibus assensum præbentibus, ullatenus Episcopus ordinetur, & communi voto ordinatio celebretur.

DISTINCTIO LXVII.

Presbyteri vero, & Chorepiscopi ab uno Episcopo ordinari possunt.

C. I. ¶ Sacerdotes ab uno Episcopo possunt ordinari.

Unde Anacletus epist. 2. ad Episcopos Italia.

Reliqui d sacerdotis à proprio ordinentur Episcopo, ita ut cives & alii sacerdotes assensum præbeant, & jejunantes ordinationem celebrent. Similiter & diaconi ordinentur. Caterorum autem graduum distributioni trium veracium testimonium, cum Episcopi scilicet approbatione, sufficere potest.

C. II. ¶ De eodem.

Item in Hispanens concilio secundo, c. 6. legitur.

Episcopus sacerdotibus, ac ministris solus honorem dare potest, solus auferre non potest.

DISTINCTIO LXVIII.

Quæritur de illis, qui ordinantur ab his, quos non constat fuisse Episcopos, an sint iterum consecrandi, an non. Quod vero consecrandi non sint, probatur auctoritate Gregorii, qui scribens Joanni Ravennati Episcopo, lib. 2. c. pist. 32. ait.

C. I. ¶ Semel consecratus, iterum consecrari non debet.

Sicut e semel baptizatus iterum baptizari non debet; ita qui consecratus est semel, in eodem iterum ordine non debet consecrari. Sed si quis forsitan cum levi culpa ad sacerdotium venit, pro culpa pœnitentia indici debet, & tamen ordo servari.

a Sic Iustin. novel. 131. in prin. b Extra de tem. ord. c. si. archiepiscop. Poly. l. 2. tit. 8. Ansl. l. 6. c. 39. Burch. l. 1. c. 28. lvo p. 5. cap. 139. Pann. lib. 3. cap. 10. c Idem reperitur in epi. Aniceti. Polyce. ibid. Anselm. l. 6. cap. 13. Burch. l. 1. c. 15. lvo p. 5. cap. 139. Pann. lib. 3. cap. 17. d Polyce. ibid. Ansl. l. 6. cap. 13. q. 7. cap. 6. & ca. Episcopus e 4. sen. dist. 25. B. Poly. l. 2. tit. 35. Anselm. l. 7. c. 104. Pannorm. lib. 3. ca. 76. lvo p. 6. c. 82.

C. II. ¶ De presbyteris, qui ordinantur ab eis, quos constat Episcopos non fuisse.

Contra Gregorius III. ad Bonifacium Episcopum, epist. 2. scribens, testatur.

Presbyteri, a quos ibidem reperisti, si incogniti fuerint illi, qui b ordinant, & dubium est eos Episcopos fuisse, an non, qui eos ordinaverunt; si bonæ actionis, & catholici viri sunt ipsi presbyteri, & in ministerio Christi, omnique lege sancta edocti, ab Episcopo suo benedictionem presbyteratus suscipiant, & consecrentur: & sic ministerio fungantur.

Quod ergo consecratus, in eodem ordine iterum consecrari prohibetur, de eo intelligendum est, qui consecratus est ab illo, quem certum erat consecrandi ius habere. Qui autem ab illo consecratur, quem non constat ius consecrandi habuisse, iterum consecrandus est: quia si ille consecrandi ius non habuit, iste ex olei effusione nil consecrationis accepit. Et quia in ipso ordine consecratus non erat, nunc quasi primum ad consecrationem ventens ab Episcopo sacerdotalem benedictionem, & consecrationem consequitur. Si autem ius consecrandi habuit, in prima unctio consecutus est consecrationem: in secunda vero non reiteratur consecratio, sed sola unctio; sicut de quo dubium est, an sit baptizatus, vel non, debet baptizari: qui si prius baptizatus non fuerat, consequitur gratiam baptismi: si autem baptizatus erat: nihil accipit in secunda unctio: c. nec pertinet hoc ad reiterationem baptismi, sed ad cautelam salutis. Hoc & de ecclesiis consecrandis similiter observandum est.

C. III. ¶ Non debet iterum consecrari ecclesia semel consecrata.

Unde in Nicæno concilio legitur.

Ecclésiis d semel consecratis Deo non iterum debet consecratio adhiberi, nisi aut ab igne exusta, aut sanguinis effusione, aut cuiuscunque semine fuerint polluta: quia sicut infans à qualicunque sacerdote in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti semel baptizatus, non debet iterum baptizari, ita nec locus Deo dicatus, est iterum consecrandus, nisi propter eas causas, quas superius nominavimus: si tamen fidem sanctæ Trinitatis tenuerunt, qui eum consecrarunt.

2 pars. Inter Episcopos, & Chorepiscopos autem hæc est differentia, quod Episcopi non nisi in civitatibus, Chorepiscopi etiam in vicis ordinari possunt. Episcopi formatas tribuunt, Chorepiscopi non nisi commendatarias, & pascificas dare valent. Episcopi ius consecrandi habent, Chorepiscopi tantum minores ordines tribuunt, leviticam autem, & sacerdotalem benedictionem non valent prestare.

C. IV. ¶ In quibus Chorepiscopi ab Episcopis differant.

De his ita scribit Leo I. ad Episcopos Germaniæ, & Gallie, epist. 86. ad. 88.

Quamvis e Chorepiscopis, & Presbyteris plurima cum Episcopis ministeriorum communis sit dispositio, quædam tamen auctoritate veteris legis, quædam novellis, & ecclesiasticis regulis sibi prohibita voverint: sicut est presbyterorum & diaconorum, aut virginum consecratio, sicut constitutio altaris, ac benedictio, vel unctio. Siquidem nec erigere eis altaria, nec ecclesias vel altaria consecrare licet, nec per impositionem manuum, fidelibus baptizatis, f vel conversis hæreticis g paraclitum Spiritum sanctum tradere, nec chrisma conficere, nec chrismate baptizatorum frontes signare, nec publicè quidem in Missa quemquam pœnitentem reconciliare, nec formatas cuiilibet epistolæ mittere. Hæc enim omnia illicita sunt Chorepiscopis

a Ansl. l. 7. c. 110. lvo p. 6. c. 117. b à quibus fuerint ordinari. orig. c lotione. d De consecra. dist. 2. c. ecclesia. e lvo p. 6. c. 72. Ansl. l. 7. c. 122. Poly. l. 4. tit. 26. f baptizandis. orig. & lvo. g ex hæresi. orig.

voluerit alienum ministrum sine consensu Episcopi ipsius, & sine voluntate ordinare, non sit rata ordinatio eius.

I ¶ **Hominem**] In concilio Latino legitur: ecclesiasticum ministrum sollicitare, & in suis parochiis clericum, &c. 7. ead. cap. primatus. (ubi huius canonis sententia videtur referri) legitur, ut nemo alterius plebis hominem usurper. Græcè autem caput istud, quod in Latino decimum octavum est, non habetur.

C. II. ¶ De eodem.

Item Innocentius ad Victricum Rothomagen-
sem Episcopum, epist. 2. c. 7.

De aliena ecclesia ordinare clericum nullus præsumat, nisi ejus Episcopus precibus exoratus concedere voluerit.

C. III. ¶ Qui sine Episcopi consensu ordinatur,
irrita sit ejus ordinatio.

Item ex Nicæno concilio, cap. 16.
in fin.

Si quis ausus fuerit aliquem, qui ad alterum pertinet, in sua ecclesia ordinare, cum non habeat consensum illius Episcopi, à quo recessit clericus, irrita sit hujusmodi ordinatio.

C. IV. ¶ Clericus unus ecclesie in alia non
ordinetur.

Item ex concilio Chalcedonensi, cap. 20.

Clericos in suis ecclesiis constitutos, sicut jam diffinitivimus, non liceat in alterius civitatis ecclesiis ordinari: sed quiescat in ea, in qua ab initio ministrare meruerunt: exceptis illis, qui proprias civitates perdidissent, & ex necessitate ad alias ecclesias migraverunt. Si verò quicumque Episcopus post definitionem istam ad alium Episcopum pertinentem clericum susceperit, placuit sanctæ synodo, & eum, qui susceperit, & eum, qui susceptus est, tandem excommunicatos manere, quamdiu ipse clericus revertatur ad propriam ecclesiam.

C. V. ¶ Apostolica permissione unus ecclesie cle-
ricus in altera valeat ordi-
nari.

Item Gregorius Fortunato Episcopo Neapolita-
no, lib. 5. epist. 11. seu cap. 111.

Fraternitatem et tuam à nobis petiisse recolimus, ut Gratianum ecclesie Benefrancæ diaconum tuæ concederemus ecclesie cardinandum. Et quoniam nec Episcopum, cui obsecundare, nec propriam habet ecclesiam, hoste scilicet prohibente, quo suum debeat ministerium exhibere; petitionem tuam non prævidimus differendam. Idcirco scriptis tibi præsentibus eum necessario duximus concedendum, habituro licentiam diaconum illum, nostra interveniente auctoritate, ecclesie tuæ, Deo propitio, constitutæ cardinalem.

¶ **Cardinandum**] Antea legébatur, ordinandum.

Emendationem est ex ipsa epistola. Cardinare verò, seu Cardinalem constitutere, (quod est in fine huius capituli) ita videtur B. Gregorius accepisse, ut canonicam translationem significet. Nam cum tempore S. Gregorii canon sextus concilii Chalcedonensis accurate obser- varetur, ut nullo modo daretur alicui locus in ecclesiis qui nunc titulus vocatur, nisi simul ad eum locum ordinaretur; cum aliquis jam ordinatus, necessitate aliqua in aliam ecclesiam transfereretur, ut in illa in eodem gradu, quo in prima ordinatus erat, deserviret, in secunda dicebatur incardinari; quod ex isto nunc indicato loco patere potest; & ex l. 3. epist. 14. & alibi. Quod etiam in Episcopo B. Gregorius faciebat, lib. 2. indict. 10. epist. 6. & epist. 25. (quod referunt 7. q. 1. c. pastoratus.) & indict. 11. ep. 13. & sequenti, quod habetur 7. q. 1. c. relato. De hac Ioannes Diaconus lib. 3. cap. 8.

a. Pannorm. lib. 3. cap. 64. b. al. usurper. c. Burch. lib. 1. cap. 109. Ivo part. 5. c. 11. ex alia versione. d. Anf. l. 6. cap. 125. & l. 7. cap. 109. Ivo p. 6. c. 361. e. lo. Diac. l. 3. c. 29. Polyc. lib. 1. tit. 7. Anfelm. lib. 7. cap. 88.

17. & 18. Gregorium verò Ioannes VIII. & factu ipso, & vocabulo in eadem notione accepto, est imitatus, quod ex aliquot manuscriptis ipsius epistolæ constat.

C. VI. ¶ Sine literis Episcopi sui in aliqua ecclesia
clericus non suscipiatur.

Item ex concilio Carthagenensi l. cap. 5.

Primatus a Episcopus b Vegesitanus dixit. Suggesto sanctitati vestre, ut statuatis non licere clericum alienum ab aliquo suscipi sine literis Episcopi sui, neque apud se retinere, nec laicum usurpare sibi de plebe aliena, ut eum obtineat e sine conscientia ejus Episcopi, de cuius plebe est. Gratus Episcopus dixit. Hæc observantia pacem custodit: Nam & memini in sanctissimo concilio Sardinensium statutum, ut nemo alterius plebis hominem usurper. Sed si forte erit necessarius, petat à collega suo, & per consensum sui Episcopi habeat.

C. VII. ¶ Sine literis commendatitii clericus extra
suam ecclesiam non mi-
nistret.

Item ex concilio Chalcedonensi, c. 13.

Extraneo d clerico, & lectori extra civitatem suam sine commendatitiis literis proprii Episcopi nusquam penitus liceat ministrare.

C. VIII. ¶ De eodem.

Item ex sermone S. Augustini ad populum.

Hortamur e Christianitatem vestram juxta sanctorum canonum instituta, ut in ecclesiis à vobis fundatis aliunde veniens presbyter non suscipiatur, nisi à vestra fuerit ecclesia consecratus Episcopus, aut ab eo per commendatitias literas suscipiatur.

C. IX. ¶ Absque formata clerici peregrini
non suscipiantur.

Item ex concilio Antiocheno, cap. 7.

Nullam absque formata, quam Græci epistolam dicunt, peregrinorum clericorum suscipi oportet.

¶ **Formata**] Græcè est: *μνηστὴρ ἐπιστολῶν* *ἡμετέρας τῶν ἐκείνων*, quod Dionysius vertit, nullus peregrinorum sine pacificis, id est, commendatitiis suscipiatur epistolis, atq. ita Burch. & Ivo habent.

DISTINCTIO LXXII.

Dimissorias verò literas Episcopus nisi rogatus non tribuat, sicut statutum est in synodo habita Roma.

C. I. ¶ Nisi eodem petente, nulli dimisso-
ria litera præsentur.

Unde Leo Papa ait.

Episcopus f subjecto sibi sacerdoti vel alii clerico, nisi ab ipso postulatus, dimissorias non faciat, ne ovis quasi perditus, aut errans inveniatur.

C. II. ¶ De eodem.

Item ex concilio Carthagenensi III. cap. 21.

Clericum g alienum, nisi concedente ejus Episcopo, nemo audeat vel retinere, vel promovere in ecclesia sibi credita. Clericorum autem nomen etiam lectores, & psalmistæ, & ostiarii retinent b.

C. III. ¶ In una ecclesia ordinatus, in alia
non suscipiatur i.

Item ex concilio Milevitano, cap. 15.

Placuit k, ut quicumque in una ecclesia vel semel eligitur l, ab alia ecclesia ad clericatum non teneatur.

¶ **Eligitur**] In concilio Carthagenensi Græco, capit. 91. *ἡμετέρας τῶν ἐκείνων*, in Africano autem, capite 67. vel semel suscepto officio legerit.

a al. privatus. b Burch. l. 2. c. 43. Ivo p. 6. c. 144. Anfelm. l. 6. c. 124. c ordinet. orig. d Burch. l. 2. c. 139. Anfelm. l. 7. c. 162. Polyc. l. 4. tit. 3. e Burch. l. 5. c. 30. Ivo p. 16. c. 31. f Anf. l. 6. c. 122. g Burch. l. 2. c. 42. Ivo p. 6. c. 14. h al. retineant. i al. teneatur. k Conc. Africanum. c. 37.

DISTINCTIO LXXIII.

Q Valiter a vero commendatitia, vel dimissoria, seu formata epistola faciendū sit, videndum est. Debent namq; litera Graeca interponi in ea epistola, & non sine causa. Graeca enim elementa literarum, numeros etiam exprimerent, nullus qui vel tenuiter Graeci sermonis notitiam habet, ignorat. Ne igitur in faciendū epistola canonice, quas nos Latini formatas vocat, aliqua fraus falsitatis temere presumere, hoc a patribus coecorum. Nicaea congregatis saluberrime inventum est, & constitutum, ut formata epistola hanc calculationis seu supputationis habeant rationem: id est, ut assumatur in supputationem prima Graeca elementa Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, hoc est, π, υ, α: quae elementa octogenarium, & quadragenarium, & primum significant numerum. Petri quoque Apostoli prima litera, id est, π, quae numerum octoginta significat: eius quoque, qui scribit, Episcopi b prima litera; cui scribitur, secunda litera; accipientis, tertia litera; civitatis quoque, de qua scribitur, quarta, & indictionis, quaecunque est, illius e temporis, numerus assumatur. Arque ita his omnibus Graeco literis, quae, ut diximus, numeros exprimunt, in unum ductis, unam, quaecunque fuerit collecta, summam epistola tenet: hanc qui suscipit, omni cum cautela requirit expressē d. Addat praeterea separatim in epistola etiam nonagenarium, & nomen numerum, qui secundum Graeca elementa significat, α, π, λ, υ.

C. I. ¶ Exemplar formata epistola, quae in Nicaea synodo a coecorum Patribus facta est.

In nomine Patris. π. & Filii. υ. & Spiritus sancti. π. υ. α. V Valterio Spirensi Episcopo. Ego Burchardus sanctae Vvormacienensis ecclesiae devotus, gregis Christi famulus, in Deo vero summae felicitatis beatitudinem. Cum sancta catholica ecclesia prompta sit sequi documenta Evangelica, quae dicunt. [Qui recipit prophetam in nomine prophetae, accipiet mercedem prophetae: & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet, &c.] & Apostolus g jubeat hospitalitatem sectari, & necessitatibus sanctorum virorum communicare, tamen propter eos, qui cauteriatam habent suam conscientiam, dicentes se esse simplices, cum sint astutia diaboli repleti; & pro opere pietatis dicunt se de loco ad locum transire, cum sint, sua malitia faciente, fugitivi, & dicunt se esse ministerio sacro infertos, cum non sint, statutum est a sanctis Patribus, neminem clericum alienum, & ignotum recipi ab aliquo Episcopo & inthronizari in sua ecclesia, nisi habeat a proprio Episcopo epistolam, quae in canonibus nominatur formata. Ideo notum facimus fraternitati v. vestrae, quod praesens frater noster harum literarum portator, nomine Hermannus, non pro sua nequitia expulsus est a nobis, sed postulantibus fratribus, eo quod ex familia nostra fuit, & noster baptizatus, fecimus ei libertatem receptam in l. cornu altaris canonice, & ordinavimus eum ad gradum presbyterii. Cui etiam has dimissorias, sive commendatitias literas facimus, & eum ad vestram dilectam fraternitatem dirigimus: ut in vestra parochia sub vestro sacro regimine, & defensione consistere valeat. Ego, inquam, Burchardus humilis Episcopus in nomine Patris l & Filii, & Spiritus Sancti, & in unitate sanctae ecclesiae, in qua Petro datum est jus ligandi, atque solvendi, ab solvo Hermannum presbyterum de civitate VVor-

a Ex Attico ad finem concilii Chalcedonensis. Ansel. lib. 6. c. 121. Ivo p. 6. cap. 334. b al. epistolam. c al. id. d al. expressam. e Burch. l. 2. c. 227. Ivo part. 6. c. 434. simile quiddam multoq; magis, cap. 435. f Matt. 10. g Rom. 12. h al. paternitati. i Ectomanus. Burch. k al. ω. l al. patris π. & filii υ. & Spiritus Sancti α. Ivo p. 6. c. 434. simile.

maciensi indictione x. & licentiam do vobis inthronizandi eum in quacunq; ecclesia vultis vestra parochia. ¶ Hanc ergo epistolam Graecis literis hinc inde munire decrevimus, & annulo nostrae ecclesiae firmare censuimus. Fraternitatem vestram Christus nobis involvum conferret i. π. υ. α. π. β. ε. ζ. ε. i. peli. Data V Vormaciae Idibus Martii, anno Dominicae incarnationis M. XII. Indictione X.

¶ [Conferret] In hoc & sequenti capite ea tantum sunt emendata, quae exemplarium auxilio restitui poterant. Ceterum quae hoc loco sequuntur, etiam apud Burchardum sunt depravata. Facile autem restitui possunt ex regulis initio distinctionis traditis. Quibus quidem regulis optime respondet exemplum ab Ivone collatum p. 6. cap. 435. si litera in extremo 434. capituli posita, ponuntur loco earum quae in ipso 435. asseruntur. Addita enim illis dictiones, α, π, λ, υ, refertur numerus ibi notatus, id est, 1306. Burchardus etiam procedit exemplum c. 434. si ubi nunc summa est 1339. fiat 1439. sicut sit locum indicasse.

C. II. ¶ Incipit epistola formata a coecorum Episcopis, & ab Attico i Constantinopolitana urbi Episcopo data.

Sanctissimo a in Christo fratri summa dulcedine charitatis amplectendo. A illius civitatis Episcopo, v. illius ecclesiae praeful perpetuae beatitudinis optat in Christo salutem. π. υ. α. π. De cetero noverit sancta fraternitas vestra, quod iste clericus Hermannus nomine, nostra in parochia instructus, ac detonsus, parvitatem nostram rogavit, quatenus illi commendatitias literas conscriberemus, quibus vestrae celsitudini commendatus, sub tuitione vestri regiminis degere posset: cujus voluntati consentientes, secundam canonicam auctoritatem literas ei dimissorias dedimus, per quas & ipsi concedimus, ut sub vestro magisterio divinae servituti insistens, sua deferviat utilitati, & vobis licentiam tribuimus, ut, si dignum eum iudicaveritis, ad sacros ordines promoveatis. Commendatum ergo eum cura vestra suscipite, & nostris ex partibus absolutum, in vestrarum ovium numero custodite. Quas literas, ut vigore veritatis firmatae, indubitanter a vobis suscipiantur, literis Graecis, ut canonica docet auctoritas, confirmare satagemus. Sancta Trinitas vestram beatitudinem ad regimen sanctae suae ecclesiae perpetualet bene valere concedat, α, π, λ, υ, quae eandem summam expriment, indictione X. Continet haec formata epistola summam numeri MCCCXXV. b Y. Graciam in nomine illius primam ponimus, quia Graeci eam in quibusdam locis pro, u, consonante ponunt, sicut est Δαβιηλ & Βαυβελιου.

¶ [Ab Attico] Antea legebatur, abbatibus. Restitutum est locus ex conjectura (quod per artem factum est) quoniam evidenti ratione nitebatur.

¶ [α, π, λ, υ,] Addita sunt haec, ex aliquo vetustis exemplaribus, & utrisque istis notis idem numerus nonagenarius notus significatur. In codicibus vero impressis vel calibratis, vel dictione, Amen, Latine scriptis, in qua nulla est numeri significatio.

DISTINCTIO LXXIV.

Q Valiter de his, qui ab Episcopis suis promovet, & coecorum tenent, an inviti sint sublimandi, an non.

C. I. ¶ Annua suspensioni subjaceat Episcopus, qui invitum ordinare praesumat.

De his ita statutum invenitur in concilio Aurelianensi III. cap. 7.

Episcopus, qui invitum, aut reclamantem praesumpserit ordinare, annuali poenitentiae subditus Missas facere non praesumat.

a Ansel. lib. 6. c. 121. b al. MCCCXXV. c al. ordinari.

C. II. ¶ Nullus promoveatur in vitus.
Item Gregorius Natal. Episcopo Salonitano, in
lib. 1. reg. epist. 19.

Gesta, a quæ nobis in concilio vestri confecta secre-
tario direxistis, in quibus archidiaconus Honoratus
addicitur b, plena esse cognovimus femine jurgiorum :
eum uno eodemq; tempore una persona nolens ad facer-
dotii ordinem provehitur, quæ tanquam immerita à dia-
conatus officio removetur. Et sicut justum est, ut nemo
crescere compellatur in vitus, ita censendum puto simi-
liter, ne quisquam insons ab ordinis sui ministerio deji-
ciatur injuste.

C. III. ¶ Qui ab Episcopo suis promoveri con-
temnunt, a locis suis deici-
antur.

Contra invenitur c in concil. Carthag. c. 31.

Si qui d clerici ab Episcopis suis promoveri contem-
pserint, nec illic maneat, unde recedere noluerunt.

¶ Si qui Verba hujus capituli sunt titulus sequenti capituli,
Placuit, quæ est proprius canon trigessimus primus concilii Carthagi-
nensis in codice canonum, & apud Græcos.

C. IV. ¶ De eodem.

Placuit e, ut quicumque clerici, vel diaconi pro ne-
cessitatibus i ecclesiasticarum rerum non obtem-
peraverint Episcopis suis, volentibus eos ad honorem
ampliori in ecclesia sua promovere, nec illic mini-
strent in suo gradu, unde noluerunt recedere.

¶ Pro necessitatibus Grace est: *Ἀνεπίτητος ἀναρῆ-
στος ἀπίτος τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρῶν*, id est, ob qualdam
cogentes causas suarum ecclesiarum.

C. V. ¶ Posteriore prioribus Episcopi non
præponant.

Item ex concilio Agathensi, cap. 23.

Episcoporum etiam, quorum vita non reprehenditur,
posteriorem priori nullus præponat, nisi g forte su-
perbia elatus, quod pro necessitate ecclesiæ Episcopus
justerit, impleat contemnat. 2 pars. ¶ Sanè si officium
Archidiaconatus h propter simpliciorum naturam
implere, aut expedire nequiverit, ille loci sui nomen
teneat, & ordinationem i ecclesiæ, quem elegerit Episco-
pus præponendum.

¶ Et ordinationem Quamvis in recentioribus concilio-
num editionibus Colonienfis legitur, & ordinationi ecclesiæ,
quam elegerit Episcopus, præponatur: tamen in vetere
Colonienfi, & duobus Parisienfis, & duobus codicibus conciliorum
Vaticanis est eodem modo, arg. apud Gratianum.

C. VI. ¶ In quo loco quisque ordinatus est, in-
vitus teneri non debet.

Item Gregorius Joanni Episcopo Syracusano,
lib. 11. epist. 34.

Quorundam ad nos relatione pervenit, Cosmam,
qui ex monacho monasterii sanctæ Lucie à decessore
vestro memorandæ i memorie Maximiano in eccle-
sia Syracusana factus subdiaconus, atque à vobis pos-
sita in possessione, quæ Iuliana dicitur, presbyter est ordi-
natus, ita nimia tristitia, & loci qualitate vehementer
afflictum, ut vitam sibi poenam existimer, & contriti-
onis k sua fugam querat auxilium. Et ideo, quia tales er-
ga subiectos nostros debemus existere, quales nobis, si
subiecti fuissetis, nostros volueramus esse præposi-
tos, magnæ benignitatis est, si eum in ecclesiam, ubi sub-
diaconi est functus officio, sanctitas vestra reducere, at-
que illic presbyterum voluerit constituere Cardinalem.
Quod & facere quantum arbitramur, debetis, si tamen

nihil est, quod justè contra ipsum animos vestros exaspere-
ret. Si verò aliqua culpa est, suis nobis hoc epistolis ve-
stra fraternitas, ut scire possimus, insinuet.

3 pars. Verum illud Gregorii de his intelligendum est, qui
non causa necessitatis, sed causa ingratitude callide ab Episcopo
suis promoveri queruntur. Illud autem Carthagenfis concilii de
his intelligitur, qui nolunt obtemperare Episcopis suis, propter neces-
sitate ecclesiæ volentibus eos ad aliorum promovere. Hanc distinctio-
nem ex decreto Simplicii Papæ quilibet corroborare valet, qui
scribens Joanni Episcopo Ravennati, epist. 2. ait inter cetera.

C. VII. ¶ Non est aliquis in vitus ad Episco-
patum pertrahendus.

Vbi a ista didicisti, quæ in fratrem, & coepiscopum no-
strum Gregorium, non dilectione b, sed invidia per-
petrasti: quem inexcusabili violentia pertrahi ad te pas-
sus es, atque vexari, ut ei honorem tantum non per ani-
mi tranquillitatem, sed per amentiam, sicut dicendum
est, irrogares? Neq; enim talia potuissent fieri sanitate
consilii. Nolumus exaggerare, quod gestum est, ne co-
gamur judicare, quod dignum est. Nam privilegium me-
retur amittere, qui permilla sibi abutitur potestate. &
infra. c ¶ Denunciamus autem, quod si post hæc quid-
quam tale præsumpseris, & aliquem seu Episcopum, seu
presbyterum, seu diaconum, in vitum facere fortè credi-
deris, ordinationem tibi Ravennatis ecclesiæ, vel Æmilien-
sis novèis auferendas.

C. VIII. ¶ De eodem.

Item Gregorius Antonino subdiacono, lib. 2.
epist. 16. indist. x.

Honoratus d archidiaconus ecclesiæ Solonitanæ à
sanctæ memoriæ decessore meo, missa supplicatione
poposcerat, ut ab antistite suo invitus provehi ad for-
tioris gradus ordinem contra morem nullatenus cogere-
retur. Hoc enim fieri sibi non provehendi gratia, sed
causa ingratitude perhibebat. Pro qua re tunc jam
sanctæ memoriæ decessor noster scriptis suis Natali fra-
tri, Coepiscopoq; nostro interdixerat, ne prædictum Ho-
noratum archidiaconum invitum proveheret, nève do-
lorem conceptæ ingratitude diutius in corde retine-
ret. Cumque & à nobis hæc eidem summopere fuerint
interdicta, non solum mandata Dei negligens, sed & scri-
pta nostra contemnens, præfatum archidiaconum quasi
ad fortiore honorem provehens, conatus est arte cal-
lida degradare. Unde actum est ut eo de archidiaconatus
loco summo, alium ascisceret, qui ejus obtemperare
moribus potuisset. Quem Honoratum archidiaconum
arbitramur antistiti suo aliunde displicere non potuisse,
nisi quod eum vasa sacra suis dare parentibus prohibe-
bat. Quam causam subtili volumus, & tunc sanctæ me-
moriæ decessor meus, & nunc ego indagatone discute-
re, sed ipse suorum sibi actuum conscius, personam ad
judicium postposuit destinare. Proinde experientiam
tuam præcepti auctoritate diximus fulcien-
dam, quatenus conveniens in Salona, Natalem fratrem
Coepiscopumque nostrum saltem tot scriptis admoni-
tum studeat abhortari, ut supra memoratum archidia-
conum in suo statim loco suscipiat. Quod si facere hoc
contumaciter, ut consuevit, fortè distulerit, usum ei pal-
lii, qui ab hac sede concessus est, ex auctoritate sedis A-
postolicæ contradices e. Quem si etiam amisso pallio
adhuc in eadem pertinacia perseverare perspexeris, do-
minici quoq; corporis & sanguinis eundem antistitem
participatione privabis.

Adhibenda est etiam disciplina, qua volentes promoveri
ad sacros ordines, ad obediendum Episcopis suis provocentur.

a Polycarp. lib. 2. tit. 33. Ivo part. 6. c. 379. b al. adducitur.
c In codice canonum. d Ivo part. 6. c. 42. e Burch. l. 2. c. 178.
Ivo part. 6. c. 42. Anselm. lib. 6. c. 103. f al. ecclesiarum non obtem-
peraverunt. g al. ne.] orig. h al. Archidiaconus. i al. ve-
neranda. k al. contristationis.

a Polyc. lib. 2. tit. 33. Anselm. lib. 6. cap. 66. & 67. Burch. lib. 1.
cap. 20. Ivo p. 5. cap. 140. b al. electione. c 11. q. 3. can. privile-
gium. 25. q. 2. c. denunciamus autem. d Ansel. l. 7. c. 75. e al.
contradictio.] orig.

In minoribus siquidem ordinibus constituti paulatim per singulos gradus sunt probebendi, ut contententes suis obedire Episcopus, dolent sibi esse prelatos, quos prius habebant subiectos.

C. IX. ¶ Cum majores ordinari contempserint de minoribus promoverentur ordinibus.

Unde Gelasius scribit Viatori Episcopo a.

Confuluit b dilectio tua de suorum promotione clericorum, perhibens, quod diaconi ad presbyterii gradum (quo ecclesiam tuam memoras indigere) venire detrectant. Quapropter quia invitos fieri ecclesiastica moderatio, gravitasque non patitur, ut ex nolentibus fiant volentes, ordinatio illa potest perficere, si quos d habes vel in acolythis, vel subdiaconis maturiores etate, & quorum sit vita probabilis, hos in presbyteratum studeas promovere, ut qui in suis ordinibus proficere noluerint, reddantur suis inferioribus post minores e, ipsaq; commoda presbyteri propensius, quam diaconi consequantur: ut hac saltem ratione conficti & honorem, quem refugerant, appetere nitantur, & quatum.

DISTINCTIO LXXV.

Tempus autem consecrationis, sicut in ordine Romano habetur, ad Episcopi benedictionem non eligitur. Omnia enim tempore benedicuntur, dummodo jejuni, & hora tertia benedictionem accipiant.

C. I. ¶ Ordinationes Episcoporum qua hora fieri debeant.

Unde Anacletus Papa scribit ad Episcopos Italia, epist. 1. in principio.

Ordinationes f Episcoporum auctoritate Apostolica ab omnibus, qui in eadem fuerint provincia, Episcopis sunt celebranda. Qui simul convenientes, scrutinium diligenter agant, jejuniumque cum omnibus celebrent precibus, & manus in sanctis Evangelii, quae predicaturi sunt imponent, Dominica die, hora tertia orantes, facraque unctione, exemplo g prophetarum b, & regum capita eorum, more Apostolorum, & Moysi ungentes: quia omnis sanctificatio constat in Spiritu Sancto: cuius virtus invisibilis, sancto chrismati est permixta: & hoc ritu sollemniter celebrent ordinationem.

2 pars. Tempus autem consecrationis, trium mensium spatio elauduntur: ultra quod, nisi necessitate cogente, Episcoporum consecrationes post electionem differri non licet.

C. II. ¶ Ultra tres menses non differatur Episcoporum ordinatio.

Unde in Chalcedonenii concilio, cap. 25. legitur.

Quoniam i quidam metropolitanorum, sicut ad nos perlatum est, negligunt creditos sibi greges, & differunt ordinationes facere Episcoporum; placuit sanctae synodo intra tres k menses fieri ordinationes Episcoporum, nisi forte inexcusabilis necessitas coegerit tempus ordinationis l amplius protelari. Si autem quis i Episcoporum hac non observaverit, ipsum debere ecclesiasticae condemnationi subiacere, redditus vero ejusdem viduae ecclesiae integros reservari apud oconomum ejusdem ecclesiae placuit.

i ¶ Si autem quis j Sic etiam in praesca versione. Graecè est:

a al. Episcopo Alexandrino. b Ansel. lib. 7. cap. 102. Ivo p. 6. cap. 106. Polyc. l. 2. tit. 31. c al. proficere. d al. quia scilicet si quos. Ivo p. 6. cap. 43. e al. posteriores. f supra dist. 64. ordinationes Episcoporum. Burch. lib. 1. cap. 15. Ivo p. 5. cap. 69. Ansel. lib. 6. cap. 33. Pam. l. 3. cap. 12. Polyc. lib. 2. tit. 6. g al. prophetarum exemplo Regum capita perungentium, eos more, &c. h De Prophetis. 3. Regum 19. De Moysè. Exod. 29. De Regibus. 1. Reg. 10. i Polyc. l. 2. tit. 10. Burch. l. 1. c. 24. Ansel. l. 6. c. 40. Ivo p. 5. c. 135. k sup. dist. 50. c. 11. l τῆς ἀνωθολῆς.

ἐν τῇ ᾧ τὰ πένθαι, ἡποκείσθαι αὐτῶν (al. ἡ τῶ ἐκκλησίᾳ ἡ ἀσκήσθαι) ἰτηνείν. qua aliter interpres vertit. Quod si hoc minime fecerit, correctioni ecclesiastica subiacet. De metropolitano enim loquitur.

3 pars. Ceterorum vero ordinationes non nisi in temporibus certis, & diebus, maxime Sacerdotum, & Levitarum fieri debent, vespere videlicet sabbati, vel mane diei Dominica, continuata jejunio.

C. III. ¶ Ordinationes presbyterorum, vel Levitarum qua hora fieri debeant.

Unde Zepherinus Papa scribit ad Episcopos Aegypti, epist. 2.

Ordinationes a presbyterorum, levitarumque tempore congruo, multis coram assistantibus, sollemniter agite, & probabiles, ac doctos viros ad hoc opus provehite, ut de eorum societate, & adjumento plurimum gaudeatis.

C. IV. ¶ Presbyteri & Levitae, qua hora ordinandi sunt.

Item Leo Episcopus Dioscoro Alexandrino Episcopo, epist. 79. cap. 1.

Quod b à patribus nostris propensiore cura novimus esse servatum, a vobis quoque volumus custodiri, ut non passim diebus omnibus sacerdotalis, vel levitica ordinatio celebretur, sed post diem sabbati ejus noctis, quae lucefcit in prima sabbati exordia e consecrandi eligantur, in quibus his, qui consecrandi sunt, jejunio & jejunantibus sacra benedictio conferatur. Quod ejusdem observantiae erit, si mane, ipso dominico die, continuato jejunio sabbati, celebretur: à quo tempore praecedentis noctis initia non recedunt: quod d ad diem resurrectionis (sicut etiam in Pascha Domini declaratur) pertinere non dubium est.

C. V. ¶ Quare die Dominico sacerdotum ordinationes celebrentur.

Item eodem cap.

4 Quod r die e Dominico ordinationes sacerdotum quae celebrentur, non tantum ex consuetudine, sed etiam ex Apostolica novimus venire doctrina, scriptura manifestante, quod cum Apostoli f Paulum & Barnabam ex praepo Spiritus Sancti ad Evangelium gentibus mittere praedicandum, jejunantes & orantes impofuerunt eis manus: ut intelligamus, quanta & dantium, & accipientium devotione curandum sit, ne tantae benedictionis sacramentum negligenter videatur impleri. Et ideo pie & laudabiliter Apostolicis morem gesseris institutis, si hanc ordinandorum sacerdotum totam per ecclesias, quibus Dominus praesente voluit, etiam ipse servaveris, ut his qui consecrandi sunt, nuntiam benedictio g, nisi in die Dominicae resurrectionis tribuatur. Cui à vespere sabbati initium constat ascribi, & tantis divinarum dispensationum h mysteriis est consecrata, ut quidquid est à Domino insignius constitutum, in hujus diei dignitate sit gestum. In hac mundus sumpsit exordium: in hac per resurrectionem Christi & mors interitum, & vita accepit initium. In hac, &c.

i ¶ Quod die j Sumptum est caput hoc ex eodem loco, unde & antecedens, mutato tamen verborum ordine, & nonnulli min adjecit in ipsa enim epistola post ultima verba praecedenti capitis, sequitur continenter. Nam praeter auctoritatem consuetudinis, quam ex Apostolica novimus venire doctrina, etiam sacra Scriptura manifestat, quod cum Apostoli, &c.

a Polyc. l. 2. tit. 28. Ansel. l. 6. cap. 43. Burch. lib. 2. c. 3. Ivo p. 6. cap. 23. & 47. b Polyc. ibid. Ansel. lib. 7. cap. 44. Ivo part. 6. cap. 71. c exordia delignantur, hoc est, sub lege divini officii subsistantur. orig. d quam. orig. e Ivo p. 6. cap. 70. Pam. lib. 3. cap. 13. f Act. 13. g al. benedictione tribuantur. orig. h dispensationem.

C. VI. § De eodem. PALEA.

[Item in ordine Romano, cap. de gradibus
Ecclesijs.]

Quando a, & ubi libitum fuerit, usq; ad subdiaconatus officium ordinantur clerici: diaconi verò, atq; presbyteri nunquam b, nisi in publica ordinatione.

C. VII. § De temporibus ordinationis.

Item Gelasius c ad Episcopos per Lucaniam,
epist. 1. cap. 13.

Ordinationes d presbyterorum, & diaconorum, nisi certis temporibus, & diebus exerceri non debent, id est, quarti mensis jejuniis, septimi, & decimi: sed & etiam quadragesimalis initii, ac medianæ hebdomadæ, & sabbati jejuniis circa vesperam noverint celebrandas: nec cujuslibet utilitatis causa, seu presbyterum, seu diaconum his præferre, qui ante ipsos fuerint ordinati.

DISTINCTIO LXXVI.

1 **Q**uibus temporibus jejunia celebranda sint, Calixtus Papa determinat, scribens Benedicto Episcopo, epist. 1.

C. L. § Quibus temporibus jejunia celebrantur.

Jejunium f, quod ter in anno apud nos celebrare didicisti, convenientius nunc per quatuor tempora fieri decernimus, ut sicut annus per quatuor volvitur tempora, sic & nos quaternum solenne agamus jejunium, per anni quatuor tempora.

C. II. § De eodem.

Item ex concilio Moguntino l. capitul. 34.
[sed ibi falsus, hic summatus.]

Constituimus g, ut quatuor tempora anni ab omnibus communi jejuniis observentur: id est, in mense Martio, hebdomada prima, in Junio, secunda, in Septembri, tertia, in Decembri, quarta.

§ *Antior Micrologi. 24. & 25. de hoc ipso Moguntini concilii canone disputant, aperte aut hoc ex ignorantie traditionis ecclesiastica fuisse profectum. Vnde & Leo Papa ait, Hujus observatione, &c. quod referunt infra ead. dist. cap. 6. Et ne quis occasione horum conciliorum Germanicorum deciperetur, Gregorius septimus (quod in eodem Micrologo narratur) veterem Romanæ ecclesiæ consuetudinem renovavit. De quare in concilio Claremontensi Urbanus secundus, canone primo sic statuitur. Primum jejunium quatuor temporum semper fiet prima hebdomada Quadragesimæ, secundum in hebdomada Pentecostes, abiq; genium flexione, cum Alleluja, & Gloria in excelsis Deo, & vestibus solennibus fiet; tertium plena hebdomada ante æquinoctium autumnale: quartum plena hebdomada ante Natalem Domini, vigilia ejusdem accepta. Et idem reperitur in altero concilio Placentiæ postea habito, quod est in bibliotheca Vaticana, & citatur infra ead. cap. statuisimus.*

C. III. § De eodem.

Item ex concilio Saleguntia habito, cap. 2.

De h jejuniis autem incerto quatuor temporum. hanc certitudinem statuisimus, ut si Calendæ Martiæ in quarta feria, sive antea evenerint, eadem hebdomada jejunium celebretur. ¶ Si autem Calendæ Martiæ in quinta feria, aut sextam, aut sabbatum distendantur, in sequentem hebdomadam jejunium distendatur.

a Anselm. lib. 7. cap. 61. b al. non. c Et Gregorius 11. epist. 3. d Polycarp. lib. 2. tit. 28. Anselm. lib. 7. cap. 45. Ivo part. 6. cap. 74. Pannorm. lib. 3. c. 25. e mediana quadragesima die sabbati jejunio. orig. f Polyc. lib. 3. tit. 25. Ivo part. 4. cap. 27. Pannorm. lib. 2. cap. 175. g Capitul. 5. cap. 86. Burchard. lib. 13. cap. 2. Ivo part. 4. cap. 35. Pannorm. lib. 2. cap. 180. h Burchardus in fine. Ivo p. 4. c. 33. Pannorm. l. 2. c. 81.

Simili quoque modo, si Calendæ Junii in quarta feria aut antea evenerint, in subsequenti hebdomada jejunium celebretur; & si in quinta, aut sexta feria, aut sabbato contigerint, jejunium in tertiam hebdomadam referretur. ¶ Et hoc sciendum est, quod si quando jejunium mensis Junii in vigilia Pentecostes secundum prædictam regulam evenerit, non ibi celebrandum erit, sed in ipsa hebdomada solenni Pentecostes [quia vigilia i simul, & jejunium celebrari non debent:] & tunc, propter solennitatem Spiritus sancti, diaconi dalmaticis induantur, & Alleluja cantetur, & flectamus genua, non dicatur. ¶ Eodem modo de Septembris jejunio constitutum est, ut si Calendæ Septembris in quarta feria evenerint aut antea, jejunium in tertia hebdomada celebretur: & si in quinta aut sexta, aut sabbato contigerint, in quarta hebdomada jejunandum erit. ¶ In Decembri verò illud observandum erit, ut in proximo sabbato ante vigiliam Natalis Domini celebretur jejunium, quia si vigilia in sabbato evenerit, simul vigiliam & jejunium celebrare non convenit.

1 ¶ Quia vigilia] Hæc usque ad verbum, debent, non sunt in ipso concilio impresso ex Burchardo: eadem verò sententia repetitur in fine capituli.

C. IV. § De eodem.

Contra Urbanum in concilio Placentino, cap. 15.

Statuimus a etiam, ut jejunia quatuor temporum hoc ordine celebrentur: primum in initio Quadragesimæ: secundum in hebdomada Pentecostes: tertium verò in Septembri: quartum in Decembri more solito fiat.

C. V. § De eodem.

Item Leo Papa, sermone primo de jejunio Pentecostes.

igitur b post sanctæ lætitiæ dies, quos in honorem Domini à mortuis resurgentis, ac deinde in oculos ascendentis exigimus, postq; acceptum sancti Spiritus donum, salubriter, & necessario consuetudo est ordinata jejunii, ut si quid forte inter ipsa festivitatum gaudia negligens libertas, & licentia inordinata præsumpsit, hoc religiosæ abstinentiæ censura castiget.

C. VI. § De eodem.

Idem sermone viii. de jejunio decimi Mensis.

Hujus c observantia utilitas, dilectissimi, in ecclesiasticis præcipue est constituta jejunii: quæ ex doctrina sancti Spiritus ita per totius anni circulum distributa sunt, ut lex abstinentiæ omnibus sit ascripta temporibus. Siquidem jejunium vernum in Quadragesima, æstivum in Pentecoste, autumnale in mense septimo, hyemale autem in hoc, qui est decimus, celebramus, intelligentes divinis nihil vacuum esse præceptis, & verbo Dei ad eruditionem nostram omnia elementa facere, dum per ipsius mundi cardines, quasi per quatuor Evangelia incessabili tuba discimus, quod & prædicemus, & agamus.

2 pars. Primum verò mensum, quartum, septimum, & decimum, non Hebræorum ratione, sed nostra debemus accipere. Primum enim mensis apud illos est Aprilis, quartus Julius, septimus October, decimus Januarius. In quibus, & præterea in quinto mense, qui est Augustus, quæ fuerit eis causâ jejunii, Hieronymus in commentariis ad cap. 8. Zachariæ exponit, dicens.

C. VII. § Quare in superscriptis mensibus jejunia lex imperavit.

Jejunium d quarti, & jejunium quinti, & jejunium sexti, & jejunium decimi (dors nostræ enim subauditur mensis) domui Iudæ, & Hierusalem, in dies festos vertetur & gaudium: veritatem tantum Deus querit, & pacem. In hoc loco nostrorum multi multa dixerunt, & inter se dissonantia, & pauci interjelli. ¶ Cogimur

a Polyc. lib. 3. tit. 25. b Polyc. ibid. c Polycarp. ibid. d Polyc. ibidem.

igitur ad Hebraeos recurrere, & scientia veritatem de fonte magis, quam de rivulis quaterere. & paulo post. ¶ Jejunium quarti mensis, qui apud Latinos vocatur Julius, die septima & decima ejusdem mensis illud arbitrantur, quando descendens Moyses a monte Sina tabulas legis abiecit atque confregit, & juxta Hieremiam a muri primum rupti sunt civitatis. In quinto mense, qui apud Latinos appellatur Augustus, cum propter exploratores terræ sanctæ seditio esset in populo, jussi sunt montem non ascendere, sed per quadraginta annos longis a terra sancta circumire dispendiis, ut exceptis duobus, Chaleb d & Iosue, omnes in solitudine caderent. In hoc mense & à Nabuchodonosor e, & multa post sæcula à Tito & Vespasiano templum Hierosolymis incensum est, atque destructum: capta urbs Bethel, ad quam multa millia confugerant Iudeorum: aratum templum in ignominiam gentis oppressa à Tito Annio Rufo. In septimo verò, qui apud nos appellatur October, sicut supra diximus, occisus est Godolias, & Iude tribus, ac Hierusalem reliquæ dissipata. Legamus Hieremiam f. Mense decimo (qui apud nos Ianuarius dicitur, eo quod janua anni sit, atq; principium) Ezechiel g in captivitate positus audivit, & cunctus populus captivorum, quinto mense templum esse subversum: quod plenissime in eodem propheta cognoscimus. Hoc est igitur omne quod dicitur, Dies planctus, & juniorum, quos hæcenus habuistis in luctum, sciatis vobis (quia cogitavit, ut benefaciam Hierusalem, & domui Iuda) in lætitiā, & gaudium, & solennitates esse venturos; ita duntaxat, si veritatem diligatis, & pacem. Iuxta anagogem, quia tunc jejunamus, quando h sponsus auferatur à nobis, & non meremur ejus habere præsentiam; cum reversus fuerit Dominus ad nos, & cogitaverit, ut benefaciat nobis. omnis tristitia vertetur in gaudium, & fames pristina sermonis Dei, præsentia doctrinarum ejus & cælestis panis saturitate pensabitur.

3 pars. Non autem videntur jejunia quarti mensis posse celebrari ante diem Pentecostes. A die enim Dominica resurrectionis usque in diem Pentecostes non inducuntur observanda jejunia.

C. VIII. ¶ De eodem.

Unde Ambrosius in eisdem diei sermone 61. qui sic incipit.

Scire debet & sanctitas vestra. Per hos quinquaginta dies nobis est iugis, & continuata festivitas: ita ut hoc omni tempore neque ad observandum inducamus jejunia, neque ad exorandum Deum genibus succedamus i. & infra. ¶ Instat ergo Dominica, tota quinquaginta dierum curricula celebrantur, & omnes isti dies, velut dominici deputantur. Resurrectio enim Dominica est. Nam in Dominica resurgens salvator reversus ad homines est, & post resurrectionem tota quinquagesima cum hominibus commoratus est. Aequalis ergo eorum necessarium ut esset festivitas, quorum a qualis esset & sanctitas k. Sic enim disponit Dominus, ut sicut ejus passionem quadragesimæ jejuniis contisteremur, ita ejus resurrectionem in quinquagesimæ feriis lætaremur. Non igitur jejunamus in quinquagesima, quia in his diebus nobiscum Dominus commoratur. ¶ Item in Apologia David l. Hunc numerum (quinquagesimum videlicet) læti celebramus post Domini passionem, remisso culpa totius debito, chirographo m quoque evacuato, ab omni nexu liberi, & suspicimus advenientem in nos gratiam Spiritus Sancti: die Pentecostes vacante jejuniis laus dicitur Deo, Alleluja cantatur.

a Exod. 32. b Hierem. 52. c ad terram sanctam. orig. d Numer. 14. e 4. Reg. 25. Hierem. 39. & 41. f Hierem. 32. g Ezechiel. 33. h Ioan. 16. i succidamus. orig. & aliquot Gratiani exemplaria vetusta, & recentiores editiones. k sic quantitas. l c. 2. m Colof. 2.

1 ¶ Scire debet] In multis manuscriptis exemplaribus à capite jejuniis usque ad cap. post Pascha. in aliquot etiam usque ad ultimum, nulla est distinctio capitulorum. Tanquam enim totus contextus continetur multis auctoritatibus à Gratiano citate: Ideo verba ista, scire debet sanctitas vestra, coherent cum extremis verbis Gratiani ad finem precedentis capituli, atque ita legendum, Unde Ambrosius in eisdem diei sermone 61. qui incipit, Scire debet sanctitas vestra, se deinde subiungendum, Per hos quinquaginta, &c. Sua enim modo aptavit hunc locum Gratianum. Nam apud beatum Ambrosium paulo aliter habetur.

Necessario ergo ecclesia constituit, ut post diem Pentecostes jejunia celebrantur. Sed quod in illis quinquaginta diebus jejunandum esse negatur, ex observationis necessitate intelligitur.

C. IX. ¶ De eodem.

Unde idem Ambrosius in eisdem diei sermone 60. qui sic incipit.

Nosse credo i vos fratres. Non minore lætitia celebramus diem Pentecostes, quam sanctum Pascha curavimus. Tunc enim, sicut modo fecimus, jejunavimus sabbato: vigiliis celebravimus: orationibus pernoctantes a infirmis: unde ne esse est, similem observantiam b similis lætitia subsequatur.

1 ¶ Nosse credo] Idem eventus in hoc capite, quod in superiore evenisse notatum est. Cohæret enim cum superioribus, prima sermonis periodo quasi in summam redacta.

Observantia verò similis dicitur quò ad factum, non quò ad necessitatem.

C. X. ¶ De eodem.

Unde Hieronymus lib. 1. de ecclesiasticis officiis cap. 42.

Post Pascha usque ad Pentecostem licet traditio ecclesiarum abstinentiæ rigorem præditi relaxaverit, tamen si qui monachorum vel clericorum jejunare cupiunt, non sunt prohibendi, quia Antonius, & Paulus, & ceteri patres antiqui etiam his diebus in ecemo legantur abstinuissè, neque solvissè abstinentiam, nisi tantum die Dominico.

C. XI. ¶ De eodem.

Item Hieronymus ad Lucinum epist. 28.

Vtinam c omni tempore jejunare possimus, quod in Actibus * Apostolorum diebus Pentecostes, & die Dominico Apostolum Paulum, & cum eo credentes fecisse legimus. & infra. Nec hoc dico, quòd Dominica d diebus jejunandum putem, & contextas quinquaginta e diebus ferias auferam, sed unaquæque provincia abundet in suo sensu: & præcepta majorum leges Apostolicas arbitretur.

C. XII. ¶ Sabbato magno post heram baptismi Episcopus valet ordinari.

Item Pelagius Papa Petro Episcopo Pontino.

Dilectionis f tuæ scripta suscepimus; quibus significas Latinum ecclesiam Grumentinæ diaconum ad Episcopatum Marcellionensis ecclesie, sive Clusitanæ g ab omnibus fuisse electum: quod jam ante hoc tempus retulisti, & iustissimè, ut veniret, credentes eos de persona ejusdem ab Episcopo suo dimissionis accepisse. Quòd si modo fecerunt, facite eum velociter ad urbem Romanam occurrere, ut si Deus jussit, in sabbato magno post horam baptismi ordinetur. Quòd si ante memoratum diem non occurrerit, cogetur usque ad quarti mensis jejunia subsistere.

a Pernoctanter. orig. b similis observantia similis lætitiā subsequatur. orig. c Polyb. 13. tit. 23. * Act. 13. 20. & 17. d al. festus. e al. sexaginta. orig. f sup. distincti. g. litera. Polyb. lib. 2. tit. 28. Ansel. lib. 6. cap. 39. g al. Clusitanæ. Supra distincti. 34. cap. frequens.

DISTINCTIO LXXVII.

His a temporibus secundum Anacletum, Zepherinum, Gelasium, & Pelagium, Episcopi, Presbyteri, & Diaconi sunt ordinandi. Metropolitanus autem iuxta Leonem ex presbyteris, ejusdem ecclesiae, vel ex diaconis optimis ordinatur. Ex monachis autem, vel laicis nullus, nisi per gradus ecclesiae, debet ad summum sacerdotium pervenire.

C. I. ¶ Non nisi per distinctos gradus quisquam ad sacerdotium assinet.

Unde Cajus Papa Felix & p[ro]p[ri]o, ep[iscop]i. unica in extremo.

Illud b[on]o statuentes, vobis, & omnibus servare mandamus, ut ad ordines ecclesiasticos sic ascendant in ecclesia, qui ordinari merentur: id est, si quis Episcopus esse meretur, sit primum ostiarius, deinde lector, postea exorcista, inde sacerdos acolythus, demum verò subdiaconus, deinde diaconus, & postea presbyter, & exinde, si meretur, Episcopus ordinetur.

C. II. ¶ Qua intervalla temporis in singulis gradibus servanda sint.

Unde Zozimus Episcopus in urbe Rome, ait ad Iph[imium], ep[iscop]i. 1. cap. 3.

In singulis gradibus haec tempora sunt observanda, si ab infantia in ecclesiasticis ministeriis nomen dederit, ut inter lectores & exorcistas quinquennio teneatur, exinde acolythus, vel subdiaconus xv. annis fiat; & sic ad benedictionem diaconatus, si meretur, accedat: in quo ordine quinq[ue] annis, si inculpate se gesserit, habere debet. Exinde suffragantibus stipendiis per tot gradus datis propriae fidei documentis, presbyterii sacerdotium poterit promereri: de quo loco (si eum exactior ad bonos mores vita perduxerit) summum Pontificatum sperare debet. & infra. ¶ Defensores etiam ecclesiae qui ex laicis sunt, supradicta observatio teneantur, si meruerunt esse in ordine clericatus.

1 ¶ Si ab infantia] Prior haec hujus capituli pars summam referitur. Integer locus sic habet. Si ab infantia ecclesiasticis ministeriis nomen dederit, inter lectores usque ad vigesimum aetatis annum continuata observatio perduret. Si major iam, & grandaevo accesserit, ita tamen ut post baptismum statim se divinae militiae desideret mancipari, sive inter lectores, sive inter exorcistas quinquennio teneatur, exinde acolythus, vel subdiaconus quatuor annis, & sic ad benedictionem, &c. Ac sane in uno etiam pervenit Gratiani codico, & apud Rabanum, lib. 1. cap. 13. de institut. clerici. legitur: quatuor annis, non, quatuordecim. Sed ob glossam nihil mutatum, additum ve est.

C. III. ¶ De eodem.

Item Syricus Papa ad Hymnerium Tarraconensem, ep[iscop]i. 1. cap. 9.

Quicumque e[st] itaque se Ecclesiae voverit obsequiis à sua infantia, ante pubertatis annos baptizari, & lectorum debet ministerio sociari. Qui ab accessu adolescentiae usque ad vigesimum aetatis annum, si probabiliter vixerit, una tantum, & ea, quam virginem communi per sacerdotem benedictione percepit, uxore contentus, acolythus, & subdiaconus esse debet, postea ad diaconi gradum (si se ipsum primitus, continentia praeviente, dignum probaverit) accedat. Vbi si ultra quinque annos laudabiliter ministraverit, congruè presbyterium consequatur. Exinde post decennium Episcopalem cathedram poterit adipisci: si tamen per haec tempora integritas vitae ac fidei ejus fuerit probata. Qui d[omi]no vero jam aetate grandaevo, melioris propositi conversatione provocatus, ex laico ad sacram militiam per-

venire festinat, desiderii sui fructum non aliter obtinebit; nisi eo, quo baptizatur, tempore statim lectorum, aut exorcistarum numero societur, si tamen eum una habuisse, vel habere, & hanc virginem accepisse constet uxorem. Qui dum invitatus fuerit, expleto biennio, per quinquennium aliud acolythus, & subdiaconus fiat, & sic ad diaconatum (si per haec tempora dignus judicatus fuerit) provehatur. Exinde jam accessu temporum, presbyterio, vel Episcopatu, si eum cleri ac plebis evocaverit electio, non immerito societur.

1 ¶ Vigesimalum] In plerisque vetustis exemplaribus, & Gratiani, & epistola, atque apud Ivonem legitur, trigesimalum: sed in epistola Zozimi, qua relata est in antecedente notatione, vigesimalum.

2 ¶ Ultra] Sic legitur in omnibus manuscriptis, & in originali ipso. In vulgato erat, intra.

C. IV. ¶ De eodem.

Item ex sexta synodo, cap. 15.

Subdiaconus a non minor viginti annorum ordinetur. ¶ Si quis verò in aliquo ordine sacerdotali prater constituta tempora ordinatus fuerit, deponatur.

C. V. ¶ De eodem.

Item ex concilio Carthaginensi III. cap. 4.

Laici *, ut ante viginti quinq[ue] annos aetatis nec diaconi ordinentur, nec virgines consecrentur, & ut lectores populum non salurent.

C. VI. ¶ Minoribus xxv. annis levitica non praestetur benedictio.

Item ex concilio Agathensi, cap. 16. & 17.

Episcopus b[on]o benedictionem diaconatus minoribus quàm xxv. annorum penitus non committat. ¶ Sane si conjugati juvenes consenserint ordinari, etiam uxorum voluntas ita requirenda est, ut sequestrato mansionis cubiculo, religione promissa, posteaquam pariter conversi fuerint, ordinentur. ¶ Presbyterum verò, vel Episcopum, ante triginta annos, id est, antequam ad viri perfecti aetatem perveniat, & diaconos ante viginti quinque nullus metropolitanorum ordinare praesumat: ne per aetatem (quod aliquoties evenit) aliquo errore culpentur.

C. VII. ¶ De eodem.

Item ex concilio Toletano IV. cap. 19.

In veteri lege ab anno vigesimo quinto levitas in tabernaculo servire mandantur: cujus auctoritatem in canonibus & sancti Patres secuti sunt. Nos & divina legis & conciliorum praecepti immemores, infantes & pueros levitas facimus, ante legitimam aetatem, ante experientiam vitae: ideoq[ue] ne ulterius fiat à nobis, & divina lege d[omi]ni, & canonicis admonemur & sententiis, ut si viginti quinque annis aetatis levitas consecrentur, & à triginta presbyteri ordinentur.

C. VIII. ¶ Per qua intervalla temporum ordinetur, qui de Monachis in clericatum eliguntur.

Item Gelasius Papa ad Episcopos per Lucaniam, ep[iscop]i. 1. cap. 3.

Si quis de religioso proposito, & disciplinis monasterialibus eruditus ad clericale munus accedat, in primis ejus vita praeteritis acta temporibus inquiretur, si nullo gravi facinore probatur infectus, si secundum non habuit fortassis uxorem, nec à marito relictam fortitius ostenditur, si praeventiam i publicam fortassis non

a Et conc. Carthag. codicis. c. an. 16. Burch. lib. 2. cap. 11. Ivo p. 6. cap. 31. Pamor. lib. 3. cap. 30. Polye. lib. 2. tit. 7. * Anselm. lib. 7. cap. 96. Ivo p. 3. cap. 365. Burch. lib. 2. cap. 9. b Ivo part. 6. cap. 299. Pamorm. lib. 3. cap. 28. Polye. lib. 2. tit. 27. c Burch. lib. 2. c. 12. Ivo part. 6. cap. 32. Pamor. lib. 3. cap. 31. d Num. 8. e in codice regio, admonemus exemplis. f al. sed. g sup. distinct. 25. cap. 4. Ansel. 7. c. 47. Ivo p. 3. c. 143.

a Epist. 32. Anastasio. b Ansel. 7. c. 49. Rabanus de instit. cler. 1. c. 13. c Ivo p. 6. c. 91. & 92. d Ibid. c. 100.

gestit, nec ulla corporis parte virtutis apparet, si servili, aut originaria non est conditioni obnoxius, si curiae jam probatur nexibus absolutus, si affectus est literas, sine quibus vix fortassis ostiarii possit implere ministerium.

¶ Si poenitentiam] Hinc usque ad finem addita sunt ex epistola ipsa, ut melius percipiatur nexus sequentis capitis. Nam post verbum, ministerium, continenter apud Gelasium sequitur: ut si his omnibus, quae sunt praedicta, fulcitur, continuo lector, &c.

C. IX. ¶ De eodem.

Item eodem capite, & sequenti.

Monachus vero novitius si morum honestate fulcitur, continuo lector vel notarius, aut certe defensor effectus, post tres menses existat acolythus: maxime si huic aetas etiam suffragatur: sexto mense subdiaconi nomen accipiat, ac si modesta conversionis, honestaque voluntatis existit, nono mense diaconus, complectoque anno sit presbyter: cui tamen quod annorum interstitia fuerant collatura, sancti propositi sponte suscepta doceatur praestitisse devotio. ¶ Si a vero laicus quispiam ecclesiasticis est aggregandus officiis, tanto sollicitius in singulis, quae superius comprehensa sunt, huiusmodi decet examinari personam, quantum inter mundanam, religiofamque vitam constat esse discriminis: quia utique convenientia ecclesiae ministeria reparanda sunt, non inconvenientibus meritis ingerenda: tantoque magis quod sacris aptum possit esse servitiis, in eorum quaerendum est institutis, quantum de tempore, quo fuerant haec assequenda, decerpitur. ut morum habere doceatur hoc probatas, quod prolixior consuetudo non contulit, ne per occasionem supplenda penuria clericalis, vitia potius divinis cultibus intulisse compendia. Quorum promotionibus super anni metas, sex menses nihilominus subrogamus: quoniam sicut dictum est, distare convenit inter personam divino cultui deditam, & de laicorum conversatione venientem. Quae tamen eatenus indulgentia credidimus, ut ecclesiae ab hac occasione cessantibus, canonum paternorum vetus forma fervetur.

¶ Monachus] Quomodo hic locus in originali habeat, proxima superiore notatione indicatum est.

¶ Ut ecclesiis] Hac multa plenius à Gelasio exponuntur: Ut illis, inquit, ecclesiis, quibus infestatione bellorum, vel nulla penitus, vel exigua remanserunt ministeria, renouentur: quatenus his, Deo propitio, restitutis in ecclesiasticis gradibus subrogandis canonum paternorum vetus forma fervetur, nec contra eos ulla ratione praevaleat, quod pro accidentis defectus remedio provideretur, non adversus scita majorum nova lege proponitur, ceteris ecclesiis ab hac occasione cessantibus, quas non simili clade vastatas pristinam faciendis ordinationibus convenit tenere sententiam.

DISTINCTIO LXXVIII.

¶ Va vero aetate sacerdotes ordinari debeant, Bonifacius I Papa diffinitur, dicens.

¶ Bonifacius] Cateri collectores citant ex decretis Fabiani. Extat apud Martinum Bracarensem Episcopum in capitulo. Grac. synod. cap. 20. ex Neocaesariens. cap. 11.

C. I. ¶ Ante annos triginta presbyter non ordinetur.

Sic quis triginta aetatis suae annos non impleverit, nullo modo presbyter ordinetur, etiam si valde sit dignus.

a Ibid. cap. 4. b al. deputanda. c al. nec. d al. intrulisse iudicemus. e Polyc. lib. 2. tit. 20. Burch. lib. 2. cap. 20. Ivo p. 6. cap. 30. Pammor. lib. 3. cap. 20.

C. II. ¶ De eodem. PALEA.

[Item in novellis in Authentica de sanctis. Episcopis. 5. clericos apud Iulian. Antec. conf. 123. cap. 19.]

Nemo * presbyter consecratur, qui minor triginta annis sit: nemo diaconus fiat, qui minor viginti quinque annis sit: nemo lectoribus connumeretur, qui minor xviii. annis fuerit: nemo inter diaconissas consecratur sacrosanctae ecclesiae quae minor sit xl. annis, vel ad secundum matrimonium pervenerit.

C. III. Non est ordinandus, nisi longo sit probatus examine.

Item Leo Papa ad Episcopos Africanos, epist. 85. cap. 1.

Quid est manus cito imponere, nisi ante aetatem quatuordecim, ante tempus examinis, ante meritum obedientiae, ante experientiam disciplinae, sacerdotalem honorem tribuere non probatis? Et quid est communicare peccatis alienis, nisi talem effici ordinantem, qualis ille, qui non meruit ordinari.

C. IV. ¶ Ante triginta annorum aetatem presbyter non ordinetur.

Item ex concilio Neocaesariensi, cap. 11.

Presbyter ante xxx. annorum aetatem non ordinetur, quamvis sit probabilis vita: sed obferret usque ad praefinitum tempus. Dominus enim noster Iesus Christus trigesimo anno baptizatus est, & tunc praedicavit.

Hoc regulare est, unde & Christus, & Ioannes Baptista, & Esaias, & nonnulli prophetarum non leguntur ante hoc tempus prophetaisse, vel praedicasse. Verum, quia Hieremias d. & David e ante juvenilem aetatem spiritum prophetae accepisse leguntur, David & Salomon in adolescentia uncti inveniuntur, Ioannes etiam Evangelista f. cum adhuc esset adolescens, à Domino in Apostolum electus, & cum alii ad praedicandum missi invenirentur, Paulus quoque Apostolus in adolescentia à Domino electus, & ad praedicandum missus afferretur, ecclesiae similiter, necessitate exigente, nonnulli ante triginta annos ordinare consuevit.

C. V. ¶ Necessitate exigente xxv. annorum presbyteri ordinentur.

Unde Zacharias Papa. Bonifacio Episcopo, epistola 6. cuius initium [Benedicite Deus.]

Sitriginta annorum non reperiuntur, & necessitas exoptat, à viginti quinque annis & supra levit, & sacerdotibus ordinentur.

DISTINCTIO LXXIX.

¶ Apostolicus autem non nisi à Cardinalibus, & religiosi clericis est inthronizandus.

C. I. ¶ De eo, qui sine concordia Cardinalium electione inthronizatur.

Unde Nicolaus Papa II. ait in epistola, qua synodum à se Roma habitam refert, cap. 1.

Sic quis I Apostolica sedi sine concordia & canonica electione Cardinalium ejusdem ecclesiae, ac deinde sequentium religiosorum clericorum inthronizatur, non Papa vel Apostolicus, sed apostaticus habeatur.

¶ Si quis] Verba Nicolai in epistola, qua in voluminibus conciliorum impressis post decreta Nicolai I. habetur, haec sunt. Primo namque inspectore Deo est statutum, ut electio Romani Pontificis in potestate Cardinalium Episcoporum

* Polycarp. lib. 2. tit. 27. a Sup. dist. 61. cap. miramur. 20. quid est cito. b al. laboris. c Anselm. lib. 6. cap. 34. Ivo p. 6. cap. 105. Polyc. lib. 2. tit. 27. Anselm. l. 7. c. 95. Pamm. l. 3. c. 29. S. Gregor. in Esaiasem Homil. 2. d Hierem. 1. e Dan. 1. f Matt. 4. g Altor. 7. h Polycarp. lib. 1. tit. 4. Anselm. lib. 6. cap. 15. 7. c. 1. si quis pecunia.

scoporum sit. ita ut si quis Apostolica sedis sine premissa concordia & canonica electione eorum, ac deinde sequentium ordinum religiosorum clericorum, & laicorum consensu inthronizatur, &c. Idem ferè habetur ad finem illius synodi, & refertur infra c. si quis pecunia.

C. II. ¶ Papa superstiti, eo inconsulto, de electione futuri Pontificis nemo audeat loqui.

Item Symmachus Papa in synodo Romana prima, cap. 3. & 5.

II. SI quis a, Papa i superstiti, pro Romano Pontificatu cuiquam quolibet modo favorem prestare convincitur, loci sui honore, vel communione privetur. Si quis presbyter, aut diaconus, aut clericus, Papa incolumi, & eo inconsulto, aut subscriptionem pro Romano pontificatu commodare, aut pyctacia promittere, aut sacramentum præbere tentaverit, aut aliquid certè suffragium polliceri, vel de hac causa privatis conventiculis factis deliberare, atque decernere, loci sui dignitate, atque b communionem privetur. & infra c. Propter occultas fraudes, & conjurationum secretas insidias, quas hujus sententia districtionis consequitur d, si quis ad ecclesiasticam pertulerit notitiam consilia eorum, qui contra hanc synodum de pontificali egerint ambitu, & rationabili probatione convicerit, particeps actionis hujusmodi non solum purgatus ab omni culpa sit, sed etiam remuneratione, quæ non indigna sit, sublevetur. Universa synodus. &c.

1 ¶ Si quis Papa] Initium hoc usq, ad versiculum, Si quis presbyter, est caput secundum suggestionis Fulgentii archidiaconi Romana Ecclesie: quod una cum tribus aliis capitulis, in tomis conciliorum, præcedit primam, vel secundam synodum sub Symmacho, cum hac inscriptione: Capitula primæ synodi Romanæ sub Symmacho Papa. In codice vero canonum prænotantur his verbis: Tituli decretorum Papæ Symmachi numero quatuor.

2 ¶ Si quis presbyter] Hæc sunt propria verba capituli 3. ipsius synodi, quod est secundum in codice canonum.

C. III. ¶ In Apostolatus cultum nullus nisi ex Cardinalibus promoveatur.

Item ex concilio Stephani Papæ III. [Deusdedit addit, habito in basilica Constantiniana, Act. 5.]

Oportet e, ut hæc sacrosancta domina nostra Romana Ecclesia (juxta quod a B. Petro, & eius successoribus institutum est) ritè ordinaretur, & in Apostolatus culmen unus de Cardinalibus presbyteris, aut diaconis consecraretur.

C. IV. ¶ De eodem. Item ex eodem.

Nullus f unquam laicorum, neque ex alio ordine præsumat, nisi per distinctos gradus ascendens diaconus, aut presbyter Cardinalis factus fuerit, ad sacri Pontificatus honorem promoveri.

In Pontificalibus manuscriptis, uno Vaticano, & altero Cardinali Sireti in vita Stephani Papæ III. referendo synodum ipsius tempore habitam, hæc leguntur ad caput hoc pertinencia: Tunc allatis sacratissimis canonibus, eisque liquido perferutatis, prolata est sententia ab eodem sacerdotali concilio, sub anathemate interdicens, ne ullus unquam præsumat laicorum, neque ex alio ordine, nisi per distinctos gradus ascendens, diaconus, aut presbyter Cardinalis factus fuerit, ad sacri Pontificatus honorem promoveri: & alia plura, quæ canonica indigebant correctione, in eodem concilio statuerunt emendanda.

a Bar. l. 1. c. 23. Ivop. 5. c. 336. Poly. l. 1. tit. 4. Anselm. l. 6. cap. 1. b al. vel. c. 5. c Poly. ibid. d al. persequitur. e Deusdedit p. 1. Anselm. l. 6. c. 25. Poly. l. 1. tit. 4. f Deusdedit ibid. Poly. ibid. Anselm. l. 6. c. 24. S. Am. l. 6. c. 24.

C. V. ¶ Anathematizetur Episcopus, Monachus, vel laicus Romanam Ecclesiam invadens, & in gradum filiorum ejus prorumpens.

Item ex eodem.

III. SI a quis ex Episcopis, vel presbyteris, vel monachis, vel laicis contra canonum, & sanctorum patrum statuta prorumpens, in gradum filiorum sanctæ Romanæ ecclesiæ, id est, presbyterorum Cardinalium, & diaconorum ire præsumperit, & hanc Apostolicam sedem invadere quilibet ex supradictis tentaverit, & ad summum Pontificalem honorem ascendere voluerit, ipsi, & sibi faventibus fiat perpetuum anathema. & infra. ¶ Si quis resistere præsumperit sacerdotibus, atque primatibus ecclesiæ, vel cuncto clero ad eligendum sibi Romano Pontificem secundum canonicam b traditionem, anathema sit.

¶ Deusdedit presbyter Cardinalis tituli Apostolorum in Eudoxia, par. 2. cap. 131. refert multa ex synodo habita à Stephano tertio, in quibus hoc integrum continetur.

C. VI. ¶ Anathema sit, qui canonica electioni Romani Pontificis contradicere præsumperit.

Item ex concilio Leonis Papæ IV.

IV. SI c quis ex sacerdotibus, seu primatibus nobilibus, seu non solum clero sanctæ Romanæ Ecclesiæ, electioni Romani Pontificis contradicere præsumperit, sicut in concilio Bonifacii, & Stephani Papæ legitur statutum, anathema sit.

C. VII. ¶ Nullius Episcopi fiat electio, nisi post diem tertium depositionis alterius.

Item ex concilio Bonifacii Papæ III.

2 Nullus d, Pontifice Romano vivente, aut Episcopus civitatis suæ præsumat loqui, aut partes sibi facere, nisi tertio die depositionis ejus, adunato clero, & filiis ecclesiæ, & tunc electio fiat.

3 pars. Sed quaritur, si duo concertantium temeritate electi fuerint, quis eorum alteri præferendus sit? De his ita scribit Honorius Augustus ad Bonifacium Papam.

C. VIII. ¶ Si temeritate concertantium duo fuerint ordinati.

SI e duo fortè contra fas temeritate concertantium f fuerint ordinati, nullum ex his futurum penitus sacerdotem, sed illum solum in sede Apostolica permanurum, quem ex numero clericorum, nova ordinatione divinum judicium, & universitatis consensus elegerit.

4 pars. Hoc autem capitulum g non de eo intelligendum est, qui uno per apostoliam ordinato, a Cardinalibus & religiosi clericis Apostolicæ sedis inthronizatur, etiam si ille apostaticus ira cathedram B. Petri violenter tenuerit, ut canonica electio in Urbem fieri non valeat.

C. IX. ¶ De eo, qui per pecuniam, vel populari tumultu, non canonica electione ordinatur.

Unde Nicolaus Papa II. in concilio Romano h statuit, dicens.

V. SI i quis pecunia, vel gratia humana, vel populari, seu militari tumultu, sine concordia, & canonica electione, ac benedictione Cardinalium Episcoporum, ac deinde sequentium ordinum religiosorum clericorum fuerit Apostolicæ sedis inthronizatus, non Apo-

a Deusdedit ibid. Anselm. l. 6. c. 26. & 27. In Pontificali Rom. manuscr. b al. hanc canonicam. c Deusdedit ibi. Anselm. l. 6. c. 28. d In Pontific. Rom. manuscr. Anselm. l. 6. c. 21. Deusdedit p. 1. e In tomis conciliorum inter epistolas Bonif. 7. dist. 97. cap. Victor Honorius. f certantes. orig. g Anselm. lib. 6. cap. 17. h In fine. i supr. ferè idem dist. ca. si quis Apostolica. Anselm. l. 6. c. 16. Poly. l. 1. tit. 4. Ivop. p. 4. c. 3.

licus, sed apostaticus habeatur, liceatque Cardinalibus Episcopis, cum religiosis, & Deum timentibus clericis, & laicis, inavorem etiam cum anathemate, & humano auxilio & studio à sede Apostolica repellere, & quem dignum judicaverint, præponere. Quòd si hoc intra urbem perficere nequiverint, nostra auctoritate Apostolica congregati in loco, qui eis plauerit, eligant quem digniorem, & utiliore Apostolicæ sedis perpexerint, concessa ei auctoritate regendi & disponendi res, in a utilitatem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, secundum quod ei melius videbitur, juxta qualitatem temporis, quasi jam omnino inthronizatus sit.

5. pars. Electio vero Romani Pontificis etiam cum deliberatione prædecessoris fieri debet.

C. X. ¶ Si Papa de electione sui successoris ante decernere non potuerit.

Unde Symmachus Papa ait in synodo Romana prima, cap. 4.

Sub transitu Papæ (quod absit) inopinatus evenit, & de sui electione successoris (ut supra placuit) non possit ante decernere, siquidem in unum totius inclinaverit & ecclesiastici ordinis electio, confectetur electus Episcopus. Si autem, ut fieri solet, studia coeperint esse diversa eorum, de quibus certamen emerferit, vincat sententia plurimorum, sic tamen, ut sacerdotio careat, qui captus promissione, non recto judicio de electione decreverit. Synodus dixit, placet, &c.

6. pars. Sicut supra monstratum est, electio summorum sacerdotum à Cardinalibus, & religiosis clericis fieri debet, electio vero eorum, judicio divino reservata est.

C. XI. ¶ Summorum Pontificum electionem sibi Dominus reservavit.

Unde Anacletus Papa ait ad Episcopos Italia, epist. 2. c. 2.

Electionem d. vero summorum: sacerdotum sibi Dominus reservavit, licet electionem eorum bonis sacerdotibus, & spiritualibus populis concessisset.

1. ¶ Summorum] Sequatur, Pontificum vel sacerdotum. Sublata sunt duo priores voces, quia neque in originali neque apud Ivozem, neque in vetustis Gratiani exemplaribus leguntur.

DISTINCTIO LXXX.

Loca vero, in quibus Primates, Patriarcha, Archiepiscopi, Episcopi, Presbyteri sunt ordinandi, hæc sunt secundum Lucium Papam, & Clementem, atque Anacletum.

C. I. ¶ In quibus locis Primates, vel Patriarcha debeant ordinari.

Ait enim Lucius Papa.

Vrbes e & loca quibus Primates præsidere debent, non à modernis, sed etiam multis ante adventum Christi sunt statuta temporibus: quarum Primates etiam gentiles, pro majoribus etiam negotiis appellabant. ¶ In ipsis vero urbibus post Christi adventum, Apostoli & successores eorum, Patriarchas, vel Primates posuerunt, ad quos Episcoporum negotia (salva in omnibus Apostolica auctoritate) & majores causæ, post Apostolicam sedem sunt referendæ.

C. II. ¶ De eodem.

Item Clemens Papa ad Iacobum, epist. 1.

In f. illis vero civitatibus, in quibus olim apud ethnicos primi & glazines eorum, atque primi legis doctores erant, Episcoporum Primates poni, vel Patriarchas

a al. in.] b Deus dedit ibid. Poly. ibid. Ansl. 6. c. 7. Pam. 13. c. 2. c al. convenit. d Ivo p. 5. c. 138. e Exstat apud Stephanum l. epist. 1. c. 5. Ansl. 6. c. 112. f Leo II. epist. 3. Poly. l. 2. tit. 22. Burch. l. 1. c. 23. Ansl. 6. c. 113. g al. Archiepiscopus.

B. Petrus præcepit, qui reliquorum Episcoporum causas a, & majora, quoties necesse foret, negotia in fide, agitent. & paulo post. ¶ In illis autem civitatibus, in quibus dudum apud prædictos erant archiepiscopus, quos tamen minores tenebant, quam memoratos Primates, Archiepiscopus institui præcepit. & infra. ¶ In singulis vero reliquis civitatibus singulos, & non binos, vel ternos, aut plures Episcopos constitui præcepit, qui non Primatum, aut Archiepiscopatum, aut metropolitanorum nomine, quia matres civitatum non tenent, sed Episcoporum tantum vocabulo potirentur: quoniam nec inter ipsos Apostolos par institutio fuit: sed unus omnibus præfuit.

C. III. ¶ De eodem.

Item Anacletus b epist. 3. cap. 2.

Episcopi c non in castellis, aut modicis civitatibus edebant constitui: sed presbyteri per castella, & modicas civitates, atque villas debent ab Episcopis ordinari, & poni: singuli tamen per singulos titulos suos. Et Episcopus non ab uno, sed à pluribus debet Episcopis ordinari, & ut dictum est, non ad modicam civitatem, ne vilescat nomen Episcopi, sed ad honorabilem urbem titulandum & denominandum est. Presbyter vero ad qualemque d. locum, vel ecclesiam in eo constitutam, est præficiendus.

C. IV. ¶ De eodem.

Item Leo Papa ad Episcopos Africa, epist. 85. c. 2.

Illud e sanè, quod ad sacerdotalem pertinet dignitatem, inter omnia volumus canonum statuta servari, ut non in quibuslibet locis, neque quibuslibet castellis, & ubi ante non fuerint, Episcopi consecrentur: cum ubi minores sunt plebes, minoresque conventus, presbyterorum cura sufficiat: episcopalia autem gubernacula non nisi majoribus populis, & frequentioribus civitatibus oporteat præsidere: ne, quod sanctorum Patrum divinitus inspirata decreta veterunt, viculis & possessionibus, vel obscuris & solitariis municipiis, tribuatur sacerdotale fastigium.

C. V. ¶ De eodem.

Item ex concilio Leodicensi, cap. 57.

Non debere in vicis & villis f. Episcopos ordinari, sed visitatores i, id est, qui circumcant, constitui: hos autem, qui antehac ordinati sunt, nihil agere censemus sine conscientia Episcopi civitatis. Similiter etiam presbyteri nihil sine præcepto & consilio Episcopi agant.

1. ¶ Sed visitatores] In codice Græco impresso legitur, ἡ πρεσβυτερος, in tribus autem manuscriptis, ἡ δὲ πρεσβυτερος.

2. pars. ¶ Sedes autem Episcoporum non longo intervallo debent disjungi, ut ad consecrationem sui provincialis sine difficultate possint occurrere.

C. VI. ¶ Episcopales sedes non longo intervallo à se debent disjungi.

Unde Gregorius Augustinus Anglorum Episcopos, responsio octavo.

Fraternitatem g tuam ita volumus in Anglia Episcopos ordinare, ut ipsi sibi Episcopi longo intervallo minime disjunganter: quatenus nulla sit necessitas, ut in ordinatione alicujus Episcopi convenire non possint. Nam Episcoporum ordinatio sine aggregatis tribus vel quatuor Episcopis geri non debet.

DISTINCTIO LXXXI.

Hæc de ordinandis, & ordinatoribus, atque de singulorum graduum distinctionibus & officis descriptis nos sufficiat. Verum quia aliquantulum

a Iudicia.] orig. b Idem est Clementis in epist. proxime citata. c Burch. l. 2. c. 4. Ivo p. 5. c. 58. & 98. d quemcumque.] orig. e Poly. h. 2. tit. 23. Burch. l. 2. c. 32. Ivo p. 5. c. 107. & 143. ext. de privileg. e al. castelli. g Pam. l. 3. c. 36.

diffusius

diffusus in his immorati sumus, quodam precedentibus coherencia sub epilogo ad memoriam subijciamus. Debet ordinandus in Episcopum (ut Apostolus a scribit) esse sine crimine, id est, sine peccato mortali: quod non solum de Episcopo, sed etiam de quolibet electo ad aliquam preposituram ecclesie oportet intelligi.

C. I. ¶ *Sine crimine & gravi peccato debet esse, qui ordinatur Episcopus.*
Unde Augustinus scribit tractatu 41. ad cap. s. Iohannis.

Apostolus & Paulus quando elegit ordinandos presbyteros, vel diaconos, & quicumque ordinandus est ad preposituram ecclesie, non ait, si quis sine peccato est, (hoc enim si diceret, omnis homo reprobaretur, nullus ordinaretur) sed ait [si quis sine crimine est] sicut est homicidium, adulterium, aliqua immunditia fornicationis, furtum, fraus, sacrilegium, & cetera huiusmodi. Item c. ¶ Crimen autem est peccatum grave, accusatione & damnatione dignissimum.

2 pars. *Quolibet itaque horum implicatus ordinari non debet, vel si ante ordinatum, ante tempus, vel post tempus sua ordinationis aliquod eorum admisisse convincitur, suscipi gradus officio privabitur.*

C. II. ¶ *Monitoris personam non recte suscipit, qui verbis, non operibus docet.*
Unde Symmachus Papa ait.

Nemo recte monitoris personam suscipit, nisi qui actibus suis errata condemnat, & amorem innocentie conversatione demonstrat.

C. III. ¶ *Careat ordine, quem prestat, qui indignum sublimare non metuit.*

[Item Coelestinus ad Episcopos Gallie, epist. 2. c. 3.]

Tantis Daniel gravatus testimoniis, tanta facinorum accusatione pullatus, sacrarum, ut dicitur, virginum pollutus incestu, Episcopus affertur ordinatus. Et, ut in nostri libellis sermii continetur, quorum ad vos quoque exemplaria direximus, in pontifici dignitatem, hoc tempore, quo ad causam dicendam, missis à nobis literis, vocabatur, obrepit. Sacro nomini absit injuria. Facilius est, ut hanc dignitatem tali dando, ipse amiserit ordinator, quam eam obtineat ordinatus. Cui convicto sociabitur, qui sibi eum credidit, largiendo pontificium, sociandum. Qualis enim ipse sit, quisquis tales ordinaverit, offendit.

C. IV. ¶ *Non recipit ordo ecclesiasticus eum, qui sine examinatione, vel postea confessus ordinatur.*

Item ex concilio Nicæno, cap. 9.

Si d qui sine examinatione promoti presbyteri sunt, & postea examinati, confessi sunt peccata sua, & cum confessi fuissent, contra regulam venientes homines eis manus imposuerunt, hos ecclesiasticus ordo non recipit. In omnibus enim quod irreprehensibile est, sancta defendit ecclesia.

C. V. ¶ *Lapsi per ignorantiam, aut contemptu ordinamentum ordinati deiciantur.*

Item ejusdem concilii, cap. 10.

Qicumque ex his, qui lapsi sunt, per ignorantiam sunt ordinati, vel contemptu i eorum, qui eos ordinaverunt, hoc non præjudicat regulæ ecclesiasticæ. Cum enim compertum fuerit, deponuntur.

1 ¶ *Contemptu] Græcè est in concilio vulgato, ἢ ἔξ ὀρθοῦς ἰδῶν τῶν ἀρχιεπιστοπῶν. Id est, vel etiam iis antea scientibus qui ordinaverunt.*

a Ad Tit. 1. b Beda ad Tit. 2. ad Tit. 1. & 1. Tim. 3. c Augustinus sup. dist. 25. c. unum orarium. Ex libello Emodii pro defensione synodorum Romanarum. d Rab. lib. pan. c. 1. Burc. l. 2. c. 13. l. 1. p. 6. c. 33. Anselm. s. c. 33. sup. dist. 2. 4. c. ultim. e al. catholica. sic in epist. 1. Calis.

C. VI. ¶ *A alienus fiat a ministerio, qui illud, utendo illicitè, polluit.*

Item Innocentius ad Maximum, & Severinum, epist. 5.

Maximianus a filius b noster agens in rebus huiusmodi, qualem querelam deculerit, libelli ejus series annexa declarat. Qui zelo fidei & disciplinæ ductus, non patitur ecclesiam pollui ab indignis presbyteris, quos in presbyterio filios asserit procreasse. Quod non licere exponerem, nisi nossem vestram prudentiam legis totius habere notitiam. Et ideo, fratres charissimi, libelli, qui subjectus est, tenore perspecto, eos, qui talia perpetrasse dicuntur, jubebitis in medio collocari, discussisque objectionibus, quæ ipsi presbyteris impinguntur, si convicti fuerint, à sacerdotali removeantur officio (quia qui sancti non sunt, sancta tractare non possunt,) atque alieni efficiantur à ministerio, quod vivendo illicitè, polluerunt.

C. VII. ¶ *Quilibet ab ordine deposto, Episcopi providentia, locus poenitentia deputetur.*

Item Eugenius Papa.

Sacerdos c, aut quisvis alius in ordine ecclesiastico proventus, si in eo scelere invenitur, quo abiciendus comprobatur, depositus, providentia Episcopi, bene proviso loco constituatur, ubi peccata lugeat, & ulterius non committat.

C. VIII. ¶ *Retrudentur in monasterium presbyteri, qui poenitentiam agere contemnunt.*

Item Ex concilio Moguntino.

Dictum d est nobis presbyteros propter sitam negligentiam canonicè degradatos, & seculariter gradu amisso vivere, & poenitentia agenda bonum negligere. Unde statuimus ut gradu amisso, agenda poenitentia gratia, in monasterium i, aut in canoniam regularem mittantur. ¶ Si verò hoc fieri causa quolibet prohibuerit, ubicunque fiat, poenitentiam agere non desistant. Si autem amisso gradu seculariter vivere voluerint, & poenitentiam agere neglexerint, ab ecclesia communione separentur.

1 ¶ *In Monasterium] In concilio Cabilonensi, ubi hic canon habetur (sicut Burchardus etiam, & Ivo ex Moguntino citent) & apud ceteros collectores legitur, in monasterio aut canonico, aut regulari: in uno autem perversto Gratiani codice, in monasterio juxta canonicam regulam.*

C. IX. ¶ *Mutatio loci aliquando valet conversis ad poenitentiam.*

Item Isidorus, sententiarum de summo bono, lib. 2. cap. 10.

Valet interdum conversis pro animæ salute mutatio loci. Plerumque enim dum mutatur locus, mutatur & mentis affectus. Congruum est enim inde etiam corporaliter avelli, ubi quisque illecebris deservivit. Nam locus, ubi quisque pravè vixit, hoc in aspectu mentis apponit, quod sæpe ibi vel cogitavit, vel gessit.

C. X. ¶ *Clericus adulterasse convictus vel confessus, in monasterio detrudatur.*

Item ex tertia synodo Aurelianensi, cap. 7.

I. Si e quis clericus adulterasse aut confessus, aut convictus fuerit, depositus ab officio, communione concessa, in monasterio toto vitæ suæ tempore detrudatur.

a al. Maximilianus. b Polyc. lib. 4. tit. 39. Anselm. lib. 5. cap. 15. Ivo par. 6. cap. 96. c Anselm. lib. 5. in princ. d In concil. Cabilonensi, cap. 30. Burch. lib. 2. cap. 191. Ivo part. 6. cap. 136. e Ivo par. 8. cap. 85. Pam. l. 3. c. 143.

C. XI. ¶ De eodem.

Item Pelagius Papa Constantino defensori.

Romanus a Ecclesia Thæanensis clericus crimine adulterii, quod admisisse perhibetur, à clericatus ordine depositus in monasterio hic in urbe Romana ad agendam poenitentiam ex nostra iussione detrusus est.

C. XII. ¶ In crimine captus presbyter, vel diaconus deponatur, non tamen communione privetur.

Item ex canone Apostolorum XXV.

Presbyter b, aut diaconus, qui in fornicatione, aut perjurio, aut furto, aut homicidio i captus est, deponatur; non tamen communione privetur. 2. Dicit enim scriptura [Non e vindicabit Dominus bis in idipsum.]

1 ¶ Aut homicidio] Hac dictio non est in canone 25. Apostolorum. Sed in concilio Triburienfi, cum Patres illi ita dixissent, legitimus in canonicis Apostolorum, quod Episcopus, Presbyter, & diaconus, qui in fornicatione, aut perjurio, aut furto captus est, deponatur: hinc argumentum videtur multo magis statuumdum esse de homicida: quia fortasse causa fuit, quamobrem à Gratiano, & aliis collectoribus ea dictio huic canoni adjecta sit. In canone autem 32. Basiliæ idem statuitur de clericis peccantibus peccatum ad mortem, quod etiam de fornicatoribus expositum erat in canone 3.

2 ¶ Privetur] In codicibus impressis sequetur, si paruerit sententia, quæ verba sunt expuncta, quia neque in originali, neque in vetustis Gratiani exemplaribus legitur.

C. XIII. ¶ De eodem.

Item.

Si d quis Episcopus, aut Presbyter, aut diaconus post diaconii gradum acceptum fuerit fornicatus, aut mœchatus, deponatur, & ab ecclesia projectus, inter laicos i agat poenitentiam.

¶ Proprius auctor hujus capituli est inventus: sed simile habetur in concilio Neocesariensi, c. 1. & in capitulis Martini Bracarenfis cap. 27.

1 ¶ Inter laicos] Hæc dua distinctiones non leguntur in cap. 1. concilii Neocesariensis, citato supr. dist. 28. c. Presbyter. (ut ibi notatum est) neque in capitulis Martini Bracarenfis.

C. XIV. ¶ De eodem.

Item ex concilio Arelatensi l. c. 11. & 14.

Si e diaconus, aut presbyter crimen capitale commiserit, simul & ab officio, & à communione pellatur. Si verò pro reatu suo se ab altaris communione sub poenitentis professione submoverit, his quoque si alii defuerint, & causa certa necessitatis exoritur f. poscentem baptisma liceat baptizare.

C. XV. ¶ Non ingrediantur ecclesiam presbyteri, diaconi, subdiaconi, qui in fornicationis crimine jacent.

Item Gregorius VII. omnibus per regnum Italicum, & Teutonicorum, debitam S. Petro obedientiam exhibentibus.

Si g qui sunt presbyteri, diaconi, vel subdiaconi, qui in crimine fornicationis jaceant, interdiciamus eis ex parte Dei omnipotentis, & S. Petri auctoritate, Ecclesiam introitum, usque dum poeniteant, & emendent. Si qui verò in suo peccato perseverare maluerint, nullum vestrum officium eorum audire præsumat: quia benedictio eorum vertitur in maledictionem, & oratio in peccatum, testante Domino per prophetam h [Maledicam, inquit, benedictionibus vestris.] Qui ve-

a Pann. l. 3. c. 144. b In conc. Tribur. c. 11. Rab. l. panit. c. 1. Anst. l. 1. c. 29. Burel. l. 2. c. 189. Ivo part. 6. cap. 234. Polyb. lib. 4. tit. 31. c. 206. C. M. d. v. s. d. d. s. i. t. o. a. u. d. r. o. Supr. dist. 28. c. presbyter. d Anselm. lib. 1. cap. 31. e Ivo part. 6. cap. 368. & part. 3. cap. 18. cap. 15. f al. sit. g Anselm. l. 6. c. 277. Canon. l. 3. c. 124. h Malact. 2.

rò huic saluberrimo præcepto obedire noluerit, idololatriæ peccatum incurrit, Samuele testante, & B. Gregorio a adstruente [Peccatum ariolandi est non obedire, & quasi scelus idololatriæ non acquiescere.] Peccatum igitur paganitatis incurrit, quiquis dum Christianum se asserit, sedi Apostolicæ obedire contemnit.

¶ In regesto epistolarum Gregorii VII. non est inventa hæc epistola, in qua sint omnia profus verba hujus capituli. Sunt tamen in eo multa, quæ hujus decreti faciunt mentionem. Lib. 1. c. pist. 30. Episcopo Salzburgensi, & lib. 2. epist. 61. Leodicensi Episcopo, & sequenti epistola Sicardo Aquilegensi. De quo decreto, ut ipsum exequi omnino curarent; eodem lib. 2. epist. 69. Burcardo Halberstatiensi Episcopo, & epist. sequenti, Amnoni Colonensi Archiepiscopo diligentissime scribit, & lib. 3. epist. 3. Sigefredo Archiepiscopo Maguntino idem mandat, & lib. 4. epist. 10. comitissæ Fladriensi, & sequenti; comiti de eadem rescribit. Inter decreta etiam Innocentii II. sit istius decreti mentio. Verum propria verba hujus capituli usque ad rescripti Qui verò huic saluberrimo. Marianus Scotus refert in fine suorum Chronicorum. Sequentia autem verba valde sunt ipsi Gregorio VII. familiaria.

C. XVI. ¶ Officio, & beneficio privetur Episcopus, presbyter, vel diaconus faminam accipiens, vel acceptam retinens.

Item Alexander II. Episcopus, & Regi Dalmationum.

Si b quis amodo Episcopus, presbyter, aut diaconus faminam acceperit, vel acceptam retinuerit, proprio gradu decidat, usque dum ad satisfactionem veniat: nec in choro psallentium maneat, nec aliquam portionem de rebus ecclesiasticis habeat.

C. XVII. ¶ De eodem.

Item clero Mediolanensi.

Si e quis sacerdotum, vel diaconorum, vel subdiaconorum officium contumaciter deserens faminam sibi potius elegit, sicut sponte ob fornicationem dimittit officium, ita ob prævaricationem dimittere cogatur etiam invitus beneficium.

C. XVIII. ¶ De eodem.

Item populo Mediolanensi.

Eos d etiam, qui ut fornicari eis liceat, divinum officium derelinquant, & à Deo recedentes, diabolo & operibus ejus serviunt; sicut se iustissime ab officio alienos faciunt, ita beneficio ecclesiarum privatos esse adjudicamus.

C. XIX. ¶ De eodem.

Item Lucius Papa.

Ministri e altaris presbyteri, sive diaconi, ad Dominica tales eligantur officia, qui continentiam servant. ¶ Si verò post ordinationem suam ministros contigerit propria uxoris invadere cubile, sacrarii non intrent limina, neque sacrarii i portitores fiant, neque altare contingant, neque ab offerentibus holocausti oblationem suscipiant, neque ad Domini corporis portionem f accedant, neque propinent 2, neque sine majoris natu auctoritate minora gerant officia: urceum sanè ad altare, vel calicem ne suggerant.

1 Sacrarii] In ep. 2. Clementis (unde caput hoc sumptioni videri potest, & unde citat Ivo) legitur: sacrificii. in uno autem vetusto Gratiani codice, sacri.

2 ¶ Neque propinent] In epistola Clementis est: nec aquam sacerdotibus porrigat ad manus, offia forniculæ claudat; minora gerat officia, urceum, sive calicem ad

a Ivo par. 5. cap. 36. lib. 35. Moral. cap. 12. s. quæst. 1. c. sicut dicitur. b Pannorm. lib. 3. cap. 133. c Pannorm. lib. 3. c. 139. d Pannorm. lib. 3. cap. 140. Habetur in epist. 2. Clementis ad Iacobum fratrem Domini. e Anselm. lib. 8. c. 2. Poly. l. 4. tit. 31. Ivo p. 6. c. 37. f al. portationem.

Altare non sufferat. *a.* Apud Iuonem uerò: Sed aquam tantum sacerdotum manibus porrigat, ostia forinsecus claudat, minora gesserit officia: urceum sanè ad altare suggerat.

C. XX. *¶* Clericus matronarum domicilia frequentans deponatur.
Idem.

¶ Clericus *b* solus ad foemina tabernaculum non accedat, nec properet sine maioris natu sacerdotis iussione: nec solus presbyter cum sola foemina fabulas misceat. Nec Archidiaconus sub prætenu humilitatis aut officii frequenter inter domicilia matronarum, aut forte per clericos, aut domesticos *c* matrona mandet aliquid *d* secretè. Si agnitum fuerit, & illi deponatur, & illa à liminibus arceatur ecclesiae.

¶ Iussione *e* In epistola Clementis sequitur. Nec presbyter solus cum sola ad iungatur: sed duobus adductis testibus uisitet infirmam: nec solus cum sola foemina fabulas misceat, nec Archidiaconus, aut diaconus sub prætenu officii humilitatis frequenter, &c.

C. XXI. *¶* De eodem. PALEA.
[Idem.]

¶ Sed *e* si forte aliqua intercessio fuerit, Episcopo suggeratur. Et si talis est, ad quam debeat ire pio interuentu, ipse pergat: sin autem, de latere suo dirigat *f*, cum duobus, aut tribus testibus. Nemo tamen cum extranea habitet foemina, nisi proxima, aut foror fuerit. Et hoc cum magna sollicitudine fiat. Non *f* enim ignoramus malitias Satanae.

¶ Haec Palea in plerisque uetustis exemplaribus habetur coniuncta capiti antecedenti.

¶ Dirigat *g* In epistola S. Clementis sequitur: cum duobus ac tribus, qui hoc sanare *g* debeant. Sanè ad uisitandum mulierem infirmam nullus clericus ingrediatur, nisi cum duobus, aut tribus: Nemo tamen, &c.

C. XXII. *¶* De eodem. PALEA.
[Ex decreto i Eugenii Papae.]

¶ Si *b* quispiam sacerdotum, id est, presbyter, vel diaconus, vel subdiaconus de quacunque foemina crimine fornicationis suspectus, post primam, secundam, & tertiam admonitionem *z* inueniatur fabulari cum ea, vel aliquo modo conuersari, excommunicetur: foemina uero canonice iudicetur.

¶ Ex decreto *h* Hic canon in concilio Romano primum ab Eugenio secundo editus, & postea à Leone quarto etiam in concilio fuit repetitus, & citatur in decretalibus tit. de cohabit. clericis. & mul. Et in plerisque uetustis exemplaribus est sine nomine.

¶ Admonitionem *i* In eodem canone sequitur, metropolitani, vel alterius Episcopi, aut ejus, cui subiacere uideatur.

C. XXIII. *¶* Simul cum mulieribus sacerdotes habitare non licet.
Item Gregorius.

¶ Porter *e* sacerdotes, quibus Domini populus commissus est, cum magna animi constantia uigilare super dominicas oves, ne lupinis moribus, id est, diaboli stimulis lanientur. *¶* Neque enim hoc filere debeo, quod cum gravi animi tristitia dico: sacerdotes cum foeminis habitare confpicio: quod nefarium est dicere, vel audire, & contra sanctorum canonum sancita. Vbi enim talis fuerit commorantium cohabitatio, anti-qui hostis stimuli non desunt. Ideoque admonendi sunt, ut non antiqui hostis decipiantur fraude, quatenus jux-

ta Apostoli *a* uocem non vituperetur ministerium nostrum, Cavere enim nos oportet, fratres, ab illicitis, ut mundas valeamus ad Dominum levare manus: scriptum *b* est enim [Sancti estote, quoniam sanctus ego sum Dominus, Deus uester.] Si quis uero praesumpserit aliter agere, sacerdotii sui honore priuetur. Vnde omnimodo cavendum est, fratres, ne fallamus populum, & illud prophetae *c* dictum impleatur in nobis [sacerdotes mei contaminant sancta, & reprobant legem] quos & alius propheta *d* increpat, dicens: [O vos sacerdotes, qui fallitis nomen meum, & dixistis, in qua re fallimus nomen tuum? quibus responsum est: offerentes ad altare meum panes pollutos. Non est mihi uoluntas in uobis, dicit Dominus, & sacrificium non accipiam de manibus uestris, quia polluti estis.]

C. XXIV. *¶* De eodem.

Item Symmacho defensori, lib. 1. Reg. Indict. 9.
epist. 50.

¶ Volumus *f* ut sacerdotes *g* prohiberi debeant, ne cum mulieribus conuersentur: excepta duntaxat matre, sorore, vel uxore, quae castè regenda est.

C. XXV. *¶* De eodem.

Idem, lib. 7. epist. 39.

¶ Egitur *h*, quod B. Augustinus nec cum sorore habitare consenserit *i*, dicens: quae cum sorore mea sunt, sorores meae non sunt. Docti ergo uiri cautela, magna nobis debet esse instructio.

C. XXVI. *¶* De eodem.

Item ex vii. Synodo.

¶ In *k* omnibus observare convenit, ut certus quis, & certo tempore, & certo loco, & certis personis, vel apparere clericus, vel loqui debeat mulieribus, ut excludatur omnis nefanda suspicio. Certè solum & ad solam accedere, nulla religionis ratio permittit. Melius *l* est enim duos esse simul, quam unum. Simul enim & fidelius, & tutius res geritur. [Vix enim uni, quia si ceciderit, non est qui erigat eum.]

¶ Caput hoc etiam in aliquot manuscriptis citatur ex septima synodo, in cuius sanè postremo capite aliqua huc spectantia habentur. Caterum in plerisque citatur ex octava, & sententia uidentur sumpta ex cap. 23. Asceticorum B. Basilii, cuius regulas, sub nomine octavae synodi saepe citari alibi notatum est.

C. XXVII. *¶* De eodem.

Item ex concilio Carthaginensi III.

cap. 17.

¶ Cum omnibus omnino clericis extraneae foeminae non cohabitent, sed solae matres, aviae, & matertera, amitae, sorores, & filiae fratrum, aut fororum, & quaecunque ex familia domestica necessitate, etiam antequam ordinarentur, jam cum eis habitabant, vel si filii eorum jam ordinatis parentibus, uxores acceperunt, aut seruis non habentibus in domo quas ducant, aliunde ducere necessitas fuerit.

C. XXVIII. *¶* De eodem.

Item ex concilio Laodicensi, cap. 30.

¶ Non oportet ministros altaris, vel etiam clericos quoslibet, aut continentes se, aut omnem omnino Christianum cum mulieribus lavacra habere communia. Haec est enim apud gentiles prima reprehensio.

C. XXIX. *¶* De eodem.

Item Gregorius ad Ianuarium Episcopum Caralitimum, lib. 3. epist. 26.

¶ Archidiaconum tuum, ut audio, habitare cum mulieribus prohibuisti, & nunc usque in ea prohibitio-

a 2. Cor. 6. 1. Tim. 2. *b* Levit. 20. *c* Soph. 3. secundum 70. *d* Malach. 1. secundum 70. *e* Ibidem. *f* Ivo par. 6. c. 31. *g* sacerdotes qui in Corsica commorantur. *h* Apud Possidonium in uita Augustini. *i* al. consueuerunt. *k* Ivo par. 6. c. 77. *l* Eccles. 4. *m* Ibidem.

a al. suggerat. *b* Clemens Papa ibidem paulo inferius. Ivo par. 6. c. 39. Ansel. 1. 7. c. 127. Polyc. 1. 4. tit. 3. *c* al. domesticos ejus. *d* al. secreti aliquid. *e* Clemens ibidem continetur. Polyc. ibid. *f* 2. Cor. 2. *g* al. scire. *h* Polyc. 1. 4. tit. 31. Anselm. lib. 8. cap. 9. ex pan. Romano. *i* Ivo par. 6. c. 76. Polyc. lib. 4. tit. 31.

ne despiceris, qui nisi iussioni tuae paruerit, eum sacro ordine volumus esse privatum.

C. XXX. ¶ *Venundentur ab Episcopo, que appetunt consortia clericorum illi-*
cita.

Item ex concilio Toletano IV. cap. 42.

Quidam a clerici legitimum non habentes conjugum, extraneorum mulierum, vel ancillarum suarum interdista sibi consortia appetunt. Ideo, quae conjuncta taliter cum clericis sunt, ab Episcopo auferantur, & venundentur, illis pro tempore relegatis ad poenitentiam, quos sua libidine infecerunt.

C. XXXI. ¶ *Non habitent feminae cum clericis, nisi quas necessitudo excusat.*

Item Syricus Papa Himerio Episcopo, epist. 1. c. 12.

Foeminas b non alias esse patimur in domibus clericorum, nisi eas tantum, quas propter solas necessitudinum causas habitare cum iisdem synodus Nicana permittit.

C. XXXII. ¶ *Nisi majorum iustione ad familiarum domicilia clerici non accedant.*

Item ex concilio Africano, c. 5.

Clerici c vel continentes ad viduas, vel virgines, nisi ex iussu, vel permisso Episcoporum, aut presbyterorum non accedant. Et hoc non soli faciant, sed cum conclericis, vel cum quibus Episcopus, aut presbyter iusserit. Nec ipsi Episcopi & presbyteri soli habeant accessum ad huiusmodi foeminas, sed ubi aut clerici praesentes sunt, aut graves aliqui Christiani.

C. XXXIII. ¶ *Episcopi provideant, ne occasio ne temporalium, clericorum familiaritatibus virgines socientur.*

Item ex concilio Carthaginensi IV. cap. 102.

Ad reatum Episcopi pertinet, vel presbyteri, qui parochia praesent, si sustentandae vitae praesentis causa adolescentiores viduas, vel sanctimoniales clericorum familiaritatibus subjiciantur.

C. XXXIV. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, cap. 103.

Viduae e, quae stipendio ecclesiae sustentantur, tam assidue in Dei opere esse debent, & meritis, & orationibus suis ecclesiam adjuvent.

DISTINCTIO LXXXII.

Generaliter etiam pauperibus, & iis, qui suis manibus laborare non possunt, Episcopus necessaria provideat.

C. I. ¶ *De eodem.*

Unde in concilio Aurelianensi I. c. 28 legitur.

Episcopus pauperibus, vel infirmis, qui, debilitate faciente, non possunt suis manibus laborare, victum & vestitum (in quantum sibi possibile fuerit) largiatur.

C. II. ¶ *Qui voluptatem officio praeposuerit, modum omnibus submoveatur.*

Item Innocentius Exuperio Tolosano Episcopo, epist. 3. cap. 1.

Proposuisti g, quid de his observari debeat, quos ps in diaconi ministerio, aut in officio presbyterii posuit, incontinentes esse, aut fuisse, generati filii prodiderunt. De his & divinarum legum manifesta est disciplina, & beata recordationis viri Syricii Episcopi monita evidenter commoneant, ut incontinentes, in officiis talibus positi, omni ecclesiastico honore privarentur, nec admittantur ad tale ministerium, quod sola conti-

a Ans. l. 7. c. 148. Poly. l. 4. tit. 39. b. Poly. l. 4. tit. 31. Bure. l. 2. c. 110. Ivo p. 6. c. 52. & 157. Ans. l. 7. c. 149. c. 5. c. Concil. Carthag. III. c. 25. Ans. l. 7. c. 151. d. Poly. l. 4. tit. 37. Burch. l. 8. c. 55. Ivo par. 7. c. 73. e. Poly. ibid. Ivo par. 8. cap. 327. f. al. post. libitatis habuerit. orig. g. Ivo p. 6. c. 57. Ramm. l. 3. c. 137. Ans. l. 8. c. 8. Poly. l. 4. tit. 31. 7. cap. seq.

nentia oportet impleri. Est enim vetus admodum sacrae legis auctoritas, jam inde ab initio custodita, quod in templo, anno vicis* sua habitare praecipi sunt sacerdotes, ut ferventes sacris oblationibus, puros a & ab omni labe purgatos sibi vindicent divina ministeria, neque eos ad sacra b officia fas sit admitti, qui exercent vel cum uxore carnale consortium, quia scriptum est [Sancti estote, quia & ego sanctus sum, dominus Deus vester.] Quibus utique propter sobolis successione, uxoris usus fuerat relaxatus: quia ex d alia tribu, & praeterquam ex semine Aaron, ad sacerdotium nullus fuerat praecipuus accedere. Quo e magis hi sacerdotes, vel levitae pudicitiam ex die ordinationis suae servare debent, quibus vel sacerdotium, vel ministerium sine successione est, nec praeter dies, qua vel a sacrificiis divinis, vel baptismatis f officio vacent. Nam si B. Paulus g Apostolus ad Corinthios scribit, dicens: abstinete vos ad tempus, ut vacetis orationi, & hoc utique laicis praecipit, multo magis sacerdotes, quibus & orandi & sacrificandi iuge officium est, semper debebunt ab huiusmodi consortio abstinere: qui h, si contaminatus fuerit carnali concupiscentia i, quo pudore vel sacrificare usurpabit, aut qua conscientia, quove merito exaudiri se credit, cum dictum i sit. [Omnia munda mundis, coinquinatis autem, & infidelibus nihil mundum?] Sed forsate hoc licet credit, quia scriptum k est [unius uxoris virum.] Non dixit hoc 2, ut permaneret in concupiscentia generandi, sed propter incontinentiam futuram. Neque enim integros corpore non admittit, qui ait l [yellem autem omnes sic esse, sicut & ego.] Quod & apertius declarat: dicens m: [qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt. Vos autem jam non estis in carne: sed in spiritu.] Et [habentem n filios,] non generantem dixit. Sed ea plane dispar, & diversa sententia est. Nam si ad aliquos forma illa ecclesiasticae vitae pariter & disciplina, qua ab Episcopo Syricio ad provincias commearit, non probatur o pervenit, his ignorantibus p venia non negabitur: ita ut de cetero penitus incipiant abstinere: & ita gradus suos, in quibus inventi fuerint, retinent, ut eis non liceat ad potiora conscendere: quibus in beneficio esse debet, quod hunc ipsum locum, quem retinent, non amittunt. ¶ Si qui autem scisse formam vivendi missam a Syricio deteguntur q, nequa statim cupiditates libidinis abiecerint, illi sunt modis omnibus submovendi: quia post admonitionem cognitam, praeposendam arbitrati sunt voluptatem.

1 ¶ [Concupiscentia] emendatus, & locupletatus est hic locus ex ipsa epistola Innocentii, quemadmodum & multa alia in hoc capite, ubi per glossam licuit. In epistola autem Syricii, qua refertur in concilio Teleptensi (ita enim pro Tolleni legendum videtur) sic legitur. Quid faciet? excusabit: quo pudore? qua mente usurpabit? qua conscientia, quo merito hic exaudiri se credit.

2 ¶ Non dixit hoc i In originali sic legitur: non adpetentem in concupiscentia generandi hoc dixit.

C. III. ¶ *De eodem.*

Item Syricus Papa ad Himerium Taracensem Episcopum, epist. 1. cap. 7.

Plurimos r sacerdotes Christi, atque levitas, post longa consecrationis suae tempora, tam de conjugibus propriis, quam etiam de turpi coitu sobolem didicimus procreasse, & crimen suum hac praescriptione defendere, quia in veteri Testamento sacerdotibus ac ministris generandi facultas legitur attributa. Dicat mihi nunc,

* Luca 1. 1. Paralip. 24. a. al. puri & purgati. b. al. sacrificia. sup. dist. 31. c. 205. c. Levit. 1. & 20. d. Num. 16. e. Quanto orig. f. al. orationis. g. 1. Cor. 7. h. al. quia: i. Tit. 1. k. 1. Tim. 3. l. 1. Cor. 7. m. Rom. 7. n. 1. Tim. 3. o. probabitur. orig. p. al. ignominiosus. q. al. deteguntur. r. Ivo p. 6. c. 50. Poly. l. 4. tit. 31.

quiquisille est sc̄tator libidinum, preceptorque vitiorum, si estimat, quod in lege Moysis passim sacris ordinibus à Deo nostro laxata sunt frana luxuriæ, cur eos, quibus committentur sancta sanctorum, præmonet, dicens a [Sancti estote, quia & ego sanctus sum dominus Deus vester?] Cur etiam procul à suis domibus, anno vicis b sua, in templo habitare iussi sunt sacerdotes? Hac videlicet ratione, ne vel cum uxoribus possint carnale exercere commercium, ut conscientia integritate fulgentes, acceptabile Deo munus offerrent. Quibus etiam expleto deservitionis suæ tempore, uxorius usus solius successione causa fuerat relaxatus: quia non ex alia, nisi ex tribu Levi, quiquam ad Dei ministerium fuerat præceptus admitti.

C. IV. ¶ De eodem. Idem paulo inferius.

¶ Via c aliquanti, de quibus loquimur, ut tua sanctitas retulit, ignorantia d se lapsos esse desent; his hac conditione misericordiam dicimus non negandam, ut sine ullo honoris augmento, in hoc, quo dejecti sunt, quamdiu vixerint, officio perseverent: si tamen posthac continent se studuerint exhibere. Hi vero, qui illiciti privilegii excusatione nituntur, & sibi asserunt veteri hoc lege concessum, noverint se ab omni ecclesiastico honore, quo indignè usi sunt, Apostolica sedis auctoritate dejectos: nec unquam posse veneranda attendere mysteria, quibus se ipsi, dum obscœnis cupiditatibus inhiant privaverunt. Et quia exempla presentia cavere nos præmonent in futurum, si quilibet Episcopus, presbyter, atque diaconus (quod non optamus) deinceps fuerit talis inventus, jam nunc sibi omnem per nos indulgentiam aditum intelligat obferatum, quia ferito necesse est, ut abscondantur e vulnera, quæ fomentum non senserint medicinam.

¶ Caput hoc in aliquot manuscriptis Gratiani exemplaribus conjunctum est superiori.

3 pars. ¶ Qui autem propter peccata jubentur deponi, post condignam poenitentiam in suo ordine poterunt reparari.

C. V. ¶ Quis poenitentia sit imponenda sacerdoti, qui de fornicatione convictus fuerit.

Unde in concilio Hybernenſi 1.

¶ Presbyter, si fornicationem fecerit, quanquam secundum canones Apostolorum debeat deponi, tamen juxta auctoritatem B. Papæ Sylvestri, si in vitio non perduraverit, sed sua sponte confessus adiecit, ut resurgat, decem annis in hunc mundum poeniteat: tribus quidem mensibus privato loco à cæteris remotus pane & aqua à vespera in vesperam utatur, tantum autem diebus Dominicis, & præcipuis festis modico vino, & pisciculis, atque leguminibus recreetur sine carne & sanguine, ovis & caseo. 2: sacco indutus humi adhaereat, die ac nocte jugiter misericordiam Dei omnipotentis imploret: finitis tribus mensibus continuis exeat: tamen in publicum non procedat, ne grex fidelis in eo scandalum patiat. Nec enim g debet sacerdos publicè poenitere, sicut laicus. Postea aliquantisper resumptis viribus, unum annum & dimidium in pane & aqua expleat, exceptis Dominicis, & præcipuis festis, in quibus vino & sanguine h, ovis & caseo juxta canonicam mensuram uti poterit. Finito primo anno & dimidio, corporis & sanguinis Domini, ne indureseat, particeps fiat, & ad pacem veniat, psalmos cum fratribus in choro ultimis canat, ad cornu altaris non accedat, juxta beati Clementis i vocem, minoræ gerat officia. Deinde verò usque ad impletionem septimi anni, omni qui-

dem tempore, exceptis paschalibus diebus, tres legitimas ferias in unaquaque hebdomada in pane & aqua junet. Expleto septimi anni circulo, si sui confratres, apud quos poenituit, ejus condignam poenitentiam conlaudaverint, Episcopus in pristinum honorem, juxta B. Calixti Papæ a auctoritatem, eum revocare poterit. Sanè sciendum est, quòd secundum feriam unum psalterium canendo, aut unum denarium pauperibus dando (si opus b est) redimere poterit. Finitis autem septem annis, deinde usque ad finem decimi anni sextam feriam (nulla interveniente redemptione) observet in pane & aqua. Eadem quoque poenitentia erit sacerdoti de omnibus aliis peccatis & criminibus, quæ cum in depositionem inducunt. Neque hoc cuilibet videatur onerosum, si sacerdos post lapsum dignè, ut supra dictum est, poenitens, ad pristinos redeat honores.

1 ¶ Hybernenſi] Caput hoc citabatur ex concilio Gangrenſi, in quo non legitur. Emendatum est ex Polycarpo, & alio libro manuscripto pervetusto, in quo libro sunt multi canones poenitentiales, & hic refertur ex Theodoro Archiepiscopo Hybernenſi.

2 ¶ Et caseo] In vulgatis sequebatur, utatur: quæ vox sublata est auctoritate omnium serè exemplarum Gratiani manuscriptorum, & Polycarpi, & libri manuscripti in superiore notatione indicati.

DISTINCTIO LXXXIII.

1 ¶ Providendum c quoque est, ne is qui ad ordinandum eligitur, esset a proprio vitio videatur alienus, consentiendo alienis inquinetur. Ut enim Symmachus Papa ait, non est grandis differentia, an lethum inferas, an admittas. Mortem enim languentibus probatur infligere, qui hanc, cum possit, non excludit.

C. I. ¶ Suspendatur Episcopus ab officio, clericorum suorum fornicationi consentiens.

Hinc Gregorius VII. ait in Reg. lib. 6. c. 12. Romana synodi, celebrata Anno Domini 1050. al. 1078.

¶ Si quis Episcopus fornicationem presbyterorum, diaconorum, subdiaconorum 1, vel crimen incestus in sua parochia, pretio interveniente vel precibus consenserit, vel commissum, sibi que compertum auctoritate officii sui non impugaverit, ab officio suspendatur.

1 ¶ Subdiaconorum] Additum hoc est ex originali, & Anselmo, quemadmodum & paulo post, verba illa, sibi que compertum. Notum autem est a tempore Gregorii I. subdiaconos eadem lege continentia; qua presbyteros, adstrictos fuisse.

C. II. ¶ Maxime ecclesiam lædæ, qui sub nomine sanctitatis delinquit.

Item Gregorius prima parte pastoralis, c. 2.

¶ Nemo e quippe in ecclesia nocet amplius, quam qui perversè agens nomen vel ordinem sanctitatis habet. Delinquentem namque hunc nemo redarguere præsumit, & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reverentia ordinis peccator hortatur. Episcopus 1 itaque, qui talium crimina non corrigit, magis dicendus est canis impudicus, quam Episcopus.

1 ¶ Episcopus] Hac non sunt ibi apud B. Gregorium. Similia citantur. 7. 2. q. 7. c. qui nec regimini, ex Augustino (cui etiam reliqua hujus capituli antea tribuebantur) & ex eodem à Burchardo, & Ivone citantur. Cæterum eisdem collectores, Burchardus quidem l. 1. c. 13. Ivo autem p. 5. c. 6. 7. referunt aliqua ex Origine, quæ cum his aliquantulum conveniunt.

a Levit. 20. b Luc. 1. c Poly. ibid. Ivo p. 6. cap. 50. 5. quia, d ignoranter.] orig. e excidantur.] orig. f Poly. 4. tit. 39. Can. Apost. 25. g al. otiam. h al. sanguine. i Epist. 2.

a Epist. 2. b operarius.] Poly. c In libello Ennodii. d Anselm. lib. 6. cap. 177. e Poly. lib. 4. tit. 31. Burch. lib. 1. c. 209. Ivo p. 5. c. 233. Burch. lib. 1. c. 203. Ivo par. 5. cap. 312. d. Gregorio.

C. III. ¶ Qui non resistit erroribus, consentit.
Item Innocentius.

Error, cui non resistitur, approbatur, & veritas, cum minime defendatur, opprimitur. Negligere quippe cum possis deturbare perversos, nihil aliud est, quam fovere. Nec caret serupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare.

C. IV. ¶ Non prodest suo errore non pol-
luti, qui alieno consentit.

Item Pius, epist. 1. ad omnes Christi fideles.

Quid enim prodest illi suo errore non polluti, qui consentium præstat erranti?

C. V. ¶ Qui non occurrit, consentit erranti.
Item Gregorius 1.

Consentire b videtur erranti, qui ad refecanda, quæ corrigi debent, non occurrit.

1 ¶ Gregorius] In epistolis impressis B. Gregorii non habentur. Verum lib. 7. epist. 17. Syagrio Episcopo Augustodunensi post ea verba, qui non resistit, in regesto manuscripto perverto, & in Polycarpo, ubi ipsa epistola integra refertur, hæc sequuntur. Nam consentire videtur erranti, qui corrigenda, ut refecari debeant, non occurrit. Quia verò, &c.

Sicut autem alvarum vitia palpare non debet, ita nec malorum laudibus delectari.

C. VI. ¶ Miserrimus Episcopus, qui malorum
laudibus glorietur.

Unde Anacletus Papa, epist. 1. Episcopis omnibus.

Nihil e illo est pastore miserius, qui luporum laudibus glorietur. Quibus si placere voluerit, atque ab his amari delegerit, erit hinc ovibus magna pernicies. Nullus ergo pastorem, placere lupis, & gregibus ovium potest. Perdit enim laborum, i. memoriam mensterrenis obligata carceribus. Sicut d. artium in suo quoque opere invenitur mater infantia, ita noverca eruditionis est negligentia.

1 ¶ Laborum] In epistola Anacleti legitur, laboris, apud Anselmum, & in uno ex vetustis codicibus Gratiani, laborum, unde potuit irrepisse mendam: quod, tamen, ob glossam non est sublatum.

2 pars. Quamquam e sacerdotem tam a suis, quam ab alienis criminibus oportet esse immunem, tamen si aliorum sese habuerit, non ideo verba sua prædicationis debent contemni. Sicut enim Hieronymus ait, ut luxuriam per cinerem humidum flumen lavat, & non lavatur, ita bona doctrina per malum doctrinam animas credentium lavat a fordibus peccatorum.

DISTINCTIO LXXXIV.

1 **S**ollicitum quoque & vigilantem oportet esse Episcopum circa confessionem pauperum, revelationem oppressorum, tuitionem monasteriorum. Quod si facere neglexerit, aperi corripendus est.

C. I. ¶ Corripiatur Episcopus, qui circa officium
suum negligens exierit.

Unde Gregorius Anthemio subdiacono Cam-
pania, lib. 1. epist. 29.

Pervenit ad nos, fratrem, & coepiscopum nostrum Paschasium ita desidem, negligentemque in cunctis existere, ut in nullo, quia est Episcopus, agnoscat: adeo ut neque ecclesia ipsius, neque monasteria, sive filii ecclesie, vel oppressi pauperes s; ejus erga se dilectionis studium sentiant; nec aliquam supplicantibus sibi, in quibus justum est, opem defensionis accommodet, &

2. Deusedit par. 2. Eleuterius Papa ad Gallia provincias, & orientales, in epist. ad Iulium, & Agrippi in epist. ad Felicem 11. b Polyc. lib. 4. tit. 31. c Anselm. lib. 6. cap. 114. Ivo par. 1. cap. 37. in fine. d al. sicut autem. e Birch. lib. 1. cap. 20. ex dictis Hieron. Ivo par. 3. cap. 218. f al. vel pauperes. g. hu. orig.

(quod adhuc dici est gravius) consilia sapientum, & recta suadentium nulla patiatur ratione suscipere, ut quod per se nequit attendere, ab altero saltem possit addiscere. & infra. a ¶ Quod si ita est, non sine culpa tua esse cognoscas, qui eum oburgare, atque coercere, ut dignum est, distulisti. Quia ergo hoc totum non solum ipsum reprobat, sed etiam ad sacerdotalis officii pertinere probatur opprobrium; volumus ut eum coram aliis sacerdotibus, & b quibusdam de filiis suis nobilibus contestari pro hac re debeas, & hortari. Si verò (quod non credimus) post hanc adhortationem nostram solito adhuc more monasteriorum sollicitudinem gerant, seu in oppressorum & pauperum se tuitionem impendant. Ideo hac tibi auctoritate præcipimus, ut eis a te convocatis, & nostro illos mandato districtè commoneas; quatenus desides ulterius esse non debeant, sed sacerdotalem se habere zelum, & sollicitudinem opere doceant, atque ita in his, quæ eos iuste secundum Deum agere convenit, vigilantes existant, ut nullum nos de eis denuo murmur exasperet. Si quem verò eorum post hæc negligentem esse cognoveris, ad nos eum sine aliqua exultatione trans mitte, ut quam sit grave, nolle ab his, quæ reprehensibilia, & valde vituperanda sunt, corrigi, regulari in se valeat districtione sentire.

C. II. ¶ De eodem.

Item ad eundem eod. lib. epist. 33.

Nunciatum est nobis, Campania Episcopos ita negligentes existere, ut immemores honoris sui neque erga ecclesias, neque erga filios suos paternæ vigilantie curam exhibeant, vel monasteriorum sollicitudinem gerant, seu in oppressorum & pauperum se tuitionem impendant. Ideo hac tibi auctoritate præcipimus, ut eis a te convocatis, & nostro illos mandato districtè commoneas; quatenus desides ulterius esse non debeant, sed sacerdotalem se habere zelum, & sollicitudinem opere doceant, atque ita in his, quæ eos iuste secundum Deum agere convenit, vigilantes existant, ut nullum nos de eis denuo murmur exasperet. Si quem verò eorum post hæc negligentem esse cognoveris, ad nos eum sine aliqua exultatione trans mitte, ut quam sit grave, nolle ab his, quæ reprehensibilia, & valde vituperanda sunt, corrigi, regulari in se valeat districtione sentire.

2 pars. Quod autem de munditia castitatis sacerdotibus imperatur, hoc etiam de quibuslibet altari servientibus intelligendum est.

C. III. ¶ Qui sacramentis divinis inserviunt, continetiam in omnibus servant.

Unde in Carthaginensi concilio 11. d. cap. 2. An-
relus Episcopus dixisse legitur.

Cum e in præterito concilio de continentia & castitate moderamine tractaretur, gradus isti ves conscriptione s; quadam castitati per consecrationes nexi sunt. Episcopos, inquam, presbyteros, & diaconos ita placuit, ut conceder sacrosanctos antistites, & Dei sacerdotes, nec non & levitas, vel qui sacramentis divinis inserviunt, continentes esse in omnibus, quo possint simpliciter, quod a Deo postulant, impetrare: ut quomodo Apostoli docuerunt 1, & ipsa servavit antiquitas; nos quoque custodiamus 2. Ab universis Episcopis dictum est. Omnibus placet, ut Episcopi, presbyteri & diaconi, vel g qui sacramenta contrahant, pudicitia custodes, etiam ab uxoriibus abstineant. Ab omnibus dictum est: Placet, ut in omnibus, & ab omnibus, pudicitia custodiatur, qui altario deserviunt.

1 ¶ Docuerunt] In vulgatis codicibus sequitur; exemplo, quod est sublatum: quia neque in ipso secundo Carthaginensi, aut impresso, aut manuscripto, neque in unico codice canonico, cum quo Græcorum canon convenit, neque in vetustis Gratiani exemplaribus habetur; & ex glossa videtur translationem in textum.

2 ¶ Custodiamus] In codice canonico cap. 3. unice Carthaginensi sequitur hæc: Faustinus Episcopus ecclesie Pontentinae provincie Piceni, Legatus ecclesie Romanae dixit, Placet, ut Episcopi, &c. quæ in recentioribus Colonienibus concilio 11. editionibus scripta sunt, alia

2. Paulo plenius apud B. Gregorium b. vel. j. origin. I. bidem paulo inferius. c. al. ad. d. In Carthag. canon. c. 3. & 4. e. dist. 31. Episcopus. dist. 31. c. aliter. f. al. consuetudine castitatis per. g. al. &c.

characteribus. Verum in *prisca Colomensi, duabus Parisiensibus, & codicibus Vaticanis legitur, quemadmodum apud Gratianum.*

C. IV. ¶ De eodem.

Item ex concilio Carthaginensi s. cap. 3.

Cum a de quorundam clericorum, quamvis erga uxores proprias incontinentia referretur, placuit Episcopos, & presbyteros, & diaconos secundum priora statuta etiam ab uxoriibus continere, quod nisi fecerint, ab ecclesiastico removeantur officio: ceteros autem clericos ad hoc non cogi, sed secundum uniuscujusque ecclesie consuetudinem observari debere 1.

¶ Debere In codicibus impressis hac sequuntur, contra Martinus Papa [si lector viduam duxerit] ut supra legitur. Sed illud, ubi necessitas urget. *Que sunt expuncta, quia in vetustis codicibus, aut non habentur, aut sunt ascripta in margine.*

3. pars. Similiter, quod monogamus Episcopus esse iubetur, etiam ad reliquos ordines ecclesiasticos derivari oportet.

C. V. ¶ Laica sit tantum communionem concientis clericus, viduam, aut secundam ducens uxorem.

Unde Syricius Papa Hymerio Tarraconen. Episcopo, epist. 1. cap. 11.

Quisquis clericus, aut viduam, aut certe secundam conjugem duxerit, omni ecclesiastica dignitate privilegio innox nudetur, laica sibi tantum communionem concessa. Quam ita demum poterit possidere, si nihil possit, propter quod hanc perdat, admittat.

4. pars. Presbyterorum vero nomen, quamquam a senectute sit sanctorum, magis tamen maturitatem indicat sapientie, quam canonicum corporis.

C. VI. ¶ Presbyteri seniores dicuntur non tam atate, quam sapientia.

Unde Anacleus ad Episcopos Italici, epist. 2.

Potius d. Moysi precipitur, ut eligat presbyteros [id est, seniores.] Unde & in proverbis * dicitur. [Gloria senum canities] hæc e vero canities sapientiam designat, de qua scriptum est. [Canities hominum prudentia est.] Cumque non tunc amplius annos ab Adam usque ad Abraham, vixisse homines legimus, nullus alius prius appellatus est presbyter, id est, senior, nisi Abraham, qui multo paucioribus vixisse annis convincitur. Non ergo propter decrepitem senectutem, sed propter sapientiam presbyteri nominantur.

DISTINCTIO LXXXV.

Hospitalitas est vero usque adeo Episcopis est necessaria, ut si ab ea inveniantur alieni, jure prohibeantur ordinari.

C. I. ¶ Hospitalitatem nesciens non fiat Episcopus.

Unde Gregorius scribit Ioanni Episcopo, lib. 12. epist. 6.

Archiepiscopus & Florentinum ecclesie Anconitana, qui ad Episcopatum fuerat electus, scriptura quidem sacre scientiam habere, sed ita ætatis senio jam confectum accepimus, ut ad regiminis officium non possit assurgere: adjicientes etiam ita illum tenacem existere, ut indomito ejus amicus ad charitatem nunquam introeat. Rusticus autem diaconus ejusdem ecclesie, qui similiter electus fuerat, vigilans quidem homo dicitur, sed; quantum asseritur, psalmos ignorat. Florentinum vero diaconum Ecclesie Ravennatis, qui ab omnibus electus dicitur, sollicitum esse novimus, sed

a. In eod. cap. 25. In Africa. cap. 37. distinct. 32. e. placuit. b. al. propria. c. Anselm. lib. 8. c. 7. Ivo p. 6. c. 25. d. Anselm. lib. 7. cap. 36. Burch. lib. 2. c. 5. Ivo p. 6. c. 25. * Proverb. 20. e. al. hic. f. Ioan. Diacon. lib. 3. cap. 11. g. al. Florentinum, al. Florentinum archidiaconum.

qualis sit interius, omnino non scimus. Ideoque traternitas tua una cum fratre & Coepiscopo nostro Armenio suprascriptæ ecclesie Anconitanae visitatore illuc festinet accedere, & diligenter de moribus a singulorum require, si de nullo sibi sunt crimine conscius, quod eos ad hoc officium vetet accedere. Pariter etiam requirendum est, si hoc, quod de prafato archidiacono dictum est, quia nunquam amicus domum ejus ingressus est, si ita se veritas habeat, & utrum ex necessitate, an ex tenacia b talis sit; aut si ita senex est, ut ad regendum non possit assurgere, vel si tactis sacrosanctis Evangelii (sicut nobis nunciatum est) jusjurandum praberit, nunquam se ad Episcopatum accedere. Sed & de Rustico diacono, quantos psalmos minus teneat, perscrutandum est. Florentio autem diacono Ravennati, si nullum; sicut dicimus, crimen est; quod obstat, apud Episcopum ejus alicui necesse est, ut ei debeat cessionem concedere: non tamen ex nostro mandato, vel dicto, ne contra suam voluntatem cum cedere e videatur.

DISTINCTIO LXXXVI.

Difficilius autem Episcopum oportet esse, ne inferiorum culpa in eum refundatur, qui docendi officium accipit, quod exequi nesciat, vel negligit.

C. I. ¶ Negligentia rectorum imputantur culpa inferiorum.

Unde Leo Episcopus scribit Aquilegensi Episcopo, epist. 3. & 84. seu 86.

Inferiorum d. culpa ordinum, ad nullos magis referenda sunt, quam ad delitentes, negligentis; rectores: qui multam saepe nutriunt pestilentiam, dum austeriorem i. dissimulant adhibere medicinam.

1. ¶ Austeriorem Sic legitur in epistola 84. Verum in epistola tertia ejusdem Leonis legitur, necessariam. *Re: quæ utrobique eadem sunt.*

C. II. ¶ Homines sunt diligendi, peccata odio habenda.

Item Leo Episcopus Rustico Narbonensi Episcopo, epist. 90. seu 92. in princip.

Odio habeantur peccata non homines: corripiantur tumidi; tolerentur infirmi: & quod in peccatis feruierius castigari necesse est, non faventis plectatur animo, sed medentis.

C. III. ¶ Qui negligit emendare quod valet, faciens culpam habet.

Item Ioannes VIII.

Facientis e culpam proculdubio habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare: Scriptum f. quippe est [Non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus] participes iudicantur. ¶ Et g. libat Domino prospera, qui ab afflictis pellit adversa. Et negligere, cum possis deturbare perverfos, nihil aliud est, quam fovere. Nec caret serupulo confessionis occulta, qui manifestò facinori de sinu obviare. Et probat odisse se vitia, qui condemnat errantes. Nec relinquit sibi locum devitiandi, qui non pepererit excedenti. Et primus innocentie gradus est odisse nefanda. Et latum pandit delinquentibus aditum, qui jungit cum pravitate consentum. Et nihil prodest alicui non puniri proprio, qui puniendus est alieno peccato.

¶ Caput hoc ex variis sententiis hinc inde collectis confectum est: quarum prima usque ad vers. emendare, sumpta est ex epistola beati Gregorii 114. lib. 7. distinct. 2. Theodorico & Theoberto Regibus Francorum.

a. al. de vita & moribus. b. al. tenacitate. c. al. concedere. in recentioribus editionibus. d. Anselm. lib. 6. cap. 115. e. Gregor. lib. 7. reg. epist. 114. distinct. 2. f. Rom. 1. g. Pelagius 2. epist. 3. Eleutherius sup. dist. 83. c. error. 2. q. 7. negligere. & 23. q. 3. c. quis potest, Ivo p. 6. cap. 115.

2 pars. Si autem in corripiendo quis modum exceperit, non a subditis, sed a Domino veniam petat.

C. IV. ¶ Veniam a subditis non petat, qui corripiendo modum exceperit.

Unde Augustinus de vita clericorum.

Quando a necessitate disciplinae, minoribus coecondis dicere vos verba dura compellit, si etiam ipsi b modum vos exceperit sentitis, non a vobis exigitur, ut ab eis veniam postuletis: ne apud eos, quos oportet esse subiectos, dum nimia servatur humilitas, regendi frangatur auctoritas. Sed tamen petenda est venia ab omnium Domino, qui novit etiam eos, quos plus iusto forte corripitis, quanta benevolentia diligitis.

1 ¶ De vita] Inter opuscula B. Augustini anno Domini 1481.

Parma impressa sunt tres sermones de communi vita clericorum, ex quibus vulgatis tomis operum B. Augustini, tomo decimo referuntur duo sub numero 52. Et 53. ad fratres in eum. Tertius autem cum epistola 109. omnino convenit, sed qua in epistola diriguntur ad monachos, in sermone diriguntur ad viros. Ex istis tribus sermonibus de communi vita clericorum multa capita accepit Gratianus (ut suis locis notabitur) & hoc quidem ex tertio.

3 pars. In doctrina vero sacra scriptura auctoritatem debet Episcopus praefere, non facultarium literarum peritiam ostentare. Non enim Episcopus officii est grammaticam exponere, ne laudes lovis persentent ore pontificum.

C. V. ¶ Sacram scripturam, non grammaticam debet Episcopus exponere.

Unde Gregorius scribit Desiderio Episcopo, lib. 9. epist. 48.

Cum e multa nobis bona de vestris fuissent studiis nuntiata, ita cordi nostro nata est laetitia, ut negare ea, quae sibi fraternitas vestra concedenda poposcit, minime valeremus. Sed post hoc pervenit ad nos (quod sine verecundia memorare non possumus) fraternitatem tuam Grammaticam quibusdam exponere. Quam rem ita moleste suscepimus, ac sumus vehementius alperrati, ut ea quae prius dicta fuerint, in gemitum & tristitiam vertereamus: quia in uno se ore cum lovis laudibus Christi laudes non capiunt. Et quam grave, nefandumque sit Episcopis, canere, quod nec laico religio conveniat, ipse considera.

4 pars. Liberalem quoque necessitatem patientibus sacerdotem esse oportet: aliam autem vacuum portat nomen Episcopi.

C. VI. ¶ Sine liberalitate inane portatur nomen Episcopi.

Unde Gregorius scribit, lib. 5. epist. 29. seu cap. 129. Secundum servo Dei inter cetera.

Fratrem nostrum Marinianum Episcopum verbis, quibus vales excita: quia obdormisse eum suspicor. & insua. ¶ Dic ergo ei cum loco mutet & mentem. Non sibi credat solam lectionem, & orationem sufficere, ut remotus studeat sedere, & de manu minime fructificare: sed largam manum habeat, necessitatem patientibus concurrat, alienam inopiam suam credat: quia si hac non habet, vacuum Episcopi nomen tenet.

5 pars. In ipsa autem liberalitate modus adhibendus est rerum & personarum: rerum ut non omnia uni, sed singula quadam praesentur, ut pluribus prodesse possimus, iuxta illud Prophetae. c. [Disperit, dedit pauperibus:] personarum, ut primum iustum, deinde peccatoribus: quibus tamen dare prohibemur, non quia homines sunt, sed quia peccatores.

C. VII. ¶ Immane peccatum est res suas donare histrionibus.

Unde Augustinus tract. 100. ad c. 26. Ioannis.

a Ivo part. 5. c. 374. b In ipsi.] orig. c. Burch. lib. 1. c. 97. Ivo part. 4. cap. 167. & p. 5. c. 199. d Supra distinctione 37. cap. 8. e Psal. 117.

Donare res suas histrionibus vitium est immane, non virtus. Et scitis de talibus quam sit frequens fama cum laude: quia sicut scriptum est, ** [laudatur peccator in desiderijs animae suae, & qui iniqua gerit, benedicitur.]

C. VIII. ¶ Gravior delinquit, qui venatore aliquid donant.

Item in Psal. 102. ad vers. [Facies misericordias.]

Qui a venatoribus donant, quare donant? dicant mihi, quare donant venatori? Hoc in illo amanti, b in quo nequissimus est, hoc in illo pascunt, hoc in illo restiunt: ipsam nequitiam publicam & spectaculum omnium. Qui donant histrionibus, qui donant aurigis, qui donant meretricibus, quare donant? numquid non & ipsi hominibus donant? Non tamen ibi attendunt naturam operis Dei, sed nequitiam operis humani.

C. IX. ¶ De eodem.

Idem ibidem paulo inferius.

Qui d venatoribus donant, non homini donant, sed parti nequissima. Nam si homo tantum esset, & venator non esset, non donares: honoras in eo vitium, non naturam.

C. X. ¶ De eodem.

Idem in Ps. 147.

Vident e homines venatorem, & delectatur: vix miseris, si non se correxerint. Qui enim vident venatorem, & delectantur, videbunt Salvatorem, & contristabuntur.

C. XI. ¶ De eodem.

Item Hieronymus s. in Ps. 90. ad vers. [Sperabo in Domino.]

Sau g venator erat, quoniam peccator erat. Et peccator non invenimus in scripturis sanctis sanctum aliquem venatorem, piscatores invenimus sanctos.

C. XII. ¶ De eodem.

Item Ambrosius in homilia 33. de Quadragesima.

Quid b prodest ieiunare visceribus, & luxuriare venatoribus? abstinere cibis, errare peccatis?

C. XIII. ¶ De eodem.

Idem ibidem paulo inferius.

An i putatis illum ieiunare, fratres, qui primo diluculo non ad ecclesiam vigilat, non beatorum martyrum loca sancta perquirat, sed surgens congregat servulos, disponit retia, canes producit, saltus, sylvasque perstruat? servulos, inquam, secum pertrahit, fortasse magis ad ecclesiam festinantes: & voluptatibus suis peccata accumulata aliena, nesciens reum se futurum tam de suo delicto, quam de perditione fervorum.

C. XIV. ¶ Quae sint in liberalitate servanda.

Item Ambrosius, lib. 1. de officiis, c. 39.

Non i satis k est bene velle, sed etiam benefacere. Ne satis est iterum benefacere, nisi id ex bono fons, hoc est, ex bona voluntate proficiatur. & infra. ¶ Perfecta liberalitas fide, causa, loco, tempore commendatur, ut l primum opereris circa domesticos fidei. Grandis culpa, si sciente te fidelis egeat, si scias eum sine sumptu esse, fame laborare, arumnam perpeti, qui praesertim egere erubescat: si in causam ceciderit, aut captivitate suorum, aut calumnia, & non adjuves: si sit in carcere, & poenis, & supplicijs propter debitum aliquod iustus excrucietur (nam etsi omnibus debetur misericordia, tamen iusto amplius) si tempore afflictionis suae nihil a te impetret, si tempore periculi, quo rapitur ad mortem, plus apud te pecunia tua valeat, quam vita morturi, non est leve peccatum 2.

1. ¶ Non satis] Hinc usque ad c. si quid verò, in aliquo

* Ivo part. 5. c. 374. ** Ps. 9. a Ivo part. 13. c. 31. b aliam.] orig. & sic deinceps. c. al. publicant. d Ivo ibidem. e Ivo part. 13. c. 32. f Inter opera adscripta Hieronymo, tomo 8. g Ivo part. 13. c. 33. h Ivo part. 13. c. 34. i Ivo ibidem. k Angl. 13. c. 28. Polyc. 66. tit. 20. l Gal. 6.

versus Gratiani exemplaribus, & apud Anselmum est unicum caput.

2 ¶ Non est leve peccatum] Verba haec non sunt ibi apud Ambrosium, sed tamen apud Anselmum, & in Polycarpo.

C. XV. ¶ De eodem.
Idem ibidem paulo inferius.

Dominus a non b vult simul effundi opes, sed dispensari, nisi forte, ut Helisaeus, c qui boves suos occidit, & pavit pauperes ex eo quod habuit: ut nulla cura teneretur domestica, sed relictis omnibus in disciplinam se prophetiam daret.

C. XVI. ¶ De eodem.
Idem ibidem continetur.

Est d probanda illa etiam liberalitas, ut proximos seminis tui non despicias, si egere cognoscas. Melius est enim, ut ipse subvenias tuis, quibus pudor est ab aliis sumptum deponere, aut alicui postulare subsidium necessitati: non tamen ut illi ditiores eo fieri velint, quod tu posses conferre inopibus: causam enim i natura praestat, non gratia. Neque enim propterea te Domino dicasti, ut tuos divites facias, sed ut vitam tibi perpetuam fructu boni operis acquiras: & pretio miserationis peccata redimas tua. Putant se parum poscere, pretium e tuum querunt: vite tuae fructum adimere contendunt: & accusant si quod eos divites non feceris, cum te illi velint aeternae vitae fraudare mercede.

1 ¶ Causam enim] Apud B. Ambrosium legitur, causa enim praestat, non gratia: stemq; apud Anselmum, & in Polycarpo. Sed versus codices Gratiani, & glossa cum impressis concordant. Alia autem nonnulla ex ipso Ambrosio sunt emendata.

C. XVII. ¶ De eodem.
Idem ibidem paulo inferius.

Consideranda g est etiam in largiendo aetas, atque debilitas, nonnunquam etiam verecundia, quae ingenuos prodit natales, ut senibus plus largiaris, qui sibi labore jam non queunt victum querere. Similiter & debilitas corporis, & haec vivanda promptius: tum si quis ex divitiis cecidit in egestatem: & maxime, si non vitio suo, sed aut laetociniis, aut proseriptione, h aut calumniis, quae habebat amissit.

C. XVIII. ¶ De eodem.
Item libro secundo officiorum, c. 21.

Pulchra i etiam i liberalitas est in ipso quoque pauperis dato mensuram tenere, ut abundes pluribus, non conciliandi favoris gratia ultra modum fluere. Quid quid ex affectu puro & sincero promitur, hoc est decorum: non superfluas & ditiones aggredi, nec praetermittere necessarias. Et maxime sacerdoti hoc convenit, ornare Dei templum honore: & congruo, ut etiam hoc cultu aulae Domini replendeat: impensas misericordiae convenientes frequentare: quantum oportet largiri peregrinis, non superflua, sed competentia, &c. Idem l. ¶ Compatiamur alienis calamitatibus, necessitates aliorum, quantum possumus, juvemus, & plus interdum quam possumus. Melius est enim pro misericordia causas praestare, vel invidiam perpeti, quam praetendere inclementiam, ut nos aliquando in invidiam incidimus, qui confregerimus vasa mystica, ut captivos redimeremus.

1 ¶ Pulchra etiam] Apud B. Ambrosium legitur: pulchra liberalitas erga ipsos quoque pauperes mensuram tenere. Sed apud Anselmum, & in Polycarpo habetur ut apud Gratianum, & adest glossa in voce, dato.

a al. Deus.] orig. b Poly. ibidem. Ansel. ibid. c 3. Regum. 19. d Ansel. ibid. Poly. ibid. e al. primum. f al. accusat.] orig. & sic deinceps. g Poly. ibid. Ansel. ibid. h al. proseriptione. i Poly. ibidem. Ansel. ibid. k docere.] orig. b eod. lib. c. 21.

C. XIX. ¶ De eodem.

Idem ad c. Luca, in vers. [Generatio viperarum.]

In a singulis quoque generibus hominum conveniens tribuit Sanctus Baptista Ioannes responsum unum omnibus, ita: publicanis ne ultra praescriptam exigant: militibus, ne calumniam faciant, ne praedam requirant, docens idcirco stipendia constituta militum, ne dum sumptus quaritur, praedo grassetur. Sed haec & alia officiorum praeccepta propria singulorum, misericordia b communis est usus. Ideo commune praecceptum omnibus officiis, omnibus aetatibus necessaria, & ab omnibus deferenda. Non publicanus, non miles excipitur, non agricola, vel urbanus, dives & pauper, omnes in commune admonentur, ut conferant non habenti. Misericordia enim plenitudo virtutum est. Et ideo omnibus est proposita perfecta: forma virtutis, ne vestimentis, alimentisque suis parcant. Misericordiae tamen ipsius pro possibilitate conditionis humanae mensura servetur, ut non sibi unusquisque totum eripiat, sed quod habet, cum paupere partiatur.

C. XX. ¶ De eodem.
Idem ad c. 18. Luca.

Ceterum Dei traditio est, ut prius pascas parentes. Nam si iuxta c divinum oraculum contumelia parentis morte luitur, quanto magis fames, quae morte gravior est? Quo loco insolentem Dominus infranat iactantiam, &c.

C. XXI. ¶ De eodem.
Ibidem in libro de officiis 1.

Pasce d fame morientem. Quilibet enim pascendo hominem servare poteris, si non pavisti, occidisti:

1 ¶ De officiis] Caput hoc non est inventum apud B. Ambrosium: sed apud Anselmum, & in Polycarpo ex eodem citatur, & Bartholomaeus Vrbinae Eremita in Mistlelogio, quod collegit ex dicto B. Ambrosii assert hunc locum ex eodem Ambrosio, in libro de alendis pauperibus, qui liber hactenus desideratur.

C. XXII. ¶ De eodem.

Item Hieronymus in commentariis ad Galatas, c. 6. in vers. Alter alterius.

Qui clementiam non habet, nec indutus est viscera misericordiae, & lachrymarum, quamvis spiritalis sit, non adimplet e legem Christi.

6 pars: Similiter etiam oportet Episcopum non esse percussorem, id est, non ad vindictam facilem.

C. XXIII. ¶ Ad vindictam Episcopus facilius esse non debet.

Unde Gregorius scribit Ioanni Episcopo Pannormitano, libro undecimo, epist. 49.

Si f quid verò de quocumque clerico ad aures tuas pervenerit, quod te iuste possit offendere, facile non credas, nec ad vindictam te res accendat incognita: sed praesentibus senioribus ecclesiae tuae diligenter est veritas perscrutanda: & tunc si qualitas rei poposcerit, canonica districtio culpam feriat delinquentis.

C. XXIV. ¶ De quodam Episcopo, qui antequam Missarum solennia celebraret, die Dominico ad exarandam messem cuiusdam profectus est.

Idem Ianuario Episcopo, lib. 6. indict. 2. epist. 1.

Tanta g nequitia ad aures meas de tua senectute pervenit, ut eam nisi adhuc humanitus pensarem, fixa iam maledictione ferirem. Distum quippe mihi est, quod Dominico die, priusquam Missarum solennia celebrares,

a Singulis quoque.] orig: b al. misericordiae. c Math. 15. Levit. 20. Exod. 21. d Anselm. lib. 13. cap. 28. Polycarp. lib. 6. rit. 20. D. T. 2. 932. ar. 5. e adimplebit.] orig. f 15. q. 7. si quid. g 1. q. 7. 1032a. Burch. lib. 1. cap. 177. Ivo p. 2. cap. 76. Et p. 5. cap. 312.

ad exarandum messim latioris presentium perrexiſti, & post exarationem eius, Missarum solennia celebrasti: post Missarum solennia etiam terminos possessionis illius eradicare minime timuisti. Quod factum quæ poena debeat insequi, omnes qui audiunt, sciunt. Dubii autem de tanta hac peruersitate fueramus, sed filius noster Cyriacus abbas à nobis requisitus, dum esset Caralis, ita se cognovisse perhibuit. Et quia adhuc canis tuis parcimus, hortamur, a, ut aliquando respicias miser senex, atque à tanta te, levitate morum, & operum peruersitate compescas b. Quanto morti vicinior efficeris, tanto fieri sollicitior atque timidior debes. Et quidem poenæ sententia in te fuerat jaculanda: sed quia simplicitatem tuam cum senectute novimus, interim tacemus. Eos verò, quorum consilio hæc egesti, in duobus mensibus excommunicatos esse decernimus: ita tamen, ut si quid eis intra duorum mensium spatium humanitus adveniat, benedictione viatici non priventur. Deinceps autem ab eorum consiliis cautus exiſte: te quoque sollicitè custodi, ne si eis in malo discipulus fueris, quibus in bono magister esse debuisti, nec simplicitati tuæ ulterius, nec senectuti parcamus.

7 pars. Vel percussor esse prohibetur, ne videlicet propriis manibus aliquem cadat.

C. XXV. ¶ Non licet Episcopo propriis manibus aliquem cadere.

Unde in Agathensi concilio legitur.

Non e licet Episcopo manibus suis aliquem cadere. Hoc enim alienum à sacerdote esse debet.

1 ¶ Agathensi] Hoc caput non habetur in Agathensi, quod extat. Burchardus & Ivacitant ex decreto Bonifacii Papa. Habetur autem in novellis Constit. 13. cap. 16. apud Iulianum antecess. Non dissimilis etiam canon 28. Apostolorum, quem interpretatur synodus Constantinopolitana, quæ prima & secunda dicta est, cap. 9.

8 pars. Prohibetur etiam Episcopus turpi lucræ esse cupidus, ne aliquo in bono negotio victum, vel cetera sibi necessaria quarat. Quod generaliter de omnibus divini cultus mancipiis, id est, clericis & monachis intelligi oportet.

C. XXVI. ¶ Qui communerantur in clero, turpi-
bus lucræ non infervant.

Unde in Chalcedonenſi concilio, cap. 5.
legitur.

Pervenit ad sanctam synodum, quia de iis, qui in clero communerantur, quidam propter turpis lucræ gratiam alienarum possessionum conductiones, & causas seculares suscipiunt, & à sacris quidem officiis se per desidiam separant, ad domos autem secularium concurrunt, & substantiarum eorum gubernationes avaritiæ causa suscipiunt. Decrevit ergo sancta & magna synodus, neminem horum deinceps, hoc est, Episcopum, sive clericum, aut monachum, conducere possessiones, aut miscere secularibus procurationibus; nisi forte, qui legibus ad minorum ætatum tutelas, sive curationes inexcusabiles attrahuntur, aut cui civitatis ipsius Episcopus ecclesiasticarum rerum commiserit gubernacula, & orphanorum, ac viduarum, quæ indefensæ sunt, & earum personarum, quæ maxime ecclesiastico indigent adminiculo, propter timorem Dei. Si quis verò transgressus fuerit hæc præcepta, correctioni ecclesiasticæ subiacet.

DISTINCTIO LXXXVII.

1
ps **V**iduis autem & orphanis ecclesiæ præsidium implorantibus Episcopi debent adesse: & contra improborum violentias, protectionis patrocinium eis negare non debent.

a al. hortamur, aliquando respicere. b al. compescere. c Burch. lib. 1. c. 202. Ivo part. 5. c. 316. d Burch. 1. 2. c. 1. 95. Ivo p. 6. c. 1218. e al. secularium.

C. I. ¶ Implorantibus patrocinium Episcopi debent adesse.

Unde Gelasius Gerontio a & Petro Episcopi.

Licet omnibus de nobis sperantibus non debeamus, in quantum possumus, nos negare; plus tamen viduarum & orphanorum causas, & impensius ducimus exequendas: quas tucri à nobis, vel ab omnibus divina manifestat assertio.

C. II. ¶ De eodem.

Idem Anastasio Episcopo.

Defensionis propriæ desolatis auxilio, & qui suis auctibus adesse b pro ætatis infirmitate non possunt, exoratum pontificem decet subvenire: quia pupillis tuitionem etiam divinitas iussit impendi. Et ideo Maximo & Ianuario, clericali officii (qui se solatio parentum vel propropinquorum asserunt destitutos) auxilium ex nostra delegatione præstabis: ut adversus improbitates adversariorum suorum protecti tuæ executionis annuæ noxia commenta non sentiant.

1 ¶ Pupillis] In codicibus impressis sequitur, & viduis, quæ voces expuncta sunt, quia absumt à plerisque, versibus. Et quæ antecedunt ac sequuntur, ostendunt agi hic tantum de pupillis.

C. III. ¶ De eodem.

Idem Leontio & Petro Episcopi.

Quisquis in negotiis suis nostri nominis intercessionem sperat sibi remedia posse conferri, prona nos convenit animositate præstare.

C. IV. ¶ De eodem.

Idem Honorio Episcopo.

Divinx retributionis memor ad pontificalem conscientiam non ambigas pertinere, egentium commodis piæ sollicitudinem non negare.

C. V. ¶ Tueatur ecclesiæ, quæ in sus defensione suscepit.

Idem Fortunato Episcopo.

Religiosum e prorsus, & execrabile, iudicamus, si quisquam i, vel extraneos in sua tuitione susceptos, non omni fide, & tota animi sui educaverit sanctitate. Ac cum Olympius diaconus dilectionis tuæ, Felicitis & Olympii suggeratur avunculus, eosque parvulos tutela vice susceperit nutriendos, ultra latrocinium esse iudicamus, quod eos bonifacis d parentum (sicut asserunt) reliquit extorres, alia retinendo, alia, contra leges & iura vendendo.

1 ¶ Quisquam] In vulgatis codicibus sequitur vox, clericos, quæ in aliquot manuscriptis, & apud Ivonem non habetur, idque sublata est. Non enim hic clericos cum laicis, sed extraneos sanguine iunctis comparat.

C. VI. ¶ Confugientes ad ecclesiam extrahere non licet.

Item ex concilio Arausicano I. cap. 5.
& sequentibus.

Eos e, qui ad ecclesiam confugerint, tradi non oportere, sed loci sancti reverentia & intercessione defendi. ¶ Si quis autem mancipia clericorum pro suis mancipiis ad ecclesiam confugientibus crediderit occupanda, per omnes ecclesias districtissima damnatione feriatur. ¶ In ecclesia quoque manumissos, & per Testamentum ecclesiæ commendatos, si quis in servitium & obsequium, vel ad colonarium conditionem revocare tentaverit, animadversione ecclesiastica coercetur f.

a al. Leontio. b al. prodesse. c Ivo part. 6. c. 109. d al. bonifacis. Rabanus pen. cap. 22. Burch. lib. 3. cap. 195. e Ivo p. 1. cap. 112. Ibidem cap. 6. c. 7. Ivo p. 3. c. 154. & 245. Tammorn. lib. 2. cap. 84. f coerebitur.] orig.

C. VII. ¶ *In libertate ecclesia inveniatur libertas.*
Item ex concilio Agathensi, c. 29.

Libertos a legitimè a dominis suis factos, ecclesia, si necessitas exegerit, tueatur: quos si quis ante audientiam aut pervadere, aut expoliare præsumpserit, ab ecclesia repellatur.

C. VIII. ¶ *A sacerdotibus defendantur liberti, ne in servitutem revocentur.*

Item ex concilio Toletano 4. c. 71.

Liberti, qui b a quibuscumque manumissi sunt, & ecclesiarum patrocinio condemnati existunt, sicut regulati quatuordecim Patrum constituerunt, sacerdotali defensione a cujuslibet insolentia protegantur, sive in statu libertatis eorum, sive in peculio, quod habere noscuntur.

C. IX. ¶ *Expositus defendat ecclesia, si quis eorum calumniator extiterit.*

Item ex concilio Arelateni secundo, c. 32.

Si expositus ante ecclesiam cujuscumque fuerit miseratione collectus, contestationis ponat epistolam, ut si is, qui collectus est, intra decem dies quæsitus agnitusque non fuerit, securus habeat, qui collegit. Sane, qui post prædictum tempus calumniator extiterit, ut homicida, ecclesiastica diffinitione damnabitur, sicut Patrum sanxit auctoritas.

DISTINCTIO LXXXVIII.

Reliquentur ergo clerici cupiditatis negotia suscipere, non pietatis curam viduis, & orphanis impendere.

C. I. ¶ *De eodem.*
Vnde Melchias I. Papa.

Decrevit e sancta synodus nullum deinceps clericum aut possessiones conducere, aut negotiis secularibus se miscere, nisi propter curam pupillorum, [& orphanorum] ac viduarum, aut si forte Episcopus civitatis ecclesiasticarum rerum sollicitudinem habere præcipiat. Vbi liquidò patet quia alia sunt negotia secularia, alia ecclesiastica. Nonne Moyses g in sæculo erat, cum crebro tabernaculum intraret, & exiret, qui intus contemplatione raptus, foris infirmantium negotiis urgebatur? & infra. Sic & Jacob h ascendentes & descendentes Angelos vidit: quia videlicet rectores ecclesie non solum Deo contemplando superna appetunt, sed deorsum quoque ad membra illius miserando descendunt. Et Domini sacerdotes horum facta imitantur; & se custodiunt, & subditorum onera portant.

Melchias I.] Caput hoc habetur in scripto de primitiva ecclesia & misericordia Constantini, quod in antiquis conciliorum voluminibus continenter sequitur post decreta Melchias (quorum in recentioribus concilio Neocesariense sit interpositum) & ex illa conjunctione fortasse factum est, ut hoc quoque scriptum olim decretis Melchias adnumerari solitum esset, cum tamen in eo de Nicæno concilio, & aliis, quæ post Melchiam gesta sunt, mentio fiat: quod ex capite ad futuram, infra 12. questione 11. apparet.

C. II. ¶ *De eodem.*

Item Gelasius Papa ad Episcopos per Lucaniam, cap. 17.

Consequens est, ut illa quoque de Piceni partibus

a Ivo part. 3. cap. 159. & p. 6. cap. 51. Pann. l. 2. c. 52. b Burch. l. 3. c. 16. Ivo p. 5. c. 246. & p. 6. c. 52. Pann. l. 2. c. 13. lib. 6. cap. 143. c concor. Valsense 1. c. 9. Burch. l. 3. c. 201. Ivo p. 3. c. 52. Polyc. lib. 3. tit. 13. d al. ponatur epistola. e In scripto de primitiva ecclesia, & misericordia Constantini ex concilio Chalcedon. cap. 3. f ab sint ista due voces serè ab omnibus manuscriptis. g Exod. 33. h Gen. 28. i Concil. Aquisgranen. cap. 93. 14. quest. 4. c. cleric. Polyc. lib. 4. tit. 31.

nuper ad nos missa relatio nuntiavit, non prætereunda putarem: id est, plurimos clericorum negotiationibus inhonestis, & lucris turpibus imminere, a nullo pudore cernentes Evangelicam lectionem, qua ipse Dominus b negotiatores e templo verberatos flagellis asserit expulisse, nec Apostoli verba recolentes, quibus ait c. [Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus.] Psalmistam d quoq; David furda dissimulantes aure, cantantem. [Quoniam non cognovi negotiationes, introibo in potentias Domini.] Proinde hujusmodi aut ab indignis posthac quæstibus noverint abstinendum, & ab omni cupiditate cessandum, vel cupiditate cessandum: aut in quocumq; gradu sint positi, mox a clericali officio abstinere cogantur: quoniam domus e Dei, domus orationis & esse debet, & dici, ne per f officia negotiationis potius sit latronum spelunca.

C. III. ¶ *In sacris ordinibus constitutus secularis curas assumere non debet.*

Item ex septimo canone Apostolorum.

Episcopus, aut presbyter, aut diaconus nequaquam seculares curas assumat, sin aliter, deiciatur.

C. IV. ¶ *Episcopus secularibus causis occupari non debet.*

Item Gregorius Romano defensori, l. 8. epist. 11.

Perlatum g est ad nos reverendissimum Fratrem nostrum Basilium Episcopum, velut unum de laicis in causis secularibus occupari, & prætoris inutiliter deservire. Quæ res quoniam & ipsius vilem reddit, & reverentiam sacerdotalem annihilat, statim ut experientia tua hoc præceptum susceperit, eum ita ad reverendum districta executione compellat, quatenus ei illic infestante quinque diebus sub qualibet excusatione immorari non liceat: ne si quolibet modo cum ibidem amplius moram habere permiseris, cum ipso apud nos graviter incipias esse culpabilis.

C. V. ¶ *Testamentorum tuitionem, & curam rei familiaris Episcopus non suscipiat.*

Item ex concilio Carthaginensi 4. c. 18.

Episcopus h tuitionem testamentorum non suscipiat.

C. VI. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, c. 20.

Episcopus nullam rei familiaris curam ad se revocet, sed lectioni, & orationi, & verbi Dei prædicationi tantummodo vacet.

C. VII. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, c. 17.

Episcopus i gubernationem viduarum, & pupillarum, ac peregrinorum non per seipsum, sed per Archipresbyterum, aut per archidiaconum agat.

C. VIII. ¶ *Rationiorum causis clericus suscipere non debet.*

Item Gregorius Quirino ex præfeto, epist. 30. lib. 10.

Inutile, & valde laboriosum est, hominem literatum, rationiorum causas assumere, & in eis se, quod non expedit, obligare.

C. IX. ¶ *Fugendus est clericus negotiator.*

Item Hieronymus ad Nepotianam de vita clericorum.

Negotiatorem clericum, & ex inope divitem, ex ignobili gloriosum quasi quandam pestem fuge.

a al. inhiare. b Matth. 21. c 2. Tim. 2. d Psal. 70. vide infra quoniam. e Luc. 19. f ne officina negotiationis, & spelunca potius sit latronum. orig. g Ans. l. 6. c. 179. h Polyc. l. 4. tit. 5. i Polyc. ibid.

C. X. ¶ Clerico negotiari non licet.
Item Augustinus in libro questionum veteris, & novi Testamenti, cap. 127.

Fornicari a omnibus semper non licet, negotiari vero aliquando licet, aliquando non licet. Antequam enim ecclesiasticus quis sit, licet ei negotiari: factio jam, non licet.

C. XI. ¶ De eodem. PALEA.

[Item Ioannes Chrysostomus super Mattheum, [id est, Auditor operis imperfecti, hom. 35. ad c. 21. Matth.]

Eliciens b Dominus vendentes & ementes de templo, significavit, quia homo mercator vix, aut nunquam potest Deo placere, & ideo nullus Christianus debet esse mercator, aut si voluerit esse, projiciatur de ecclesia Dei, dicente propheta c. [Quia non cognovi negotiationes, introibo in potentias Domini.] Quemadmodum enim, qui ambulat inter duos inimicos, ambobus placere volens, & se commendare, sine maliloquio esse non potest: (necesse est enim ut isti male loquatur de illo, & illi male de isto.) sic qui emit & vendit, sine mendacio & perjurio esse non potest. ¶ pauci interjectu. ¶ Sed est nec stabilis substantia eorum, neque ad bonum proficit, quod de malo congregatur. Quemadmodum enim si triticum, aut aliud d tale cernas in cribro: dum huc & illuc iactatur, grana omnia paulatim deorsum cadunt, & tandem in cribro nihil remanet, nisi sterces solum, sic de substantia negotiatorum novissime nil remanet, nisi solum peccatum. Sed omnes homines videntur esse mercatores. Ostendam ergo, quis non est negotiator, ut qui talis non fuerit, cum intelligas esse negotiatorem. Quicumque rem comparat, non ut ipsam rem integram & immutatam vendat, sed ut materia sibi sit inde aliquid operandi, ille non est negotiator. Qui autem comparat rem, ut illam ipsam integram & immutatam dando lucretur, ille est mercator, qui de templo Dei eicitur. Vnde super omnes mercatores plus maledictus est usurarius. Ipse namque rem datam a Deo vendit, non comparatam, ut mercator, & post factus rem suam reperit, tollens aliena cum suis, mercator autem non repetit rem venditam. Ad hoc dicit aliquis. Qui agrum locat, ut agrariam recipiat, aut domum, ut pensiones recipiat, nonne est similis ei, qui pecuniam dat ad usuram? Absit. Primum quidem, quoniam pecunia non ad aliquem usum disposita est, nisi ad emendum. Secundo, quoniam agrum habens arando accipit ex eo fructum, habens domum, usum mansionis capit ex ea. Ideo qui locat agrum, vel domum suam, usum dare videtur, & pecuniam accipere, & quodammodo quasi commutare videtur cum lucro lucrum: ex pecunia reposita nullum usum capis. Tertio ager vel domus utendo veterascit. Pecunia autem cum fuerit mutata, nec minuitur, nec veterascit. [Et mensas nummulariorum subvertit.] Pecunia spiritualiter homines intelliguntur, quia sicut nummus habet charagma Caesaris, sic homo habet charagma Dei. Et quemadmodum solidus, qui non habet charagma Caesaris, reprobus est, ita & homo, qui non offendit in se imaginem Dei, reprobus estimatur. Vnde Esaias e dicebat ad Hierusalem. [Pecunia tua reprobata est, caupones tui miscent vinum cum aqua, &c.] Ideo ergo mensas nummulariorum evertit, significans, quia in templo Dei non debent esse nummi, nisi spirituales, id est, qui Dei imaginem non diaboli portant. Aut certe mensas nummulariorum, sacerdotum dicit scripturas. No enim Testamento succedente priori, everte sunt scripturae illorum.

¶ Haec Palea (quemadmodum & sequens) est in aliquot veteris exemplaribus, in quibus Palea raro habentur. Est autem sumptuosa ex auctore operis imperfecti (cujus multa sententia partem

a Iov. 8. c. 29. Paym. 17. c. 26. b Paulo aliter. c Psal. d aliquam bladi speciem. e Esa. 1.

reicienda, partim in bonam partem interpretanda sunt) & quidem multis locis de industria, quod ibi plenus, hic in summam redactionem est, innotuit fere sententia. Quamobrem ea tantum mutata, ac leuipletata sunt, quae valde conducere visum est. Quod etiam in sequenti capite est observatum.

C. XII. ¶ De eodem. PALEA.

Item ex verbis Augustini [hinc inde collectis, & in summam redactis ad Psal. 70. ver. Quoniam non cognovi.]

Quoniam non cognovi literaturam. Aliqui codices habent [negotiationes:] in quo diversitas interpretationis sensum ostendit, non errorem inducit. Ergo si propterea iste tota die laudem Dei dicit, quia non cognovit negotiationes, corrigant se Christiani, non negotientur. Sed ait mihi negotiator. Affero ex longinquo merces, mercedem laboris mei, unde vivam peto: dignus a est operarius mercede sua. De mendacio, de perjurio agitur, non de negotio. Ego enim mentior, non negotior. Possem enim dicere, tanto emi, tanto vendam: si placet, eme. Quomodo ergo revocas a negotiatione? omnes artifices mentiuntur, futores, agricola. Vis, ut optem carum tempus, ut possim vendere annonam, quam servavi? Sed non hoc faciunt, inquis, agricola boni: nec illa negotiatores boni. Quid enim? Etiam & filios habere malum est, quia quando eis caput dolet, male & infideles matres ligaturas sacrilegas, & incantationes quaerunt? omnia ista hominum, non rerum peccata sunt. Quare ergo Episcopo (dicit mihi negotiator) quomodo psalmistam intelligas, & noli me prohibere a negotiatione. negotiatio enim me non facit malum, sed iniquitas mea, & mendacium meum. Quare ergo negotiatores, qui praesumunt gloriari ex suis operibus, si sunt contra illam gratiam, quam hic psalmista commendat, ut nemo de suis operibus gloriatur. Est contra medicos superbos saluti pollicitatores vigilat hoc, quod dictum est b [tota die salutem tuam.] sic contra negotiatores de operibus suis gloriantes vigilat hoc, quod dictum est c [osneum annuntiabit iustitiam d tuam.] Vnde & Dominus expulit illos de templo, volentes suam iustitiam statuere, & ignorantes iustitiam Dei. Merito dictum negotium, quia negat otium, quod malum est, neque quaerit veram quietem, quae est Deus.

C. XIII. ¶ De eodem.

Item Cassiodorus in eundem psalmum 70. in eundem versiculum.

Quid est aliud negotium, nisi quae possint vilibus comparari, carius velle distrahere? & infra. Negotiatores e ergo illi abominabiles existimantur, qui iustitiam Dei minime considerantes, per immoderatum pecuniae ambitum polluuntur, merces suas plus perjurio onerando, quam pretiis. Tales eiecit Dominus de templo dicens f. [Nolite facere domum patris mei, domum negotiationis.]

C. XIV. ¶ Nomine sacerdotis careat, qui Dei ministros a suis advocat officii.

Item Cyprianus ad clericum, & plebem Euntianorum, lib. 1. epist. 9.

Neque g apud altare Dei meretur nominari in ps sacerdotum prece, qui ab altari sacerdotes & ministros voluit vocare. Et ideo Victor, cum contra formam nuper in concilio a sacerdotibus datam, Geminium Faustinum presbyterum ausus sit tutorum constituere, non est, quod pro dormitione ejus apud vos fiat oblatio, aut deprecatio aliqua nomine ejus in ecclesia frequentetur: ut sacerdotum decretum religiosè, & necessarè factum servetur a nobis.

a Luc. 10. b Psal. 87. c Psal. 70. d iustitiam tuam id est, non meam &c.] Aug. e al. negotiari. f Iov. 2. g Iov. part. 6. cap. 33.

DISTINCTIO LXXXIX.

DOmnia a quoque suo oportet Episcopum bene esse praeposita, ut quaedam inde quodammodo futura dispensationis argumenta sumantur. In dispensatione vero ecclesiae hanc regulam observandam non erit, ut nulli quantumlibet exercitata persona duo simul officia committat: neque secularibus virtutibus ecclesiasticas gubernandas committat.

C. I. ¶ Unius persona duo non committantur officia.

Unde Gregorius I scribit omnibus Episcopis.

Singula b ecclesiastici juris officia singulis quibusque personis singulatim committi iubemus. Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent; ita in ecclesiae corpore secundum veridicam Pauli * sententiam, in uno, eodemque spiritu, alii conferendum est hoc officium, alii committendum est illud: neque uni quantumlibet exercitatae personae uno tempore duarum rerum officia committenda sunt: quia si totum corpus est oculus, ubi auditus? Sicut enim varietas membrorum per diversa officia, & robur corporis servat, & pulchritudinem repraesentat; ita varietas personarum per diversa nihilominus officia distributa, & fortitudinem & venustatem sanctae Dei ecclesiae manifestat. Et sicut in deo aeternum est, ut in corpore humano alterum membrum fungatur officio; ita nihilominus noxium, simulque turpissimum, si singula rerum ministeria personis totidem non fuerint distributa.

¶ Gregorius I Caput hoc a collectoribus ita citatur, quae sunt verba alia eius epistola B. Gregorii. Verum a Ioanne diacono lib. 2. vite eiusdem sancti Pontificis, num. 54. sic referuntur. Singula ecclesiastici juris officia singulis quibusque personis singulatim committi debere dicebat; asserens, quia sicut in uno, &c. Ex eo autem nonnulla sunt emendata.

C. II. ¶ Quilibet Episcopus vicedominum & acozymum habeat.

Item Gregorius Anthemio subdiacono, lib. 9. epist. 66.

¶ Volumus, sicut ut frater noster Paschasius, & vicedominum sibi ordinet, & majorem domus: quatenus possit vel hospitibus supervenientibus, vel causis, quae eveniunt, idoneus, & paratus existere. Si vero & negligentem eum prospicias, & ea, quae diximus, implere differenterem; omnis clericus ejus adhiberi debet, ut communi consilio ipsi eligant, quorum persona ad ea, quae praediximus, valent ordinari.

Hinc colligi potest archidiaconi electionem a cuncto clero, si Episcopus negligens vel dissidens fuerit, canonice fieri posse. Officium vicedominum est, Episcoporum ad disponere.

¶ Hinc] Verba haec usque ad vers. officium. absint à plerisque vetustis exemplaribus.

C. III. ¶ Quod sit officium vicedominum.

Unde Gregorius Clemens a patricia, lib. 1. epist. 11. post alia.

Diaconum + verò Anacoliolum, quem ad nos dirigi poposcistis, hoc nos facere non posse, causa magis modus, quam rigoris austeritas fecit. Vicedominum enim eum constituiamus, cujus arbitrio Episcopium commissimus disponendum.

C. IV. ¶ De eodem.

Item ex concilio Chalcedonensi, c. 26.

¶ Via f in quibusdam ecclesiis, sicut ad nos pervenit, sine aconomo Episcopi res ecclesiasticas tra-

a 1. Tim. 3. b Poly. l. 4. tit. 23. Ansel. l. 7. c. 108. l. 100 p. 6. c. 344. c Roma. 12. c Poly. l. 4. tit. 22. Ansel. l. 6. c. 145. d Episcopium. e Ansel. lib. 7. c. 77. f 16. q. 7. c. quoniam in quibusdam. Ansel. lib. 6. c. 143. Poly. l. 4. tit. 22. Deusdedit. p. 4.

stant; placuit omnes ecclesias habentes Episcopos etiam aconomum habere de proprio clero, qui gubernet ecclesiae res cum arbitrio sui Episcopi: ut non sine testimonio sit gubernatio ipsarum rerum ecclesiasticarum, & ex hoc eveniat res ejusdem ecclesiae dispergi, & sacerdotali dignitati obrectatio generetur. Si vero quis hoc non observaverit, divinis subjaceat regulis.

¶ Hic idem canon refertur infra 26. quest. 7. c. quoniam in quibusdam. ex versione Dionysii. Hic enim est ex prisca, quae extat in collectione Isidori.

C. V. ¶ Secularibus viris res ecclesiasticae non committantur.

Item Gregorius Ianuario Caralitano Episcopo, lib. 7. epist. 66.

¶ Indicatum a est nobis, quod laicis quibusdam curam vestri patrimonii commiseritis, b qui postmodum in rusticorum vestrorum depradationibus, atque i fatigationibus fuerint deprehensi, & reddereres, quas indecenter retinent habitas, quasi suae ditionis, quippe vestra non suppositi curationi, postponant, vobisque despiciant actuum suorum reddere rationem. Quod si ita est, districte a vobis discuti convenit, atque inter eos, ecclesiae vestrae rusticos causam examinare subtilius. Et quidquid in eis fuerit fraudis inventum, cum poena legibus statuta reddere compellantur. De cetero vero cavendum a fraternitate vestra est, ne secularibus viris, atque non sub regula nostra degentibus, res ecclesiasticae committantur, sed probatis de vestro officio clericis. In quibus, si quid reperi poterit pravitatis, ut in subditis, emendare quod illicite gestum fuerit, valeatis: quò 2 videlicet apud vos habitus sui officium magis convenienter administrent, quam accusent.

¶ Atque fatigationibus] In plerisque manuscriptis legitur, atque ex fatigationibus: in editionibus epistoliarum B. Gregorii, atque per hoc & fatigationibus: in uno autem vetusto eandem epistoliarum codice, atque per hoc ex fugationibus.

¶ Quò videlicet] Apud B. Gregorium legitur, quos apud vos habitus sui magis officium commendat, quam excuset.

¶ pars. Propinquis etiam, vel favore sibi conjunctis, ecclesiastica officia Episcopus committere non audeat.

C. VI. ¶ Ecclesiastica officia non committat Episcopus propinquis, vel facinorosis conjunctis.

Unde in Toletano concilio, 10. cap. 3. legitur.

Decenter omnibus placet, & in praesenti tale rescindere factum, & non esse de cetero faciendum. Quicumque igitur pontificum deinceps aut sanguine propinquis, aut favore personis quibuscumque sibi conjunctis d talia lucra e commendare tentaverit, ad suum nefandae praesumptionis excidium, & quod iustum fuerit, devocetur in irritum, & qui ordinaverit, annuae excommunicationi subja ceat. Quae verò ablata fortasse fuerint, ab eo, qui tulerit, reddantur in duplum.

¶ Porro ipsa officia quae ita sint distinguenda, & non uni personae omnia committenda, ex auctoritate Gregorii & Bonifacii Papae datur intelligi, quae se ajunt.

¶ Caput hoc penè isdem verbis legitur in epistola Bonifacii secundi ad Euladium, & Gregorii primi ad Episcopos Galliarum, l. 4. epist. 32. Sic quoque in aliis epistolis B. Gregorii multa leguntur, quae in scriptis superiorum Pontificum habentur.

C. VII. ¶ Graduum & ordinum distributio, ecclesiasticam unitatem conservat.

¶ Ad hoc dispensationis f divina provisio gradus diversos, & ordines constituit esse distinctos, ut dum reverentiam minores potioribus exhibent, & potiores

a Ansel. l. 6. c. 146. b committentes. orig. c Nam quisquis. orig. d devinctus. orig. e ab. loca. f ab. dispositionis.

minoribus dilectionem impenderent, vera a concordia fieret, & ex diversitate contextio, & recte officiorum gereretur administratio singulorum. Neque enim universitas alia poterat ratione subsistere, nisi huiusmodi magnas eam differentia ordo servaret. Quia verò quæque creatura in una, eademque qualitate b gubernari, vel vivere non potest, cælestium militiarum exemplar nos instruit: quia dum sunt Angeli, & sunt Archangeli, liquet, quia non sunt æquales, sed in potestate & ordine (sicut nostis) differt alter c ab altero.

DISTINCTIO XC.

I Irigosus quoque prohibetur ordinari, quia qui sua potestate discordantes ad concordiam debet attrahere, qui oblationes dissidentium prohibetur recipere, nequaquam litigandi facilitate alios ad dissidium debet provocare.

C. I. ¶ Clerici discordes desistant, vel revertentur ad concordiam.

Unde in concilio Carthaginensi quarto, c. 39. legitur.

Discordantes d clericos Episcopus vel ratione, vel potestate ad concordiam trahat: inobedientes synodus per audientiam damnet.

C. II. ¶ Dissidentium fratrum, in ecclesia oblationes non dona non recipiantur.

Item ex eodem, c. 93. & 94.

Oblationes e dissidentium fratrum neque in sacrocinio neque in gazophylacio recipiantur. Similiter, f ¶ Dona eorum, qui pauperes opprimunt, a sacerdotibus refutanda sunt.

C. III. ¶ Extra ecclesiam esse probatur, qui pacem cum proximo non habet.

Item Cyprianus de unitate ecclesie.

Neque g ad Cain munera respexit Deus. Neque enim pacatum habere Deum poterat, qui cum fratre pacem per zeli discordiam non habebat. Quam sibi igitur pacem promittit inimici fratrum? quæ sacrificia celebrare se credunt æmuli sacerdotum? An secum esse Christum, cum collecti fuerint, opinantur, qui extra Christi ecclesiam colliguntur? Tales etiam si occisi in confessione nominis fuerint, macula ista, nec sanguine abluitur. Inexpiabilis, & gravis culpa discordiæ nec passione purgatur.

C. IV. ¶ Murmurantes a fratrum unitate alieni efficiantur.

Item ex octava synodo.

Alienus sit a fratrum unitate, qui murmurat, & opus ejus abjiciatur, qui murmurans i extiterit: ne poenam murmurantium incurrat: de qua Apostolus h dicit. [Neq; murmuraveritis, sicut quidam murmuraverunt, & perierunt ab exterminatore.] iuxta 2 mensuram itaq; operis peccator (quod in hac sententia Apostoli plenius declaratur) sacerdotis iudicio poeniteat.

In libello B. Basilii de institutis monachorum Rufino interprete (qui nuper Colonia cum regula B. Benedicti est impressus) cap. 42. in ultima responsione habetur prima pars hujus capituli usque ad ver. abjiciatur.

I ¶ Qui murmurans] Eiusdem libelli, cap. 50. penultima interrogatio sic habet. Si verò etiam quis murmuraret propter escam, quæ erga eum sententia servabatur? Resp. Ea, quæ circa eos, qui murmuraverunt in deserto. Dicit enim Apostolus [neq; murmuraveritis, sicut quidam eorum murmuraverunt, & perierunt ab exterminatore.]

a Una concordia fieret ex diversitate contextio.] orig. b aequalitate. Bon. c al. unus. d Burch. lib. 2. cap. 215. Ivo p. 6. c. 290. e Burch. l. 4. c. 38. & 39. Ivo p. 2. c. 47. & 48. f infra, c. eorum. g Burch. l. 9. cap. 17. & 54. Ivo p. 13. cap. 35. & 53. Ex concilio Moguntino. h 1. Cor. 10.

2 ¶ Iuxta] Hac pars non habetur in eo Basilii loco. Apud Burchardum vero & Ivoem (a quibus citatur ex concilio Moguntino) sic legitur, iuxta mensuram, opusque peccati, quia in hoc sententia, &c.

C. V. ¶ Corripiantur, qui rixas & contentiones amant.

Item ex eodem.

Si a quis monachus i b contentiones, vel rixas amaverit, vel manifestum convicium fratri intulerit, iuxta arbitrium rectoris, modumque peccati, diuturna expietur poenitentia. Item c. ¶ Qui contentiosus, aut murmurans extiterit, secundum arbitrium prioris tandiu 2 poeniteat, quamdiu culpa qualitas extat.

1 ¶ Si quis monachus] Hanc priorem partem Burchardus, & Ivo citant ex concilio Agathensi, in quo etiam habetur ex codice librorum sexdecim, lib. 5. cap. 22. abest autem fere ubique, etiam in multis Gratiani exemplaribus, 100. monachus.

2 ¶ Tandiu] Apud Burchardum, & Ivoem (qui citant hanc partem posteriorem ex Moguntino, habetur autem in libro sententiarum Patrum, c. 96. ex statutis seniorum) legitur, ita poeniteat, qualiter culpa qualitas extat.

C. VI. ¶ Dissidentes Episcopi ad concordiam redire cogantur.

Item ex concilio Carthaginensi IV.

cap. 28.

Dissidentes ad Episcopos, si non timor Dei, synodus reconciliet.

C. VII. ¶ De eodem.

Item ex eodem, c. 26.

Studendum e est Episcopis, ut dissidentes fratres, sive clericos, sive laicos, ad pacem magis, quam ad iudicium coërceant f.

C. VIII. ¶ Non recipiantur dona eorum, qui pauperes opprimunt.

Item ex eodem, cap. 94.

Eorum g qui pauperes opprimunt dona a sacerdotibus sunt refutanda.

C. IX. ¶ A cætu alienentur fideles, qui ad concordiam redire contemunt.

Item ex concilio Agathensi, cap. 31.

Placuit h etiam, ut (sicut plerumque fit) quicumque odio aut longinqua inter se lite dissenserint, & ad pacem revocari diuturna obstinatione nequiverint, a sacerdotibus civitatis primitus arguantur. Qui si inimicitias deponere perniciosa intentione noluerint, de ecclesia cætu iustissima excommunicatione pellantur.

C. X. ¶ Inediis maceretur acerrimis, qui fratri suo reconciliari noluerit.

Item Fabianus Papa.

Si quis k contristatus noluerit reconciliari fratri suo, satisfaciendo eo qui contristavit, acerrimis maceretur inediis, usque dum gratanti animo satisfactionem recipiat.

C. XI. ¶ Episcopi, ad pacem firmiter tenendam vicisim sibi consilium & auxilium praestent.

Item Innocentius secundus.

2 **P**recipimus, l ut Episcopi ad solum Deum & saltem populi habentes respectum, omni tepiditate semora, ad pacem firmiter tenendam mutuum sibi con-

a In regula Isidori, cap. 17. Burch. l. 10. c. 62. Ivo part. 13. cap. 69. b abest a multis exempl. c In libr. sententiarum Patrum, c. 94. ex statutis seniorum. Burch. l. 10. c. 93. Ivo p. 13. cap. 54. d Burch. l. 1. c. 62. Ivo p. 5. cap. 172. e Burch. lib. 2. cap. 101. Ivo p. 5. cap. 29. f cohortentur.] vera lectio. g Sup. ead. oblationes. Burch. lib. 5. c. 39. Ivo p. 2. cap. 48. h Burch. lib. 10. c. 61. Ivo p. 13. c. 62. i al. diuturna intentione. k Burch. l. 10. c. 59. Ivo part. 13. c. 60. ex Fabiano. l In concil. Lateranen. c. 9. extra de treuga, & pace. c. 1. 4. precipimus. ex Alex. 2.

filium & auxilium præbeant: neque hoc alicujus amore vel odio prætermittant. Quod si quis in hoc Dei opere tepidus inventus fuerit, damnum propria dignitatis incurrat.

C. XII. ¶ Expellendi sunt a communione fidelium, qui sibi invicem reconciliari noluerint.

Item Victor Papa ad Afros, epist. 2.

Perlatum a est ad sedem Apostolicam, aliquos vestrum nocere fratribus b velle, & ut cadant decerant: similiter in sacramentis discrepare: & ob id contentiones, & amulationes fieri inter vos: à quibus dissensionibus vos avertere, & in his omnibus concordare, & opem ferre vicissim mandamus. Nam si hoc agere citò neglexeritis, & vicissim reconciliari non studueritis, ab Apostolica sedis, & totius ecclesie communione vos pelli non dubiteris.

I DISTINCTIO XCI.

¶ **Q**ui autem turpi lucro, vel inhonesto negotio victum sibi quare prohibentur, de oblationibus ecclesie stipendia consequantur, proprio artificio, c. vel agricultura (exemplo Apostoli, d. qui de labore manuum vivebat) sibi necessaria inveniat: ita tamen, ut occasione sui operis vigiliis ecclesie non desit. Quod absque inaequalitate sui corporis, nulli impune conceditur.

C. I. ¶ Corripiantur clerici, qui officiis matutinis, vel vespertinis se subtrahunt.

¶ Unde Pelagius, e. Papa.

Leutherius f. Frater & Coepiscopus noster queritur clericos suos sibi contra canones superbire, & id quod nobis jubentibus, facta in scrinio cautione, promissit, ut quotidianis diebus vigilia in ejus celebrarentur ecclesia, illis contemnentibus implere non posse, sed magis unumquemque suis (postposito ecclesie scriptio) vacare negotiis. Etideo experientia tua eos, quos tibi esse ostendit contumaces, debita objurgatione, compesce, & modis omnibus vigiliis vacare compelle.

C. II. ¶ De eodem.

[Item ex concilio Nannetensi.]

Presbyter g mane, matutinali officio expleto, pensum servitutis sue, canendo primam, tertiam, sextam, nonamque persolvat: ita tamen, ut postea horis competentibus, & signis designantibus juxta possibilitatem aut à se, aut à scholasticis publice compleantur. Deinde peractis horis, infirmis visitatis, si voluerit, ad opus rurale exeat jejunos, ut iterum necessitatibus peregrinorum, & hospitum, sive diversorum commendant, infirmorum quoque, atque defunctorum succurrere possit, usque ad statutam horam pro qualitate temporis & opportunitate. h. Item ex dictis S. Bened. i. ¶ Propheta dicente. [Septies in die laudem dixi tibi:] qui septenarius sacratus numerus à nobis sic implebitur, si matutina, prima, tertia, sexta, nona, vespere, completorii quoque tempore nostrae servitutis officia persolvamus: quia de his dixit propheta k [Septies in die laudem dixi tibi.] Nam de nocturnis vigiliis idem ipse Propheta ait [Media nocte surgebam ad confitendum tibi.] Ergo his temporibus referamus laudes creatori nostro super judicia justitiae suae.

a Pam. l. 8. cap. 1. 7. Poly. l. 4. tit. 13. b al. fratres. c al. artificio. d Act. 2. & 1. Cor. 4. 1. Theff. 2. & 2. Theff. 3. e al. Gelasius. f Anst. l. 7. c. 165. g extra de celo. misc. ca. 1. ex Agethensi. Bur. l. 2. c. 104. Ivo p. 6. cap. 181. ex Nannetensi. h al. oportunitatis. i In reg. S. Bened. l. 1. cap. 16. Bur. l. 2. cap. 105. Ivo p. 6. cap. 12. k Psalms.

C. III. ¶ Sine officii detrimento, artificio sibi clericus necessaria quærat.

Item in concilio quarto Carthaginensi, c. 52. & 49. Clericus a victum & vestimentum sibi artificio, vel agricultura, absque officii sui duntaxat detrimento, parat. b. Item. c. ¶ Clericus, qui absque corpore sui inaequalitate vigiliis d. deest, stipendio privatus i excommunicetur.

i ¶ Privatus] In postrema Colonienf conciliorum editione legitur, privetur. Sed in vetustioribus Colonienfibus, duabus Parisienfibus exemplaribus, duobus hujus concilii manuscriptis Vaticanis, & uno Sorienf regio legitur quemadmodum apud Gratianum.

C. IV. ¶ De eodem.

Item ex eodem, c. 51. 53. & 48. & 50.

Clericus, e quantumlibet verbo Dei eruditus, artificio victum quærat. Item. f ¶ Omnes clerici, qui ad operandum validi sunt, & artificio, & literas discant. Qui verò non emendo aliquid in mundanis, vel in foro deambulans, ab officio suo degradentur. Intemptores i autem ab officio declinantes, vel negligentius agentes, ab officio suo removeantur.

¶ Caput hoc confectum est ex multo capitibus Carthaginensibus quarti, non suo ordine dispositis.

i ¶ Intemptores] In exemplaribus concilii etiam manuscriptis legitur, clericum inter tentationes ab officio suo declinantes, vel negligentius agentem, ab officio suo removeandum. Contra enim in canone 42. jubet, clericum inter tentationes officio suo incubantem, gradibus sublimandum. Sed ob glossam non est mutatum. De tentationibus verò, ob quas (præter tyrannorum persecutionem) aliqui clerici officium suum deserebant, agit B. Ambrosius, epist. 17.

C. V. ¶ De eodem.

Item ex concilio Aurelianensi r. c. 30.

Clerici verò, qui ad opus sanctum adeste contempserint, secundum arbitrium Episcopi ecclesiasticam suscipiant disciplinam.

I DISTINCTIO XCII.

¶ **C**um autem ad ecclesiam venerint, corde magis, quam voce Deo cantandum meminerint.

C. I. ¶ Corde, non voce tantum Deum laudare debemus.

¶ Unde Hieronymus lib. 2. comment. ad cap. 5. epistolae ad Ephesios.

Cantantes g & psallentes in cordibus vestris Domino.] Audiant hæc adolescentuli: audiant ii, quibus psallendi in ecclesia officium est: Deo non voce, sed corde cantandum: nec in tragædorum modum guttur & fauces dulci medicamine liniendæ h sunt, ut in ecclesia Theatrales moduli audiantur, & cantica, sed in timore, in opere, in scientia scripturarum.

Ab officio autem cantandi & psallendi Diaconi inveniuntur exempti; ne dum vocis modulationi student, altaris ministeria negligant.

C. II. ¶ Cantandi officium Diaconi sibi non usurpent.

¶ Unde Gregorius l. 4. epist. 44. seu c. 88. & l. 12.

post finem epistolarum in concilio ab ipso habito.

IN 2 sancta Romana ecclesia dudum consuetudo est lvalde reprehensibilis exorta, ut quidam ad sacri altaris ministerium i cantores eligantur, & in diaconatus ordine constituti, modulationi vocis interserviant,

a Bur. l. 2. c. 303. Ivo p. 7. c. 180. b al. apparet. c Cap. 49. d dist. 92. c. 8. e Bur. l. 2. c. 102. Ivo p. 6. c. 179. & 180. f C. 13. C. 48. Bur. l. 2. cap. 210. Ivo p. 6. cap. 285. Bur. l. 2. cap. 51. C. 50. g Anst. l. 7. cap. 70. Eph. 5. h al. collinendæ, ut. i Anst. l. 7. cap. 69. Poly. l. 4. tit. 3. Ivo p. 2. cap. 79.

quos ad prædicationis officium, & elemosynarum studium vacare congruebat. Vnde fit plerumque, ut ad sacrum ministerium, dum blanda vox quaritur, quæ congrua vita negligatur. & cantor minister Deum moribus stimulet, cum populam vocebus delectat. Qua de re præfenti decreto constituo, ut in hac sede sacri altaris ministri cantare non debeant, solumque Evangelicæ lectionis officium inter Missarum solennia exolvant: psalmos vero, ac reliquas lectiones censo per subdiaconos, vel sine cassitas exigit, per minores ordines exhiberi. Si quis autem contra hoc decretum meum venire tentaverit, anathema sit.

¶ I Ministerium] In impressis sequatur, constituti. que vox expuncta est, quoniam neque in vetustis Gratiani exemplaribus est, neque apud B. Gregorium, neque apud alios collectores, & videtur addi in glossa ad versic. ministerium. que etiam glossa non est inter vetustiores.

2 pars. A quibus ordinandos oporteat esse immunes breviter monstratum est. De quorum vero manibus ordines suscipere debeant, facile patet. Sacerdos enim & cuncti infra ipsum constituti ab Episcopis suis debent ordinari.

C. III. ¶ Qui non sunt ordinati ab Episcopo, in pulpito non psallant, neque legant. Unde in concilio Martini Papa legitur.

Non ab Episcopo lectores sunt ordinati.

De Episcopis autem, à quibus, vel in quibus locis ordinari debeant, supra definitum est.

3 pars. ¶ Nunc autem queritur de his, qui ordinati, à parochiis suis non recipiunt, vel pro aliqua causa eas adire noluerint, an in alterius parochia Episcopale possint officium celebrare. De his in concilio Martini Papa b fit statutum est.

C. IV. ¶ Sacerdotis tantum officium gerat Episcopus, quem sua parochia non recipit.

Si quis ordinatus Episcopus, 1 pro contentione 2 populi, aut pro aliqua ratione, non pro sua culpa in parochiam, quæ ei fuerit data, non ierit, hunc oportet honorem sacerdotii tantummodo contingere; ita ut de rebus ecclesiæ, in quam venit, d. nihil sibi presumat, sustineat autem, quod de eo sanctum concilium iudicare voluerit.

¶ I Episcopus] In vulgatis sequatur, ad parochiam, cuius est electus: qua indulta sunt auctoritate manusccriptorum, & originalium, ac ceterorum collectorum.

2 ¶ Contentione] In duobus vetustis exemplaribus Gratiani, & uno conciliorum Regis Catholici legitur, contentione.

C. V. ¶ De Episcopo ordinato, quem sua parochia non recipit.

Item ex concilio Antiocheno, c. 18.

Si quis Episcopus ordinatus ad parochiam, cuius f. est electus, minime accesserit, non suo vitio, sed quod enim aut populus veter, 1 g aut propter aliam causam, non tamen ejus vitio perpetrata, hic & honoris sit & ministerii particeps: dummodo rebus ecclesiæ, ubi ministrare cognoscitur, in nullo molestus existat. Quem etiam observare 2 convenit, quidquid synodus perfecta 3 provincia iudicando decreverit.

1 ¶ Vetet] Ἀπὸ τῆς τῆς λαῶν παραστήσεως. eò quod populus recuset.

2 ¶ Observare] ἐπιβλέπειν. id est, expectare & suscipere.

3 ¶ Perfecta] Antea legebatur, perfectæ. Restituta est vera lectio ex originali, & Burchardo, & Ivone. Quid autem sit synodus, que hic perfecta, & in paulo post sequentibus ca-

a In capitulis Martini Bracarenfis c. 45. b Cap. Martini Bracarenfis, c. 10. c Vide Pelag. in epi. ad Benignum, Poly. l. 2. tit. 13. Ivop. s. c. 151. d al. convenit. e In epi. Poly. ibid. Bur. l. 1. c. 141. Ivop. s. c. 152. f al. cui. g al. vitet.

pitibus integra dicitur, exponitur infra ead. c. si quis Episcopus, tertio.

C. VI. ¶ A sua parochia non recepti alii molestiam non inferant.

Item ex concilio Ancyano, c. 28.

Si a qui Episcopi ordinati sunt, nec recepti ab illa parochia, in qua fuerant denominati, voluerintque alias occupare parochias, & vim præfulibus earum inferre, seditiones adversus eos excitando, abici b placuit. Quod si voluerint in Presbyterii ordine, ubi prius fuerant, ut Presbyteri residere, non abiciantur à propria dignitate. Si autem seditiones commovent ibidem constituti Episcopi, Presbyterii quoque honor talibus aufertur, fiantque damnatione c notabiles.

C. VII. ¶ Communionem privetur Episcopus qui sibi commissam ecclesiam adire neglexerit.

Item ex concilio Antiocheno, cap. 17.

Si quis Episcopus per manus impositionem Episcopatum acceperit, & i sibi commissum ministerium subire neglexerit, nec a quoqueverit ire ad ecclesiam sibi commissam, hunc oportet communionem privari, donec susceperit coactus officium, aut certe de eo aliquid integra decreverit ejusdem provincia synodus facerit.

¶ Et sibi] Ita etiam Burchardus, & Ivone. Sed in versibus Dionysii, quam in ceteris partibus referunt, legitur: & præcellè populo constitutus ministerium subire, &c. quod ad verbum de græco expressum est.

C. VIII. ¶ Sine concilio integri ordinis vacantem Episcopos vacans ecclesiam non adeat.

Item ex eodem, c. 16.

Si quis Episcopus vacans in ecclesiam non habentem Episcopum, surripiens populos, sine concilio integri ordinis irruerit, etiam si populus, quem seduxit, desideret illum, aliter eum ab ecclesia esse oportet. Integrum autem & perfectum concilium dicimus illud, cui metropolitanus 1 Episcopus interfuit.

¶ Hec versio, quam & Gratianus, & Burchardus, & Ivone sequuntur, eadem ferè est atq. illa Martini Bracarenfis. Dionysius vero longe magis accedit ad verba græca.

1 ¶ Metropolitanus] Addendum est, Metropolitanus etiam. Sic enim Græci, ὁ τῆς μητροπόλεως.

4 pars. Quod autem supra clerici se vigiliis s. subtrahentes excommunicati iuberent, de his intelligendum est, qui ab Episcopo frequenter admoniti, negligentiam suam corrigere contemnerunt.

C. IX. ¶ Excommunicetur clericus, qui ab Episcopo communis, matutinis, vel vespertinis horis adesse neglexerit.

Unde in concilio Martini Papa legitur.

Si quis Presbyter, aut Diaconus, vel quilibet clericus ecclesiæ deputatus, si intra civitatem fuerit, aut in quolibet loco in quo ecclesia est, & ad quotidianum psallendi officium h. matutinis vel vespertinis horis ad ecclesiam non convenerit, deponatur à chero, si tamen castigatus veniam ab Episcopo per satisfactionem noluerit promereri.

DISTINCTIO XCIII.

Obedientiam autem inferiores ordines i superioribus debent. Summo enim Pontifici ea debentur ab omnibus obedientia, ut nulli liceat ei commu-

a Poly. ibi. Bur. l. 1. c. 36. Ivop. s. c. 147. b ἀποκλιθεῖσθαι id est, segregari. c ὀμωνεύεσθαι, id est, abdicatos. d Poly. l. 2. tit. 12. Bur. l. 1. c. 37. Ivop. s. cap. 148. e Apud Martinum Bracar. c. 9. Bur. l. 1. c. 139. Ivop. s. c. 150. f sup. dist. 91. c. clericus v. h. g In cap. Martini Bracar. c. 64. ex Tolet. 1. c. 5. h al. sacrificium. i al. vitet.

micare, cui pro actibus suis inimicus ipse extiterit: nec in ecclesia esse poterit, qui ejus cathedram deserit.

C. I. ¶ Qui pro actibus suis Apostolicis inimicatur, communicare non debemus.

Unde beatus Apostolorum princeps Petrus in ordinatione Clementis populum alloquens, inter cetera ait.

Sis inimicus est iste Clemens alicui pro actibus suis, vos nolite expectare, ut ipse vobis dicat, cum illo nolite amici esse: sed prudenter observare debetis, & voluntati ejus absque communiione obsecundare, & avertere vos ab eo, cui ipsum fentitis adversum: sed nec loqui his, quibus ipse non loquitur: ut unusquisque, qui in culpa est, dum cupit omnium vestrum amicitias ferre, b festinet citius reconciliari ei, qui omnibus præest, & per hoc redeat ad salutem, cum obedire cœperit monitis præsentis. Si verò quis amicus fuerit his, quibus ipse amicus non est, & locutus fuerit his, quibus ipse non loquitur, unus est & ipse ex illis, qui exterminare Dei ecclesiam volunt, & cum corpore vobiscum esse videatur, mente & animo contra est. Et est anulo nequior hostis hic, quam illi, qui foris sunt, & evidenter inimici sunt. Hic enim per amicitiarum speciem, quæ sunt inimica, gerit, & ecclesiam dispergit, ac vastat. Ideoque i charissimi his Apostolicis institutis vos monentes instruimus, ut effecta certior charitas vestra sollicitius deinceps agere studeat, & cautius, ne perverfi & infideles homines, lædendi fideles ac benevolos habeant facultatem.

¶ Ideoque] Hinc usque ad finem sunt in Fabianum tantummodo epistola. Quamobrem ex ipso positissimum videtur Gratianus cetera etiam sumpsisse.

C. II. ¶ A nullo debet suscipi, quem Romana depellit ecclesia.

Item Gregorius lib. 5. epist. 26. seu c. 126.

Miratus valde sum, quia in tanto Salonitanæ ecclesie clero, vel populo, vix duo ex sacris ordinibus inventifunt, frater scilicet, & Coepiscopus noster Paulinus, & dilectissimus filius meus Honoratus Archidiaconus ejusdem ecclesie, qui communicare Maximo sacerdotium rapienti, minimè consentirent, & se Christianos esse cognoscere. Debuitis enim filii charissimi pensare ordines vestros, & quem sedes Apostolica repellebat, repulsum cognoscere, ut prius, si posset, ab illatis criminibus mundaretur, & tunc ei vestra dilectio communicaret, ne particeps obligationis existeret.

C. III. ¶ Non est in ecclesia, qui cathedram Petri non sequitur.

Item Cyprianus de unitate ecclesie.

Qui e cathedram Petri, super quam d fundata est ecclesia, deserit, in ecclesia se esse non confidat.

¶ Apud Cyprianum Rome impressum hac leguntur. Hanc ecclesie unitatem qui non tenet, tenere se fidem credidit? Qui ecclesie renititur & resistit, in ecclesia se esse confidit? Verum in Vaticana bibliotheca, præter octo integra Cypriani exemplaria, est etiam aliud, in quo tantum epistula quadam continentur, & inter ea hic tractatus. Atque in eo codice, itemque in altero integro Monasterii S. Salvatoris Bonniis sunt verba hæc, quæ a Gratiano, & Ivone afferuntur. At sane paulo ante Cyprianus hanc ipsam Petri cathedram esse ostendit, unde unitate ecclesie penderet.

Episcopi verò, qui Apostolica ordinationi subjacent, etiam hanc reverentiam debent, ut sese singulis amīs, Apostolorum liminibus representent.

a Clemens epist. 1. Anacletus epist. 1. Alex. epist. 1. Fabianus epist. 1. Conc. Valen. 1. c. 6. 2. q. 3. c. 15. Ivo p. 1. q. c. 22. Ansel. l. 1. ca. 6. Poly. l. 1. tit. 16. b al. habere.] al. gratiam reparare. c Ansel. l. 1. c. 1. Ivo p. 5. c. 361. d al. quem.

C. IV. ¶ Singulis annis Apostolorum limina visitent Episcopi, qui ordinationibus Apostolicis subjacent.

Unde Anacletus, & Zacharias Papa.

Iuxta a sanctorum Patrum, & canonum instituta, omnes Episcopi, qui hujus Apostolica sedis ordinationi subjacent, qui propinqui sunt, annuè circa b Idus Maii sanctorum principum Apostolorum Petri, & Pauli liminibus præsententur, omni occasione seposita. Qui verò de longinquo, juxta chirographum suum impleant. Qui autem hujus constitutionis contemptor extiterit, præterquam si ægritudine fuerit detentus, sciat se canonicis subjacere sententiis.

¶ Hic est canon quartus synodi Roma habita sub Zacharia Papa, quæ extat in bibliotheca Vaticana, ex qua nonnulla sunt in hoc capite emendata.

2 pars. Reliqui verò in ecclesia minores semper debent majoribus subesse, sicut in synodo Romana S. Sylvestri, c. 7. legitur.

C. V. ¶ Minores majoribus obedientiam exhibeant.

Ae Subdiacono usque ad lectores omnes subditi sint Diacono Cardinali urbis Romæ, in ecclesia representantes ei honorem. Porro Pontifici Presbyter, Presbytero Diaconus, Diacono Subdiaconus, Subdiacono acolythus, acolytho exorcista, exorcistæ lector, lectori ostiarius, ostiario abbas 1, abbati monachus in omni loco representent. obsequium, sive in publico, sive in gremio ecclesie.

¶ Caput hoc & apud Gratianum, & in ipsius synodi editionibus videtur valde mendosum: Burchardus & Ivo sic habent. A subdiacono usque ad lectorem, omnes subditi sint diacono Cardinali urbis Romæ, in ecclesia honorem representantes tantum. Pontifici verò Presbyter, Diaconus, Subdiaconus, acolythus, exorcista, lector, abbas, monachus in omni loco representent obsequium, sive in publico, sive in gremio ecclesie. Verum ob magnam codicum varietatem, & propter glossas, ac doctorum dicta nihil ferè in textu mutatum est.

1 ¶ Abbas] De abbate & monacho in synodi editionibus nulla mentio est.

C. VI. ¶ Quod sit officium Diaconorum.

Item ex epist. 1. Clementis d ad Iacobum fratrem Domini.

Diaconi ecclesie tanquam oculi sint Episcopi, obdeprantes, & circumlustrantes cum verecundia actus totius ecclesie, & perscrutantes diligentius, si quem videant vicinum fieri præcipitio, & proximum esse peccato, ut referant hæc ad Episcopum. & infra. 1. ¶ Sed & de peregrinis similiter Episcopo suggerant, refovendis, & cetera his similia; quæ ad cultum ecclesie, & disciplinam ejus pertinent, Diaconis curæ sint.

1 ¶ Et infra] Sic legitur in plerisque manuscriptis. In vulgari legebatur, & ita. alia verò nonnulla verba restituta sunt ex originali.

C. VII. ¶ De eodem.

Item ex eodem, eadem epistola.

Sacerdotes e verò B. Petrus sal terræ, & mundi lumen docens præcipit in splendore bonorum operum patrem glorificare Deum, de quibus Dominus ait, f [Beati estis, cum maledixerint vobis homines, & rel.] & iterum, [vos estis sal terræ.]

a Leo epist. 4. c. 7. Poly. lib. 4. titul. 25. Anselm. lib. 6. cap. 164. b al. Idibus Maii. c Burch. lib. 2. c. 224. Ivo part. 6. cap. 299. Anselm. l. 7. c. 65. d Et l. 2. constit. cap. 48. e Anselm. l. 7. c. 67. f Matth. 5.

C. VIII. ¶ *Hi non sunt habendi clerici, qui Episcopali providentia non gubernantur.*

Item ex concilio Parisiensi.

Nulla a ratione clerici aut Sacerdotes habendi sunt, qui sub nullius Episcopi disciplina & providentia gubernantur. Tales enim acephalos, id est, sine capite prisca ecclesiæ consuetudo nominavit.

C. IX. ¶ *De eodem.*

Item ex epist. s. Clementis.

Qui suis Episcopis non obediunt, indubitanter rei, & reprobi existunt. Porro ipsi à Deo donum summi muneris consequuntur, qui per iustitiam, & præceptorum ejus semitas incedentes, doctoribus suis, qui rectè Episcopii intelliguntur, libenter obediunt.

C. X. ¶ *Illi in Deum scandalizantur, qui suo non obediunt Episcopo.*

Item Anacletus epist. 1.

Ille b proculdubio scandalizatur in Deum, qui rectè non docet, & qui ejus scandalizat Episcopum vel Sacerdotem.

C. XI. ¶ *Septem debent esse Diaconi in unaquaque civitate.*

Item Evaristus ad Episcopos Africanos, epist. 1.

Diaconi e (qui quasi oculi videntur esse Episcopi) in unaquaque civitate, juxta Apostolorum constituta, septem debent esse; qui custodiant Episcopum prædicantem, ne aut ipse Episcopus a ab insidiatoribus quoquo modo infestetur, aut lædatur a suis, aut verbà divina, detrahendo aut infidiando, polluantur, vel despiciantur, sed veritas spirituali redoleat fervore, & pax prædicata labiis, animi cum voluntate concordet.

C. XII. ¶ *De eodem.*

Item ex concilio Neocæsariensi, c. 14.

Diaconi e septem esse debent secundum regulam, quamvis i magna sit civitas. Regula autem auctoritas ista est, quod & liber actuum Apostolorum idem in sinuat.

¶ **¶ Quamvis magna** Antea legebatur, quamvis non magna. Emendatum est ex catione græco, (qui etiam recitatur in sexta synodo c. 16.) & ex vulgatis etiam versionibus. In canonibus prima Nicæna synodi, qui ex Arabico in Latinum conversi nuper editi sunt, canone 62. multa habentur ad hanc rem pertinentia, quæ fortasse canonem significavit Andreas Colossensis septima a. lione synodi. Florentina.

¶ **¶ ps.** Ut igitur ex præmissis apparet, Diaconi debent obedientiam Presbyteris, sicut Presbyteri Episcopis. Sed Diaconi superbi- entes, sacerdotibus aquare, vel potius præferri querebant: contra quorum insipientiam multorum auctoritates manaverunt, eorum supercilium reprimentes, atq; ut sacerdotibus condignam obedientiam exhibeant, decernentes.

C. XIII. ¶ *Nihil eorum, quæ sunt decreta primis ordinibus, vindicent Diaconi.*

Unde Gelasius i Papa ait.

Diaconos f propriam constitutum servare mensuram, nec ultra teorem; paternis canonibus deputatum quippiam tentare permittimus. Nihil eorum suo ministerio penitus applicare, quæ primis ordinibus proprie decrevit antiquitas. Absque Episcopo, vel Presbytero baptizare non audeant, nisi prædictis fortassis ordinibus & longius constitutis, necessitas extrema compellat. Quod & laicis Christianis facere plerumque conceditur. & infra: ¶ Sacri corporis prerogationem b sub conspectu Pontificis, seu Presbyteri (nisi his absentibus) jus non habeant exercendi.

a Concordat concil. Mogunt. sub Carolo, c. 22. Bure, lib. 2. c. 226. Ivop. c. 301. b Ivop. c. 245. c Poly. l. 2. tit. 37. Anselm. l. 7. c. 69. d abest ab orig. e Ex prisca versione. Ordo Rom. c. 9. Conc. Aquil. c. 641. f Poly. l. 3. tit. 10. Anselm. lib. 7. ca. 63. Bur. l. 4. c. 37. Ivop. l. c. 252. & p. c. 69. g al. officii. orig. c. 10. in medio. h al. erogationem.

¶ **¶ Gelasius** ¶ Sic est in plerisque manuscriptis, & apud Bure. & Ivonem. Nam in impressis erat, Pelagius.

C. XIV. ¶ *Inferiores Presbyteris se Diaconi cognoscant.*

Item ex concilio Nicæno, c. 14. seu 18.

Pervenit a ad sanctum concilium, quod in locis quibusdam & civitatibus Presbyteris sacramenta Diaconi porrigant. Hæc neque-regula, neque consuetudo tradidit, ut qui offerendi sacrificii non habent potestatem: his qui offerunt, corpus Christi porrigant. Sed & illud innovavit, quod quidam Diaconi etiam ante Episcopum sacramenta i sumunt. Hæc ergo omnia amputentur; & in sua Diaconi mensura permanent; scientes, quod Episcoporum quidem ministri sunt, inferiores autem Presbyteris habentur. Per ordinem ergo post presbyteros gratiam sacre communionis accipiant, aut Episcopos, aut Presbytero porrigent. Sed nec sedere in medio Presbyterorum Diaconis liceat: quia si hoc fiat, præter regulam & ordinem probatur existere. Si quis autem etiam post has definitiones obedire noluerit, à ministerio cessare debet.

¶ **¶ Prior pars hujus capituli usque ad vers. amputentur.** est ex prisca versione in canone quarto decimo. Reliqua verò pari est ex versione Dionysii, in canone 10. quam quidem totam afferens & codex canonum, & Burchardus, & Ivon.

¶ **¶ Sacramenta sumunt** Græcè est, τῆς ἁρχιεπισκοπῆς ἀποστολῆς, quod Dionysius vertit, oblata contingant. quamquam Burchardus & Ivon, hoc uno serè loco discrepantes, habent, illi quidem, sacra oblata contingant, hic verò, sacram oblationem contingant.

C. XV. ¶ *Diaconus honorem exhibeat Presbytero, & ipse ab inferioribus honoretur.*

Item ex b concilio Laodicensi, cap. 20.

I Non oportet Diaconum coram Presbytero sedere; sed jussione Presbyteri, sedeat: similiter autem Diaconus honorem habeat à sequentibus; id est, à subdiaconis, & omnibus clericis.

C. XVI. ¶ *Calicem benedicere, & panem dare, Diaconis non licet.*

Item ex eodem, c. 25.

I Non oportet Diaconos i panem dare, nec calicem benedicere.

¶ **¶ Diaconos** ¶ In veterioribus prisca versione editionibus est. Diaconum. Græcè est, ὑποδιακόνος, quod Dionysius vertit, Subdiaconus, & sic habetur in concilio Aquiligranensi.

C. XVII. ¶ *Sicut Episcopi, ita & Presbyteri Diaconis ministrant.*

Item ex concilio Carthaginiensi quarto, l. c. 37.

Diaconi d ita se Presbyteri, sicut Episcopi ministros esse cognoscant.

¶ **¶ Quarto** ¶ Caput hoc cum duobus sequentibus habetur in concilio quarto Carthaginiensi, & in codicibus Gratiani etiam manuscriptis, itemq; apud Anselmum titulo hujus capituli erat additum. Carthaginiensi quarto; cui Papa Zozimus interfuit per Vicarios. quod minime convenire ostendit acta sexta synodi Carthaginiensi, ad quam Zozimus Justinum Potentem ecclesiæ Episcopum, Philippum, & Asellum legatos misit. Nam quarta habita est Honorio iij. & Eusebio cess. sexta verò Honorio xij. & Theodosio viij. cess. id est, anno vigesimo post. Quo anno (prout ex Africano concilio can. 76. & sequentibus apparet) contra Pelagii & Celestii hæresin quadam sunt definita, cum Celestius ad Zozimum Papam appellasset; quod ex nonnullis manuscriptis Zozimi, & Episcoporum Africa ad ipsius epistolis, qua in Bibliotheca

a In Aquil. cap. 41. Bur. l. 5. c. 26. Ivop. p. 2. c. 36. b & in Agath. cap. 65. & Aquil. c. 77. c Anselm. l. 7. cap. 65. Burch. l. 2. c. 221. Ivop. p. c. 296. Aquil. cap. 78. d Poly. l. 2. tit. 37. Anselm. l. 7. c. 63.

Vaticana servantur, demonstratur. Quare, cum Zozimus in pontificatu duos tantum annos, & mensis aliquot vixerit, necessarium est multo ante ipsius Pontificatum quartam synodum Carthaginensem habitam fuisse.

C. XVIII. De eisdem: Item ex eodem, c. 38.

Præsente a Presbytero Diaconus Eucharistiam corporis Christi populo, si necessitas cogat, iussus erogat.

C. XIX. De eodem: Item ex eodem, c. 39. & 40. & 41.

Diaconus b sedeat quolibet loco, jubente presbytero. Item Diaconus in conventu Presbyterorum interrogatus loquatur. Alba, verò tempore oblationis tantum, vel lectionis utatur.

C. XX. Diaconi Presbyteris se superiores non cognoscant. Item ex concilio Toletano 4. cap. 38.

Nonnulli d Diaconi tantam erumpunt superbiam, ut se Presbyteris anteponant, atque in primo choro ipsi priores stare præsumant, presbyteris in secundo choro contentis. Ergo, ut sublimiores se presbyteros agnoscant, tam hi, quam illi in utroque i. consistant.

In utroque licet in vulgatis Gratiani codicibus legatur, in utroque ordine, & in tomis conciliorum impressis, in utroque choro: tamen in vetusto codice conciliorum Regis Catholici, & plerisque vetustis Gratiani, etiam impressis, neutra vox habetur.

4 ps. Compagis f verò calcari absque Apostolice licentia Diaconi non permittitur, sicut nec mappulis uti absque ejusdem auctoritate quibuslibet clericis conceditur.

C. XXI. Absque Apostolica licentia, Diaconi compagis uti non præsumant.

Unde Gregorius Ioanni Episcopo Syracusano, lib. 7. epist. 28. indicit prima.

Pervenit g ad nos, diaconos ecclesie Catinenfis calcatos compagis procedere præsumpsisse: quod quia nulli hactenus per totam Siciliam licuit, nisi solis tantummodo Diaconis ecclesie Messanenfis, quibus olim a prædecessoribus nostris non dubitatur esse concessum, bene recolitis. Quia ergo tantæ temeritatis ausus non est leviter attendendus, cum omni hoc fraternitas vestra subtilitate perquirat, & si i. ita, sicut ad nos pervenit, invenit verum esse, utrum vel a se, vel alicujus hoc auctoritate præsumpsit, nobis subtiliter innotescat: ut cognita veritate, quid fieri debeat, disponamus. Nam si negligenter ea, quæ male usurpantur, omittimus, excessus viam aliis aperimus.

Et si ita hic & paulo inferius addita sunt aliquot verba ex originali.

C. XXII. Mappulis clerici sine Apostolice licentia uti non debent.

Item Ioanni Ravennati Episcopo, lib. 2. epist. 54. seu cap. 93.

Illud h autem, quod pro utendis a clero vestro mappulis scripsistis, a nostris est clericis fortiter obviatum, dicentibus, nulli hoc unquam alii cuilibet ecclesie concessum fuisse, nec Ravennates clericos illic, vel in Romana civitate tale cum sua conscientia præsumpsisse, nec si tentatum esset, ex furtiva usurpatione sibi præjudicium generari. Sed etiam, si in qualibet ecclesia hoc præsumptum fuerit, asserunt emendandum, quod non concessione Romani Pontificis, sed sola surreptione præsumitur.

a Polyc. ibidem. Anselm. l. 7. c. 66. Burchard. lib. 4. cap. 13. Ivo par. 2. b Anselm. ibidem. c al. inuatur. d Burch. l. 2. c. 222. Ivo p. 6. ca. 297. e al. sibi. f Ioann. diac. l. 4. ca. 8. g Anselm. l. 7. c. 74. h Ioann. diac. l. 4. cap. 2. Anselm. lib. 7. c. 168. i al. presumit.

C. XXIII. Sicut in ministerio, ita in dispensatione sine Diacono Episcopus non vivat.

Item Hieronymus a de septem ordinibus ecclesie, cap. 5. s. Diaconi b sunt, quos in Apocalypsi c legimus, septem Angeli ecclesiarum: hi sunt septem cardelabra aurea: hi voces tonitruorum. & infra. Virtutum operatione præclari, humilitate præditi, & quieti, humiles, evangelizantes pacem, annuntiantes bona, dissensiones & rixas & scandala resercentes, docentes, d soli Deo colloquentes, in e templo nihil de mundo penitus cogitantes, dicentes patri & matri, non novi vos, & filios suos non agnoscentes. & paulo post. Sine hoc sacerdos nomen i g non habet, ortum non habet, officium non habet. Hic minister Dei dicitur, quia scriptum est: [Quis h major est, qui ministrat, an qui ministratur?] Et sicut in sacerdotio ministratio, i ita in ministro est sacramenti dispensatio. & paulo post. Sacerdotibus etiam propter præsumptionem non licet de mensa Domini tollere calicem, nisi eis traditus fuerit a Diacono, & pauci interse. Ita enim Deus nostre omnipotens universa disposuit, ut qui majorem se esse crediderit, minor sit; & qui videretur minor, major existeret. Denique quam hoc verum sit, ipse perpende. Levitæ inferunt oblationes in altari: Levitæ componunt mensam Domini: Levitæ cum sacerdotibus, dum sacramenta benedicunt, & assistunt: Levitæ ante sacerdotes orant, ut si distinctio locorum creditur, etiam in altari Dei videant sibi Episcopi, si superbi sunt, diaconos anteponi. Si humilitatem diligunt, majores se esse se, quod sunt humiles, cognoscant. Tunc demum, l ut aures habeamus ad Dominum, Diaconus exclamatur: ipse prædicat, ipse hortatur, ipse commonet, adstantibus sacerdotibus, ne leviter hanc vocem, quæ loquitur hæc, & pacem annuntiat, aut negligenter aspicias, aut contemnendam putes. Sufficit huic ordini, tantum per Dominum fuisse concessum, m ut non solus sacerdos in templo totum agere & implere videatur. & infra. Nunc autem ex quo in ecclesiis, sicut in Romano Imperio, crevit avaritia, perit lex de sacerdote, & visio de Propheta. Singuli quique per n potentiam Episcopalis nominis, quam sibi ipsi illicite absque ecclesia vindicant, totum, quod scriptum est, in usus suos redigunt, nec hoc sibi, quod scriptum est, vindicant, sed cunctis auferunt universa. Mendicat infelix clericus in plateis: & civili p operi mancipium publicum a quolibet deposita limoniam. q Et quidem ex eo despiciunt cunctis sacerdotale officium, dum misericordia desolatus, justè putatur ad hanc ignominiam devenisse. & infra. Solus incubat bonis, r solus ministerio utitur, solus universa sibi vindicat, solus partes invadit alienas, solus occidit universos. & paulo post. Hinc propter sacerdotum avaritiam odia confurgunt, hinc Episcopi accusantur a clericis, hinc principum s lites, hinc detractionis r causa, hinc origo criminis. Etenim si unusquisque ita in hoc n mundo visibili aliquid possidere jubetur, ut sua tantum possessione contentus sit, ac res non invadat alienas, non agrum pauperi tollat, non vineam, non subjectorium x aliquod, non famulos; non fructus, quanto magis, qui ecclesie Dei præest, debet ita in omnibus servare justitiam, ut sibi hoc tantum vindicet,

a Inter opera B. Hieron. ro. 4. vel. 9. b Poly. lib. 2. tit. 39. Anselm. l. 7. c. 72. c Apoc. 1. d abest ab orig. e Deut. 33. f al. novimus. g al. nomen habet. h Marc. 10. i consecratio. j vera lectio. k al. benedicuntur. l deinde. m Exech. 7. n pro potentia. o al. ad scriptum. p al. servili. q al. elemosynam. r divitiis. s origin. t al. principum lites. u desolationem causa. v orig. u hunc mundum visibiliter possid. w orig. x al. subjectorium. al. sub-juncturum.

quod sui juris esse cognoscit? aliena non rapiat? aliena non contingat? aequalem se ceteris faciat? & sicut sine his in ministerio non vivit, ita in dispensatione non vivat? ¶ Certè, ut ipse nosti, qui visibiliter in hoc mundo jus invadit alienum, accusatur à paupere, damnatur à iudice: Ita & in ecclesia Dei, cum unusquisque stipendia sua perdit, clamat ad Deum, exauditur à Christo: nec differtur in hac parte ultionis sententia, si non redduntur universa. Moderatio enim Dei, a ac pietas solum nostrum reditum quaerit, ac nos cupit sua longa b bonitate salvari. Sed si non convertimur, si duri corde sumus, si in peccatis usque ad mortem illicite perduramus, assidue peccantium, sicut scriptum est, Deus non miseretur.

1 ¶ Nomen non habet.] Sic etiam in originali, sed in multis Gratiani manuscriptis, & apud Anselmum est, nomen habet, officium non habet.

6. pars. Hoc capitulo sacerdotum avaritia reprehenditur, diaconorum dignitas, sive officium commendatur. Sed quia, ut supra dictum est, diaconi, insulescentes etiam presbyteri se praesertendi arbitrati sunt, contra eorum supercilium scribit Hieronymus ad Evagrium Episcopum, epist. 85. tom. 2.

C. XXIV. ¶ Diaconi Presbyteris debent subesse.

Leginus c in Esaia d [Fatuus fatua loquetur.] Audio quendam in tantam erupisse vecordiam, ut Diaconos Presbyteris, id est, Episcopos anteferet. Nam cum Apostolus perspicue doceat eosdem esse Presbyteros, quos Episcopos, quid e patitur mensuram, & viduarum minister, ut supra eos se timidus efferat, ad quorum preces Christi corpus, sanguisque conficitur? Quæris auctoritatem? Audi testimonium [Paulus f & Timotheus servi Christi Iesu omnibus sanctis in Christo Iesu, qui sunt Philippis, cum Episcopis, & Diaconis.] Vis & aliud exemplum? in actibus g Apostolorum ad unius ecclesie sacerdotem ita Paulus loquitur: [Attendite vobis, & cuncto gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos, ut regeretis ecclesiam Domini, quam acquisivit sanguine suo.] Ac ne quis contentiose in una ecclesia plures Episcopos fuisse contendat, audi & aliud testimonium, in quo manifestissime comprobatur, eundem esse Episcopum atque Presbyterum. [Propter h hoc reliqui te in Cræta, ut qua dearent, corrigeres, & constitueres Presbyteros pro civitates, sicut & ego tibi mandavi. Si quis est sine crimine, unius uxoris vir, filios habeat fideles, non in accusatione luxuriae, aut non subditos. Oportet enim Episcopum sine crimine esse, quasi Dei dispensatorem.] Et ad Timotheum: [Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ tibi data est per prophetiam, i per impositionem manuum Presbyteri.] Sed & Petrus k in prima epistola. [Presbyteros, inquit, in vobis precor compresbyter, & testis passionum Christi, & futuræ gloriae, quæ revelanda est, particeps, regite gregem Christi, & inspicite non ex necessitate, sed voluntarie juxta Deum.] Quod quidem græcè significantius dicitur ἱερονομοὺς ἄρχοντες, id est, superintendentes: unde & nomen Episcopi tractum est. Parva tibi videntur tantorum virorum testimonia? Clangat tuba Evangelica, filius l tonitruis, quem Iesus amavit plurimum, qui de pectore Salvatoris doctrinarum fluentia potavit [Presbyter m Electæ dominæ, & filius ejus, quos ego in veritate diligo.] Et in alia n epistola. [Presbyter Cajo charissimo, quem ego diligo in veritate.] Quod autem postea unus electus est, qui ceteris præponeretur, in schismatis remedium factum est, ne unusquisque ad se trahens Christi ecclesiam rumpere. Nam & Alexandria à Marco Evangelista usque ad Heraclum & Dionysium Episcopos,

a Deiprecet, ac solum.] orig. b abest ab orig. c Polyc. ibid. Anst. 7. c. 87. d Esaia. 32. e al. qu. pariat. f Philip. 1. g Act. 20. h Ad Tit. 1. i 1. Tim. 4. k 1. Petr. 5. l Mar. 3. m 2. Ioan. n 3. Ioan.

Presbyteri semper unum ex se electum, in excellentiori gradu collocatum, Episcopum nominabant: quomodo si exercitus Imperatorem faciat, aut Diaconum eligant de se, quem inditrium noverint, & Archidiaconum vocent. Quid enim facit, excepta ordinatione, Episcopus, quod Presbyter non faciat? Nec altera Romanæ urbis ecclesia, altera totius orbis existimanda est. Et Gallia, & Britannia, & Africa, & Persis, & Oriens, & India, & omnes barbæ nationes unum Christum adorant, unam observant regulam veritatis. Si auctoritas quaeritur, orbis major est urbe. Vbiunque fuerit Episcopus, sive Roma, sive Eugubii, sive Constantinopoli, sive Rhegii, sive Alexandria, sive Tanis, ejusdem meriti, ejusdem est & sacerdotii. Potentia divitiarum, paupertatis humilitas, vel sublimiorum, vel inferiorum Episcopum non facit: ceterum omnes Apostolorum successores sunt.

¶ Sed dicis, quomodo Romæ ad testimonium diaconi Presbyter ordinatur? Quid mihi praferens unius urbis consuetudinem? Quid paucitatem, de qua ortum est supercilium, in leges ecclesie vindicas? Omne quod ratum est, plus appetitur. Pulegium apud Indos pipere pretiosius est. Diaconos paucitas honorabiles, Presbyteros turba contemptibiles facit. Ceterum etiam in ecclesia Romæ Presbyteri sedent, & sunt Diaconi, licet paulatim increbrescentibus vitis inter Presbyteros absente Episcopo, sedere diaconum viderim, & in domesticis convivii benedictiones a Presbyteris dare. Discant, qui hoc faciunt, non se rectè facere, & audiant Apostolos: [Non b est dignum, ut relinquentes verbum Dei, ministremus mensis.] Sciant quare Diaconi constituti sint. Legant acta Apostolorum, recorderent conditionis suæ. Presbyter, & Episcopus, aliud ætatis, aliud dignitatis est nomen. Unde & ad Titum: & ad Timotheum de ordinatione Episcopi & diaconi dicitur: de Presbyteris omnino reticetur: quia in Episcopo & presbyter continetur. Qui provehitur, de majori ad majus provehitur. Aut igitur ex Presbytero ordinetur Diaconus, ut presbyter minor diacono comparetur, in quem ceteris ex parvo: aut si ex diacono ordinetur Presbyter, noverit 2. se laicis majorem, sacerdotibus esse minorem.

1 ¶ Per prophetiam.] Sic in vulgata editione, & græcè ἱερονομοὺς ἄρχοντες: Sed hic apud B. Hieronymum, prophetia.

2 ¶ Noverit se.] In originali est, noverit se laicis minorem, sacerdotio esse majorem. Quò etiam pertinet, quod idem Hieronymus ad caput ultimum Ezechielis scribit. Levitarum multitudinem intelligere se à sacerdotali gradu esse distinctum, & ad decutiendam superbiæ ministriam, qui ignorantes humilitatem status sui, ultra sacerdotes, hoc est, Presbyteros, intumescunt, & dignitatem non merito, sed divitiis astimant. Veram est glossam non mutatam.

C. XXV. ¶ De eodem.

Item Cyprianus lib. 2. epist. 9.

Dominus e noster ipse Iesus Christus Rex, & iudex, & Deus noster usque ad passionis diem servavit honorem Pontificibus, & Sacerdotibus, quamvis illi nec timorem Dei, nec agnitionem Christi servassent. Nam cum leprosum emundasset, dixit illi: d [Vade, & mostra te sacerdoti, & offer donum.] Humilitate ea, qua nos quoque esse humiles docuit, sacerdotem adhuc appellabat, quem sciebat esse sacrilegum. Item sub ictu passionis cum alapam accepisset, & ei diceretur, [Sic respondes Pontifici?] nihil ille contumeliose locutus est in personam Pontificis, sed magis innocentiam suam tutatus est, dicens: [Si male locutus sum, exprobra de malo: si autem bene, quid me cadis?] Quæ omnia ab eo ideò facta sunt humiliter atque patienter, ut nos hu-

a al. benedictionem coram Presbyteris. b Act. 6. c Iud. p. 5. c. 25. d Luc. 5. e Ioan. 18.

militatis

militatis ac patientiæ haberemus exemplum. Docuit enim sacerdotes veros legitime, & plenè honorari, dum circa falsos sacerdotes ipse talis extitit. *a* Meminisse autem Diaconi debent, quoniam Apostolos, id est, Episcopos & prepositos *b* Dominus elegit: Diaconos autem post ascensum Domini in cœlos Apostoli sibi constituerunt, Episcopos sui, & ecclesiæ ministros. Quod si nos aliquid audere contra Deum possumus, qui Episcopos facit, possunt & contra nos audere Diaconi, à quibus sunt.

7 ps. Hoc autem, quod de Diaconorum minoritate dicitur, subique servandum est, nisi cum locum Diaconus habuerit aut proprii Patriarchæ, aut sui Metropolitanæ.

C. XXVI. ¶ Diaconus sacerdotibus non præsatur, nisi locum Metropolitanæ obineat.

Unde in sexta synodo, c. 7. legitur.

Precipimus e ne Diaconus (quamvis etiam in dignitate, hoc est, in officio quolibet ecclesiastico sit) ante Presbyterum sedeat: nisi cum locum habuerit proprii Patriarchæ, aut Metropolitanæ sui pro aliquo capitulo. Tunc enim sicut illius locum tenens honorabitur. Si quis verò præsumserit hoc tyrannicè facere, à proprio gradu repressus ultimus omnium fiat in ordine suo.

DISTINCTIO XCIV.

Subdiacono etiam summus Patriarcha vices suas committere solet.

C. I. ¶ Etiam subdiaconi vices suas Apostolica committit ecclesiæ.

Unde Gregorius ad Episcopos Sicilia libro primo, epistola prima ait.

Valde necessarium esse perspeximus, ut sicut prædecessorum nostrorum fuit iudicium, ita uni, eidemque persone omnia committamus, ut ubi nos presentes esse non possumus, nostra per eum, cui præcipimus, representetur auctoritas. Quamobrem Petro Subdiacono sedis nostræ, intra provinciam Siciliam vices nostras, Deo auxiliante, commisimus. Nec enim de ejus actibus dubitare possumus, cui Deo auxiliante totum nostræ ecclesiæ noscitur patrocinium e commississe.

1 ¶ Gregorius, Rescriptum est in scripto ex Polycarpo. Nam antea legatur, Symmachus Papa.

2 ps. Legatum verò Apostolica sedis quocumque impeditur, usque ad satisfactionem excommunicatur.

C. II. ¶ Excommunicetur qui legatum sedis Apostolicæ impedire tentaverit.

Unde Alexander Papa I. epist. 2. omnibus Episcopis.

Si quis autem legationem impedit, non unius sed multorum profectum averit. *b* Et sicut multis nocet, ita à multis arguendus est, & honorum societate privandus: *i* Et quia Dei causam impedit, & statum conturbat ecclesiæ; ideo ab ejus liminibus arceatur. Ab omnibus itaque *k* talis est cavendus, & non in communionem fidelium, usque ad satisfactionem recipiendus.

1 ¶ Legationem] In epistola ipsa, concilio Triburienf. & apud Burchardum additur, vestram. Ea enim legatus videtur significari, qua Apostolos, & Episcopos pro Christo junge docuit beatus Paulus 2. Corinth. c. 5.

3 ps. Archidiaconus verò, quocumque ex officio suo clericorum vitam diligenti examinatione debeat inquirere: & quæ corrigenda vident, Episcopo nuntiare, tamen dominationem super eos exercere & consensum ab eis exigere prohibetur.

a alexisit. *b* al. Presbyteros. *c* Ivo p. 6. c. 123. *d* Polybit. 12. *e* Ans. l. 1. c. 26. *e* al. patrimonium. *f* Conc. Triburienf. c. 9. *g* Burch. l. 15. c. 37. *h* al. advertit. *i* al. arcedu. *k* al. quoque.

C. III. ¶ Archidiaconi super Presbyteros jurisdictionem non exercent.

Unde in Cabilonensi concilio, c. 15. legitur.

Dictum a est, quod in plerisque locis Archidiaconi super Presbyteros Parochianos quandam exercent dominationem, & ab eis censum exigunt. Quod magis ad tyrannidem, quam ad rectitudinis pertinet ordinem. ¶ Si enim juxta Apostoli *b* sententiam, Episcopi non debent esse dominantes in clero, sed sœma facti gregis ex animo; multò minus facere isti hoc debent, sed contenti sint regularibus disciplinis, & teneant propriam mensuram: & quod ab Episcopis eis injungitur, hoc per Parochias suas exercere studeant, nil per cupiditatem & avaritiam præsumentes.

DISTINCTIO XCV.

Quod autem sacerdotes supra jubentur Episcopis tanquam subditi obedire, non ita intelligendum est, quasi non liceat eis, presentibus Episcopis sacra mysteria celebrare (sicut Episcopali supercilio quidam ab his volebant Presbyteros prohibere:) sed quia Presbyteri Pontificibus tanquam filii parentibus debent obedire. Baptizatos etiam Chrismate eis tangere conceditur.

C. I. ¶ Ubi Episcopi desunt, baptizatos in frontibus Presbyteri chrismate tangant.

Unde Gregorius scribit Ianuario Episcopo Caralitano, lib. 3. epist. 26. indult. 12.

Pervenit e quoque ad nos, quosdam scandalizatos fuisse, quod Presbyteros chrismate tangere in fronte eos, qui baptizati sunt, prohibuimus. Et nos quidem secundum usum veterem ecclesiæ nostræ fecimus. Sed si omnino hac de re aliqui contristantur, ubi Episcopi desunt, ut Presbyteri etiam in frontibus baptizatos e chrismate tangere debeant, concedimus.

Suprà Leo Episcopus contra [Quatuor Chorepiscopos, &c.]

C. II. ¶ Ultra suum modum Presbyteri tendere non præsumant.

Item Gelasius Papa Episcopus per Lucaniam, &c. epist. 1. c. 8.

Presbyteros ultra suum modum tendere prohibemus, nec Episcopali fastigio debita sibi audeat assumere, non consuecendi chrismatibus, non configurationis pontificalis adhibenda sibi audeat arripere facultatem.

Sed istud Gregorii pro scandalo sedando semel concessum legitur. Illud autem Leonus Papa & Gelasii, usu approbante, prævaluit, nisi forte ubi aliquorum consuetudo hoc admisit, ut in absentia Episcopi, extrema necessitate cogente, ex concessione Gregorii, Presbyteri baptizatos in fronte liniant. ¶ Prohibitio verò Leonis & Gelasii in eo casu intelligatur, cum Episcopi presentes sunt, vel cum non cogit ultima necessitas. Oleo verò sanctificato permittitur eis ungere infirmos. Unde Iacobus F. ait [infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros ecclesiæ, qui orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini; & oratio fidei salvabit infirmum.]

2 pars. ¶ Sed queritur, an Episcopis liceat eodem oleo ungerere infirmos: vel si impunitibus hujusmodi unctio sit concedenda.

C. III. ¶ Oleo sanctificato non prohibetur Episcopus infirmos tangere.

De his verò ita scribit Innocentius Papa ad Decentium Eugulum Episcopum, epist. 1. c. ulti.

Ilud g superfluum videmus adjectum, ut de Episcopo ambigatur, quod Presbyteris licere non dubium est.

a Ivo p. 3. c. 134. *b* 1. Petr. 5. *c* De consec. dist. 4. presbyteri baptizatos. *d* baptizandi.] orig. Poly. lib. 3. tit. 10. Mag. 4. senten. dist. 7. cap. 1. *e* baptizandi.] orig. f. lac. 5. *g* Alcuinus de divinis officiis, pag. 94. Conc. Vormaciens. c. 72. Ivo par. 2. c. 75.

Nam idcirco de Presbyteris dictum est, quia Episcopi occupationibus aliis impediti ad omnes languidos ire non possunt. Caterum si Episcopus aut potest, aut dignum ducit aliquem a se visitandum, & benedicere, & tangere chrisinate, sine cunctatione potest, cuius est ipsum chrisma conficere. Nam non in poenitentibus istud infundi non potest, quia genus est sacramenti. Nam quibus reliqua sacramenta negantur, quomodo unum genus putatur posse concedi? His ergo frater charissime omnibus, quae tu adlectio voluit a nobis exponi, prout potuimus, respondere curavimus.

1 ¶ Non poenitentibus] In epistola Innocentii tam impressis, quam manuscriptis (licet aliter testetur auctor glossa) in concilio Vormaciensi, in quo hoc idem repetitur, apud Alcuinum & Ivonem, & in aliquot Gratiani codicibus legitur sine negatione. Et in glossa (ut est in antiquis exemplaribus) utraque lectio exponitur.

3 pars. *Chrisma verò a suis Episcopis ad baptisimi sanctificationem Presbyteri petant.*

C. IV. ¶ *Chrisma singulis annis a proprio petatur Episcopo.*

Unde in concilio Carthaginiensi 4. c. 36.

Presbyteri a qui per dioeceses ecclesias regunt, non a quibuslibet Episcopis, sed a suis, nec per juniorem clericum, sed omni anno, aut per seipsos, aut per illum, qui sacramentum tenet, ante Pascha solennitatem chrisina petant.

¶ *Hic capiti rubrica est preposita ex aliquo vetustis exemplaribus.*

1 ¶ Omni anno] Verba haec non sunt in editionibus conciliorum Colonienfibus duobus, & quatuor tomis impressorum, neque infra de consec. dist. 4. ubi hoc idem, sed ex concilio apud Valentiam, refertur. Verum & in Colonienfibus, ac trium tomorum, & duobus Parisienfibus, duobusque codicibus Vaticanis habentur. Et in c. literis de consec. dist. 3. à Fabiano Papa singulis annis novum chrisina fieri praecipitur.

C. V. ¶ *Presbyter idem est qui Episcopus, ac sola consuetudine praesunt Episcopi Presbyteri.*

Item Hieronymus ad caput primum epistolae ad Titum, ad ea verba [& constituat.]

Olim b. idem c. erat Presbyter, qui & Episcopus. Et antequam diaboli instinctu studia in religione fierent, & decerneretur in populis [Ego d. sum Pauli, ego Apollo, ego autem Cepha.] communi Presbyterorum consilio ecclesia gubernabatur. Postquam verò unusquisque eos, quos baptizaverat, suos putabat esse, non Christi, in toto orbe decretum est, ut unus de Presbyteris electus superponeretur ceteris, ad quem omnis ecclesiae cura pertineret, & schismatum semina tollerentur. & paulo post. ¶ Sicut ergo Presbyteri sciunt se ex ecclesiae consuetudine ei, qui sibi praepositus fuerit, esse subiectos, ita Episcopi noverint se magis consuetudine, quam dispensationis f. Dominica veritate Presbyteris esse majores, & in commune debere ecclesiam regere.

C. VI. ¶ *Coram Episcopis, Presbyteris docere licet. g. Idem ad h. Rusticum Narbonensem Episcopum de septem gradibus ecclesiae.*

Ecce ego i dico, praesentibus Episcopis suis, atque assistantibus in altari Presbyteros posse sacramenta conficere. & infra. ¶ Sed quia scriptum est h. [Presbyteri duplici honore honorentur, maxime qui laborant in verbo Domini,] praedicare eos decet, utile est benedicere, congruam confirmare, convenit reddere communionem, necesse est visitare infirmos, orare pro invali-

a. De cons. dist. 4. presbyteri. B. ued. d. 4. c. 76. l. 10. p. 1. c. 270. P. ann. l. 1. c. 101. **b.** Anst. l. 7. c. 127. Poly. l. 2. tit. 39. **c.** Idem ergo est Presbyter. orig. d. 1. Cor. 1. c. supponeretur. orig. f. dispensationis. orig. g. ad non licet. h. inter opera Hier. to. 4. vel. 9. à Anst. l. 7. c. 128. **k.** 1. Tim. 3.

dis, atque omnia Dei sacramenta complere. & infra. ¶ Nemo hinc Episcoporum invidia diabolica tentationis inflatus, irascatur in templo, si Presbyteri interdum, exhortentur plebem, si in ecclesiis praedicent, si plebibus, ut scriptum est, benedicant. Etenim abnuenti mihi ista, sic dicam: qui non vult Presbyteros facere quae jubentur a Deo, dicat, quis major est Christo? aut quid corpori ejus, aut sanguini poterit anteponi? Si Presbyter Christum consecrat, cum in altario Dei sacramenta benedicat, benedicere populo non debet, qui Christum etiam meruit consecrare? & paulo post. ¶ Circa 2 laicos, ac mulieres, jubentibus vobis, o injustissimi sacerdotes, Presbyter Dei benedictionis perdit officium, amittit linguam opus, non habet confidentiam praedicandi, truncatus est omni parte virtutum, solum Presbyteri nomen habet, plenitudinem ac perfectionem, quae consecrationi ejus competit, non retentat. ¶ Quis hic, rogo, o sacerdotes, honor vester est, ut damnum gibbi inferatis? Quoniam cum pastoribus per potentiam vestram a seferunt Deo digna diligentia, contagium quoddam, & calamitas crevit in gregibus: ac Dominici 3 patrimonii damna conquiritis, dum b. soli vultis in ecclesia potentari. & pauca interjecta. ¶ Presbyteri ab initio, ut legimus, negotiorum iudices esse mandati sunt, Presbyteri interesse sacerdotum concilio: & quoniam & ipsi Presbyteri ut legimus, Episcopi nuncupantur, secundum quod scriptum est ad 4. Episcopum [Noli d. negligere gratiam, quae data est tibi per impositionem manuum Presbyteri] & alibi e. ad majores natu [Qui vos posuit Episcopos regere ecclesiam Dei.] & infra. ¶ Sed oderunt, hoc sacerdotes superbi in Presbyteri nomen, qui nolunt esse hoc, quod Christus, qui discipulorum pedes lavit; f. qui baptizatus g. est a Ioanne, licet baptizandum se Ioannes a Domino proclamaret. Propterea haec scribo, ut si praeferri temporis error non potest jam revocari, vel ad praesens in ecclesiis servetur humilitas, ut Presbyteri hoc in ecclesiis suis faciant, quod Roma, sive quod in oriente, quod in Italia, quod in Creta, quod in Cypro, quod in Africa, quod in Illyrico, quod in Hispania, quod in Britannia, quod etiam ex parte per Gallias, quod in omnibus locis, ubi humilitas perseverat, quod in caelis sit (quod majus est) ubi sedes angelorum b. leges esse depositas.

1 ¶ Ecce ego] Principium huius capitis longe aliter legitur in libello de septem gradibus, & additur negatio, Nec ego dico praesentibus Episcopis, atque assistantibus altari, Presbyteros posse sacramenta conficere: sed si forte usus exegerit, ut venientes ad ecclesiam sacerdotes eisdem horis, quibus aut oblatio parata non sit, aut non possit offerri, non debere Episcopum repudiare Eucharistiam Presbyterorum, &c.

2 ¶ Circa laicos] In libello sic legitur, tamen credendum est summi sacerdotis iudicio, & hoc faciendum, quod iusserit circa laicos & mulieres. Jubentibus vobis injustissime sacerdotibus, non recte Presbyter Dei, benedictionis, &c.

3 ¶ Ac Dominici] Ibidem est, ac Deo nostro non patrimonii sui damna conquiritis, dum soli vultis in ecclesiis potentari?

4 ¶ Ad Episcopum] Hoc loco longe plenior est ratio in libello, & pro hac auctoritate Apostoli ad Timotheum, multa alia afferuntur.

C. VII. ¶ *Episcopi & clerici invicem sibi honorem adhibeant.*

Item ad Nepotianum episcopi secundam.

Status subjectus Pontifici tuo, & quasi anima patrem stem suscipe. & paulo post. ¶ Sed Episcopi sacerdotes se

a. Gregorius vera lectio. **b.** 2. Tim. 3. **c.** consilio. orig. **d.** 1. Tim. 4. **e.** Act. 20. **f.** Ioann. 13. **g.** Matth. 3. **h.** eorum. orig. **i.** Anst. l. 7. c. 128.

feu urbanum, vel ornamenta, aut ministeria ecclesiarum, quæ nunc sunt, vel quæ ex quibuslibet titulis ad ecclesiarum iura pervenerint, ab eo, qui nunc antistes sub electione communi fuerit ordinandus, & illis qui futuris sæculis sequentur, quocumque titulo, atque commento alienari liceat. Si quis vero aliquid eorum alienare voluerit, inefficax, atque irritum inducitur, sitque facienti, vel consentienti, accipientique, anathema. [¶ Maximus Episcopus Bleranæ ecclesiæ dixit.] Modo sancta synodus dignetur edicere, si licuit laico homini anathema in ordinem ecclesiasticum dictare: aut si potuit laicus sacerdoti anathema dicere, & contra canones, quod ei non competeat constituere. Dicite, vobis quid videtur. De meliuit laico legem dare? Sancta a synodus dixit, Non licuit, & adjecit: lege sequentia. Hormisdæ diaconus legit: [¶ Ecis, qui prædium rusticum, vel urbanum juris ecclesiastici fuerit consecutus, noverit se nulla lege vel præscriptione munitum, sed si vis, qui alienaverit, sive qui eum sequetur b, voluntate contraria prædium huiusmodi alienatum revocare 2 voluerit, id cum fructibus restituat, quos e illic fuerit consecutus.]

¶ Hæc cum legeret, Stephanus Episcopus Venusinæ ecclesiæ, surgens de consensu, dixit, Perlegatur. Hormisdæ diaconus legit. [¶ Qua 3 pœna d placuit accipientis gratiam hæredes afficere. In qua re cuilibet clericorum contradicendi libera sit facultas. Iniquum est enim, & sacrilegium instat, ut quæ vel pro salute, vel pro requie animarum suarum e unusquisque venerabili Ecclesiæ, pauperum causa contulerit, aut certe reliquerit, ab his, quos hæc maxime servare convenerat, in alterum f transferatur. Placuit quæcumque in gemmis, vel auro, atque argento, nec non & vestibus minus apta usibus, vel ornatui videbuntur Ecclesiæ, quæ servari, ac diu manere non possunt, sub iusta estimatione vendantur, & erogationi g religiose proficiant.]

¶ Cum quæ lecta fuisset; Laurentius Episcopus Mediolanensis ecclesiæ dixit [¶ Ista scriptura nullum Romanæ civitatis potuit obligare Pontificem: quia non licuit laicos statumendi in ecclesiâ, præter Romanum Pontificem habere aliquam potestatem: quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi: maxime cum nec Papa Romanus subscripserit, nec alicuius secundum canones metropolitani legatur assensus.] ¶ Petrus Episcopus Ravennatis ecclesiæ dixit [¶ Scripturam, quæ in nostra congregatione vulgata est, nullis eam viribus subsistere manifestum est, quia nec canonibus convenit, & a laica persona concepta videtur, maxime quia in ea nullus præsul sedis Apostolicæ interfuisse, vel propria subscriptione firmasse monstratur.] ¶ Eulalius Episcopus Syracusanæ ecclesiæ dixit. [¶ Scripturam quæ in sacerdotali concilio recitata est, evidentissimis documentis constat esse invalidam: Primum, quod contra Patrum regulas a laicis, quamvis religiosis [quibus nulla de ecclesiasticis facultatibus aliquid disponendi legitur unquam attributa facultas] facta videtur: deinde quod nullius præsulis Apostolicæ sedis subscriptione firmata docetur. Quod si cuiuslibet provincie sacerdotes intra terminos suos concilio habito, quidquid sine metropolitani b sui auctoritate tentaverint, irritum esse debere sancti Patres sanxerunt; quantum magis, quod in Apostolica sede, non i existente prætule (qui meritò a B. Petri Apostoli per universum orbem primatum obtinens sacerdotii; statutis synodalibus consuevit tribuere firmitatem) a laicis (licet consentientibus aliquantibus Episcopis, qui tamen Pontifici, a quo consecrati l probantur, præiudicium inferre non potuerunt) præsumptum fuisse cognoscitur, viribus carere non dubium

est, nec posse inter ecclesiastica ullo modo statuta conferri.] Sancta synodus dixit: Licet a secundum profecutionem venerabilium fratrum nostrorum, Laurentii, Petri, Eulalii, Cresconii, Maximi, vel Stephani, nec apud nos incertum habetur, hanc ipsam scripturam nullius esse momenti; verum tamen etiam si aliqua posset ratione subsistere, modis omnibus in synodali conventu provida beatitudinis vestra sententia enervari conveniebat, & in irritum deduci: ne in exemplum remaneret, præsumendi quibuslibet laicis, quamvis religiosis, vel potentibus, in quacumque civitate quolibet modo aliquid decerneret de ecclesiasticis facultatibus, quarum solis sacerdotibus disponendi indifferente a Deo cura commissæ docetur.

¶ Cum in Mansoleo] Hæc in initium scriptura Basilii in totius concilio & codice canonum sic habet, Cum in unum apud B. Petrum Apostolum resedissent, sublimis, &c. Omnino autem multa sunt huius capituli varietates in exemplaribus Gratiani, in variis concilio editionibus, & in codice canonum: ex quibus ea tantum partim indicata, partim notata sunt, quæ majoris ponderis sunt visa.

1 ¶ Cum in Mansoleo] Hæc in initium scriptura Basilii in totius concilio & codice canonum sic habet, Cum in unum apud B. Petrum Apostolum resedissent, sublimis, &c. Omnino autem multa sunt huius capituli varietates in exemplaribus Gratiani, in variis concilio editionibus, & in codice canonum: ex quibus ea tantum partim indicata, partim notata sunt, quæ majoris ponderis sunt visa.

2 ¶ Revocare] Sic est emendatum ex omnibus concilio exemplaribus & impressis & manuscriptis, cum antea legeretur, retinere.

3 ¶ Qua pœna] In omnibus editionibus concilio legitur. Quam pœnam placuit accipientis hæredes, pro hæredesque respicere. In codice vero canonum manuscriptorum nulli dicitur, pro hæredesque.

C. II. ¶ Imperatore: ad fidem confirmandam, non potentiam ostendendam synodo interesse debent.

Unde in sexta actione Chalcedonenis concilii Martiani Imperator dixit inter cetera.

Nos b ad fidem confirmandam, non ad potentiam ostendendam, exemplo religiosissimi principis Constantini synodo interesse volumus, ut inventa veritate, non ultra multitudinem prævis doctrinis attracta discordet.

C. III. ¶ De eodem.

Item ex eadem sexta actione, in fine.

¶ Vedam e capitula sunt, quæ ad honorem vestre reverentia vobis servavimus, decorum esse iudicantes a nobis hæc regulariter potius firmari per synodum, quam nostra lege sanciri.

C. IV. ¶ Synodi conventui Imperatores interesse non convenit, nisi ubi de fide agitur.

Item Nicolaus Papa in epistola ad Michaelem Imp. quæ incipit [Proposueramus.]

V Binam d legistis, Imperatores antecessores vestros synodalibus conventibus interfuisse, nisi forsitan in quibus de fide tractatum est, quæ universalis est, quæ omnium communis est, quæ non solum ad clericos, verum etiam ad laicos, & ad omnes omnino pertinet Christianos?

C. V. ¶ De præsulibus divinarum rerum, quibus manus rebus præsent, iudicare non possunt.

Idem in eadem epistola.

D Enique e hi, quibus tantum humanis rebus, & non divinis prælle permissum est, quomodo de his, per quos divina ministrantur, iudicare præsumant, penitus ignoramus.

C. VI. ¶ Nec etiam Imperator iura Pontificis, nec Pontifex iura regis usurpet.

Idem paulo inferius.

C Vm ad f verum i ventum est, ultra sibi nec Imperator iura Pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen

a Verba Basilii. b al. consequenter. c al. qui illud. d e.g. Basilii verba. e al. fuerunt. f al. aliquantem. g al. erogatio religioni proficiat. h 7. p. 9. 3. c. 2. i al. nunc. k al. prærogativa. l al. consecrati.

a al. Liqueat. b Anf. lib. 3. c. 107. c Anf. ibid. Deinde dit p. 3. d Anf. l. 1. c. 75. e Anf. ibid. f Sup. dist. 10. c. quoniam. Anf. ibid.

Imperatorum usurpavit: quoniam idem mediator Dei & hominum homo Christus Iesus sic actibus propriis, & dignitatibus distinctis, officia potestatis utriusque distinxit, proprijs volens medicinali humilitate sursum efferri, non humana superbia rursus in infernum a demergi, ut & Christiani Imperatores pro aeterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro cursu temporalium tantummodo rerum Imperialibus legibus uterentur, quatenus spiritualis actio carnalibus distaret incurfibus, & ideo militans b Deo minime se negotiis secularibus implicaret, ac vicissim non ille rebus divinis praesidere videretur, qui esset negotiis secularibus implicatus.

¶ Ad verum] Post ultima verba capituli antecedentis sequitur continetur in eadem Nicolai epistola. Fuerunt haec ante adventum Christi, ut quidam typice reges simul & sacerdotes existerent. Quod sanctum Melchisedech fuisse sancta prodit historia, quodque in membris suis diabolus imitatus: (ut pote qui semper quae divino cultui conveniunt, sibi met tyrannico spiritu vindicare contendit) ut pagani Imperatores iidem & maximi Pontifices dicerentur. Sed cum ad verum ventum est, eundem Regem atque Pontificem, ultra sibi, &c. Nihil autem mutatum est, & ob glossam, & quoniam est initium capituli. Nonnulla vero alia huc pertinentia mutata sunt, supra distinct. 10. cap. quoniam.

C. VII. ¶ A seculari potestate Pontifex profusus nec solvi, nec ligari valet.

Idem in eadem, paucis interjectis.

Satis d evidenter offenditur, a seculari potestate nec ligari profusus, nec solvi posse Pontificem, quem constat a pio principe Constantino (quod longe superius memoravimus) Deum appellatum: hoc posse Deum ab hominibus iudicari manifestum est. Sed & Theodosius minor i sanctae synodo scribens Ephesinae primae, dixit. [Deputatus est igitur Candidianus magnificentissimus Comes strenuorum domesticorum transire usque ad sanctissimam synodum vestram, & in nullo quidem eis, quae faciendae sunt de piis dogmatibus quaestiones, seu potius expositiones, communicare. Illicitum namque est eum, qui non sit ex ordine sanctissimorum Episcoporum, ecclesiasticis intermisceri tractatibus e.] & post pauca. ¶ His itaque manifeste repertis, apparet commissuram Ignatium per Imperialem tantummodo sententiam nullo modo potuisse profusus expelli. In cuius damnatione, quia praesulum quoque assensus est subsecutus, apparet causa fuisse patratum adulationis, non legitima sanctionis.

¶ Theodosius minor] Verba haec sunt accepta ex epistola Theodosii, ac Valentini Imperatorum synodo Ephesine per Candidianum missa, qua est in extremo prima actio ipsius synodi. In versione autem, qua servatur in bibliotheca Vaticana, & qua Laurentius edidit, eadem plane hoc loco habentur verba eum his, quae refert Nicolaus, & optime conveniunt cum Gracis.

C. VIII. ¶ Ecclia Pontificum Imperator iurare non debet.

Idem Ludovico Imperatori.

In scripturis narratur Constantinus Imperator dixisse. [Vere si propriis oculis vidissem sacerdotem Dei, aut aliquem eorum, qui monachico habitu circumamicti sunt, peccantem, chlamydem meam exspoliarem, & cooperirem eum, ne ab aliquo videretur.] In quibus desideratissime sibi, necessario commonemini, ut quemadmodum fide & religione, ac honoris paritate ei adhaerere videmini: ita quoque humilitate, atque devotione

aequiparari nihilominus anhelatis, ita ut in nullo inferior eo, sed potior inveniamini post illius exempla, qui talem se exhibuit ante alia a profusus exempla. Sed hoc quidem diximus cautos nos reddere cupientes, ut si de Domini sacerdotibus, qui iure patres dicuntur, aliquid contigerit, nos audire, quod confusionem piis mentibus ingerat, non infrunitum, sed pudoratos filios Noe imitantes, paternam de reliquo verecundiam contegat, ut affluenti, quemadmodum & illi, benedictioni repleti, moderante Domino mereamini.

C. IX. ¶ Regum & principum patres & magistri sacerdotes esse censentur.

Item ex epistola Gregorii VII. ad Hermannum Metensem Episcopum, lib. 8. epist. 21.

¶ Vis b dubitet sacerdotes Christi regum & principum, omniumque fidelium patres, & magistros censeri? Nonne miserabilis insania esse cognoscitur, si filius patrem, discipulus magistrum sibi conetur subiugare, & iniquis obligationibus illum suae potestati subicere, a quo credit non solum in terra, sed etiam in caelis se ligari posse, & solvi.

C. X. ¶ Auctoritas sacra Pontificum & regalis potestas, huius mundi gubernacula regunt.

Item Gelasius Papa Anastasio Imperatori.

Dvo 1 sunt e quippe Imperator Auguste, quibus principaliter hic mundus regitur: auctoritas sacra Pontificum, & regalis potestas. In quibus tanto gravius pondus est sacerdotum, quanto etiam pro ipsis regibus a hominum, in divino sunt reddituri examine rationem. ¶ & post pauca. [¶ Nosti itaque inter haec ex illorum te pendere iudicio, non illos ad tuam redigi posse voluntatem.] ¶ Talibus igitur institutis, talibusque fulti auctoritatibus plerique Pontificum, alii Reges, alii Imperatores excommunicaverunt. Nam si speciale aliquid de personis principum requiratur exemplum, beatus Innocentius Papa Arcadium Imperatorem (quia consensit, ut sanctus Ioannes Chrysostromus a sua se pelleretur) excommunicavit 2. B. Ambrosius f. licet sanctus, non tamen universalis ecclesiae Episcopus, pro culpa, quae aliis sacerdotibus non adeo gravis videbatur, Theodosium magnum Imperatorem excommunicans, ab ecclesia excludit: qui etiam in suis scriptis ostendit, quod aurum non tam pretiosius sit plumbo, quam regia potestate firmitior dignitas sacerdotalis, hoc modo circa principium sui Pastoralis scribens. [Honor, fratres, & sublimitas Episcopalis nullis poterit comparationibus adhaerere. Si regum fulgore compares, & principum diademati, longe erit inferius, quam si plumbi metallum ad auri fulgorem compares, quippe cum videat regum colla, & principum submitti genibus sacerdotum; & osculata eorum dextera, orationibus eorum credant se communiti.]

¶ Duo sunt] Caput hoc sumptim est ex eadem epistola Gregorii VII. ex qua antecedens: & ab hoc usque ad verbum voluntatem. sunt verba ipsius Gelasii ex epistola, qua habetur impressa, citata a Gregorio VII.

¶ Excommunicavit] Si hic interpretatur caput, Alius item. 7. 15. 9. 5. haec pars epistola integra habetur.

C. XI. ¶ Imperatores debent Pontificibus subesse, non praesse.

Item Ioannes Papa.

Si g Imperator catholicus est (quod salva pace ipsius

a al. talia. * Genes. 9. b Anselm. lib. 1. cap. 84. Ivo p. 5. cap. 378. Pannorm. lib. 5. cap. 108. c In eadem epist. Gregorii septimi. Capitul. lib. 5. cap. 167. Concil. Parisiens. lib. 1. cap. 3. Polycarp. lib. 1. tit. 27. Anselm. lib. 1. cap. 73. Pannorm. lib. 5. cap. 109. d regiminibus. e al. velle. f Ambrosius de dignit. sacerdot. cap. 2. g Polyc. lib. 1. tit. 19. Ansel. lib. 4. cap. 122. ex lo. anm 8.

a al. inferna. b 2. Timoth. 2. c Genes. 14. d Anselm. lib. 1. cap. 71. Rufinus in Historia l. 1. cap. 2. e Ambrosius 27. f Habetur aliqua in eadem epist. ad Michaelem. Anselmus ibidem. g explicasset, & cooperisset eum.] Nicolaus in epist. ad Michaelem.

dixerimus) filius est, non patris ecclesie: quod ad religionem competit, discere ei convenit, non docere: habet privilegia suae potestatis, quae administrandis legibus publicis divinitus consecutus est, ut ejus beneficiis non ingratus, contra dispositionem caelestis ordinis nil usurpet. Ad sacerdotes enim Deus voluit, quae ecclesiae disponenda sunt, pertinere, non ad saeculi potestates: quas, si fideles sunt, ecclesiae suae sacerdotibus voluit esse subiectas. Non sibi vindicet alienum jus, & ministerium, quod alteri deputatum est: ne contra eam tendat abrumpi, à quo omnia constituta sunt; & contra illius beneficia pugnare videatur, à quo propriam consecutus est potestatem. Non à legibus publicis, non à potestatibus saeculi, sed à pontificibus, & sacerdotibus omnipotens Deus Christianae religionis clericos, & sacerdotes voluit ordinari, & discuti, recipique de errore remeantes. Imperatores Christiani subdere debent executiones suas ecclesiasticis praesulibus, non praefere.

C. XII. ¶ De eodem.

Item Gelasius ad Episcopos orientales.

Nunquam a de Pontificibus, nisi ecclesiam iudicasse: non esse humanarum legum, de talibus ferre sententiam, absque ecclesiae principaliter constitutis Pontificibus: obsequi solere Principes Christianos decretis ecclesiae, non suam praeponeere potestatem: Episcopis caput subdere principem solitum, non de eorum capitibus iudicare.

C. XIII. [¶ De eodem.] PALEA.

I. Constantinus * Imperator coronam, & omnem regiam dignitatem in urbe Romana, & in Italia, & in partibus occidentalibus Apostolico concessit. Nam in gestis B. Sylvestri (quae beatus Papa Gelasius in concilio LXX. Episcoporum à catholicis legi commemorat, & pro antiquo usu multas, hoc imitari dicit ecclesias) ita legitur.

¶ Apud Anselmum lib. 4. pro rubrica capitis 32. haec habentur. Quod Constantinus Imperator Papa concessit coronam, & omnem regiam dignitatem in urbe Romana, & Italia, & in partibus occidentalibus. In principio vero ejusdem capitis 32. haec leguntur. In gestis beati Sylvestri, &c. usque ad finem huius & seq. palea, quemadmodum etiam in collectione Deusdedit.

C. XIV. ¶ De eodem. PALEA.

II. Constantinus I Imperator b quarta die sui baptisimi privilegia Romanae ecclesiae Pontifici contulit, ut in toto orbe Romano sacerdotes ita hunc caput habeant, sicut iudices Regem. In eo privilegio ita inter cetera legitur. [Vtile 2 iudicavimus unà cum omnibus Sacerdotibus nostris, & universo senatu, optimatibusque meis, etiam & cuncto populo Romanae gloriae Imperio subjacenti, ut sicut beatus Petrus in terris vicarius filii Dei esse videtur constitutus, ita & Pontifices, qui ipsius principis Apostolorum gerunt vices, principatus potestatem, amplius, quam terrena Imperialis nostrae serenitatis mansuetudo habere videtur, concessam à nobis, nostroque Imperio obtineant, eligentes nobis ipsum principem Apostolorum, vel c. ejus vicarios firmos apud Deum esse patronos.] Et sicut nostram terrenam Imperialem potentiam, sic ejus sacrosanctam Romanam ecclesiam decrevimus veneranter honorari, & amplius quam nostrum Imperium, & terrenum thronum, sedem sacratissimam beati Petri gloriose exaltari: tribuentes ei potestatem, & gloriae dignitatem, atque vigorem, & honorificentiam Imperialem. Atque decernentes sancimus, ut principatum teneat tam super quatuor praecipuas se-

des, Alexandrinam, Antiochenam a, Hierosolymitanam, Constantinopolitanam, quam etiam super omnes in universo orbe terrarum ecclesias Dei: & Pontifex, qui pro tempore ipsius sacrosanctae Romanae Ecclesiae extiterit, celsior, & princeps cunctis sacerdotibus totius mundi existat, & ejus iudicio, quaeque ad cultum Dei, vel fidei Christianorum stabilitatem procuranda fuerint, disponantur. ¶ Ecclesiae beatorum Apostolorum Petri & Pauli pro continuatione b luminariorum possessionum pradia contulimus, & rebus diversis eas ditavimus, & per nostram Imperialem iussionem sacram tam in oriente, quam in occidente, vel etiam septentrionali, & meridiana plaga, videlicet in Iudaea, Graecia, Asia, Thracia, Africa & Italia, vel diversis Insulis, nostra largitate ei c. concessimus, ea pro fusus ratione, ut per manus beatissimi patris nostri Sylvestri summi Pontificis, successorumque ejus omnia disponantur. ¶ Beato d Sylvestro patri nostro, summo Pontifici, & universali urbis Romae Papae, & omnibus ejus successoribus Pontificibus, qui usque in finem mundi in sede beati Petri erunt sessuri, de praesenti contradimus palatium Imperii nostri Lateranense, deinde diadema, videlicet coronam capitis nostri, simulque phrygium e, nec non & superhumerales, videlicet lorum, quod Imperiale circumdare assolent collum; verumetiam & chlamydem purpuream, atque tunicam coccineam, & omnia Imperialia indumenta, sed & dignitatem Imperialium praesidentium equitum 3, conferentes etiam & Imperialia sceptrum, simulque cuncta signa, atque banda f, & diversa ornamenta Imperialia, & omnem processionem Imperialis culminis, & gloriae potestatis nostrae. Viris autem reverendissimis clericis in diversis ordinibus eidem sacrosanctae Romanae Ecclesiae servientibus, illud culmen, singularitate, potentia & praesentia habere sancimus, cujus amplissimus noster senatus videtur gloria adornari, id est, patritios 4 atque consules effici, nec non & ceteris dignitatibus Imperialibus eos promulgamus decorari. Et sicut Imperialis militia ornatur, ita & clemens sanctae Romanae Ecclesiae ornari decernimus. Et quemadmodum Imperialis potentia officii diversis, cubiculariorum nempe, & ostiariorum, atque omnium excubitorum ornatur, ita & sanctam Romanam Ecclesiam decorari volumus. Et ut amplissimè Pontificale decus praesulgeat, decernimus & hoc clericorum ejusdem sanctae Romanae ecclesiae manipulis & linteaminibus, id est, candidissimo colore decorari equos, ita & equitare. Et sicut noster senatus calcamentis utitur, cum udonibus 5, id est, candido linteamine illustratis; sic utantur & clerici, ut sicut caelestia, ita & terrena ad laudem Dei decorentur. Prae omnibus autem licentiam tribuimus ipsi sanctissimo patri nostro Sylvestro, & successoribus ejus ex nostro indicto, & ut quem placatus 6 proprio consilio clericare voluerit, & in religionum numero clericorum connumerare, nullus ex omnibus praesumat superbere agere. Decrevimus itaque & hoc, ut ipse, & successores ejus diadema, videlicet corona, quam ex capite nostro illi concessimus, ex auro purissimo, & gemmis pretiosis uti debeant, & in capite ad laudem Dei pro honore B. Petri gestare. Ipse vero beatissimus Papa, quia super coronam clericatus, quam gerit ad gloriam B. Petri, omnino ipsa ex auro non est passus uti corona, nos phrygium candido g nitore splendidum, resurrectionem Dominicam designans, ejus sacratissimo vertici manibus nostris imposuimus, & tenentes frantum equi ipsius pro reverentia B. Petri, stratoris officium illi exhibuimus,

a In originali haec pendunt ex superioribus. Polyc. ibidem. Ansel. lib. 6. c. 157. * Ansel. lib. 4. cap. 32. Deusdedit lib. 4. c. 1. b In edicto Constantini, quod est post concil. Neocaesariense. Ansel. lib. 4. c. 32. Deusdedit ibidem. c al. & ejus successores.

a Antioch. Alex.] orig. impressum. b al. concinnatione. c al. eius libertatem concessimus. d Ivo part. 5. cap. 49. Pam. 1.4. cap. 1. e al. phrygium, id est, mitram. f Suidas in hoc verbo βαρδον. g al. candidi mitoris splendidam.

statuentes eodem phrygio omnes ejus successores singulariter uti in processionibus, ad imitationem Imperii nostri. Vnde ut pontificalis apex non vilescat, sed magis quam terreni Imperii dignitas, gloria & potentia decoretur, ecce tam palatium nostrum, ut praedictum est, quam Romanam urbem, & omnes Italiae, seu occidentalis regionum provincias, loca & civitates, praefato beatissimo Pontifici nostro Sylvestro universali Papa contradimus, atque relinquimus: & ab eo, & a successoribus ejus per hanc divalem nostram, & pragmaticum constitutum decernimus disponenda; atque juri sanctae Romanae Ecclesiae concedimus permanens. Vnde congruum respeximus nostrum Imperium, & regni potestatem in orientalibus transferri regionibus; & in Bizantia provincia optimo loco, nomini nostro civitatem aedificari, & nostrum illic constitutum Imperium, quoniam ubi principatus sacerdotum, & Christianae religionis caput ab Imperatore coelesti constitutum est, justum non est, ut illic Imperator terrenus habeat potestatem. Hac vero omnia 7, quae per hanc nostram imperialem sacram; & per alia divalia decreta statuitur, atque confirmavimus, usque in finem mundi illibata & inconcussa permanere decernimus. Vnde coram Deo vivo, qui nos regnare praecipit, & coram terribili ejus judicio obtestamur, per hoc nostrum imperiale constitutum, omnes nostros successores Imperatores, vel cunctos Optimates, Sattapas etiam, amplissimum senatum, & universum populum in toto orbe terrarum nunc & in posterum, cunctis retro temporibus Imperio nostro subja centem, nulli eorum quoquomodo licere hac auringere, aut in quoquam convellere. Si quis autem, quod non credimus, in hoc temerarius, aut contemptor extiterit, aeternis condemnationibus subiaceat innotatus; & sanctos Dei, principes Apostolorum Petrum & Paulum sibi in praesenti & in futura vita sentiat contrarios; atque in inferno inferiori concrematus, cum diabolo, & omnibus deficiat impiis. Hujus vero imperialis decreti nostri paginam propriis manibus roborantes, super venerandum corpus B. Petri principis Apostolorum posuimus. Datum Romae 3. Calend. Aprilis, Domino nostro Flavio Constantino Augusto quater, & Gallitano v. c. Coff.

¶ Hac palaea in multis habetur exemplaribus, in quibus alia palaea esse non solent.

1. ¶ Constantinus] Verba haec usque ad vers. in eo privilegio: nisi solum habentur apud Anselmum & Deusdedit, sed etiam in gestis beati Sylvestri in his, quae a Constantino per octo dies post baptismum acta referuntur.

2. ¶ Vile] Hinc usque ad finem sumpta sunt ex gestis, seu actu sancti Sylvestri, in quibus multa praecedunt, ac multa deinceps plenius narrantur. Sed hic ea tantum videntur relata, quae in collectionibus Anselmi & Deusdedit habentur. Titulus proprius hujus partis in gestis ipsi est hujusmodi. Privilegium sanctae Romanae ecclesiae, quod constituit C. Constantinus Augustus sancto Sylvestro Episcopo urbis Romae; & omnibus successoribus ejus usque in perpetuum, & obtulit super corpus B. Petri Apostoli. De quo item privilegio Leo IX. in epistola prima seu libello ad versus inauditas praesumptiones Missionis Constantinopolitanae, & Leonis Actadani Episcoporum, cap. 13. sic loquitur. Pauca ex privilegio ejusdem Constantini manu eum eruce aurea super coelestis clavigeri venerabile corpus posito ad medium proferemus. De istiusmodi gestu sive actu Gelasius in concilio lxx. Episcoporum (& refertur super eisdem in cap. sanctae Romanae) sic loquitur, ut ea videatur approbare. Et in martyrologio Romano, & Usuardi in festo S. Sylvestri legitur, cujus actus clari habentur. Invenitur vero etiam hodie per venerabili literis descripta in bibliotheca Vaticana, & Abbatia Nonantula: quorum interpretes in proximo hauriat. Histiographus noster Eusebius Caesariensis Palaestinae urbis

Episcopus, cum historiam ecclesiasticam scriberet, praetermisit ea quae in aliis opusculis sunt, vel quae se meminit retulisse. Nam viginti libros omnium pene provinciarum passiones martyrum, Episcoporum & confessorum, & sacrarum virginum, ac mulierum continere fecit. Deinde secutus & ab Apostolo Petro, & omnium Episcoporum nomina, & gesta conscripsit, & earum urbium, quae arcem pontificatus per Apostolicas sedes tenere noscuntur, ut urbs Roma, Antiochia, Hierosolyma; Ephesus & Alexandria. Harum urbium Episcoporum omnium praeteritorum nomina usque ad tempus suum, & gesta Graeco sermone conscripsit. Ex quo numero unum Episcoporum urbis Romae sanctum Sylvestrum me de Graeco in Latinum transferre praecipisti, Domine sancte, ac beate pater. Quibus verbis, quicumque sit auctor istius operarii, eadmodum gesta ab Eusebio Graeco scripta suis seclare profertur. Quae etiam in verustissimi Pontificalibus & codicibus, in quibus sanctorum vite sunt descriptae, in vita beati Sylvestri referuntur. Partem horum actuum (quod ad baptismum Constantini, & imagines sanctorum Petri, & Pauli spectat) refert Hadrianus Papa in Epistola Constantino Imperatori, & matris Irene scripta, quae in secunda actione septima universalis synodi habetur. Ipsum autem privilegium sepe integrum refert Leo IX. loco superius indicato, & Theodorus Balsamon in Photii nomocanone, titul. 9. cap. 7. quoniam alii in rebus (quod Graeci plerumque solent) Romana ecclesia non satis aequus. Hanc eandem donationem ante Gratianum recitavit Anselmus, & Deusdedit, Ivo locis notatis. Quae pertinent, quae Petrus Damianus in disputatione synodali inter regium ad vocatum, & Romanae ecclesiae defensionem scripsit. Lege, inquit, Constantini Imperatoris edictum, ubi sedis Apostolicae constituitur super omnes in orbe terrarum ecclesias principatum. Nam postquam supra corpus B. Petri Basilicam fundator erexit: postquam Patriarchium Lateranense in beati Salvatoris honore construxit, mox per imperialis rescripti seriem Romanae ecclesiae constituit dignitatem, ubi nimirum beato Sylvestro suisque successoribus obtulit, ut regali more, & aurea corona plesterentur in capite, & ceteras regii cultus infulas usurparent. Verum beatus Sylvester ornamenta, quae sacerdotali congruere iudicabat officio, in proprios usus assumpsit, coronam vero, vel cetera, quae magis ambitiosa, quam mystica videbantur, omisit. Cui etiam Constantinus Lateranense palatium, quod eatenus aula regalis extiterat, perpetuo jure concessit, regnum Italiae iudicandum tradidit. Nam & ipsius Regis haec verba sunt: Vnde congruum, inquit, prospeximus nostrum Imperium, & regni potestatem orientalibus transferri, ac mutari regionibus, & in Bizantina provincia in optimo loco nomini nostro civitatem aedificari, & nostrum illic constitutum Imperium. Quoniam, ubi principatus sacerdotum, & Christianae religionis caput ab Imperatore coelesti constitutum est, justum non est, ut illic Imperator terrenus habeat potestatem. De hac eadem re scribit Ado Viennehsis in commentario asatis sexto, & Gregorius Viterbiensis in chronico, part. 3. cap. 2.

3. ¶ Praefidentium equitum] Graeco est apud Balsamonem ἡ ἐξ ἐμῶν μετὰ τὸν βασιλευσὶν ἀπόστολῶν, id est, & dignitates Imperialium eorum.

4. ¶ Id est, patritios] Locus hic Graeco sic habet, Ἐξ ἐμῶν πατρίων τῶν ὑποτάκτων, & μεγαλοσωλῶν τῶν κεκοσμημένων ἢ μεγαλῶν σύγκλητον ἡμῶν, ἧτοι οἱ πατριάρχαι, Ἐπίσκοποι, ἧτοι οἱ ὑπατοὶ, καὶ λοιποὶ ἀξιωματικοὶ, id est, & illam habere celsitatem atque amplitudinem, quae ornatus est magnus noster senatus, sive patritii & consules, sive hypati & reliquae dignitates.

5. ¶ Cum udonibus] Graeco totus hic locus habet paulo aliter, καὶ οἱ ἑξ ἐμῶν ἀποστόλων, ἧτοι οἱ ἀποστόλοι.

ἡμεῖς σπινθηρία λαθρῶς ἀφ' ὀφθαλμῶν, ἕως καὶ τῆς ἐσχάτης, ὡς καὶ τὸ γινώσκοντες ἀνεσι τῷ Ἰησοῦ, id est, Et quemadmodum senatus noster fert calceos, seu sandalia cum lintheis albis, ita etiam ecclesiastica, sicut terrestria ad Dei laudem.

6 ¶ Quem placatus] Ἴνα ἰαῶ τις τῆς συγκλήτης βεληθή μετὰ ἰδῆς θελήματός, καὶ διαρίετο γενεῶν κληρονομίας, καὶ ἐν τῷ ἀεὶ μὲν τῶν ἀρχῶν κληρονομίαν συναρθεύειται, μή τις τολμῶν ἀπὸ πάντων ἐμποδίζεν τούτω. id est, ut si quis ex senatu sponte sua, quodq; ita ipsi libeat, voluerit fieri clericus, & in sanctorum clericorum numerum adscribi, ne quis ex omnibus hoc audeat impedire.

7 ¶ Hæc verò omnia] Hic quoq; est magna verborum varietas, sed eadem serè sententia.

C. XV. ¶ Imperialis auctoritas religiosa dispensationis mensuram non mutat.

Item Gelasius ad Episcopos Dardania.

Sicut quamvis parva civitas prerogativam presentis regni non minuit, sic Imperialis presentia mensuram dispensationis religiosa non mutat. ¶ Semper est effectum in sacerdotali concilio de sacerdotibus iudicia provenire. Nam qualescunque Pontifices sint, etsi errore humanitus accidente, non tamen contra religionem ullatenus excedentes, nullatenus videantur a seculari potestate posse percelli.

1 ¶ Semper] Mutatus est à collectore orationis ductus, ne que antecedunt, recitanda essent.

C. XVI. ¶ Ecclesias restaurare contritus, non Pontifices persequi, boni principis est.

Item Marcellus Papa Maxentio .i.

Boni a principis est, ac religiosi b, ecclesias contritas atq; concissas restaurare, novas ædificare, & Dei sacerdotes honorare atq; tueri. Vnde sanctos Apostolos, eorumq; successores sub divina contestatione constituisse legimus, non debere fieri persecutiones, nec inferri fluctuationes, nec invidere laborantibus in agro Domini, neq; expellere aeterni regis dispensatores.

1 ¶ Maxentio] In impressis adhibetur, Episcopo, que vox abest ab omnibus manuscriptis.

DISTINCTIO XCVII.

1 H Oc capitulo patenter ostenditur, quod nec Imperatori, nec cuiuslibet laico licet decernere, vel de electione Pontificis c, vel de rebus ecclesiasticis. Quæcumque autem ab eis constituta fuerint, pro infectis habenda sunt, nisi subscriptione Romani Pontificis fuerint roborata. Vnde illud Honorii Augusti, ut supra d dictum est, vanum esse videtur, quod contra auctoritatem sacrorum canonum de electione summi Pontificis decernere tentaverit. Sed sicut ex eodem capitulo habetur, ecclesia precibus Imperator in presumptores valet decernere: sicut pro defensione fidei quondam decrevisse leguntur, ne heretici aliquid, nomine ecclesie possiderent. Ab ea autem non invariati de rebus ecclesiasticis aliquid disponendi non habent facultatem. Honorius verò Augustus non sua auctoritate, sed B. Bonifacio supplicante, ecclesiasticae quieti consulere, & concertantium ambitionem punire curavit.

C. I. ¶ Epistola Bonifacii ad Honorium Augustum.

Unde idem Bonifacius Episcopus supplicationis epistolam Honorio Augusto destinavit, dicens.

Ecclesia e meæ, cui Deus noster meum sacerdotium, vobis res humanas regentibus deputavit, nos cura constringit: nec causis ejus, quamvis adhuc corporis incommoditate detinear, propter conventus, qui à fa-

a Anselm. lib. 6. cap. 192. b al. regis. c al. Pontificum. d Distin. 79. fol. 10. e Episc. ad Honorium.

cerdotibus univervis & clericis, & Christianæ plebis perturbationibus agitantur, apud aures Christianissimi principis desim. Si enim fecus, quam oporteat, eveniat, non vos id facere, qui cuncta æqua moderacione componitis, sed nos per nostram tacentem a desidiis videbimur, quod civitatis quietem, & ecclesie pacem pervertere valeat, admisisse. Cum enim humanis rebus divinæ cultor religionis domino favente provideas, nostra culpa erit, si non id sub vestra gloria (quam certum est divinis semper rebus animo promptiore favisse) firmo & stabili jure custodiatur, quod per tot annorum seriem, & sub illis etiam principibus obtinuit, quos nulla nostræ religionis cura constrinxit, id est, ut licita r serventur, & sub vestra Imperio clementia minime, quæ sunt illicita, formidentur. ¶ Ipsa enim ecclesia devotionem tuam Christianissime Imperator, meo e quidem sermone, sed suo venerabili appellat affectu d, quam Christus Deus noster, vestri i fidus rector & gubernator Imperii, uni desponsatam sibi, & intactam virginem servat, ne in eam aliquos patiamini insidiantium procellarum fluctus illidi, & quietam faciem tempestatis insolita tumore turbari, gloriosissime & tranquillissime Imperator Auguste e. Ipsa ergo (quæ uni desponsata, nostra f tamen mater est) Ecclesia, hæc pietatem vestram legatione, quam suis sacerdotibus commisit, appellat, præterita, presentiaque cepit. Vobis, inquit, religiose Imperantibus 2 crevit meus, qui modo tuus est, populus tam fidus Deo, quam tibi, qui es princeps Christianus. Ecce enim inter ipsa mysteria, inter preces suas, quas pro vestri felicitate pendit Imperii, teste (apud quem, & de cuius sede agitur) sancto Petro, solliciti pro religionis observantia vocibus clamat, cum sollicita petitione miscetur oratio, ne humanas 3 res solito testatore occulte sollicitante semel evulsa discordia distrahatur. Angeretur pluribus, Princeps Christianissime, mater Ecclesia, nisi apud te suarum esset cura g causarum, & nisi in oppressione idolorum, in hereticorum correctionibus, fide tua, divino cultu pariter cum Imperio semper florente, vicisset. ¶ Habet refugium, pium tuæ mansuetudinis animum, cum suæ religionis veneratione conjunctum: eam quidquid huic proficiat, vos agatis, & conferatis fratribus, & confacerdotibus meis, probatissimis viris, à me & ab omnibus (qui Ecclesiam faciunt b) legatis: quibus (precamur) sacra causam religionis prosequentibus in urbe vestra mansuetudinis hæc animo, quo postulatis annuitis, in perpetuum statui universalis ecclesie consulatis.

1 ¶ Id est, ut licita] In epistola ipsa legitur, id est, ut fides utar licitis.

2 ¶ Imperantibus] Additur aliquot ex epistola vocibus, emendatus est hic locus, crevit qui modo tuus est, populus.

3 ¶ Ne humanas] In plerisque vetustis legitur, ne hos in varias res solito, &c. In originali verò, ne [alias vos] in varias res semel evulsa distrahatur à cultu solito, tentatore sollicitante, discordia.

C. II. ¶ Rescriptum Honorii ad Bonifacium Papam.

Victor Honorius, inclytus, triumphator, semper Augustus, sancto ac venerabili Bonifacio Papæ urbis æternæ. Scripta beatitudinis tuæ debita reverentia gratulatione suscepimus: quibus recensitis egimus omnipotentis Deo maximas gratias, quod sanctimoniam tuam post longum incommodum optatæ redditam didicimus fanitatis. Et ideo reverentibus venerabilibus viris gaudium nostrum, sacrorum apicum attestatione signamus, ac petimus, uti quotidianis orationibus Apo-

a al. tacentes. b al. presideus. c al. non meo. d al. affert. e al. semper Auguste. f al. vestra. g al. securæ.] orig. h faciunt istiusmodi.] orig.

stolatus tuum studium, ac votum suum circa salutem, atque imperium nostrum dignetur impendere. Illud autem pietati nostrae satis placitum esse cognosce, quod sanctio tua de ecclesiarum, aut populi perturbatione sollicita est. Quae, ne aliqua ratione possit venire, satis clementia nostra credidit esse provisum. Denique beatitudine tua praedicante, id ad cunctorum clericorum notitiam volumus pervenire, ut si quid forte religioni tuae (quod non optamus) humana forte contigerit, sciant omnes ab ambitionibus esse cessandum. Ac si duo, ut supra. Et infra. ¶ Unde id observandum est, ut omnes tranquillam mentem, & pacificos animos ex serenitatis nostrae admonitione custodiant, nec aliquid seditiosae conspirationibus tentare conentur: cum certum sit, nulli partium sua studia profutura.

2 pars. Sine signatis apicibus non est mos Romanae ecclesiae undecumq. legationem suscipere. 1.

¶ Suscipere] In vulgaribus sequebatur, neque mittere: quae absunt à vetustis, neque conveniunt cum his, quae sequenti capite asseruntur.

C. III. ¶ Romana non consuevit ecclesiae sine signatis apicibus legationem undecumq. suscipere.

Unde Nicolaus Papa.

Nobilissimus vir atque strenuus vestrae sublimitatis legatus, licet nullam epistolam iuxta consuetudinem à vobis nostro Pontificio detulisset, licet nunquam Apostolicae sedis modus b fuerit, absque signatis apicibus undecumq. legationem suscipere: Nos tamen vos in illo honorantes ejusque gravitatem, & eloquiorum illius veridicas cognoscentes assertiones, nihilominus eam, & sicut decuit, suscepimus, & ei, sicut honestum fuit, credidimus.

DISTINCTIO XCVIII.

¶ Quae circa ordinandos sint observanda, quae in eorum electione diligenter sint consideranda, multorum auctoritatibus monstrata sunt. Sed quia veritas rei nominum quam obscuratur mutatione provinciae, decretum est sacri canonibus, ut peregrini, nisi quinque vel eo amplius suorum Episcoporum fuerint commendati chirographis, non ordinentur.

C. I. ¶ Nisi quinque Episcoporum literis designatum transmarinum hominem ad clericatum nullus suscipiat.

Unde Sylvester Papa generali concilio & presidens dixit.

Nvllus d aliqua ratione transmarinum hominem penes vos e in clericatus gradus suscipiat, nisi quinque [aut f eo amplius] Episcoporum designatus sit chirographis.

C. II. ¶ De eodem.

Item Ambrosius I. urbis Roma Episcopus ad omnes Germaniam, ac Burgundiam Episcopos, epist. 1. cap. 2.

Transmarinos g homines in clericatus honorem b nemo suscipiat, nisi quinque, aut eo amplius Episcoporum chirographis sint designati: quia multa per subreptionem solent evenire.

C. III. ¶ De eodem.

Item Gregorius Romanae ecclesiae praesul Squillatino Episcopo, lib. 2. epist. 25.

Afros i passim, vel incognitos peregrinos, ad eccle-

a Distinct. 79. si duo. b al. moris. c in fin. epistologi vobis Romani sub Sylvestro, sed paulo aliter. d Polyc. lib. 2. tit. 31. Anselm. lib. 7. cap. 23. e al. nos. f absint ab originali & ali- quot Gratia. codicibus. g Polyc. ibid. h al. honoris nite suscipere. i orig. i Polyc. ibid. Anselm. lib. 7. cap. 25. Ivo p. 6. cap. 311.

siasticos ordines tendentes nulla ratione suscipias: quia Afri quidem aliqui Manichaei, aliqui rebaptizati, peregrini verò plurimi etiam in minoribus ordinibus constituti, fortiores i de se praetendisse honores saepe probati sunt.

¶ Fortiores] Sic legitur in vetustis Gratiani & B. Gregorii codicibus: verum in Frobeniana, ac Lugdunensi ejusdem B. Gregorii operum editione, ad fortiores praetendisse honores.

C. IV. ¶ Non sunt promovendi ad clericum, qui peregrè fuerint baptizati.

Item ex concilio Eliberitano, cap. 24.

Omnes *, qui peregrè a fuerint baptizati, eò quòd eorum minime sit cognita vita, placuit ad clericum non esse promovendos in alienis provinciis.

DISTINCTIO XCIX.

¶ Primatibus autem (quorum supra mentionem fecimus) quaritur, quem gradum in Ecclesia obtineant, an in aliquo à Patriarchis differant, quam obedientiam Archiepiscopi eis debeant. Primates, & Patriarchae diversorum sunt nominum, sed ejusdem officii. Ab Archiepiscopo autem, quoties necesse fuerit, Episcopi ad Primates appellant: sed à Primatibus ad Archiepiscopos appellare non licet. Debent ergo obedientiam Primatibus Archiepiscopi in omnibus, quae sibi ab eis iuste fuerint imperata.

C. I. Quae obedientia sit exhibenda Primatibus, & Patriarchis.

Unde Anacletus Papa ait ad Episcopos Italiae, epist. 2.

Provinciae b multo ante Christi adventum tempore divisae sunt maxima ex parte, & postea ab Apostolis, & B. Clemente praedecessore nostro ipsa divisio est renovata. Et in capite provinciarum (ubi dudum Primates legis e saeculi erant, ac prima judiciaria potestas, ad quos, qui per reliquas civitates commorabantur, quando eis necesse erat qui ad aulam Imperatoris, vel Regum confugerent non poterant, vel quibus permittum non erat, confugiebant pro oppressionibus, vel iniustitiis suis, ipsosque appellabant, quoties opus veritas, sicut in lege eorum praecipuum erat:) ipsis quoque in civitatibus, vel locis nostris d Patriarchas, vel Primates, qui unam formam tenent, licet diversa sint nomina, leges divinae & ecclesiasticae poni, & esse iusserunt, ad quos Episcopi, si necesse fuerit, confugerent, eosque appellarent: & ipsi Primatum nomine fruerentur, & non alii. Reliquae verò metropolitanarum civitates, quae minores iudices habebant (licet majores e comitibus essent) haberent metropolitanos suos, qui praedictis iuste obedirent Primatibus, sicut & in legibus saeculi olim ordinatum erat: qui non Primatum, sed aut metropolitanorum, aut Archiepiscoporum nomine fruerentur.

¶ Hoc caput integrum repetitur à Gregorio VII. lib. 6. reg. epist. 37. Rothomagensi, Taronensi, ac Senonensi Archiepiscopis scripta, ex qua, & originali nonnulla sunt restituta.

C. II. ¶ Non vocentur Primates, nisi qui primas sedes tenent.

Item Anicetus ad Episcopos Galliae.

Nvlli f Archiepiscopi Primates vocentur, nisi illi, qui primas tenent civitates g, quarum Episcopos Apostoli, & successores Apostolorum regulariter Patriarchas, & Primates esse constituerunt: nisi aliqua gens deinceps ad fidem convertatur, cui necesse sit propter multitudinem eorum h, Primatem constitui. Reliqui verò, qui alias metropolitanas sedes adepti sunt, non Primates, sed metropolitani nominentur.

* Ivo p. 6. cap. 332. a al. in peregrinatione. b Ivo p. 5. c. 53. Pann. l. 4. cap. 24. c al. leges. d al. nostris. e al. majorum comitum. f Polyc. lib. 1. tit. 21. Ivo p. 5. c. 54. Pann. lib. 4. c. 25. g al. sedes. h al. Episcoporum.

C. III. ¶ *Prima sedis Episcopus non appelletur princeps sacerdotum, vel summus sacerdos.*

Item ex concilio Africano, cap. 6.

Prima a sedis Episcopus non appelletur princeps sacerdotum, vel summus sacerdos, aut aliquid huiusmodi, sed tantum prima sedis Episcopus.

3 pars. *Universalis autem nec, etiam Romanus Pontifex appelletur.*

C. IV. ¶ *Nec etiam Romanus Pontifex univ. salu est appellandus.*

Unde Pelagius II. epist. omnibus Episcopis illi- citem a Constantinop. convocati, &c.

Nullus b Patriarchatum universalitatis c. vocabulo unquam utatur: quia si unus, d. Patriarcha universalis dicitur, Patriarchatum nomen ceteris derogatur. Sed abist hoc, abist asidelis cuiusquam mente, hoc sibi vel velle quempiam arripere, unde, honorem fratrum suorum imminuere ex quantalacung; parte videatur. Quapropter charitas vestra neminem unquam suis in epistolis universalem nominet, ne sibi debitum subtrahat, cum alteri honorem defert indebitum.

C. V. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius Eulogio Patriarchae Alexandrino, lib. 7. epist. 30. in h. l. 1.

Ecce e in prafatione epistola, quam ad meipsum qui prohibui, direxistis, super b. appellationis verbum, universalem me Papam dicentes, imprimere carastis. Quod peto, dulcissima mihi sanctitas vestra ultra non faciat: quia vobis subtrahitur, quod alteri plus, quam ratio exigit, praeberetur. Ego enim non verbis quero prosperari, sed moribus, nec honorem esse deputo, in quo fratres meos honorem suum perdere cognosco. Meus honor est, fratrum meorum solidus vigor. Tunc ego vere honoratus sum, cum singulis quibusque honor debitus non negatur. Si enim universalem me Papam vestra sanctitas dicit, negat se hoc esse, quod me facit universum. Sed abist hoc. Recedant verba, quae vanitatem inflant, & charitatem vulnerant.

¶ *Apud B. Gregorium haec sequuntur.* Et quidem in sancta Chalcedonenſi ſynodo, atque poſt à ſubſequentibus patribus hoc praedeceſſoribus meis oblatum veſtra ſanctitas novit. Sed ramen nullus eorum uti hoc unquam vocabulo voluit, ut dum in hoc mundo honorem ſacerdotum diligenter omnium, apud omnipotentem Deum, cuſtodirent ſuum. *Quam rem etiam plenus exponit, lib. 4. epist. 32. Refert autem B. Thomas in opusculo contra errores Graecorum, totam illam ſynodum ſancto Leoni ſic acclaſſaſſe, Leo ſanctiſſimus Apoſtolicus & Oecumenicus, id eſt, univerſalis Patriarcha per multos annos vivat. Et Leo IX. Michaëli Conſtantinopolitano Archiepiſcopo de hac eadem appellatione ſcribens ait; Licet magno Leoni praedeceſſori noſtro, & ſucceſſoribus ipſius hoc ſancta decrevit Chalcedonenſis ſynodus. Sed in multis quoque libellis, qui attione, tertio, ejuſdem ſynodi habentur, hac eſt inſcriptio, Sanctiſſimo, ac beatiſſimo univerſali Patriarchae magnae Romae Leoni. Et in eodẽ libello multarum epistoſularum ad Romanos Pontifices, qua manuſcripta in Vaticana bibliotheca ſervantur (quarum multa exempla ſunt: penes privatos) ad Hormiſtam Papam pluſquam ſecenti Archimandrita ac monachi ſecunda Syria ſic ſcribunt, Sanctiſſimo, ac beatiſſimo orbis terrarum Patriarchae Hormiſtae, continenti ſedem principis Apoſtolorum, Petri, deprecatione & ſupplicatio ninimorum Archimandritarum, & caetero-*

a Ex Carthag. 3. cap. 29. Polyc. lib. 2. tit. 26. Burchard. lib. 1. cap. 3. Ivo part. 5. cap. 57. b Polycarp. lib. 2. tit. 25. Anſelm. lib. 6. c. 13. c al. hoc tam praefano vocabulo.] orig. d al. summus.] orig. Ioan. Diac. lib. 3. cap. ultim. e Polycarp. lib. 2. tit. 26. Anſel. l. 6. cap. 131.

rum monachorum ſecunda Syria. Et in media ſere epistoſola. Quoniam Chriſtus Deus noſter principem paſſorum, & doctorem & medicum animarum conſtituit nos noſtrum ſanctum Angelum, dignum eſt paſſiones, quae nobis contigerunt, exponere, &c. *Autus quoque Gallie Episcopus ad eundem Hormiſtam ſic ſcribit; Dum religionis ſtatu, & plenis catholicae fidei regulis perſpicitis convenire, ut gregem per tota vobis univerſalis Eccleſiae membra commiſſum, pervigil cura me adhortationis inſormat. Et Ioannes Episcopus Nicopolitanus ad eundem. Decenter ad veſtras orationes concurro, ut iuxta conſuetudinem Apoſtolicae ſedis veſtrae curam eccleſiarum curam, & Nicopolitanorum habere dignemini, ſecundum antiquam ſpecielem diſpoſitionem veſtram. Et in bre- viario Liberati, cap. 22. Episcopus patere, hac Imperatori de Syl- verio Papa, ait, multos eſſe in hoc mundo reges, & non eſſe unum, ſicut ille Papa eſt ſuper eccleſiam mundi totius. Et Regino Gervasio, lib. 11. Chroniconum de Nicolao primo loquens, ſape illum vocat univerſalem Pontificem. Sed illius diſtin- ctio, univerſale, dua ſunt notiones, quod Innocentius III. l. 2. epist. (qua incipit, Apoſtolica ſedis) Patriarcha Conſtantinop. ſcribit, exponit hu verbis, Dicitur enim univerſalis eccleſia, quae de univerſis conſtat eccleſiis, quae Graeco ſermone catho- lica nominatur, & ſecundum hanc acceptionem voca- buli, eccleſia Romana non eſt univerſalis eccleſia, ſed pars univerſalis eccleſiae, prima, videlicet & praecipua: veluti caput in corpore, quoniam in ea plenitudo po- teſtatis exiſtit, ad ceteras autem pars aliqua plenitudi- nis derivatur. Et dicitur univerſalis eccleſia illa una, quae ſub ſe continet eccleſias univerſas. Et ſecundum hanc nominis rationem Romana tantum eccleſia uni- verſalis nuncupatur: quoniam ipſa ſola ſingularis pri- vilegio dignitatis ceteris eſt praelata, ſicut & Deus uni- verſalis Dominus appellatur (non quaſi jam diviſus in ſpecies aut ſpecialiſſimas, aut etiam ſubalternas) quoniam omnia ſub eius Dominio continentur. Eſt enim una generalis eccleſia, de qua veritas inquit ad Petrum, [Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram aedificabo eccleſiam meam.]*

DISTINCTIO C.

Epiſcopo autem ordinare ante pallium acceptum, nec Archiepiſcopo, nec primati, nec Patriarcha licet. *Quod ex auctoritate Pelagii Papa (licet minus evidenter) datur intelligi.*

C. I. ¶ *Intra tres meſes fidem ſuam exponere, & pallium poſtulare a Romana eccleſia quiſque metropolitani ſtudat.*

Ait enim Pelagius Papa.

Quoniam b quidam metropolitani fidem ſuam ſecundum priſcam conſuetudinem ſanctae ſedi Apoſtolicae exponere detractantes, uſum pallii neque ex- petunt, neque percipiunt, ac per hoc Episcoporum con- ſecratio viduatis eccleſiis non ſine periculo protelatur, placuit, ut quiſque metropolitani ultra tres meſes conſecrationis ſuae, ad fidem ſuam exponendam, pallium- que ſuſcipiendum, ad Apoſtolicam ſedem non miſe- rit, commiſſa ſibi careat dignitate, ſitque metropolita- nis aliis licentia, poſt ſecundam & tertiam communi- onem, viduatis eccleſiis cum conſilio Romani Ponti- ficis, ordinando Episcopos, ſubvenire. Si d vero con- ſecrandi Episcopi negligentia provenerit, ut ultra tres meſes eccleſia viduata conſiſtat, communionem prive- tur, quouſq; aut loco cedat, aut ſe conſecrandum offerret

a Matth. 16. b Polyc. lib. 2. tit. 10. Burch. l. 1. cap. 25. Anſel. l. 6. cap. 91. Ivo part. 5. c. 156. Pann. l. 3. c. 11. c al. Episcopo. d In- nocent. III. lib. 1. epist. 117. e al. prebere.

non differat. Quod si ultra quinque menses per suam negligentiam retinuerit viduatam ecclesiam, neque ibi, neque alibi consecrationis donum percipiat: imò metropolitanis sui iudicio cedat.

¶ *Burchardus, Anselmus & auctor Pannoniæ citant ex decret. Damasi: Fuo vero citat ut Gratianus, itemq; Innocentius III. lib. 1. epist. 117. Bituricensi Archiepiscopo (qua incipit, Ne si univerti) refert paragrahum, Si vero consecrandi. ex eodem Pelagio.*

C. II. ¶ *Honor pallii non datur, nisi meritis exigentibus, & fortiter postulanti.*

Item Gregorius Papa Brunchilda Regina, lib. 7. epist. 5.

¶ *Risca a consuetudo obtinuit, ut honor pallii, nisi exigentibus causam meritis, & fortiter postulanti dari non debeat.*

C. III. ¶ *De eodem. PALEA.*

Item Ioanni Cornubiensium Episcopo, lib. 4. epist. 55. seu cap. 99.

¶ *Novit * sanctitas b tua, quia prius pallium, nisi dato commodo, non datur. Quod quoniam incongruum erat, factò concilio ante corpus B. Petri Apostolorum principis, tam de hoc, quam de e ordinationibus aliquid accipere, sub districta interdictione vetuimus. Oportet ergo, ut neque per commodum, neque per gratiam, aut quorundam supplicationem aliquos ad sacros ordines consentiant vel permittatis adduci.*

¶ *Hac palea habetur in plerisque vestitus exemplaribus.*

¶ *3 pars. Causarum vero merita accipienda sunt, ut & is, qui postulat, mereatur accipere, & fidei sua professionem prius iuramento confirmet, & apostolice decretis, atq; synodalibus statutis se obediendum nihilominus caveat. Pallio autem non nisi certis diebus, & intra ecclesiam ad Missarum solemniam cuiquam Metropolitanano uti licebit.*

C. IV. ¶ *Nisi post consuetam fidei professionem pallium dari non debet.*

Unde Ioannes Episcopus Vuliberto. 1. Agrippinensi Episcopo.

¶ *Optatum d tibi pallium nunc conferre nequivimus: quia fidei tuæ paginam minus, quam oporteat, continere reperimus: cum videlicet in ea nullam sanctarum universalium synodorum, in quibus fidei nostræ symbolum continetur, nec decretalium Pontificum Romanorum constitutorum secundum morem feceris mentionem: sed nec illam propria subscriptione munieris, nec aliquem, qui hanc iurejurando firmaret, miseris.*

¶ *¶ Vuliberto] Restitutum est hoc nomen ex Anselmo. Nam antea erat, Giliberto: Nam Regina in ea ætate, qua Ioannes octavus Romana ecclesia presuit, meminit Vulberti Episcopi Agrippinensis: & inter epistolas Ioannis Papa octavi, que in bibliotheca Vaticana servantur, est epistola alterius arg. ad eundem: & Deusdedit refert integram ejusdem Ioannis epistolam ad eundem Vulbertum.*

C. V. ¶ *Quis pallium desiderat accipere, prius a se removere illicita promittat.*

Item Gregorius Aregio Episcopo Francorum, lib. 7. epist. 111.

¶ *In ea synodo, quam contra simoniacam hæresin per fratrem, & Coepiscopum nostrum Syagrium decrevimus congregari, sanctitatem vestram volumus interesse, atque eidem fratri ita pallium, quod transmissimus, tribui, si prius se promiserit illicita, quæ prohibemus per definitionem synodicam, à sancta ecclesia removere. De qua synodo omnem nobis subtiliter ordi-*

nem tuam fraternitatem volumus scriptis discutrentibus nunciare, ut ipse, cujus nobis sanctitas valde expectata est, nos reddas de omnibus certiores.

C. VI. ¶ *Non nisi ad Missarum solemniam Archiepiscopo uti pallio licet.*

Item Virgilio Episcopo Arelatensi, lib. 4. epist. 51. seu cap. 95.

¶ *Pallium a tibi transmissimus, quo fraternitas tua intra ecclesiam ad sola Missarum solemniam utatur.*

C. VII. ¶ *De eodem. PALEA.*

Item Ioanni Ravennati Episcopo, lib. 2. epist. 54. seu cap. 93. indic. 11.

¶ *Non b multum temporis intervallum est, quòd quædam nobis de tua fraternitate fuerunt nunciata, de quibus vobis, veniente illuc Castorio notario sanctæ, cui Deo auctore præsidemus, ecclesiæ, subtiliter nos indicasse meminimus. Pervenerat namque ad nos quædam in ecclesia vestra contra consuetudinis, arque humilitatis i tramitem geri, quæ sola, ut bene nostis, est officii sacerdotalis erectio. Quæ, si sapientia vestra mansuetæ, vel cum Episcopali suscepisset studio, non de illis accendi debuerat, sed oportuerat te hæc eadem cum gratiarum actione corrigere.*

¶ *¶ Humilitatis] Restitutum est hic locus ex ipsa epistola. Antea enim legebatur, contra utilitatem ecclesiæ, & consuetudinis tramitem geri: quæ sola ut bene nostis, est officii sacerdotalis erectio.*

C. VIII. ¶ *De eodem.*

Item Ioanni Episcopo Ravennati, in eadem epistola.

¶ *Contra e morem quippe ecclesiasticum est, si non patientissimè toleratur, (quod à vobis absit) etiam injusta correctio d. & infra. ¶ Illud frater charissime tibi non putamus ignotum, quod penè de nullo metropolitano in quibuslibet mundi partibus sit auditum, extra Missarum tempus, usum sibi pallii vindicasse. Et quòd bene hanc consuetudinem generalis ecclesiæ noveritis, vestris nobis manifestissimè significastis Epistolis: quibus præceptum beatæ memoriæ prædecessoris nostri Ioannis Papa nobis in subditis transmisistis annexum, continens omnes consuetudines ex privilegio prædecessorum nostrorum concessas, vobis, ecclesiæque vestræ debere servari. Confitemini igitur aliam esse generalis ecclesiæ consuetudinem, postquam ea, quæ vos geritis, vobis ex privilegio vindicatis. Nulla ergo vobis in hac re, ut arbitramur, poterit remanere dubietas. Aut enim mos omnium metropolitanorum etiam à tua est fraternitate servandus, aut si tuæ ecclesiæ aliquid specialiter dicis esse concessum, præceptumve à prioribus Romanæ urbis Pontificibus, quòd hæc Ravennati ecclesiæ sunt concessa, à vobis oportet ostendi. Quòd si hoc non ostenditur, restat, postquam talia agere neque consuetudine generali, neque privilegio vindicas, ut usurpasse te comprobet, quod fecisti. & infra. ¶ Decorari pallio volumus, forsàn moribus indecori, dum nihil in Episcopali cervice splendidius fulget, quàm humilitas. Oportet igitur fraternitatem tuam, si honores suos sibi quibuslibet argumentis stabili proposuit mente defendere, aut generalitatis usum ex non scripto sequi, aut ex scriptis e privilegiis se tueri. Quòd si postremo nihil horum est, aliis metropolitanis hujus te præbere nolumus præsumptionis exemplum.*

¶ *5 pars. Privilegia quoque cum usu pallii semper debent concedi.*

a Anselm. lib. 6. c. 93. Polyc. lib. 2. tit. 24. Ioan. Diac. lib. 3. ca. 5.
b Anselm. lib. 6. c. 90. Polyc. l. 2. tit. 1. b al. fraternitas vestra.]
c r. 1. quæst. 1. c. de ordinationibus. d Anselm. lib. 6. cap. 92.
e Anselm. lib. 6. c. 90.

a Anselm. lib. 6. cap. 98. b Anselm. lib. 6. c. 87. c Anselm. lib. 6. cap. 95. Polyc. lib. 2. tit. 20. d al. correctio. e al. scripto privilegio.

C. IX. ¶ Cum usu pallii aliqua privilegia debent concedi.

Unde idem Gregorius Syagrio Episcopo Augustodunensi, lib. 7. epist. 112.

Rationis a ordo omnino nos admonet, ut cum usu pallii aliqua simul sicut diximus, largiri privilegia debeamus. Sed quoniam cum honoris augmento, cura quoque sollicitudinis debet accrescere, ut cultui vestrum, actionis quoque ornamenta convenient, oportet, ut enixius in cunctis se studiis vestra fraternitas exerceat, & circa i subditorum actus sit cura vigilans, ut vestrum illis exemplum instructio, & vita magistra sit.

i ¶ Et circa.] Locupletatus est hic locus ex originali.

C. X. ¶ Usus pallii conceditur, & antiqua privilegia innovantur.

Idem Joanni Episcopo prima Iustiniana Illyrica, lib. 4. epist. 15. seu c. 59.

Pallium b. vobis ex more transmisiimus, & vices vos Apostolica sedis agere iterata innovatione decernimus.

C. XI. ¶ De eodem.

Idem Episcopo Epiri, lib. 5. epist. 7. seu cap. 107. indic. 14.

Scriptorum c. vestrorum insinuatio, fratres charissimi, patefecit Andream fratrem nostrum Nicomedianæ civitatis Episcopum, Deo propitio, solemniter ordinatum. & infra. ¶ Suprascripto igitur Andreae fratris, & Coepiscopo nostro pallium nos direxistis agnosci-

a Polyc. l. 2. tit. 21. Ansel. lib. 6. c. 86. b Ansel. lib. 6. cap. 100. c Ansel. l. c. 100.

te, atque privilegia, atque cuncta concessisse, quæ prædecessores nostri ejus prædecessoribus contulere.

DISTINCTIO CI.

In una autem provincia duo metropolitani esse non debent: sicut in Chalcedonensi concilio, cap. 12. statutum est.

C. I. ¶ Duo metropolitani in una & eadem Provincia esse non debent.

Pervenit a ad nos, quod quidam præter ecclesiasticas ordinationes affectantes potentiam, per pragmaticum sacrum i unam provinciam in duas dividant, ita ut ex hoc inventiantur duo metropolitani Episcopi in una eademque provincia esse. Statuit ergo sancta synodus deinceps nihil tale attentari à quolibet Episcopo, eos verò qui aliud tale attentaverint, cadere de propria gradu.

i ¶ Pragmaticum sacrum.] Versiones præfata, & Dionysiana habent, per pragmaticam formam: Græcè autem est *ἡ ἐπιτομὴ*, quod in eodem capite paulo post dicitur, *ἡ ἐπιτομὴ τῶν βασιλικῶν*, id est, per literas imperiales.

Hactenus de electione, & ordinatione clericorum tractavimus. Nunc ad simoniacorum ordinationes transivimus. Et ut facile liqueat, quid super hac hæresi, sancto patrum decreto auctoritas, causa deducatur in medium: cuius negotium, & definentur à simoniaco consecratis, & de ordinationibus, quæ per pecunias fiunt, continetur.

a Polyc. lib. 1. tit. 24. Ivo par. 5. cap. 146. Eusebius l. 1. cap. 35.

DECRETI PRIMÆ PARTIS FINIS.

DECRETI PARS SECUNDA.

CAUSA I.

Quidam habet filium, obtulit eum diisimo canobio: exaltus ab Abbate, & à fratribus decem libras solvit, ut filius susciperetur, ipse tamen (beneficio statui) hoc ignorante. Crevit puer, & per incrementa temporis & officiorum ad virilem ætatem, & sacerdotis gradum pervenit. Exinde suffragantiibus meritis in Episcopum eligitur, interveniente obsequio, & paternis precibus, data quoque pecunia cuidam ex consiliariis Archiepiscopi, consecratur iste in Antistitem, nescius paterni obsequii & oblata pecunia. Procedente verò tempore nonnullos per pecuniam ordinavit, quibusdam verò gratis benedictionem sacerdotalem dedit: tandem apud metropolitanum suum accusatus, & convictus sententiam in se damnationis accepit.

1. q. Hic primum queritur, an sit peccatum emere spiritualia.
2. q. Secundò, an pro ingressu ecclesie sit exigenda pecunia, vel si exalta fuerit, an sit persolvenda.
3. q. Tertio, an ingressum, vel præbendam ecclesie emere sit simoniacum.
4. q. Quarto, an iste sit reus criminis, quod eo ignorante patet admisit.
5. q. Quintò, an liceat ei esse in ecclesia, vel fungi ea ordinatione, quam paternis pecunia est affectus.

6. q. Sextò, an illi qui ab eo iam simoniaco reprobiter ordinati sunt, abjiciendi sint, an non.
7. q. Septimò, si renuntiam sua hæresi sit recipiendus in Episcopatu dignitate, vel non.

QVÆSTIO I.

Quid autem spiritualia emere peccatum sit, probatur multorum auctoritate.

C. I. ¶ Simoniaci gratiam non præstant, quam vendere querunt. Sic enim Leo Papa.

Gratia i si a non gratis datur, vel accipitur, gratia non est. Simoniaci autem non gratis accipiunt: igitur gratiam, quæ maxime in ecclesiasticis ordinibus operatur, non accipiunt. Si autem non accipiunt, non habent; si autem non habent, nec gratis, nec non gratis cuiquam dare possunt. Quid ergo dant? profecto, quod habent: quid autem habent? Spiritum utiq; mendacii. Quomodo hoc probamus? quia si Spiritus veritatis (testante b ipsa veritate, de qua procedit) gratis accipitur, proculdubio Spiritus mendacii esse convincitur, qui non gratis accipitur.

i ¶ Gratia.] Similissima primis verbis hujus capituli habetur in epistola Leonis primi Nicææ Aquilegensis Episcopo scripta, quæ

a Densedit in tract. de simonia. b Math. 10.